

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926

1 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 157 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԽԱՌՆԱԿ ԶՐՈՅՑՆԵՐ ՇՐՋԱՆ Կ'ԸՆԵՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

«Յառաջ»ի հրատարակութեան երկրորդ տարին թեւակոխած առեն, կ'ուզէինք ամէնէն առաջ, մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր անոնց, որոնք ինքնաբերաբար քաջալերեցին այս ձեռնարկը, իբրեւ իրական պահանջ մը:

Առաջին օրէն իսկ, մեր համեստ գրասենեակը շրջապատուած էր ընկերներով և բարեկամներով, որոնք փոխն ի փոխ կուգային և որոնց ամէն մէկը աշխատանք մը կը գտնէր իրեն համար, իբրեւ միեւնոյն յարկին անդամը: Եւ այսպէս ալ կը շարունակուի մինչեւ այսօր: «Յառաջ»ի խմբագրատունը դարձած է մտերմիկ բոյն մը, ուր ոչ ոք օտար կը զգայ ինքզինքը:

Շա՜տ էին վարանումներն ու դժուարութիւնները, երբ կը ձեռնարկէինք թերթին հրատարակութեան: Այո, բազմութիւն մը կայ աչքի առջեւ, որ կարօտը կը զգայ հայ գիրին ու խօսքին, բայց գաղութը իր վերջնական հիմը չէ ձգած տակաւին. միջավայրին յորձանքը, ապրուստի հոգը, գործարանային կեանքի նեղէջները կը խանգարեն շատ մը լաւատես հաշիւներ: Յետոյ, ցանցառ են այն համախմբումները որոնց վարժուած ենք ոչ միայն Պոլսոյ, այլեւ ուրիշ գաղութներու մէջ, ուր ցրուիչները փողոցէ փողոց մրցումի ելլելով, կը սպառեն թերթերը: Սկսելով Փարիզէն, ամէն մէկ Հայ — կամ տասնեակ մը Հայեր — առանձին պիտի փնտռուին: Հազարներու մէջէն հատհատ: Գաւառական քաղաքներ կան ուր հայկական պզտիկ թաղամասեր կազմուած են, բայց կան եւ ուրիշներ որոնք խաւարակուռ Ափրիկէի տպաւորութիւն կ'ընեն, ուր հայրենակից մը գտնելը Անատօլուի մէջ Հայ փնտռելու կը նմանի: Եւ դեռ հայրենակիցներ գիտենք որոնք պատահաբար իմացած կ'ըլլան հայկական կեդրոնի մը կամ հայ թերթի մը գոյութիւնը Փարիզի մէջ, և նամակներ կը գրեն կարօտով ու խանդաղատանքով:

Հակառակ այս բոլորին, «Յառաջ»ը ճամբայ ելաւ ամուր քայլուածքով, առանց շռնդալից «ռէքլամ»ներու և մանաւոր եկամուտներու, բայց վստահ իր արժէքին և ժողովուրդի տրամադրութեան վրայ: Եւ այսօր, մէկ տարի յետոյ, արդէն անցած է ամէնէն լաւատես ենթադրութիւններն իսկ, ոչ միայն պարտական չմնալով իր փոքրիկ դրամագլուխը, այլեւ արագօրէն բարձրանալով և հասնելով կրկնապատիկ սպառման: Առաջին ամիսներուն, երբ հազարը առաւելագոյն թիւը կը նկատուէր այսպիսի միջավայրի մը համար, երբեք 1500էն պակաս չտպուեցաւ: Ու երբեք յաւելումը չեղաւ պատահական, իբրեւ հետեւանք բացառիկ պարագայի մը, այլ աստիճանական և տեւական: Եւ այս՝ զուրկ ըլլալով հանդերձ բաշխումի այն հզօր կազմակերպութենէն զոր ունին ֆրանսական թերթերը: Տասնեակ կրպակներ, հայաշատ թաղերու մէջ, գործակալներ՝ գաւառի և արտասահմանի մէջ, և մնացածը՝ — բաժանորդներ, որոնց մեծագոյն մասը, ժամանակը չլրացած, կը փութացնէ նոր բաժնեգինը, սա աշխատաւորական «եռամսեան»:

Ինչ կը վերաբերի իր կատարած դերին, առանց կեղծ համեստութեան, կրնանք յայտարարել թէ «Յառաջ»ը կրցաւ գլուխ հանել իր ծրագրին գոնէ մէկ մասը ,— դառնալ կենդանի կապ մը ոչ միայն Ֆրանսայի համար, այլ եւ գաղութէ գաղութ, եւ հասնել իւրաքանչիւր վայրի ազգագրական քարտէսը — ժամագիծը, և ներկայանալ իբրեւ հարազատ բեմը սա հալածական այլ կորովի բազմութիւններուն, անոնց բաղձանքներուն և պահանջներուն: «Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու և վառ կը պահեն անոր հաւատքը լաւագոյն օրերու համար», կը գրէինք մէկ տարի առաջ: Եւ կը շարունակենք խօսիլ ու քալել այդ ճամբով, շրջապատուած՝ հասուն և հանդուն աշխատակիցներու եւ թղթակիցներու խումբով մը, որ գիծ մը, գոյն մը, կայծ կը կ'աւելցնէ թերթին բովանդակութեան վրայ: Հանրային կեանքի ժխորին հետ, ազգային և քաղաքական անցուդարձերու վերլուծման քով, «Յառաջ»ը ուզեց տալ նաեւ ճաշակ մը մայրենի և օտար գրականութեան, որքան կը ներեն իր սիւնակները: Իսկ մասնաւորապէս լայն բացաւ իր էջերը երիտասարդութեան առջեւ, աշխատաւորներու ներքին կեանքին համար, «Գաւառի Ձայներ»ով և ծանօթ հարցարանով, որ կենդանի վկայարան մըն է ժամանակակից պատմութեան:

Մեծ խոստումներ չըրինք 1925 Օգոստոս 1ին: Կը զգուշանանք նաև այսօր, ձգելով որ գործը ինքն իրեն համար խօսի, իբրեւ անհրաժեշտ և հաստատուն ազդակ մը՝ առօրեայ պահանջներու գոհացման, հոգեկան կորովի բարձրացման և հայրենիքի գաղափարի տարածման, եւ իբրեւ դրօշակիրը որոշ դաւանանքի մը:

Այս ճամբուն վրայ, մեզի հետ ունինք բազմութիւն մը որ անդադար, և որուն միակ բաղձանքն է — «Յառաջ»ը տեսնել օրաթերթ:

Շ.

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ մըն ալ կը խառնուի կարաւանին

Թուրքիոյ մէջ տակաւին օրուան խնդիրն է Իթթիհատականներու դատավարութիւնը: Նախնական հարցաքննութիւնները դեռ չեն լրացած: Բուն դատավարութիւնը կը խոստանայ շատ հետաքրքիր ըլլալ: Մէկ կողմէ նոր նոր ձերբակալութիւններ կը կատարուին:

Վերջին անգամ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած է Մինաս Փիլաւճեան անուն հայ մը, որ Զինադադարի ընթացքին գրաքննիչի պաշտօն կը վարէր Անգլիացիներու մօտ: Փիլաւճեան Անկախութեան Դատարանին նամակ մը գրելով յայտնած է թէ Իթթիհատի գաղտնի գործունէութեան մասին կարեւոր ըսելիքներ ունի: Անկախութեան Դատարանը կասկածելով յիշեալ Հայուն մասին, ձերբակալման հրաման տուած է: Փիլաւճեան արդէն իսկ Էնկիւրի փոխադրուած է: Նոյն կառախումբով Պոլիսէն Էնկիւրի տարուած են նաև Ազմի, Րիֆաթ, Իսմայիլ Հաքքը եւ Մուֆիտ պէյեր: Բոլորն ալ տեղաւորուեցան Չուքուրխանի մէջ: Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Փիլաւճեան յանուն Հայերուն կարգ մը պահանջներ կ'ընէ Իթթիհատականներէն:

Բիւչիւք Թալէաթ երկու մեծ տետրակներու մէջ գրի առած է մանրամասն խոստովանութիւններ, որոնք լոյս կը սփռեն Զինադադարէն ի վեր իթթիհատական վարիչներու ունեցած գործունէութեան վրայ: Ըստ իրեն, Իթթիհատի 300,000 ոսկիի հասնող հարստութեան մէկ մասը Շէրիի նախկին գործավար Մուսթաֆա Ֆէվզի էֆէնտիի միջոցով «վաքֆ» եղած է և իբր խնամակալ ընտրուած են Գարա Քէմալ, Հիւսէյին Ջահէ Ալի, Տոքթ. Նազըմ եւ Միտհաթ Շիւքրի պէյերը: Այս դրամով հիմնուած ընկերութիւններէն 700,000 ոսկի զուտ հասոյթ ապահովուած եւ գումարն ալ Իթթիհատի անուան արձանագրուած է: Զինադադարէն ետք այս ամբողջ հարստութիւնը բաժնուած է Եւրոպա փախչող պետերու և պատասխանատու քարտուղարներու միջեւ: Էնվէր փաշա Պուխարայի իր արկածախնդրութեան համար մեծ գումար մը ծախսած է այս դրամէն, իսկ Գարա Քէմալի մօտ մնացած է ուրիշ մէկ կարեւոր մասը եւ հետզհետէ բաշխուած է իթթիհատական գործիչներու:

Բիւչիւք Թալէաթ պատմած է թէ Էնվէր փաշա քանիցս աշխատեցաւ Անատօլու մտնել, բայց ամէն անգամուն միլլի բանակին յաղթանակներուն առջեւ իր ձեռնարկները ձախողեցան: Ըսած է նաեւ թէ երբ Թալէաթ փաշայի կառավարութիւնը ստիպուեցաւ հրաժարիլ, Սուլթան Վահիտէտտին կ'ուզէր վարչապետ կարգել Ֆէրիտ փաշան, բայց Իթթիհատի ճնշման տակ Իզզէթ փաշա պաշտօնի գլուխ բերուեցաւ:

Հարցաքննուեցաւ նոյնպէս Իթթիհատի նախկ. պատասխանատու քարտուղարներէն եւ «Թէսանիւտ» ընկ.եան տնօրէն «Բէօր» Ալի Իհսան, որուն հարցուեցաւ թէ ի՛նչ եղած է Իթթիհատի հիմնած ազգ. ընկերութիւններուն համար իբր դրամագլուխ գործածուած մէկուկէս միլիոն ոսկին: Բէօր Ալի յայտնեց թէ Իթթիհատը ո՛չ թէ երկու, այլ չորս անգամ գաղտնի ժողով ունեցաւ Պոլսոյ մէջ, եւ ընտրական խնդիրներէ զատ տարբեր կարեւոր հարցերով զբաղեցաւ:

Հիւսէյին Ճահիտ պէյ Զօրումի իր աքսորավայրին մէջ հարցաքննուեցաւ Զօրումի կուսակալէն, ոստիկանական տնօրէնէն եւ դատական պաշտօնեաներէն կազմուած մարմնի մը ներկայութեան: Իր պատասխանները հեռագրով հաղորդուեցան անկախութեան դատարանի նախագահին: Եթէ պէտք տեսնուի, Ճահիտ պէյ Էնկիւրի պիտի փոխադրուի: Ներկայիս ամէն յարաբերութենէ կտրուած է Զօրումի մէջ: Կրկին հարցաքննուեցաւ Իթթիհատի յայտնի պատասխանատու քարտուղար Միտհաթ Շիւքրի եւ ելմտական նախկ. նախարար Ճավիտ պէյ: Այս վերջինը գրաւոր տուաւ իր պատասխանները: Հարցաքննութեան ընթացքին հարկ եղած է իրեն իմացնել կարգ մը ընկերներուն Իզմիրի մէջ կախաղան հանուիլը: Ասոր վրայ Ճավիտ պէյ մտահոգ վիճակ մը առած է...

Ճավիտ պէյ բանտէն նամակ մը գրած է ելմտ. գործավարի խորհրդականին, խնդրելով որ 1926 տարւոյ պիւտճէն ղրկուի իրեն: Կ'ըսուի թէ 1926ի ելմտացոյցէն պիտի օգտուի իր գրած նոր գրքին համար, որուն անունն է «Սահմանադրութեան տնտեսութիւն»:

Ձերբակալուած է դատարանի քարտուղարներէն Համիտ պէյ, որուն տունէն կարեւոր փաստաթուղթեր գտնուած են:

Ազատ ձգուեցան կախուած Զիա Խուրշիտի եղբայրը Ֆազըլ, «Վաքըթ»ի թղթակից Արիֆ Օրուճ եւ Րիզա պէյ:

Իզմիրի մէջ անպարտ արձակուած երեսփոխանները փափաք յայտնած են կրկին մտնել «Խալք» կուսակցութեան մէջ:

*** Բոլոր Թուրք թերթերը կը պահանջեն արմատէն ջնջել Իթթիհատը, եւ չբաւականանալ միայն վարիչները դատապարտելով:

ՆՈՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

«Բօթիտիէն», որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ է իբրեւ կէսպաշտօնական բերանը ձախակողմեան խմբակցութեան, երէկուան թիւին մէջ մտահոգութիւն կը յայտնէ Սուրիոյ կացութեան մասին: Մասնաւոր նամակներու համաձայն, այժմ ըմբոստութեան մէջ են, ծէպէլը Տրիւզէն զատ, ամբողջ Դամասկոսի պետութիւնը, Հաւրանի շրջանը, Համա-Հօմս գօտին, հիւսիսային Լիբանանը: Կասկածելի շարժումներ կ'երեւան նաեւ Ալէվիներու լեռներուն մէջ: Միւս կողմէ, Իպնը Սուուտ, Նէճտի Սուլթանը, տրամադիր կ'երեւայ միջամտելու հիւսիսային արաբական ցեղերով, որոնք համակիր են սուրիական դատին: Ճիշդ է որ զինուորական գործողութիւնները յաջող կ'ընթանան, բայց այս յաջողութիւնը խաբուսիկ է և յաջորդ օրը ամէն ինչ կը վերսկսի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԱՆ ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փուանքառէի կառավարութիւնը նոր ծրագիրներ պատրաստած է, ֆրանքը փրկելու համար: Առ այժմ աստիճանաբար կ'ընթանայ: Ներկայ ծրագրին քուէարկութենէն յետոյ, պիտի առաջարկէ «լրացուցիչ միջոցներ», մասնաւորապէս նուազեցնելու համար ներքին պարտքը: Կ'ըսուի թէ այս առթիւ ընկերութեան մը պիտի յանձնուի ծխախոտի մենաշնորհը կամ պիտի կազմուի ազգային գրասենեակ մը, որուն մէջ ներկայացուցիչներ պիտի ունենան ծխախոտ մշակողները, գործողները, բաժնետէրերը եւ պետութիւնը: Հաւանական է որ նոյն ձեւով օգտագործուին նաեւ երկաթուղիներու, լուցկիի, հեռաձայնի մենաշնորհները:

Երեսփ. ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ, 276ի դէմ 350 ձայնով քուէարկեց մասնաւոր կանոն մը, որուն համաձայն բացի ելմտական յանձնախումբէն, ոչ մէկը իրաւունք ունի բարեփոխում առաջարկելու ելմտական ծրագրին մէջ: Այս կարգադրութեամբ կը փակուի ընդդիմադիրներուն բերանը: Ժողովը պարտաւոր է ստիպողաբար քուէարկել ծրագիրը. այնպէս որ գիշեր ցորեկ նիստ կը գումարէ:

Նոր տուրքեր օտարականներու վրայ

Կառավարութիւնը ծրագրած է նոր տուրքեր դնել օտարականներու վրայ: Ինքնութեան թուղթերը, որոնց համար 68 ֆրանք կը գանձուի մէկ տարիէ ի վեր, մօտ օրէն աւելի սուղ պիտի արժեն: Այս ուղղութեամբ օրինագիծ մը ներկայացուած եւ ելմտական յանձնաժողովին կողմէ վաւերացուած է արդէն:

Սավուայի երեսփոխան Պ. Ֆալքօզ առաջարկ մը ներկայացուց, որուն համաձայն այսուհետեւ Ֆրանսա մտնողները մաքսատան պիտի վճարեն 200 ֆրանքի համարժէք օտար դրամ, որ պիտի յանձնուի ֆրանսական դրամատան և պիտի յատկացուի ֆրանքը փրկելու: Յիշեալ 200 ֆրանքը պիտի վճարեն նոյնիսկ անոնք, որոնք շատ կարճ ատեն պիտի մնան Ֆրանսա:

Նոյնպէս կ'առաջարկուի օրական տասը ֆրանք գանձել բոլոր այն օտարականներէն, որոնք ինքնաշարժ ունին:

ԽԱՌՆԱԿ ԼՈՒՐԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Զինովիէվի անկումէն ի վեր, յուզումնալից լուրեր շրջան կ'ընեն Խորհրդային Միութեան մասին: Կը քաղենք կարգ մը կէտեր, առանց երաշխաւորելու վաւերականութիւնը:

Զրոյցի մը համաձայն, ընդդիմադիրները որոշած են գործի սկսիլ և պայքարիլ կեդրոնական կոմիտէին դէմ: Այս առթիւ քաղաքական ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է և օրէ օր կը սպասուի Զինովիէվի ձերբակալման:

«Փրավտա»յի Յուլիս 27ի թիւին մէջ հրատարակուած է վերստուգիչ յանձնաժողովին վճիռը՝ Զինովիէվի և ընկերներու գործունէութեան և անտառի մը մէջ գումարուած գաղտնի ժողովի մասին: Այդ վաւերագրէն կը տեսնուի որ բոլոր ոճրագործները ,— Պէլէնկի, Ղափիթ, Զէրնէշէֆ, Վլասօֆ, Վօլինա եւլն, խսկական բանւորներ են և կը պատկանին պոլշեւիկներուն հին գունդին: Գրեթէ բոլորն ալ մաս կը կազմեն Փրէսնիայի խմբակցութեան որ ծանօթ է 1905ի յեղափոխութեան մէջ կատարած դերով: Անտառին մէջ գաղտնի ժողովը տեղի ունեցած է Յունիս 6ին: Լաշէվիչ, ռազմական գերագոյն խորհուրդին դեր-նախարարը, որ վտարուեցաւ , այնտեղ ճեկոյց մը կարդացած է Ստալինի դէմ:

Պահակներ դրուած էին շրջակաները, Չեկայի գործակալներուն գալուստը իմացնելու համար: Վաւերագիրը չըսեր թէ ինչպէս երեւան հանուեցաւ ժողովը, միայն կը յայտնէ թէ Յունիս 8ին յանցաւորները առաջին հարցաքննութեան ենթարկուեցան: Դիտելի է որ պոլշեւիկեան մամուլը բացարձակ լռութիւն պահած էր այս մասին, մինչեւ վերջին օրերս:

«Տայմ»ի լուրերուն համաձայն, Չեկան 547 ընդդիմադիրներ ձերբակալած է Մոսկուայի մէջ, որոնց 200ը սպայ եւ զինուոր: Երեւան հանուած է նաեւ գաղտնի տպարան մը, ուր Զինովիէվի մէկ յայտարարութիւնը կը շարէին: Ուրիշ լուրի մը համաձայն. խուզարկութիւն կատարուած է գործավար բայց ընդդիմադիր Կամէնէֆի տան մէջ:

*** Միւս կողմէ «Տէյլի Նիուզ» կը հեռագրէ թէ վերջին լուրերու համաձայն , պոլշեւիկեան վարչաձեւը կազմալուծման մէջ է: Թրոցքի այս տագնապալի կացութեան վերջ տալու նպատակով ծրագրած էր Մոսկուայէն մեկնիլ և գլուխն անցնիլ զօրագունդի մը , որուն վճռականութեան վրայ վստահ է, մայրաքաղաքին վրայ քալելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՏԱԼԱՑԻ ՓՐՈՖԷՍՈՐԻ ՄԸ
ԲՈՒՌՆ ՃԱՌԸ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ, ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Պարի, 27 Յուլիս

Փրոֆ. Էտօարտօ Չէմպալի, Միջազգային Իրաւաբանութեան ուսուցիչ Գաթանիայի Համալսարանին եւ մեծանուն գրագէտ, վերջերս քաղաքական խիստ կարեւոր բանախօսութիւն մը ըրաւ ու յիշելով Հայկական արիւնոտ դատը, հզօր խօսքերով խարանեց «քաղաքակիրթ» ու «քրիստոնեայ» Եւրոպան իր անլուր դաւաճանութեանը համար։ Թարգմանաբար կուտանք հատուածներ այդ նշանակելի ճառէն.—

«Թուրքեւգերման լուծէն ազատագրուած ոչ-եւրոպական ժողովուրդները, որոնց պատերազմի բոլոր տեւողութեանը միջոցին ռամկավար Պ. Լօյտ Ճօրճը կը խոստանար թէ պիտի հրաւիրուին որոշելու իրենց ճակատագիրը, յաղթութենէն վերջ բաժանուեցան պատերազմի նուիրական նպատակները ուրացող անամօթ պետութեանց կողմէ։

Ամէնէն քաղաքակիրթը, ամէնէն մարտիրոսացեալը, ամէնէն հերոսականը ու ամէնէն սուրբը ոչ եւրոպացի ժողովուրդներէն— հայ ժողովուրդը — որ պատերազմի սկիզբէն կանգնեցաւ Ռուսիոյ կողքին՝ այն ատեն հաւատարիմ դաշնակից համաձայնական պետութեանց, արհամարհելով տիրապետող Թուրք վայրագութեան բոլոր հալածանքները, լքուեցաւ յաղթանակէն յետոյ։ Զմռսեցին նոյն իսկ փրկել զայն Թուրքերու ու յետոյ պոլշեւիկ Ռուսիոյ վայրենի բռնապետութենէն, վերածելու համար Հայաստանը ազատ պետութեան, զարմանելով այսպէս անցեալին ու ներկային բոլոր քաղաքական եւ դիւանագիտական անիրաւութիւնները։

Մարտիրոս եւ սուրբ հայ ժողովուրդին ուղղեցի իմ առաջին մտածումս՝ պատերազմներու զինուելու եւ գրաւումներու հին ու տիրապետող միջազգային իրաւաբանութեան դէմ խօսած ատենս, իրաւաբանութիւն որ կ'արտօնէ ու մեղսակից է ժողովուրդներու եւ հզօր պետութեանց ոճիրներուն, ի վնաս ժողովուրդներու եւ տկար պետութեանց իրաւունքներուն։ Համաշխարհային վայրենութեան այն շրջանն էր, երբ սուրբ եւ մարտիրոս ժողովուրդը կը յանձնուէր տիրապետող Թուրք ոճրագործութեան, այսպէս կոչուած մեծ ու քաղաքակիրթ պետութեանց եղերապաշտ մեղսակցութեամբ ու այն անլուր ջարդերուն զոհ ժամանակներու եւ բոլոր երկիրներու պատմութիւնը կրնայ յիշել։ Քննելով տիրապետող Միջազգային Իրաւունքի այն մասը որ առնչութիւն ունի պետութեանց դիւքին հետ, կը հաստատէի հետեւեալ կերպով.—

«Անիկա կալուած մըն է որ միջազգային իրաւունքը կամ բոլորովին կը լռէ, յայտարարելով իր անկարողութիւնն ու անձեռնհասութիւնը պէտք եղածը կատարելու, կամ եթէ խօսի, արիւնուշտ օրէնքները միայն հաստատելու համար է։ Այն պարագային երբ ժողովուրդ մը ոտքի կ'ելլէ պահանջելու համար իր անկախութիւնը, տիրող կանոնը այն է որ օտար պետութիւնները միան բոլորովին չէզոք։ Այսպէս իւրաքանչիւր ժողովուրդ պիտի ըլլայ անկախ կամ ստրուկ, համաձայն իր ուժին կամ տկարութեան։ Ուժը, ուրեմն, ժողովուրդներու անկախութիւնն է։ Հայաստան տեսաւ իր հինգ հարիւր հազար զաւակ բախտ զաւակներուն ջարդուիլը մահմետական բարբարոսութենէն։ Բայց այս զոհաբերութիւնները չկազմեցին բաւարար տիտղոս մը անկախութեան իրաւունք ձեռք ձգելու, որովհետեւ ան բաւական ուժով չկրցաւ յաղթել կամ անկարողութեան մատնել իր բարբարոս ընկճողը։ Մեծ պետութիւնները՝ հաւատարիմ չէզոքութեան սկզբունքին, չէին կրնար տանջուիլ կարմիր սուլթանին կամ շատ մը փոքր սուլթաններու ջարդելու ազատութիւնը ամենադոյզն կերպով արգիլած չըլլալու խղճահարութենէն։ Անոնք, պարզապէս, յանդգնեցան միայն բարենորոգումներ խնդրել, բայց ո՞րու ծառայեցին այս ակնկալուած բարենորոգումները. ատոր պատասխանը կը ստանանք այն յայտարարութենէն զոր Վանի առաջնորդը կ'ընէր Պատրիարքին— «Եթէ խնդրոյ առարկայ բարենորոգումները Հայերուն վիճակուած են, անոնց կիրարկուելէն առաջ մէկ հատիկ հայ կենդանի չպիտի մնայ»։

Ամենուրեք ջարդ, աւարառութիւն, սով, հրդեհ, կը բնաջնջեն ցեղը. եւ քաղաքակրթութեան այս դարուն ատենագրութիւնները պիտի արձանագրեն ժողովուրդի մը բնաջնջումը։» Վերջնական հաշուեկշիռը կէս միլիոն Հայերու մահն է։ Թուրքիան իր ձեռքովը ջարդեց հինգ հարիւր հազար Հայեր, այսինքն ժողովուրդ մը կանխամտածօրէն կոտորուեցաւ ուրիշ ժողովուրդի մը ձեռքով։

Եթէ Մեծ Պետութեանց մեղսակցութիւնը սուրբ եւ մարտիրոս հայ ժողովուրդին ջարդուելուն մէջ, կը կազմէր իրենց անջնջելի վատութիւնն ու ամօթը, մինչեւ պատերազմին յայտարարութիւնը, Հայաստանը բարբարոս ոճրագործներու ձեռքը գերի, անդամատուած ու ընկճուած ձգելու համար Համաձայնական Պետութեանց յղացած ու կատարած դաւը — կ'ըլլայ ամէնէն կատարեալ հերքումը այն սուրբ եւ նուիրական սկզբունքներուն որ հռչակուեցան եւ որոնց անունով երդում ըրին պատերազմի ամբողջ տեւողութեանը բոլոր Մեծ Պետութիւնները։ Ու կը դնէ այս կարծեցեալ «Մեծ» Պետութիւնները միջազգային ոճրագործութեան միեւնոյն աստիճանին վրայ ուր իջած էին։ Գերմանիա, Աւստրիա եւ Թուրքիա։ Մեծ պատերազմին բոլոր յաղթական պետութիւնները եւ Ազգերու Դաշնակցութեան վարիչները չպիտի ըլլան մեծ ու քաղաքակիրթ պետութիւններ, այլ ՄԵԾ ՈՒ ԲԱՐԲԱՐՈՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ցորչափ Հայաստանի ազգային անկախութեան եւ միութեան դէմ գործուած ոճիրը շարունակէ ըլլալ այն զարհուրելի ոճիրը որ էր պատերազմէն առաջ։»

Էտօարտօ Չէմպալի բանախօսութենէն վերջ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանցի ղրկած է նամակ մը, ուր «ողջունելով զինքը ու իրմով իր մարտիրոս եւ սուրբ հայրենիքը՝ Հայաստանը», կը խոստանայ «կատարել անոր միութեան, անկախութեան ու պահանջքներուն ի նպաստ գրագէտի եւ ուսուցչի այն գործունէութիւնը զոր պիտի կատարէի իմ հայրենիքիս համար եթէ ան տակաւին բաժանուած եւ ընկճուած ըլլար»։

Բաժնեգինը վճարա՞ծ ես

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ստորեւ կը թարգմանենք փուանքարէի դահլիճին կողմէ խորհրդարանին ներկայացուած ելմտական ծրագիրին նախաբանը, որ որոշ գաղափար մը կուտայ տիրող տագնապի մասին.—

Կառավարութեան միակ նպատակն է ներքին վարկը վերահաստատել, ինչ որ առաջին պայմանն է դրամը վերականգնելու ամէն փորձի։ Ատոր հասնելու համար, խորհրդարանը պարտի՝ ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը լրացնել, անմիջապէս ձեռնարկել հանր. պարտքի մայր գումարի վճարման, անհրաժեշտ միջոցները քուէարկել՝ Ֆրանսա քաշելու կամ պահելու համար դրամագլուխները։

Ֆրանսայի տագնապը կրկնակ պատճառներ ունի. անցեալին մէջ ելմտացոյցներու անհաւասարակշռութիւնը, ներկայիս՝ դրամին անկումը։ Այս պատճառներուն վրայ է որ կը գործէ կառավարութիւնը, աշխատանք մը, որ ո՛չ երկրին, ոչ ալ խորհրդարանին ուժերէն վեր է, եթէ, ինչպէս չենք կասկածիր, երկուքն ալ գիտնան կարգի դնել իրենց ուժն ու կամքը։

Հանրային ելեւմուտքի լաւ մատակարարութիւն, կը նշանակէ նախ խստիւ սեղմել պետութեան ընդհանուր ծախքերը։ Մինչեւ հիմա միշտ խոստացուած խնայողութիւնները ամբողջովին չեն կրցած գործադրուիլ. նախորդ կառավարութիւնները այդ մասին կամք ունէին, բայց միջոցները չունէին։

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ կը նկատենք խորհրդարանին արտօնութիւնը առնել՝ անյապաղ ձեռնարկելու համար երկրին պահանջած բարենորոգումներուն, բարենորոգումներ, որոնք ոչ միայն պաշտօններու ջնջում եւ միացում կը պահանջեն, այլ եւ վարչական վերակազմութիւն եւ տեղական ելեւմուտքներու ձուլում։

Այս խնայողութիւնները — որոնք որ եւ է վնաս չպիտի հասցնեն պաշտօնեաներու ստացեալ իրաւունքներուն— զգալապէս չպիտի նուազեցնեն 1926ի ելմտացոյցին ծախքերը. մինչդեռ պետութիւնը պէտք ունի անմիջական հասոյթներու։ Բնականաբար ելմտացոյցի օրէնքը բացարձակ հաւասարակշռութեան ոգիով յղացուած է։ Սակայն անկէ ի վեր Մարոքի եւ արեւելքի զինուորական գործողութեանց հաշուեյարդարի ներթարկուիլը, պաշտօնեաներու ամսականներու յաւելումը, օտար դրամներու բարձրացման հետեւանքով կարգ մը ծախքերու յաւելումը կը ստիպեն մեզ նոր վարկեր խնդրել։

Ասկէ զատ, գանձը վերջին ծայր սեղմուած ըլլալով, հիմակուհիմա չի կրնար կանոնաւորապէս տանիլ իր վրայ ինկած պարտքերը։ Փորձագէտներու տեղեկագիրը շատ պերճախօս է այս մասին։

Հետեւաբար ստիպուած ենք դիմել տուրքի։ Ցառաջիկայ ամիսներու ընթացքին անուղղակի տուրքը կրնայ կանոնաւորաբար սնունդ մատակարարել պետական գանձին։ Ստիպուեցանք ծանր ճիգ մը պահանջել երկրէն. մօտ 2ուկէս միլիառ 1926ի համար։ Չենք անգիտանար անուղղակի տուրքերուն դէմ ուղղուած քննադատութիւնները. պիտի աշխատինք թեթեւցնել ապրուստի սղութեան վրայ անոնց ազդեցութիւնը, մասնաւորաբար ինչ կը վերաբերի առաջնակարգ անհրաժեշտութիւն ներկայացնող ուտելիքներու։ Կառավարութիւնը միաձայնութեամբ այն համոզումն ունի թէ որ եւ է տուրք նուազ ծանր է քան նոր թղթադրամի տպագրութիւնը։

Այս ուղղակի տուրքերէն մէկ մասը մնանանդ — առողջապահական ըմպելիներու տուրքեր — պիտի զեղչուին 1 Յունուար 1927էն սկսեալ, այսինքն անմիջապէս որ ստիպողական եւ բացառիկ ծախքերը վերնան ելմտացոյցի հաշիւներէն։

Այս կերպով իրական, կատարեալ եւ անքննադատելի հաւասարակշռութիւն ձեռք պիտի բերենք, այնպիսի հաւասարակշռութիւն մը, որ խնդրոյ առարկայ չկարենայ ըլլալ ո՛չ մէկ բանի եւ ոչ ոքի կողմէ, եւ որ նոյն իսկ անձեռնմխելի դառնայ օտար դրամներու բարձրացման եւ գիներու փոփոխութեան պարագային։

Հանրային ելեւմուտքի լաւ մատակարարութեան ուրիշ մէկ պայմանն է այս կերպով ձեռք բերուած հասոյթներու յաւելումը կանոնաւորաբար յատկացնել հանրային պարտքի գլխավճարներու հատուցման։ Ելմտական վիճակի բարւոքումին համար անհրաժեշտ է խոհեմութեամբ բայց անյապաղ ձեռնարկել այդ հատուցման։

Ծանր տուրքերու եւ խիստ խնայողութեան գնով ձեռք բերուած ելմտացոյցի կատարեալ հաւասարակշռութիւնը բաւական չէ. նոյնպէս չի բաւեր հաստատել թէ պետութիւնը վճռած է անյողդողդ իրագործել իր բոլոր յանձնառութիւնները. չի բաւեր խնայասէր հաշուեկալութիւնը հաւաստել թէ հանրային ելեւմուտքը լաւ պիտի մատակարարուի։ Պէտք է վստահութիւն ներշնչել դրամագլուխներուն, որոշ օրէնքներով։

Ֆրանսայի դրամական հիւանդութեան սկզբնապատճառը դրամագլուխներու շարունակական փախուստն է եւ ոչ թէ առեւտրական հաւասարակշռութիւնը, որ երկու տարիէ ի վեր նպաստաւոր է։

Ահա այս արիւնահոսութիւնն է որ պէտք է կասեցնել ամէն բանէ առաջ. ատոր համար ալ անհրաժեշտ է Ֆրանսայի մէջ պահել եւ հոն վերադարձնել ֆրանս. դրամագլուխները։ Բոլոր երկիրներու փորձը ցոյց կուտայ թէ օտար դրամագլուխները միայն կը հետեւին ազգային դրամագլուխին կողմէ սկսուած շարժումին եւ զայն կը շեշտեն։

Ֆրանսական դրամի օտար երկիր փախցնելուն գլխաւոր պատճառներն էին՝ դրամական անկայունութիւնը, կարգ մը տուրքերու սակը, եկամուտի վրայ ընդհանուր տուրքը, ժառանգական տուրքը, արժեթուղթերու փոխանցման տուրքը եւլն.։

Նախորդ կառավարութեան մը կողմէ հրաւիրուած փորձագէտները հաստատեցին այս կէտը։ Երբոր տուրքը հասնի այն աստիճանի որ ինքզինքը ուտէ, հաւաքումը ապահովելու համար պէտք է սակը թեթեւցնել։ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ այդպիսի միջոց մը, որովհետեւ արգիլանբերող ազգերու կատաղի մրցումին մէջ, եթէ ֆրանս. դրամը փրկար վարձք մը չստանայ, անխուսափելիօրէն դուրս պիտի փախչի։ Մեր առաջարկներէն մէկ քանին այս կէտին կը վերաբերին։ Եթէ մեր առաջարկները ընդունիք ստեղծած պիտի ըլլանք այն հաստատուն հիմը, ուսկից պիտի կրնանք շարունակել մեր ճամբան դէպի ապագայ իրականացումներ։ Վճռական ժամը ոչ վարանում, ոչ ալ հակաճառութիւն կ'ընդունի։

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Հայաստանի վերջին ձերբակալութեանց առթիւ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հետեւեալ լուսաբանութիւնը հաղորդած է Աշխատաւորական Ինթերնասիոնալին։ Եւրոպական շատ մը թերթեր արտատպած են այս նամակը, զոր «Քօթիտիէն» «Ազդարարութիւն» մը կոչած էր.—

ՍԻՐԵԼԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐ,

Յունուարից սկսած Հայաստանից, Ռուսաստանից եւ Պարսկաստանից գաղտնագիր հեռագիրներ եւ նամակներ են տեղում արտասահման՝ Հայաստանում կատարուած ձերբակալութիւնների մասին։ Բոլշեւիկեան մամուլը, որ աւելի չէ փախցնում աղմուկ հանելու, երբ Եւրոպայում կամ Ամերիկայում որ եւ է կոմունիստ է ձերբակալւում, ամբողջ չորս ամիս քար լռութիւն էր պահում հարիւրաւոր ընկերվարականների բանտարկութեան եւ աքսորի մասին։

Վերջերս միայն, արտասահմանի հայ աշխատաւորութեան մէջ ձերբակալութեանց լուրերի ազդեցութեամբ ծայր տուած յուզմունքը մեղմելու համար՝ «Խորհրդային Հայաստանը» (25 Ապրիլի 1926), որ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան պաշտօնաթերթն է հանդիսանում, խոստովանում է ձերբակալութիւնների փաստը, միաժամանակ ջանալով նուազեցնել զոհերի քանակը եւ խեղաթիւրել հալածանքների պատճառները։

Բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը յայտարարում է, թէ ձերբակալուած դաշնակցականների թիւը 70 է, մինչդեռ համաձայն մեր ունեցած ստոյգ տեղեկութիւնների միայն Հայաստանի մայրաքաղաքում ձերբակալուածների թիւը դրանից աւելի է, իսկ գաւառներում եւ հարեւան երկիրներում նրանց ընդհանուր թիւը մի քանի հարիւրի է հասնում։ Աւելի եւս արգահատելի է պաշտօնաթերթը ձերբակալութիւնների բացատրութեան խնդրում։ —Նա մեղադրում է մեր ընկերներին թիւրք հակայեղափոխականների հետ կապեր ունենալու մէջ— մինչդեռ շատ լաւ գիտէ որ, Դաշնակցութեան ամբողջ կեանքն անցել է այդ հակայեղափոխականների դէմ պայքար մղելով։ Նա առանց կարմրելու յայտարարում է, թէ մեր ընկերները կապ են պահպանել բանդիտների հետ,— այնինչ մինչեւ հիմա աջ ու ձախ հաւաստիացնում էր ամէնքին, թէ բանդիտիզմը, բոլշեւիկների շնորհիւ իսպառ արմատախիլ է եղել Հայաստանում։ Նա պնդում է, թէ Դաշնակցութիւնը տէրրորիստական գործողութիւններ է կատարել Հայաստանում եւ իբրեւ փաստ յիշատակում է ինչ որ գիւղական խորհրդի քարտուղարի սպանութիւնը — թէեւ քաջ գիտէ, որ մի ժամանակ ցարական սատրապներին եւ սուլթաններին ահ ու դողի մէջ պահող Դաշնակցութիւնը, եթէ տէրրորիստական մտադրութիւններ ունենար խորհրդային իշխանութեան դէմ, գիւղական ողորմելի պաշտօնեաներից չի սկսի իր գործը եւլն. եւլն.։

Միակ ճշմարիտը այս պաշտօնական մեղադրանքի մէջ այն է, որ դաշնակցականները արտասահմանից անլեգալ ընկերվարական գրականութիւն են ստանում եւ տարածում հայ ժողովուրդի մէջ։ Բայց թէ սա որքան լուրջ հիմք կարող է համարուել հարիւրաւոր մարդկանց բանտի եւ աքսորի տուայտանքներին ենթարկելու համար— այդ ինքներդ կարող էք դատել։

Ձերբակալութիւնների բուն պատճառը, որի մասին խոհեմաբար լռութիւն են պահպանում Հայաստանի կարմիր դահիճները, պէտք է որոնել միայն այն հանգամանքների մէջ, որ նրանք, չնայած իրենց պրոպագանդին, զրպարտութիւններին, սիրաշահութիւններին եւ կաշառումներին չեն կարողանում Հայաստանից արմատախիլ անել մեր կուսակցութիւնը, որ այստեղ կարելի է ասել միակ խողովակն է հանդիսանում միջազգային ընկերվարութեան սկզբունքների համար։ Ամէն ժամանակի եւ ամէն տիպի բռնակալների պէս բոլշեւիկներն էլ վտանգուած են համարում իրենց գոյութիւնը քաղաքական հակառակորդի ժողովրդականութիւնը տեսնելով։ Այս ժողովրդականութիւնը ոչնչացնելու համար, նրանք վերջին տարիներս մի քանի անգամ «Դաշնակցութեան լիկվիդացիաներ» են կազմակերպել, մի քանի անգամ նրա համար պաշտօնական թաղումներ սարքել — բայց բոլորն ապարդիւն է անցել։ Այժմ նոյն նպատակը հետապնդում են նրանք մասսայական ձերբակալութիւնների սարսափով...։

Այսքանն իրազեկ դարձնելով ձեզ եւ ձեր միջոցով միջազգային բանուորութիւնը, մենք նպատակ չունենք որեւէ բողոք, որ եւ է ցոյց առաջ բերել բոլշեւիկեան այս նոր վայրագութեան դէմ։ Որովհետեւ մենք լաւ գիտենք, թէ ինչ արժէք ունին նրանց աչքում նման բողոքներն ու ցոյցերը՝ անգամ եթէ նրանք ընկերվարական, կամ նոյն իսկ կոմունիստական կուսակցութիւնների մէջ կազմակերպուած բանուորութիւնից են գալիս։ Բոլշեւիկները վաղո՞ւց են կտրել իրենց բարոյական կապերը ընկերվարութեան եւ կոմունիզմի հետ՝ նման ցոյցերից մտահոգուելու համար։

Մեր գրութեան նպատակն է զանազան պատգամաւորների միտումնաւոր զեկուցումներով մոլորութեան մէջ ընկնող բանուորներին մեր դժբաղդ երկրի օրինակով պարզել, թէ ի՛նչ է ներկայացնում բոլշեւիկեան լծի տակ ընկած ժողովուրդների կեանքը իր անպաճոյճ մերկութեան մէջ։ Այդ պատգամաւորութիւնները եւ մասնաւորապէս աւստրիական պատգամաւորութիւնը, որ վերջերս յիշեալ ձերբակալութիւններից յետոյ է այցելել Հայաստան, եթէ մեր իրականութիւնը դիտէին անկաշառ բանուորի աչքով՝ բոլորովին այլ ձեւով կ'արտայայտուէին նրա մասին, քան անում են նրանք իրենց հրապարակային զեկուցումների մէջ։

Դաշնակցութեան ղեկավար մարմինները առ այժմ լարուած ուշադրութեամբ հետեւում են հալածանքների ընթացքին՝ ամէն ջանք գործ դնելով որ կուսակցական շարքերը զգաստ մնան եւ չենթարկուին այս նոր պրովոկացիային։ Սակայն եթէ բոլշեւիկներն իրենց վայրագութիւնը ժամանակին չմեղմեն, եւ մանաւանդ, եթէ նրանք մեր կուսակցութիւնը «ֆիզիքապէս ոչնչացնելու» իրենց հին ծրագիրն ընթացք տալով սպանութիւնների դիմեն մեր ընկերների դէմ՝ երկիւղ ենք կրում, որ սա այնպիսի սոսկալի արիւնահեղութիւնների դուռ բանայ, որոնց հետեւանքները դժուար է նախատեսել։

ԱՐՏԶՈՒՆՋՔԻ ԵՐԳԵՐ

…յ, արտե՛ր, արտե՛ր, հայրենի
արտեր,
…ակէն ամառուան՝ դուք կսկիծ
հասկեր,
…ակներ նորէն մանգաղեն առեր
…իա ծեզ կուգան արտհունձքն է
եկեր։

…քան օրերով, ծարաւ ու պա-
պակ,
…աանդ, դալկահար, դուք սպա-
սեցիք,
…ւ ցաւ մրմունջով, կարօտով
համակ,
…ուռիկ մը զովին շունչն երա-
զեցիք։

…յ, արտե՛ր, արտե՛ր, ոսկեծով
արտեր,
…ղէն ամառուայ այնծուած ար-
տեր
…ակներ ահա մանգաղեն սրբեր՝
…ի կը փութան, Յուլիսն է
եկեր…

…արմրեր են կարմրեր
…արմները հնձուոր,
…իր ժիր մշակներ
…ուրծկապի սովոր՝

…աղի են ելեր
…ոլորը մէկէն,
…ւ մրմուռ հասկեր
…ուռ բուռ կը հնձեն։

…ւեր նուռ է,
…եցուն՝ բոլորակ,
…ւքն ալ ելեր է
…ը նայի յստակ…

…ը նայի յստակ
…եսքը արտերուն՝
…ովակ առ ծովակ
…ասուն ու ոսկուն…

…ւ դէմքով արբուն
…այրի հրավառ
…աղուր հարսներուն
…ատկերէն վառ վառ։

…ար, մարմանդ, գիւղակ,
…ողով ու բոցով
…'այրուին համակ
…ուլիս հրդեհով։

…ը ձայթի սասանիկ
…ոն արագիլին,
…ղքան հուր-ալիք
…էր տեսեր տարին։

…նչ փոյթ, հրդեհ կայ
…արտեաշ արտերուն,
…արս, աղջիկ, տղայ
…ուարթուն, եռուն,

…առեր են խանդով
…ը հնձեն, կ'երգեն,
…րագուն, գինով
…'երգեն կը հնձեն…

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Այս տարի Փարիզի Ատամնաբուժական բարձրագոյն վարժարանէն (Ecole Dentaire de Paris) …րջանաւարտ եղան հետեւեալ Հայերը,— Տ. Տ. Ապաճեան, Եղա…ուպեան, Սասունի եւ Զարդար…եան։

Տ. Հրաչեայ Զարդարեան գի…ոդադարէն ի վեր, քոյր Ադամ…աններէն յետոյ երկրորդ հայ …ւսանողն է որ ֆրանսական բժշ…կան համալսարանէն վկայուե…վ իրաւունք կը ստանայ Ֆրան…այի մէջ գործելու։ Ողբացեալ …. Զարդարեանի երկրորդ զաւակը …իեւնոյն ատեն տաղանդաւոր …րող մըն է, որ պարբերաբար կ'ե…եւայ հայ մամուլին, մանաւանդ …ամսագիր «Հայրենիք»ի մէջ։

Ս.

ԳԱՌՆՈՒԿՍ ՈՒ ԵՍ

Հիւրկին

Յուլիսն յաղթեց…։ Հուր ու հրդեհ կը տարածուի հանդերուս մէջ… Ոսկեկիտուած լանջերս բոլոր կը հալչին, ձուլուին կարծես… Ճերմակահեր ամպն իմ հօտին կոչկոճելով հեռացեր է հովտէ-հովիտ… Եւ կէս օրուայ կիզակէտին մէջ մինակ ենք, գառնուկս ու ես…։

* * *

Երբ կը լեցնեմ իմ ափն աղով ու կը պարզեմ ամբողջ հօտին, որ գրգռեմ ու ամփոփեմ ամբողջ իմ հօտ.— մեծ մասն անոր կ'ըլլայ բաժին. որովհետեւ ամէնէն շատ նա է ինծ մօտ…։

Մէկն իր քաղցին մէկ նոր ծաղիկ կը փնտռէ. եւ ուրիշ մը իր ծարաւին՝ աղբիւրի մ'ակ…։ Բայց նա միայն ինծ կ'որոնէ ու կը բաղձայ հանգստանալ ու ամփոփուիլ իմ յեղյեղուկ ստուերին տակ…։

Գիշերային մութին մէջէն, ինծ գտնելու մտադրութեամբ, կ'առաջանայ, կը խարխափի ճշմարտապէս կոխոտելով ու խոցելով իմ սիրտն ու կող…։ Բայց երբ լոյս է, երկիրն արթուն, կը զատէ ինծ, ու չի հաշուեր ճամբու փոշի, կամ ափ մը հող…։

Ես ծանօթ եմ իր թաքթաքուր ամէն ծալքին,— կը փռեմ գինք լոյսերու տակ, մաքրելու իր կեղտն ու ճճին…։ Եւ ան ինծի կը ճանչնայ, իմ անիմաստ նշաններէս ու կանչերէս՝ պարզ ու չնչին…։

Կը բռնեմ զինք ու կը նստեմ մեղ հանգիպած յորձանքին մէջ. Թողնելով որ ան հաւատայ թէ զինք ինծմէ պիտի զրկեմ…։ Բայց քիչ մը վերջ զարմացումով ինծ կը նայի, երբ իր մօտն եմ, իր նորածին օրերուն պէս զինք կը գրկեմ…։

Ան կը կրծէ գլխաշարդիս ծաղկեփունջը,— եւ ո՞վ գիտէ, մտածելով որ պէտք չունիմ,— չէ՞ որ մարդ եմ…։ Ես ալ յաճախ կը կապկպեմ իր ձեռն ու ոտ, առթելով որ ան կարծէ թէ, ոչխար մ'է ինք, եւ իմ պաշտած սուրբին համար պիտի մորթեմ…։

Հանդարտօրէն կը նստի նա, արտօնելով բանամ կապոցս, յագեցումի սեղան սարքեմ իր ուսերուն…։ Եւ նա կուրծքս կը կշտանայ. ճարակելով այն ծաղիկներ՝ որ իր համար հաւաքեր եմ ու գիզեր եմ սրտիս վրայ…։

Երբեմն կը խայտայ, ինծ անծանօթ պատճառներով, կամ կը մ'այէ. ու մինչ հոգիս կը շուարի, ժայռ ու այրեր կը մասնակցին անոր կանչին, կ'արձագանգեն… եւ շատ անգամ ես է որ իմ երգը կ'երգեմ, ու նա անհոգ ինծ կ'ընդհատէ, առթելով որ մոռնամ շեշտը, ու գրկեմ սիրած յանգէն…

* * *

Յուլիսն յաղթեց… Հանգիսափառ ու հրեղէն երիվարներ կը խրխնջան հանդերուս մէջ… Ոսկեկիտուած լանջերս բոլոր կը ծնծղայեն, ծափեն կարծես… փրփրակուտակ գետն իմ հօտին ճարակելով տարածուեր է հովտէ-հովիտ… Եւ կէս օրուայ կիզակէտին մէջ մինակ ենք.— գառնուկս ու ես…

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

ՍԵՐՊԵԻՊՈՒԼԿԱՐ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ ուժեղ պուլկար քոմիթէճիներ Քրիվափալանքայի մօտ սերպ հողամասը մտած են։ Անմիջապէս սերպ ոստիկան զօրքերը գացին, փորձելով պաշարել հրոսախումբը։ Մինչեւ լոյս կռիւ տեղի ունեցաւ երկու հակառակորդ ուժերու միջեւ։ Պուլկարները կը դիմադրեն յամառօրէն։ Սերպ թնդանօթաձիգներ ղրկուեցան դէպքին վայրը։

ԴԵՒԵ՛Ր, ԱՆՎԵՐՋ ԴԵՒԵ՛Ր…

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒԹԵԱՄԲ «ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»ՈՒ)

(Երեւան։ Աբովեան պողոտային վրայ, «Նորյեկեղեցի»ի շէնքին մէջ։ Համբարձումեան «վանական»ը նստած է սիւնի մը տակ։ Դէմը՝ Մռաւեան, Տիւրկէրեան, կարինեան եւ այլ «վանականներ»։ Պատէն՝ «Սուրբ» Լէնինի եւ Մարտունի «վանահօր» նկարները։ Քովնտի՝… փառապելլօ, զէնք, սուր։

Անկիւնը՝ վաճառեան տիրացու՝ ծեռնածալ։ Ոտքի՝ Չարենց Աբեղան՝ նայուածքը կարմիր հորիզոններուն…)։

ՀԱՄԲ. ՎԱՆԿԱ.— Խրա՞ւ, նորէ՞ն։

ԿԱՐԻՆ. ՎԱՆԿԱ.— Ցատկեցին անկողնիս վրայ, կոկորդս սեղմեցին եւ սկսան խեղդել։

ՎԱՀԱՆ. ՏԻՐԱՑՈՒ.— Տէ՜րն մեր Լէնին, Տէ՜րն մեր Լէնին։

ԿԱՐԻՆ. ՎԱՆԿԱ.— Հազի՜ւ շունչս ազատեցի։

ՏԻՒՐԿ. ՎԱՆԿԱ.— Ի՞նչ հակառակ են այս ոգիները մեզի։ Այս քանի՞երորդ անգամն է։

ՀԱՄԲ. ՎԱՆԿԱ.— Ի՞նչ կերպարանքով էին։

ԿԱՐԻՆ. ՎԱՆԿԱ.— Զգիտեմ։ Զանազան ձեւերով։ Գուլխի պէս կը բարձրանան եւ յանկարծ կ'անհետին։

ՄՌԱՒ. ՎԱՆԿԱ.— Անիծեալները։ Նզովուին իրենք ալ, իրենց կերպարանքն ալ…

ՏԻՒՐԿ. ՎԱՆԿԱ.— Ա՜, սարսափելի՜ է. ազատում չկայ իրենց ճանկերէն։

ՎԱՀ. ՏԻՐԱՑՈՒ.— Գիշերները, քալած ատենս, մինչեւ չի նայիմ փողոցներու հեռաւոր անկիւնը, չեմ առաջանար։

ՀԱՄԲ. ՎԱՆԿԱ.— Ես ալ։ Անցած իրիկուն մտնեմ սենեակս ի՞նչ տեսնեմ։ Մութին մէջ մարդու կերպարանքով կծկուեր է մէկը անկիւնը։ Լեզուս պատռեցաւ։ Խօսկոյն… Ամբարեկեանին անունը տուի, անհետացաւ։

ՏԻՒՐԿ. ՏԻՐԱՑՈՒ.— Հա՜, այդ նզովից արմատները։ Կուգան գինուորի կերպարանքով, «Մեր Հայրենիք»ը շրթներուն։ Կուգան՝ դրօշակներով, ու ալ ինչե՞ր ըսես չեն ըներ, ճառե՛ր, կեցցէնե՛ր…

ԿԱՐԻՆ. ՎԱՆԿԱ.— Խոկ ինծի կ'երեւին մեր գիւղացիներու կերպարանքով։ Զինագործ Սեպուհը, մեր գիւղացի խատրենց Աղեքսանդրը, վրացի Սիմօնը, Սասնոյ Ռուբէնը, գրականագէտ Նիկօլը։ Կուգան կը հաւաքուին գլուխս, ձեռներին եռագոյն, ցուցակագրեր։ Ալ ի՞նչ վժլտուք, եւ մինչեւ որ «տիրոջ» անունը չի տամ, չեն կորիր, չի՜ք դառնայ իքները…

ՀԱՄ. ՎԱՆԿ.— Պատիժ է պատիժ։ Ի՞նչ կը տանջես մեզի, Լէ՜նին։

ՏԻՒՐԿ. ՎԱՆԿ.— Եւ ի՞նչ կ'ուզեն մեզմէ, անպատճառ մեզմէ։

ՎԱՀ. ՏԻՐ.— Եւ ամէն տեղ են, ամէն տեղ, ուր ալ որ երթաս։ Ա՜յ ի՞նչ գիտէք, որ հիմա մէկը նստած չէ հոս, մեր եաեւը (տեղը կը փոխէ), կամ հոն, փողոցի մեկուսի անկիւնը, կամ քաղաքի շուրջը, ա՜յ, այգիներուն մէջ, կը տեսնէ՞ք, կը տեսնէ՞ք մէկը այնտեղ կը շարժի, մէկն ալ այստեղ, ա՜յ, դիմացի պատին տակ, նայէ՛, նայէ՛, ի՞նչպէս կը սպառնայ (սարսափած ետ ետ քաշուելով) Լէնին, Լէնի՜ն, տէրն մեր Լէնին. (դէմ դիմաց կուգայ Խրիմեան Հայրիկի ոգին հետ։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— (խոժոռ) Ի՞նչ կայ. ինչո՞ւ ես վախցեր, տիրացու.

ՎԱՀ. ՏԻՐ.— Հայր սուրբ… (կ'իյնայ Խրիմեանի ոտքերը)։

ԿԱՐԻՆ. ՎԱՆԿԱ.— Հայր սուրբ դաշնակցութեան ոգին հանգիստ չի տար մեզի։

ՏԻՒՐԿ. ՎՆԿ.— Ուժեղ է սարսափը «Դաշնակ»ներէն։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— (Արգահատանքով)։ Դեռ այդ սարսափէն կը խօսի՞ք։ (Յանկարծ)։ Ոտքի ելիր տիրացու։

ՎԱՀ. ՏԻՐ.— (Ոտքի կ'ելլէ դէմքը ծածկուած)։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— Դաշնակցութենէն թող վախնայ ան, ով չէ տիրեր իր եսին ու իր չար զգացումներուն։ Դաշնակցութեան հալածանքը հայրենադաւ բնազդներուն վրայ է միայն։

ՀԱՄԲ. ՎԱՆԿԱ.— Մենք մարդ ենք ամէնքս ալ, հայր սուրբ։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— Ո՛չ։ Ով եկեր է հոս, իմ եաեւէս, այս ծիծղուն աշխարհը, պէտք է աւելի բան մը ըլլայ քան մարդը — Հա՛յ պէտք է ըլլայ։ Իսկ «Դաշնակցութենէն» թող վախնայ ան, ով չէ կտրեր իր բոլոր շղթաները դուրսի, օտա՛ր աշխարհին հետ, իր խորթ անցեալին հետ։

ՎԱՀԱՆ. ՏԻՐԱՑՈՒ.— Իսկ ան ո՞վ է, հայր սուրբ, որ կրցեր է կտրել այդ շղթաները։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— Ան, ով կրցեր է հինէն, սե՛ւ օրերէն ծծել Արարատի օդը, տիրացու։

ՀԱՄԲ. ՎԱՆԿԱ.— Մենք մարդ ենք ամէնքս ալ, հայր սուրբ։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— Ո՛վ մարդ է ու միայն մարդ, անիկա դուրսի աշխարհինն է, ու թող դառնայ դուրսի աշխարհին։ Ահա բաց է Էնկիւրիի ու Թիֆլիզի ճամբան։ Ես չկանչեցի ձեզ հոս, որ հաւաքուիք ու դեւերէն սարսափիք, ես չկանչեցի ծեզ հոս, որ կեղծ ու «Նոր յեկեղեցի»ներ հիմնէք, այսպէս խախուտ, այսպէս փտա՜ծ հիմերով։

(Ոգեւորուած, կը բարձրացնէ կրծքէն կախուած խաչը)։ —Հոս ցեղին խաչն է, ամէ՜ն տեղ ցեղին ոգին, հոս դեւեր չկա՜ն…

Բոլորը ապշահար կը դիտեն։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— Հոս կրքեր չպէ՜տք է ըլլան. հոս վատ բնազդներ չպէտք է ըլլան։ Հոս հայ ոգին պէտք է ըլլայ միայն, հայ միտքը միայն։ Այս մէկը լաւ հասկցէք։ Մենք կ'ուզենք մեր եկեղեցին, հի՜ն եկեղեցին։ (Խոժոռ) Զէ՞ք կրնար։ Գացէք։ Ի՞նչ կապ իմ եւ ձեր միջեւ։ (Կը մեկնին)։

ՉԱՐԵՆՑ ԱԲԵՂԱՅ (Որ մինչեւ այն ատեն լուռ էր, նախ վարանոտ, յետոյ ոգեւորուած), Հայր, այդ ձեր հին եկեղեցիէն պիտի երեւա՞ն գործարաններու ծուխն ու արեւուն կարմի՜ր ծագումը։

ԽՐԻՄ. ՈԳԻՆ.— Մոռցիր արեւն ու իր ծագումը, գործարանն ու իր ծուխերը։ Մեր եկեղեցիէն պիտի երեւի հայ մշակն ու իր արօրը, Սեւանայ մթին ծովափը։
«Արնանման ծաղիկների ու վարդերի բո՛յրը վառման,
«Ու նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն պարը միայն…»

ՉԱՐԵՆՑ ԱԲԵՂԱՅ.— (Անսալով իր ներքին ձայնին) Հա՜յր։
«Ես իմ անուշ Հայաստանին արեւահամ բառն եմ սիրում.
«…իմ կարօտած սրտի համար ոչ մի ուրիշ հեքեաթ չկայ.
«Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկա՜յ.
«Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում». . . :

(Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր)

ՎԱՀՐԻՃ

Պուլկարիա

ԿԱՐՃ ՄԱԶԵՐՆ ՈՒ ԿԱՐՃ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

Լոնտոնի առողջապահական տարեկան համագումարին մէջ Ֆրէնք Մէնգըրի ներկայացուցած տեղեկագրին մէջ կ'ըսուի թէ արդի կիներու նորութիւնները, ինչպէս կարճ մազերն ու կարճ զգեստները, աւելի առողջ կը դարձնեն իգական սեռը։

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԵՐ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Աստուածուհին Աստղիկ կորսնցուցե՞ր էր իր սիրականը։

Եւ, արտասուագին, զանիկա փնտռելու ելեր էր Եփրատի ափերն ի վար, յետոյ Ասորիք իջեր էր, ու յետոյ՝ մինչեւ Լիբանան։

Կուլար ու անունը կը կանչէր իր սիրականին, զոր ընտրեր էր աստուածներուն մէջէն։ Անմահ երիտասարդները կը հաւատային թէ ամէնէն աւելի աստուածուհին Աստղիկ գիտէ սիրելու արուեստը, եւ ձանձրացած՝ յաւերժահարսերու սէրէն՝ առանց հանգոյցի, սահուն ու անայլայլ, անմահութեան պարտէզին մէջ անոնք երկար դարպասեցին Աստղիկի, որպէսզի իրենց զոյց տայ բո՛ւն սէրը, մութ ինչպէս Վանայ ծովին յատակը, անհաստատ ինչպէս երկինքը, ցաւատանջ ինչպէս Հայուն սիրտը, եւ վերջապէս անիմանալի՜, անիմանալի՜։ Սակայն աստուածուհին մէկն էր ընտրեր միայն այդ գեղեցիկ աստուածներուն մէջէն, ա՛ն որ երիտասարդ էր նորընծայ քուրմի մը պէս, ու գեղահասակ Լիբանանի մայրիներուն նման։ Ու այս սիրականն էր կորսնցուցեր ա՛ն այն օրերուն։

Երբ Լիբանանի մէջքին հասաւ, կանգ առաւ, պահ մը։ Հովը կը լզէր իր կանանչ քղամիդը, որ ուսերն ի վար կ'իյնար։ Նաժիշտները, տխրունակ, չէին համարձակեր մխիթարել աստուածուհին, որ կուլար. ա՛խ, ինչ աղուոր էին լացող աչքերը Աստղիկի։ Ա՛յ ատենոր, մէկ օր լացուր սիրականդ ու դիտէ աչքերը, եթէ հոն գեղեցկութիւն տեսնես, տեսակ մը բոց, տեսակ մը արեւ, հաւատա որ բուն սէրը կը դիմաւորես, եւ երջանիկ կ'ըլլաս։ Այդպէս աղուոր էին լացող աչքերը Աստղիկի, որ իր սիրականը կը փնտռէր։ Անիկա նայեցաւ հեռուն, ուր Թափօր լեռը ճերմակ հարսնցուի մը պէս ծունկի եկեր, գլուխը հակեր, կ'երկրպագէր իրեն։ Աստուածուհին հարցում մը ըրաւ, բանիվրայ հովն ալ հարցումը առաւ ջուրը ինկաւ, թուփերը մտաւ, փնտռեց, փնտռտուք ըրաւ. է՜հ, ո՞վ չէ մտիկ ըրեր աղուորին խօսքը։

— Չկայ, չկա՜յ,— վարէն հովն է կուլայ։

Նորէն լացաւ Աստղիկ, ու աղուոր մայրիներուն մէջէն վեր բարձրացաւ։

Յանկարծ ճերմակութիւն մը։ Կ'ըսես՝ սպիտակ պատմուճան մը լերան գլխէն վար կը սահի։ Ի՞նչ է.— ճերմակ վարդի առուակ մը։

Աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ «ի սկզբանէ» վարդերը սպիտակ էին։ Եւ Լիբանան լեռը այսպէս սպիտակ վարդերու գօտի մը ունէր. անոնք, կարծես աղաւնիներ էին, թառ էին եկեր ու կը սրսփային հովին դէմ։ Շատ աղուոր էին, ուս ուսի, բերան բերնի, շրթունք բացած, ոմանք թեւ կ'առնէին, ոմանք կլորցող, գոցուելու մօտ՝ ափի պէս էին, հեռուն ալ ուրիշներ՝ բուռ բուռ փոշիի նման։

Երբ Աստղիկ կը մօտենար վարդերուն, ուղտափուշ մը աստուածուհիին գարշապարը մտաւ։ Ճչաց Աստղիկ ու մարգագետնին վրայ նստեց ինքզինքը։ Հասան նաժիշտները եւ տեսան որ անպիտան եօթնաստղ ուղտափուշ մը խածեր ու փակեր էր աստուածուհիին գարշապարին։

Նաժիշտները հանեցին փուշը. աստուածային արեան կաթիլները պտուղ պտուղ ինկան վարդին թուփին վրայ, ու, հրա՜շք, բոլոր վարդերը յանկարծ կարմրեցան։

Անհուհետեւ կարմիր վարդեր ալ բուսան երկրի վրայ։

Ով որ յիշէ կարմիր վարդերուն հէքեաթը, թող չմոռնայ աստուածուհիին ցաւն ալ, որուն պատճառաւ վարդերը կարմրեցան. բայց մանաւանդ չմոռնա՜ք երբեք Աստղիկին լացող ու սիրող աչքերը։

Ի՜նչ աղուոր էին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՖՐԱՆԿԱԽՕՍԸ ԱՂԲԱԲԱՅԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ.—

— Աղբաբայի շրջանը (Թրքաբնակ) ղրկուած բժշկական խումբը, որ պէտք էր քննութեան ենթարկէր աղգաբնակութիւնը ֆրանկախտի տարածման տեսակէտէն, վերադարձաւ Լենինական։ Խումբին բերած տեղեկութիւնները վերին աստիճանի անմխիթար են։

Քննութեան ենթարկուած են 19 գիւղի մէջ մօտ 4400 հոգի, որ գաւառակի բնակչութեան 62 առ 100 տոկոսը կը կազմէ, իսկ քննուած գիւղերու բնակչութեան 66 տոկոսը։ Ամէնէն շատ վարակուած է Ղարադանթա գիւղը, որուն 672 բնակիչներէն ֆրանկախտով հիւանդ են 303 հոգի, կամ բնակչութեան 46.39 տոկոսը։ Հիւանդութեան տարածման ամէնէն շատ նպաստած են գիւղի յետամնաց սովորութիւնները. այն է՝ միեւնոյն ամանէն յաճախ միեւնոյն դգալով ուտելը, միեւնոյն անկողնին մէջ 5 հոգիով քնանալը եւայլն։ Կենդաղային ֆրանկախտով վարակուածները կը կազմեն հիւանդութիւններուն 70 տոկոսը, ժառանգական ֆրանկախտաւորները՝ 29 տոկոս, սեռականով հիւանդները՝ 19 տոկոս։

Բժշկական խումբը գտած է որ Աղբաբայի մէջ կան նաեւ բորոտներ։

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՑՈՅՑԵՐ

Փարիզի Ոստիկանական Տեսուչ Տ. Մորէն իր գրասենեակին մէջ ընդունեց օտար թերթերու փարիզի թղթակիցները, որոնց հետ խօսակցութիւն մը ունեցաւ վերջին օրերս օտարականներու դէմ կատարուած ցոյցերու մասին։

Տ. Մորէն յայտնեց թէ թերթերը շատ խոշորցուցին պատահած միջադէպերը. եղածը ջղայնութեան հետեւանքով կատարուած կարգ մը բացագանչութիւններ են. առոր ալ պատճառը ֆրանքի անկումը եւ ապրուստի աննախընթաց սղութիւնն է։ Ոչ մէկ ատեն բռնութիւն կամ ծեծ տեղի չէ ունեցած։ Ոստիկանական տեսուչը աւելցուց թէ փարիզի բնակչութիւնը հակառակ է եղածին եւ ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է նոյն միջադէպերու կրկնութիւնը արգիլելու համար։ Ցետոյ խնդրեց գրել իրենց երկրի թերթերուն մէջ, որ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը կրնան գալ ամենայն վստահութեամբ, ապահով ըլլալով որ սրտագին ընդունելութիւն պիտի գտնեն հոն։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿԻՆԵՐԸ

Համալսարանական կիներու Միջազգային Դաշնակցութեան համագումարը տեղի կ'ունենայ ներկայիս Ամսթէրտամի մէջ։ Կը մասնակցին 400 պատուիրակներ, որոնք կը ներկայացնեն 27 երկիրներ։

Այս ծրագիրը երեւան հանուեցաւ, սակայն սովետներու գործադիր կոմիտէն կը վախնայ ձերբակալել Թրոցքին, տեղի չտալու համար զինուորական ապստամբութեան, քանի որ բանակը անոր հետ է։

Պուլկար յեղափոխականները կը գործեն

Սերպ սահմանին վրայ կատարուած ընդհարման հետեւանքով պուլկար քոմիթաճիները ունեցան 15 մեռեալ, Սերպերու կորուստն է 83 սպանեալ և 40 վիրաւոր։ Ասկէ զատ Հերսէքի մէկ գիւղին բնակիչները ապստամբելով 50 ոստիկան զօրքեր սպաննեցին։ Այս վերջիններու ընկերները կրակ բացին գիւղացի բնակիչներուն վրայ, որոնցմէ 18 հոգի սպաննուեցան, և 40 վիրաւորուեցաւ։

Սերպ կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ Սօֆիայի իր դեսպանին խստիւ բողոքել պուլկար հրոսախումբերու արշաւանքին դէմ։

Ծանր խռովութիւններ Մեքսիկայի մէջ

Մեքսիկայի Նախագահ Քալլէս հրովարտակ մը հրատարակեց, որով Օգոստոս մէկէն սկսեալ պիտի գրաւուին եկեղեցական կալուածները, պիտի ջնջուին միաբանութիւնները, պիտի փակուին կրօնական վարժարանները։ Նոյնպէս կրօնական թերթերուն կ՚արգիլուի քննադատել կառավարութեան քաղաքականութիւնը։

Այս հրովարտակը բուռն շարժում առաջ բերաւ Մեքսիկայի կաթոլիկ շրջանակներուն մէջ եւ օրերէ ի վեր ծանր կացութիւն կը տիրէ։ Իբր բողոքի ցոյց, կղերականները որոշեցին բոլոր պաշտամունքները դադրեցնել։ 100,000 բարեպաշտ կաթոլիկներ եկեղեցի երթալով հաղորդութիւն առին։ Նօքիսթլանի մէջ քահանայ մը բանտարկուեցաւ։ Ժողովուրդը բանտին վրայ յարձակելով ազատեց քահանան, յետոյ քաղաքապետին տունը գնաց, բռնեց զայն եւ կախեց։

Փուէպլայի մէջ հարուստ եւ ազնուական կիներ բոկոտն կը շրջագային փողոցներուն մէջ՝ բողոքելով կառավարութեան հակակրօնական քաղաքականութեան դէմ եւ թռուցիկներ կը բաժնեն։ Եկեղեցական կալուածներու ընդհանուր արժէք կը գնահատուի 300 միլիոն տոլար։ Միայն Մեքսիքոյի մայր եկեղեցիին մէջ անհաշիւ թանկարժէք գանձեր կան։ Կառավարութիւնը վճռած է մինչեւ ծայրը երթալ։

Կարգ մը քաղաքներու մէջ քաղաքացիական կռիւներ տեղի կ՚ունենան։ Կաթոլիկ նպարավաճառ մը սպաննուեցաւ։ Կառավարութիւնը ամէն կողմ զինուորական պաշարումի տակ առաւ։ Կաթոլիկները տնտեսական պայքարէ զատ ուրիշ զէնք չունին։

Նախագահը նոր յայտարարութիւն մը հրատարակելով կ՚ըսէ թէ վճռած է վերջնապէս կարգադրել «լոյսի եւ խաւար»ի այս կռիւը։ Թո՛ղ երկիրը գիտնայ թէ ո՞վ է տէրը՝ քահանաները թէ կառավարութիւնը»։ Ընկերվարականներն ու Աշխատաւորականները կառավարութեան դէմ են։ Վատիկանի ներկայացուցիչ մօնսէնեօր Քրէսփի 24 ժամէն պիտի վտարուի։ Պապը բողոքած է եկեղեցական կալուածներու գրաւման դէմ։ Կ՚ըսուի թէ Անգլիա եւս պիտի մասնակցի այս բողոքին։

Հրդեհ կենդանաբանական պարտէզին մէջ

Առջի իրիկուն Պուլօնեի անտառին կենդանաբանական պարտէզին մէջ հրդեհ ծագելով այրեցան ցուցահանդէսի մնայուն տաղաւարը և թութակներու բաժինը։ Բաւական թիւով թութակներ մուխէն շնչահեղձ եղան։ Նոյն տաղաւարին մօտ կար նաև կապիկներու բաժին մը։ Ասոնցմէ մաս մը կարելի եղաւ ազատել, սակայն շատ մը կապիկներ՝ կատղած՝ փախան և անտառը ապաստանեցան։ Կորուստը կը հաշուուի կէս միլիոն ֆրանք։

Երկրաշարժ Ֆրանսայի մէջ

Առջի օր կէս օրէն վերջ ժամը 2էն 2,30 երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան Պրըթանիի մէջ և Մանշի եզերքը։ Ցնցումը, որ տեւեց 5-15 երկվայրկեան, մասնաւորաբար սաստիկ էր Շէրպուրկի մէջ։ Նիւթական վնասները աննշան են։ Փէրիէի և Բարանթանի մարզին մէջ ծովը սաստիկ ալեկոծուեցաւ և ալիքները փշրուեցան եզերքէն ներս։ Քառասուն տարիէ ի վեր այսպիսի երեւոյթ չէր տեսնուած յիշեալ շրջանին մէջ։ Անգլիոյ մէջ եւս նոյն ժամուն երկրաշարժ պատահեցաւ։ Փարիզի մէջ ալ Պիւթ Շօմօնի և Փասիի կողմերը ցնցումներ զգացուեցան։

Երկաթուղիի արկած

Առջի առաւօտ ժամը 5,30ին Միւլհաուզէն Փարիզ եկող ճեպընթաց կառախումբը Նուազի լը Սէքի կայարանին մօտ գիծէն դուրս ելաւ։ Կառախումբը կը բաղկանար 46 վակոններէ, մօտ 42 թօնօ ծանրութեամբ։ 12 վակոններ իրարու ետեւէ խճաքարերուն վրայ ինկան. չորս հոգի մեռաւ և 17 հոգի վիրաւորուեցաւ։ Բոլորն ալ պաշտօնեաներ են։

Արտասահմանի նամակները 1 ֆրանք 50

Այսօրուընէ սկսեալ, արտասահման ղրկուած նամակներու գիները պիտի աղեն։ Մինչեւ 20 կրամի համար պիտի վճարուի 1 ֆրանք 50, անկէ վեր իւրաքանչիւր 20 կրամի համար 90 սանթիմ. իսկ քարդ փօսթալները պիտի արժեն 90 սանթիմ։ Թերթերու եւ տպագիրներու 50 կրամին համար՝ 30 սանթիմ։

Ռուսական զօրաշարժ ?

Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ յարաբերութիւնները լարուած են, կ՚ըսուի։

Պերլինէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, Զիչերին, Զօրեքշաբթի օր Մոսկուայի լեհական դեսպանին կոպիտ կերպով յայտարարած է թէ չի հաւատար իր խաղաղասիրական արտայայտութիւններուն։

«Լօքալ Անցայկըր» կը գրէ թէ խորհրդային զինուորներու զօրաշարժ յայտարարուած է սահմանագլուխին մօտ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՑՈՐԵՆԻ գինին վրայ փոքրիկ անկում մը առաջ եկած ըլլալով, որոշուեցաւ Օգոստոս 5էն սկսեալ հացին քիլօն ծախել 2 ֆրանք 75ի՝ փոխանակ 2.80ի։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ Փորիս Թագաւորը նշանուեցաւ իտալիոյ Թագաւորին երրորդ աղջկան՝ իշխանուհի Ճովաննայի հետ։

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

8 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926, ԿԻՐԱԿԻ ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ ԱԿԻՆ ՄՕՏ

Ամբողջ օրուան համար գեղարուեստական եւ զբօսական աննախընթաց խաղեր։ Մանրամասնութիւնը յաջորդով։

ԳԻՒՂԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻԼ ՊԱՐԳ (ԼԻՕՆ)

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ-ԱԿՈՒՄԲԻ ՎԱՐՉ

8 ՕԳՈՍՏՈՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ

Սիրայօժար կը մասնակցի ԱՐԱՔՍ ֆանֆառը

Մասնաւոր շոգենաւը կը մեկնի ժամը 9ին։ Ամէն ոք իր ճաշը միասին կրնայ առնել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը այսօր կիր. Ժ.ը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր զեկուցում։ Անդամատետրերը միասին բերել։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները՝ Շաբաթ երեկոյեան (Օգոստոս 7) ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Զեկոյց ընկեր գործիչի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. ԿՈՒՍ. դասընթացքը 5 Օգոստ. Հինգշաբթի երեկոյ Café du Métro, մէթրօ Odéonի դիմաց.

ՓԱՐԻԶԱԲՆԱԿ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ եւ շրջականներու հայրենակիցները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի՝ այսօր Կիրակի, կէս օրէն վերջը ժամը 2ին Տ. Գահվէճեանի բնակարանը, 26 Rue Blanqui à, K. Bicetre (Seine). մէթրօ Իթալի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը Օգոստ. 4ի Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Զեկոյց պատգամաւորի կողմէ եւ ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոււա Գոլոմպ Արժանթէօյլ Մ.ճիւղի արտակարգ ընդհ. ժողովը՝ այսօր Կիրակի ժամը ճիշտ 10ին մարզադաշտին մէջ։

Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական փորձերը տեղի կ՚ունենան, ամէն Կիրակի առաւօտ C. A. Montrougeի մարզադաշտին մէջ։ Ժամադրավայր Փօրթ տ՚Օրլէան։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ԼԸ ՄԱՆՍ, Ս. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՇԱԼՈՆ ՍԻՒՐ ՍՕՆ, Ա. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Ա. Փ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ Գ. Պ.— Ստացանք 77 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Թ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ԼԷ ԶԱՎԻՆԻԷ, Մ. Տ,— Օրը օրին փոսթին կը յանձնուի։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Յ. Ս.— Ստացանք 33 ֆրանք։

ԲՕՆԹԷՎԼԷՔ, Գարծ.— Ստացանք 291 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Թ.— Ստացանք 540 ֆրանք։

ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ, Հ. Ֆ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Ա. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Մ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Տիւգճէյի Մալաքի տղան Դաւիթ Դաւիթեան կը փնտռէ մօրեղբայրը Եսէնտիքցի Յրթ. Պարոնեան որ 2—3 տարի առաջ Սելանիկ էր, կը փնտռէ նոյնպէս Մկրտիչ Կաղօեանը որ 8—9 ամիս առաջ Փոն տը Շէրի կը գտնուէր եւ այժմ Կրընօպլի շրջակայ գիւղերը ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել Դաւիթ Աւետիսեանի, chez Mr. Baroz, Chemin des Lits, Croix Rouge. Grenoble (Isère).

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի 20 տարեկան Նուրիճան Նշանեան. իմացնել Léon Mesdjianի, N. 606 Station Drama (Grèce).

— Գասպարեան Գասպար, որ 2 տարի առաջ Իզմիր էր, Մարսիլիա եկած է, եւ հոնկէ Յունաստան անցած է։ Տեղեկացնել Տիկին Կիւլա Գասպարեանի Chez Mr. André Geron-Vals-les-Bains, Ardèche, France։

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղէն Ստեփան Գասաիկեան որ 1921ի խուճապին Կէմլէիկ կը գտնուէր։ Կը կարծուի թէ Յունաստան անցած է։ Տեղեկացնել Յարութիւն Քիւրքճեանի, 79 Ave. Sadi Carnot, Hotel de Russie, Valence (Drome).

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Յուլիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	199	50
Տոլար,	Dollar	40	—
Մարք (ոսկի)	Mark	10	—
Թրքական թղթ.	L. Trq.	22	—
Թրք. ոսկի	» or	183	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատը	Léva	28	50
Տրախմի »	Drachme	44	50
Լիր » »	Lire	132	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	100	25
Զուից. »	Frc. Suisse	810	—
Լէյ 100 հատը	Ley	18	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	206	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3700	—
» II	»	2600	—
» III	»	2450	—
Ռումելի երկթ.	Lots turcs	170	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ		20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և »	Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.		5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.		100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՕԳՈՍՏՈՍ
1926

4 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 158 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԳՕՐԷՆ ՔՈՒԷԱՐԿԵԼ ԿՈՒՏԱՅ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՋ ՎՏԱՆԳԸ,, ԵՒ ՁԱԽ ՊԱԼԱՐԸ

Զարաշուք լռութիւն մը կը տիրէ ռուսական անցուդարձերու մասին։

Քաղքենի մամուլը կցկտուր, յաճախ շռնդալից լուրեր կուտայ, որոնց վաւերականութիւնը կարելի չէ ստուգել։ Իսկ խորհրդային թերթերը կամ կը հերքեն, և կա՛մ շատ ուշ կը յայտնեն իրականութիւնը, այն ալ ոչ լրիւ։ Այսպէս եղաւ ամենավերջին նորութեան, Զինովիէֆի վտարման պարագային։ Համաշխարհային յեղափոխութեան մունետիկն ու իր արբանեակները լուրջ կասկածի տակ էին երկար ատենէ ի վեր, թէեւ միջին ճամբայ մը գտնուած էր։ Անոնք շարունակեր են փորել կեդրոնական կոմիտէին հիմերը, գաղտնի քարոզութիւններով եւ ժողովներով։ Յունիս 6ին դաւադրական խորհրդակցութիւն մը ունեցեր են անտառի մը մէջ, կեդրոնի աչքէն հեռու. բայց Չեկային լրտեսները յաջողեր են իմանալ եւ տեղեկագրել։ Եւ Զինովիէֆ դատուեցաւ ու վտարուեցաւ։ Սակայն ուրիշ պատիժներ ալ կը սպասեն երէկուան կուռքին, որ երբեւի չէ համակերպած եւ կը փորձէ խլրտումներ յարուցանել։ Զրոյցներ կան,— ձերբակալութիւն, աքսոր դէպի Սիպերիա եւլն.։

Կարեւորը այն է որ հսկողութիւնը կը խստանայ իրեն և իրեններուն դէմ։ Վերջին լուրի մը համաձայն, արդէն հարիւր հոգի ձերբակալուած են, իբրեւ որոմ ցանող։ Ասոնցմէ շատերը կը փափսան թէ իրենց վարիչ ընկերները փարթամ կեանք կը վարեն, շքեղ հիւրանոցներու մէջ, ինքնաշարժերով կը պտտին եւ անվերջ խնջոյքներ կը սարքեն, ինչ որ չի համապատասխաներ կարմիր դաւանանքին։ Ասոնք՝ մանրամասնութիւններ են, որովհետեւ Զինովիէֆն ալ չի կրնար անմեղ ձեւանալ այս ճամբուն վրայ, որ յատուկ է բոլոր չտեսներուն կամ բռնակալներուն։

Իրականին մէջ, խոշոր պալար մը բացուած է Կոմկուսի կողերուն վրայ, թէ աջէն և թէ ձախէն։

Մոսկուա կը փորձէ խափանել երկուքն ալ, կտրել-թափելով։ Այս անգամ վտանգը ճակատագրական է, և խորհրդային իշխանութիւնը պիտի ջանայ ի հարկին արեան մէջ խեղդել զայն, իր իսկ ապահովութեան համար։

Ձախերու տեսակէտը կարելի է հասկնալ Զինովիէֆի ճըճռան ճառերէն։ Ի՞նչ կ՚ըսեն աջերը, որոնց արտայայտիչը կը հանդիսանայ Բագուի «բանւորական խմբակը», երկու հեղինակաւոր պոլշեւիկներու բերնով (Շլեապնիկով և Մէտվէտէվ)։

«Փրավտա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, կը պարզէ խնդիրը երկարապատում խմբագրականով մը, որ գրեթէ տասներկու սիւնակ բռնած է «Խորհրդային Հայաստանի» մէջ (14 Յուլիս)։ Բագուի խմբակը «կը յարձակի կուսակցութեան ամբողջ քաղաքականութեան վրայ եւ քրքրելով կը հասնի մինչեւ անոր ամենաթաքուն հիմերը»։ Կը մատնանշէ «պալարներ եւ ախտեր», կուսակցական, ներքին, տնտեսական, միջազգային, արհեստակցական քաղաքականութեան մէջ։ Տնտեսական ուղղութիւնը, գիւղացիական եւ գործակցական քաղաքականութիւնը եւնման ձեռնարկներ կը գտնէ «յետադիմական-ցնորական անմտութիւն, որ կը սպառնայ բանւոր դասակարգի գոյութեանն անգամ։» Արդի նաքերութեան զարգացման համար «կարելի չէ անհրաժեշտ դրամագլուխը հաւաքել տուրքերով և հինգական կոպէկներով»։ Արտասահմանի մէջ, Կոմինտերնի քաղաքականութեան շնորհիւ «կը ստեղծուի մանր-քաղքենի սպասաւորներու ամբոխ մը, որ պրոլետարիատ կը ձեւանայ ռուսական ոսկիին շնորհիւ»։ Այս առթիւ կը ձաղկէ ոչ-պոլշեւիկ հոսանքներու, արեւմտեան Եւրոպայի ընկերվարական-աշխատաւորական կուսակցութիւններու դէմ մղուած վարկաբեկիչ պայքարը, որ մինչեւ հիմա կը շարունակուի և որ «կորստաբեր է իսկական ընկերվարական յեղափոխութեան գործին»։ Ու կը պահանջէ ունենալ կարմիր արհեստակցական միութիւնը (Պրոֆինտերն), իբրև պատակտիչ ազդակ։

Բողոքողներուն ամբողջ ծրագիրը վերլուծելէ յետոյ, «Փրավտա կ՚եզրակացնէ.— Այս ծրագիրը՝ կը ձգտի պոլշեւիսմը այն չափով ճաշուեյարդարի ենթարկել մենշեւիսմի միջոցաւ։

Եւ կ՚ազդարարէ. «Ամբողջ կուսակցութիւնը վճռական հակահարուած պիտի տայ կոմինտէրնի եւ յեղափոխութեան դէմ մենշեւիկեան դաւաճանութիւն ցուցնողներուն»։

Ինչպէս կը հետեւի, լուրջ է հերձուածը եւ պարապ տեղը չէ որ կարմիր պաշտօնաթերթը իր խմբագրականը կը խորագրէ. «Աջ վտանգը մեր կուսակցութեան մէջ»։ Շատ մը տեսակէտներով, Բագուի բողոքողները ճիշտ այն կ՚ըսեն ինչ որ ոչ-պոլշեւիկ աշխատաւորականները։ Այդքանն իսկ սարսափելի է Կոմկուսի մանտարիններուն համար, որոնք կը դողան իրենց ձեռքի դիկտատորութեան և ապահովութեան վրայ։

Բայց Բագուն պատահական երեւոյթ չէ։

Պալարը կը բանի աջէն եւ ձախէն։ Շ.

ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ "ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (29 Յուլիս).—

Գործավարներու Խորհուրդը պատրաստած է նոր կանոնագիր մը, որ լայն գիծով մը իրարմէ կը բաժնէ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան գրուելու թուականէն (6 Օգոստ. 1924) առաջ եւ յետոյ տեղի ունեցած գրաւումները։ Սկզբունքով այս թուականէն յետոյ ո՛չ մէկ գրաւում կրնայ տեղի ունենալ, եւ հակառակ կատարուող ամէն գործողութիւն պէտք է դադրեցուի։ Այսինքն գրաւուած գոյքերը պէտք է վերադարձուին իրենց տէրերուն կամ անոնց փոխանորդներուն։

Կանոնագիրը չի խօսիր գրաւման մասին, այլ բառ առ բառ կ՚ըսէ.— «Եթէ գրաւում տեղի ունեցած է, այսինքն եթէ կառավարութիւնը 6 Օգոստ. 1924էն առաջ պաշտօնապէս իմացած է լքեալ գոյքի մը գոյութիւնը, գրաւման գործողութիւնը պիտի կատարուի եւ պիտի վերջանայ»։ Բայց եթէ կառավարութիւնը այդ թուականէն յետոյ միայն պաշտօնապէս իմացած է, գրաւելու չպիտի ելլէ երբեւան հանուած լքեալ գոյքը։

Նոր կանոնագրէն կը հետեւի թէ՝

1. Նոյնիսկ անկանոն անցագրով մեկնողներուն եւ կամ Թուրքիայէն բացականերու կալուածները ասկէ յետոյ չպիտի գրաւուին, եթէ մինչեւ հիմա չեն գրաւուած։

2. Անկանոն անցագրով մեկնողները անշուշտ ապագային պիտի կրեն օրէնքին իրենց համար սահմանած պատիժը, բայց խնդրոյ առարկայ չպիտի ըլլան իրենց գոյքերը։ Յետոյ, եթէ կառավարութիւնը ուրիշի ծախած է լքեալ գոյք մը, որու գոյութեան մասին միայն 6 Օգոստոս 1924էն յետոյ տեղեկութիւն առած է պաշտօնապէս, տէրը եւ կամ իր ներկայացուցիչը իրաւունք ունի պահանջելու գոյքին արժէքը, ծախուած օրուան գնով։

Նոր հրահանգը կը ճշդէ թէ, օրէնքի սխալ մեկնաբանութիւն է «լքեալ» նկատել այն ինչքերը, զորս՝ օրինակի համար Պոլիս բնակող մը ունի երկրին ներսերը։ Եթէ այս տեսակ սխալներ տեղի ունեցած են, պիտի սրբագրուին, եւ ինչքերուն տէրը վերստացած պիտի ըլլայ իր բոլոր իրաւունքները։

Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն այն լքեալ գոյքերու մասին, որոնց գոյութեան տեղեկացած է կառավարութիւնը, 6 Օգոստոս 1924էն առաջ։

Վճռաբեկ Ատեանն է գլխաւոր յղացողը օրէնքի այս լայն եւ ներողամիտ մեկնաբանութեան։ Վերջապէս, անհետացած է նաեւ այն դրութիւնը, որուն համաձայն փախստական կը նկատուէր քաղաքացի մը, որ տարիներ առաջ կանոնաւոր անցագրով մեկնած էր արտասահման։

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ ԳԱՐԱ ՔԷՄԱԼ

Պոլսական վերջին թղթաբերը ընդարձակ մանրամասնութիւններ կուտայ Գարա Քէմալի անձնասպանութեան պարագաներուն մասին.—

Գարա Քէմալ 40 օրէ ի վեր պահուըտած էր եւ ոստիկանութիւնը չէր կրցած հետքը գտնել, հակառակ գիշեր ցորեկ կատարուած փնտռտուքներու։ Փախստականը նախ պահուած է «Միլլի Քանթարիյէ» Ընկերութեան մթերանոցի պաշտօնեայ Նիազիի Էնիգիւղի տունը, ուսկից նաւակով փախչելու փորձեր ըրած է, բայց չէ յաջողած։ Յետոյ իր թաքստոցը վտանգի տակ զգալով, 15 օր առաջ հետիոտն գացած է նախկին պաշտօնեայ Էնվէր պէյի տունը, Ճէրահ Փաշա, Թաթլը Սու փողոցը եւ այդ թուականէն ի վեր հոն կը գտնուէր։ Ոստիկանութիւնը ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելէ յետոյ այս նոր թաքստոցին մասին, շղթայի տակ կ՚առնէ տունը եւ շրջակայ փողոցները։ Ոստիկանները նախապէս իրենց ձեռք անցուցած բանալիով կը բանան Էնվէրի տունը եւ յանկարծ ներս կը մտնեն։ Էնվէրի քոյրը այս անծանօթներուն կը հարցնէ թէ ի՛նչ կ՚ուզեն։ Ոստիկանները առանց ժամանակ կորսնցնելու, կը խուզարկեն բոլոր սենեակները, բայց չեն կրնար գտնել փախստականը։ Այդ պահուն Գարա Քէմալ սենեակի մը մէջ բազմոցին վրայ երկնցած կը կարդար «Սուլթան Համիտի կեանքն ու թագաւորութիւնը» անուն գիրքը։ Էնվէրի քրոջ ձայնը լսելով, պատուհանէն պարտէզ կը ցատկէ եւ հաւնոցին մէջ յատկապէս պատրաստուած տեղը կը պահուըտի։ Ոստիկանները պարտէզ կը մտնեն եւ կը սկսին խուզարկել հաւնոցները, առանց արդիւնքի։ Այդ վայրկեանին ոստիկան մը սեւ շուքի մը շարժիլը կը նշմարէ հաւնոցին մէջ եւ կը հրամայէ անձնատուր ըլլալ։

Գարա Քէմալ «Երբե՛ք» կը պատասխանէ և ձեռքը բռնած ատրճանակը գանկին պայթեցնելով անշունչ գետին կ՚իյնայ։ Բացի 25 ղրուշնոց նիքէլ դրամէ մը, ուրիշ բան չէ գտնուած անձնասպանին վրայէն։ Իսկ սենեակէն կը գտնեն կօշիկները, աղտոտ գուլպաներն ու 40 սանթիմեդր երկարութեամբ դաշոյն մը։ Գարա Քէմալ անշուք կերպով թաղուած է Թօփ Գափուի գերեզմանատունը,

Ձերբակալուած են Նիազի, Էնվէր եւ քոյրը, երկու գիշերապահներ եւ ուրիշ բազմաթիւ մեղսակիցներ։

Էնկիւրիէն Պոլիս ղրկուած 10,000 ոսկիի վարձատրութիւնը պիտի բաժնուի Պոլսոյ ոստիկաններուն, նկատելով որ ձերբակալութիւնը որոշ անհատի մը լրատուութեան հետեւանքով չէ որ կատարուած է, թէեւ կ՚ըսուի թէ դրացի կին մը մատնանշած է։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Գարա Քէմալ իրեն յարմար տեղը — հաւնոցը — գտած էր պահուըտելու համար։

*** Ձերբակալուած է նաեւ նախկին ոստիկանական տնօրէն եւ յայտնի Ջարդարար Ազմի պէյ, որ իրեն ուղղուած հարցումներուն գրաւոր պատասխանած է։ Ազմի թէեւ շատ դժուարաւ կը պատասխանէ հարցումներուն, սակայն կը կարծուի թէ խիստ կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ եւ պիտի յուսաբանէ կարգ մը մութ մնացած կէտեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՇՏՆՋԵՆԱԿԱՆ ԱՔՍՈՐ ՃԱՎԻՏԻ ԵՒՆ.

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, ընդհ. դատախազը դատարանէն պահանջած է մշտնջենական աքսորի դատապարտել Ճավիտը, Հիւսէյին Ճահիտը, Տօքթ. Նազըմը, Միտհաթ Շիւքրին եւ ուրիշ ութ իթթիհատական երեսփոխաններ, որոնց մէջ նաեւ Արդահանի երեսփոխան Իհսան։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ 300 ՖՐԱՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Փուանքարէի դահլիճը աւելի բախտաւոր եղաւ քան իր նախորդները։ Ելմտական ծրագիրը առանց երկար վիճաբանութեան քուէարկուեցաւ Երեսփ. Ժողովին կողմէ։ Այս կերպով կառավարութիւնը կը ստանայ իր պահանջած 2,458 միլիոն ֆրանքի յաւելուածական հասոյթը 1926ի եւ 9,192 միլիոն ֆրանք 1927ի համար։

Կառավարութիւնը ասկէ զատ իրաւասութիւն ստացաւ մինչեւ 1926 Դեկտեմբեր 31 հրովարտակով իր անհրաժեշտ նկատած սեղմումներն ու խնայողութիւնները ընել ելմտացոյցին մէջ, այնպէս որ պիտի կրնայ ջնջել կարգ մը պաշտօններ եւ կամ միացնել ուրիշները,

Առողջապահական ըմպելիներու վրայ տուրքի յաւելում եղաւ. նոյնպէս ընդունուեցաւ 32 առ 100 յաւելում կատարել երկաթուղիներու գինին վրայ. գործառնութեանց վրայ տուրքը բոլորին համար ալ 100ին 2 որոշուեցաւ։ Փոփոխութեան ենթարկուեցան ժառանգական եւ փոխանցման տուրքերը. մինչեւ 100,000 ֆր. ներկայացնող կալուածներու փոխանցման առթիւ 100ին 7 բացառիկ տուրք մը պիտի գանձուի։ Ժառանգական տուրքը ուղիղ գիծի համար առաւելագոյն 100ին 25, կողմնակի գիծերու համար 100ին40 նշանակուեցաւ։ Այս տուրքի հասոյթը պիտի յատկացուի ամօրթիսմանի սնտուկին։

Օտարականներու ինքնութեան թուղթերուն համար սակ որոշուեցաւ 300 ֆրանք. ուսանողները, գիտականները, գրագէտները, օրագրողները եւ մէկ կամ աւելի ֆրանսացի զաւակ ունեցողները 40 ֆրանք միայն պիտի վճարեն։ Աւելցաւ նոյնպէս եկամուտի վրայ տուրքը։ Երեսփոխաններու տարեթոշակը 27000էն 45000 ֆրանքի բարձրացաւ։ Պատերազմէն առաջ երեսփոխանները 15,000 ֆրանք կը ստանային. հիմա եռապատիկ պիտի ստանան։

Փուանքարէ երկար ճառ մը խօսելով պահանջեց անմիջապէս քուէարկել ելմտական ծրագիրը, այլապէս, ըսաւ, եթէ ուշանանք, պետութիւնը օրը 16 միլիոն, ժամը 600,000 եւ վայրկեանը 11,000 ֆրանք կը կորսնցնէ։ 117ի դէմ 304 քուէով եւ մէկ նիստի մէջ ընդունուեցաւ ամբողջ ծրագիրը։ Դէմ քուէարկեցին Ընկերվարականներն ու Համայնավարները։

Փուանքարէ ամենէն աւելի կարեւորութիւն կ՚ընծայէ ներքին պարտքը ջնջելու գործին։ Ասոր համար ալ կը փափաքի ստեղծել մասնաւոր սնտուկ մը, որուն բացառիկ հասոյթները պիտի յատկացուին Ազգ. պաշտպանութեան գանձատոմսերու տոկոսներուն եւ գլխավճարներուն հատուցման։ Ծխախոտի արդիւնաբերութիւնը պիտի կատարուի նոյն սնտուկին կողմէ։ Այս մասին որոշում տալու համար Վերսայլի մէջ երեսփոխանական ժողովն ու ծերակոյտը պիտի գումարուին Օգոստոս 10ին իբրեւ Ազգային Ժողով, նախագահութեամբ Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկի։

Ծխախոտի վաճառումէն գոյանալիք հասոյթներէն զատ, յիշեալ սնտուկը պիտի մտնեն անշարժ կալուածներու եւ առեւտրական տուներու ծախուելուն առթիւ գանձուած տուրքերը եւ ժառանգական նոր տուրքը։

Բացառիկ հասոյթներու կարգին նախատեսուած են նաեւ կամաւոր տուրքերը, նուէրներն ու կտակները։ Եթէ այս հասոյթները բաւարար չըլլան, ելմտացոյցէն մասնաւոր գումար մը պիտի յատկացուի Ազգ. Պաշտպանութեան գանձատոմսերու տոկոսները վճարելու համար։

Այս սնտուկը պիտի դրուի 20 անդամէ բաղկացեալ վարչական խորհուրդի մը ղեկավարութեան տակ։

*** Ֆրանքը ուշագրաւ բարձրացում մը ունեցաւ վերջին երկու օրուան ընթացքին։ Վիճաբանութիւնները կարճ կը կապուին ոչ միայն Երեսփ. Ժողովին, այլ և Ծերակոյտին մէջ, ինչ որ կը զօրացնէ լաւատես տրամադրութիւնները։

Թէև պաշտօնական յայտարարութիւն չկայ, բայց կը հաւատեն թէ դահլիճը վաւերացման պիտի ենթարկէ ամերիկեան եւ անգլիան պարտքերու պայմանագրութիւնները։ Զօրաւոր առարկութիւններ կան ամերիկեան պայմանագրութեան դէմ, և ամէն պարագայի հաւանական է որ վաւերացուի շատ մը վերապահումներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՋԻՆՈՎԻԵՎ ԿԸ ԽՕՍԻ

1917ի Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն ի վեր ռուս քաղաքական կեանքի ամենաազդեցիկ դէմքերէն մէկն է Զինովիեւ, իբրեւ մոլեռանդ պաշտպանը հարազատ լենինականութեան ու մղիչ ոյժը Գ. Միջազգայինին։

Ստալինի ու Քամէնէֆի հետ միասին Զինովիեւ իր մտասեւեռման առարկայ ըրած է համաշխարհային մեծ յեղափոխութեան փութացումը ու արդի դրամատիրական կարգաձեւի մօտալուտ անկումը։

Զինովիեւ ինը տարիէ ի վեր անդադար այս վարդապետութիւնը կը քարոզէ։ Ու երբ այսօր լենինապաշտ Զինովիեւ իր պատուանդանէն վար կ'առնուի, դիւրին է հետեւցնել թէ իր ծրագիրն ալ սնանկանալու մօտ է։

Այս առթիւ «Քօռիէրէ տէլլա Սէռա»ի Մոսկուայի թղթակիցը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Զինովիեւի այն հրապարակային ճառերէն մէկը որուն նիւթը ըստ սովորականի համաշխարհային յեղափոխութիւնը կը կազմէ։

— Օրերէ ի վեր պատերուն վրայ փակցուած ազդեր կը ծանուցանէին թէ պետական Երկրորդ կրկէսին մէջ Զինովիեւ պիտի խօսէր անգլիացի հանքագործներու գործադուլին վրայ։ Յաջորդ օրն այս նոյն կրկէսին մէջ երիտասարդ կնոջ մը սիրային կեանքը հրապարակային վիճաբանութեան առարկայ պիտի ըլլար։

Հոս հետաքրքրական է դիտել արդի Ռուսիոյ քաղաքական թէ ընկերային կեանքի ցուցահանդիսային բնոյթը։

Ընկերային թէ քաղաքական ամենաբարձր սկզբունքներէն մինչեւ ընտանեկան ամենամտերիմ անցուդարձերն կրնան նիւթ հայթայթել հրապարակային հաւաքոյթներու։ Ազգային հիւանդութիւն մը դարձած է ռուս ժողովուրդի այն տարօրինակ փափաքն ու հետաքրքրութիւնը, որով ան կը մղուի պետական թէ ընկերային ամենասնոտի խնդիրներու վրա հասու ըլլալ։

— Կրկէսը լեփ լեցուն է։ Թէեւ հանդիսականներէն շատերը ոչ թէ Զինովիեւի նիւթի շահեկանութենէն մղուած, այլ պարզ հետաքրքրութիւն մը գոհացնելու մտքով եկած են։ Կան նաեւ սիրային «զոյգեր», որոնք սովորաբար սինէմա կ'երթան... Քանի մըն ալ ընկերներ, որոնց բացակայութիւնը կրնայ աչքի զարնել։ Բարձրաւանդակի մը վրայ տեղաւորուած նուագախումբ մը պատրաստ է Միջազգայինի քայլերգը հրամցնելու։ Կարմիր լաթով մը ծածկուած կոմիտէի սեղանին առջեւ նստած են սղագիրները։

Ցանկարծ ծափահարութիւն մը կը սկսի, Զինովիեւ բեմին վրայ է։ Թէեւ շնորհազուրկ, բայց տաքւին շատ ժողովրդական է։ Ամէն կողմէ ձայներ կը բարձրանան. «Կեցցէ՛ Զինովիեւ, կեցցէ՛ Միջազգայինը, Անկցի՛ Անգլիա, Անկցի դրամատէր Եւրոպա»։ Զինովիեւ սակայն անշարժ ու անտարբեր կը կենայ։ 1917էն ի վեր այս տեսակ համակրանքի արտայայտութեանց վարժուած է։

Աղմուկը կը դադրի։ Ճիշդ Զինովիեւի խօսիլ սկսած պահուն ունկնդիրներուն մէջէն ակնոցաւոր պատանի մը, հակառակ բազմաթիւ ընդմիջումներու, բարձրաձայն կը պոռայ. «Պիտի ուզէի գիտնալ թէ ընկեր Զինովիեւ պատրա՞ստ է իր ճառէն վերջ պատասխանել հարցումներու, հրապարակային վիճաբանութեան մը ընթացքին»։

Զինովիեւ դժկամակ ժամադրոյցը կը նայի ու «Ցրամադրելի ժամանակէս կախում ունի», կ'ըսէ։

Զինովիեւի գունատ դէմքին երիտասարդային դիմագիծերը աւելի միջազգային դրամատիրոջ մը տպաւորութիւնը կը թողուն ժողովուրդին վրայ։ Իր խօսքերը, զորս պաղ ու սառ կերպով կ'արտասանէ, խիստ տրամաբանութեամբ մը կապուած ու նուրբ հեգնանքով մը համեմուած են։ Իր ճառին պարունակութիւնը շատերու ծանօթ է արդէն։ Դարձեալ կը կրկնէ դրամատիրութեան դէմ Մարքսէն ժառանգած փաստերն ու իր ցասումը կը յայտնէ քաղքենի պետութեանց դէմ որոնք ազատութիւնը կը բռնաբարեն. երբեմն ալ իր ճառը աւելի շահեկան դարձնելու համար իր ատելութիւնը կը թափէ անգլիացի եւ ֆրանսացի ընկերվարականներու վրայ, զանոնք պոլշեվիկեան դատին դաւաճաններն անուանելով։

«Այս մարդիկը», կը գանգատի Զինովիեւ, Մոսկուայի մէջ իրենք զիրենք իբրեւ մէկ մէկ առիւծ ցոյց կուտան, բայց անգամ մը որ իրենց երկիրը դառնան, ոչխարներու պէս խաղաղասէր ու համբերատար բնութիւն մը կը ստանան։ Ժամանակին երբ այս մարդոց հետ Մոսկուա, Սավոյա պանդոկին մէջ խորհրդակցեցանք այնքան զգածուեցան որ լացին։ Բայց հիմա որ իրենց երկրին մէջն են, դրամ ընդունելու անգամ չեն համարձակիր, վախնալով որ իրենց դիրքը կը վտանգեն։»

Այս խօսքերուն վրայ ծափահարութիւններ կը գոռան։ Ասկէ վերջ Զինովիեւ կը սկսի ժողովուրդը ձանձրացնել։ Վիճակագրական փաստերով կը ջանայ ապացուցանել թէ համաշխարհային յեղափոխութիւնը խիստ մօտալուտ է։ Ամէն ոք արդէն գոց գիտէ ասիկա։ Ժողովուրդը հիմա աւելի պզտիկ թուղթերու վրայ կարելի եղածին չափ դժուարին ու շփոթեցուցիչ հարցումներ գրելու զբաղած է որոնց պէտք է պատասխանէ իր ճառէն վերջ։

Սիրային զոյգերը, յայտնապէս ձանձրացած, աւելի ջերմօրէն իրարու ձեռք կը սեղմեն։ Գաղտնօրէն յօրանջողներ ալ կը գտնուին։

Հազիւ թէ Զինովիեւ ճառը վերջացուցած, ակնոցաւոր պատանին ոտքի կ'ելլէ ու դարձեալ կը հարցնէ. «Ընկեր Զինովիեւ այժմ պատրա՞ստ է իրեն գրաւոր կերպով ուղղուած հարցումներուն պատասխանելու», նոյն ատեն մատնանշելով կոմիտէի սեղանի վրայ հաւաքուած թղթիկներու բաւական պատկառելի դէզ մը։

Զինովիեւ կարճ եւ հաստատօրէն կը պատասխանէ — Ո՛չ, ժամանակը ուշ է։

Ամբոխին մէջէն ձայն մը,

— Ընկեր Զինովիեւ, ասոր վախնալ կ'ըսեն։

Յաջորդ պահուն կարմիր պահակ մը ձեռքը ընդմիջողին ուսին վրայ դնելով.

— Ընդհակառակը, այս քուրջերը յանդգնութիւն կ'ըսեն։

Ամբոխը հեռղհետէ կը ցրուի։ Ժողովուրդը Մոսկուայի ցեխոտ փողոցներուն մէջէն յամրաքայլ դէպի տուն կ'ուղղուի, Զինովիեւ սակայն, վայելչօրէն հագուած՝ պերճաշուք ինքնաշարժի մը մէջ կը բազմի ու կը հրամայէ. — «Դէպի Քրէմլին»։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱՅԼԱՍԵՐՈՒՄԸ ԿԸ ՄՈՌՑՆԷ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ եւ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԳԻՐԿԸ ԿԸ ՆԵՏԷ ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Ռաշտ, 18 Յուլիս

Յուլիս 16ին Հայոց դպրոցի դահլիճին մէջ խումբ մը Հնչակեաններ կազմակերպեր էին սգահանդէս, 1915ին Պոլսոյ մէջ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեան հերոսներու յիշատակին։

Դժբախտաբար Հնչակեանները բացակայ էին։ Ներկայ էին միայն կազմակերպողները, եւ Դաշնակցական շարքեր։ Սուգի սեղանին վրայ դրուած էր Հ. Յ. Դ. «Գիլան» կոմիտէի ծաղկեպսակը։ Եղան արտասանութիւններ, խօսեցաւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ ընկերներու կողմէ ընկ. Խաչատուր Մինասեանը, որ շեշտեց թէ օրուան նահատակները հայ ժողովուրդի ազատութեան ճանապարհին ինկած մարտիրոսներ են, որոնց յիշատակը յարգելը բոլորիս սրբազան պարտականութիւնն է։ Յետոյ խօսեցաւ Հնչակեան գործիչ Գ. Եղիկեանը, որ յուզուած Հնչակեաններու դատապարտելի բացակայութենէն, արդար զայրոյթով շեշտեց թէ այն Հայերը, որոնք անցեալ տարի չեկիստ Աթարբէկեանի սգահանդէսին «հանդերձ ընտանեօք» ներկայ էին, այսօր բացակայ են։ «Անոնք չեկային վաճառուած հոգիներ են, որոնք կ'ուրանան ամէն սրբութիւն եւ կը լողան այլասերման ցեխին մէջ։ Անոնք ղանի հետ փոխած են իրենց նահատակներու շիրիմները։ Հանդիսականներու վրայ խիստ ծնշող տպաւորութիւն թողուց Պ. Եղիկեանի ճառը։

Բայց միայն ծնողքները չեն, որ պաշտօնի եւ սպիտակ ղանի համար կը ստորնանան եւ ուրացողի դերին մէջ կ'իյնան։ Մատաղ սերունդն ալ կ'այլասերի։

Ասոր ամենէն կենդանի ապացոյցը Էնզէլիի դէպքն է։ Պոլշեւիկեան դպրոցի աշակերտուհի Քնարիկը «Պրոգրէս»ի Տէր Ներսէսի աղջիկը (15 տարեկան) առանց ծնողներու գիտութեան օրը ցերեկով Ռամազանով անուն Թուրք հարուստ վաճառականի տղուն հետ օթօմօպիլ նստած կը փախչի Ռաշտ։ Ծնողներն ու խումբ մը հայ երիտասարդներ Ռեշտ եկան եւ օգտուելով Պարսկահնդկաստանի առաջնորդ Մեսրոպ արք.ի միջամտութենէն, աղջիկը գտան ու դպրոց բերին։ Առաջնորդը ծնողքներուն յանձնեց աղջիկը եւ ուղարկեց Էնզէլի։ Ռամազանովը դրամի եւ ոստիկանութեան ուժով նորէն ծնողների տունէն տարաւ աղջիկը, առարկելով որ ան արդէն մահմեդականութիւնը ընդունած եւ ամուսնացած է իր տղուն հետ։ Այդ առթիւ բողոքներ շատ եղան, Ռաշտի եւ Էնզէլիի ոստիկանները միջամտեցին, հեռագրեցին Թեհրան, դեսպանին, բայց անօգուտ։ Առաջնորդն ալ հեռագրով դիմեց Ռիզա շահին եւ յիշեցուց անոր խոստումը, թէ հայ ժողովուրդը իր հովանիին տակ կ'ապրի հանգիստ եւ ապահով։ Այդ հեռագրէն յետոյ, պաշտօնանք եղան Էնզէլիի եւ Ռաշտի ոստիկանապետները, բայց իրականութիւնը չփոխուեցաւ։

Աւելի վրդովիչը այն է, որ այդ շղթայի առաջին օղակն էր։ Քնարիկի ընկերուհիներէն ուրիշներն ալ կան։ Նոյն դպրոցի աշակերտուհիներէն եօթը հոգի, որոնք նոյն ձեւով պիտի երթային Պարսիկներու կամ Թուրքերու մօտ, քանի մը ծնողներ փախցուցած են իրենց աղջիկները։

Այս դէպքէն յետոյ է, որ Էնզէլիի հայ հասարակութիւնը խելքի եկած, կը պահանջէ բանալ հայկական դպրոց մը եւ իրենց զաւակները ազատել պոլշեւիկեան ապականութենէն։ Բոլոր ծնողները որոշած են ոչ մէկ աղջիկ ուղարկել պոլշեւիկեան դպրոցը։ Ներքնոտ հոգաբարձութիւնը իբր թէ փորձեր կ'ընէ, պատրաստութիւն կը տեսնէ դպրոց բանալու, որու համար դպրոցին շէնքը կը նորոգէ եւ աշակերտներ կ'արձանագրէ։ Բայց դժուար թէ արդիւնք մը տեսնուի, որովհետեւ հոգաբարձական կազմը ինք կասկածելի է, անդամները վաճառուած կամ շահակից անհատներ են, որոնք պիտի շարժին հիւպատոսին հրահանգով։

*** Պարսկաստանի հիւսիսային մասին մէջ տնտեսական տագնապ կը տիրէ։ Պոլշեւիկները փակած են առեւտրական գիծը եւ թոյլ չեն տար ապրանք արտածել Պարսկաստանէն, բացի բամպակէն զոր իրենք անձամբ կը գնեն եւ կ'արտածեն։ Պոլշեւիկեան դրամը օրէ օր կ'իյնայ։ Վաճառականները կը սնանկանան։ Կան վաճառականներ որոնք խելագարած են սնանկութեան պատճառով։ Ժողովուրդը շատ ընկճուած է։

Թղթակից

ՔԻՉ ՄԸ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԱՐԵԳԱԿՆԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.— ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՐԿԻՆՔԸ

Անգլիացի նշանաւոր աստղագէտ, Ճ. Ը. Ճինս, աստղաբաշխական տիեզերքի մասին գաղափար մը տալու համար, կ'ըսէ թէ պէտք է զայն նկատել իբր խորմբաւուռում մը ենթատիեզերքի, որ ովկիանոսի մը ցիրուցան կղզիներուն նման, ցրուած է անջրպետի պարապութեան մէջ։

Մեր արեգակնային դրութիւնն ալ մին է այն աստղային աշխարհներէն, որ բաւական ընդարձակ կղզի մը կը կազմէ եւ որուն կեդրոնը կը գտնուի արեւը։ Այդ արեւը 7 թրիլիոն տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունի, եւ այդ տեւողութենէն աւելի երկարատեւ կեանք մը ունենալու նախասահմանուած է, այնպէս որ մարդկութիւնը անսահման միջոց ունի անհաշուելի յիմարութիւններ գործելու, եւ գիրար բնաջնջելու աւերիչ ու քանդիչ գիտերուն վրայ խորհելու։

Այդ ենթա-աշխարհները, այսինքն անջրպետին մէջ տարածուած այդ անթիւ ու անհամար կղզեակները, մասամբ կը ներկայանան մեզի ծանօթ միգաստղերու ձեւով, ինչպէս օրինակի համար, Անտրոմէտի պարուրաձեւ մեծ միգաստղը, որ հազիւ տեսանելի է պարզ աչքով, մինչդեռ խոշոր հեռադիտակներով այդ ամպերը տեւար լոյսով օժտուած բիւրաւոր աստղերու հոյլեր կ'երեւան։

Անտրոմէտի միգաստղը մեր արեգակնային դրութեան չափ տարածուած է եւ կազմուած 3-4 միլիառ աստղերէ կամ արեւներէ։

Աստղագիտութեան մէջ ծանօթ է գոյութիւնը հարիւր հազարէ աւելի պարուրաձեւ միգաստղերու։ Տարակոյս չկայ թէ Անտրոմէտէն աւելի հեռուն կը գտնուին միգաստղեր, որոնք մեզի պարզապէս իբր լուսաւոր կէտեր կ'երեւան։ Պիտի գայ օր մը ուր աստղաբաշխական աւելի կատարելագործեալ գործիքներ պիտի թոյլատրեն քննելու եւ վերլուծելու այդ հեռաւոր աշխարհները։

Ի՞նչ կայ այդ հեռաւոր աշխարհներէն անդին. ահաւասիկ հարցում մը, որուն գիտութիւնը չէ կրցած մինչեւ այսօր պատասխան մը տալ։

Մեր արեգակնային դրութիւնը, բաղդատմամբ միւս աշխարհներուն, աւելի փոքր է, սակայն թիւի շատութեան տեսակէտով կրնայ մրցիլ միւսներուն հետ, քանի որ կարելի եղած է մօտաւորապէս հաշուել զայն բաղկացնող աստղերուն թիւը, որ 35 միլիառի կը հասնի։

Վերջերս Շէփլէյ աստղագէտը յաջողած է կատարելագործեալ հեռադիտակներով տեսնել միգաստղ մը, որուն հեռաւորութեան վրայ գաղափար մը տալու համար ըսենք թէ անոր լոյսը 160 միլիոն տարիէ կը կարօտի այդ հեռաւորութիւնը կտրելու համար։

Ինչպէս գիտէք, լոյսը երկվայրկեանի մը մէջ 300 հազար քիլոմէթր ճամբայ մը կը կտրէ։

Պէլճիքացի աստղագէտ մըն ալ երկրորդ երկինք մը գտած է, որ ամենավիթխարի աստղերու հոյլերով ծածկուած է եւ մեր երկրէն 3 քառիլիոն մղոն հեռաւորութեան մէջ կը գտնուի։

Անջրպետին ներկայ ամբողջական երեւոյթը կը ցուցնէ թէ մեզի ծանօթ եւ տեսանելի աստղերուն մեծագոյն մասը ամփոփուած է ոսպնաձեւ անջրպետի մը մէջ, որուն տրամագիծը 200 անգամ 9500 միլիառ քիլոմեդրի կը հաւասարի. ինչ որ կը համապատասխանէ 200 լուսնական տարւոյ։ Այդ անջրպետը կը կազմէ Ցարդգոզի տիեզերքը կամ Ծիր կաթին կղզիացած նիւթերու տեղական համախմբում մը, որ միջոցին մէջ կը ճամբորդէ երկվայրկեանի մը մը մէջ 1000 քիլոմէթր արագութեամբ։

Ահաւասիկ անըմբռնելի թիւեր եւ հեռաւորութիւններ անսահման աշխարհներու եւ տիեզերքներու, որոնք մարդուս խելքին պտոյտ կը պատճառեն։

Եւ ըսել թէ այս բոլոր աշխարհները կը դառնան կէտի մը շուրջը, որ տիեզերքներուն կորիզը կը կազմէ եւ անծանօթ վարիչ ուժն է բնութեան։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

«ԼԷՆԻՆ» ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ

Թուրք կառավարութիւնը սկսած է ծախել 1919էն մինչեւ 1924 թուականը Պոլսոյ մաքսատուններուն մէջ դիզուած ապրանքները, որոնց տէրերը «փախստական» են։ Ղալաթիոյ մաքսատան մէջ գտնուած ապրանքները կէս միլիոն ոսկիի մօտ արժէք կը ներկայացնեն։ Ասոնց մէջ կան խիստ թանկարժէք գորգեր, լուսանկարչական գործիք եւ պիտոյք, արժէքաւոր կարասիներ, եւրոպական զանազան ըմպելիներ, շամպանեաներ, աթոռներ, թաւիշներ, գլխարկներ, բժշկական դեղեր, վիրաբուժական եւ երկրագործական գործիքներ, քառուղէ եւ ամէն տեսակ կօշիկներ, պատերազմի ժամանակէն մնացած թուղթ եւ զանազան կերպասէ հագուստներ, կերպասներ, կաշեգործութեան եւ երկրագործութեան վերաբերեալ գործիքներ, ներկեր եւ ուրիշ բազմաթիւ առարկաներ։

Ասոնցմէ զատ մաքսատան մթերանոցներուն մէջ մէկ միլիոն ոսկի արժէքով ուրիշ ապրանքներ կան։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փարիզի կազմակերպուած Հայրենակցական Միութիւնները, որոնց թիւը ութի կը հասնի, իրենց առաջին համագումարը ունեցան Շաբաթ օր, 31 Յուլիս, առժամեայ կազմակերպիչ մարմնի մը հրաւէրով։

Վեց Հայրենակցական Միութիւններ իրենց պատգամաւորները ղրկած էին։

ՍԵԲԱՍՏԻԱ.— Թադ. Մեծատուրեան, Տօքթ. Ա. Պօղոսեան, Վ. Գարաեան։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ.— Արմ. Սասունի, Մ. Տէր Ստեփանեան։

ԿԻԼԻԿԻԱ.— Գ. Թիլլաբեան, Ն. Մաթոսեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆ.— Տօքթ. Մինասեանց, Ե. Յարութիւնեան, Հր. Օտապաշեան։

ԽԱՐԲԵՐԴ.— Խ. Կեավուրեան։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ («Ռազմիկ»).— Յ. Պուռնազեան։

Առժամեայ մարմնի ներկայացուցիչը բերանացի զեկոյց իրենց մինչեւ հիմա կատարած աշխատանքը, որմէ անմիջապէս յետոյ, Դիւանը հրաւիրեց Հայրկ. Միութիւններու ներկայացուցիչները՝ զեկուցանել իրենց միութեան գործունէութիւնը։

Խիստ շահեկան էր պատգամաւորներու զեկուցումը։ Բոլորն ալ մէկ գաղափարի շուրջ բոլորուած, համանուն նպատակներ կը հետապնդեն։ Բոլորն ալ անհրաժեշտ կը գտնեն կեդր. Մարմնի մը կազմութիւնը, շեշտելով որ նոյն իսկ այդ ուշացած է։

Ժողովը գոհունակութեամբ արձանագրեց հետեւեալ բանաձեւը.—

Համագումարը լսեց իր աշխատանքներուն մասնակցող Հայրենակցական Միութեանց պատգամաւորներու զեկուցումները ու գտաւ խիստ օգտակար ու գործնական այն մտքերը որոնք միութիւնները իրենց աշխատանքներուն մասին տուած տեղեկագիրներուն մէջ արտայայտած են։

Ժողովը գտաւ որ, Շապինի գարաֆիսարի «Ռազմիկ»ի օրինակին հետեւելով, պէտք է կեդրոնական Մարմինը միջոցներ ձեռք առնէ բոլոր հայրենակիցներու վիճակագրութիւնը պատրաստելու. գաղափար մը կազմելու համար հայրենակիցներու ամբողջական վիճակին մասին, ունենալով անոնց համաւօտ կենսագրութիւնը։

Առժամեայ Մարմնին կողմէ մշակուած Ծրագիր-Կանոնագիրը վերջնական ձեւի մը վերածելու համար, յանձնուեցաւ մասնաւոր յանձնաժողովի մը, որուն անդամներն են Պ. Պ. Տօքթ. Մինասեանց, Տօքթ. Պօղոսեան եւ Յ. Պուռնազեան։

Համագումարը առիթ չունեցաւ կեդր. վարչութեան ընտրութեան ձեռնարկելու ու յետաձգեց յաջորդ նիստին որ պիտի գումարուի յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյեան։

Յ. Գ.— Ժողովը կը խնդրէ բոլոր այն Հայրենակց. Միութիւններէն որոնք կազմակերպուած վրայ են, եւ առիթ չունեցան իրենց պատգամաւորներով մասնակցելու առաջին համագումարին, ղրկել իրենց լիազօրները յառաջիկայ նիստին, որ տեղի կ'ունենայ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ֆլօրիա Ճաշարանը։

Բաժնեգինը վճարա՞ծ եք

ԱՅՍՍԱՒՈՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

65.— ՍԷՆ ԼՈՒ

ՍԷՆ լու, Մարսէյլի առաջին շրջակայ արուարձաններէն մէկն է, հանրակառքով 25 վայրկեան, կամ յետոյ քառորդ ժամ քալե- լով կը հասնիս գեղեցիկ լեռնա- կեթայի մը ստորոտը, ուր գրեթէ լեռ յարկի վրայ երկու հարիւրէ աւելի քարաշէն տուներու անսքը կամաքրքրութիւնը կը շարժէ բո- լոր այցելուներուն։ Ամէն մէկ տուն իր առջեւ ունի 100—150 մետր տարածութեամբ ծա- ռերով եւ թարմ տունկերով զարդարուած պարտէզներ, որոնց մէջ աչքի կը զարնեն ամէն տե- սակ բանջարեղէններ, մանաւանդ կարմիր լոլիկը։

Առանց մէկու մը բան հար- ցնելու կը շրջիմ տուներուն բոլոր- տիքը։ Կիրակի օր է եւ մարդ չկայ փողոցները։ Ցած քիւերու տակ խումբ խումբ հաւեր կը հեւան ստուերին սաստկութենէն. քիչ ան- դին քանի մը այծեր անշարժ կեցած իրենց ուղերով, ծառի մը շուքին տակ։ Երբեմն կը նշմար- ուի պառաւ կիներու երթեւեկը։ Տուներէն ամբիջապէս դուրս, լե- րան մը կողքէն հանդարտօրէն կանցնի Մարսէյլի ջրանցքը ո- րուն եզերքը կ՚աճին ուռիներ եւ ծայրիներ։

Ուրիշ մը հասա կոծղին կեթած երիտասարդ մը՝ «Յա- ռաջ» մը ունէր ձեռքը եւ կը կար- դար, առանց շուրջը նայելու։ Մօ- տենալով տեսայ որ աջ ձեռքին վրս մատները կապուած էին։ Գոր- ծարանի մէջ խոշոր երկաթ մը ին- կած էր ձեռքին վրայ, հանելով երկու մատներուն եղունգները։ «Ամուսան մը հանգիստ ունիմ, կէս օրականս մինակ կը ստանամ» կ՚ըսէր տխրութեամբ։

Յանկարծ՝ սուլիչի մը ձայնը լսեցի։ Քնացող գիւղը մէկէն ար- թնցաւ, ամէն մէկ լուսամուտէն երեք չորս գլուխներ դուրս ցցուե- ցան։ Ցխոտն հոգիէ աւելի երկսեռ բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ տունի մը առջեւ։ Ես ալ հետեւե- ցայ հոսանքին եւ տեսայ որ նամա- կաբերն էր։ Հոս տուները թիւ չու- նենալով, պաշտօնեան նամակները եւ թերթերը կը բաժնէր անուն- ները բարձրաձայն կարդալով։

Իրիկուն է։ Խումբ խումբ բանուորներ կը դառնան իրենց գործատեղիներէն եւ առանց հան- գստանալու կը սկսին պարտէզի աշխատութեան, կը ցանեն կը ջրեն, կը քաղեն, բոլորն ալ ուրախ են, առողջ եւ գոհ իրենց վիճա- կէն. միայն կը ցաւին որ հարիւրէ աւելի պզտիկներ զրկուած են մայրենի կրթութենէն եւ մօտա- կայ ֆրանսական դպրոցը կ՚եր- թան։ Ճամբաները չափազանց փո- շոտ են եւ հաւանաբար ձմեռն ալ ցեխոտ։ Բոլոր ընտանիքի հայ- րեր սրտանց կը փափաքին հայ դպրոց մը եւ եկեղեցի մը ունե- նալ գիւղին մէջ եւ այդ ուղղու- թեամբ որոշ յոհողութիւններ ը- նելու տրամադիր են։

Գրեթէ բոլոր այրերը կ՚աշ- խատին St. Marcelի մէջ 25— 30 ֆրանք օրականով։ Քանի մը որբերդներ եւ տիկիններ իրենց սենեակներու մէջ գորգի եւ «քաշգօլ»ի վրայ կ՚աշխատին եւ 13—16 ֆրանք օրական կը հա- նեն։ Հարիւր հայկական տուներ կան, իսկ մնացեալ հարիւրը Խտա- լացի եւ Սպանիացիներ են։ Ամէն մէկ տուն ունի մէկէն մինչեւ վեց սենեակ, մէկուն մէջ տանտէրը ինք կը նստի, իսկ միւսները վար- ձու կը տրուին Մարսէյլէն օդա- փոխութեան համար եկող ընտա- նիքներուն։ Սենեակներու վարձքն է 50—80 ֆրանք։

Վերջին երկու ամսուան մէջ 13 ծնունդ, 3 հարսնիք եւ 8 նշանտուք կատարուած է։ Մահ չկայ։

Ս. Միլտոնեան

66.— ԿՌԱՆ-ՍԷՌ (ՏՐՈՄ)

Կռան-Սէռ օդաւէտ ու հա- մեստ գիւղ մըն է Փոտիէէն 12 քիլոմէդր հեռու, «Տրոմ»ի նա- հանգին մէջ։ Տեղացի բնակչու- թիւնը կը հաշուի 1500 հոգի։ Գրեթէ բոլորն ալ հարուստ ագա- րակապաններ են։

Ունի երկու փոքր գործարան- ներ, մէկը պարանի իսկ միւսը գուլպայի։ Այստեղ ալ կան հինգ հայ ընտանիքներ, Վանեցի, Պոլ- սեցի, Ատափազարցի, Եվէրէկցի եւ Մարզուանցի։ Մէկը բժիշկ է Պ. Հայկ Տէր Մկրտիչեան, ամուս- նացած ֆրանսուհիի մը հետ եւ պիտի ըլլայ շրջանի գիւղերուն թաղապետական բժիշկը։ Միւս ընտանիքներուն թիւն է 10 հոգի, որոնց հինգը կին են եւ միւսները այր։ Երկու կիներ իրենց տան գործերովը կը զբաղին, իսկ մնաց- եալները պարանի գործարանին մէջ։ Կիները կը ստանան 9,30 ժամի համար 12,50 ֆրանք, իսկ այրերը 15-22 ֆրանք։

Գործատիրոջ կողմէ տրամա- դրուած ձրի բնակարաններ, նաեւ փոքր պարտէզներ։ Գործարանա- տէրը եւ տեղացի ժողովուրդը շատ գոհ են մեր հայրենակից- ներէն։

Գործարանը եւ գիւղը լուսա- ւորող ելեկտրականութեան մեքե- նան Հայ մը կը բանեցնէ։

Չունինք որ եւ է կազմակեր- պութիւն։ Բոլորս զանազան կու- սակցութիւններու կը պատկանինք։

Կը ստանանք «Յառաջ», «Հայրենիք», երբեմն Փարիզի ռամկավար թերթը, իսկ շաբաթը մը ի վեր կը ղրկուի «Երեւան»։

Ծմնիկ

67— ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈ (Փարիզ)

Կը գտնուի Պիյանքուրի եւ Փօրթ տը Վերսայլի մէջտեղ։ Մօտա- ւորապէս 250 հայրենակիցներ կ՚աշխատին փամփուշտի գործարա- նին մէջ, որոնց 80ը կիներ են։ Կան Վանեցի, Երզրումցի, Մշեցի, Պոլսեցի, Խըմիրցի, Էնկիւրիցի Պարտիզակցի, Սասունցի, Երեւան- ցի, Սեբաստացի հայրենակիցներ։ Շատեր կը բնակին գործարանի մօտիկ տախտակէ շինուած տաղա- ւարներու մէջ, 1923էն ի վեր։ Կան նաեւ սեփական տաղաւար ու- նեցող Հայեր։ Մեր հայրենա- կիցները միշտ իրարու օգնելով ի- րենց թիւը կ՚աւելցնեն։ Ներկայիս 60ի չափ ընտանիքներ կան այստեղ, իսկ քիչ թուով ամուրի երիտա- սարդներ՝ մօտակայ պանդոկները։ Ունինք բաւական թուով փոքրիկ- ներ, որոնք ֆրանսական դպրոց կ՚երթան, միեւնոյն ատեն պահե- լով իրենց մայրենի լեզուն։

1926ի մէջ ունեցած ենք 10 ծնունդ որոնց 8ը մանչ եւ երկու- քը աղջիկ։ Ամուսնութիւն՝ միայն երեք, քանի որ հայ աղջիկ դժ- ուար կը գտնուի։ Մօտերս պիտի ունենանք չորս հարսնիք։ Մահ չկայ։

Դժբախտաբար ոչ մէկ կազ- մակերպութիւն ունինք, թէեւ կան շատ մը անհատ դաշնակցականներ եւ համակիրներ։ Մեր հայրենա- կիցները իրենց ներկայ կեանքէն շատ գոհ են, թէեւ կ՚աշխատին չնչին օրավարձքով։ Ներկայիս սղութեան դիմանալով մէկտեղ ի- րենց օրավարձքէն օրական քանի մը ֆրանք մէկդի կը դնեն ա- պագայի համար։ Մեր հայրենա- կիցներուն սենեակները զարդա- րուած են հայկական պատ-

կերներով։ Շատերու տաղաւարնե- րուն մէջ կը տեսնես եռագոյն դրօշը, զանազան հերոսներու նկարներով։ Վերջերս փորձ մը ե- ղաւ միութիւն մը կազմելու, բայց մեր կարմրուկները վրայ հասնելով, միտքերը պղտորեցին։ «Եթէ Հօկին անդամակցիք, վեց ամիս հոս մնալէ վերջ ձեր պարա- գաներով կը փոխադրենք Հայաս- տան, առանց ծախքի», կ՚ըսէին այս խառնակիչները։ Ուրիշներու ալ ըսեր են թէ «Ով որ կ՚ուզէ անդա- մակցիլ Հօկի ձրի, կը տանինք Հա- յաստան»։ Խե՜ղճ խամաճիկներ։

Նոյնպէս վերջերս «պլօք» մը կազմած են մեր գործարանին մէջ, Հօկ, Հնչակ եւ ռամկավար թափ- թփուքներ։

Ցաւալին այն է որ ասոնց խառնակչութեան հետեւանքով հայ բանուորներու հանգիստը խանգարուած է։ Եթէ այսպէս շա- րունակէ «պլօք»ը պատճառ պիտի դառնայ շատ մը հայրենակից- ներու վտարման։ Արդէն քանի մը Հայեր վտարեցին մատնութիւն- ներու վրայ։

Ա. Տէր Կարապետեան

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՌԻՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ՄՈՆԹԱՐԺԻ (Սեփ. Թղթ.).— Անցեալ Կիրակի մեծ կռիւ մը տե- ղի ունեցաւ Ասորիներուն եւ մեր հայրենակիցներուն միջեւ։ Առ- տուն ժամը 10.30 էր։ Քանի մը հայրենակիցներ ճամբորդ ըլլա- լով, իրենց ապրանքները կայա- րան փոխադրած էին։ Յանկարծ քանի մը Ասորիներ մօտեցան մէկ մէկ գաւազանով, եւ սկսան հար- ուածներ իջեցնել մեր հայրենա- կիցներուն գլխուն։ «Ինչո՞ւ մեր աղ- ջիկը անպատիւ ըլլայ», կ՚ըսէին։ Մեր հայրենակիցներէն մէկը գե- տին ինկած էր, իսկ միւսները վի- րաւորուած էին։ Ոստիկաններ հաս- նելով, հարցաքննելէ վերջ, ձերբա- կալեցին քանի մը Ասորիներ, իսկ մեր հայրենակիցներէն մէկը հի- ւանդանոց փոխադրեցին արիւն- լուայ վիճակի մէջ։

Երկուշաբթի օր ոստիկանա- տուն կանչուեցան այն անձերը որոնք կռիւի մասնակցած էին։ Հարցաքննութենէն վերջ ազատ արձակուեցան մեր հայրենակից- ները, իսկ միւսները դեռ բանտը կը մնան։

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ (Սեփ. Թղթ.).— Երկու տարիէ ի վեր Սէն-Շամօնի մէջ կը գործէ «Զարգացական» Միութիւնը. բայց քանի մը ա- միսէ ի վեր անգործութեան դա- տապարտուած էր, իր քանի մը անդամներուն անտարբերութեան հետեւանքով։

Գաղտնիքը շուտով պարզուե- ցաւ։ Տեղական թերթի մը մէջ կարդացինք թէ Միութիւնս լու- ծուած կը համարեն եւ կ՚ուզեն տիրանալ անոր գոյքերուն։ Բայց «Զարգացական»ի անդամները սթափելով, վերընտրեցին իրենց վարչութիւնը եւ գործի սկսան։ Բարեկամներ, մի փորձէք քանդել շինուած տունը, այլ աշխատեցէք աւելի հաստատ հիմերու վրայ դնել զայն։

Գ. Օ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ.— Մարսէյլի մասին «Յառաջ»ի հարցարանին տրուած պատասխանին մէջ, գիտե- ցի կարգ մը անճշտութիւններ.— Վեներական ախտերէ վա- րակուած են ոչ թէ հարիւրին 70ը, այլ հարիւրին 6 ֆրանկախտէ, հա- րիւրին 15 ջերմամիզութենէ, հա- րիւրին 7 չարկեղէ, հարիւրին 4 թոքախտէ։

Չենք ուրանար Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին դերը, բայց դժ- բախտաբար ան իր շուրջը հաւա- քած է այնպիսի երիտասարդներ, որոնցմէ պէտք էր զգուշանար, նոյնիսկ առողջապահական տեսա- կէտով։ Շատ մը համեստ ու պար- կեշտ երիտասարդներ հեռու կը մնան այդ Միութենէն, շնորհիւ իր անուղղայ վարիչին։

*** Խումբ մը երիտասարդ- ներ կազմեցին «Նաւասարդ» Լսա- րանական Միութիւնը, պայքարե- լու համար ախտաւոր երեւոյթնե- րու դէմ։ Շուտով պիտի սկսին դա- սախօսութեանց շարք մը առող- ջապահական, տնտեսական եւ ըն- կերային հարցերու շուրջ. մէկ խօսքով պակասը պիտի լրացնեն Կարմիր Խաչի մը եւ Բժշկական Միութեան մը, ինչպէս նաեւ ի- րենց որոշ տեսակէտը պիտի ունե- նան ազգային բոլոր օրկաններու հանդէպ։

Վարչութեան անդամներն են. Վարդան Խրիմեան (ատենապետ), Զաւէն Արզումանեան (ատենա- դպիր), Պարոյր Ուճուզեան (գան- ձապահ), Թադէոս Գըլըճեան, Գրիգոր Պօյաճեան, Գառնիկ Ճա- ռայեան, Յովհաննէս Սահակեան, Կարապետ Եաւանեան, Պաղտա- սար Դառուկեան (խորհրդական- ներ)։

Վրոյր

ԹԵՄԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԱԾ

Կաթողիկ. պատուիրակու- թեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

Եւրոպայի Հայոց Պատգա- մաւորական Ժողովին կողմէ ըն- տրուած Թեմական Խորհուրդէն կարգ մը անդամներ հրաժարած ըլլալով, անոնց տեղ նորեր նշա- նակուեցան, որով Թեմ. Խորհուր- դին կազմը ամբողջացաւ եւ իր առաջին օրինաւոր նիստը գումա- րելով դիւանն ընտրեց հետեւեալ կերպով.— Ա. Ատենապետ Պ. Համբարձում Մելիքեան, Բ. Ա- տենապետ Պ. Զ. Մամուլեան, Ատենադպիր Տօքթ. Ալլահվէրտի որդի, Գանձապետ Պ. Ն. Օհան- եան։ Ժողովը ապա ձեռնարկելով Դատաստանական մարմիններու եւ Կրթական Խորհուրդի կազմու- թեան, զանոնք ընտրեց հետեւեալ կերպով.—

ԴԱՏԱՍՏ. ՆԱԽԱՔՆԻՉ ԽՈՐՀՈՒՐԴ.— Բարթող Թագըմ- ճեան եւ Թովմաս Մնացականեան քահանաները եւ Պ. Պ. Մանասէ Գալուստեան եւ Տքթ. Անդրէաս- եան։

ԴԱՏԱՍՏ. ԱՏԵԱՆ.— Տ. Վը- ռամշապուհ եպս., Վահան Խոյեան եւ Գրիգոր Ճէպէճեան քահանաները եւ Պ. Պ. Փրոֆ. Ա- ղաջանեան, Թ. Փիլիպպոսեան եւ Մ. Չայլաք։

ԿՐԹԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ.— Պ. Պ. Յ. Ամատունի, Մ. Ս. Դա- ւիթ բէկ, Գ. Բարունակեան, Զ. Վարպետեան եւ Օր. Ա. Թորոսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ.— Կա- թող. պատուիրակը 24 Յուլիսին գնաց Արիւքսէլ, անձամբ խորհր- դակցելու համար Մարսէյլի մէջ Պ. Վահան Խօրասանճեանի կողմէ կառուցուելիք եկեղեցւոյ յատա- կագծին, հողին գնման եւ սե- փականատիրութեան հարցերու մասին։ Երկուստեք վերջնական համաձայնութիւն մը գոյացած է։

*** Կաթող. պատուիրակը տե- սակցութիւն մը ունեցաւ Ս. Էջմի- ածնի ներկայ ծանր կացութեան մասին Նիւեօրքաբնակ Պ. Միհ- րան Գարակէօզեանի հետ, որ Փա- րիզ կը գտնուէր։

*** Լոնտոնի Ս. Էջմիածնի հան- գանակիչ կեդր. յանձնախումբին պաշտօնը վաւերացուած է Հայ- րապետական կոնդակով, որով ի- րաւունք կը ստանայ արտասահ- մանի ընդհանուր գաղութներու մէջ հանգանակութիւն կատարելու։ Յանձնաժողովին անդամներն են. Նախագահ՝ Պալաքեան եպիսկո- պոս, Ա. Ատենապետ Պ. Պատուա- կան Դատուրեան, Բ. Ատենապետ՝ Պ. Աւետիք Յակոբեան, Գանձա- պետ՝ Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեան, Ատենադպիր՝ Պ. Գէորգ Միքա- յէլեան, անդամ Պ. Անիկտոս Ուն- ճեան։

*** Լոնտոնաբնակ Պ. Եդուարդ Պէնլեան համաձայն իր ողբաց- եալ հօր կտակին երկրորդ անգամ ըլլալով Պոլսոյ Ազգ. Պատրիար- քարանի միջոցաւ ղրկած է Կեսա- րիոյ առաջնորդական փոխանորդին 50 անգլ. ոսկի, գործածուելու հա- մար Ս. Կարապետի որբանոցին ստիպողական պէտքերուն։

*** Կարգ մը լուրջ անպատեհ- հութիւններ կանխելու համար, պաշտօնապէս կը յայտարարուի Ամերիկայէն Եւրոպա ամուսնա- նալու եկող հայ երիտասարդնե- րուն, թէ այսուհետեւ կրօնական պսակի պիտի կրնան արժանանալ միայն, անոնք որոնք ի ձեռին ունին Ամերիկայի առաջնորդարանէն պաշ- տօնական վկայական, իրենց ծը- նողեան մասին եւ ի մասնաւորի իրենց ամուրիութիւնը հաստա- տող։ (Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել)։

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ֆրանսերէն ազգայնամոլ թեր- թերը կը շարունակեն գրգռել այս խնդրով եւ կը պահանջեն որ փուանքառէի դահլիճը լուրջ կա- րեւորութիւն տայ անոր։ «Լի- պէռթէ» կը գրէ թէ 4 Դեկտ. 1925ի օրէնքին համաձայն օ- տարականները պարտաւորուած ըլ- լալով կալուած կամ առեւտրա- կան տուն գնած ատեն յաւելուա- ծական տուրք մը վճարել, պե- տական գանձը քանի մը շաբ- թուան մէջ հինգուկէս միլիոն ֆրանքի շահ մը ունեցած է, ու կը թելադրէ որ այս կարգի նոր տուրքեր ալ ստեղծուին, որպէս զի եկամտական տագնապի սա շրջա- նին, Ֆրանսա գտնուող 3 միլիոն երեք հարիւր հազար օտարական- ները նիւթապէս օժանդակեն ի- րենց երկրորդ հայրենիքին։

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ՏԱՐՈՒ ՄԱՄՈՒԹ ՄԸ

Վերջերս Սիպերիոյ մէջ գըտ- նուեցաւ մամութ մը, որ քսան հազար տարի առաջ ապրած է։ Մամութը անեղծ մնացած է շնոր- հիւ հսկայ սառնակոյտի մը, որուն մէջ ծածկուած է այդ թուականէն ի վեր։ Սառնակոյտին վրայ բաց- ուած ճեղքէ մը նշմարուեցաւ նախապատմական վիթխարի կեն- դանին եւ գիտնականներ յաջո- ղեցան ամբողջութեամբ երեւան հանել զայն։ Առաջին անգամ է որ մամութ մը կը գտնուի այս- քան կատարեալ եւ անխախտ վի- ճակի մէջ. մինչեւ հիմա գըտ- նուածները կմախքներ էին միայն։ Գիտնականները, սակայն, ստիպ- ուեցան մորթազերծ ընել կեն- դանին եւ միսը կերցուցին շուներ- րու, որովհետեւ անկարելի պիտի ըլլար զայն փոխադրել եղածին պէս, եւ նոյնիսկ փոխադրութեան պարագային կարելի պիտի չըլ- լար զայն պահել երկար ատեն։ Շուները ախորժակով կերան միսը։ 20000 տարի սառոյցի մէջ մնացած ըլլալով, մամութը չպիտի դիմա- նար օդի շփման եւ շուտով պիտի փտէր։

Կմախքը պիտի փոխադրուի Մոսկուայի թանգարանը։

ԿԱՊԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Կենդանաբանական Պար- տէզի հրդեհին ատեն Պուլօնեի անտառը փախչող կապիկները հետզհետէ կը դառնան, շնոր- հիւ պարտէզի տնօրէնին կող- մէ ձեռք առնուած միջոցնե- րուն։ Անտառին մէկ կողմը յար- դարուած էր ճոխ պիւֆէ մը, որուն մօտ կը հսկէր պահակ մը։ Կապիկները, որոնք քանի մը օրէ ի վեր անօթի մնացած էին, հետզհետէ սկսան մօտե- նալ եւ ինկան պատրաստուած ծուղակին մէջ։ Փախչող կա- պիկներու ընդհանուր թիւն էր 27, ասոնցմէ 22ը դարձած են. կը մնան հինգը, որոնք մինչեւ հիմա չեն գտնուած։

ՀԱՄԱՍԻԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Նակազաքիի Համասիական ժողովը բացուեցաւ կիրակի օր, ներկայութեամբ 40 պատ- ուիրակներու, որոնք կը ներ- կայացնեն Ճարոնը, Չինաս- տանը, Աֆղանիստանը, Բո- րէան, Հնդկաստանը եւլն.։ Բազմաթիւ Ճարոնցի երեսփո- խաններ կը մասնակցին հա- մաժողովին։ Բուռն ճառեր խօսուեցան Անգլիոյ եւ Ամերի- կայի դէմ։

ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Ճերճինսքիի տեղ Չեկայի նախագահ կարգուեցաւ Վիա- խէսլաւ Մէնժինսքի, 52 տա- րեկան, փաստաբան, որ 1895 էն ի վեր կը մասնակցէր յե- ղափոխական գործունէու- թեան։ 1920էն ի վեր Չեկայի փոխ նախագահն էր։

ԻՍՐԱՅԷԼ ԶԱՆԿՎԻԼ

Ցայտնի սիօնական եւ գրա- գէտ Իսրայէլ Զանկվիլ մեռաւ Անգլիոյ մէջ 62 տարեկան հա- սակին մէջ։ Զանկվիլ ծնած էր Լոնտոնի մէջ։ Իբրեւ ուսուցիչ սկսած է, յետոյ օրագրող ե- ղած է։ Ունի բազմաթիւ վէ- պեր եւ թատերգութիւններ։ Սիօնական շարժումը իր գլ- խաւոր վարիչներէն մէկը կը կորսնցնէ անոր մահով։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵ- ՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ.— Յու- լիս 19ին հիմը դրուեցաւ Փարի- զի եւ արուարձաններու մէջ բնա- կող Խարբերդցիներու Հայրենակց. Միութեան։

Ներկաները ամբողջութեամբ երիտասարդներ էին, լի եռանդով ու գործելու կամքով։ Ծրագիր- կանոնագրին վաւերացումէն յե- տոյ, ներկաներուն փափաքին հա- մաձայն, ընտրուեցաւ միայն ե- րեք հոգինոց Վարչութիւն մը.— Պ. Պ. Գ. Ա. Պօնաեան, Յ. Տէր Յովհաննէսեան, Խ. Կեավուրեան։

Այս առթիւ հրաւէր կ՚ուղղուի բոլոր Խարբերդցիներուն, Միու- թիւններ կազմել Ֆրանսայի մէջ, ուր որ փոքր համախմբում մը կայ։

Որ եւ է խնդրի համար դիմել M. K. Giavourian, 44, Rue de Montrouge, Gentilly (Seine).

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊԻ - ԱՐԺԱՆ- ԹԷՕՅԼի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղը մեծ գործունէու- թիւն ցոյց կուտայ, ֆութպօլի եղանակին բացման համար։

Արդէն իսկ երկու խումբեր պատրաստ են։ Երրորդ մըն ալ եր- կու շաբաթ չանցած կը կազ- մուի։

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ ընդհ. ժողովը, ուր միաձայնու- թեամբ որոշուեցաւ մասնաճիւ- ղը կոչել «Արմէնիա Ֆութպօլ Գլիւպ»։

Ժողովէն վերջ մինչեւ երեկոյ տեղի ունեցան ֆութպօլի ընդհ. փորձերը, մասնակցութեամբ 30է աւելի ֆութպօլիստներու։ Թ.

Անգլիա զէնք կը ծախէ Թուրքիոյ

«Տէյլի Քրօնիքլ», Լօյտ Ճօրճի օրկանը, քանի մը օր առաջ վճռապէս կ'ամբաստանէր Պօլտուինի կառավարութիւնը թէ գաղտնի բանակցութեան մտած է Թուրքիոյ հետ, հարիւր հազար հրացան և հարիւր միլիոն փամփուշտ ծախելու համար:

Խնդիրը երեսփ. ժողովին առջեւ ելաւ Երեքշաբթի օր: Քանի մը երեսփոխաններ հարցապնդեցին կառավարութիւնը: Պ. Չէմպըլէն պատասխանեց թէ այս տարուան ընթացքին որ և է անուղղակի բանակցութիւն չէ կատարուած կառավարութեան կամ անոր ներկայացուցիչներուն կողմէ, զէնք հայթայթելու համար Թուրքիոյ կամ անոր գործիչներուն: Միայն մասնաւոր տուներ բանակցած են, բայց որ և է պայմանագրութիւն չէ կնքուած: Նախարարը աւելցուց որ Մեծն Բրիտանիոյ միջազգային յանձնառութիւնները անգլիական տուներուն չեն արգիլեր զէնք ծախել Էնկիւրիի: Այդ տուները պարտաւոր են արտաքին նախարարութեան արտօնութիւնը ստանալ և կառավարութիւնը առայժմ որ եւ է պատճառ չի տեսներ արգիլելու զէնքի արտածումը դէպի Թուրքիա: Երեսփոխան մը հարցուց .— «Գիտէ՞ք որ անգլիական մարտանաւ մը ընկղմեցաւ Տարտանէլի մէջ, անգլիական տուներու կողմէ Թուրքիոյ հայթայթուած ականներով: Կ'ուզէ՞ք որ կրկնուին այդ բաները»: Չէմպըլէն.— Ես նոր պատերազմ մը չեմ նախատեսեր Թուրքիոյ հետ, ընդհակառակն, վերջերս աւելի գոհացուցիչ հիման մը վրայ դրինք մեր յարաբերութիւնները այդ երկրին հետ:

Հողոտսի Թուրքերը կը գաղթեն

Հողոտսի Թուրքերը սկսած են գաղթել: Տեղւոյն իտալացի կառավարիչը և միւֆթին ամէն ջանք կը թափեն գաղթին առաջքն առնելու համար: Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսեն թէ՝ Լօզանի դաշնագրին համաձայն կրնան իրենց ուզած հպատակութիւնը ընդունիլ և ստիպուած չեն գաղթելու:

ՄՈՒՏՔԻ ՏՈՒՐՔ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սավուայի երեսփոխան Ֆալլօզ չկարենալով ելմտական ծրագրին մէջ մտցնել տալ օտարականներու մասին իր թելադրած տուրքը, որուն մասին գրեցինք, գայն փոխեց օրինագծի և երեսփոխանական ժողովին ներկայացուց ուրիշ երեսփոխանի մը, Անտրէ Հէսի հետ միասին:

Ըստ այս առաջարկին, Ֆրանսա մտնող իւրաքանչիւր օտարականէ պիտի գանձուի օտար դրամ մը, որ պիտի ծառայէ ֆրանքը ամրապնդելու: Այդ տուրքին քանակը համեմատական պիտի ըլլայ օտարականին Ֆրանսա բնակելու պայմանաժամին հետ. այսպէս.

1.— Անոնք որ 48 ժամէն աւելի չպիտի մնան Ֆրանսայի մէջ, պիտի վճարեն 20 ֆրանք:

2.— 48 ժամէն աւելի և 8 օրէն պակաս մնացողները՝ 100 ֆրանք:

3.— Ութը օրէն աւելի և մէկ ամիսէն պակաս մնացողները՝ 200 ֆրանք:

4.— Մէկ ամիսէն աւելի և երեք ամիսէն պակասի համար 300 ֆրանք:

5.— 3-6 ամսուան համար 500 ֆրանք:

6.— Վեց ամիսէն աւելի մնացողները պիտի վճարեն 1000 ֆրանք:

Այս դրամը պիտի գանձուի մաքսատան պաշտօնեաններուն կողմէ եւ պիտի հաշուուի Փարիզի հրապարակին օտար դրամներու վերջին սակին հիման վրայ:

Այս տուրքէն զերծ պիտի ըլլան այն օտար բանուորները, որոնք Ֆրանսա կը մտնեն աշխատանքի պայմանագրութեամբ մը, ինչպէս նաև քաղաքացիները այն երկիրներուն, որոնց դրամը ինկած է նոյնպէս:

Այս կերպով հաւաքուած գումարը պետութեան հաշւոյն պիտի յանձնուի Պանք տը Ֆրանսի և պիտի գործածուի կամ ֆրանքին դէմ շահադիտութիւնը արգիլելու եւ կամ արտաքին պարտքերը վճարելու:

Տուրքին քանակը ճշդելու համար, նորեկ օտարականները պարտաւոր պիտի ըլլան յայտարարելու թէ որքան պիտի մնան Ֆրանսա: Իրենց անցագիրներուն վրայ պիտի արձանագրուի բնակութեան իրաւունքի պայմանաժամը և վճարուած տուրքին քանակը:

Իթթիհատականներու դատավարութիւնը

Կրկին հարցաքննուեցաւ Ճավիտ պէյ, որ խուսափողական պատասխաններ տուաւ: Նոր հարցումներ ուղղուեցան իրեն Պաթումի համաժողովին, իր տան մէջ գումարուած իթթիհատական հաւաքոյթին, Լօզանի խորհրդաժողովին առեն իր բռնած ընթացքին մասին: Ճավիտ պէյ այս հարցումներուն պատասխանը գրաւոր պիտի տար իրեն յանձնուած մասնաւոր տետրակի մը մէջ: Ճավիտ պէյ, որ նախապէս ուրացած եւ խեղաթիւրած էր կարգ մը դէպքեր, գրաւոր պատասխանին մէջ կարեւոր խոստովանութիւններ ըրած է, եւ յայտնած է թէ իր տունը գումարուած ժողովին մէջ է որ պատրաստուած է Իթթիհատի գործունէութեան նոր ծրագիրը, 8 յօդուածէ բաղկացեալ:

*** Թերթերու գրաքննիչ Մինաս Փիլաւճեան, Մարաշցի, որուն ձերբակալութիւնը հաղորդած էինք, Դաշնակիցներու մեկնելէն յետոյ Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան տեղեկատու դիւանին մէջ շարունակած է ծառայել իբրեւ թարգման եւ տարի մը առաջ հանուած է: Թերթերը կը գրեն թէ անկէ ի վեր շատ խեղճ կ'ապրէր, նշանածը լքած էր զինքը եւ կարասիները աճուրդով ծախած: Փիլաւճեան, որ արդէն ջղային ձեւեր ունէր, կատարեալ ջղագար մը դարձած էր եւ երբեմն սենեակին մէջ կը պտտէր ամբողջ գիշերը երգելով: Իր հարցաքննութիւնը չէ վերջացած տակաւին:

Երկրորդ հարցաքննութեան առեն, Փիլաւճեան յայտնեց թէ մեծ պատերազմին տարագրուած Հայերուն մէջ ինք ալ ազգականները ունէր եւ թէ այսօր Հայերու համար ամէնէն նպաստաւոր օրն է Իթթիհատականներէն վրէժ լուծելու...: Ու աւելցուց թէ ինքը անձնապէս իբր դատախազ կը ներկայանայ «Գարա Քէմալ»ի պարագլուխներուն դէմ:

Եկեղեցին եւ պետութիւնը դէմ դիմաց

Կիրակի օր գարձեալ խռովութիւններ տեղի ունեցան ամբողջ Մեքսիկայի մէջ, ուր քանի հազար եկեղեցիներ փակեցին իրենց դուռները եւ 10 միլիոն կաթոլիկներ առանց պատարագի մնացին: Բողոքական ժողովարանները, որոնք նոյնպէս ծանօթ հրովարտակին խստութիւններուն ենթակայ են, բաց մնացին: Աշխատանքի ընդհանուր դաշնակցութեան 150,000 անդամները մասնակցեցան ի նպաստ կառավարութեան կազմակերպուած մեծ ցոյցին: Նախագահ Քալլէսը սպաննելու համար սարքուած դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ եւ ձերբակալուեցան մեքենագիր Օր. Տօլօրէս Լէմուս եւ ուրիշ վեց մեղսակիցներ, որոնց չորսը կին: Ուրիշ յիսուն հոգիներ դատարան յանձնուեցան իբրեւ դաւաճան: Պապի նուիրակ Մօնսէնեօր Քրէսփիի հրահանգով հակակաթոլիկ վաճառատուններուն դէմ յայտարարուած պօյքոթը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ:

Մեքսիկա երեք դարէ ի վեր կաթոլիկ եկեղեցւոյ բացարձակ տիրապետութեան տակ կը գտնուի:

Գրաւուած եկեղեցական կալուածներու ընդհանուր գումարը 500 միլիոն տոլարին կը հաշուուի:

Բազմաթիւ ձերբակալութիւն՝ Ռուսիոյ մէջ

«Իզվէսթիա» կը յայտնէ թէ հարիւրի մօտ համայնավարներ ձերբակալուած են Մոսկուայի և ուրիշ նահանգներու մէջ, իբրեւ դաւադիր կամ կուսակից Զինովիէվի:

Կաղինի բերքը

«Եէշիլ Կիրասօն» կը գրէ թէ անցած տարի կաղինի բերքն էր 400,000 կենդինար, մինչ այս տարի կ'ենթադրուի 50,000, այսինքն մէկ ութերորդը միայն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏ. ՔՐէՏԻ ՖՕՆՍԻԷԻ 15 Յուլիսի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահած են հետեւեալ թիւերը.— 136,207 (1886ի պարտաթուղթերէն), 487,154 (1903) եւ 20,395 (1911): 5000 ֆրանք շահած է 99,081 թիւը:

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ
ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

8 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926, ԿԻՐԱԿԻ ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ԱԿԻՆ ՄՕՏ

Կը հրաւիրուին բոլոր որբերը, երիտասարդները եւ համակիր ընտանիքները:

Ժամը 10էն սկսեալ մեր ընկերները պիտի հաւաքեն բազմութիւնը եւ պիտի առաջնորդեն զբօսավայրը: Յորեկուան և իրիկուան ճաշերուն համար ամէն մասնակցող ազատ է իր հետը բերելու ուտելիքը: Պիւֆէն ապահովուած է ամէն ճոխութեամբ, դիւրամատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել թիւ 89 թրամուէյը, որ կը մեկնի Օթէլ տը Վիլէն, անցնելով Պուլվար Սէն-Ժէրմէնէն, Ռիւ լը Քուրպէն և Փօրթ տը Վէրսայլէն, եւ իջնել Քլամարի Mairieն: Լաւագոյն է Էնվալիտէն առնել ելեկտրական թրէնը եւ իջնել Մէօտօնի կայարանը:

ԳԻՒՂԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻԼ ՊԱՐՊ (ԼԻՕՆ)

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ-ԱԿՈՒՄԲԻ ՎԱՐՉ.

8 ՕԳՈՍՏՈՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ

Սիրայօժար կը մասնակցի ԱՐԱՔՍ ֆանֆարը

Մասնաւոր շոգենաւը կը մեկնի ժամը 9ին: Ամէն ոք իր ճաշը միասին կրնայ առնել:

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

22 Օգոստոսի Կիրակին, 10 Boulevard Rabateauի պարտէզին մէջ: Մանրամասնութիւն յայտագրով: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն օրը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի կուսակցական դասախօսութիւնը Հինգշաբթի երեկոյ 5 Օգոստոս, Café Métro. Odéon,

Հ. Յ. Դ. Փարիզի նորակազմ «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսութիւնը Շաբաթ երեկոյ, 7 Օգոստոս Place d'Italie, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Խաժակ» խումբի ժողովը՝ Ուրբաթ երեկոյ, 6 Օգոստոս, 56, Rue Chaussé d'Antin (մէթրօ Շօսէ տ'Անթէն) կամ Nord-Sude-Trinité.

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Քրիստափոր» խումբի ընդհ. ժողովը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ենթակոմիտէներու բոլոր ընկերները՝ Շաբաթ երեկոյեան (Օգոստոս 7) ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Զեկոյց ընկեր գործիչի կողմէ:

Հ. Յ. Դ. ՌԻՍ. Միութեան դասախօսութիւնը 11 Օգոստ. երեքշաբթի երեկոյ Ֆլօրիայի սրահը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական փորձերը տեղի կ'ունենան, ամէն Կիրակի առաւօտ C. A. Montrougeի մարզադաշտին մէջ: Ժամադրավայր Փօրթ տ'Օրլէան:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— 7 Օգոստոս, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ Hotel du Petit-Madridի կոկիկ սրահներուն եւ պարտէզներուն մէջ 1, Rue Jean Jaurès, Chaville-Vélizy. ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐ.:

ԱԶԴ

Նկատելով որ ֆրանսական վարժարանները արձակուրդի մէջ են ներկայիս, հայ երկսեռ աշակերտութիւնը փողոցները դեգերելէ զերծ պահելու եւ զանոնք հայերէն, ֆրանսերէն ու ուրիշ կարեւոր ուսումներով զբաղեցնելու առաջադրութեամբ, կը հրաւիրենք յարգելի հայ ծնողները որ իրենց զաւակները, իրենց դասագիրքերով միայն ղրկեն, 75, Av. Berthelot, Հայոց Եկեղեցին ուր ամբողջ օրը պիտի դասախարակուին:

Ազգ. Միութիւն Լիօնի

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Անդրէաս Տէր Անդրէասեան, որուն Փարիզ ըլլալը իմացուած է: Տեղեկացնել Աղասի Տէր Անդրէասեանի, 140 Ave. Pasteur, Lila Bagnolet.

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Պարտէզներով միասին 2—3 ընտանիքներու համար:

13 AVE. VILLE D'AVRAY, CHAVILLE

Ռընօի գործարանէն 20 վայրկեան հեռու է՝ թիւ 1 հանրակառքով. իջնել Փիւի-Սան-Վէն:

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի գործակալն է Պ. Կարօ Երանեան, 29 Rue Beau Séjour.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՍԱԿԱՐԱՆ
3 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	183	25
Տոլար,	Dollar	37	74
Մարք (ոսկի)	Mark	8	93
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	22	—
Թրք. ոսկի	» or	183	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատր	Léva	28	50
Տրախմի »	Drachme	44	50
Լիր »	» Lire	121	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	100	25
Զուից. »	Frc. Suisse	724	—
Լէյ 100 հատր	Ley	17	30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	206	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3700	—
» II	»	2600	—
» III	»	2450	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	170	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926

6 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 159 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅԻՍՈՒՆ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ԴԱՏՈՒԻՆ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ ԻԲՐԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԱՒԱՃԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՃ ԿԱՊԵՑԷՔ ԵՒ ՓՐԿԵՑԷՔ

Ամբողջ մէկ տարի կատարեալ բարեացակամութեամբ տեղ տուինք մարզական շարժումին, որ կենդանի ազդակ մըն է թէ՛ անհատական եւ թէ՛ հաւաքական տեսակէտով, մանաւանդ օտար երկնքի տակ: Եւ ուզեցինք— ու թելադրեցինք— վերէն նայիլ շատ մը ներքին վէճերու վրայ, որոնք ընդհանրապէս հետեւանք են բախ-բասներու, կամ արեւելեան կիրքերու: Ու այդպէս ալ պիտի շարունակենք:

Դժբախտաբար, գործերը այնպիսի վիճակի մը հասած են որ, երբեք բարենշան չէ: Ճիշդ ատոր համար ալ, հարկադրուած ենք ուշադրութիւն հրաւիրել, առանց հակելու այս կամ այն կողմը:

Ինչո՞ւ ծածկել — որդ մը կը բանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծոցին մէջ: Մեր խօսքը Ֆրանսայի մասին է և կ՚ուզէինք որ ուրիշ տեղերու չպատշաճէր: Աւելի ամփոփելով, ըսենք թէ աչքի առջեւ ունինք առանձնապէս Փարիզի պարագան:

Ամէնէն առաջ, կազմալուծման թոյն սրսկեցին քանի մը անհատներ, նոյն իսկ ոչ-մարզիկներ, երկուքի բաժնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ը: Անջատուած խումբը, Հ. Մ. Մ. կը գործէ մեկուսի, զանազան խաղեր սարքելով մրցարաններու մէջ, այլ մանաւանդ մարզական կազմակերպութեան գլխուն: Ինքն իրեն համար ֆիրմա» մըն ալ շինած է, եւ անոր տակ ապաստանած, կը փորէ ոչ միայն ներսէն, այլ և դուրսէն, ֆրանսական թերթերու մէջ տէր-տիրական հանդիսանալով ամբողջ շարժման: Յետոյ, քաղաքական մարզանքներ ալ կը փորձէ, յատուկ, յաճախ նենգուն թելադրանքով:

Միւսը, բուն Հ. Մ. Ը. Մ.ը, կը տառապի ներքին հիւանդութենէ մը, որուն դարմանը չէ գտնուած մինչեւ այսօր: Երկու տարի առաջ, աւելի փայլուն վիճակ ունի եղեր, ինչպէս կը պատմեն: Անկէ ի վեր, խուլ տագնապ մը կը ջլատէ բոլոր տրամադրութիւնները: Փորձեցէք զատ-զատ հարցաքննել եկողգացող վարչութեանց անդամները, եւ պիտի տեսնէք որ բոլորին լեզուին տակ ալ բան մը կայ: Ու՛ր էր թէ սկզբունքի խնդիրներ անջրպետ բացած ըլլային երկու խմբակցութեանց միջեւ: Ընդհակառակն. ճիշդ ինչպէս Հ. Մ. Մ.ի անջատումը հետեւանք է անձնական փառասիրութիւններու եւ շարք մը տխմարութեանց, այդպէս ալ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ անհատներ են որ գործ կ՚արտադրեն կամ կը խանգարեն, վնասելով զմայլելի շարժումի մը:

Որքան գիտենք, վերջին մէկ տարուան ընթացքին կարգ մը ժողովներ եղան, փոփոխութիւններ կատարուեցան, բայց մեքենան միշտ կը ճռնչէ: Եւ եթէ թերթերը ասպարէզ բանան, պահուվաբար շատ աւելի բուռն մրցումներ պիտի կատարուին պայքարական գետնի վրայ, քան բաց դաշտին մէջ: Անջատուած խումբը, որ իբրեւ թէ հաշուական բծախնդրութեան պատճառով հեռացած էր, ինք մութ հաշիւներ ունի. եւ, իր ներկայ վիճակին մէջ ալ, ծածուկ աղբիւրներ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան նախկին անդամներէն մէկը զանգատագիր մը ղրկած է մեզի, արդի վարչութեան դէմ, մեղադրելով զայն թէ ինքնագլուխ գործեր կը կատարէ: Իսկ մեր պրպտումներէն կը հետեւի որ, այդ անդամը ամէնէն քիչ իրաւունք ունի խօսելու, քանի որ չէ կրցած կանոնաւոր հաշիւ ներկայացնել . . . : Միւս կողմէ, գնդախաղի (ֆութպօլ) Ա. խումբը, որ պարծանքն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի, գլուխն առեր գացեր է, անջատ կազմակերպութիւն մը ստեղծելով: Վարիչները կ՚ըսեն թէ շփացեր են եւ դրամ կը պահանջեն, իբրեւ արհեստով մարզիկ (փրոֆէսիոնէլ): «Ըմբոստ»ները ուրիշ կերպ կը պատմեն: Ներկայ վարչութենէն դժգոհները կը յանդգան. անջատուածները՝ ա՛լ աւելի: Հետեւա՞նքը, — թունաւոր մթնոլորտ, անազնիւ մրցակցութիւններ, և կազմալուծում:

Ուրեմն, հայ մարզիկները, որոնք շատ մը առաքինութիւններ պիտի սորվէին ու պատուաստէին այս թափառական ժողովուրդին, անընդունակ են իրենց կոչումին: Երբ չեն կրնար զսպել իրենց պզտիկ փառասիրութիւնները, եւ թոյլ կուտան որ ջլատուի տարիներու ճիգն ու փառքը, կը հետեւի թէ չեն ըմբռներ իրենց դերը, եւ պարզապէս իբրեւ զուարճալիք կամ դիմակ կը նկատեն մարզանքը, ուրիշ կիրքեր գոհացնելու համար:

Մենք լաւատես ենք նորէն, եւ կ՚ուզենք մատնանշուած այլթաքումները վերագրել պարզ անհասկացողութեան: Ուշ չէ տակաւին, եւ մարզիկները, խաղացող թէ վարիչ, հին թէ նոր, որոնք վարժուած են խոշոր ճիգեր թափելու բաց դաշտի վրայ, պարտաւոր են պզտիկ ճիգ մըն ալ փորձել իրենք իրենց վրայ, բաց ճակատով եւ տղամարդու պէս: Եթէ որոշ ցանողներ կամ գեղծարարներ կան, թող վտարեն. եթէ անկարող ձեռքերու յանձնուած է գործը, թող փոխեն մարդիկը, ԲԱՅՑ ԹՈՂ ՓՐԿՈՒԻ ԳՈՐԾԸ: Այս է կենսականը, և ասոր համար պէտք չէ կանգ առնել ո՛ր և է նկատումի կամ զոհողութեան առջեւ: Մարզական կեանքը ամէն բանէ առաջ պարկեշտութիւն, կենդանի գործ և կարգապահութիւն կը պահանջէ: Ո՛վ որ անընդունակ է այս տարրական առաքինութեան, կրնայ ուրիշ ասպարէզ փնտռել:

Մարզական շարժումը սերտ կապ ունի ցիրուցան բազմութիւններու ֆիզիքական եւ հոգեկան կազդուրման հետ:

Ո՛վ որ կը խանգարէ զայն, կը վնասէ ոչ միայն իրեն, այլև ամբողջութեան: Շ.

ՄԻՆՉԵՒ 5000 ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՊԻՏԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

Բարեգործականի գրասենեակէն կը հաղորդեն մեզի.—

Պ. Շահվէրտեան, որ Փարիզ եկած էր մասնաւորապէս Հ. Բարեգործական Միութեան հետ բանակցելու համար այս տարի Հայաստան փոխադրուելիք գաղթականներու գործին մասին, Պ. Փիլումեանի ընկերակցութեամբ համաձայնութեան եկաւ Միութեան կեդրոնական վարչութեան հետ: Բարեգործականը Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչներուն յանձնեց 11910 անգլ. ոսկի (աւելի քան երկու միլիոն ֆրանսական ֆրանք), որ Բարեգործականի Ամերիկայի անդամներուն կատարած ներգաղթի հանգանակութեան արդիւնքն է ցարդ:

Պ. Շահվէրտեանի հաւաստիքներուն համաձայն, այս տարի մինչեւ 5000 գաղթական պիտի փոխադրուի Հայաստան, եթէ ոչ աւելի, գլխաւորապէս Յունաստանէն: Նախապատուութիւն պիտի տրուի որակեալ բանուորներու եւ հողագործներու: Սուրիայէն ալ մաս մը որբեր եւ գաղթականներ պիտի փոխադրուին:

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

. Նախնական հարցաքննութիւնները վերջացած ըլլալով, Էնկիւրիի Անկախութեան Դատարանը ձեռնարկեց բուն դատավարութեան:

Էնկիւրիէն Օգոստոս 4 թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ դատարանը հարցաքննած է Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղար Միտհաթ Շիւքրի պէյը եւ նախկին ոստիկանական տնօրէն Ազմի պէյը: Միտհաթ Շիւքրի յայտարարեց թէ Թուրքիա Մեծ Պատերազմին ընթացքին Գերմանիոյ կողքին կռուելու համար դաշնագիր կնքած էր Պալքանեան պատերազմէն անմիջապէս վերջ, Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի վարչապետութեան օրով: Նոյն քաղաքականութիւնը շարունակեց Սայիտ Հալիմ փաշա, որ սերտ յարաբերութիւններ մշակեց Գերմանիոյ հետ, առանց լուր տալու իր կարգ մը պաշտօնակիցներուն: Դաշնագիրը մշակողներն էին Սիւլէյման Աւքէրի, Տօքթ. Նազըմ եւ Իսմայիլ Ճամպօլատ: Գերմանիոյ հետ զինակցութեան հակառակ էր ծովային նախարար Ճէմալ փաշա, որ աւելի ֆրանսական հակումներ ունէր:

Ազմի պէյ խիստ շահեկան մանրամասնութիւններ տուաւ Բաքուի արեւեան ժողովուրդներու համագումարի մասին, որուն մասնակցեցան իթթիհատական վարիչները:

Ասոնք նախապէս «Իսլամ Յեղափոխական Կազմակերպութիւններու Միութիւն» մը ստեղծեցին Պերլինի մէջ: Յետոյ Թալէաթ փաշայի, Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Ճէմալ Ազմիի սպանութեան հետեւանքով, Իթթիհատականները վտանգաւոր նկատելով Գերմանիա մնալը, ռուս գերիներուն հետ միասին Ռուսիա անցան:

Ազմի պէյ յայտարարեց նաեւ թէ քէմալական յաղթանակէն ի վեր քաղաքականութեամբ չզբաղեցաւ բնաւ:

*** Ընդհ. դատախազ Նէճիպ Ալի պէյ իր ամբաստանագրին մէջ մանրամասնօրէն կը պարզէ թէ ի՛նչպէս Իթթիհատի նախկին վարիչները կ՚ուզէին իրենց նախկին դիրքերը ձեռք բերել, եւ որովհետեւ զանազան պատճառներով կարելի չէր Իթթիհատի անունով գործել, առանձին խմբակցութիւն մը կազմած էին օրինաւոր ձեւով եւ գաղտնի գործունէութեան մէջ էին: Կը պատմէ թէ Էնվէր փաշա Անատօլու դառնալու համար փորձած էր կառավարութիւն մը հաստատել Կարսի շրջականները, աջակցութեամբ Ատրպէճանի եւ Կովկասի ժողովուրդներէն առնուած զինուորներու եւ թէ այդ գործունէութիւնը տեղի կ՚ունենար ճիշդ այն պահուն երբ ազգային բանակը կը կռուէր Էսկիշէհիրի մէջ: Ամբաստանագիրը կ՚ընդունի թէ Իթթիհատը կարեւոր դեր ունեցած է Սահմանադրութեան հռչակման մէջ եւ մեծ ազդակ մը եղած է Թուրքերուն մէջ ազգային զգացումը արթնցնելու տեսակէտէն, եւ սակայն վերջին ազգային յաղթանակին մէջ փոքրի բաժին մը չի վիճակիր այդ կազմակերպութեան: Կրնայ ըլլալ որ, կ՚ըսէ, միւս պայքարին մէջ աշխատողներէն շատերը հին իթթիհատականներ եղած ըլլան, բայց այդ պայքարը ո՛չ Իթթիհատի, ոչ ալ ասոր կամ անոր անունով կատարուած է: Ազգային պայքարը մղուած է միայն եւ միայն Թուրք հայրենիքը փրկելու եւ ազգը բարձրացնելու համար, ազգին կողմէ եւ ազգին անունով: Ի վերջոյ մշտնջենական բերդարգելութիւն կը պահանջէ 19 ամբաստանեալներու համար, որոնց մէջ են Րէուֆ, Ատնան, Ճավիտ, Րահմի, Ճահիտ, Ազմի, Տօքթ. Նազըմ: Մնացեալ երեսուն ամբաստանեալներուն համար ալ ժամանակաւոր բերդարգելութիւն կը պահանջէ:

Դատավարութեան առաջին նիստին մէջ, յիսունէ աւելի ամբաստանեալներ լսեցին ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը:

Կ՚ըսուի թէ դատավարութիւնը մէկ ամիսէն աւելի պիտի տեւէ: Իզմիրի նախկին կուսակալ Րահմի պէյի համար Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուայի մէջ ձերբակալուած կը պահուի: Եթէ Էնկիւրի չղրկուի իսկ, Մոսկուայի Չեկային առջեւ պիտի հանուի եղեր:

Ձերբակալուածներէն մօտ 20 հոգի ազատ պիտի արձակուին: Ասոնց մէջ են մասնաւորաբար ընկերութեանց վարչական ժողովի անդամներ, տնօրէններ, գանձապետներ եւ այլ երկրորդական անձեր: Սխալ է թէ ազատ պիտի արձակուի նաեւ Սալահ Ճիմճօզ պէյ:

Ոստիկանութիւնը խստիւ կը հետապնդէ Գարա Քէմալը պահողները: Ձերբակալուած են Ճանպազիէ փողոցի ծերերու ժողովին անդամները: Կը փնտռուի Էնկիւրիի նախկին կուսակալ Ապտիւլ Գատէր, որ նոյնպէս մահուան դատապարտուած էր Իզմիրի մէջ:

*** Անձնապաշտ Գարա Քէմալ, նոր տեղեկութեանց համաձայն, պատերազմիատեն իբրեւ պարենաւորման նախարար 100 հազար ոսկի առած էր Քաղաքապետութեան սնտուկէն եւ կառավարութենէն ալ 40է աւելի փակոն: Այդ շրջանին իր հաշուոյն մեծ քանակութեամբ ապրանք բերել տուած եւ ծախած է, ահագին գումարներ շահելով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ՝ 375 ՖՐԱՆՔ

Պաշտօնաթերթը հրատարակեց ելմտական նոր ծրագիրը, որուն համաձայն ինքնութեան թուղթերու սակ որոշուած է ոչ թէ 300, այլ 375 ֆրանք: 40 ֆրանք պիտի վճարեն օտար գործաւորներն ու մտաւորական աշխատաւորները, մէկ կամ աւելի ֆրանսացի զաւակ ունեցող հայրերն ու մայրերը: Պատերազմիատեն ֆրանսական բանակին մէջ իբրեւ կամաւոր ծառայողները տուրքէ բացարձակապէս զերծ պիտի ըլլան:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ֆրանքին անսովոր բարձրացումը

Իբրև արդիւնք Փուանքարէի ելմտական ծրագիրներուն, որոնք ատիճանաբար կը քուէարկուին եւ վստահութիւն կը ներշնչեն դրամատիրական շրջանակներուն, ֆրանսական ֆրանքը կը շարունակէ բարձրանալ: Առջի օր տոլարը մինչեւ 33,50ի իջաւ. իսկ անգլիականը 163ի: Ֆրանքը բարձրացաւ նաև Նիւ Եորքի և Լոնտոնի մէջ, Ծերակոյտը գրեթէ միաձայնութեամբ վաւերացուցած ըլլալով նոր տուրքերու օրինագիծը, որ այժմ օրէնք է արդէն:

Ինչպէս գրեցինք, նոր ծրագիրներու համաձայն, 1.— Պիտի հաստատուի գլխավճարներու հատուցման սնտուկ մը (Caisse d'Amortissement), որ ներկայիս գոյութիւն ունեցող Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմսերը հրապարակէն քաշելով անոնց տեղ շրջաբերութեան պիտի հանէ երկար պայմանաժամով պարտաթուղթեր: Յետոյ, Սեպտեմբերին կամ Հոկտեմբերին, եթէ պարագաները ներեն, Գանձին կողմէ նոր փոխառութիւններ պիտի կնքուին: Ներքին պարտքը կը ներկայացնէ 49 միլիառի խոշոր գումար մը:

Ելմտական Յանձնաժողովին առջեւ Պ. Փուանքարէ այս մասին երկար մանրամասնութիւններ տալէ վերջ, բացատրեց նաեւ թէ այդ սնտուկին պիտի յատկացուին ծխախոտի, ժառանգութեան եւ այլ հասոյթները: Սնտուկը բացարձակ ինքնավարութիւն պիտի ունենայ, ու բնաւ չպիտի ազդուի աջին ձախի իշխանութեան գլուխ անցնելէն:

2.— Ֆրանսայի դրամատունը իրաւասութիւն պիտի ունենայ տպելու նոր թղթադրամներ, որոնք պիտի յատկացուին օտար արժէքաւոր դրամներ գնելու, ինչպէս տոլար, սդեռլին, ֆիորին, ֆրանս. ոսկեդրամ եւլն. որոնք պիտի գործածուին աշխարհի բոլոր հրապարակներուն վրայ ֆրանքը պաշտպանելու: Ընդդիմադիրները կը քննադատեն այս ծրագիրը, եւ զայն կը նկատեն նոր թղթադրամ տպելու պատրուակ: Կառավարութիւնը կը պատասխանէ որ գնուած ոսկին եւ օտար դրամները պիտի ծառայեն նոր տպուած թղթադրամները երաշխաւորելու: Մինչև հիմա Ֆրանսայի դրամատունը իրաւասութիւն չունէր ոսկի կամ օտար դրամ գնելու, անոնց իրական արժէքէն վեր գինով: Հիմա, եթէ խորհրդարանը հաւանի, այս արգելքը պիտի վերնայ:

3.— Վարչապետը օտար օժանդակութիւն ձեռք բերելու համար մտադրած էր ներկայ նստաշրջանին խորհրդարանի վաւերացման ենթարկել Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պարտքին համար ստորագրուած համաձայնութիւնները: Սակայն Էռիօ, Թարտիեօ եւ Լուի Մարէն, ինչպէս նաեւ Երեսփ. Ժողովին մեծամասնութիւնը հակառակ ըլլալով մանաւանդ ամերիկեան համաձայնագրին, որոշուեցաւ այս խնդրով զբաղիլ ամառուան արձակուրդէն վերջ:

ԾԱՆՐ ՎԻՃԱԿ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մակեդոնացի յեղափոխականներու յարձակման հետեւանքով, յարաբերութիւնները նորէն լարուած են Պուլկարիոյ և Եուկօսլաւիոյ, ինչպէս և Պուլկարիոյ և Ռումանիոյ միջև: Առաջինը սպառնալից ազդարարութիւն մը ուղղած է Պուլկարիոյ, իսկ երկրորդը պաշարման վիճակ հրատարակած է Տոպրուճայի մէջ, համաձայն վերջին լուրերու:

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, հարցումի մը պատասխանելով, արտաքին նախարարութեան խորհրդականը ըսաւ.

— Չէ հաստատուած այն լուրը որուն համաձայն Եուկօ Սլավիոյ կառավարութիւնը հրամայած է իր զօրքին Պուլկարիա արշաւել: Սակայն և այնպէս, պատճառներ կան կարծելու որ եթէ Մակեդոնացի հրոսախումբերը սահմանէն անցնին ստուար թիւով, Եուկօ Սլավիոյ զօրքը հրաման պիտի ստանայ զանոնք հետապնդելու պուլկարական հողի վրայ: Բրիտանական կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հսկէ կացութեան վրայ: Բայց այդպիսի գործողութիւն մը չսպասուիր Եուկօսլաւ կառավարութենէն: Ընդհակառակն կը կարծենք թէ Եուկօ Սլավիա Ազգե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ
ՖՐԱՆՍԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ինչ վիճակի մէջ են.— Ինչո՞ւ Սուրիա չեն կրնար մնալ.— Հայաստան կրնա՞ն երթալ.

Պ. Կօրտըն Պէրրի, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի եւրոպայի ներկայացուցիչը, մանրամասն տեղեկագիր մը ղրկած է Ջուիցերիացի ծանօթ մարդասէր Պ. Քրաֆթ Պօնարի, որ տեղեկութիւններ ուզած էր Ֆրանսայի հայ որբերու մասին, եւ որ կը պատրաստուի գիրք մը հրատարակել, «Հայերը Աքսորի մէջ» խորագրով։ Ինչպէս կ'երեւի, Պ. Քրաֆթ Պօնար մտահոգութիւն յայտնած է այդ սաներու վիճակի մասին, եւ Պ. Պէրրի կը փութայ փարատել կարգ մը թիւրիմացութիւններ, պարզելով Նպաստամատոյցին տեսակէտները.—

Իր շահեկանութեան համար, նոյնութեամբ կը հրատարակենք այս տեղեկագիրը, որու շօշափած հարցերու մասին ցանկալի էր լսել նաեւ ազգային համապատասխան մարմիններու տեսակէտը։

Ներկայիս մօտաւորապէս Ամերիկեան Նպաստամատոյցի նախկին սաներէն 1400 հոգի կան Ֆրանսայի մէջ։ Ասոնցմէ 600ը իրենց նախաձեռնութեամբ եկած են։ Ինչպէս գիտէք, տղոց առաջին խումբը, որ մօտաւորապէս 550 հոգիէ կը բաղկանար որոնց 100ը Յունաստանէն եւ մնացեալը Սուրիայէն եկած էին, մօտաւորապէս երեք տարի առաջ Ֆրանսա հասաւ։ Այս երկրին մէջ իրենց ունենալիք աշխատութեան վերաբերեալ նախնական կարգադրութիւնները ուղղակի Սուրիոյ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի տնօրէնին եւ աշխատանքի նախարարութեան օտարներու բաժնի վարիչին միջեւ կարգադրուած էին։ Այս տղոց համար ֆրանսական ագարակներու մէջ տեղեր գտնուեցան, եւ պէտք է ըսել որ այս փորձը շատ յաջող դուրս եկաւ, հակառակ անոր որ զանազան դժուարութիւններու դէմ յանդիման կուգային ոչ միայն տղաք այլ եւ աշխատանքի նախարարութեան նահանգային մասնաճիւղերը եւ այն ֆրանսացի գիւղացիները որոնց քով տղաք կ'աշխատէին։ Առաջին վեց ամիսները ամէնուն համար ալ դժուար եղաւ, բայց հետզհետէ տղոց եւ ագարակատէրերուն միջեւ փոխադարձ հասկացողութիւն մը յառաջ եկաւ, ինչ որ ընդհանուր առմամբ լաւ արդիւնքներ տուաւ։ Ասոնց մանրամասնութիւնները այնքան բազմաթիւ ու երկար են որ, կարելի չէ այս համառօտ տեղեկատուութեան մէջ մի առ մի յիշել։ Ներկայ կացութեան վերջին զեկուցումը իմ աշխատակցիս՝ Տիկին Բարսեղեանի կողմէ տրուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութեան գործադիր մարմնոյ ժողովին մէջ որուն դուք ալ ներկայ էիք։

Վերոյիշեալ 550 տղաքը Ամեր. Նպաստամատոյցի Ֆրանսա ղրկած միակ խումբն է, առանց հաշուելու այն 177 աղջիկները, որոնք քանի մը ամիս առաջ Յունաստանի որբանոցներէն Մարսիլիոյ Դպրոցասէր Տիկնանց Հաստատութիւնը փոխադրուեցան, ուր ամէն մէկ աղջկան համար Նպաստամատոյցը կը վճարէ այն գումարը որ պիտի ծախսուէր եթէ որբուհին Աթէնքի, Սիրայի եւ կամ Կորնթոսի որբանոցին մէջ մնացած ըլլար։

Վերոյիշեալ որբուհիներու փոխադրութիւնը մեր հայ բարեկամներու խնդրանքին համաձայն միայն տեղի ունեցած է, եւ թէ որոշ պայմանագրութիւն մը կնքուած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի եւ Դպրոցասէր Տիկնանց Հաստատութեան միջեւ։ Այս հաստատութիւնը վերջերս փափաքեցաւ որ 150 աղջիկ եւս ընդունի՝ բայց անոնց առաքման մասին որոշում մը չէ տրուած տակաւին։

Ասոնցմէ զատ մօտաւորապէս 300 հայ տղաքներ որոնք անցեալ տարուան շրջանին կամ անկէ առաջ Սուրիոյ մեր որբանոցներէն ելած էին, փոխանակ Հայ Բարեգործական Միութեան ծախքերով ռուսական Հայաստան երթալու, անցեալ եռամսեայի ընթացքին Ֆրանսա եկան իրենց ազատ կամքով, եւ ԿԱՄՈՎԻՆ ընտրեցին Աշխատանքի Նախարարութեան պայմանը թէ՝ իրենց Ֆրանսա գալէն վերջ մէկ տարի ֆրանսական ագարակներու մէջ պիտի աշխատին։

Սուրիայէ մեկնելէ առաջ բոլոր այս տղաքը ստորագրած են յանձնառութիւններ ուր հայերէն լեզուով որոշապէս բացատրուած է թէ Ֆրանսա հասնելէ վերջ ինչ կարգի պայմաններ կը սպասեն իրենց։ Մենք մասնաւորապէս շեշտեցինք այն պարագան թէ տղաք անպայման հողագործութեամբ պիտի զբաղին գոնէ տարուան մը համար եւ թէ այս գործը ծանր է։ Այս տղոցմէն շատերը 17 տարեկանէն վեր են։ Գրեթէ ամէնն ալ առանց յաջողութեան պայքարած են Սուրիոյ մէջ գործ գտնելու համար։

Վերոյիշեալ խումբերէն զատ, անցեալ տարուայ ընթացքին իրենց նախաձեռնութեամբ եւ կամ հոս գտնուող ազգականներու խնդրանքին վրայ Ֆրանսա եկած են 139 աղջիկ եւ 123 մանչ։ Այս տղոցմէն շատերը մետաքսի գործարաններու մէջ լաւ պայմաններու տակ կ'աշխատին։ Մենք անոնց հասցէները ունինք եւ երբեմն երբեմն անոնց հետ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնենք թէեւ անոնք այլեւս մեր հսկողութեան տակ չեն գտնուիր եւ կը յուսանք թէ կեանքի մէջ կը կիրարկեն այն սկզբունքները որոնք ջանացած ենք իրենց մէջ դրոշմել այն քանի մը տարուան ընթացքին որ մեր հաստատութեանց մէջ անցուցած են։ Այս վերջի խումբին մեծագոյն մասը Ֆրանսա բնակող ազգականներու քով կը մնայ։

Մեր հաստատութեանց մէջ գտնուած եւ գտնուող տղոց Մերձաւոր Արեւելքէ զատ ուրիշ երկիրներու մէջ, եւ մանաւանդ իրենց հայրենիքին ռուսական Հայաստանի մէջ տեղաւորման մասին իմ անձնական տեսակէտս եւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի դիրքը բնականաբար լաւ գիտէք։ Սակայն թոյլ տուէք ինձ կրկին անգամ պարզել այս խնդրոյն շուրջ մեր ընդհանուր տեսակէտը։

Շատ մը ազգային պաշտօնական մարմիններ կը փափաքին որ այս որբերը ռուսական Հայաստանի մէջ հաստատուին, եւ եթէ տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը կ'արգիլէ որ այս ներգաղթը ներկայիս տեղի ունենայ, կը նախընտրեն որ տղաքը Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներու մէջ մնան, մինչեւ որ անոնց ռուսական Հայաստան փոխադրութիւնը հնարաւոր ըլլայ։

Կարեւոր հարցը տղոց շահերուն համեմատ գործելն է։ Ինձ կը թուի թէ մենք հետզհետէ աւելի լայն չափերով այս քաղաքականութեան կը հետեւինք, հակառակ կարգ մը ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներու երբեմն երբեմն մեզի տուած հակասական խորհուրդներուն, վասնզի կան այնպիսի Հայեր որոնք կը մտածեն թէ լաւագոյն չէ տղաքը մեր հաստատութիւններէն ելլելէ վերջ Կովկաս փոխադրել։

Մենք իբր հաստատութիւն բացարձակապէս իբր հիմ պէտք է ընդունինք ՏՂՈՑ լաւագոյն շահը։ Մենք համակրանքով կը միանանք այն բոլոր ջանքերուն որ տեղի կ'ունենան հայ ժողովուրդին ցեղային աւանդութիւնները պահպանելու եւ պարագաներու ներածին չափ շուտ այս ցիրուցան ժողովուրդը մէկ երկրի մէջ հաւաքելու համար։ Ամէն տեղ եւ ամէն անգամ որ կարելի ըլլայ տղոց շահերուն ծառայել եւ միեւնոյն ժամանակ հայ ժողովուրդին ներգաղթի ծրագիրներուն օգնել, մենք երջանիկ պիտի ըլլանք մեր ծրագրին մէջ այս երկու կէտերը ունենալով։ Սակայն ամէն անգամ որ այս երկու հարցերուն միջեւ բախում տեղի ունենայ, մենք նախ տղոց շահերը նկատի պիտի առնենք։

Այս սկզբունքը Ֆրանսա ղրկուած տղոց համար կիրարկելով, պիտի ըսեմ թէ անոնք պատուաւոր ազգականներու եւ «փաթրօն»ներու քով տեղաւորուած են որոնք ի վիճակի են տղոց ապրուստը հոգալու եւ որոնց հասկցուցած ենք որ տղաքը պէտք չէ շահագործուին։ Այս տղաքը թէ մեր եւ թէ Գաղթական Որբերու Պաշտպան Ֆրանսական Քօմիթէի հսկողութեան տակ են, մինչեւ որ իւրաքանչիւր տղայ իր նոր միջավայրին ընտելանայ եւ իր յարմարութիւնները ցուցնէ։

Վերոյիշեալ երկու պարբերութեանց մէջ ոչ թէ միայն իմ անձնական կարծիքն է որ կը յայտնեմ այս ամբողջ խնդրին շուրջ այլ եւ Պոլիս գտնուող մեր արտածովային ընդհ. տնօրէն Մր. Պարքլէյ Էչիսընի կարծիքը։

(Մնացածը յաջորդով)

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ԿԵՑՆԷ ԱՐՔԱՆ

Պելճիքայի Ալպէր Թագաւորը որ լիազօրութիւն ստացաւ ֆրանքը փրկելու, իր ժողովուրդին բարի օրինակ ըլլալու համար, սկսած է խնայողութիւն ընել եւ ինքնաշարժ կառքի տեղ հեծելանիւ գործածել։ Անցած օր Սիէրնեոնի արքայական դղեակը կ'երթար ինքնաշարժ հեծելանիւով, երբ ճամբուն վրայ երկու ոստիկան զինուորներ կեցուցին զինք եւ խստիւ հարցուցին.— Ցոյց տուէք մեզի ձեր քարդը, ապացուցանելու համար թէ հեծելանիւի վրայ նոր տուրքը վճարած էք...

Թագաւորը տուրքը վճարած ըլլալով, քարդը ցոյց տուաւ առանց այլեւայլի։ Բայց երբ ոստիկան զինուորները կարդացին «Պելճիքայի Թագաւոր Ալպէր» անունը, կրնաք երեւակայել թէ ինչ պաղ ջուր իջաւ իրենց գլխուն։ Անմիջապէս դիրք առին եւ զինուորական բարեւ տուին։ Թագաւորը մեքենան բանեցուց եւ շարունակեց իր ճամբան։

Բաժնեգինը վճարա՞ծ ես

ԱՋ ՈՒ ՁԱԽԻ ՎԷՃԸ
ԵՒ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Միջազգային ժամուլը մեծ կարեւորութիւն կուտայ պոլշեւիկներու միջեւ ծագած պառակտումին, որու մասին տեղեկութիւններ հաղորդած ենք օրը օրին։

«Փրավտա»յի 28 Յուլիսի թիւին մէջ գերման համայնավար Նայման ծանրակշիռ յայտնութիւններ կ'ընէ Զինովիէվի ծրագիրներուն մասին։ Կ'ըսէ թէ Զինովիէվ գլուխն անցած էր միջազգային լայն դաւադրութեան մը՝ ուղղուած ռուսհամայնավար կուսակցութեան եւ Սովետներու ներկայ քաղաքականութեան դէմ։ Գ. Միջազգայինի նախագահը կը քաջալերէր մէկ կողմէն ծայրայեղ ձախերու, միւս կողմէն աջերու դժգոհները եւ կը պատրաստէր ընդդիմադիրներու ընդհանուր ճակատ մը։ Իրեն հետ էին նաեւ օտար դժգոհ համայնավար վարիչներ, Պորտիկա եւ Տիկ. Պալապանոֆ՝ Իտալիայէն, Սուվարին եւ Մօնաթ՝ Ֆրանսայէն, Տիկ. Ռութ Ֆիշըր (որ վերջերս փախաւ Մոսկուայէն), Քաց, Ֆօրշ եւ Մասլօվ՝ Գերմանիայէն, Հէօկլանտ Շուէտէն, Շլիափնիքօֆ, Մէտվէտէֆ եւ Պաքուի բանուորական խմբակցութիւնը՝ Ռուսիայէն։

Ռուսիոյ մէջ ընդդիմադիրները միացած եւ մէկ ճակատ կազմած են եւ կը դատապարտեն Ստալինի քաղաքականութիւնը, կ'ուզեն բանուորներու համակրութիւնը շահիլ պոլշեւիկ վարիչներու «կապիտալիստական մեթոտ»ները մատնանշելով, եւ ցոյց տալով նոր քաղքենի դասակարգի առաջ կազմութիւնը։ Նոյնպէս կը գանգատին որ կուսակցութիւնը շատ զիջումներ կ'ընէ գիւղացիներուն եւ կը մոռնայ բանուորները։

Ընդդիմադիրները բոլորովին համաձայն չեն իրարու հետ իրենց հետապնդելիք քաղաքականութեան մասին։ Ոմանք (Պաքուի խմբակցութիւնը, Մէտվէտէֆ, Շլիափնիքօֆ եւն.) կը պահանջեն որ արտասահմանի մանր քաղքենի պնակալէզներուն դրամ չտրուի՝ կեղծ կոմբզիզներ կազմելու համար։ Կ'առաջարկեն որ համայնավար բանուորները ամէն տեղ մտնեն ընկերվարական կուսակցութեանց եւ արհեստակցական միութեանց մէջ, վերջ տալով պառակտումի եւ կազմալուծումի քաղաքականութեան։ Միւս կողմէ, համաձայն են, Ստալինի հետ, թէ միայն օտար եւ ռուս դրամատէրերուն տրուելիք մենաշնորհներն են, որ պիտի կրնան ծաղկեցնել ճարտարարուեստը Ռուսիոյ մէջ։

Ընդհակառակը Զինովիէվ կը պահանջէ վերջնապէս լքել մէկ ճակատի քաղաքականութիւնը եւ ետ կանչել Անգլիոռուս արհեստակցական կոմիտէի պատուիրակները։ Իր տնտեսական ծրագիրը յստակ չէ, որովհետեւ չի համարձակիր առաջարկել պարզապէս «պատերազմի համայնավարութեան» վերադառնալ եւ լքել «Նէփ»ը։

Ընդդիմադիր խմբակցութիւններէն եւ ոչ մէկը այնքան առաջ չերթար որ առաջարկէ հաշուեյարդարի ենթարկել դիկտատորութիւնը եւ ժողովրդավար վարչաձեւը ընդունիլ։ Միայն թէ քանի մը ընդդիմադիր վարիչներ առաջարկած են իբր օրինական ընդունիլ ընկերվարական կուսակցութիւնները։ Մասնաւորաբար Պաքուի խմբակցութիւնը քաղաքական ազատութիւն կը պահանջէ ընկերվարականներուն համար եւ կը դատապարտէ Արհեստակցական Միութեանց կարմիր Միջազգայինը, որ աշխարհի ընչազուրկները իրարմէ բաժնելու պատճառ կը դառնայ։

*** Զինովիէվի փտարումը իր արձագանգը ունեցած է նաեւ Ֆրանսայի կոմկուսին մէջ։ Իրենց պաշտօնաթերթը՝ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ կեդրոնական կոմիտէն Յուլիս 31ին մասնաւոր նիստ մը ունենալով, քննած է ստեղծուած նոր կացութիւնը, ճշդելու համար կուսակցութեան դիրքը եւ զանազան որոշումներ քուէարկուած են։ Կեդր. կոմիտէն նկատի առած է նոյնպէս ռուս կոմկուսի վերջին որոշումները եւ քուէարկած է բանաձեւ մը, որուն մէջ չարտայայտուիր ռուս կուսակցութեան մէջ ծագած վէճերու մասին, այլ միայն կը շօշափէ Մոսկուայի կեդր. կոմիտէին կողմէ առնուած կարգապահական միջոցները։ Ահա այդ բանաձեւը, զոր քուէարկած է կեդր. կոմիտէն ամբողջութեամբ բացի հինգ հոգիէ, որոնք կարգ մը վերապահումներ ըրած են.—

«Ֆրանս. համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն ծանօթանալէ յետոյ Խորհրդային Միութեան կոմկուսին կեդր. կոմիտէին կողմէ տրուած որոշումներուն, կը գտնէ թէ Խ. Հ. Մ. կոմկուսին Ժ.Դ. համագումարին կողմէ տրուած որոշումներէն ետք, փոքրամասնութիւնը պարտաւոր էր հպատակիլ մեծամասնութեան եւ աշխատիլ անոնց իրականացման, մանաւանդ որ այդ փոքրամասնութիւնը մտադրութիւն յայտնած էր հպատակիլ Համագումարի որոշումներուն, ինչպէս օրէնք է համայնավար կուսակցութեան մէջ։

«Ֆրանս. կոմկուսին կեդր. կոմիտէն կը կարծէ թէ անհրաժեշտ է որ այս տարակարծութիւններուն բնոյթը ուսումնասիրուի Համայնավար Միջազգայինին բոլոր հատուածներուն կողմէ եւ թէ ասոր համար իրենց պէտք է ուղղել անհրաժեշտ տեղեկութիւնները, որպէսզի անոնք կարենան խնդիրը լաւ ուսումնասիրելէ վերջ միայն արտայայտուիլ։

«Այս առթիւ կեդր. կոմիտէն կը հաստատէ Ժ.Դ. համագումարի որոշումներուն մասին անցեալ 8 Յունուարին իր տուած որոշումները եւ կը խոստանայ ազգային եւ միջազգ. բոլոր խնդիրներու մասին լիակատար տեղեկութիւններ հաղորդել ֆրանս. կուսակցութեան։ Ուժգնօրէն կը շեշտէ թէ պոլշեւիկ կուսակցութեան միութիւնը բացարձակ երաշխիքն է Ռուսիոյ մէջ պրոլետարական իշխանութեան պահպանումին եւ համաշխարհային յեղափոխութեան յաղթանակին համար եւ կը հաստատէ տրուած կարգապահական որոշումները, յայտնելով իր կատարեալ վստահութիւնը Խ. Հ. Մ. համայնավար կուսակցութեան»։

*** «Թան» խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Ռուսիայէն հասած ծանրակշիռ լուրերը, կ'ըսէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը ծանր տագնապ մը կ'անցընէ։

— «Այս տագնապին գլխաւոր պատճառն է ստեղծումը նոր քաղքենի դասակարգի մը, որուն աճումը, շնորհիւ միջակ գիւղացիութեան, ա՛յնքան կարեւոր է, որ արդէն իսկ մեծ ազդեցութիւն կը գործէ պետութեան վրայ, շնորհիւ իրմէ կախում ունեցող տնտեսական միջոցներու։ Խորհրդային կառավարութիւնը ստիպուած է հաշուի առնել զայն ներքին քաղաքականութեան մէջ, ռուս ժողովուրդին գոյութիւնը ապահովելու համար, ճիշդ ինչպէս արտաքին քաղաքականութեան մէջ պարտաւորուած է նկատի առնել քաղքենի եւ դրամատէր կառավարութիւնները, եթէ չուզեր կղզիանալ ու քայքայուիլ։

ՎԵՐՋԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Րիզա Շահի թագադրութենէն յետոյ, Պարսկաստանի կեդրոնական կառավարութեան մէջ խոշոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան։ Դաշլիճի անկումը կատարուեցաւ անակնկալ կերպով եւ ամենայն հաւանականութեամբ Շահին հրամանով։

Դաշլիճին հետ ինկաւ նաեւ զինուորական նախարարը, եռանդուն եւ հայրենասէր Աբդուլլահ խան Թահմասբին, որ տարիէ մը ի վեր կը վարէր իր պաշտօնը։

Աբդուլլահ խան Թահմասբին Թէհրանէն Ատրպատական ղրկուեցաւ 1922ի աշնան, իբրեւ ընդհանուր զինուորական հրամանատար հիւսիս-արեւմտեան զօրաբանակին։

Կրցաւ իր կազմակերպուած զօրաբանակով յարձակիլ Խոյի, Սալմաստի եւ Ուրմիոյ գաւառներուն վրայ, որոնց տէր դարձեր էր յայտնի քիւրտ աւազակապետ Սիմկոն։ Կարճատեւ կռիւներէ յետոյ Աբդուլլահ խանը ոչ միայն չարաչար պարտութեան մատնեց քիւրտերը, այլ եւ անոնցմէ գրաւեց Սալմաստը, Ուրմիան եւ Խոյը, հաստատելով այն տեղերը զինուորական ուժեղ իշխանութիւն մը։

Աբդուլլահ խան Թահմասբին, կարճ ժամանակի մէջ, կրցաւ Ատրպատականն ապահովել ներքին խռովութիւններէն։

Մակուի Սարտարը 30 տարիներէ ի վեր Ատրպատականի մէջ ստեղծեր էր տեսակ մը սեփական պետութիւն։ Ունէր 400 գիւղեր, անբաւ հարստութիւն եւ մօտ երկու միլիոն տոլար դրամ։

Սարտարը պատուհաս էր թէ քրիստոնեայ եւ թէ պարսիկ բնակչութեան գլխին։ Աբդուլլահ խանը կրցաւ գրաւել Սարտարի հարստութիւնը, ձերբակալեց զինքը եւ Թաւրիզ բերելով բանտարկեց։ Կալանաւորը բանտի մէջն ալ մեռաւ 1924ի ամրան։

Շահսէվան ցեղախումբերը 1923ի գարնան ապստամբեցան պետութեան դէմ։

Ատրպատականէն, իր բանակով, ապստամբներու վրայ յարձակեցաւ Աբդուլլահ խան Թահմասբին, զսպեց ապստամբութիւնը, իսկ պարագլուխներէն շատերը գերի բռնելով կախել տուաւ Արտաբիլի եւ Թաւրիզի մէջ։

Ատրպատականի ներքին-քաղաքական վիճակը խաղաղցնելէ յետոյ, Աբդուլլահ խանը ձեռնարկեց խճուղիներու շինութեան եւ գրեթէ մէկ տարուայ ընթացքին Ատրպատականի բոլոր կարեւոր կեդրոններն ու գաւառները խճուղիներով կապուեցան Թաւրիզի հետ։

Անոր կարեւոր գործերէն մէկն ալ եղաւ Թաւրիզ քաղաքի նոր եւ գեղեցիկ, լայն եւ երկար փողոցի շինութիւնը եւ պարսից պետական այգիի բացումը։

Րիզա Շահի թագաւոր դառնալու գործին մէջ շատ կարեւոր ծառայութիւններ կատարեց եւ պետութեան մէջ առաջնակարգ դիրք գրաւեց։ Բայց պարսկաստանը չի հանդուրժեր համբաւ շահած պետական անձերու երկարատեւ պաշտօնավարութեան։ Պա[illegible] են պատմական դա[illegible]ութիւնները, որոնց մէջ ինկաւ նաեւ Աբդուլլահ խանը։ Կառա[illegible] նպատակն էր պարսից բանակը յանձնել անգլիացի զինուորականներու հսկողութեան։ Վերջիններս պէտք է բարեկարգեն զօրաբանակը։ Ասկէ կը հետեւի, որ Պարսկաստանը կ'են[illegible] թարկուէր անգլիական քաղաք[illegible]

...նութեան եւ այդպէս ալ եղաւ։ ...է րիզա Շահ եւ թէ պետական ...որմիններըը համաձայն եղան որ ...նգլիական քաղաքականութիւ- ...ը տիրող դառնայ Պարսկաստանի ...է։ Ռուս բոլշեւիկ-քաղաքակա- ...ւթիւնը ծանրապէս տուժեց ու ...պարտուեցաւ, այս պարագային։ ...ւսերն ալ շատ լուրջ աշխա- ...նք կատարեցին Պարսկաստանը ...որհրդային քաղաքականութեան ...նթարկելու համար՝ բայց չյա- ...ղեցան։

Աբդուլլահ խանը ուժգնօրէն ...պայքարեցաւ այս օտար քաղա- ...քականութեան դէմ։ Անոր միակ ...նպատակն էր՝ անկախօրէն վարել ...Պարսկաստանի քաղաքականու- ...թիւնը։ Պայքարը երկար չտեւեց, ...երբ արդէն ինքը տապալեցաւ եւ ...ախկին դահլիճն ալ ինկաւ։ Ներ- ...կայ դահլիճը կազմուած է անգ- ...լիասէր նախարարներէ, որոնք կը ...գործեն րիզա Շահի անմիջական ...հրամաններով։

Թուսուլը Անգլիային անց- ...նելէ յետոյ, բնական է, որ անգ- ...լիական քաղաքականութիւնը տի- ...րող պիտի դառնայ ոչ միայն հա- ...րաւային, այլ եւ հիւսիս-արեւ- ...մտեան Պարսկաստանի մէջ։ Հա- ...կառակ խորհրդային Ռուսաստանի ...ած քաղաքականութեան, անգ- ...լիականը աւելի ուժեղ է եւ տիրող։

Վերջերս Սալմաստի մէջ պա- ...տահած զինուորական ըմբոստու- ...թիւնը, աւելի դարձաւ, որ պոլշե- ...ւիկները պղտոր ջրի մէջ ձուկ որ- ...սացին, բայց անոնց յոյսերը չար- ...դարացան։ Ըմբոստութիւնը շուտով ...ճնշուեցաւ եւ ապստամբ զինուոր- ...ներէն ցարդ գնդակահարուած ...են մօտ 150 հոգի։

Ատրպատականի մէջ այժմ ...զինուորական ուժեղ իշխանութիւն ...կայ։ Շահին հրամանով նոր ...զինուորական հրամանատար Ահ- ...մատ խանը արտակարգ լիազօրու- ...թիւններ ունի երկիրը բարեկարգ- ...գելու եւ ժողովուրդի բողոքներուն ...ընթացք տալու համար։ Քերման- ...շահէն Ատրպատական եկաւ զօ- ...րաւոր բանակ մը։

Այսպէս Պարսից Շահը, պե- ...տական դահլիճը, զինուորակա- ...նութիւնը կը կառավարեն երկիրը, ...քաղաքականապէս եւ տնտեսա- ...պէս։ Դահլիճները կ'իյնան, նորերը ...կը նստին եւ այս բոլորի հանդէպ ...ժողովուրդն անտարբեր, լուռ եւ ա- ...նտանուս է պարսիկ ժողովուրդը։

Վերջին ըմբոստութիւնն ալ ...տանձնայատուկ է եւ հետեւանք ...տնտեսական պատճառներու։ Օրի- ...նակ մը.— Անգլիական դրամա- ...տունը եթէ դրամի շուրջ դժուա- ...րութիւններ յարուցանէ, ժողո- ...վուրդը գլուխ կը վերցնէ, շուկայի ...խանութները կը փակէ եւ կը ...քաշուի տուն, իբրեւ ցոյց։

Եւ կամ եթէ կեդրոնի կառա- ...վարութենէն պահանջ մը ունի ...պարսիկ ժողովուրդը, կը հաւաքուին ...հեռագրատան բակը, վրան կը ...զարնեն, կը նստին վրանին տակ, ...թէյ կը խմեն, «չըուխ» կը ծխեն, ...կամացուկ, գաղտագողի կը խօսին, ...հեռագիր կուտան Թեհրան, իրենց ...գիրը կամ բողոքը կը ներկա- ...յացնեն եւ վերջը կ'աւելցնեն, որ ...«Մինչեւ մեր հեռագրին ընթացք ...տրուի հեռագրատան բակէն չպի- ...տի հեռանանք»։

Այսպէս, ահա, 5000 տարի ...պարսիկ ժողովուրդը կրցեր է պա- ...հել իր գոյութիւնը, իր երկնա- ...պարգեւ համբերութեան շնոր- ...հիւ։

Ս-Փ

ՕՏԵՍԱՅԻ եւ Աղեքսանդրիոյ ...միջեւ չոգենաւային նոր սպասար- ...կութիւն մը հաստատուեցաւ, Խ. ...Միութեան առեւտրական տոր- ...ղիղի միջոցաւ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

68.— ՎԻԼ ԺԻՒԻՖ (ՓԱՐԻԶ)

Փարիզի հարաւային կողմը, երկու քիլոմեդր հեռաւորու- թեամբ հանդարտ եւ լուռ գիւ- ղաքաղաք մըն է Վիլ Ժիւիֆը։ Առաջին անգամ հոս հաստատուեր են, 1923ին, երկու հայ ընտա- նիքներ, որոնց վրայ 2 եւս աւելցած են վերջերս։ Այս չորս հայ ընտա- նիքներէն երկուքը Պարտիզակցի են, մէկը կեսարացի, եւ միւսն ալ Տիվրիկցի։ Կայ նաեւ ամուրի ե- րիտասարդ մը։ Վիլ-Ժիւիֆի Հա- յերու ընդհ. թիւն է 22 հոգի։

Վեց փոքրիկներ, 5էն 13 տա- րեկան, կ'երթան ֆրանսական դպ- րոց։ Ասոնք սկսեր են արդէն ֆրանսացիի նման հնչել եւ խօսիլ ֆրանսերէնը։ Բարեբախտաբար հոս Թրքախօս չկայ, եւ մեր փոք- րիկները թէ տունը եւ թէ փողոց- ները կը խօսին հայերէն միայն։

Դժբախտաբար, ինչպէս շատ մը ուրիշ տեղերու հայ մանուկ- ները, այստեղի հայ փոքրիկներն ալ բոլորովին զուրկ են ընտանեկան լուրջ եւ խնամեալ կրթութենէ։ Ասոր պատճառն է, անշուշտ, գաղ- թականական կեանքը։

Գիւղին մէջ կան մէկ երիտա- սարդ կօշկակար, երկու դերձակ, մէկը կին, միւսը աղջիկ, մէկ որմ- նադիր, որոնք առտուն կանուխ Փարիզ կ'իջնեն աշխատելու, եւ ի- րիկունը կը վերադառնան։ Այս տեղի Հայերը կը բնակին մաքուր եւ օդասուն բնակարաններու մէջ եւ հայ թերթերէն կը ստանան ու կը կարդան միայն «Յառաջ»ը։

Յուզումով կ'արձանագրեմ նաեւ, որ Վիլ-Ժիւիֆի ապաքինա- րանին մէջ է հայկական երաժշ- տութեան մեծ վարպետ՝ տարա- բախտ Կոմիտաս վարդապետը, որու վիճակի մասին դժուար է ճշգրիտ գաղափար տալ։

Ա.

69. — ԹԻՒԼԷՆՖԻՒՐ (ԻԶԷՐ)

Այստեղ կը գտնուին 10-11 հայ ընտանիքներ վեց ամիսէ ի վեր։ Քաղաքը (Թիւլէնֆիւր կամ Լէնֆիւր), Կրընոպլէն 35 քիլօ- մեդր է։ Մէկ տարուան պայմա- նագրութիւնով եկած են եւ մօ- տերս ուրիշ հայրենակիցներ ալ պիտի գան Յունաստանէն։

Տիկինները կ'աշխատին մե- տաքսի գործարանը, իսկ այրերը՝ թուղթի գործարանը։ Այրերը կը ստանան 9 ժամուան փոխարէն 19-20 ֆրանք, իսկ կիները՝ 14 ֆրանք։ Գործարանատէրը մասնա- ւոր սենեակներ յատկացուցած է իւրաքանչիւր ընտանիքի։

Որ եւ է կազմակերպութիւն չունին, թէեւ շատ կը փափաքին։

Գ. Դաւիթեան

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ոստիկանական տեսչութիւնը երկու օրէ ի վեր ինքնութեան թուղթ չի տար օտարականներուն։ Երեսփ. ժողովը այս առթիւ վճ- ճարուելիք տուրքը 68 ֆրանքէն 375ի բարձրացուցած է, ինչպէս գրեցինք։ Այս օրինագիծը վաւե- րացուելէ վերջ նաեւ Ծերակոյ- տէն, շուտով գործադրութեան պի- տի դրուի։ Այս պատճառաւ ալ առժամապէս դադրեցուցած են իսկական տեսրակներու յանձնու- մը. իսկ առաջին թուղթերը կը տրուին առաջուան պէս։

Ցեղական թերթերու համար օրուան խնդիր է տակաւին օտա- րականներու վրայ դրուելիք նոր տուրքերը։ «Լիպերթէ»ի մէջ Էնտ- րի Երեսփոխան Պ. Հանրի Ֆուժէր կը գրէ թէ ֆրանքի անկման շնոր- հիւ օտարականները ամէն օր հազարներով կը թափին Ֆրանսա, ուր կը մնան ամիսներով, ապրուստի աժանութեան պատճառաւ կը բը- նակին սենեակներու եւ յարկա- բաժիններու մէջ, ծանրացնելով բը- նակարանի տագնապը եւ պատճառ դառնալով ապրուստի ամէնէն ան- հրաժեշտ նիւթերու սղելուն։ Աս- կէ զատ ձրիաբար կ'օգտուին ամէն կարգի կազմակերպութիւններէն, ինչպէս ոստիկանութիւնը, ճամբա- ները եւլն. որոնք միայն ֆրանսացի հարկատուներու ծախքերով կը հոգացուին։

«Ֆրանսացիները չեն ատեր օ- տարականները, սակայն ֆրանսա- ցի հարկատուները չեն կրնար հասկնալ թէ ինչո՞ւ իրենք պէտք է պարտաւորուած ըլլան տանելու բազմաթիւ օտար զբօսաշրջիկներու պատճառած ծախքերը, մանաւանդ որ այդ օտարականներէն շատեր հպատակ են այն երկիրներուն, ո- րոնք այնքան խստութեամբ կը պահանջեն մեր պարտքերուն վը- ճարումը։ Այն պահուն երբ Ֆրանսա բառին իսկական առու- մով օտարականներու արշաւան- քին ենթարկուած է, փափաքելի է որ ազգային տուրք մը քուէ- արկուի անոնց համար։»

Պ. Ֆուժէր եւս, իր պաշտօ- նակցին՝ Ֆալքօզի պէս կ'առաջարկէ, որ օտարականները Ֆրանսա մտած ատեն գումար մը վճարեն մաք- սատունը, իրենց բնակութեան ժամանակամիջոցին համաձայն. յետոյ Ֆրանսայէն մեկնած ա- տեն եթէ աւելի մնացած ըլլան, յաւելուածական տուրքը վճարեն։ Պ. Ֆուժէր կ'առաջարկէ որ այս տուրքը վճարեն միայն անոնք որ հինգ օրէն աւելի պիտի մնան եւ օրական 20 ֆրանք սակ կ'որոշէ։

*** «Մաթէն»ի մէջ Սթէֆան Լօզան խօսելով ինքնութեան թուղ- թերու տուրքին յաւելման եւ օ- տարականներու վրայ դրուելիք նոր տուրքերու մասին, կ'ըսէ թէ այդ բոլորը լաւ բաներ են սա- կայն մեծ գլխուցաւ կը պատճառեն ենթականերուն, քանի որ այդ տուրքերը վճարելու համար մար- դիկը երկար ձեւակերպութիւններ լրացնելու կը պարտաւորուին։ Իբ- րեւ օրինակ կը յիշէ Ամերիկայի պարագան, ուր ոտք կոխող իւրա- քանչիւր օտարական պարտաւոր է ութը տոլար վճարելու, եւ սակայն այդ տուրքը կը գանձեն շոգենա- ւային ընկերութիւնները. ոչ ճամ- բորդը կը յոգնի, ոչ ալ կառավա- րութիւնը կը ստիպուի մասնաւոր պաշտօնեաներ նշանակել ատոր համար։ Պ. Լօզան կը թելադրէ օգտուիլ այդ օրինակէն։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԸ

1925ին ծխախոտի մենաշնոր- հին ընդհանուր ծախքն էր 700 միլիոն ֆրանք, հասոյթը՝ 2 մի- լիառ 300 միլիոն, որով զուտ շահն էր 1,600,000 ֆրանք։ Այդ թուականէն իվեր ծխախոտի գինին վրայ յաւելում եղած ըլլալով, մէկ միլիառ ֆրանք աւելի հասոյթ կը յուսացուի։ Յառաջիկայ տարի զուտ հասոյթը պիտի ըլլայ 2,600 միլիոն ֆր.։ Իսկ այս տարի մօտաւորապէս 2 միլիառ ֆրանք կը հաշուուի։ Եւ որովհետեւ գանձումը ամենօրեայ է, կը հե- տեւի թէ օրական 6 միլիոն ֆրանք պիտի մտնէ գլխավճարներու սնտուկը։

Այսպէս, ուրեմն, Ազգային Պաշտպանութեան գանձատոմս ունեցողները կերպով մը ծխախոտի մենաշնորհին բաժնետէրերը պիտի դառնան։ Կը յուսացուի որ շուտով այդ գանձատոմսերը գինի բարձ- րացում ունենան։ Միւս կողմէ ծը- խախոտի որակը եւս պիտի բարե- լաւուի եւ նոր բարեփոխումներ պիտի մտնեն ծխախոտի պատրաս- տութեան մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՂՏՈՏ ԲԱՐՔԵՐ

ՄԱՐԹԻԿ (Մարսէյլ).— Վեր- ջերս կարգ մը սուտեր հրատա- րակուեցան ծանօթ սաւանին մէջ, գրգռելով կիրքերը։ Պատմեմ ի- րականութիւնը եւ դուք դատեցէք։

Մի ոմն, Մ. Ք. (որ «Հայ չեմ, կաթոլիկ եմ» կ'ըսէ) հայ սրճա- րանին մէջ՝ լեզուագարութիւններ կ'ընէ իր մէկ ազգականին առջեւ, որ գգաստութեան կը հրաւիրէ զինքը (Մարսէյլի կայանի ծերուկ տէրտէրն ալ ներկայ էր), բայց քանի մը օր վերջ կրկին նոյն տեղը երբ հանդիպում կ'ունենան, այլեւս չկրնալով համբերել այդ թզուկին լրբութեան, բռունցքով կը պատասխանէ։

Մէկ շաբաթ վերջ կը հաշ- տուին բարեկամներու միջնորդու- թեամբ. սակայն մեր շնորհունակ պարոնիկը (որ զաւակներու տէր ալ է) ուզելով նորէն ցոյց ալ ինք- զինքը եւ վստահելով իր գիտցած ֆրանսերէնին, Ապրիլ 25ի կիր. օրը դիմեց ժանտարմըրիին ու քանի մը օր վերջ կանչուեցան դատա- րան, ուր Մ. Ք. ինքզինքը Թուր- քիա կարծելով ի շարս ուրիշ պօ- չաւոր սուտերու, ճչաց. «Ս. Դէ- մոկրատ եմ» ըսելով ծեծեց ինծի այս պարոնը։» Դատաւորին եւ ներկաներուն ծիծաղը շարժեց այս խօսքը ու հակառակ աղբարիկնե- րու խեղաթիւրուած վկայութեան դարձեալ պիտի կորսնցնէր դատը, եթէ վերջին պահուն օգնութեան չհասնէր անգործածելի ժամացոյցը (զոր յատկապէս հետը բերած էր), որուն համար 350 ֆր.ի վնասի հատուցում որոշուեցաւ։

Նոյն օրը ուրիշ դատ մը։ Ե- րիտասարդ մը, որ պանդոկ բնա- կիլ նպաստաւոր չի գտներ, որով- հետեւ իր ծնողքին (Սուրիա) օգ- նելու համար խնայողութիւն ընել ստիպուած է։ Երբ հաշիւը մաք- րելով կ'ուզէ մեկնիլ, իր հետ առ- նելով նոյնպէս, քովը իբր գրաւ ձգուած (պարտքի փոխարէն) վեր- մակ մը, այդ պահուն 2—3 հոգի վրան կը յարձակին ծեծելու համար։ Ոստիկանները կը միջա- մտեն։ Դատի ժամանակ պանդո- կապետները 16 տարեկան տղայ մը իբր սուտ վկայ տանելով, վեր- մակը իրենք կը ստանան։ Քանի մը օր վերջ վերմակին բուն տէրը Մարսէյլէն կուգայ եւ կը պա- հանջէ անկէ, որուն ձեռքէն որ խլած էին, սուտ վկայով։ Արճարա- նապետը ճարպիկ փրթելով, վեր- մակին տէր կինը կեղծաւորաբար կը համոզէ, վախնալով որ դատա- րանի առջեւ իրենց սուտը երեւան կ'ելլէ։

Բայց դեռ չվերջացուցի։

Ջգօն

ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Այս տարի մեր հայրենակիցները ստիպողա- նաբար կը քաշուին գործարաննե- րէն, արհեստի նուիրուելու հա- մար։

Նորեկները նոյն իսկ, 2-3 ամիս գործարանները դեգերելէ եւ «այո»ն կամ «ոչ»ը սորվելէ յետոյ կը դառնան իրենց սոր- ված արհեստին։ Իսկ անոնք որ չեն կրցած որ եւ է արհեստ մը վարժուիլ, ջանքեր կ'ընեն մաս- նագիտութիւն մը սորվելու։ Շա- տեր ամիսներէ ի վեր կ'աշխատին օրական 10-12 ֆրանքի, որպէս զի կարենան տիրանալ որոշ ար- հեստի մը։

Տիրող սղութեան մէջ օրական 10 ֆրանքի աշխատիլ՝ պզտիկ զո- հողութիւն չէ։ Այս կերպով այժմ 50է աւելի արհեստագէտ երի- տասարդներ ունինք, որոնք վկա- յական ստացած են իրենց մաս- նագիտութիւնը սորված գործա- րաններէն եւ կ'աշխատին ուրիշ տեղ, իբրեւ ճախարակիչ (tourneur), շտկող (ajusteur), եւլն.։

Ունինք դեռ սափրիչներ, դեր- ձակներ եւ ուրիշ արհեստաւորներ, որոնք կ'աշխատին ֆրանսացինե- րու խանութներուն մէջ, լաւ պայ- մաններով։ 9-10 հոգի առուտու- րով կը զբաղին, ամէն վաճառա- նոցի օրերը միայն։ Շրջուն լուսա- նկարիչներ ալ ունինք։ Դեռ անց- եալ տարի ասոնց թիւը շատ քիչ էր, բայց այսօր 20է աւելի են։ Ասոնք շատ բարեգակամ են ի- րարու հանդէպ։ Արհեստը գիտ- ցողը երկու ընկեր կը գտնէ եւ ա- նոնց ալ սորվեցնելով երեքը միա- սին ընկեր կ'ըլլան եւ կը պտտին քաղաքէ քաղաք։

Կ. Մոմճեան

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն Օգոստոս 1ին կի- րակի դասախօսական ժողով մը սարքեց։

Սրահը լեցուած էր ամբողջա- պէս երիտասարդներով։ Դասախօս ընկեր Մ. Գույումճեան ներկա- ցուց Հայաստանի եւ մեր քաղա- քական դատի ներկայ վիճակը, երկարօրէն խօսեցաւ Մերձաւոր Ա- րեւելքի դէպքերու, մանաւա- րապէս քրտական շարժումին մա- սին։ Շեշտեց թէ Հայաստանը շրջապատող բոլոր երկիրները կը վարեն զուտ ազգային քաղաքա- կանութիւն, ու միայն Հայաս- տանն է որ կանգնած է միջազ- գային գետնի վրայ։ Վրաստանի մէջ ալ պոլշեւիկեան վարչաձեւը կը տիրէ, սակայն Վրաստան հողա- յին տեսակէտով իր բոլոր պա- հանջները գոհացուցած է։ Աբ- խազիան, Աճարիստան, Օսեթիան վրացական հովանաւորութեան տակ են։ Հայկական Ախալքալակը միացուած է Վրաստանին, եթէ Թիֆլիսի մէջ նստողը՝ վրացի կայսր մը ըլլար, աւելի ընդար- ձակ Վրաստան մը չպիտի կրնար ունենալ ինչ որ ներկայ համայ- նավար Վրաստանը։ Ինչպէս կ'ու- զէք որ իր իրաւունքներուն մէջ տրորուած Հայաստանը թէ կար- միր գիծէն ներս եւ թէ անկէ դուրս գոհ ըլլայ ներկայ վարչաձեւէն. դեռ Վրացիները անգամ գոհ չեն։

Մէկուկէս ժամ տեւող այս դասախօսութիւնը մեծ հետա- քրքրութիւն արթնցուց մեր ե- րիտասարդութեան մէջ։

Գ. Յ. Մինասեան

"ՆՈՐ ԱԿՆ,,

Փարիզաբնակ Ակնցիներու Հայրենակց Միութիւնը խանդա- վառ կոչ մը ուղղած է Եւրոպայի Ակնցիներուն, «Նոր Ակն»ի հիմ- նադրութեան առթիւ։ Կը քա- ղենք էական մասերը.—

Փարիզաբնակ Ակնցիներու Հայրենակցական Միութիւնը, որ վճռած է իր բոլոր կրցածն ընել Խորհրդային Հայաստանի մէջ «Նոր Ակն» անունով գիւղաքա- ղաք մը հիմնելու ծրագրին իրա- կանացումը փութացնելու համար, կոչ կ'ուղղէ Ֆրանսայի, Զուիցե- րիոյ, Պելճիքայի, Անգլիոյ, Իտա- լիոյ, Յունաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ այլ եւրոպական երկիրներու մէջ գտնուող Ակնցի- ներու եւ Ակնէն սերած ընտանիք- ներու պատկանող Հայերու եւ Հայուհիներու. խնդրելով որ ան- յապաղ մասնակցին այն հանգա- նակութեան զոր Միութիւնս բա- ցած է այդ նպատակով եւ որուն իրենց նուէրները արդէն սկսան տալ Միութեանս հիմնադիր ան- դամները։

Միութիւնս, որուն պատուոյ նախագահութիւնը հաճեցան ըն- դունիլ Պօղոս Նուպար փաշա եւ Մինաս Չերազ, թղթակցութեան մէջ է Հայաստանի, Եգիպտոսի, Ա- մերիկայի եւ այլ տեղերու Ակ- նայ եւ շրջակայից Հայրենակ- ցականներուն հետ, որոնք նոյնպէս ոգեւորուած են այդ ծրագիրով եւ անոր իրականացման սկսած են կամ ի մօտոյ պիտի սկսին իրենց աջակցութիւնը բերել։ Եգիպտոսի Հայրենակցականին նախաձեռնու- թեամբ, Հայաստան գտնուող մեր հայրենակիցներէն Տօքթ. Մուշ- եան արդէն դիմում ըրած է կա- ռավարութեան, որ սիրալիր փութ- կոտութեամբ որոշած է այն հո- ղամասը որ պիտի յատկացուի Նոր Ակնին եւ հմուտ ճարտարապետի մը ձեռքով պատրաստել տուած է գիւղաքաղաքին յատակագիծը։

Կը մնայ գոյացնել հարկ եղած գումարը. որպէսզի այդ սիրելի ծրագիրը մարմին առնէ։ Եգիպտո- սի Հայրենակցականը 20,000 ոս- կիի գումար մը հաւաքելու ան- հրաժեշտութիւնը ցոյց տուած է իր կոչին մէջ. ցանկալի է անշուշտ որ այդ գումարը հաւաքուի, բայց մենք կը կարծենք որ սխալ պիտի ըլլար գումարին ամբող- ջութեան հաւաքուելուն սպասել իրականացնելու համար այդ ծը- րագիրը. ատկից պակասով կարելի է իրագործումն սկսիլ, հիմնուած գիւղը հետզհետէ գիւղաքաղաքի եւ օր մը քաղաքի վերածելու հաստատ առաջադրութեամբ։

Վստահ ենք որ չպիտի գտ- նուի մէկ Ակնցի մը որ զլանայ իր մասնակցութիւնը այս հանգանա- կութեան, եւ մենք լիայոյս ենք որ սիրով պիտի մասնակցին նաեւ Ակնէն սերած ընտանիքներու բո- լոր զաւակները կամ անոնց հետ խնամութիւն հաստատած Հայեր, եւ նոյն իսկ Ակնայ հետ որ եւ է կապ չունեցող բայց Ակնը իր անցեալ սերալի մեծութիւններուն համար սիրող ազգակիցներ։

Մենք դիմեցինք Հայ Բա- րեգործական Միութեան կեդր. Վարչութեան, եւ խնդրեցինք որ այս հանգանակութեան գանձա- պահն ըլլայ. մեր խնդրանքին ա- մենասիրալիր հաստատական պա- տասխան մը տրուեցաւ. ամէն մասնակցող կրնայ ուրեմն իր նուէրը՝ Նոր Ակնի համար՝ ղըր- կել Միութեանս ատենադպրին (K. Papazian, 61 Rue Monsieur le Prince, Paris 6), Հայ Բարե- գործական Միութեան անունին հանուած չէքով մը. շնորհակալու- թեամբ կ'ընդունուի ամենամեծ գումարէն մինչեւ ամենահամեստ գումարը։ Թող չսպասեն, գէթ այս անգամ, որ ամէն անգամ նուիրատուի առջեւ մէկը գայ ափ- սէ մը երկնցնէ. Նոր Ակնի գա- ղափարը սիրող ամէն մէկ Հայ, ու մանաւանդ ամէն մէկ Ակնցի, պէտք է փութայ իր պարտքը կատարել՝ ղրկելով իր նուէրը։ Ութը-ինը ամիսէն պէտք է որ Նոր Ակնին առաջին տուները շինուիլ սկսին։

"ԽԱՐՏՈՑ,,

Մեզի կը հաղորդեն թէ մօտ օրէն Փարիզի մէջ լոյս պիտի տեսնէ երգիծաթերթ մը՝ «ԽԱՐ- ՏՈՑ», որ «պիտի սկսի խարտոցել ... Թուղթէ դիմակները...»։

Խմբագիրն է Պ. Մկրտիչ Երի- ցանց, որ ապահոված է աշխա- տակցութիւնը երիտասարդ ու- ժերու։ Վարչութեան հասցէն է 33, Rue Pixérécourt. Paris (20e)

ՕՐ. ՍԻՒԶԱՆ ԼԷՆԿԼԷՆ, թէ- նիսի ֆրանսացի ախոյեանը, չորս ամսուան համար պայմա- նագրութիւն կնքեց Ամերիկայի մէջ խաղալու համար, ամսական մէկ միլիոն ֆրանքով։

րու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէ այս հարցին վրայ։

∴ Պուլկարական կառավարութիւնը պատասխանելով Սերպիոյ մեղադրանքներուն, կը հերքէ թէ ինք որ և է ձեւով քաջալերած է «կոմիտաճի»ները։ Կը հաւաստէ թէ ամէն ճիգ կը թափէ որպէսզի մակեդոնական յեղափոխականները դադրեցնեն իրենց գործունէութիւնը։ Ինչ կը վերաբերի այն մեղադրանքին թէ Մակեդոնացիները զէնք ստացած են խորհրդային իշխանութենէն, Պուլկարիա պատրաստակամութիւն կը յայտնէ գործակցելու Եուկօսլաւիոյ կառավարութեան, ի դերեւ հանելու համար Մոսկուայի դաւերը։ Յետոյ, Պուլկարիա կը հարցնէ թէ ինչու իր դրացիները, որոնք բանակներ ունին, իրենք չեն պաշտպաներ իրենց սահմանները։ Ռումանիա այդ ուղղութեամբ որոշում տուած է արդէն եւ Պուլկարիա խորհուրդ կ՚ու տայ որ Եուկոսլավիան ալ այնպէս ընէ։

Կրօնաւորները կը շարունակեն կռիւը

Կաթոլիկ կղերականները Նախագահ Քալլէսի դիմելով, խնդրած էին որ զինադուլ մը կնքուի և ժողովրդային քուէարկութեան դիմուի, եկեղեցական կալուածներու գրաւման և կրօնական նոր խստութիւններու առթիւ։ Նախագահը մերժեց այս առաջարկը։ Հակառակ ասոր, բարձրաստիճան անձերու կողմէ ձեռնարկներ կ՚ըլլան ներկայ տագնապին վերջ տալու համար։

Կարեւոր դրամատէրերու խմբակ մը Նախագահին ներկայանալով, յայտնեց թէ Մեքսիկայի դրամատուններուն մէջ պահ դրուած 17 միլիոն փէզօյի գումար մը ետ քաշուած է կրօնական կռիւներուն հետեւանքով։ Եթէ տագնապը շարունակուի, ժողովուրդը պիտի խուժէ դրամատուններուն վրայ, պահանջելու համար պահեստի դրամները, և այդ պարագային ելմտական ծանր ճգնաժամ մը առաջ պիտի գայ ամբողջ երկրին մէջ։ Դրամատէրերը իրենց իրաւախոհութիւնը առաջարկեցին տագնապին վերջ տալու համար։

Ամերիկեան կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ չէզոք պիտի մնայ այս կռիւներուն մէջ։

Համասլաւական համաժողովը

Նակազաքիի համաժողովը վերջացուց իր աշխատանքները. երկու Ճաբոնցի, երկու Հնդիկ, երկու Չինացի և մէկ Փիլիպեանցի Նախագահ նշանակուեցան ասիական միութեան նոր ընկերակցութեան։ Յառաջիկայ համաժողովը պիտի գումարուի Փէքինի մէջ։

Թրքական ցուցահանդէս-նաւը

«Գարա Տէնիզ» թրքական առեւտրական ցուցահանդէս-նաւը, որ Հավր և Լոնտոն հանդիպած էր, ճամբան շարունակելով այցելեց Ամսթերտամ, Համպուրկ, Հելսինկֆօր և հասաւ Լենինկրատ։ Քրօնշդատի մէջ նաւը դիմաւորեցին հիւպատոսը, վաճառականներ և կառավարական պաշտօնեաներ։ Պաշտօնական ընդունելութեան առեն ռուսեւթուրք եղբայրութեան մասին խանդավառ ճառեր խօսուեցան, որոնց պատասխանեց Անգորայի երեսփոխան Բէմզի պէյ։

Մարզպանը Սուրիա կը դառնայ

Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվնէլ, որ քանի մը ամիսէ ի վեր Փարիզ կը գտնուէր, Օգոստոսի վերջերը պիտի վերադառնայ Սուրիա, ուր պիտի մնայ մինչեւ Հոկտեմբեր։ Այս կերպով կը հերքուի կարգ մը թերթերու տուած այն լուրը թէ Պ. տը Ժուվնէլ, Թուրքիոյ դեսպան պիտի նշանակուի։ Այս վերջին պաշտօնին համար դարձեալ կը խօսուի Ֆրանքլէն Պույեօնի մասին։

Պրիան եւ Լիթվինօֆ կը տեսակցին

Պ. Պրիան Երեքշաբթի օր ընդունեց Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարի օգնական Լիթվինօֆը, որուն կ՚ընկերանար Փարիզի խորհրդային դեսպանատան գործակատար Պ. Դաւթեան։

Խռովութեան մը պատմութիւնը

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի.—

Վերջերս Սալմաստ գաւառի մէջ 400 պարսիկ կազախ զինուորներ ըմբոստացան իշխանութեան դէմ, թալանեցին Դիլման գիւղաքաղաքի շուկան, սպաննեցին իրենց հրամանատարը, կտրատեցին հեռագրաթելերը եւ ջանացին ըմբոստութիւնը տարածել ամբողջ Ատրպատականի զօրամասերուն մէջ։ Այս դէպքերը ծայր առին Յունիսի 22ին։ Յաջորդ օրը Թաւրիզէն 40 օթօներով զինուորներ ղրկուեցան Սալմաստ, ըմբոստներուն զսպելու համար, մինչ ուժեղ զօրամաս մըն ալ ուղեւորուեցաւ հասնելու եւ բանի մը օրուան մէջ ըմբոստութիւնը խստօրէն զսպուեցաւ։ Ըմբոստ զինուորները փախան Խոյ եւ Մակու, ուր ձերբակալուեցան։ Ապստամբներէն 50 հոգի գնդակահարուեցան, զինուորական դատարանի վճռով։ Ապստամբները առարկած են, որ 6 ամիս ռոճիկ չստանալով եւ տնտեսական ծանր պայմաններու մէջ ապրելով ըմբոստացեր են։

Թուրք նաւ մը ընկղմած

Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ ֆրանսական «Լօթիւս» շոգենաւը բախում մը ունեցած է Թրքական «Պօզ Քուրթ» ածխաբարձ շոգենաւին հետ։ «Պօզ Քուրթ» ընկղմեցաւ. ութը նաւաստիներէն ծովուն տակը գացին։ «Լօթիւս» ծանր վնասներ կրելով հասաւ, յաջողեցաւ Պոլիս հասնիլ։

Եկեղեցական նոր կանոնագիր

Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը առաջամայ նոր կանոնագիր մը պատրաստած է եւ կաթողիկոսի վաւերացման ենթարկելէ յետոյ զրկած է բոլոր թեմերուն, գործադրութեան համար։ Այս կանոնագիրը կ՚ըսէ թէ Հայ եկեղեցւոյ կանոնները Մայրենիք Ազգ. եկեղ. ժողովին եւ մի պիտի գումարուի Էջմիածին՝ համագումարին եւ նախաձեռնութեամբ կաթողիկոսին։ Եկեղեցւոյ կաթողիկոսը, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքները ժողովի նախագահ անդամներն են։

Ազգ. եկեղ. ժողովը կ՚ըմբռնէ կաթողիկոսը, երբ աթոռը թափուր ըլլայ, կը հաստատէ Ազգ. եկեղ. Սահմանադրութիւնը, կ՚ընտրէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամները, եկեղ. բարենորոգման հարցերը կը քննէ, եկեղ. տնտեսական վիճակը կը

կարգաւորէ եւ կը վճռէ եկեղ. բոլոր խնդիրները։ Այս ժողովին կը մասնակցին Էջմիածնի գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի անդամները, բոլոր առաջնորդները, բոլոր եպիսկոպոսներ կը մասնակցին նաեւ Էջմիածնի եւ Երուսաղէմի միաբանները եւ Պոլսոյ խառն ժողովը մէջ մէկ ներկայացուցիչով։ Մինչեւ 25.000 ժողովուրդ ունեցող թեմը կ՚ընտրէ մէկ պատգամաւոր եւ իւրաքանչիւր 25,000ին մէկ մէկ պատգամաւոր։ Պատգամաւորի ընտրութիւնը կը կատարուի քուէով. այր եւ կին չափահաս ծխականները քուէի իրաւունք ունին, ընտրութիւնները հրապարակուին դուռը տեղական օրէնքներով կը կատարուին։ Երբ կաթողիկոս. Ամեն թափուր մնայ, տեղապահ եկեղ. ժողովը կը հրաւիրէ Էջմիածին և կաթողիկոսի մահէն մինչեւ 6 ամիս նոր կաթողիկոսի ընտրութիւն կը կատարուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՈՒՈՒՍԻԱՅԻ պէտք ալ փարիզ հասաւ եւ պիտի մեծարուի պաշտօնական ընդունելութիւններով, ինչպէս Մարոքի Սուլթանը, որ մեկնեցաւ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա	L. St.	172
Տոլար	Dollar	35
Մարք (ոսկի)	Mark	8
Թրքական ոսկի	L. Trq.	18
Թրք. ոսկի	» or	153
Մէճիտիէ	Médjidié	8
Լէվա 100 հատը	Léva	25
Տրախմի	Drachme	43
Լիր	Lire	117
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	99
Զուից.	Frc. Suisse	680
Լէյ 100 հատը	Ley	18
Ռուբլին	(10 Roubles or)	175

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. ֆր. Ֆոնսիէ	I Ct. Fonc. Eg.	4200
»	II »	2800
»	III »	2006
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	155

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926

8 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 160 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐԸ.– ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԵՒ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԺԱՄ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՆԽՏԻՐ

Նորէն ներգաղթի խօսքեր շրջան կ'ընեն։

Բարեգործականի Գրասենեակէն կը հաղորդէին, առջի օր, թէ 11,910 անգլիական ոսկի յանձնուած է Հայաստանի ներկայացուցիչներուն, Ամերիկայի հանգանակութենէն։ Զեկոյցը կ'ըսէր թէ Պ. Շահվերտեանի հաւաստիքներուն համաձայն, այս տարի մինչեւ 5000 գաղթական պիտի փոխադրուի Հայաստան, գլխաւորապէս Յունաստանէն։

Դիտեցինք որ Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչը տեղական թերթի մը բրած յայտարարութեանց մէջ, որոշ բան չըսեր, եւ ընդհանուր սկզբունքներ կը պարզէ. «մենք չենք հրաժարած գաղթականներ ընդունելու ծրագրէն։ Առաջիկային, ճնարաւորութեանց սահմանին մէջ, ներգաղթի խնդիրը դրական լուծում պիտի ստանայ աւելի մեծ չափերով։» Եւ նորէն ծրագիրներ «նոր հողեր ոռոգելու, որպէս զի կարելիութիւն ունենանք նոր գաղթականներ ընդունելու»։ Միւս կողմէ, Պ. Շահվէրտեան կը գանգատի որ Բարեգործականի տուած դրամը «մեր ծախսելիք անհրաժեշտ գումարին բաղդատմամբ չնչին ժամանակութիւն մըն է»։

Այսպէս կամ այնպէս, կը թուի թէ նոր կարաւան մը ճամբայ պիտի հանեն, նախապատուութիւն տալով Յունաստանի գաղթակութեան, «որ ամէնէն ծանր տնտեսական պայմաններու մէջ կը գտնուի»։

Բայց աչք մը պտտցնենք ներկայ կացութեան վրայ, այս կարգադրութեան արժէքը հասկնալու համար։

Անցեալ տարի Յունաստանէն կատարուած փոխադրութիւնը բաւական թեթեւցուց մթնոլորտը, եւ որքան գիտենք, Աթէնք առ այժմ չի ներեր մնացողները։ Աւելի ծանր է կացութիւնը Սուրիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ։ Առաջին գաղթավայրէն հազարաւորներ նաւ կը նստին դէպի Ֆրանսա, բայց մանաւանդ դէպի հարաւային Ամերիկա, որ իր կարգին ջուրի ճամբայ դարձեր է։ Պ. Կ. Պէյրի, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ, իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ թէ ամէն ամիս մօտաւորապէս հազար Հայեր վերջնապէս կը մեկնին Սուրիայէն, մեծ մասով Հարաւային Ամերիկա, գլխաւորապէս Ուրուկուէ գաղթելով։ Իսկ չափահաս որբերը այնպիսի թշուառութեան մատնուած են, որ Նպաստամատոյցը ճարահատ Ֆրանսա կը փոխադրէ զանոնք և կը տեղաւորէ ագարակներու մէջ։

Աղդին, Պուլկարիոյ մէջ, լուրջ մտահոգութեան մատնուած են հայ գաղթականները, որոնք չոր հացի ճամբայ մը գտեր էին։ Կառավարութիւնը օրէնք մը պատրաստած է, անգործութեան դէմ պայքարելու համար։ Առեւտրական Նախարարութեան մէկ հրահանգին համաձայն, բոլոր այն օտարականները որոնք Պուլկարիոյ մէջ կ'աշխատին, պէտք է հրաման ստանան նախարարութենէն։ Բացառութիւն կը կազմեն Ռուսերը։ Գործատէրերուն 15 օր պայմանաժամ տրուած է, որպէսզի արձակեն այն բանուորները որոնք չեն լրացներ օրէնքին տրամադրութիւնները։ Մինչեւ հիմա եղած դիմումները որ եւ է արդիւնք չեն տուած։ Ի հարկէ աստ մէկ պատճառը այն է որ, Պուլկարիոյ Հայերը տակաւին չեն կրցած ստեղծել լիազօր իշխանութիւն մը, ամբողջ հայ գաղութին անունով խօսելու, համոզելու, բանակցելու համար։ Դիմումները կ'ըլլան պատահական, մասնակի, յաճախ իրար խաչաձեւելով։ Այնտեղ որջացած տարր մը կայ, որ բիւզանդական վէճեր կը յարուցանէ, կրթնած իր պուլկարահայութեան կամ ժանգոտած համբաւներու։ Ամէն պարագայի մէջ, գաղթականութիւնը իրաւունք ունի յուզուելու, իր այս անտէր եւ անճար վիճակին մէջ։ Այն բացառութիւնը որ եղած է Ռուսերուն, շատ աւելի կը պատշաճի հայ գաղթականներուն, որոնք ոչ միայն փոքրաթիւ են եւ խնքնաբաւ, այլ եւ զուրկ՝ պետական պաշտպանութենէ։

Ըսել կ'ուզէինք որ, աւելի ստիպողական էր այս անգամ Սուրիայէն եւ Պուլկարիայէն կատարել ներգաղթը։ Երբ քանի մը հազար գաղթական հեռանան Պուլկարիայէն, թերեւս կառավարութիւնը այնքան խստօրէն չկառչի օրէնքի տառին։

Կրկնե՞նք թէ մեզի համար անըմբռնելի է այս ձեւ ներգաղթը,— այսպէս ցուցակագրելով, հազարումէկ ձեւակերպութիւններով, քիթէ բերնէ բերելով։ Իբրեւ սկզբունք, հայրենիքի դուռները պէտք է բաց ըլլան ո՛ր եւ է ատեն, եւ առանց խտրութեան։ Երբ կը տեսնենք որ հազարաւորներ Ֆրանսա կուգան կամ Հարաւային Ամերիկա կ'երթան յուսակտուր, գոնէ հիկ հեգնութիւն է հողի, ջուրի պատմութիւններ կրկնել եւ խանութպանի հաշիւներ մէջտեղ դնել։ Պարագաներ կան եթէ ներգաղթը պէտք է կատարուի ժամ առաջ, անխտիր, և առանց տակարկութեան։

Դեռ կը խօսինք։

Շ.

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ. – Բ. ՕՐ

"Մուստաֆաքը համաձայն էր Սեվրի սահմանով Հայաստանի,,

Իթթիհատական պետերը կը շարունակեն ուշագրաւ յայտարարութիւններ ընել Էնկիւրիի դատավարութեան ընթացքին։ Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն Քիւչիւք Թալէաթ պէյ, Անկախութեան Դատարանին առջեւ պարզեց կուսակցութեան ներքին քաղաքականութիւնը, յետոյ Թուրքիոյ Մեծ Պատերազմին մասնակցութեան մասին հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ.—

. Էնվէր եւ Թալէաթ փաշաները Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հետ զինակցութեան ծրագիր պատրաստելէ վերջ, այս կատարուած իրողութեան առջեւ Կոմիտէի Ընդհ. Ժողով գումարեցին։ Կոմիտէն խնդրին տեղեկացաւ այն ատեն միայն, երբ «Կէօպէն» Սեւ Ծովու մէջ ռուսական նաւատորմին վրայ յարձակեցաւ։

Այս առթիւ քննադատութիւններ կատարուած ըլլալով, Սայիտ Հալիմ փաշա, կացութեան լուծում մը գտնելու համար, Ճավիտ պէյը՝ անգլիական, Ճէմալ փաշան ալ՝ ռուսական դեսպանատուները ղրկեց։ Եւքէն, Թալէաթ փաշա, փափաքելով անջատ հաշտութիւն կնքել, Պերլին գնաց՝ Դաշնակիցներու կացութիւնը ուսումնասիրելու համար։ Թալէաթ պատերազմը շարունակելու կողմնակից չէր. բարոյականը բոլորովին խախտած էր՝ Դաշնակիցներու յաջողութեան եւ սուրիական ճակատի պաշտպանութեան քայքայման պատճառաւ։ Այն ատեն յայտարարեց թէ պատերազմը շարունակել պիտի նշանակէր երկիրը անդունդ առաջնորդել։

Քիւչիւք Թալէաթ յայտարարեց թէ Թալէաթ փաշա պնդեց որ Իզզէթ փաշա վարչապետ ըլլայ, հակառակ Թէվֆիք փաշայի ետին գտնուող ուժերուն. ու իր զայրոյթը յայտնեց Էնվէր փաշային, զոր կը մեղադրէր պատերազմը դէշ վարած ըլլալուն համար։

Ամբաստանեալը յետոյ պատմեց Իթթիհատի լուծումը եւ տեղեկութիւններ տուաւ Զինադադարէն յետոյ Կովկասի մէջ անոր ունեցած գործունէութեան վրայ։ Յետոյ բացատրեց Ատրպէյճանի հետ իրենց յարաբերութիւնները. ըսաւ թէ Մուստաֆաթական կառավարութիւնը արկածախնդրութիւն կը նկատէր Անատօլուի պայքարը եւ կ'ընդունէր Սէվրի դաշնագրով Հայաստանի տրուած սահմանները։ Նախարար մը իր յայտարարութեան մէջ կը պահանջէր որ Տրապիզոնն ալ առնուի այդ սահմանին մէջ։

«Այս կացութեան առջեւ, ըսաւ Քիւչիւք Թալէաթ, Մուսավաթի ձախերուն եւ միւս կուսակցութեանց վարիչներուն հետ խառնուրդ մը գումարելով անոնց պարզեցինք Անատօլուի կացութիւնը։ Այդ պահուն Պարսկաստանէն պատուիրակութիւն մը կուգար՝ Ատրպէյճանը Պարսկաստանի միացնելու մասին քարոզութիւններ ընելու համար։ Այդ միջոցին Անգլիա բացէ ի բաց կ'ուզէր պատուար պետութիւն մը ստեղծել Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ։»

Ամբաստանեալը պատմեց թէ ինչպէս Ատրպէյճան պոլշեւիկներու ձեռքն ինկաւ եւ թէ ինչպէս մեծ ջանքեր թափուեցան, որպէսզի նորակազմ Թուրք համայնավար կուսակցութիւնը քարոզութիւններ չընէ Անատօլուի մէջ։ Ընդհանուր փափաք կար «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը» անունը պահպանելու, սակայն ի վերջոյ նորաստեղծուած կազմակերպութեան անունը դրուեցաւ «Իսլամ յեղափոխական կազմակերպութեանց միութիւն»։ Նայիլ պէյի պաշտօն տրուեցաւ աշխատիլ Էնկիւրիի մէջ, մինչ ինք կը գործէր Տրապիզոնի մէջ։ Խոստովանեցաւ որ փորձեր կատարուած էին Էնվէր փաշան Անատօլու մտցնելու։

*** Հիւսէյին Ճահիտ Չօրումէն հսկողութեան տակ Էնկիւրի բերուած եւ ներկայ եղած է ընդհ. դատախազի ամբաստանագրին ընթերցման։ Ամբաստանագիրը երկարօրէն կը խօսի Ճավիտ պէյի տան մէջ գումարուած ժողովներուն մասին եւ կ'ըսէ թէ որքան ալ երկրին մէջ ամէն ոք իրաւունք ունենայ իր կարծիքը ազատօրէն յայտնելու, գաղտնի ժողովներ գումարելը եւ դաւադրական նպատակներ հետապնդելը ծանր յանցանք մը կը կազմէ։ Ճավիտ պէյի դերը բաւական վտանգաւոր կը նկատուի։ Իզմիրի դատավարութեան միջոցին թէեւ ուրացումներ ըրած էր, սակայն Տօքթ. Նազըմի տունէն գտնուած թուղթերը հաստատեցին թէ ամէն բանէ լուր ունէր։ Պոլսոյ մէջ արգելափակուած նախկին արտաքին նախարար Ահմէտ Նէսիմի, Սէլահ Ճիմճօզ եւ Սալիմ պէյեր Էնկիւրի փոխադրուեցան։ Նախկին արտաքին նախարար եւ Երեսփ. Ժողովի նախագահ Խալիլ պէյ եւս Էնկիւրի գացած է իբրեւ վկայ։

*** Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Գերմանիոյ հետ զինակցութիւնը կնքուած է 2 Օգոստոս 1914ին, Թարապիոյ գերման դեսպանատան մէջ, վարչապետ Սայիտ Հալիմ փաշայի եւ դեսպան Վանկէնհայմի միջեւ։ Այս դաշնագրին ո՛չ բնագիրը եւ ոչ ալ պատճէնը գտնուած են Բ. Դրան վաւերաթուղթերուն կամ Երեսփ. Ժողովի դիւաններուն մէջ։ Կը կարծուի թէ Սայիտ Հալիմ այդ համաձայնագրին մասին տեղեկութիւն տուած էր միայն Թալէաթ, Էնվէր և Ճէմալ փաշաներուն։ Կախաղան հանուած Շիւքրին ալ լուր չէ ունեցած։ Հիմա այս մարդոցմէն ոչ մէկը ողջ է, որով գաղտնիքը պարզող մարդ չկայ մէջտեղ։ Վերջին տարիները Ֆրանսացի Ջօր Լարշէ գերման արտաքին նախարարութեան դիւանէն ձեռք ձգած ըլլալով պատճէնը, հրատարակած էր զայն իր գիրքին մէջ։ Այդ համաձայնագիրը ի զօրու էր մինչեւ 1975 Դեկտ. 31։

*** Բազմաթիւ ֆրանսացի եւ անգլիացի թղթակիցներ հասած են Էնկիւրի, ներկայ ըլլալու համար դատավարութեան։ «Թայմզ»ի թղթակիցը ընդունուած է անկախութեան դատարանի նախագահէն։ Դեսպանատուները եւ բազմաթիւ օտարականներ դիմում ըրած են, մուտքի տոմսեր ձեռք բերելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՀՐԱՀԱՆԳԸ

Անցած օր գրած էինք թէ Էնկիւրի նոր հրահանգ մը պատրաստած է «լքեալ» գոյքերու մասին։ Պոլսոյ բոլոր Թուրքերէն թերթերը կը հաստատեն այս լուրը եւ կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը շուտով Պոլսոյ կուսակալութեան եւ «Լքեալ» գոյքերու տեսչութեան պիտի հաղորդէ այս նոր հրահանգը։ «Միլլիյէթ» կ'ըսէ թէ նոր կանոնագիրը կարեւոր յօդուածներ կը պարունակէ։ «Իգտամ» կը գրէ. «Էնկիւրիի մէջ տպուած են կարգ մը բարեփոխումներ, «Լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ գրաւուած կալուածներու մասին»։

ԳԱՒԱՌԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՉԵՆ ԾԱԽՈՒԻՐ

Ատենէ մը ի վեր գաւառի Հայոց եկեղեցապատկան կալուածները ծախու հանուած էին։ Կեսարիայէն կը գրեն թէ Էնկիւրիէն կուսակալութեան հրաման տրուած է որ Հայոց կալուածները չծախուին, այլ միայն վարձու տրուին։ Այս հրամանին վրայ, դադրած է Ս. Կարապետ վանքի ծախու հանուած կալուածներու վաճառումը։ Ցեղուն առաջն. փոխանորդ Սերովբէ քահանայ Ս. Կարապետի փակուած մատուռը բանալու արտօնութիւն խնդրած է։

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԽԺԴԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՔԻՒՐՏԵՐ ԽԱՉԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ԳԱՄՈՒԻՆ ԵՒ ՅԵՏՈՅ ՇՈՒՆԵՐՈՒՆ ԿԵՐ Կ'ԸԼԼԱՆ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի Յուլիս 20 թուականով.—

Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն միջեւ։ Այս վերջինները զարհուրելի խժդժութիւններ գործած են։ Յիշենք քանի մը փաստեր, որոնք կը պատմեն Քիւրտերը.

1.— Գերիներու աչքերը հաներ, լեզուն կտրեր եւ «խանչա»ներով մարմինը խոշտանգելէ յետոյ սպաններ են։ 2.— Կացիններով կտրեր են Քիւրտերու թեւերն ու ոտքերը եւ փչրեր են գլուխները։ 3.— Շիկացած երկաթներով այրեր եւ սպաններ են։ 4.— Քարիւղ լեցնելով վրանին այրեր են։

Կոփի Ս. Դանիէլ վանքի մէջ տաճկաց զօրքի հրամանատարը կատարած է հետեւեալ խժդժութիւնը.

Գերի ինկած 11 Քիւրտերը բերած են վանքի բակը, մերկացուցեր են եւ ձեռքերը կապած պահեր են։ Եկած է հրամանատարը, որ գերիներուն ըսած է այս խօսքերը.— «Տասը տարի առաջ այս վանքին մէջ ես խաչել տուի բազմաթիւ Հայեր, որոնք ձեզ նման թշնամիներ էին մեր պետութեան։ Այժմ կարգը ձերն է. դուք եւս դաւաճանեցիք մեր պետութեան եւ հայրենիքի շահերուն։ Այժմ ալ կ'ուզէք, որ Անկախ Քիւրտիստան ունենաք եւ Հայերու նման ցեց դառնաք մեր գլխին։ Դուք դարեր շարունակ վայելեցիք օսմանեան կառավարութեան պաշտպանութիւնը, բայց կրօնականապէս փոխանակ իսլամը դաւանելու, աւելի կը հաւատայիք Հայոց կրօնին, ուստի կ'երթայիք Հայոց վանքերը, իսկ այժմ կ'ափսոսաք որ Հայերը չկան այս երկրին մէջ։ Արդ, ահա՛ ձեզ բերած ենք ձեր պաշտած Հայոց սրբավայրը, որու պատերուն վրայ պիտի խաչենք ձեզ։ Դիմեցէք այս վանքի սուրբերուն, որ ձեզ ազատեն Թուրք ազգի արդար վրէժխնդրութենէն»։

Այս ճառէն յետոյ, զինուորները տասնըմէկ քիւրտ գերիները սանդուխներով կը բարձրացնեն Ս. Դանիէլ վանքի տաճարի պատերուն վրայ եւ գլխիվայր կը խաչեն, սուիններ խոթելով ձեռքերուն եւ ոտքերուն մէջ։ Խաչուածները երեք ժամուայ ընթացքին կը մեռնին, ապա մարմինները պատերէն վար կը բերեն եւ կը ձգեն շուներու առջեւ, որոնք բզիկ բզիկ կ'ընեն խաչեալները։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ

«Արաքս»ի մէջ կը կարդանք.—

Ֆիլիպէ, Ռուսճուք, Սթ. Զակօրա եւ Սլիվէն, ձեռնարկուած ըլլալով անգործութեան դէմ պայքարելու համար վերջերս Սօպրանիէի կողմէ քուէարկուած օրէնքին գործադրութեան, հայ աշխատաւոր եւ գաղթական շրջանակները յուզումի մէջ են։

Գործատէրերուն ամէն տեղ 15 օր պայմանաժամ տրուած է, արձակելու իրենց այն ծառայողները որոնք չեն լրացներ օրէնքի տրամադրութիւնները։

Աշխատանքի Նախարարութեան մօտ կատարուած կրկնակի դիմումները որ եւ է վճռական արդիւնք չեն տուած։ Երկու օր առաջ, Սլիվէնէն եւ Սթ. Զակօրայէն եղած խնդրանքներու հետեւանքով, նոր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Նախարարութեան ընդհ. քարտուղարին եւ պարզեց կացութիւնը։ Պ. քարտուղարը խոստացաւ հարցը կարգադրել։

Աւելորդ է ըսել, թէ ցարդ որ եւ է շօշափելի արդիւնք ձեռք չէ բերուած եւ անհրաժեշտ է ազգային համախորհուրդ եւ միակամ գործունէութիւն մը, փոխան անջատ անջատ պատուիրակութեանց դիմումներուն։

Պատալտում մեծ դալիճին մէջ

Ինչպէս գրեցինք, վարչապետ Փուանքարէ կը փափաքէր ամառուան արձակուրդէն առաջ վաւերացնել տալ Ամերիկայի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

ԱՆՈՆՑ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐԺԷՔԸ

Հայ ժողովուրդի երկու երրորդը հայրենազուրկ է դարձած։

Մօտ երկու միլիոն հայութիւն ցրուած է ի սփիւռս աշխարհի. հեռաւոր Խարպինէն Իրկուտսկէն, Միջին Ասիայէն մինչեւ Ռուսաստան եւ Վրաստան եւ դէպի արեւմուտք, մինչեւ Միջերկրականի աւազանի երկիրները. մինչեւ հեռաւոր արեւմուտքը, հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկաները։ Ան այսօր Իսրայէլի ժողովուրդին պէս ամէն տեղ է, մեծ կամ փոքրիկ համախմբումներով։

Մօտ երեք միլիոն հայութեան մէկ միլիոնն է որ կ'ապրի բուն հայրենիքին մէջ, Արարատեան աշխարհը, իսկ մնացած երկու միլիոնը բաժնուած է երկու գլխաւոր հատուածներու։ — Մօտ մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար ցրուած են արեւելք եւ հիւսիս, մօտ եօթը հարիւր հազար հողի արեւմուտք եւ հարաւ։ Այդպիսով, խորհրդային երկիրներու եւ անոնց ազդեցութեան շրջանին մէջ կը գտնուին հայութեան երկու երրորդէն աւելին, իսկ Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի մէջ մէկ երրորդէն պակաս։

Ծանր է հայութեան այս վիճակը, բայց երբեք յուսահատական։ Մեծ են վտանգները, ոչնչացման եւ ուծացման սպառնալիքները, բայց չեն պակսիր միջոցները այդ վտանգներու չէզոքացման։ Բոլոր խոչընդոտները, բոլոր վտանգները կը նսեմանան եւ կը ցնդին հայ ժողովուրդի բնազդին եւ կամքին առջեւ, — զգալ ինքզինքը Հայ եւ ձգտիլ իր հայրենիքը վերագրաւելու, ստեղծելով միացեալ եւ անկախ Հայաստանը։ Այս ազգային հոգեբանական վիճակին վրայ կը յենու այսօր հայ ժողովուրդի գոյութիւնը եւ անոր կեանքին բովանդակութիւնը, իր ազգային առանձին անձնաւորութիւն։ Եթէ անոր սրտէն հանենք այդ սրբութիւնը, կը դառնայ պարզ աշխարհաքաղաքացի ենթակայ ձուլման եւ ոչնչացման։ Հոգեկան այդ խաթարումը աւելի սոսկալի հարուած կրնայ հասցնել մեր գոյութեան, քան Սուլթան Համիտներ, Թալէաթները կամ պոլշեւիկները իրենց սրով ու հրով։

Այսօր այդ վտանգը դեռ չի սպառնար հայութեան. անոր մէկ երրորդը Արարատեան երկրի օդը կը ծծէ, եւ ինքզինքը ամուր եւ հաստատ կը զգայ իբր հաւաքականութիւն, ինչպէս Արշակ Բ.ը հայրենի հողի վրայ։ Իսկ մնացածները, մօտ երկու միլիոն թէեւ արտաքսուած հայրենիքէն, կ'ապրին հայկական պատմութեամբ, հայկական աւանդութեամբ եւ Հայաստան երկրի յիշատակներով։ Խօսք չունինք փոքրաթիւ այլասերածներուն։

Այս երերուն վիճակին մէջ, քանի դեռ չէ իրականացած միացեալ Հայաստանը, վերջնականօրէն ապահովելու համար մեր ազգային անհատականութիւնը, պէտք է ամրապնդել հայրենիքի գաղափարը, պահպանել աւանդական սովորութիւնները, ժողովուրդը կապել իր պատմութեան, իր երկրի աշխարհագրութեան, իր մայրենի լեզուին հետ, եւ այդ լեզուով ուսում եւ գիտութիւն սորվեցնել։ Պէտք է անոր առօրեայ կեանքէն ժամեր խլել եւ զբաղեցնել հայրենի շունչով. պէտք է զայն նիւթական եւ բարոյական զոհողութեան վարժեցնել յանուն Հայաստանի վերականգնումին։

Այս տեսակէտով հայութեան մէջ բազմաթիւ քաղաքական եւ ոչ-քաղաքական հոսանքներ ջանքեր կը թափեն, բայց ատոնց մէջ ամէնէն ուշագրաւն է, «Հայրենակցական Միութեանց» ծաւալումը, որ ժողովրդական բնազդի ինքնաբուխ արտայայտութիւնն է։ Աշխարհի չորս ծայրերը գտնուած հազարաւոր հայրենակիցներ որոնց շատերը չեն կրնար կապուիլ հայրենիքի, եկեղեցիի կամ քաղաքական կուսակցութեանց հետ, իրենց ազգային ինքնապաշտպանութեան համար, ստեղծած են պաշտպանողական նոր միջոց մը, — իրենց հայրենակիցներուն հետ կապուիլ, ջանալով մեծ ընտանիք մը կազմել։ Հարաւային եւ հիւսիսային Ամերիկաներէն մինչեւ հեռաւոր Պարսկաստան, մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք, անպակաս են Հայրենակցական Միութիւնները՝ Տարօն-Տուրուբերանի, Վասպուրականի կամ Բարձր Հայքի, Սեբաստացիներու, Կիլիկեցիներու կամ Պոնտոսի, Ակնցիներու կամ կամ Խարբերդցիներու, Մալաթիացիներու կամ Արաբկիրցիներու, Շապին Գարա-Հիսարցիներու եւլն. Հայրենակցական Միութիւնները աւելի կամ պակաս կազմակերպութեամբ նիւթական եւ բարոյական կարողութեամբ։

Որո՞նք են այն շարժառիթները եւ նպատակները, որ կը մղեն հայրենակիցները համախմբուիլ իրարու շուրջը։ Իսկական շարժառիթները շատ չեն, ոչ ալ բարդ։ Օտարութիւնը, հայրենիքի եւ հայրենակցի կապն ու կարօտն է որ կը մղէ զանոնք հաւաքուիլ իրարու մօտ, իրենց վիշտն ու կսկիծը թափել փոխադարձաբար, իր մայրենի լեզուով խօսիլ։ Հայրենակիցներու այդ համախմբումով աչքի առջեւ կու գան անցեալ պատմութիւնը, հայրենի լեռներն ու ձորերը, վանքերն ու բերդերը, ամբողջ հայրենիքը՝ իր բովանդակութեամբ։ Օտարութեան մէջ երկու կեանք ունի տարագիրը. մէկը պանդուխտի կեանքն է, որ աչքով կը տեսնէ եւ մարմինով կը քալէ, միւսը հայրենի կեանքը, որ հոգիով կը տեսնէ, եւ գլուխով կը քալէ։ Աս բնական երեւոյթ է բոլոր այն տարագիրներուն համար, որոնք դեռ չեն այլասերուած եւ կը պահեն իրենց ազգային անհատականութիւնը։

Որո՞նք են գործնական նպատակները Հայրենակցական Միութեանց։

Եթէ բաղդատենք Հայրենակցական Միութեանց կանոնագիրները, ծրագիրը մէկ յայտարարի վերածենք, կը տեսնենք որ անոնց նպատակները նոյնքան բնական եւ տարրական են, որքան կազմակերպման պատճառները։ Կարելի է հիմնական նպատակները ամփոփել հետեւեալ կէտերուն մէջ.—

1) Համախմբել համագիւղացիները, համաքաղաքացիները կամ համագաւառացիները մէկ միութեան մէջ, առանց նկատի առնելու անոնց տարիքը, սեռը, վարքը, դասակարգը, քաղաքական կամ կրօնական դաւանանքը։

2) Օգնել իր հայրենակիցներու մտաւոր, բարոյական, նիւթական, առողջական բարձրացման։

3) Ջանալ ցրուած հայրենակիցները հաւաքել եւ տեղաւորել կա՛մ իր բնագաւառը կամ Հայաստանի մէջ։ Աս հասարակ ընդհանուր նշանաբանն է «դէպի երկիր»։

Ցեղի պահպանման բնազդն է որ կը թելադրէ այս նպատակները։

Ի՞նչ խոչընդոտներ կան Հայրենակցական միութեանց առջեւ եւ ինչպէ՞ս կ'ընդունուի անոնց գոյութիւնը պետութեանց, զանազան վարչութեանց եւ քաղաքական կուսակցութեանց կողմէ։

Այդ տեսակէտով խմբակցութիւնները այնքան ալ լաւ աչքով չեն դիտուիր պետական վարիչներու եւ հաստատութիւններու կողմէ։ Բազմաթիւ պետութեանց մէջ ցրուած հայութիւնը գեղեցիկ որս մըն է ձուլելու եւ հարստացնելու տեղական ժողովուրդը։ Այդ հաշիւներով, շատ մը պետութիւններ բացած են իրենց դուռները հայ տարագրութեան առջեւ, վստահ ըլլալով որ այդ փոքրամասնութիւնը ուշ-կանուխ պիտի տարրալուծուի եւ չքանայ իրենց ժողովուրդի մեծամասնութեան ծոցին մէջ։ Այդ տեսակէտը չեն ծածկեր Ֆրանսայի «հայասէրները», յոյն պուլկար պաշտօնական ներկայացուցիչները եւ միւսները։ Բոլորն ալ քօղարկուած կամ ուղղակի կ'արտայայտեն իրենց դժգոհութիւնը հայ ժողովուրդի տոկունութեան եւ անոր ձուլման անընդունակութեան համար։ Հայ ժողովուրդի ազգ. անհատականութեան պահպանումը այդ պետական մարդոց համար արգելք կը համարուի իրենց պետական շահերուն եւ իբրեւ այդպիսին հայկական խմբակցութիւնները, հայկական դպրոցը, լեզուն, Հայ-Հայու հետ ըլլալը եւ ամուսնանալը եւ այն բոլորը որ կը յիշեցնէ հայութիւնը եւ իր հայրենիքը կը նկատուի հակապետական, հակայեղափոխական, յետամնացութիւն, քարացածութիւն եւայլն։ Երկիրներ կան, ուր հայութիւնը կ'արտաքսուի պետութեան սահմաններէն իբրեւ անյոյս տարր մը իր պետութեան հիմերը ամրացնելու համար։ Բայց ինչ որ բացասական երեւոյթ կը նկատուի ուրիշ ժողովուրդներու ձուլման քաղաքականութեան տեսակէտէն, դրական երեւոյթ է հայ ժողովուրդի անհատականութեան պահպանման տեսակէտէն։ Եթէ Հայրենակցական միութեան մը բացած դպրոցը, կազմակերպած թատրոնը կամ երգչախումբը, պարզ տեղական հանդէսը իր թառ ու ճանուռով կը նկատուի հակապետական եւ աւանդական, ընդհակառակը հայկական շահերու տեսակէտէն պէտք է համարել պետական եւ յառաջդիմական, քանի որ կ'առաջնորդէ ժողովուրդ մը պահելու իր ինքնութիւնը, եւ քաղաքակրթութեան կը մատուցանէ իր սեփական ստեղծագործութիւնը եւ ոչ թէ թութակօրէն կրկնութիւնը ուրիշի ստեղծագործութեան։

Ինչ որ ալ ըլլայ, որքան ալ դժգոհ մնան հայութիւնը ձուլելու հակամէտ զանազան պետական յայտնի կամ անյայտ մարդիկ, մեր ինքնութիւնը, անհատականութիւնը պահելու տեսակէտէն, Հայրենակցական Միութիւնները հայ ժողովուրդի շահերուն համապատասխան են գաղութներու մէջ, եւ գլխաւոր ազդակը հայ ժողովրդի ամրապնդման եւ տոկունութեան։ Եւ ատոր համար պէտք է պաշտպանել եւ զարգացնել Հայրենակցական Միութիւնները, իբրեւ հակաթոյն պետութիւններու մէջ եղած ձուլման քաղաքականութեան։

ՌՈՒԲԷՆ

Բաժնեգինը վճարա՞ծ ես

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ինչ վիճակի մէջ են.— Ինչո՞ւ Սուրիա չեն կրնար մնալ.— Հայաստան կրնա՞ն երթալ.

(ՇԱՐ. ՈՒՐԲԱԹԻ ԹԻՒԷՆ ԵՒ ՎԵՐՋ)

Երկու տարի առաջ եթէ Յունաստանի եւ Սուրիոյ տնտեսական կացութիւնը այնպէս մը ըլլար որ տղաք մեր հաստատութիւններէն ելլելէ վերջ կարենային գործ գտնել, բնականաբար պիտի քաջալերէինք զանոնք որ այդ երկիրները մնային։ Երկու տարի առաջուան 600 հոգինոց խումբը գալէն ի վեր, հակառակ անոր որ այդ ձեռնարկը յաջող արդիւնք մը տուեր էր, ես անձնապէս հակառակ էի նոր խումբի մը առաքման։ Սակայն երեք ամիս առաջ կարծիքս փոխեցի երբ առիթը ունեցայ անձնական հետազօտութիւն մը ընելու եւ տեսնելու թէ մեր նախկին սաները ինչ ճիգեր կ'ընէին Պէյրութ եւ շրջակայքը այլազան զբաղումներով իրենք զիրենք ապրեցնելու համար։

Պատերազմէն առաջ եղած Սուրիոյ ճարտարարուեստական ներկայ տխուր կացութիւնը, գաղթականներու թիւին աճումը եւ տնտեսական տագնապը ամէնէն հարեւանցի քննողին անգամ ցոյց պիտի տան որ ներկայ պայմաններու մէջ պէտք չէ սպասել որ մեր տղաքը ինքնապահ ըլլան այդ երկրին մէջ։ Ստիպուած եղանք մեր տղոցմէն շատերուն դրամական օգնութիւն ընել, որպէսզի կարենային իրենց գոյութիւնը պահել։ Տեղեկացայ որ Պէյրութի մէջ ներկայիս աշխատող տղոց միջին օրավարձքը քսան սանթիմը (զուիցերիական) չանցնիր։ Ուրեմն որքան դժուար է այս չնչին գումարով գոյութիւն պահել։

Այն տղաքը որոնք անցեալ երկու տարուան ընթացքին Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ կ'աշխատին, իրենց բոլոր ծախքերէն զատ կը ստանան ամսական 150-250 ֆրանք։ Ասոնք 18 տարեկանը լրացնելէ վերջ, ազատ են իրենց ինքնութեան թուղթը ստանալու եւ եթէ կը փափաքին իրենց զբաղումը փոխելու։ Նոյն իսկ ֆրանքին ներկայ անկման ընթացքին՝ վերջին եկողները (որոնք բնականաբար հողագործութեան մէջ իրենց աշկերտութեան շրջանին ամենաքիչը վճարուողներն են) ամէնն ալ ունին բնակութիւն, առատ սնունդ, հագուստեղէն, եւ 100 ֆրանք ամսական առաջին վեց ամիսներուն համար, եւ 150 ֆր. հետեւեալ վեց ամիսներուն։ Պէտք է ըսել որ իրենց վիճակը փայլուն ըլլալէ հեռու է, բայց անհամեմատ լաւ է քան ինչ որ ներկայիս պիտի ունենային եթէ Սուրիա կամ Յունաստան եղած ըլլային։ Եթէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը շարունակէր այս տղաքը 16 տարեկանէն վեր խնամել, իմ կարծիքովս զանոնք իրենց պատկանած հասարակութեան վրայ բեռ ըլլալու վարժեցուցած պիտի ըլլար։ Արեւելքցիները աւելի շուտ կը հասուննան քան թէ մենք արեւմուտքցիներս։ Այս 16 տարեկան տղաքը կարող են հողագործական, ճարտարարուեստական եւ կամ արուեստագիտական ասպարէզներ հետապնդել։ Անոնցմէ շատ ծանր գործ չի պահանջուիր քան այն ինչ որ կը կատարէ նոյն ինքն Ֆրանսացի ագարակատէրը եւ իր շրջանակին մէջ գտնուող կիներն ու տղաքը։ Այս բանս կրնամ հաստատել որովհետեւ պատերազմի ընթացքին քանի մը շաբաթներ Ֆրանսացի գիւղացիի մը տան մէջ բնակած եմ եւ այս բոլոր պարագաները գիտնալով է որ կը խօսիմ։ Ինծի համար անհասկնալի է որ այս երիտասարդ Հայերու ֆրանսացի փաթրոնները անոնց հանդէպ բարի եւ վեհանձն վերաբերում չունենան։ Ընդհակառակն ըսեմ որ պիտի կրնայի աւելի մեծ թուով դէպքեր յիշել՝ ուր տղաք իրենց պզտիկ տարիքին եւ անփորձութեան պատճառաւ իրենց պայմանագրերուն գործադրման մէջ թերացան, քան յիշել պարագաներ ուր գործատիրոջ դէշ վերաբերման համար տղան տեղափոխելու ստիպուած եղանք։ Մեր գրասենեակը գտնուող տեղեկագիրները կատարելապէս պիտի ապացուցանեն վերոյիշեալ յայտարարութիւնը։

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի 2000 նախկին սաները, որոնք ներկայիս Պէյրութ եւ շրջակաները կը բնակին գրեթէ հարիւրին 50ը իրենց արհեստով կանոնաւորապէս չեն կրնար պարապիլ եւ աւելի կամ նուազ անորոշ գործով զբաղող տարր մը կը կազմեն։ Այս տղաքը շաբաթը երկու օրէն աւելի գործ չեն գտներ։ Եթէ Սուրիոյ ներկայ տնտեսական տագնապը տարի մը եւս շարունակուի եւ ատոր հետեւանքով այս տղաքը չկարենան որոշ գործերու մէջ տեղաւորուիլ, այն ատեն անոնց անկարելի պիտի ըլլայ օրականով աշխատող հասարակ գործաւորէ մը բարձր դիրք ունենալ։

Ֆրանսայի մէջ կանոնաւոր եւ ծանր աշխատանքը իրեն հետ ունենալով, յառաջիկային անկախ դիրքի մը հեռանկարը, մեծ բարիք մըն է հոս գտնուող տղոց համար, եւ Պէյրութի աշխատանքի հրապարակէն վերջին 300 տղոց փոխադրութիւնը շատ օգտակար պիտի ըլլայ մնացողներուն։

Սուրիա գտնուող տղոց Ֆրանսա գալու դիմումները հետզհետէ կը շատնան։

Ես համոզուած եմ որ լուրջ անձնաւորութիւններ որոնք այս ընդհանուր խնդիրը մօտէն քննելու ձանձրոյթը յանձն կառնեն, պիտի համաձայնին թէ աւելի լաւ է որ այս երիտասարդ տղաքը իրենց Ֆրանսա ժամանումէն վերջ գոնէ մէկ կամ երկու տարի մեր հսկողութեան տակ ըլլան քան թէ իրենց գլխուն հեռաւոր երկիրներ ինչպէս հարաւային Ամերիկա երթան, բոլորովին անծանօթ պայմաններու տակ եւ ուր թերեւս ընդմիշտ հեռացած պիտի ըլլան իրենց ցեղակիցներէն եւ համակիր բարեկամներէն, որոնք շահագրգռուած են իրենց բարօրութեամբ։

Վերջապէս պատշաճ չէ՞ արդեօք այս առիթով նկատողութեան առնել այն պարագան, որ հազարաւոր Հայեր որոնք միջոց եւ կարելիութիւն ունին իրենց ընտանիքներով Մերձաւոր Արեւելքէն մեկնելու, չեն որոշած Հայաստան երթալ, այլ իմացածիս նայելով անցեալ երկու տարուայ ընթացքին անոնցմէ 25,000 հոգի Ֆրանսա հաստատուած են։ Մեր տեղեկագիրները կը ցուցնեն որ ամէն ամիս մօտաւորապէս 1000 Հայեր վերջնապէս կը մեկնին Սուրիայէն։ Ասոնց մեծամասնութիւնը հարաւային Ամերիկա՝ գլխաւորապէս Ուրուկուէ կը գաղթէ։ Այս վերջին շաբաթներու ընթացքին Սուրիոյ քաղաքական եւ տնտեսական ընդհանուր կացութիւնը որոշ փոփոխութիւն մը չէ կրած։ Մեր պաշտօնէութիւնը աշխատանքի հազարաւոր խնդրանքներ կը ստանայ։ Եթէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը Պէյրութի եւ Դամասկոսի գաղթականներուն պաստ չբաժնէր, ներկայ անմխիթար կացութիւնը ալ աւելի սարսափելի պիտի ըլլար։

Կ'ընդունիմ, այն տղաքը որ Ֆրանսա կու գան, դրամական շատ մեծ վարձատրութիւններ չեն ստանար, բայց Ամերիկայի եւ կամ Եւրոպայի արուեստագիտական եւ մասնագիտական վարժարաններ աւարտող ամենափայլուն շրջանաւարտներն իսկ իրենց աշկերտութեան շրջանին նոյն իսկ սու մը չեն ստանար իբր օրավարձք։ Օրինակի համար, իմ երկրիս մէջ ընդունուած է որ երիտասարդ փաստաբան մը որ իր փաստաբանական դասընթացքը աւարտած է, փորձառութիւն ձեռք ձգելու համար առ նուազն երկու տարի փաստաբանի մը քով կ'աշխատի եւ հազիւ ապրելու չափ թոշակ կը ստանայ։ Ամէն պարագայի մէջ այն տղաքը որ այս վերջերս իրենց յօժար կամքով Ֆրանսա եկան, անմիջապէս իսկ ընտանիքներու մէջ տեղաւորուեցան, միեւնոյն ժամանակ կարեւոր գումար մըն ալ իբր գրպանի դրամ ստանալով։

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի տրուած մասնաւոր նուէրի մը միջոցաւ վերջին խումբին 300 տղոց ճանապարհածախսը վճարուեցաւ։ Մենք պիտի աշխատինք բոլոր այս տղոց վրայ շատ մօտէն հսկել, մինչեւ որ անոնք Ֆրանսայի մէջ լաւ դիրքեր ունենան։

Մեր բարեկամներուն կողմէ տրուած շինիչ թելադրութիւններ միշտ ուրախութեամբ նկատի կ'առնենք։ Մենք անսխալական ըլլալու յաւակնութիւնը չունինք, բայց միշտ խղճմտօրէն տղոց շահերուն համար կ'աշխատինք, այն տղոց որոնց իբր հայր, մայր, եղբայր եւ քոյր ծառայած ենք վերջին տասը տարիներու ընթացքին։

ՆՕՐՏԸՆ Լ. ՊԻՐՍ

ՖՐԱՆՍ. ՄԱՄՈՒԼԸ ԱՆԴԱԴԱՐ Կ'ԱՐԾԱՐԾԷ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

«Ժուռնալ»ի աշխատակից Պ. Մօրիս տը Վալէֆ առաջնորդող յօդուածի մը մէջ կը զբաղի օտարականներու խնդրով։ «Անգլիացիներն ու Ամերիկացիները կ'ըսէ, փարիզի մէջ հինգ ֆրանքով կ'ուտեն այնպիսի ճաշ մը, որ իրենց երկրին մէջ ո՛չ 40, ո՛չ ալ 400 ֆրանքով պիտի կրնային ուտել։ Եւ որովհետեւ Մօնմարթրի մէջ — որ ազատ համայնք մը ըլլալու հպարտութիւնը ունի — Անգլիացի եւ Ամերիկացի զբօսաշրջիկներով լեցուն քանի մը մեծ կառքեր սուլուած են, Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ հարցապնդումներ կ'ըլլան՝ հասկնալու համար թէ «ինչպիսի քայլեր պիտի կատարուին ֆրան. կառավարութեան մօտ՝ Ֆրանսայի մէջ անգլիասաքսոն զբօսաշրջիկներու ենթարկուած նախատանքին առթիւ»։

Այս հարցապնդումը կատարողին հայրենակիցները հարիւր հազարներով ցամաք կ'ելլեն մեր երկիրը։ Այս շաբաթ Տուվրի շոգենաւերը եռապատկուեցան։ Նիւ Եորքէն անդրատլանտեան շոգենաւերը լեփ լեցուն կը մեկնին ամէն օր։ Ըսել է թէ 3-4 միլիոն օտարականներ կան Ֆրանսայի մէջ։ Անոնցմէ ոչ ոքի քիթը կ'արիւնի։ Անցած շաբաթ Քլիշիի հրապա-

ԳԻՒՂԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Հ. Մ.ին

...րոտ ծալկած ձորակն ի վար գարնանադեղ մեր գիւղակին
...երկ ժայռուն արեւին հետ նունուֆարներ նոր են բացուեր.
...րգաստանին ծովն է գալար, ու լայնարձակ ցանքի արտեր,
...ույլն կանթած թարմ շաղերէն ադամանդի պէս կը վառին:

Բլրակներու թըփիկներէն ու մեծ բուռին ծործուռն տակ,
Ջայնն է կուգայ թռչնիկներու, և կաքաւի կարկաչերգին,
Մեղրաձորի ծառաստանին բացաստանէն ալ ըսպիտակ
Շարքն է կ'անցնի խորհրդաւոր, յոյլ երկարող կարաւանին:

...երուն մէջ գետ նոր հերկի, զոյգ զոյգ լծկան մոլոշ եզներ,
...իներուն վրայ բեղուն շաղիքն իրենց դունչէն ծորուն,
...գարձրնեն մրօրն անվերջ, տալով մեղոյշ ու սիրաջեր,
...նայուածքներ զուղձերուն տակ խոփէն մնացող ծիլ խառներուն:

Ու գիւղակէն աղջընակներ, ղեռափթիթ ու գեղեցիկ,
Հաց կը տանին աշխատանքի, ու լուծ վարող մշակներուն,
Անոնք կ'անցնին ճամբաներէ՝ ճերմակ ինչպէս կաթնածաղիկ,
Միշտ կանչելով սիրտեր այրող կարօտագին չէրեր սիրուն:

...ուն ի վեր հովիտներու բարձունքներուն վըրայ ծաւի,
...տեսնուի հազնէ հազիւ խումբեր հօտի ցանցիր կ'արծին
...նք նըման գարնան գետին, որ շառաչուն կը թաւալի,
...րեգակն է բոց զարձեր՝ ջուրի կ'իջնեն կաթնաղբիւրին:

Ու ի՛նչ քաղցրիկ անդորրութեամբ պահն ալ կուգայ միջօրէին,
Երբ գեղուղէշ ծառեր բարտի շուք կը ձըգեն նուրբ շըղարշէ,
Երբոր յոգնած հօտ ու մշակ, քուն կը մտնեն խորունկ, հեշտին,
Ու լռութիւնն անհուն աղւոր թեւերն անծիր կը տարածէ...:

ԱՐՇԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

...կին մէկ կապելայէն երեք օտա-
...կաններ կ'ելլէին: Անոնք մերժած
...ն շամփանեային շիշը 70 ֆրան-
...խմելու, բարձրաձայն պոռալով.
— խմելու պիտի գանք, երբ
...իշը 500ի բարձրանայ...
Անոնք ալ սուլուեցան, եւ ի-
...ւամբ:
Ֆրանսա զբօսաշրջիկներու Էլ-
...րատօն է: «Սիրո՞ւն փարիզ»: ա-
...կա յանկերգն է բոլորին: Անոր
...ք գանգատիր: Եթէ մեր եր-
...ը չգային, Գերմանիա պիտի
...թային: Ֆրանսացին հարուստ
...ծ ասոնք շատ քիչ կը ճամ-
...գեր. իսկ ֆրանքի հիւանդա-
...էն ի վեր բնաւ չի ճամբորդեր:
Միայն թէ պատշաճ չէ որ
...րներ Ֆրանսա այցելեն մեզ
...ոպտելու համար: Թշնամին մեր
...ը նահանգները աւրշտկեց:
...նք ուզեր որ մեր նախկին դաշ-
...կիցները աւրշտկեն մնացածները:
...գլ. Կերնըգէյ կղզիէն պզտիկ
...ննաւ մը, անցած օր կէս օր-
...ն ընթացքին պարպեց Շէր-
...րկի փաճառատունները, որոնք
...միամիտ են՝ եւ նկատի ունին
...յն անմիջական շահը, ա-
...նց նախատեսելու որ վաղը մի-
...ոյն ապրանքները ունենալու
...մար կրկինը պիտի ստիպուին
...րել: Պեղճիքացիները տուրք մը
...առտեցին օտարներու կողմէ
...արուած իւրաքանչիւր գնումի
...: Նոյն օրինակին հետեւելու
...ար պիտի սպասե՞նք որ Ֆրան-
...ն ֆրէն վար մաքրագործուի ու
...րպուի...:
Յօդուածագիրը շատ քիչ կը
...է երեսփոխան Ֆալքոզի առա-
...կած 200 ֆրանքի տուրքը
...օրկացիին համար, որուն դրա-
...ով 5-6 տոլար կը ներկայացնէ
...յդ գումարը. մինչ Ռումանա-
...ի մը համար 2000 լէյ
...րժէ: Ու կ'առաջարկէ երկուքի
...ննել օտարները. բացարձակ օ-
...րներ եւ Ֆրանսայի ազգական
...րներ, ինչպէս հին Յոյները
...արհը երկուքի կը բաժնէին:
...կողմէ իրենք. միւս կողմէ բար-
...րոսները:
Ֆրանսայի ազգական օտար-
...րն են Եւրոպայի եւ Ամերիկայի
...ին ազգերը, որոնց լեզուները
...իներէ ածանցուած են. ասոնք
...տալերէնը, ֆրանսերէնը, սպա-
...րէնը, փորթուկէզերէնը եւ ռու-
...ներէնը: Անոնք ժողովուրդնե-
... մէկ ընտանիք կը կազմեն: Միւս
...անիքին կը պատկանին Անգ-
...ցիները, Գերմանները եւ Սլաւ-
...: Սպանիայէն եւ կարգ մը
...րու ամերիկեան երկիրներէն
գատ — որոնցմէ շատ չեն գար
Ֆրանսա — միւս լատին երկիրնե-
րու դրամը գրեթէ ֆրանսականին
հաւասար արժէք կը ներկայացնէ,
երբեմն ալ աւելի վար է: Հետե-
ւաբար ասոնց համար նպաստաւոր
պայմաններ պէտք է սահմանել.
այլապէս անոնք բնաւ չպիտի գան
հոս: Այն ատեն Ֆրանսան պիտի
ողողեն գոռոզ Անգլիացիներն ու
պաղ զաւակ Ամերիկացիները, որոնց
համար նոյն բանն է թէ Ֆրանսա
կ'այցելեն թէ Պարսկաստան կամ
Չինաստան:

«ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ... ԽԱՉԵԼՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ...»

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)
ՓԱՐԻ, 28 Յուլիս

«Հայ ընկերվարականներու խաչելութեան ճամբան» խորա-
գրով, «Ճուսթիցիա», Իտալիոյ
աշխատանքի կուսակցութեան օր-
կանը, կը հրատարակէ վիճաբանա-
կան բուռն յօդուած մը «Լ'Ունի-
թա» թերթին դէմ, երեսփոխան
Արթուրօ Լապրիօլաի պօլշեվիք
քաղաքականութեան վրայ յայտ-
նած մէկ դատաստանին առիթով:
«Ճուսթիցիա» կը գրէ.—

«Ռուսիոյ մէջ դիկտատորու-
թեան տեւումը, քաղաքական հա-
կառակորդներու ընկճումով, հիմա
որ յեղափոխութիւնը դադրած է
ըլլալ յեղափոխութիւն, փոխուե-
լով իրաւական վարչաձեւի մը, ու
դադրած է ամէն արտաքին վը-
տանգ, եւրոպական յետաշրջու-
թեան համար բարոյական ուժի
այնպիսի ազդակ մըն է որ չի կր-
նար չյարուցանել բոլոր ազատ
միտքերու զայրոյթը: Ի՞նչպէս
կարելի է պայքարիլ պրօլէտա-
րական ազատութիւններու պաշտ-
պանութեան համար, երբ այս ա-
զատութիւնները շարունակ եւ ան-
հարկի կ'անարգուին յանուն բան-
ւորութեան: Ռուսական րէժիմը
այլեւս եւրոպական յետաշրջու-
թեան դիմադրութիւնն է, ոչ այն-
քան համայնավարական սկզ-
բունքներու սպառնալիքին համար,
որքան այն արդարացումին հա-
մար զոր կ'ընծայէ կատաղօրէն
յետաշրջական վարչաձեւը:»

Իտալական թերթը ամբող-
ջութեամբ թարգմանելով Հ. Յ.
Դաշնակցութեան բողոքը Հայաս-
տանի մէջ կատարուած ձերբա-
կալութեանց մասին, (զոր «Յառաջ»
հրատարակած էր անցեալ Կիրակի),
կը հարցնէ թէ այսպիսի իրո-
ղութիւններ ռուսական պետու-
թեան կուտա՞ն եւրոպական յե-
տաշրջութեան հակառակելու ի-
րաւունքը:» Թէ դիկտատորութիւ-
նը ու հետեւապէս յետաշրջումը
օգուտ մը ունին գործաւորական
դասին, ոչ ոք այլեւս տրամադիր
է հաւատալ»

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

70.— ՊՈՒՐԳՈՒԱՆ (Իզէր)

Պուրգուան բաւական մեծ գիւղաքաղաք մըն է, շրջապատ-
ուած գեղեցիկ պարտէզներով եւ
այգիներով: Զով եւ առողջարար է
օդը. կը գտնուի Լիոնէն երկու ժամ
հեռու:

Ունի շատ մը գործարաններ,
մետաքսի, երկաթի ատաղձի, որոնց
մէջ կ'աշխատին բաւական թիւով
Հայեր: Կիները 9ուկէս ժամուան
աշխատանքի համար կը ստա-
նան 17 ֆրանք, այրերը՝ 9
ժամի համար 24—25, փոքրիկ-
ները՝ 13—14: Մետաքսի գործա-
րանին մէջ միայն կիներ կ'աշխա-
տին, իսկ այրերը՝ ատաղձի եւ եր-
կաթի գործարաններուն մէջ: Մե-
տաքսի բանուորներու ընտանիք-
ներուն կը տրամադրուի ձրի սեն-
եակ եւ վառելիք: Անոնք որ 13
տարեկանէն վեր զաւակ ունին,
զատ սենեակ կը ստանան, առանձին
մաքրակալով: Ամիսը անգամ մը
կը փոխեն ճերմակեղէնները: Հա-
յերէն շատ գոհ են: Եթէ հիւանդ
մը պատահի, մեծ գուրգուրան-
քով կը նային, անմիջապէս ձրի
բժիշկ եւ ամէն օգնութիւն կը
հասցնեն: Հայերն ալ փոխադար-
ձաբար գոհ են: Ժամը 9էն վերջ
արգիլուած է դուրս ելլել. ան-
պայման ամէն մարդ իր սեն-
եակը գտնուելու է այլապէս ուրիշ
տեղ պէտք է գիշերեն:

Հայերը որոնց թիւը 30ի
կը հասնի, հոս եկած են 1924
— 1925ին, պայմանագրու-
թեամբ: Բոլորն ալ առողջ են: Մին-
չեւ հիմա մահ չէ պատահած,
ծնունդ եւ ամուսնութիւն՝ մէկ
հոգի: Մեծ մասը, Կիլիկեցի,
Սեփերհիսարցի, Կիւրինցի, Աֆիօն
Գարահիսարցի կամ Էրզրումցի
են: Չկայ ազգային որ եւ է միու-
թիւն: Փոքրիկները ֆրանսական
դպրոց կ'երթան, ենթակայ՝ ձու-
լումի: Արդէն շատեր ֆրանսերէն
կը խօսին իրարու հետ, ինչ որ
կսկծալի է: Իսկ մեծերն ալ իրարու
հետ թուրքերէն կը խօսին: Մեծ
թէ փոքր համակիր են Հ. Յ.
Դաշնակցութեան եւ կը գանեն
արտասահմանի կարմիր նորընծա-
ներէն, որոնք ծիծաղելի կը դար-
ձնեն հայրենիքի գաղափարը: Ա-
մուր փակելով դուռները, Հայաս-
տանի փչոտ ոզնիները բնաւ չե՞ն
յիշեր որ մենք արտասահման
ապաստանածներս արիւն թափած
ենք եւ այդ արիւնով շահած ենք
ներկայ Հայաստանը: Մեր մայրե-
նի անուշ լեզուն մոռնալէ զատ, կը
մոռնանք նաեւ կրօնք եւ ազգու-
թիւն:

(Վանեցի) Յ. Շահզատէեան

ՄԱՐԱԽԻ ԱՂԷՏԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսիոյ հողագործական շր-
ջանակները ծանր աղէտի մը են-
թարկուած են այս օրերս: Հա-
րաւային եւ հարաւ. արեւելեան
բոլոր նահանգներուն մէջ թռչող
խոշոր մարախներու բանակներ
կ'աւրշտկեն բոլոր ցանքերը, լափե-
լով ամէն բան իրենց ճամբուն
վրայ եւ կործանելով գիւղացինե-
րը: Այս տարի մարախները այն-
քան շատ են, որ ժողովուրդը չի
կրնար գլուխ ելլել անոնց հետ:

Խորհրդային թերթերը կը
գրեն թէ Խըրիմըի տափաստան-
ներուն հունձքերը լափելէ վերջ
դէպի Արեւելք թռչող մարախնե-
րու կարաւանին երկայնութիւնն
էր տասներկու քիլոմեթր: Երբ գե-
տին թառի, այս կարաւանը ամ-
բողջովին կը ծածկէ տասը հեք-
տար տարածութիւն, այնքան խիտ,
որ հողը բնաւ չի տեսնուիր: Ահա
թէ ինչ կը պատմէ Մոսկուայի

«Փրավտա»ին թղթակիցը.—

Մեր ինքնաշարժը մեզ կը տա-
նէր ոսկեգոյն արտերուն մէջէն,
ուսկից հրաշալի հունձք մը կը
նախատեսուէր: Այս ձեւով վեց
քիլոմեթր ճամբայ գացինք: Յան-
կարծ մեր առաջնորդը հեռուն նա-
յելով ըսաւ. «Ահաւասիկ են»:
Այդ պահուն, մեզմէ երեք քիլօ-
մեթր հեռաւորութեամբ եգիպ-
տացորենի դաշտի մը վրայ շար-
ժուն հսկայ մոխրագոյն ամպ
մը տեսայ, կարծես անծանօթ թշ-
նամիի մը կողմէ մեր վրայ նետ-
ուած մուխի վարագոյր մըն էր:

Վարիչը սարսռաւ խոյացաւ
խորհրդաւոր ամպին վրայ, որ եր-
թալով անհունօրէն մեծցաւ: Արդէն
օդին մէջ կը տեսնուէին միջատնե-
րու մարմինները, բիւրաւոր թե-
ւեր: Եգիպտացորենի եւ արեւա-
ծաղիկի ցօղունները հողին վրայ
կը պառկէին: Վայրկեան մը վերջ
ամպին մէջ էինք: Ինքնաշարժին
մեքենան կանգ առաւ. մարախնե-
րը կը մտնէին ամէն տեղ, մեր հա-
գուստներուն մէջ, մեքենային մէջ:
Ալ բան չէինք տեսներ. կատար-
եալ խաւար կը տիրէր:»

Այս աղէտին դէմ պայքա-
րելու համար Խորհրդային իշխա-
նութիւնը խիստ միջոցներ հրամա-
յած է: Ապստամբուած շրջանին
մէջ իրական պաշարման վիճակ կը
տիրէ. շարժման մէջ դրուած է
կարմիր բանակը: Դէպի հարաւա-
յին գաւառները ճամբայ հան-
ուած են հետեւակազօրքի ջոկատ-
ներ, օդանաւեր, քիմիագէտներու
գումարտակներ, իրենց հետ ունե-
նալով կազի գործիքներ, եւ անոնց
բոլորին առջեւէն կ'առաջնորդեն
ուղեցոյցներ ճիշդ պատերազմի ա-
տեն եղածին պէս:

Օդանաւերը մարախներու կա-
րաւանին մէջէն կը թռին եւ գա-
նոնք կը մեռցնեն կազով: Յետոյ
հետեւակազօրքերը կը սպաննեն
գետին ինկած մարախները:

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Պոլսոյ երաժշտանոցին կողմէ
պատուիրակութիւն մը ճամբայ
ելաւ դէպի Անատօլու, նպատակ
ունենալով տեղւոյն վրայ ուսում-
նասիրել Թուրք ժողովրդական եր-
գերը եւ զանոնք ձայնագրի վրայ
առնել: Պատուիրակութիւնը իր
հետ կը տանի մասնաւոր գործիք
մը (փանթօկրաֆ) ապսպրուած
Փարիզէն, որ պիտի կրնայ նոյնու-
թեամբ արտագրել երգերն ու
նուագը: Պատուիրակութիւնը նախ
պիտի այցելէ Ատանա, ուսկից պի-
տի անցնի Եդեսիա:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի իրիկուն տեղի ու-
նեցաւ Կիլիկեան Հայրենակցական
Միութեան գ. ընդհ. ժողովը: Ներ-
կաներուն մէջ կային հայրենա-
կիցներ որ հեռաւոր արուարձան-
ներէ փութացած էին գալ:

Վարչութիւնը պէտք եղած
նախնական աշխատութիւնները կա-
տարած ըլլալով, անմիջապէս ձեռ-
նարկուեցաւ անդամագրութեան
եւ գոյացաւ փոքրիկ գումար մը,
որ գոհացուցիչ է ներկաներու թի-
ւին հետ բաղդատմամբ:

Հայրենակցաբար խօսուեցաւ
Կիլիկիոյ անցեալին ու ներկային
մասին, եւ ծրագրուեցաւ ուխտա-
գնացութիւն մը սարքել Լեւոն
Զ.ի դամբանին վրայ:

Կիլիկեան Միութիւնը կը
խոստանայ Հայրենակցական Մի-
ութեանց ամէնէն բազմանդամը
ըլլալ:

Քանի մը Կիլիկեցիներ, որոնք
ամէն հանգամանք ունին այս
Միութեան մասնակցելու, կը բա-
ցակայէին դժբախտաբար: Միու-
թիւնները միշտ օգտակար են: Օ-
տար եւ ցիր ու ցան միջավայրե-
րու մէջ, ծանօթութեան շփման
եւ մխիթարութեան, լաւագոյն
բարոյական կապերը կը կազմեն
անոնք:

Կը սիրենք յուսալ թէ իւրա-
քանչիւր Կիլիկեցի պիտի փութայ
ներկայանալ յառաջիկայ նիստե-
րուն եւ ատով իսկ կատարել հայ-
րենակցական պարտականութիւն
մը:

Գրիմիթէլ

ԶԱՒԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅ ՏՂԵԿ ՄԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Յուլիս 31ի շաբաթ գիշերը
ինքնաշարժի ցաւալի արկած մը
պատահեցաւ: Զօհրապ Փափազ-
եան, ութը տարեկան փոքրը խա-
ղացած միջոցին կը տեսնէ բեռնա-
բարձ ինքնաշարժ մը: Խոկոյն կը
վազէ ու ետեւէն կը կախուի, բայց
ինքնաշարժին հակառակ մէկ շար-
ժումէն գետին կը գլորի ու ոտքը
անիւներուն տակ կը ճմլուի: Խո-
կոյն հիւանդանոց կը փոխադրուի
ուր կը ստանայ նախնական խը-
նամքները, բայց Երեքշաբթի ա-
ռաւօտեան հէք տղան հոգին կ'ա-
ւանդէ, խոր սուգի մէջ ձգելով
ծնողքն ու գաղութը:

Հարկ է զգուշութեան հրաւէր
ուղղել ծնողքներուն: Գ. Պ.
Վիէն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՆՋԱՏՈՒԵՑԱՆՔ

Քանի որ հրապարակուեցաւ
Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներքին վէճերու խն-
դիրը, պարտք կը զգամ հրապարա-
կաւ բացատրութիւն տալ Պուա
Գօլօմպ-Արժանթէօյլի մասնաճիւ-
ղի անջատման մասին:

«Արմէնիա» խումբի կազմու-
թիւնը հետեւանք է ոչ թէ անձ-
նական քինախնդրութեան, այլ
Փարիզի վարչութեան անտարբե-
րութեան ու պաղ վերաբերումին:

Փարիզի վարչութիւնը ի զուր
կը փորձէ կազմալուծել «Արմէ-
նիա»ն:

Եթէ իմ շուրջս խնդիրներ
կան, հրապարակաւ կը հրաւիրեմ
Հ. Մ. Ը. Միութիւնը որ
կազմէ իմ անձնական հակառա-
կորդներէս դուրս հաշուեքննիչ
յանձնախումբ մը: Պատրաստ եմ
կրկնապատիկ հատուցանել միու-
թեան պատճառած վնասներս ?:

Հայկ Թօփաքեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ժընեւէն կը գրեն մեզի.—

Ինչպէս հաղորդած էր «Յա-
ռաջ»ի թղթակիցը, Հայ դպրոցի
մէջ ունինք «Հայ առողջապահիկ
մարզիկներու միութիւն» մը, որ
վերջերս մարզարան մը շինեց
ցատկելու փոսով մը: Բաւական
յաջող մրցումներ կատարուեցան
բարձրութիւն ցատկելու: Վազքի
մէջ տկար ենք, որովհետեւ տեղ
չունինք. ստիպուած ենք առիթը
ներկայացած ժամանակ միայն
փորձել: Չկան նիւթական միջոց-
ներ, պէտք եղած գործիքները
գնելու: Ցրկուած ենք նաեւ մար-
զական թերթէ մը, հակառակ մեր
դիմումներուն: Վերջերս հանդէս
մը սարքելով գոյացած հասոյ-
թով գնեցինք գունդ մը եւ ձող
մը միայն: Սկաւառակ եւ ցատկե-
լու կազմած ունինք: Սեպտեմբե-
րին պիտի տանք մեր անդրանիկ
ողիմպիականը: Մեր դպրոցական
պայմանները թոյլատու չէին Հ.
Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ կազմելու
եւ այսպէս ալ պատասխանեցինք:

Զարմանալի է որ ոչ իսկ երկտող
քաջալերական մը կը ղրկեն Ռու-
մանիոյ եւ Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի
վարչութիւնները:

Վալանսէն կը գրեն մեզի.—

Գաղութիս մէջ ունինք Հ. Մ.
Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը, որ արդէն
սկսած է նախափորձերու: Մօտերս
տեղի պիտի ունենայ հետեւեալնիւ
մրցում մը: Ունինք լաւ երիտա-
սարդներ, միայն թէ օժանդակու-
թիւն կը պակսի: Նաեւ կը մաս-
նակցինք ֆութպօլի մրցումներու:
Յոյս ունինք որ պիտի յաջողինք
կազմել ֆութպօլի երկրորդ
խումբ մը:

Վիէնէն կը գրեն մեզի.—

Կիրակի օր «Վիէն»ի մարզա-
դաշտին մէջ տեղի ունեցան ողիմ-
պիական մրցումներ մասնակցու-
թեամբ «Վիէն»ի եւ «Լիոն»ի
Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերու:

Արդէն հայ արիներու խումբը
շաբաթ գիշերէն հասած էր քա-
ղաք: Գիշերը անցուցին հայ ժո-
ղովրդային լսարանին մէջ եւ
ամէն աջակցութիւն ստացան:

Հետեւեալ օրը կէս օրէ վերջ
ժամը 2ին նախ հայ արիները
անցք մը կատարեցին, յետոյ
բուրգեր կազմուեցան որոնք ջեր-
մօրէն ծափահարուեցան:

Մասնաւոր ազդանշանի մը
վրայ, «Լիոն»ի եւ «Վիէն»ի
խումբերը հաւաքուեցան ու միա-
սին անցք մը կատարեցին:

Ժամը հասած էր 2ուկէսին, երբ
սկսաւ մրցումը, մեծ հետաքըր-
քրութիւն պատճառելով:

ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ.—

100 ՄԷԹՐ ՎԱԶՔ.— Ա. Համ-
բարձում Համբարձումեան (Լիոն)
12 երկվ. Բ. Յակոբ Մաթոսեան
(Վիէն), Գ. Հրանդ Իզմիրլեան
(Լիոն):

ՄԷԿ ՔԱՅԼ ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
ՑԱՏԿԵԼ.— Ա. Յակոբ Մաթոսեան
(Վիէն) 5 մէթր 25, Բ. Փէքմէզեան
(Լիոն) 4.99, Գ. Ա. Տիրատուրեան
(Լիոն) 4.66:

1500 ՄԷԹՐ ՎԱԶՔ.— Ա. Ստե-
փան Մոմճեան (Լիոն) 5 վրկ. 15
երկվրկ., Բ. Խաչատուր Զուլոյ-
եան (Վիէն), Գ. Հայկ Ազարեան
(Լիոն):

ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ ՑԱՏԿԵԼ.— Ա.
Յակոբ Մաթոսեան (Վիէն) 1.30,
Բ. Ա. Տիրատուրեան (Լիոն):

ՁՈՂՈՎ ՑԱՏԿԵԼ.— Ա. Յակոբ
Մաթոսեան (Վիէն) 2.10, Բ. Համ-
բարձում Համբարձումեան (Լիոն),
Գ. Ալէքսան Տէր Յակոբեան (Վիէն):

Ժամը 5ին ամէն ինչ վերջա-
ցաւ եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ
գոհ սրտով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Երեսփոխաններէն վերջ, կա-
ռավարութիւնն ալ սկսած է լր-
ջօրէն զբաղիլ օտարականները
ձուլելու խնդրով: Դատական նա-
խարար Պ. Լուի Պարթու դատա-
կան նախարարութեան մէջ կազ-
մեց մասնաւոր յանձնաժողով մը,
որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ ու-
սումնասիրել մասնաւորապէս
ֆրանսական հպատակութիւնը
ընդունելու համար օտարական-
ներու կողմէ տրուած խնդրա-
գիրները: Այս յանձնաժողովին
անդամներն են՝ ծերակուտական
եւ նախկին նախարար Օնօրա,
ծերակուտականներ՝ Լիսպօն,
Միլան, Փուլօ, Ռուա, երեսփո-
խաններ՝ Անտոէ Հէս, Օկիւսթ
Ռէնօ, Շառլ Լամպէր, դատական
նախարարութեան քաղաքային
գործերու տնօրէն Տօնա-Կիկ ե
և մասնաւոր գրասենեակի տնօ-
րէն Ֆրէմիքուր, արտաքին նա-
խարարութենէն տը Նավայլ, դա-
տական նախարարութենէն Տրէյ-
ֆիւս, Լըֆէվըր-Տիպօն, Ֆուայեէ
Ֆրանսէի փոխ-նախագահ Օլ-
շանսքի:

Յանձնաժողովին նախագահ
նշանակուեցաւ ծերակուտական
եւ նախկին նախարար Պ. Օնօ-
րա, իսկ քարտուղարութիւնը
պիտի վարէ դատական նախա-
րարութենէն Պ. Փիքար:

հետ կնքուած պարտքի համաձայնագիրը, որ ծանօթ է Մելըն-Պէրանժէ համաձայնագիր անունով: Թոշակներու Նախարար Պ. Լուի Մարէն, որ թունդ հակառակորդ մըն էր այս համաձայնագրին, բացարձակապէս ընդդիմացաւ այս ծրագրին և սպառնաց հրաժարիլ, եթէ դահլիճը որոշէ վաւերացումի համար խորհրդարան ներկայացնել զայն: Կրթական Նախարար Պ. Էռիօ ուժ տուաւ Պ. Լուի Մարէնի, որով որոշուեցաւ այս խնդրին կարգադրութիւնը յետաձգել յառաջիկայ Հոկտեմբերի նստաշրջանին:

Միջազգային խորհրդակցութիւն

Ամերիկեան թերթերը կը պնդեն թէ միջազգային մեծ խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի, ելմտական տագնապը լուծելու համար: Մ. Նահանգներու գանձային Նախարարը Փարիզ, Լոնտոն եւ Պրիւսէլ պիտի գայ: Կը հաւաստուի թէ Ամերիկա պատրաստ է 250 միլիոն տոլար փոխ տալու Ֆրանսայի:

Հրեաներու թրքացումը

Պոլսոյ Հրեաները 13 հոգինոց մարմին մը կազմած էին, թրքացումի նոր ծրագիր մը պատրաստելու համար: Անցած շաբաթ հրեայ հասարակութեան երեւելիներէն և ներկայացուցիչներէն բաղկացած 70 հոգինոց ժողովի մը մէջ, այս ծրագիրը քննուելով վաւերացուեցաւ: Առաջին անգամ ընդունուեցաւ Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն հրաժարման առաջարկը՝ աղօթքներով և ծափերով: Յետոյ Խախամարանի և հասարակութեան գործերը իրարմէ բաժնելու յատուկ ծրագրին վրայ վիճաբանութիւն կատարուելով, որոշուեցաւ ծրագիրը կառավարութեան ներկայացնել և անկէ վաւերացնել տալէ յետոյ գործադրութեան դնել: Խախամարանը իրեն յատուկ կարգ մը հասոյթներ պիտի ունենայ, ինչպէս բաղարջի (խամուրսուզ) հասոյթը: Առժամեայ մարմին մը ընտրուած է գործերը վարելու համար:

Այս ժողովէն վերջ, Թուրք թերթերուն հաղորդուած զեկոյցի մը մէջ Հրեաները կ'ըսեն թէ իրենք «Թուրք հայրենիքին հարազատ զաւակներն են և Թուրք հանրապետութեան ներկայիս գործադրուող և յառաջիկային հրատարակուելիք բոլոր օրէնքներուն հպատակութիւնը իրենց փառք կը համարեն: Ճշմարիտ Թուրք հայրենակից ըլլալու պայմանն է իւրացնել Թուրք մշակոյթը, եւլն»:

Նամակները յիսուն սանթիմ

Քանի մը ամսուան ընթացքին երկրորդ անգամ ըլլալով, նամակները պիտի սղեն: Ելմտական նոր ծրագրին համաձայն, վաղուընէ սկսեալ Ֆրանսայի և գաղութներուն համար նամակներու վրայ 50 սանդիմի դրոշմաթուղթ պիտի փակցուի, փոխանակ 40ի. քարդ-փօսդալներն ալ 30ի տեղ 40 սանդիմ պիտի արժեն: 1-5 բառ պարունակող պատկերազարդ քարդերը եւ այցաքարդերը պիտի արժեն 25 սանդիմ: Պիտի աւելնան նաեւ հեռաձայնի եւ հեռագրի գիները:

«Երեւան»ի կեղծ դրամները

«Հավաս»ի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ սովետական «Երեւան» շոգենաւը վերջերս Հնդկաչին գացած է եւ Սայկօն հանդիպելէ վերջ, հասած է Գամրանի ծոցը, ուր ածուխ առած է ընկերութենէ մը և «Մանօ-Մարու» շոգենաւէն ու մեկնած է առանց դրամը վճարելու: Ետքէն հաստատուած է որ «Երեւան» ածուխի փոխարժէքը կեղծ դրամներով վճարած է Հօնկ-Քօնկի Հնդկաչին դրամատան:

Պալքանեան կնճիռը

Հակասական լուրեր կը հասնին Պալքաններէն: Մակեդոնացի յեղափոխականներու վերջին շարժումները ջլատուած են Պուլկարիոյ դրացիները, որոնցմէ մասնաւորաբար Սերպիա եւ Ռումանիա խիստ միջոցներ կը ծրագրեն: Զգայացունց լուրերու սիրահար եւրոպական թերթերը արդէն իսկ Պալքանեան նոր պատերազմ մը կը գուշակեն: Սերպիոյ արտաքին Նախարար Նինչիչ կը յայտարարէ թէ Սերպիա եւ Ռումանիա համաձայնած են արդէն սահմանագլուխի յարձակումներուն վերջ տալու համար եւ թէ Յունաստանի շահը կը պահանջէ իրենց միանալ: Սերպիա մտադրած էր վերջնագիր մը տալ Պուլկարիոյ, սակայն Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա խոհականութեան խորհուրդներ տուին:

Անձնապահութեան վերջն ալ . . .

Ոստիկանութիւնը խուզարկած եւ կնքած է Գարա Քէմալի հիմնած «Միլլի մէնսուճաթ» եւ «Միլլի իտխալաթ վէ քանթարիյէ» ընկերութիւններու կեդրոնը Մէսատէթ խանի մէջ: Որոշուած է այդ ընկերութեանց բոլոր գոյքերն ու դրամները գրաւել, հաստատուած ըլլալով որ մահափորձի եւ պետական հարուածի ծրագրին գլխաւոր աղբիւրները կը կազմէին անոնք: Կնիքի տակ առնուած են նաեւ յիշեալ ընկերութեանց Ղալաթիա Էօմէր Ապիտ խանի մասնաճիւղերը:

Բորենիները երախաներ կը տանին

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ վերջերս Արարատեան դաշտի քանի մը գիւղերուն մէջ բորենիներ յափշտակեր են տուներու տանիքներուն վրայ քնացած երախաներ: Հայաստանի որսորդական կոմիտէն կռիւ կազմակերպած է բորենիներուն դէմ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ.— Ալիւրին անկման հետ միասին ալիւրին գինն ալ որոշ անկում կրած ըլլալով, Օգոստոս 12էն սկսեալ հացին քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆր. 65ի փոխանակ 2.75ի:

⁂ Ամերիկացի Օր. Էտէրլէ առջի օր լողալով կտրեց Մանշը, ֆրանսական եզերքէն մինչեւ անգլիականը 14.30 ժամուան մէջ: Այս ձեւով օրիորդը արագութեան մրցանիշը կը շահի:

⁂ Քոլոմպիա համալսարանէն (Նիւ-Եօրք) երեք փրոֆէսօրներ ճամբայ ելած են դէպի Հայաստան, շինարարական հարցեր ուսումնասիրելու համար:

⁂ Պաթումի մէջ սիպերախտով վարակուած են չորս հոգի, որոնց մէկը մեռած է:

Վարակումը յառաջ եկած է շուկայէն գնուած միսէն:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

15 ՕԳՈՍՏՈՍ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ին

Սալ տը ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain

Կը խօսի ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ «ԹՐՔԱԿԱՆ ԿՆՃԻՌԸ»

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ, ԱԿԻՆ ՄՕՏ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ ԹԱՐԻՍԹ ԱԲԳԱՐԻ

Կը հրաւիրուին բոլոր որբերը, երիտասարդները եւ համակիր ընտանիքները:

Ժամը 10էն սկսեալ մեր ընկերները պիտի հաւաքեն բազմութիւնը եւ պիտի առաջնորդեն զբօսավայրը: Ցորեկուան և իրիկուան ճաշերուն համար ամէն մասնակցող ազատ է իր հետը բերելու ուտելիքը: Պիւֆէն ապահովուած է ամէն ճոխութեամբ, զիւրամատչելի գիներով:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Առնել թիւ 89 թրամուէյը, որ կը մեկնի Օթէլ տը Վիլէն, անցնելով Պուլվառ Սէն-Ժէրմէնէն, Ռիւ լը Քուրպէն և Փօրթ տը Վէրսայլէն, եւ իջնել Քլամարի Mairieն: Յաւագոյն է Էնվալիտէն առնել ելեկտրական թրէնը եւ իջնել Մէօտոնի կայարանը:

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

22 Օգոստոսի կիրակին, 10 Boulevard Rabateauի պարտէզին մէջ: Մանրամասնութիւն յայտագրով: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն օրը:

ՓՈՔՐԻԿՆԵՐ, ԱՐԹՈՒՆ ԿԵՑԷՔ

Իթալի Թաղամասի հայկական նորակազմ դպրոցի երկսեռ մանուկները մեծ խնամքով մօտերս կը պատրաստուին տալ, Փարիզի մէջ առաջին անգամ մանկական շքեղ ներկայացում մը, մասնակցութեամբ 30—35 փոքրիկներու փլաստիկ պարերով, գունաւոր լուսաւորութեամբ եւայլն. Ֆանտաստիք Օպերետ «ԵՐԱԶ» (հեղինակութիւն եւ բեմադրութիւն Տիկին Լ.Ա.Ս):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ յառաջիկայ Շաբաթ. 14 Օգոստոսի իրիկունը սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՈՒՍ. Միութեան դասախօսութիւնը 11 Օգոստ. երեքշաբթի երեկոյ Փլօրիայի սրահը:

ԼԻՕՆԻ Հ. Յ. Դաշնկ. գրադարան-ընթերցարանի նոր հասցէն է Café du Nouveau Lyon, 152 Rue Moncey կամ 1 Boulevard des Casernes:

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը 15 Օգոստոս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը, իրենց անդամատետրներով:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կեդրոնի հասցէն փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի որ նկատի ունենան բոլոր մասնաճիւղերն ու որբերը, ինչպէս եւ միւս կազմակերպութիւնները: Նոր Հասցէ.— Union des Orphelins Arméniens Majeurs 23, Rue de la Jonquiere, Paris (17e).

⁂ Զ. Ո. Մ. կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 3, Rue d'Austerlitzի հայ երիտասարդութեան կողմէ 133 ֆրանքի գումար մը:

«ԱՐՄԷՆԻԱ»ի ֆութպոլի ընդհ. փորձերը տեղի կ'ունենան այսօր ժամը 9ուկէսէն—12, գօլօմպի ոլիմպիական մարզարանին դէմի դաշտը: Փարիզէն եկողները կրնան St. Lazareէն 8.30ին շոգեկառքը առնել, եւ կամ Մասսլէնէն եւ Բօրթ Շամբէրէէն անցնող հանրակառքը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական փորձերը տեղի կ'ունենան, ամէն կիրակի առաւօտ C. A. Montrougeի մարզադաշտին մէջ: Ժամադրավայր Փօրթ տ'Օրլէան:

ԱՅՍՕՐ 8 Օգոստոս ժամը 2ուկէսին Stade Jean Petitjeanի մէջ (Métro Dumesnil, Porte de Picpus) տեղի կ'ունենան աթլէթիք մրցումներ.— Կը մասնակցի հայկ. նուագախումբը: Մուտք 10, 5. եւ 3 ֆր.:

ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Կը փնտռուի երկու սենեակ և խոհանոց՝ տունի մը մէջ, կամ յարկաբաժին մը՝ 2-3 սենեակ եւ խոհանոցով, Փարիզի մէջ կամ մօտակայ արուարձանները: Դիմել խմբագրատուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Շահ,— Հասցէն տեղեկացուցէք:

ՍԸԿՐԷ, Խ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք, զրկեցինք:

ՓԱՐԻԶ, Գ. Ա.— Բաժանորդագրեցինք, զրկեցէք ուղղակի:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Թ. Բհ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Բ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԱԶԴ

Նկատելով որ ֆրանսական վարժարանները արձակուրդի մէջ են ներկայիս, հայ երկսեռ աշակերտութիւնը փողոցները դեգերելէ զերծ պահելու եւ զանոնք հայերէն, ֆրանսերէն ու. րիշ կարեւոր ուսումներով զբաղեցնելու առաջադրութեամբ, կը հրաւիրենք յարգելի հայ ծնողքները որ իրենց զաւակները, իրենց դասագիրքերով միայն զրկեն, 75, Av. Berthelot, Հայոց Եկեղեցին ուր ամբողջ օրը պիտի դաստիարակուին:

Ազգ. Միութիւն Լիոնի

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսողութեան (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւլն.:

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm.Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	163	—
Տոլար,	Dollar	33	50
Մարք (ոսկի)	Mark	7	80
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	21	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	13	—
Լէվա 100 հատը	Léva	24	—
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր » »	Lire	109	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	94	—
Զուից. »	Frc. Suisse	628	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	—
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	170	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4500	—
» II	»	2700	—
» III	»	2600	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	145	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
1926

11 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 161 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԸՆԵՆ ՀԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԵՐԼԻՆ–ՍԷՎՐ–ԼՕԶԱՆ

Երէկ, 10 Օգոստոս, վեցերորդ տարեդարձն էր Սէվրի դաշնագրին ստորագրութեան:

Ներկայ պարագաներուն մէջ, ի հարկէ տխուր հեգնութիւն մը կը թուի այդ օրը: Ոչ միայն չիրականացաւ Սէվրի դաշնագրով նախատեսուած սահմանը, համաձայն Ուիլսընի ծրագրին, այլ եւ եղած հողամասն ալ կիսուեցաւ, իսկ անկախ հանրապետութիւնը վերածուեցաւ մարզպանութեան, Մոսկուայի թաթին տակ: Եւ այն ժողովուրդը որ հասած կը նկատէր հատուցման ժամը, սեփական երդիքի մը տակ հանգչեցնելու համար իր ուժասպառ մարմինը, նորէն մատնուեցաւ անստուգութեան: Մաս մը ամփոփուած է մանրանկար հայրենիքի մը մէջ, աւելի ստուար մաս մը դրացի երկիրներու մէջ եւ Խորհրդային Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ. իսկ ուրիշ խոշոր բազմութիւն մը՝ աշխարհի ամէն կողմը, Ֆրանսայէն մինչեւ հարաւային Ամերիկա: Անոնք որ հայկական պետութեան գոյութիւնը հռչակեցին եւ ուրիշ յանձնառութիւններ ստանձնեցին հանդիսաւորապէս, մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն իրենց անպատիւ նահանջը եւ հայրենիքէ զրկուած բազմութիւնները կը նկատեն պարզ աշխատանքի միս, երկրէ երկիր քշելու համար: Իսկ անոնք որ այս նահանջէն օգտուեցան եւ լրացուցին ողբերգութիւնը, կը հրճուին, ինքնագոհ եւ ամբարտաւան:

Ճիշտ այս օրերս, Էնկիւրիի մէջ բացուած դատավարութեան առթիւ, ամբաստանեալ Իթթիհատի վարիչները պատմութիւններ կը պատմեն 1918 - 1921ի դէպքերու մասին: Շատ մը կարեւոր կէտերու կարգին, այնտեղ կրկին եւ կրկին կը շեշտուի ջարդարարներու եւ յեղափոխականներո՛ւ սիրալիր եղբայրակցութիւնն ու գործակցութիւնը, այնպիսի պահու մը որ ճակատագրական նշանակութիւն ունէր հայ ժողովուրդի ապագային համար: Քիւչիւք Թալէաթները, Ազմիները, Բուսուխիները խոստովանութիւններ կ'ընեն, ապացուցանելու համար թէ իրենք հայրենիքի դաւաճան չեն, այլ իսկական հայրենասէրներ, քանի որ կրցան լեզու գտնել նոյն իսկ պոլշեւիկներուն, կարմիր յեղափոխականներուն հետ: Կը խօսին Պերլինէն Մոսկուա, Անատօլուէն Նախիջեւան եւ Ատրպէճան կատարուած գաղտնի երթեւեկներու մասին. կը պարծենան Բագուի «արեւելեան ժողովուրդներու» համագումարով, ուր հոճաներու, մօլլաներու եւ տխրռչակ... տխրռչակ [see below]

տխրահռչակ ջարդարարներու հետ (20 հոգի) կողք - կողքի բազմեցան Ռուսիոյ եւ Հայաստանի արդի վարիչներէն շատերը, «ընդ հովանեաւ» խուժանավար Զինովիեվի: «Ես յանձնարարեցի Քեազիմ Գարա Պէքիր փաշայի որ պոլշեւիկներուն հետ շփման մէջ մտնէ: Այդպէս ալ եղաւ: Պոլշեւեւիկ կուսակցութիւնը կ'ըսէր թէ կ'ուզէ օգնել Անատօլուի: Ատրպէճանի մուսավաթ կուսակցութիւնը այնքան անհաշտ դիրք բռնած էր որ, նոյն իսկ տրամադիր էր ճանչնալու Սէվրի դաշնագրով Հայերուն տրուած իրաւունքները: Նոյն իսկ նախարար մը յայտարարած էր թէ Տրապիզոնն ու Պիգէն ալ այդ սահմաններուն մէջ պիտի մտցուին» (Քիւչիւք Թալէաթ):

Ատրպէճանը կը կարմրի. արեւելեան համագումարին հետ միաժամանակ կը կազմուի Իսլամ Յեղափոխական Միութիւնը, միշտ աջակցութեամբ պոլշեւիկներու, նպատակ ունենալով «ընդհանուր յեղափոխութեամբ շարժման մէջ դնել իսլամական երկիրները»:

Այդ ծրագիրը ամբողջովին չգործադրուեցաւ. բայց ինչ որ կապ ունէր Հայաստանի հետ, պսակուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ: Այդ օրերէն կը սկսի այն քստմնելի ողբերգութիւնը, որ յանգեցաւ Լօզանի դաշնագրին: Ինչ որ պակաս մնացած էր հին օրերէն, 61րդ յօդուածը զաւեշտի վերածելու համար, իր լրումին հասաւ կարմիր-կանանչ պոլիտիկոսներու գինակցութեամբ, քուրջի կտորի մը վերածելով Սէվրի դաշնագիրը: Թուրքերը իրենց նպատակին հասան ոչ միայն հայկական անկախ պետութեան կազմութիւնը վիժեցնելով, այլ եւ գետին պատրաստելով վաղուան համար, եւ այս բոլորը՝ պոլշեւիկեան ոսկիով եւ զօրքով: Անդրկովկասեան սա կարկտան դաշնակցութիւնը (ֆետէրացիա), Հայաստանի խարդախ, խեղճուկրակ եւ անբնական սահմանագծումը, Մոսկուայի անմիտ կամ նենգամիտ քաղաքականութիւնը այսօր երկու սուրի մէջ ձըգած են հայ ժողովուրդը, եւ նոյն իսկ հարեւանները: Միեւնոյն ատեն մարդկութեան, իսկական յեղափոխութեան եւ խաղաղութեան շահերը կախուած են օդին մէջ, ենթակայ՝ շատ մը անակնկալներու, որոնց ամբողջ տարողութիւնը չեն ըմբռներ, տակաւին, ոչ Երեւանը, ոչ ալ Մոսկուան, որ անոր հոգեւոր հայրն է:

Սէվրի դաշնագիրը վերջնական, անփոփոխելի հանգանակ մը չէ մեզի համար, այլ աւանդ մը, առաջնորդ մը, որուն հիման վրայ պէտք է դարմանուի հայ ժողովուրդին դէմ գործուած հրէշային ոճիրը:

Կարմիր թէ ճերմակ, թող առաջին քարը նետէ այն որ անմեղ է:

Շ.

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Նոր յայտնութիւններ ջարդարարներու եւ պոլշեւիկներու գործակցութեան մասին

Պոլսոյ վերջին թղթարերով հասած Թուրք թերթերը ամբողջովին լեցուն են ամբաստանեալ Իթթիհատականներու հարցաքննութիւններով: Հայերէն թերթերն իսկ ամէն օր մինչեւ երեք էջ դատավարութիւն կը հրատարակեն: Կիրակի օր հրատարակած էինք Քիւչիւք Թալէաթի հարցաքննութիւնները: Կը քաղենք լրացուցիչ մասերը.—

Խօսելով Զինադադարէն վերջ Տրապիզոնի մէջ իր կատարած գործունէութեան մասին, նախագահը դիտել տուաւ թէ Քիւչիւք Թալէաթ Պաքուի համագումարէն վերջ Էնվէրի հետ «Իսլամ. Յեղափ. Ընկերակցութեանց Միութեան Թուրքիոյ Ճիւղը» կը կազմէ, յետոյ Տրապիզոն գալով Մուսթաֆա Քէմալի կը դիմէ, Զինովիեվի բառերը կը հաղորդէ անոր, նոր կազմակերպութեան ծրագիրը կը կազմէ եւ Կազի փաշային ցոյց տրուելու համար Էնկիւրի կը ղրկէ Նայիլ պէյի միջոցաւ, միւս կողմէ Իրաւունքներու Պաշտպան Ընկերութեան մէջ կը մտնէ: «Ձեր բոլոր շարժումները ուղղուած էին Միլլի պայքարին դէմ: Կ'ըսէք թէ ծրագիր պատրաստեր էք իբր թէ վերահաս պոլշեւիկեան խուժումին դէմ պայքարելու համար, միւս կողմէ սիրալիր նամակներ կը գրէս Իսմայիլ պէյի, որուն պաշտօնն էր Պոլշեւիկեան կազմակերպութիւն ստեղծել Թուրքիոյ մէջ: Ձեզի մեղսակից էին նաեւ Նայիլ, Ասըմ, Հաֆըզ Մէհմէտ եւ Հաճի Սամի:

Այս վերջինը Թուրքիստանի մէջ գերի է եղեր. Մոսկուա գացեր է եւ Պաթումի ճամբով Տրապիզոն եկած, իր հետ բերելով Էնվէր փաշայի հրահանգները:

Քիւչիւք Թալէաթ խոստովանութիւններ ըրաւ եւ Տրապիզոնի իր կազմակերպութեան մէջ երդումով առնուած 4 անձերու անունները տուաւ:

Ամբաստանեալը հետեւեալ կերպով պատմեց Զինադադարէն վերջ կատարուած դէպքերը.—

Երբ համաժողովը վերջացաւ, Գարա Քէմալ առաջարկեց որ կարգ մը անձեր արտասահման մեկնին եւ յաջողեցաւ համոզել Էնվէր ու Ճէմալ փաշաները: Ճահիտ եւ Խալիլ պէյերը չհամակերպեցան: Թալէաթ փաշա չէր ուզեր երթալ. Էնվէր կը մտածէր Անատօլու անցնիլ եւ հոն պահուըտիլ: Իթթիհատի ամբողջ դրամը 120,000 ոսկի էր. այս գումարին մէկ մասը դուրսը պիտի ծախսուէր, միւս մասն ալ կարօտ ընկերներուն պիտի տրուէր: Թալէաթ եւ Գարա Քէմալ խստիւ ընդդիմացան այս առաջարկին, որուն վրայ դրամը Թէճէտտիւտ կուսակցութեան փոխանցուեցաւ: Էնվէր, Թալէաթ եւ Ճէմալ դրամ չառին. միւսները, ես ալ մէջը ըլլալով առինք: Նախապէս ես ալ որոշած էի մեկնիլ, խիղճիս ծանր եկաւ, եւ կէս ճամբէն ետ դարձայ: Ետքէն ձերբակալուեցայ եւ բանտէն փախայ Խալիլ փաշայի հետ. Թավշանճըլար գացինք. Գարա Վասըֆ մեզի ըսաւ թէ Ատրպէճանի մէջ պիտի աշխատինք: Էնկիւրիի ճամբով Սըվազ գացինք. Կազի փաշայի կարգադրութեամբ Էրզրում Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի բանակետղին մէջ մնացինք քանի մը օր, յետոյ Նախիջեւան, անկէ ալ Ատրպէճան անցանք: Մեր պաշտօնն էր դրամ հաւաքել: Մուսավաթական կառավարութեան պետը Եուսուֆ պէյ եւ նոյնիսկ Ատրպէյճանի երիտասարդութիւնը արժէք չէին տար Անատօլուի պայքարին: Պոլսոյ մէջ սպաննուած Ճիվանշիր եւս նոյն կարծիքն ունէր: Կուսակցութիւնները պայքարի մէջ էին իրարու հետ. աշխատեցանք զանոնք հաշտեցնել: Նուրի փաշա մեզմէ առաջ եկած էր եւ Տաղստանի մէջ կը կռուէր Տէնիքինի բանակին դէմ: Կանչեցի Նուրի եւ Խալիլ փաշաները եւ կացութիւնը բացատրեցի անոնց: Անատօլու մեզմէ օգնութիւն կը սպասէր, մինչ Մուսավաթական կառավարութիւնը անհաշտ դիրք մը բռնած էր: Կուսակցութեան վարիչները կանչելով, բացատրեցի անոնց Անատօլուի կացութիւնը եւ ըսի թէ Անգլիա կ'ուզէ թումբ մը հաստատել Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Յանձնարարեցի Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի որ պոլշեւիկներու հետ շփման մէջ մտնէ: Այդպէս ալ ըրաւ եւ յարաբերութեան մտաւ պոլշեւիկ կուսակցութեան հետ, որ ըսած է թէ կ'ուզէ օգնել Անատօլուի: Այս ձեւով բարեկամութիւն հաստատուեցաւ: Յետոյ Խալիլ փաշայի հետ Ղարաբաղ գացինք. ան Մոսկուա մեկնեցաւ, իսկ ես՝ Պաքու: Խալիլ փաշա յաջողեցաւ կարգ մը շահեր ապահովել Մոսկուայի մէջ, քիչ մը ոսկի առաւ: Պոլշեւիկները ամբողջովին տէրն էին կացութեան: Թուրքիստանի մէջ կարգ մը Թուրքեր եւ Թաթարներ պոլշեւիկ կուսակցութիւն կազմեցին եւ կ'ուզէին Թուրքիա գալ: Անոնց մէջ էր Մուսթաֆա Սուպհի: Այդ կուսակցութիւնը Անատօլու պիտի մտնէր եւ հոն փոքր կարմիր բանակին կորիզը պիտի կազմէր: Ատրպէճանի Էնկիւրիի դեսպան Իպրահիմ Արպիլօֆ մեզի համակարծիք էր եւ յայտնեց թէ բոլոր կուսակցութիւններուն հետ միանալով պէտք է կառավարութիւնը տապալել եւ Անատօլուի օգնել: Ասոր համար անհրաժեշտ էր պոլշեւիկներու աջակցութիւնը: Այն ատեն պոլշեւիկները մինչեւ Տաղիստան եկած էին: Ատրպէճան պատրաստութիւն չունէր, խակոյն շփման մէջ մտանք Ատրպէճանի պոլշեւիկ կուսակցութեան հետ, որու ղեկավար Միրզա Տավուտի վարչապետութիւն խոստացանք. այսպէսով բարեկամական յարաբերութիւն հաստատեցինք: Այդ միջոցին բուռն կռիւներ կը մղուէին հայ հրոսակներու եւ Ատրպէճանցիներու միջեւ:

(Տեղի անձկութեան պատճառաւ այստեղ կ'ընդհատենք ամբաստանեալներէն Քիւչիւք Թալէաթի յայտնութիւնները:)

Ինչ կ'ըսէ Միտհատ Շիւքրի

Միտհատ Շիւքրի պէյ հարցաքննուելով, տեղեկութիւններ տուաւ Իթթիհատի պատերազմի մասնակցութեան, Թալէաթ փաշայի դահլիճին հրաժարման եւ այլ յարակից խնդիրներու մասին: Զինադադարէն առաջ Իթթիհատի համաժողով տեղի ունեցաւ, զոր բացաւ Թալէաթ փաշա եւ Ճամպօլաթ պէյ վարեց ու 2-3 օր շարունակուեցաւ: Որոշուեցաւ որ դահլիճին անդամները գործօն պաշտօն չստանձնեն. անպաշտօն կերպով ըսուեցաւ անոնց թէ՝ նկատելով որ Հայերն ու Յոյները զիրենք պիտի նախատեն, աւելի յարմար կ'ըլլայ որ երթան: Քէմալ պէյ ըսաւ որ ես կը պահուըտիմ, բայց դուք մի' մնաք երկրին մէջ: Գացած ատեն երկիւղ ցոյց չէին տար: Թելադրուեցաւ որ ես, Նազըմ եւ Բուսուխի պէյ եւս մեկնինք, բայց ես յետոյ չմեկնեցայ: Տոքթ. Նազըմի, Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Բուսուխիի 2000ական ոսկի տրուեցաւ, Թալէաթ փաշայի չտրուեցաւ: Ասկէ զատ 120,000 ոսկիի ներքին փոխառութեան թուղթ, 25,000 ոսկի հնչուն դրամ եւ հին գոհարեղէններ կային. շատ մը անդամներու ներկայութեան, որոնց մէջ Հայեր ալ կային, յանձնուեցաւ այս գումարը եւ ստացագիր ալ չառնուեցաւ: Իսկ միւս թուղթերը, ինչպէս նաեւ հաշուական թուղթերը Պէհաէտտին Շաքիր պէյ պայուսակով տուն տարաւ:

Ինչ կ'ըսէ Ազմի պէյ

Նախկին ոստիկանական տնօրէն Ազմի պէյ ըսաւ թէ ժամանակին գահաժառանգ Վահիտէտտինը 10—15 օր բանտարկել տուած ըլլալուն համար, կը վախնար Պոլիս մնալէ, անոր համար զինադադարէն 10 օր առաջ փախաւ. շոգենաւին մէջ ձերբակալուեցաւ, սակայն խորհրդական Ըամէթ փաշայի հրամանով ազատ արձակուեցաւ, եւ փախաւ, շոգեմակոյկին մէջ միանալով իր ընկերներուն: Էնվէր փաշա Սէրայ Պուռնուէն բաժնուեցաւ իրենցմէ: Իրենք Պերլին գացին. այն ատեն ընկերվարական էր գերմ. կառավարութիւնը և կ'ուզէր զիրենք ձերբակալելով Պոլիս դարձնել. որով բաժնուեցան իրարմէ: Պօսնացի Նէճիպ Իրֆան անունով անցագիր հանելով Լահէ անցաւ եւ Պերլին դառնալով որոշեց Անատօլու գալ: Իտալիոյ մէջ կոմս Սֆորցայի ներկայանալով վիզա ստացաւ եւ խոստացաւ որ Անատօլուի վարիչները շփման մէջ դնէ Իտալիոյ քաղաքագէտներուն հետ: Ազմի Անտալիա ցամաք ելաւ. ուզեց Րէֆէթ եւ Մ. Քէմալ փաշաները տեսնել, սակայն չյաջողեցաւ եւ Իտալիա վերադարձաւ:

Դատարանը ձեռք անցուցած է Ազմի պէյի 17 Նոյեմբեր 1922 թուակիր մէկ նամակը, ուղղուած Քիւչիւք Թալէաթի: Ատոր մէջ կ'ըսէ. «Հեռու չէ Մ. Քէմալի հետ հաշիւ տեսնելու ժամը: Ես կառավարութեան ամենամեծ թշնամին եմ եւ ոխերիմ հակառակորդը իշխանութեան մը, որ կը յանդգնի զիս երկիր չմտցնել»: Յետոյ կ'առաջարկէ Պերլինի մէջ համաժողով մը գումարել եւ ապագայ գործունէութեան ծրագիր պատրաստել:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Երէկ առտու հանդիսաւորապէս բացուեցաւ Ազգային Ժողովը Վերսայլի մէջ: 14րդ ժողովն է այս, 1875ի Սահմանադրութենէն ի վեր. իսկ նոյն թուականէն ի վեր երրորդ անգամն է որ փոփոխութիւն կը կատարուի Ֆրանսայի Սահմանադրութեան մէջ:

Կէս օրէն յետոյ սկսան վիճաբանութիւնները: Ընկերվարական խմբակցութիւնը ընդդիմացաւ Գլխավճարի Սնտուկին հաստատման, որ օրակարգի միակ խնդիրն էր: Կառավարութեան տեսակէտը պաշտպանեց վարչապետը:

Հաւանաբար այսօր իսկ վերջանայ ժողովը:

⁂ Սղութեան դէմ պայքարելու համար, կառավարութիւնը երկու յանձնախումբեր կազմեց: Առաջինը պիտի զբաղի վարչական խնայողութիւններով, երկրորդը պիտի ուսումնասիրէ ծրագրուած սեղմումները եւ ապրուստը աժանցնելու միջոցները: Առեւտրական Նախարարին պաշտօն յանձնուեցաւ ստիպողաբար ժողովի հրաւիրել առեւտրական եւ ճարտարագործական մեծ հաստատութեանց, ինչպէս եւ պարենաւորման սէնտիքաներու ներկայացուցիչները, որպէսզի խորհրդակցին եւ գիները արագօրէն իջեցնեն, քանի որ ֆրանքը բարձրացաւ:

Աս այժմ որոշուած է արգիլել հանքածուխի արտածումը:

⁂ Վերջնապէս աշնան յետաձգուեցաւ միջդաշնակցային պարտքերու վաւերացման խնդիրը: Կնքուած պայմանագրութիւնները անմիջապէս վաւերացնելու խնդիրը կար սեղանին վրայ, բայց դահլիճին երեք անդամները վճռապէս ընդդիմացած ըլլալով, յետաձգուեցաւ:

Ինչո՞ւ կուգայ Հասան պէյ

«Ֆինէնշըլ Թայմզ» կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ նախկին ելմտական նախարար Հասան պէյ ճամբայ ելած է դէպի Փարիզ, Թուրքիոյ պարտքերուն մասին բանակցութիւնները վերսկսելու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁԵՐԺԻՆՍԿԻՆ ԵՒ "ԿԱՐՄԻՐ ՏԵՐՐՈՐԸ,,

Համառուսական չէկայի վախճանին մահուան առիթով խորհրդային թերթերը կուտան իր գնահատութիւնը՝ գրուատելով Ձերժինսկին որպէս բարձր բարոյականի եւ հաղուագիւտօրէն քնքուշ սրտի տէր մարդ։ Խորհրդային կառավարութեան այդ կարեւորագոյն ներկայացուցիչին նկարագիրը պարզելու համար անշուշտ պիտի չբաւէին իր ընկերներու եւ համախոհներու կողմէն տրուած վկայականները։ Աւելի նպատակայարմար կ'ըլլար վկայութեան կանչել իր գործունէութիւնը, որ տեղի կ'ունենար իր ղեկավարութեան տակ գտնուող հիմնարկութեան՝ համառուսական չէկայի միջոցով։

Երբ ռուսական «Ձերմակ բանակը» 1919ին գրաւեց ամբողջ հարաւային Ռուսիան, իր հրամանատար զօրավար Դենիկինի կարգադրութեամբ Յատուկ Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ՝ հետազօտելու համար չէկաներու արարքները։

Ձեռնայելով այս տողերը կարդացողներու ջիղերուն, յիշենք քանի մը դէպքեր, որոնք երեւան հանուած են «Յանձնաժողովին» կողմէ եւ թերեւս տակաւին ամէնէն դաժաններէն չեն (*)։

Առնենք թիւ 40 գործը, որ կը վերաբերի «1918 Յունուար 20էն մինչեւ 17 Ապրիլ Տագանրոգ քաղաքին մէջ պոլշեւիկներուն կողմէ կատարուած չարագործութիւններուն»։

Յունուար 18ի գիշերը Տագանրոգի մէջ ռազմական գործողութիւններու սկսան այն պոլշեւիկները, որոնք կը պատկանէին Սիվերսի կարմիր բանակին եւ առաջուընէ մտած էին քաղաք։ Յունուար 20ին սպաներու վարժարանին սաները, որոնք կը դիմադրէին պոլշեւիկներուն, զինադադար կնքելով՝ անձնատուր եղան, պայմանով որ իրենց թոյլ տրուի հեռանալ քաղաքէն։ Պոլշեւիկները սակայն դրժեցին իրենց խօսքը, եւ այդ օրուընէ անձնատուր եղածներուն դէմ ծայր տուին անասելի գազանութիւններ։

Պոլշեւիկները կը բռնէին փողոցներու մէջ սպաները, զինուորական սաները եւ անոնց համակիրները ու տեղն ու տեղը կը գնդակահարէին կամ կ'ուղարկէին որ եւ է գործարան, ուր այդ դժբախտներուն նոյն վիճակը կը սպասէր։

Ամբողջ ցորեկներ ու գիշերներ քաղաքին մէջ տեղի կ'ունենային զանգուածային խուզարկութիւններ՝ գտնելու համար «հակայեղափոխականները»։

Պոլշեւիկները չէին խնայեր մինչեւ իսկ վիրաւորներուն եւ հիւանդներուն։ Ներս խուժելով հիւանդանոցները, անոնք փողոց կը քաշէին հոն պառկած զինուորականները ու կը սպաննէին։ Բայց թշնամիին մահը անոնց չէր բաւեր. մեռնողներն ու դիակները կ'ենթարկուէին ծաղրանքի ու նախատինքի...

Սոսկալի մահով սպաննուեցաւ զինուորական վարժարանի պետին օգնականը, որ ծանրապէս վիրաւորուած էր։ Պոլշեւիկեան «գըթութեան» քոյրերը, բռնելով անոր թեւերէն ու ոտքերէն եւ ճօճելով օդին մէջ՝ զարկին գլուխը քարէ պատին ու մեռցուցին։

Սպաննուածները օրերով ինկած կը մնային գնդակահարման տեղը, ու անոնց մերձաւորներուն թոյլ չէր տրուեր վերցնելու իրենց սիրելիներուն դիակները, որոնք քաղցած շուներու եւ խոզերու կողմէն կը քաշկռտուէին դաշտերու մէջ...

(*) Այս նիւթերը քաղած ենք ծանօթ ռուս պատմաբան Ս. Մելգունովի «Կարմիր Տէրրորը Ռուսիոյ մէջ» գիրքէն։

«Յատուկ Յանձնաժողով»ին քննութեամբ ճշդուած է, որ պոլշեւիկեան տէրրորի զոհերը իրենց մահէն առաջ կ'ենթարկուէին զարհուրելի տանջանքներու։ Այսպէս՝ շատ մը դիակներու վրայ հրազէնի վէրքերէ զատ կային նաեւ սուրերու եւ սրածայր գործիքներու վէրքեր, որոնք տրուած էին այն ատեն, երբ զոհերը տակաւին ողջ էին։ Սպաննելու եղանակները եւս յաճախ կը վկայէին, որ կարմիր տէրրորի գործադրիչները կորսնցուցած են մարդկային ամէն զգացում. անոնց թշուառ զոհերէն շատերու գլուխները ջախջախուած ու այն աստիճան այլանդակուած են, որ անկարելի է դիմագիծները որոշել։ Կան դիակներ կտրատուած ծայրանդամներով եւ ականջներով...

Նոյն պատկերը կը տեսնենք նաեւ Խրիմի զանազան քաղաքներուն մէջ — Սեւաստոպոլ, Եալդա, Սիմֆերոպոլ, Թէոդոսիա, Ալուշտա։ «Բարթուղիմէոսեան գիշեր»ի մը մասին Եւպատորիայի մէջ կը պատմէ թիւ 56 գործը։ Կարմիր զօրքերը երեւցան հոն յունուար 14ին։ Սկսան սպաներու, ունեւորներու եւ «հակայեղափոխական»ներու ձերբակալութիւնները։ Այդ փոքրիկ քաղաքին մէջ 3-4 օրուայ ընթացքին ձերբակալուածներու թիւը 800 է աւելի էր։

Մահապատիժը տեղի կ'ունենար այսպէս. դատապարտուածները կը հանէին նաւի մը տախտակամածին վրայ ու անվայել կատակներէ ետք, կը գնդակահարէին ու դիակները կը նետէին ծովը։ Մեծ թիւով ջուրը կը նետէին նաեւ ողջ մարդիկ, ասոնց թեւերը կը կապէին կռնակներուն, ոտքերն ալ քանի մը տեղէ կը կաշկանդէին չուանով, իսկ երբեմն չուան մըն ալ վիզերուն անցնելով՝ գլուխները կը քաշէին դէպի ետ ու կ'ամրացնէին կաշկանդուած ձեռքերուն։

Վկայ մը հետեւեալը կը պատմէ. «Խումբ մը սպաներ (46 հոգի), կաշկանդուած ձեռքերով, կարգով կանգնեցուցին նաւին եզերքը, ապա նաւազ մը ոտքով սկսաւ մէկ մէկ ծովը հրել ուր ամէնքն ալ խեղդուեցան։ Այդ գազանային դատաստանը կ'երեւար ափէն, ուր կանգնած էին զոհերու ազգականները, կիները, երախաները... Ամէնքն ալ կուլային, կ'աղաղակէին, կ'աղերսէին, բայց նաւաստիները կը խնդային միայն։ Ամէնէն զարհուրելի մահը վիճակուեցաւ փոխ-գլխապետ Նովացքիին, որ նաւաստիներու համոզմամբ Եւպատորիայի ըմբոստներու հոգին էր։ Ան ծանրապէս վիրաւորուած էր ու անզգայ դահիճները ուշքի բերին զինքը, կապկպեցին ու նետեցին շոգենաւի հնոցը»...

«Տրուվոր» փոխադրանաւի վրայ կը մեռցնէին ալ աւելի գազանաբար։ Քննիչ յանձնաժողովի կարգադրութեամբ, զոհերը մէկ-մէկ կը հանէին ներքնայարկէն ու, տանելով տախտակամածին վրայ որոշուած տեղ մը, կը մերկացնէին, կը կաշկանդէին ձեռքերն ու ոտքերը, ապա պառկեցնելով՝ կը կտրէին անոնց երկու ականջները, քիթերը, շրթները, սեռանդամները, իսկ երբեմն նաեւ ձեռքերը ու այս վիճակի մէջ ջուրը կը նետէին։ Երեք օրուայ ընթացքին (Յունուար 15, 16, 17) «Տրուվոր»ի եւ «Ռումանիա» յածանաւի վրայ սպաննուած եւ ջրահեղձ եղած են առնուազն 300 հոգի։ Յուլիկով անուն նաւաստի մը միթինկի մը մէջ կը պարծենար, թէ ինքը իր ձեռքով նաւէն ջուրը նետած է 60 մարդ։

Լ.— Նի

(Մնացեալը յաջորդով.)

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Ընդհ. դատախազին ամբաստանագիրը Իթթիհատի հին ու նոր վարիչներուն դէմ

Իր շահեկանութեան համար, ստորեւ կ'արտատպենք Իթթիհատի վարիչներուն դէմ կազմուած ամբաստանագիրը։ Դատը կը շարունակուի խիստ հարցաքննութիւններով, որոնց ամփոփումը կուտանք օրը օրին.—

«Կապի փաշայի անձին դէմ ծրագրուած մահափորձին մեղսակից էին ո՛չ միայն Ջիա Խուրշիտ եւ ընկերները, այլ կարգ մը իթթիհատական պետեր որոնց կուսակցութիւնը ժամանակին երկիրը մահուան եւ քայքայումի մատնեց։ Նկատի առնելով սակայն որ այդ պետերը, դաւադրութեան հետ կապ ունենալով հանդերձ, քաղաքական աւելի ընդարձակ գործունէութիւններ ունեցած են, եւ թէ այս խնդիրը ինքնին առանձին նիւթ մըն է, պահանջեցի զատել այս դատը եւ Էնկիւրիի մէջ տեսնել։ Բարձր դատարանդ ալ այս իմաստով որոշում տուաւ։

Կատարուած քննութիւններէն եւ ուսումնասիրուած թուղթերէն յայտնի կ'ըլլայ որ, Գարա Քէմալ հիմնադիրը եւ նախագահն էր գաղտնի ընկերութեան մը։ Հիմնուած ձեռք անցուած փաստաթուղթերուն, ինչպէս նաեւ ամբաստանեալներու յայտարարութեանց վրայ, պիտի բացատրեմ թէ ինչպէս կազմուեցաւ գաղտնի ընկերութիւնը եւ թէ Գարա Քէմալ ի՞նչ դեր կատարեց։

Անոնք որ, սահմանադրութեան տրամադրութեանց բոլորովին հակառակ ձեւով եւ քմահաճ կերպով Թուրք ազգը նետեցին համաշխարհային պատերազմի բոցերուն մէջ, վերջապէս հասկցան որ կռիւի բախտը իր ամբողջ ահաւորութեամբ մեր դէմ դարձած է, հակառակ ազգին ցոյց տուած արտակարգ հերոսութեանց։ Թալէաթ փաշայի պնդումին ու թախանձանքին վրայ է որ հրաժարեցաւ դահլիճը։ Այս հրաժարումը, ինչպէս այնքան լաւ կը խոստովանի Ճավիտ պէյ իր հարցաքննութեան մէջ, բացառիկ եւ առանձին կարեւորութիւն մը ունէր։

Դահլիճին հետ լուծուեցաւ նաեւ Ընդհ. Կեդրոնը եւ վերջապէս ինք Իթթիհատը, համաժողովին տուած որոշման վրայ։

Դահլիճին հրաժարումէն յետոյ, Ընդհ. Կեդրոնին մէջ ժողով մը կը գումարուի։ Կարգ մը անդամներ, եւ մանաւանդ Գարա Քէմալ որ այդ միջոցին Պոլսոյ պատ. քարտուղարն էր, կը պնդեն որ Թալէաթ, Էնվէր եւ Ճէմալ փաշաներու նման պետեր անմիջապէս հեռանան երկրէն։ Այսպէս ալ կ'ըլլայ. Էնվէր փաշա Թորփիլանաւ մը կ'առնէ գերմանացիներէն, եւ անով կը փախչի իր ընկերներուն հետ։

Գարա Քէմալի նպատակն էր ուրիշ անունով մը աշխատիլ, եւ առիթը ներկայանալուն պէս նորէն իշխանութեան գլուխ բերել պատերազմի պատասխանատուները։ Եւ այս մտահոգութիւնը ունեցաւ մինչեւ այն վայրկեանը, երբ գնդակով իր ուղեղը պայթեցուց։

Իթթիհատական պետերը որոնք ռուսական Թորփիլանաւով եւ Սեւ ծովի ահեղ ալիքներու մէջէն դէպի անծանօթ հորիզոններ կ'երթային, այդ միջոցին ամէնէն աւելի համերաշխութեան պէտք ունէին։ Սակայն դժբախտաբար չկրցան համաձայնիլ, եւ Էնվէր Խրիմի թերակղզին ցամաք ելաւ, իսկ միւսները՝ Սեւաստոփոլ։ Էնվէր փաշա Կովկաս գնաց, միւսներն ալ Պերլին։

Էնվէր փաշա, որ արդէն չէր ուզեր հեռանալ երկրէն եւ կողմնակից էր մինչեւ վերջը կռիւը շարունակելու, կ'ուզէր բանակ մը կազմել Ատրպէճանի եւ Կովկասի ժողովուրդէն, ինչպէս նաեւ արձակուած զինուորներէն, եւ Կարսի շրջանին մէջ առժամեայ կառավարութիւն մը հաստատել։ Այս նպատակով աջ-ձախ ինկաւ, բայց դէպքերը եւ մանաւանդ բախտը դէմ գացին իրեն, եւ յուսահատ Մոսկուա մեկնեցաւ։

Դատական թուղթերէն յայտնի կ'ըլլայ որ, Մոսկուայի եւ Պերլինի մէջ շատ մը արկածախնդրութիւններ ունենալէ յետոյ, Էնվէր փաշա կը մասնակցի Գ. Միջազգայինին, ուր կային նաեւ Արեւելքի իսլամ ազգերուն ներկայացուցիչները։ Յետոյ կ'ուզէ Անատոլու մտնել, իր ծրագրած ձեռնարկները յաջողցնելու համար։

Այն միջոցին, երբ Թուրք ազգը Կապի փաշային գլխաւորութեամբ կ'ըմբոստանար սուլթաններու կառավարութեան դէմ, որոնք կը հանդուրժէին աշխարհակալներու լուծին, Էնվէր փաշա եւ ընկերները կուսակցութիւն մը կը կազմեն, «Պաքուի իսլամ յեղափոխական ընկերութիւններ» անունով։ Յետոյ կ'ուզեն այս կուսակցութիւնը Իթթիհատի վերածել։ Պաթումի մէջ չորս հոգիով կատարուած այս խորհրդակցութեան՝ մեծ համաժողովի մը գոյնը կուտան եւ մասնաւոր մարդիկ կը ղրկեն Անատոլու եւ Էնկիւրի, տրուած որոշումները ժողովուրդին մէջ տարածելու համար։ Ասիկա կը պատահէր այն յուզումնալից օրերուն, երբ Փանկալոսի յարձակումին վրայ, մեր բանակը կը լքէր Էսկիշէհիր-Աֆիոն գիծը եւ ամէնէն կենսական պայքարի մը կը պատրաստուէր։

Էնվէր փաշայի կատարած փորձը, որուն նպատակն էր պարզապէս իշխանութեան գլուխ գալ եւ իր տենչերը յագեցնել, աւելի տգեղ եւ դժնդակ էջ մը կը բանայ իր պատմութեան մէջ, քան Սարը Ղամիշի պարտութիւնը։

Երկրին ցոյց տուած դիմադրութեան վրայ, Էնվէր փաշա ստիպուեցաւ նահանջել եւ աւելի մեծ ձեռնարկներ փորձեց, ինչպէս մանրամասնօրէն բացատրուած է դատական թուղթերուն մէջ։ Ի վերջոյ, Էնվէր փաշա իր կրակոտ եւ շահախնդիր ոգին թաղեց Թուրքիստանի խոպան դաշտերուն մէջ։

Այս ձեւով վերջ գտաւ այն գործունէութիւնը, որով կ'աշխատէին դուրսէն ազդել երկրին վրայ։

Գարա Քէմալ, որ Մոտայի ծովեզերքը ողջերթ մաղթեց իր ընկերներուն, ուզեց նախապէս գծուած ծրագրով աշխատիլ, բայց անկարելի եղաւ։ Յետոյ, Պոլսոյ աղէտալի գրաւման վրայ, շատ մը ուրիշ անձերու հետ Մալթա աքսորուեցաւ Անգլիացիներուն կողմ։ Գարա Քէմալ 16 ընկերներու հետ յաջողեցաւ փախչիլ Մալթայէն եւ տուն մը Գերմանիոյ մէջ գեգերելէ յետոյ, Պոլիս եկաւ։

Այդ միջոցին Ֆէթհի փաշայի առժամեայ օրէնքով գրաւուած էին այն ընկերութիւնները, որ մէկ միլիոն 400,000 ոսկիով հիմնուած էին Իթթիհատի կողմէ, եւ դրամագլուխին կարեւոր մասն ալ Իթիլաֆի մարդոց բաժնուած։ Գարա Քէմալ, օգտուելով այն հանգամանքէն որ օրէնքին պայմանաժամը լրացած է եւ միլլի պայքարը կը յաջողի, նորէն ձեռք առաւ այդ ընկերութիւնները եւ մեծ զարկ տուաւ անոնց։ Այս պարագան իսկ կը ցուցնէ թէ ինք կ'ուզէր հաւաքել հին ընկերները եւ հասնիլ իրենց քաղաքական նպատակին։ Ընկերութիւններուն դրամագլուխը այդ միջոցին 120,000 ոսկիի իջած էր։

Գարա Քէմալի միւս ընկերներն ալ, միլլի պայքարին յաջողութեան շնորհիւ, ազատուեցան Մալթայէն եւ Թուրքիա վերադարձան։ Անոնք սկսան կողմնակի միջոցներու դիմել։ Ասոր համար կեղծեցին իրենց գոյնը եւ խոստացան աշխատիլ երկրի ազատաբարի դրօշակին տակ։ Ազգ. ժողովին մէջ աշխատեցան իրարու մէջ ձուլել երկու խմբակները. յետոյ դիմեցին Կապի փաշային, գործակցութիւն խոստանալով անոր։ Սակայն Արտահանի երեսփոխանին ափեղցփեղ եւ անիմաստ առաջարկները ցաւ կը պատճառէին Կապի փաշային։ Ասոր վրայ Իթթիհատական պետերը կ'որոշեն ուրիշ ատեն մը նորոգութիւն խնդրել Կապի փաշայէն։

Հանրապետութեան նախագահին Իզմիր գտնուած միջոցին, Գարա Քէմալ հոն կ'երթայ եւ կ'ուզէ խորհրդակցիլ ընտրական գործերու շուրջ։ Կապի փաշան կ'ըսէ թէ չի կրնար խորհրդակցիլ, եթէ Գարա Քէմալ խմբակի մը կողմէ կը ներկայանայ. իսկ եթէ իբրեւ հայրենիքի մէկ զաւակը կուգայ, այն ատեն կրնայ իրեն հետ կարծիքի փոխանակութիւն ունենալ։ Եւ այս ձեւով է որ լսած է Գարա Քէմալը։

Պոլիս վերադարձին, Գարա Քէմալ Ճավիտ պէյի տան մէջ կը հաւաքէ Շիւքրին, Ճանպօլատ, Րահմի, Հիւսէին պատէ Ալի, Տքթ. Նազըմ, Ահմէտ Նէսիմի, Վէհպի, Էսհէմ Նայիլ պէյերը եւ ուրիշ անձեր։ Չորս հինգ անգամ ժողով կը գումարուի եւ կը տրուին այն որոշումները, որոնց պատճէնը ձեռք անցուեցաւ Տքթ. Նազըմի Իզմիրի տունէն։ Ճավիտ պէյ ալ խոստովանեցաւ թէ այս ծրագիրը այդ ժողովներուն մէջ գծուած է։

Թէեւ ամբաստանեալները կ'ըսեն թէ իրենց նպատակն էր միայն ընտրական գործերով զբաղիլ, բայց պարզ տրամաբանութիւն մը անգամ կը բաւէ ցուցնելու որ ատոր համար պէտք չկար չորս ժողով գումարելու, գիշերներն ալ մէջը խառնելով։ Ճավիտ պէյ խոստովանեցաւ թէ ծրագրին բոլոր կէտերը մէկիկ մէկիկ խորհրդակցութեան դրուած եւ գրելը միաձայնութեամբ ընդունուած են։ Ասիկա որոշակի կը ցուցնէ թէ ուրիշ կէտեր ալ նկատի առնուած են։

Ծրագրին պարունակած կէտերը օրինական տեսակէտով ոճիր չեն կազմեր, քանի որ խօսքի եւ մտածումի ազատութիւն կայ։ Բայց ոճիր է, երբ մէկ կ'գմէ գաղտնի գործունէութեան կը կա... տարուի, ծրագրին կէտերը իրականութեան փոխելու համար, Հիւսէին Ճահիտ պէյ՝ ... եւ Տքթ. Նազըմ պէյ ալ ... փորդի միջոցաւ կ'աշխատի ... րողութիւն ընել, եւ երբ վերջա... պէս Գարա Քէմալ դաւադրութիւն կը սարքէ, աւելի գործնական ճամբով հասնելու համար իրենց նպատակին։

Արդարեւ, այս ժողովներէն յետոյ, Գարա Քէմալ խորհրդաւոր գործունէութեան մը կը սկսի Շիւքրի, Ճավիտ եւ Ճահիտ պէյերու դրդումով ու օգնութեամբ։

Ամբաստանեալներէն Ալի Իհսան պէյ, իր հարցաքննութեան մէջ հետեւեալը կը պատմէ.

Օր մը Գարա Քէմալի գացի եւ ուզեցի տեսակցութիւն մը ունենալ իրեն հետ։ Սենեկապանը ըսաւ թէ էֆէնտին զբաղած է, եւ խիստ գաղտնի խորհրդակցութիւններ կը կատարէ Ջիա Խուրշիտի, Հաֆըզ Մեհմէտի եւ արեւելեան նահանգներու քանի մը երեսփոխաններուն հետ։ Հետեւաբար կարելի չէ ներս մտնել։

Այս պարագան, ինչպէս նաեւ այն կէտը որ Ջիա Խուրշիտ եւ Հաֆըզ Մեհմէտ մահափորձի կազմակերպիչներէն էին, ցոյց կուտան թէ Իթթիհատականներու կատարած խորհրդակցութիւնները ուղղակի կապ ունէին դաւադրութեան խնդրին հետ։

Այս բոլոր բացատրութիւններէն կը հետեւի թէ, Թալէաթ փաշայի հրաժարումէն եւ կուսակցութեան լուծումէն յետոյ, Իթթիհատական պետերը զանազան ձեւերով աշխատեցան, եւ վերջապէս ուզեցին դաւադրութեան միջոցաւ Պապը Ալիի նոր դէպք մը կազմակերպել եւ իշխանութեան գլուխ անցնիլ։

Գարա Քէմալ, ամբողջովին գաղտնի գործունէութեան նուիրուելէ առաջ, կարեւոր ազդակ մը կը դառնայ Յառաջդիմասէր կուսակցութեան կազմուելուն մէջ։ Իսկ աւելի առաջ, Րէուֆ պէյի միջոցաւ յարաբերութեան մէջ կը մտնէ Չոլաք Սէլահէտտինի եւ Գարա Վասըֆի նման անձերու հետ։ Ծրագիր պատրաստուած ատեն ալ Գարա Քէմալ կարեւոր դեր մը կը կատարէ։ Սակայն, հակառակ ասոր, չի մտներ Յառաջդիմասէր կուսակցութեան մէջ, որպէսզի չըսուի թէ այդ խմբակը Իթթիհատի շարունակութիւնն է եւ Յառաջդիմական պետերը հարազատօրէն։ Ասոր համար վարագոյրին ետին կը մնայ եւ ապօրինի գործունէութեան կը սկսի։ Այս գործունէութեան աւելի զարկ կը տրուի, երբ դատարանի որոշումով կը լուծուի Յառաջդիմասէր կուսակցութիւնը։

Նկատի առնելով դատին ընդհանուր պատկերը կը պահանջեմ հին օրէնքին 58րդ յօդուածին համաձայն եւ 55րդին վրայ յենլով պատժել հետեւեալները, եթէ երբեք դատավարութեամբ հաստատուի անոնց վերագրուած յանցանքը.— (կախաղան կամ մշտնջենական թիապարտութիւն)։

Տօքթ. Նազըմ, Ճավիտ, Քէօր Ալի Իհսան, Արտահանի երեսփոխան Հիլմի, Քիւչիւք Թալէաթ, ... տիկանական նախկին ... Գարա Վասըֆ, Հիւսէին ... Մերսինի նախորդ երեսփոխաններ Սէլահէտտին եւ Նայիլ, Արղանի ներկայ երեսփոխան Իհսան, Մի... հաթ Շիւքրի, Րէուֆ, Անան...

յանձի պէյեր, ինչպէս նաեւ «Թանինի» խմբագրապետ Հիւսէին Ճահիտ պէյ, որ ուրիշ խնդիրով մը մշտնջենական աքսորի դատապարտուած է։

Պատժական օրէնքին 45րդ յօդուածին համաձայն եւ 58րդ յօդուածին յենլով պատժել հետեւեալները.—

Տօքթ. Հիւսէին Ճաւէ Ալի, «Զաւալա» անուն նաւօթ Համտի, Թղթատարական նախկին տնօրէն Ճիլի, Փաթիհի նախկին պատ. քարտուղար Վէհպի, Մաքրիգիւղի պատուրեալ Խըրաճիմ Էտհէմ, Ճէմալ Ֆերիտ, Իթթիհատի ընդհ. կեդրոնի նախկին անդամներէն Իսմայիլ Սապրի, Տօքթ. Րուսուհի, արտաքին նախկին նախարար Ահմէտ Նէսիմի, Սալահ Ճիմճօզ, Հանգստեան կոչուած Րիզա, պատ. քարտուղարներէն Հիւսնի, Օրտուի զօրանոցի փաշայի տնօրէն Նայիմ Ճէվատ, Թըրնաքճը Սալիմ, Ետապ Ճէմիլի եղբայրը Մէհմէտ, «Քէհեա» Ալի Օսման, Սալիհ Րիֆաթ, քօմիսէր Ճավիտ, Հանր. պարտքերու քննիչներէն Նազըմ, հանգստեան կոչուած գայմագամ Զէքէրիա, Հաշուագործներու ընկերութեան տնօրէն Խըլզէթ, Սկիւտարի նախորդ Թաղապետ Րիֆաթ, Գարա Քեմալի ծառան՝ Հասիպ, Մաքրիգիւղի պատ. քարտուղար Ըհէմ Մուխթար, Մաքրիգիւղի նախկին գայմագամ Նէշէթ, Պէօյիւքտէրէ Պէօյիւք Միւհսին Թիթիսա, Իզմիրի դրամատան տնօրէն Մէհմէտ Ալի, ասաց գանձապահ Րիզա, Սաամէտտին Րիզա, Գանթարճը ընկերութեան տնօրէն Պէքիր Սըտքը, Միլլի Թիճարէթի Իզմիրի ներկայացուցիչ Իհսան եւ Միլլի Մահսուլաթ ընկերութենէն Հասան Ֆեհմի պէյերը։

Զ. Ս. Մ. ԴԱՇՏԵՑԻՆ ՉԲՕՍԱՆՔԸ

Կիրակի օր Բլամարի անտառին մէջ տեղի ունեցաւ Զաֆհանայ Որբերու Միութեան պտտառնանդէպը։ Բիչ մը անկատար էր կազմակերպութիւնը, և այս պատճառաւ ամբողջ ընտանիքներ, որոնք ճաշը առած եկած էին, ցրուած մնացին անտառին մէջ։ Սակայն անոնք որ ժամ առաջ հասած էին, ակնին մօտ իրենց ճաշը ընելէ յետոյ հաւաքուեցան անտառին եզերքը թափի վէն դաշտին վրայ, ուր առաջուց եկեր կը խաղային այրիներ։

Թառախմ Արզար, որ սխրանմար եկած էր միային որբերը զուարճացնելու, եւ իր ընկերը Վրացի Լուսաբեան, հագուած՝ ազանզական զգեստներով, մեծ խանդավառութիւն մը ստեղծեցին երգելով եւ պարելով։ Օր. Երուանդուհի Գրիգորեան և Հրանոյշ Գազազեան շարունակ պարեցին ընդունակութեամբ եւ գեղեցկօրէն։

Ֆրանսացի ընտանիքներ, հաւաքուած՝ երկար դիտեցին նաւ աղջիկներու եւ երիտասարդներու շուրջպարերը։ Որբերը արտասանութիւններ ըրին։ Մանուկի նման ամբողջ ժողովուրդը կը զբօսնուր գեղեցիկ դաշտին վրայ։ Բոլորը լիարուռն մասնակցեցան Միութեան ի նպաստ աճուրդներուն, և կոկիկ գումար մը հաւաքուեցաւ։ Որբերը իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին Տէր եւ Տիկ. Գէորգեանին եւ Պ. Գէորգ Գազազեանի, իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութեան առթիւ։ Այն որբերը որոնք Միութեան դեռ չէին մասնակցեր, տեսնելով ոգեւորութիւնը, արդէն կապուած կը զգային անոր եւ կը թելադրէին նաւ նման առիթներ, պարապահներէն աղատելու համար մեղրելններ,

Ահա մեր Միութիւններուն ժողովն ու փառքուն շարժումներուն մէջ Զաֆհանայ Որբերու Միութիւնը կ'երեւի հետզհետէ աւելի յուսատու եւ աւելի շարժուն։

Ա.

ՈՎ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ 375 ՖՐԱՆՔ

Ինքնութեան թուղթի նոր օրէնքը յուզումներու եւ զանազան բսի-բսանքներու տեղի տուաւ վերջին օրերս։

Խնդիրը լուսաբանելու համար, քանի մը օր առաջ ռուսական թերթի մը խմբագիրներէն մէկը ներկայանալով ներքին նախարարութեան օտարականներու գիւանին, հետեւեալ տեղեկութիւնները ստացած է.—

ՏԵՍՈՒՉԸ.— Ինչպէս ձեզի յայտնի է, երկու օր առաջ հրահանգեցինք, որպէս զի օտարականներուն առ այժմ ինքնութեան թուղթեր չտրուին։ Մենք կը սպասէինք Խորհրդարանի եւ Ծերակոյտի վերջնական որոշումներուն։ Հիմա օրինագիծը օրէնքի ոյժ ստացած ըլլալով, ինքնութեան թուղթեր տալու գործողութիւնները պիտի վերսկսին։ Իրականին մէջ ոչինչ փոխուած է, միայն 68 ֆրք.ի փոխարէն պիտի գանձենք 375 ֆր., իսկ 10 ֆրանքի (զեղչեալ) փոխարէն 40 ֆրանք։

— Որո՞նք պիտի օգտուին զեղչեալ սակերէն։

— Գործնալ անոնք, որոնք կ'օգտուէին առաջ, այսինքն այն ուսանողները, որոնք ներկայիս կ'ուսանին ֆրանսական բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններու մէջ, գրողները, լրագրողները, գիտնականները, անոնք, որոնք ֆրանսային մասնաւոր օգտակար ծառայութիւն մատուցած են, չքաւորները եւ վերջապէս Travailleur salarié (աշխատավարձ առնող բանուոր) կոչուած բանուորները։

— Travailleur salarié ըսելով ո՞ր կարգի բանուորները նկատի ունիք։

— Այն բանուորները, որոնք Ֆրանսա եկած են բստ պայմանագրութեան, սահմանի վրայ ցուցակագրուած են եւ ստացած են (Sauf Conduit) մուտքի արտօնութիւն։

— Ձեզի յայտնի է, որ ռուս գաղթականներու ստուար մէկ մասը Ֆրանսա եկած է առանց ո եւ է պայմանագրութեան։ Անոնց անցագիրներուն մէջ յիշատակուած է ոչ թէ «բանուոր», այլ «ճարտարապետ», «բժիշկ», «փաստաբան», «սպայ», եւայլն, բոլոր անոնք Ֆրանսա մտնելէ ու ինքնութեան թուղթ առնելէն վերջն է, որ ստիպուեր են զբաղիլ ֆիզիքական աշխատանքով։ Անոնք մեծ մասամբ կ'աշխատին գործարաններու մէջ, եւ սովորական բանուորներէն աւելի օրավարձ չեն ստանար եւ իրապէս ձեր ըսած Travailleur salarié կարգին կը պատկանին, մինչդեռ Ոստիկանական ցնորէնութիւնը առանց ատոնց իրական վիճակը հաշուի առնելու, ինքնութեան թուղթերը փոխելու ատեն կը գանձէր 68 ֆրանք։ Մի՞թէ այս մարդիկ հիմա 375 ֆրանք պիտի վճարեն։

— Երբե՛ք։ Պէտք է միանգամ ընդ միշտ վերջ տալ այս թիւրիմացութեան։ Բոլոր անոնք, որոնք Ֆրանսա մտնելու եւ առաջին ինքնութեան թուղթը ստանալու ատեն բանուոր չեն եղած, այլ յետագային են եղած, բոլորովին իրաւացի կերպով կը պատկանին արտօնեալ կարգին (զեղչեալ տուրք վճարող)։

— Անոնք ինչո՞վ պիտի հաստատեն իրենց այդ իրաւունքը։

— Ինքնութեան թուղթերը փոխելու ատեն անոնք ներկայանալու են ոստիկանական տեսչութեան, իրենց գործատէրերէն ստացած աշխատանքի վկայականներով, (սէրթիֆիքա տը թռավայլ), ուր յիշուած պիտի ըլլայ, թէ այս ինչը կ'աշխատի այնինչ հաստատութեան մէջ իբրեւ վարձքով բանուոր (Travailleur salarié)։ Այս վկայականը կանխապէս վաւերացուած պիտի ըլլայ Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ։ Այս երկու ձեւակերպութիւնները կատարուելէ վերջ, անոնք այլեւս կը վճարեն ոչ թէ 375 ֆրանք այլ միայն 40 ֆրանք եւ այն ատեն նոր ինքնութեան թուղթերուն մէջ ալ համապատասխան փոփոխութիւն կը մտցուի, օրինակ՝ փոխանակ «ճարտարապետ», «փաստաբան» եւայլն. գրուելու կը գրուի «բանուոր»։ Այնպէս որ այս տարի 68 ֆրանք վճարողները յետագային այս փոփոխութիւնը կատարուելէ վերջ պիտի վճարեն 40 ֆրանք։

— Իսկ անոնք, որ վճարած են 68 ֆրանք եւ արդէն ստացած են ինքնութեան թուղթերը պարտաւո՞ր են արդեօք վճարել տարբերութիւնը։

— Անոնք, որ արդէն ունին իրենց ձեռքը նոր ինքնութեան թուղթեր, չպիտի նեղութիւն քաշեն ոստիկանատուն երթալու. անոնք 375 ֆրանք պիտի վճարեն յառաջիկայ տարուընէ սկսած։ Իսկ անոնք, որ մինչեւ այժմ ունին միայն ստացագիր (րէսիփիսէ), ինքնութեան թուղթերը ստանալու ատեն պիտի վճարեն կամ 375 ֆրանք եւ կամ 40 ֆրանք, նայելով թէ ո՛ր կարգին կը պատկանին։

— Սակայն ներկայիս Ռուսներէն մեծագոյն մասը ունի միայն ստացագիր։

— Ըսա՞ղ. այդ մեր յանցանքը չէ։ Ասկէ շուրջ երեք ամիս առաջ, ծրնեւի մէջ տեղի ունեցած անցագրային խորհրդաժողովէն վերջ, գաղթականական գործերու լիազօր վարչութիւնը նոր օրինագիծ մը մշակելու ձեռնարկեց, որով բոլոր ռուս գաղթականներէն 5 ֆրանք (ոսկի) տուրք պիտի գանձուի։ Մինչեւ այս խնդրի վերջնական լուծումը մեզմէ խնդրեցին դադրեցնել ռուս գաղթականներուն նոր թուղթեր տալը, ինչ որ մենք կը կատարենք։ Օրինագիծը տակաւին կը մշակուի, մենք կը սպասենք ու կուտանք միայն ստացագիր։

— Ուրեմն հաւանակա՞ն է, որ 375 ֆրանքէն զատ ռուս գաղթականները պիտի վճարեն նաեւ 5 ոսկի ֆրանքի տուրքը։

— Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այդպէս որոշէ, անշուշտ միւս տուրքերու հետ միասին այդ եւս պիտի գանձուի։

Ցետոյ խմբագիրը տնօրէնին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ նաեւ այն պարագային վրայ, թէ կարգ մը գործարաններու մէջ ինքնութեան թուղթ չունեցող Ռուսերուն կը մերժեն աշխատանք տալ, մինչդեռ րէսէպիսէն ինքնութեան թուղթին համազօր պէտք է որ նկատուի։ Օտարականներու գիւանին ցնօրէնը կը յայտարարէ, թէ տակաւին պարզ թիւրիմացութեան արդիւնք է եւ կը խնդրէ բոլոր բանուորական կազմակերպութիւններէն, որ նման դէպքեր եթէ տեղի ունենան, անմիջապէս իրեն հաղորդեն։ Համապատասխան հրահանգներ պիտի տրուին նաեւ գործարաններու տնօրէնութեանց։

Այս լուսաբանութիւններէն վերջ կը կարծենք թէ մեր հայրենակից բանուորներն ալ աւելորդ իբրաւնցման չեն մատնուիր ու տուրքի զեղչեալ սակով օգտուելու համար պէտք եղած գործողութիւնները ժամանակին կը կատարեն։

Հարկ է մեր հայրենակիցներուն յիշեցնել նաեւ այն, որ հայ գաղթականներն եւս Ֆրանսայի մէջ նոյն իրաւական վիճակը ունին, ինչ որ ռուս գաղթականները, հետեւաբար ինչ որ Ռուսերու համար ըսուած է, կը վերաբերի նաեւ Հայերուն։

Լ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

"ԼՔԵԱԼ" ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

Պոլսոյ Թերթերը պաշտօնապէս կը հրատարակեն լքեալ գոյքերու նոր կանոնագիրը, հետեւեալ մեկնութիւններով.—

1) Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածներուն համաձայն, պէտք չկայ այլեւս լքեալ գոյքերու վրայ որ եւ է գրաւում ընել, 1924 Օգոստոս 6էն սկսեալ, թուական, որ ատեն յիշեալ դաշնագիրը գործադրութեան դրուած է։

2) Եթէ գրաւումը գործադրուած է, այսինքն՝ եթէ լքեալ գոյքի մը գոյութիւնը պաշտօնապէս հաղորդուած է կառավարութեան 1924 Օգոստոս 6էն առաջ, խնդրոյ առարկայ ձեւակերպութիւնները պիտի ամբողջացուին։

3) Եթէ գրաւումը գործուած է, այսինքն եթէ լքեալ գոյքի մը գոյութիւնը պաշտօնապէս հաղորդուած է կառավարութեան 1924 Օգոստոս 6էն վերջ, հետեւեալ գործողութիւնները տեղի պիտի ունենան.—

Ա) Եթէ գոյքերուն սեփականատէրը կը գտնուի հոն ուր հաստատուած է իր կալուածը, այս վերջինը իրեն պիտի վերադարձուի։ Եթէ հոն չի գտնուիր եւ ներկայացուած է փոխանորդէ մը, խնդրոյ առարկայ կալուածը պիտի վերադարձուի անոր։ Եթէ սեփականատէրը փոխանորդ չունի, պետութիւնը պիտի մատակարարէ զայն, ի հաշիւ սեփականատիրոջ, համաձայն հանրային իրաւանց։

Բ) Եթէ այսպիսի լքեալ կալուածներ վերապահուած կամ վարձուած են գաղթականներու, այս կալուածներուն փոխարժէքը պիտի վճարուի սեփականատէրին, նըկատի առնելով կալուածը գտնուած տեղին գինները որոնք ճշդուած են վարչական ժողովներու կողմէ, կանխիկ վաճառման պարագային։

Գ) Եթէ գոյքերը ծախուած են, սեփականատէր ոչ պիտի դրուի այնքան գումար, որքանի վաճառուած է գոյքը։ Եթէ սեփականատէրը չի հաւանիր ատոր, իրաւունք ունի դիմելու դատարան վճիռ մը ձեռք բերելու համար։

Դ) Անընդունելի նկատուած է որ լքեալ գոյքերու հաշուեյարդար օրէնքները գործադրուին կալուածներուն այն անձերուն որ չէնքեր կամ հողեր ունին իրենց գտնուած տեղէն դուրս եւ ուրկէ չեն փախած ոչ ալ անյայտ եղած են, ինչպէս նաեւ, մինչեւ անգամ բացակայած։ Եթէ հետեւաբար, օրէնքին սխալ մեկնաբանութեամբ այս կարգի պարագաներ կան, եթէ օրինակի համար, գրաւում մը տեղի ունեցած է Պոլսէն դուրս գտնուած գոյքերու որ կը պատկանին Պոլսոյ մէջ բնակած, բնակած եւ արձանագրուած անձի մը, որ բացակայած ալ չէ, անհրաժեշտ է որ գործուած սխալը սրբագրուի եւ խնդրոյ առարկայ ինչքերը վերադարձուին։

*** Այս պատճէնին ուսումնասիրութենէն, կը հետեւի թէ.—

Ա) Որովհետեւ գործավարներու խորհուրդը, ուրիշ իրաւունք չունի բայց եթէ հրատարակել կանոնագիր՝ Ազգ. Մեծ Ժողովէն կանոնաւորաբար հռչակուած օրէնքներուն գործադրութեան եղանակին վրայ, պէտք է հասկընալ որ կառավարութիւնը կը նկատէ թէ՝ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուելովը, լքեալ գոյքերու վերաբերեալ օրէնքներուն գործադրութիւնը ինքնին կը դադրի։

Բ) Թէ՝ հետեւաբար, այդ թուականէն ի վեր այս ոգիին հակառակ կատարուած ամէն ինչ ապօրէն է եւ պէտք է սրբագրուի։

Գ) Ցօդուածներուն մնացեալը ցոյց կուտայ թէ պետութիւնը ինչ կերպով կը խորհի գործադրել լքեալ գոյքերու օրէնքներու ջնջումով առաջ եկող հետեւանքները։ Օրինակի համար, ըսուած է թէ, այն պարագային երբ գոյք մը վարձուած կամ վերապահուած է գաղթականի մը, Վարչական Ժողովին կողմանէ որոշուելիք փոխարժէքն է որ պիտի վճարուի սեփականատիրոջ։ Այս յօդուածը պէտք է ըմբռնուի կամաւոր իմաստով մը։ Հանրապետութեան օրէնքները չեն կրնար պարտադրել քաղաքացիի մը ընդունիլ վճարման եղանակ մը որուն ինք հաճութիւն չէ տուած։ Կանոնագիրը 3րդ յօդուածին Բ. հատուածով կ'առաջարկէ վէճ մը կարգադրելու եղանակ մը։ Բայց հատուածին վերջին նախադասութիւնը կը գործադրուի թէ ծախուած եւ թէ գաղթականներու վարձուած գոյքերուն նկատմամբ։

Դ).— Վերջին յօդուածն ալ ունի մասնաւոր կարեւորութիւն մը եւ կը վերաբերի այն գրաւումներուն, որ գործուած են 1924 Օգոստոս 6էն առաջ։ Ինչպէս մեկնաբանութեան բացայայտ սխալ մըն էր որ եւ է տեղ հաստատուած անձեր նկատեր են իբր լքող երկրին ուրիշ մէկ կողմը իրենց ունեցած գոյքերը։ Մինչեւ իսկ եթէ այս կարգի ինչք մը ծախուած է կամ վարձուած գաղթականի մը, ըլլայ ան 1924 Օգոստոս 6էն առաջ կամ վերջ, պէտք է վերադարձուի իր բուն սեփականատիրոջ։

Ե).— Նոյնպէս այլ եւս կարելի չէ լքեալ գոյք նկատել գոյք մը որ կը պատկանի բացակայ քաղաքացիի մը եւ մեկնած է մինչեւ իսկ անկանոն կերպով։ Նոյնպէս տեղի չկայ լքեալ գոյք նկատելու գոյքերը անոնց որ շատ տարիներ առաջ մեկնած են երկրէն Թրքական անցագրով մը, պաշտօնէ մը որ պաշտպանուած է ելմտական շատ մը ճիւղերէ։

Զ).— Կը մնան միշտ տակաւին շատ մը կէտեր վիճելի ինչ որ վերաբերի 1924 Օգոստոս 6էն առջի ժամանակաշրջանին եւ մանաւանդ՝ ԲԱՑԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ, ՄԵԿՆՈՒՄ եւ ՓԱԽՈՒՍՏ բառերուն տրուելիք իմաստին, այնպէս ինչպէս ցոյց տրուած են 1923 Ապրիլ 15ի օրէնքին 6րդ յօդուածով։

*** Լքեալ կալուածներու մէջ նստողները այն պարագային՝ երբ վարձքերը չտան, վարձքը պիտի գանձուի թաhսիլը էմվալ օրէնքին համաձայն։

ՀԱՅ ԴԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐ

Վալայրի երկրագործական եւ այգեգործական վարժարանէն այս տարի շրջանաւարտ եղան Արմաշի նախկին գիւղատնտեսական սաներէն պ. պ. Վազգէն Շուշանեան, Սիսակ Սիսլեան եւ Ցովհաննէս Չէրչեան։ Առնցմէ Թերթիս աշխատակից Վազգէն Շուշանեան (բնիկ Ռոտոսթոցի) 25 շրջանաւարտներու վրայ երրորդ եղած եւ Երկրագործական Նախարարութեան պրոնզէ շքադրամը ստացած է։ Սիսակ Սիսլեան, Հաճընցի, եղած է չորրորդ եւ ստացած է նշանգային Վարչութեան Նուիրած շքադրամը, իսկ պ. Ցովհաննէս Չէրչեան, Եդեսիացի, եղած է վեցերորդ։

Այս երիտասարդ գիւղատնտեսները կը պատրաստուին մէկ տարի ալ յաճախել Մամբրօլի երկրագործական վարժարանը, կատարելագործելու համար իրենց մասնագիտութիւնը։

Ջերմ նիւթական ապահով միջոցներէ, այս տղաքը իրենց չարքաշութեան եւ չարաչար աշխատանքին շնորհիւ հասած են առողջ զարգացման, եւ արժանաւորին իբրեւ բանուոր կ'աշխատին, ուրիշին վրայ բեռ չըլլալու համար։

ՉԱՑՆԸՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԱՆԱՄՕԹ ՍՈՒՏ

Տէսինէն կը գրեն մեզի.

Տեղական խառնակիչ [illegible] նոր սուտերուն առթիւ, կը [illegible] թանք յայտարարել.—

1.— Ոչ մէկ ատեն [illegible] կին կամ այր վկայութեան գացած չեն Լիօն։

2.— Տէսինէն ոչ մէկ Դաշնակցական կամ չէզոք հակողութեան տակ չէ, եւ ոչ ալ գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Մայիս 2ի դէպքին մէջ։ Միայն սխրահոչակ Գ. Թ.ի մատնութեամբ երկու Դաշնակցական եւ մէկ չէզոք, Լիօնի ընդհ. Ապահովութեան ցնօրէնին ներկայացան եւ հարցաքննութենէ վերջ վերադարձան։

Վերջին անգամ Գ. Թահմազեան հետը ունենալով դաւանափոխ Հնչակեան Գ. Գավլաքեանը, հօս գալով գացին ո ղղակի Պ. Արփիար Ղուկասեանի աշխատած գործարանը բայց հազիւ դուռնէն ներս մտած վռնտուեցան չէֆ տիւ փէրսոնէլին կողմէ։ Հերոսները ճարահատ, տեղւոյս մանկապարտէզի Օրիորդին քով կ'երթան եւ դպրոցական խնդիրներու շուրջ կարճ խօսակցութենէ մը վերջ, խօսքը կը փոխադրեն Մայիս 2ի դէպքին վրայ եւ կը հարցնեն Ղուկասեանի եւ Ա. Սարգիսեանի մասին։ Հօս ալ չկարենալով երես գտնել, Լիօն կ'ապաստանին։

Անցած օր պ. Ղուկասեան ոստիկանատուն հրաւիրուեցաւ եւ իրեն վերագրուած սուտ վկայութիւնները ջրելէ վերջ, իրիկունը վերադարձաւ։

Մէկ խօսքով, սուտի սաւանին այս գրածն ալ վերէն վար յերիւրածոյ է եւ պարզապէս գաղութը պառակտելու կը ծառայէ։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն, 1926ի առաջին վեցամսեայ ընթացքին (Ցունուար-Ցունիս) Երեւանի մէջ ծնած են 4026 հոգի, մեռած՝ 1739։ Մահերու հետ բաղդատաբար ծնունդները մեծ համեմատութիւն կը կազմեն Բ. գաւառակին մէջ, ուր ծնունդ եղած է 512, մահ՝ 355. իսկ ամէնէն քիչ՝ 5րդ գաւառակին մէջ, ուր ծնած են 236 հոգի, իսկ մեռած՝ 53։ Նոյն ժամանակամիջոցին արձանագրուած է 638 ամուսնութիւն։ Ամէնէն շատ ամուսնութիւն եղած է Աղբարայի մէջ որ ունի 7542 բնակիչ եւ արձանագրած է 55 ամուսնութիւն. իսկ ամէնէն քիչ՝ 7րդ գաւառակը, որ ունի 15007 բնակիչ, բայց արձանագրած է միայն 21 ամուսնութիւն։ Քիչ է նաեւ 6րդ գաւառակի ամուսնութեան համեմատութիւնը,— 19575 բնակիչ, 19 ամուսնութիւն։

ՆՈՐ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆ

Երեւանի Թերթերը կը գրեն թէ կառավարութեան անդամները վերջերս Ռոտեփանեան երթալով, աչքէ անցուցած են Կուրթանի ձորը, ուր պիտի շինուի 32,000 ձիու ուժ ունեցող ջրաելեկտրակայան մը։ Այս կայանը Հայաստանի մէջ առաջին տեղը պիտի բռնէ իր մեծութեամբ եւ ելեկտրական ուժ պիտի մատակարարէ գրեթէ ամբողջ Լօռիի շրջանին։

համար Ֆրանսական կառավարութեան հետ։ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Հասան պէյ Լոնտոն կ'երթայ, Իրաքի քարիւղներուն Թրքական բաժինը ծախելու եւ Անգլիոյ հրապարակին վրայ փոխառութիւն մը կնքելու համար։

Ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսիոյ մէջ

Քանի մը օրէ ի վեր եւրոպական թերթերը արձագանգը կ'ըլլան ծանրակշիռ լուրերու Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին։ Այսպէս, կ'ըսուի թէ յեղափոխութիւն ծագած է Քրօնշթատի և Լէնինկրատի մէջ, թէ Սեւ ծովու պոլշեւիկեան նաւատորմը ըմբոստացած է եւ կը ռմբակոծէ Խրիմի եզերքին քաղաքները, Ուքրանիոյ մէջ «ճերմակ բանակ»ին յաղթական յառաջխաղացումին առջեւ կարմիր բանակը կը նահանջէ, Ուկրէն կառավարութիւնը ընդհանուր զօրաշարժ յայտարարած է, թէ Չեկայի նախագահը արտասովոր լիազօրութիւն ստացած է եւլն.։ Փարիզի ռուս դեսպանատունը եւ Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքեն այս լուրերը։

ՀԱՄԱՔԱՅԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ Եուկօսլավիա, Յունաստան, եւ Ռումանիա հաւաքական ծանուցագիր մը յանձնած են Պուլկարիոյ կառավարութեան։ Այդ ծանուցագրով կը պահանջուի 1.— Լուծել մակեդոնական կոմիտէն, 2.— Յանձնել այն յանցաւորները որոնք սերպիական հպատակ կը նկատուին, 3.— Պատժել պուլկար յանցաւորները, 4.— Հատուցում ընել զոհերու ընտանիքներուն։

Պուլկարիոյ մէջ կը հերքեն թէ ծանուցագիրը վերջնագրի հանգամանք ունի։ Եթէ պուլկարական կառավարութիւնը պատասխանէ թէ չի կրնար ջնջել մակեդոնական կոմիտէն, խոստովանած պիտի ըլլայ թէ այդ կոմիտէն ամենակարող է, Պուլկարիոյ մէջ։ Այդ պարագային, Պելկրատի մէջ կը խորհին տարբեր միջոցներ ձեռք առնել։

Քլէմանսօյի յուզիչ նամակը

«Ֆրանսայի Վագր»ը, որ երկար ատենէ ի վեր իր պատեանին մէջ քաշուած էր եւ չէր զբաղեր քաղաքականութեամբ, առջի օր սրտառուչ բաց-նամակ մը ուղղեց Ամերիկայի Նախագահ Քուլիճին, Ֆրանսայի պարտքին մասին։ «Եթէ ազգերը խանութներ ըլլային, սեղանաւորական հարցերը պիտի կարգադրէին աշխարհի ճակատագիրը։ Դուք մեզմէ կը պահանջէք ոչ թէ առեւտրական, այլ պատերազմի պարտքի մը վճարումը, եւ գիտէք որ մեր զանձը պարապ է։ Այդպիսի պարագաներու մէջ, պարտատէրը պայմանաժամով մուրհակներ կը ստորագրէ։ Այ՞դ է ձեր ուզածը։ Արդ, գաղտնիք չէ որ այդ պայմանաժամերը խաբուսիկ են եւ պիտի յանգին փոխառութեան, գրաւի ենթարկելով մեր հողային ստացուածքները, ինչպէս Թուրքիոյ մէջ։ Ես կուգամ ձեզի յայտարարելու թէ այդ բանը երբեք չպիտի ընդունինք։ Ֆրանսան ծախու չէ, մինչեւ անգամ իր բարեկամներուն։ Մենք անկախ ստացած ենք զայն եւ անկախ ալ պիտի ձգենք»։

Տակաւին շատ սրտառուչ խօսքեր ունի նախկին վարչապետը։ Խնդիրը այն է որ, Նախագահ Քուլիճ երկու չոր բառով իր շրջապատին հաղորդած է իր պատասխանը, յայտնելով թէ պարտքերու խնդիրը փակուած է...

Քերականութիւնները կ'արգիլուին...

Թուրքիոյ կրթական գործավարութիւնը մերժած է կարգ մը հայերէն դասագիրքեր, որոնք իրեն ներկայացուած էին վաւերացուելու համար։ Ասոնց մէջ են Յովհ. Գազանճեանի Քերականութիւնները, Զապէլ Ասատուրի Գործնական քերականութիւնը, Յակոբեանի, Ծալեանի, Խաչկոնցի և Մարգարեանի պատմութեան գիրքերը, «Թանգարան»ի 1923ի Ա. տարին և 1921ի Բարձրագոյն տարիները։ Մաշտոցի եւ Մանուկեան քհ.ի կրօնի գիրքերը։ Այս տարի ամէն դպրոց առանձին պիտի ներկայացնէ իր դասագիրքերը, իւրաքանչիւրէն երեք օրինակ ըլլալու պայմանաւ։ Վաւերացուած օրինակ մը պիտի վերադարձուի վարժարանի տնօրէնութեան։

⁂ Պոլիս, Սամաթիոյ Անարատ Յղութեան քոյրերու վարժարանը փակուած է՝ կառավարութեան հրամաններուն անսաստած ըլլալուն համար։ Կրթական տնօրէնութիւնը հետապնդումներ կը կատարէ այն դպրոցներուն դէմ, որոնք կը դժկամակին վճարել Թուրք ուսուցիչներու արձակուրդի թոշակները։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

«Թայմզ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կ'ըսէ թէ պոլշեւիկները մեծ ջանքեր կը թափեն, համոզելու համար Թուրքիան որ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելու դիմում չկատարէ, մինչ արեւմտեան պետութիւնները ատոր հակառակը կը թելադրեն։ Մասնաւորաբար Գերմանիա կը փափաքի որ Թուրքիա մտնէ Ժընեւի արիսպագոսին մէջ, յոյս ունենալով որ իր նախկին զինակիցը օգտակար կրնայ ըլլալ իրեն շատ մը խնդիրներու մէջ։

Գերմանիա կը պնդէ

Փարիզի գերմանական դեսպանը նոր ծանուցագիր մը յանձնեց կառավարութեան, որով կը պահանջէ զեղչել Հռենոսեան գաւառներու գրաւման բանակը, եւ «անտեսանելի» դարձնել գրաւումը, քանի որ Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ պիտի մտնէ եւ Լօքարնոյի դաշինքը ի զօրու է։

Այժմ 85,000 ֆրանսացի, անգլիացի եւ պելժ զինուոր կայ Հռենոսի վրայ։ Գերմանիա կը պահանջէ որ 50,000ի զեղչուի այս թիւը։ Յետոյ, կ'ուզէ որ անոնք կեդրոնացուին քանի մը խոշոր զօրանոցներու մէջ, եւ ոչ թէ ցրուին գերմանական բոլոր քաղաքներուն մէջ։

⁂ Պաշտօնական հաղորդագրութեան մը համաձայն, Գերմանիա մինչեւ 31 Յուլիս 1926 թուականը Ֆրանսայի վճարած է 487,231,378 մարք ոսկեդրամ, այսինքն 3 միլիառ 900 միլիոն ֆրանք։

Նոր տուրքեր օտարականներու համար

Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը քննեց երեսփոխաններ Ֆալքօզի եւ Հանրի Ֆուժէրի ծրագիրները, ֆրանսաբնակ օտարականներու վրայ նոր տուրքեր դնելու մասին։ Ընդհ. տեղեկաբեր Պ. Շափտըլէնի առաջարկով, որոշուեցաւ ինքնութեան թուղթերու պայմանաժամը երկու ամիսէն 15 օրուան իջեցնել։ Ասկէ զատ ինքնութեան թուղթերը փոխանակ երկու տարին անգամ մը փոխելու, ամէն տարի պիտի փոխուին։ Տեղեկաբերը մտադիր է այս խնդիրը Երեսփ. ժողովի օրակարգին վրայ դնել, ամառուան արձակուրդէն առաջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հելլէն կառավարութիւնը վերջնապէս որոշած է ծախել Վիլհելմ կայսեր Քորֆուի «Ախիլլէօն» դղեակը։ Փոխարժէքը պիտի յատկացուի գերմանիոյ մէջ նիւթական կորուստ կրող հելլէնահպատակներուն։

ԱՍՏՂԻԿ ՔՈՍՏԻԿԵԱՆ

ԵՒ

ԳԵՂԱՄ ԳԱՆՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

8 Օգոս. 926 փարիզ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը՝ յառաջիկայ Շաբաթ. 14 Օգոստոսի իրիկունը սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը 13 Օգոստոս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին, կարեւոր զեկուցում ընկ. Ք.ի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. Կուս. Դասընթացքը վաղը՝ Հինգշաբթի, Café du Métroի վերնայարկը, Métre Odéonի դիմաց։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը 15 Օգոստոս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը, իրենց անդամատետրներով։

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ կիրակի 15 Օգոստոս կէսօրէ առաջ ժամը 8,30ին «Քաֆէ Նուվօ Սանթր»ի սրահը, Թիւ 7, փլաս տիւ փօն։ Օրակարգ խիստ կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. Փօնտը Շէրիի Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ երեկոյ 14 Օգոստոս, ժամը 7.30ին ծխավաճառի կից սրահին մէջ։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Երիտասարդաց Միութեան հրապարակային բանախօսութիւնը 14 Օգոստոս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, 40bis Rue Etienne Dolet։ Կը խօսին Պ. Պ. Լեւոն Զորմիսեան եւ Շ. Նարդունի Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Հ. Եէմէնիճեանէ՝ խմբագրատուն հանդիպիլ։

Նոյնը «Արագած»ի վարիչէն։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կեդրոնի հասցէն փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի որ նկատի ունենան բոլոր մասնաճիւղերն ու որբերը, ինչպէս եւ միւս կազմակերպութիւնները։ Նոր Հասցէ.— Union des Orphelins Arméniens Majeurs, 23, Rue de la Jonquière, Paris (17e).

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական փորձերը տեղի կ'ունենան, ամէն Կիրակի առաւօտ C. A. Montrougeի մարզադաշտին մէջ։ Ժամադրավայր Փօրթ տ'Օրլէան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՏԷՍԻՆ, Գ. Ջ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՊԵԼՄՈՆ, Յ. Մ.— Ստացանք 26 ֆրանք։

ԼԸ ՓՈՒՋԷՆ, Պ. Ս.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Ա. Եղբ.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ԼԸ ՓԻՒԻ, Ս. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԱԼԷՍ, Ս. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ն. Պ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ԼԱՍԷՅՆ, Յ. Պ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՄՈՆԹԵՍՔԻԷՕ, Մ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 10 տոլար։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Թ.— Ստացանք 60 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Մ. Գ.— Ստացանք 25 ֆրանք 50 ս.։

ՎԱԼԱՆՍ, Գործ.— Ստացանք 180 ֆր.։ Աւելցուցինք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Տ. Մ.— Ստացանք 42 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պ. Թ.— Ստացանք 200 ֆրանք։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Ռ. Գ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Լ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՍԷՆ ԼՈՐԱՆ, Հ. Ն.— Ստացանք վեցամսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ս.— Ստացանք 50 ֆրանք. դրկեցինք Օգոստոս 1էն։

ԳՐԻՆԵՕԼ, Խ. Լ.— Ստացանք 25 ֆրանք 50 ս.։ Գիրքը դրկեցինք։

Պ. ՔՈԼՈՄՊ, Յ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Հ. Տ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԱ ՍԷՅՆ, Ե. Ե.— Ստացանք 45 ֆրանք։

ԲՆԱԿԱՐԱՆ

կը փնտռուի երկու սենեակ և խոհանոց՝ տունի մը մէջ, կամ յարկաբաժին մը՝ 2-3 սենեակ եւ խոհանոցով, Փարիզի մէջ կամ մօտակայ արուարձանները։ Դիմել խմբագրատուն։

ԿԱՐՈՒԺԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աշխատանոցի մէջ՝ ելեքտրականութեամբ բանող մեքենաներու վրայ. տեւականօրէն եւ նպաստաւոր պայմաններով, պատրաստ կար կարելու համար, գործաւորուհիներ կ'ուզուին։ Դիմել՝ 341, Rue des Pyrénées. Երդ յարկը։ (Թրամուէյ 26, Մեթրօ Gambetta. Օթօպիւս՝ O. եQ.)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգի նորոգութեան համար կը փնտռուի հայ գործաւորուհի մը վարժ կամ անվարժ, ապահովուած ըլլալով տեւական գործ եւ նպաստաւոր օրավարձք։ Դիմել՝ A. Kechichian, 74 Rue de Noisy le Sec, Bagnolet. Metro direction Porte des Lilas, իջնել St. Fargeaux.

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսողութեան (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը։

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւլն.։

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm.Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	171 —
Տոլար,	Dollar	35 20
Մարք (ոսկի)	Mark	8 50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	20 —
Թրք. ոսկի	» or	155 —
Մէճիտիէ	Médjidié	13 —
Լէվա 100 հատը	Léva	23 75
Տրախմի »	Drachme	41 50
Լիր » »	Lire	119 —
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	95 —
Զուից. »	Frc. Suisse	687 —
Լէյ 100 հատը	Ley	15 90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	176 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Ֆր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4800 —
» II	»	3000 —
» III	»	2800 —
Ռումկայի երկթղ.	Lots turcs	160 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՕԳՈՍՏՈՍ
1926
13 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 162 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻԹԹԻՀԱՏԻ ԴԱՏԸ ԿԱՐՃ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽՈՒՆ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԽԱՂԵՐՈՒ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ…

Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը երեք խմբագրական շարեր է, ապացուցանելու համար թէ պարզապէս թուղթի վրայ երեւալ կ'ուզեն Դաշնակցականները, «Համաթուրանական վտանգ»ը մատնանշելով։

Այդ երեք տքնաջան յօդուածներուն մէջ, մենք ի զուր փնտռեցինք որ եւ է կէտ, որ համապատասխանէր իրականութեան, կամ կարենար համոզել փողոցէն անցնող մարդը։ Անպատճառ Դաշնակցութեան դէմ խօսելու, դայն վարկաբեկելու մարմաջը այնպիսի մոլութիւն մըն է, որ աչքի առջեւ եղած փաստերն ալ ժխտելու կը մղէ։ Այս մարդիկը յօժարակամ կոյր կը ձեւանան, եւ ապուշի տեղ կը դնեն իրենց ընթերցողները, կը բաւէ որ միշտ կարենան ըսել թէ Դաշնակցութիւնը, «որ քայքայման ճամբուն մէջ կը գտնուի», «անելիք չունի», բայց կը ստեղծէ։

Կծկուած իրենց Թուղթէ պատեանին մէջ, կտրուած՝ կենդանի գործէ եւ իրականութենէ, անտեղեակ՝ արդի Հայաստանի աշխարհագրութեան եւ պատմութեան, անոնք կեանքի եւ ժամուան խնդիրներ կը լուծեն ամիրայական շրջանակներէն մնացած պատուելիներու պէս։ Ու կը սրտմտին, երբ ուրիշները թիւերով, օրուան կեանքէն փրցուած փաստերով, քաղաքական անցուդարձերու մանրակրկիտ, գիտական ուսումնասիրութեամբ կ'ապացուցանեն թէ իսկապէս ամենի վտանգ մը կախուած է Հայաստանի գլխուն, եթէ չփոխուի այն դժոխային քաղաքականութիւնը որուն հիմը դրին հայ եւ ռուս պոլշեւիկները, «եղբայր» Քէմալի հետ ձեռք ձեռքի։ Այո, Հայաստանը կը մնայ մուրճին եւ սալին մէջտեղը, քանի կը տեւէ ներկայ սահմանագծումը, խախուտ եւ անբնական։ Մէկ տարիէ ի վեր, «Դրօշակ»ի մէջ էջերով ուսումնասիրութիւններ, թուանշաններ եւ քաղուածութիւններ կը հրատարակուին, եւ ո՛ր եւ է պարկեշտ հակառակորդ տարբեր տեսակէտ մը պաշտպանած ատեն, պարտաւոր էր նախ անոնց պատասխանել, նոյն գիտական եւ պետական հասկացողութեամբ, ժխտել տրուած փաստերը, եւ յետոյ ապարէզ իջնել, ժանգահար նիզակներ ճօճելու համար Ատլանտեանի ափերէն։

Բայց ի՞նչու հեռուները կ'երթանք։

Բոլոր անոնք որ ուշադրութեամբ կը հետեւին Էնկիւրիի կառավարութեան, կը կարդան յայտնի ամբաստանեալներու— պետական գործիչներու— խոստովանութիւնները, գոց աչքով պիտի տեսնեն ծալքերը հրէշային և վիթխարի ծրագրի մը։ Անատոլուն մանրամասնութիւն մըն է այդ ծրագրին մէջ։ Ու թէեւ Մ. Քէմալ դատախազ է այսօր, բայց իրականին մէջ Իթթիհատի ժառանգութիւնն է որ կը շարունակէ, շատ աւելի ամուր հիմի վրայ, ոչ միայն ապահով՝ հիւսիսէն, այլեւ ամրապնդուած անոր զինակցութեամբ։ Այսօր ալ նոյն հետեւողականութեամբ կը շարունակուի երթեւեկը Անատոլուէն Նախիջեւան եւ Բագու։ Այսօր ալ Թուրք երեւելի եւ աներեւոյթ գործակալներ կը վխտան Հայաստանի, «ինքնավար» Նախիջեւանի, Ղարաբաղի եւ ուրիշ սահմանակից երկիրներու մէջ։ Եթէ մեր հակառակորդները պուտ մը պարկեշտութիւն եւ քաջութիւն ունենային, պիտի յիշէին որ անցեալ Դեկտեմբերին շատ մը Թուրքեր ձերբակալուեցան այդ շրջաններուն մէջ, իբրեւ կասկածելի։ Անոնք մոռցան այս կէտը, եւ Հայաստանի մէջ կատարուած հարիւրաւոր և բոլորովին անտեղի ձերբակալութիւնները շնականօրէն տարին կապեցին… Մուսավաթի հետ գործակցութեան։ Թօփճիպաշեֆները եւ Սուլթանօֆները, որոնք շատ աւելի բան գիտեն հայ իրականութեան մասին, պէտք է շնորհակալ ըլլան մեր ռամկավար ժամկոչներուն, այդ աւետիսին համար…

Դեռ ուրիշ պարագայ մը։

«Պայքար» կը ճգնի ապացուցանել թէ ինչպէս երէկ, այսօր եւս Թուրքերուն մէջ ոչ ազգային ոգի կայ, ոչ ալ Թուրքիոյ ապագային վրայ հաւատք։ Ահա կուսակցական բերան մը որ բան չէ սորված տասնըհինգ տարուան մէջ, եւ 1908էն ի վեր Թուրքիոյ մէջ զարգացող թունդ ազգայնական շարժումը եւ այդ հիմին վրայ կատարուած նուաճումները կը շփոթէ ռամկավարներու սոփեստութեան եւ սաղմոսերգութեան հետ։ Ուրեմն, բան մը չե՞ն ապացուցաներ Թուրքիոյ ոչ-Թուրք ժողովուրդներու ոչնչացումը, Սուլթան-Խալիֆայութեան տապալումը, ամէն գնով Թրքացումը, եւ այն բոլոր վերիվայրումները որ կը շարունակուին տակաւին, «Թիւրքօղլու Թիւրք» Թուրքիան հիմնաւորելու եւ տարածելու համար։

Երանի՜ հոգիով աղքատներուն։

Մեր ոխերիմ թշնամին, Թուրքիա հսկայական քայլեր առած է ազգային գիտակցութիւնը արթնցնելու եւ միատարր, միաձոյլ Թուրքիա մը ստեղծելու համար, եւ կէս առ կէս յաջողած, իսկ մեր ռամկավար տիրացուները տակաւին կը մնան հոն ուր էին կուսակցութիւն կազմած ատեն… Շ.

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԵԿՆԵՆ ՕՐԷՆՔԸ

Պոլսոյ Թերթերը հետեւեալ լուսաբանութիւնները կը հաղորդեն «լքեալ» գոյքերու նոր հրահանգին մասին.—

15 Ապրիլ 1923 թուակիր օրէնքին համաձայն, փախստական կը նկատուէին նաեւ անոնք, որ գաւառներէն Պոլիս եւ շրջակաները եկած էին։ Այսպէս էր որ, Պոլիս գտնուած գաւառացի մը չէր կրնար տիրանալ իր ծննդավայրին մէջ ունեցած ինչքերուն։

Նոր որոշումագիրը ահա այս կէտն է որ կը փոխէ, գաւառներէն Պոլիս եւ շրջակաները եկողները փախստական չնկատելով։

Որով Պոլիս գտնուող գաւառացիները այլ եւս փախստական չպիտի նկատուին, եւ պիտի կարենան տիրանալ իրենց գոյքերուն, եթէ նոյն իսկ գրաւուած ըլլան։ Սակայն պայման է որ գրաւումը 6 Օգոստոս 1924 թուականէն յետոյ տեղի ունեցած ըլլայ, այլապէս կարելի չէ ետ առնել կալուածը, համաձայն նոր որոշումագրին 3րդ յօդուածին։

Որոշումագիրը թէեւ առանձնապէս չի յիշեր անոնք, որ տարիներ առաջ օսմանեան կանոնաւոր անցագրով մեկնած են, բայց 3րդ յօդուածը անոնց ալ կը վերաբերի։ Այսինքն անոնց կալուածները պիտի վերադարձուին, եթէ 6 Օգոստոս 1924էն առաջ չեն գրաւուած։ Արդէն ընդհանուր կերպով պէտք է ըսել թէ, 6 Օգոս. 1924էն յետոյ կատարուած բոլոր գրաւումները չեղեալ պիտի նկատուին։

*** Ագշամ կը գրէ.— Լքեալ գոյքերու նոր որոշումագիրը մտահոգութիւն պատճառած է շահագրգռուողներուն։ Որոշումագիրը դեռ չէ հաղորդուած լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան, բայց հաւանական է որ հրահանգի մը հետ միասին հաղորդուի։

Եթէ որոշումագիրը իր ներկայ ձեւով գործադրուի, պէտք պիտի ըլլայ փախստականներուն վերադարձնել շատ մը տուներ եւ ագարակներ։ Թէեւ Լօզանի դաշնագրին վաւերացման թուականէն առաջ կատարուած գրաւումները ի զօրու են, բայց յետոյ կատարուածներն ալ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն։ Իսկ որոշումագրին համաձայն, այս վերջին գրաւումները չեղեալ պիտի նկատուին։

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ
ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, Վերսայլի մէջ գումարուեցաւ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովը, Սահմանադրութեան մէջ անցընելու համար գլխաւճարներու հատուցման սնտուկին մասին ծանօթ օրինագիծը։ Զինուորական եւ ոստիկանական խիստ հսկողութիւն կատարուեցաւ Վէրսայլ տանող երկաթուղագծերուն վրայ եւ պալատին շուրջ։ Տեղ տեղ կը տեսնուէին «Հացը երեք ֆրանքի, երեսփոխաններու թոշակը 45,000 ֆրանք» վերտառութիւններ։

Ժողովը բացաւ Ծերակոյտի նախագահ Պ. տը Սէլվ։ Ընկերվարական երեսփոխան Ռընօտէլ առաջարկեց որ կանոնագիրը ուսումնասիրելու համար ժողովին փոքր դադար մը տրուի։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ։ Յետոյ համայնավարները առաջարկ մը ներկայացուցին, որով կը հրաւիրէին Միլռանը նախագահ նշանակել Ազգ. Ժողովին, իբրեւ հատուցում, քանի որ 1924ին Հանրապետութեան նախագահութենէն հրաժարեցուեցաւ դեռ 7 տարուան պայմանաժամը չլրացած։ Մինչ Փուանքարէ որ նոյն թուականին վարչապետութենէ հեռացուած էր, հիմա իր նախկին դիրքը գրաւած է արդէն։ Այս հեգնական առաջարկն ալ անընդունելի նկատուեցաւ։ Մերժուեցաւ նաեւ համայնավարներու ուրիշ մէկ առաջարկ որով կը պահանջէին վերաքննել ամբողջ Սահմանադրութիւնը և բանւորա - գիւղացիական դիկտատորութիւն հաստատել։ Ժողովի այս սկզբնական շրջանին համայնավար, ընկերվարական եւ կարգ մը արմատական ընկերվարական երեսփոխաններ շարունակ կը սուլէին եւ կը բացագանչէին, ինչ որ կը վրդովէր ծերակուտականները։

Երբ մթնոլորտը խաղաղեցաւ եւ որոշուեցաւ զբաղիլ միայն կառավարութեան առաջարկով, Պ. Փուանքարէ կարդաց գլխաւճարի հատուցման սնտուկին օրինագիծը, որուն համաձայն ծխախոտի մենաշնորհին, ժառանգութեանց եւ փոխանցումի յաւելուածական տուրքին եւ ֆրանքը փրկելու համար եղած նուիրատուութեանց հասոյթները պիտի յատկացուին ներքին պարտքը գոցելու եւ սովորական ելմտացոյցի հասոյթներէն դուրս պիտի մնան։ Եթէ այս բոլոր հասոյթները բաւարար չըլլան, Խորհրդարանը կրնայ ելմտացոյցէն ալ բաժին հանել յիշեալ սնտուկին։

Երեսուն հոգինոց մասնաւոր յանձնաժողով մը ընտրուեցաւ այս սնտուկը վարելու համար, տասը ծերակուտական եւ քսան երեսփոխան, որոնց մէջ նաեւ ընկերվարական Պլում, Ռընօտէլ, Բօնփէր - Մօռէլ եւ համայնավար Կաշէնի։ Կէսօրուան դադարէն վերջ Լէոն Պլում խստիւ քննադատեց կառավարութիւնը որ Սահմանադրութեան մէջ կ'անցընէ այսպիսի օրէնք մը. ըսաւ թէ կարճ պայմանաժամով գանձատոմսերը պէտք է ամրապնդել, այլապէս նոր օրէնքը չպիտի արգիլէ որ կառավարութիւնը ամէն ամիս վճարումներ ընէ գանձատոմսերուն համար. ընդհակառակը պիտի ստիպուի ամէն տարի ելմտացոյցէն 11 միլիառ ֆրանք յատկացնել։ Վարչապետը պատասխանեց թէ գանձատոմս ունեցողներն էին որ Ֆրանսայի յաղթանակին օժանդակեցին եւ կառավարութիւնը անոնց հանդէպ բացի առեւտրականէ պատուոյ պարտք ունի։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ համայնավար երեսփոխան Տօրիօ, որ ըսաւ թէ կառավարութիւնը դաւաճանեց ընչազուրկ դասակարգին։ Փուանքարէ եւ ուրիշներ սրահէն դուրս ելան։ Տօրիօ յիշեց թէ ինչպէս 1870ին նոյն այդ սրահին մէջ այն ատենի կառավարութիւնը ճզմեց բանուոր դասակարգը։ Նախագահը ազդարարեց Տօրիօին, որ բեմէն վար իջնէ։ Տօրիօ տեղէն չշարժեցաւ։ Համայնավար երեսփոխանները սկսան «Բարիքատօլ»ը եւ «Էնթէրնասիոնալ»ը երգել։ Միւսները պատասխանեցին «Մարսէյէզ»ով։ Նախագահը գլխարկը դնելով դուրս ելաւ։ Վերադարձին Տօրիօ դեռ բեմին վրայ էր։ Երեք անգամ հրաւիրուեցաւ վար իջնել, Տօրիօ մերժեց։ Այդ պահուն իրարանցում սկսաւ եւ երեսփոխանները իրար փաթթուեցան։ Ծերակոյտի զինուորակ. հրամանատարը սուինաւոր զինուորներով դուրս հանեց Տօրիօն։ Երբ հանդարտութիւն տիրեց, նախագահը հինգ վայրկեանի մէջ քուէարկել տուաւ ծրագիրը, որ ընդունուեցաւ 144ի դէմ 671 քուէով։

Ազգ. Ժողովը վերջացաւ նոյն գիշերը։

*** Խորհրդարանը առջի օր փակուեցաւ արձակուրդի առթիւ։ Վերաբացումը Հոկտ. 4ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Լրագրական լուրերու համաձայն, յաջորդաբար հարցաքննուած են Րուսուխի, Տօքթ. Նազըմ եւ Ճավիտ պէյերը։ Առաջինը պատմած է Պերլինի մէջ կատարուած գործունէութիւնը։ Տօքթ. Նազըմ, որ այս դատին կեդրոնական դէմքերէն մէկն է եւ յայտնի դաւադիր, յայտարարած է թէ զինադադարի առաջին տարին Պերլինի մէջ բանակցեցան իրլանտացի յեղափոխականներու հետ, Հնդկաստանի մէջ ապստամբութիւն յարուցանելու և Անգլիան նեղը դնելու համար։ Բայց բանակցութիւնները ձախողեցան, որովհետեւ Իրլանտացիները մերժեցին դրամ տալ։ Գերմանիա ուժ կուտար այս ծրագրին։

Առջի օր հարցաքննուեցաւ Ճավիտ պէյ, որ նոյնպէս վտանգուած է իբրեւ գլխաւոր ամբաստանեալ, Իթթիհատի ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ ստիպուած էր պահուիլ, զինադադարի ընթացքին Դաշնակիցներու կողմէ կատարուած ձերբակալութեանց առթիւ, յետոյ ֆրանսական նաւով մը Մարսէյլ եւ Զուիցերիա փախաւ։ Անկէ ի վեր քաղաքականութենէ հեռու կը մնար, բայց կապ ունեցած է Թալէաթ եւ Շէրիֆ փաշաներու հետ։ Խոստովանեցաւ թէ նոր Իթթիհատի ծրագիրը իր բնակարանին մէջ մշակուեցաւ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԿՌՈՒԻԼ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Մուսուլի համաձայնութենէն յետոյ, հազարաւոր Քիւրտեր կեդրոնացած են պարսկա - տաճկական սահմաններուն վրայ, Ճուլամերիկէն մինչեւ Ռեւանդուզ։

Քիւրտերը Մայիսի սկիզբները բուռն յարձակումներ գործեցին Բաշգալէի, Վանի, Ալաշկերտի, Մուշի, Մանազկերտի, Խնուսի, Ալիջաւազի եւ Արճէշի տաճիկ զօրքին վրայ, ամենուրեք խուճապի մատնելով բնակչութիւնը։ Թալան, հրդեհ, աւերածութիւն, կոտորած այնքան ուժեղ եղած են, որ Թուրքերը ստիպուեր են Էրզրումէն կանոնաւոր զօրք բերել Քիւրտերու դէմ։ Արիւնահեղ եւ օրհասական կռիւներ տեղի ունեցած են Քիւրտերու եւ Թուրք զօրքերու միջեւ։ Ամենուրեք, Թուրքերը աշխատեր են կտրել Քիւրտերու փախուստի ճամբան և գերի բռնել զանոնք։

Էրզրումէն հասած բանակը խիստ հալածանքի կ'ենթարկէ Քիւրտերը, որոնք ամէն ուղղութեամբ կը փախչին եւ կը կեդրոնանան Մուսուլի սահմանին վրայ, այն յոյսով, որ Մուսուլը Անգլիոյ անցնելէ յետոյ կ'իրականանայ Անկախ Քիւրտիստանի գաղափարը։ Քիւրտ ցեղերն ու աշիրէթները այսպիսի օրհասական վիճակի չէին ենթարկուած դարերէ ի վեր։ Սմկօն նորէն խառնակութիւններ կ'ընէ պարսկական սահմաններու վրայ։ Թալանած է իր ազգական Ամար աղայի չորս գիւղերը (քրտական) Սալմաստի սահմաններու վրայ։

Վտանգաւոր կացութիւն Սուրիոյ մէջ

Գրած էինք թէ Դամասկոսի շուրջ մղուած կռիւներու ընթացքին ջարդուած է նաեւ հայ ընտանիք մը։ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, Յուլիս 21ին Դամասկոսէն Պէյրութ գացող կառախումբ մը, որուն մէջ կային երկու հայ ընտանիքներ, հազիւ Էյհամէ հասած, մօտ յիսուն ապստամբներու յարձակման կ'ենթարկուի։ Կառախումբը պաշտպանող 20 Ֆրանսացի զինուորներէն հինգը կը սպաննուին, սպայ մը եւ 10 զինուոր կը վիրաւորուին, միւսներն ալ գերի կ'առնուին։ Մարաշցի ոսկերիչ մը եւ Լիա անուն աղջիկը կ'ազատին։ Միւս հայ ընտանիքը՝ Վահան Խուպէսէրեան, մայրը եւ քոյրը, բուռն յարձակում կը կրեն ապստամբներուն կողմէ, որոնք կ'ուզէին առեւանգել 18 տարեկան գեղանի օրիորդը։ Բայց պաշտպանած ատեն, Վահան կը սպաննուի, իսկ մայրը դաշունահար վիճակի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁԵՐԺԻՆՍԿԻՆ ԵՒ "ԿԱՐՄԻՐ ՏԵՐՐՈՐԸ,,

(ՇԱՐ. ԴՐՀ.Ի ԹԻՒԷՆ ԵՒ ՎԵՐՋ)

Խրիմի մէջ հարիւրներով կը սպաննուէին ներկայացուցիչները թաթար բնակչութեան, որովհետեւ այս վերջինս կ'ընդդիմանար պոլշեւիկներուն։ Ռուսիոյ «առժամեայ կառավարութեան» նախկին դատախազ Կրասնով իր յիշողութիւններուն մէջ կը պատմէ Ստաւրոպոլի նահանգին մէջ տեղի ունեցած վայրագութիւններու մասին. կը պղծուէին ոչ միայն չափահաս կիները, այլ եւ դպրոցական աշակերտուհիները. պոլշեւիկեան գազանութիւններէն ազատ չէին մինչեւ իսկ փոքրիկները. այսպէս, դահիճները կտրած էին շատ մը մանուկներու ականջները...։ Նոյն տեսարանները նաեւ Պոլտաւայի, Խարկովի եւ ուրիշ վայրերու մէջ. ամէն տեղ բազմաթիւ դիակներ սրակոտոր թեւերով, ջախջախուած ծնօտներով, փրցուած գլուխներով եւ սեռանդամներով։ Խարկով քաղաքին մէջ դժնդակ մահով սպաննուած էին 18 եօթանասնամեայ աբեղաներ։

1918ին Արմաւիրի մէջ տեղի ունեցած սարսափները յատկանշական են այն տեսակէտով, որ գործադրուած են ոչ-ռուսերու դէմ։ Դենիկինի յանձնաժողովը կը նկարագրէ անոնք հետեւեալ կերպով. «Յուլիսին Արմաւիրը գրաւուեցաւ զօրավար Բորովսկիի զօրաբաժնին կողմէ. հայ բնակչութիւնը աղուհացով ընդունեց զօրքերը։ Եւ իր ծախքով կատարեց Արմաւիրի մօտ ինկած սպաներուն թաղումը։ Երբ Բորովսկի ռազմագիտական նկատումներով հեռացաւ քաղաքէն, հոն նորէն եկան պոլշեւիկները։ Դա՛յր սուրին զանգուածային մահապատիժները։ Ամէնէն առաջ սրախողխող եղան չորս հարիւրէ աւելի Հայեր, որոնք փախած էին Թուրքիայէն եւ Պարսկաստանէն եւ ընտեղուած երկաթուղիին մօտ. կոտորուեցան նաեւ կիներն ու երախաները։ Ապա ջարդը փոխադրուեցաւ քաղաք, ուր սուիններով, սուրերով եւ հրացանով սպաննուեցան աւելի քան հինգ հարիւր խաղաղ բնակիչներ։ Կը զարնէին փողոցներու, հրապարակներու եւ տուներու մէջ։ Խողխողելով պարսից հիւպատոսի փոխանորդը, կարմիրները խուժեցին հիւպատոսարանին բակը, ուր ապաստան ու պաշտպանութիւն կը փնտռէին 310 պարսկահպատակներ, եւ կոտորեցին ամէնքն ալ գնդացիրներու կրակով։

Ոչ նուազ խուժդուժ տեսարաններ նկարագրուած են ընկերվարական Լոկէրմանի «74 օր խորհրդային իշխանութիւն» գրքին մէջ։ Այստեղ կը յիշուին Սիվերսի կարմիր զօրամասին սխրագործութիւնները։ «Քսաներորդ դարու մէջ, — կը գրէ Լոկէրման, — մեծ քաղաքին (Ռոստովի) փողոցներէն ցուրտ ձմրան կը քշէին ձիւնի մէջէն մերկ ու բոկոտն մարդոց խումբեր ու, հանելով եկեղեցիի պարիսպին, համազարկներ կուտային անոնց դէմ...։ Շատերը կը խաչակնքէին, ու գնդակները կը շանթահարէին զանոնք աղօթքի պահուն։ Սիվերսի սպայակոյտը յայտարարած էր բացորոշ կերպով, թէ «Կամաւորական բանակին» (պոլշեւիկներու դէմ կռուող) բոլոր մասնակիցները եւ անոր մէջ արձանագրուողները անկախ իրենց մասնակցութեան աստիճանէն եւ տարիքէն, պիտի գնդակահարուին առանց դատի։ Եւ ի գործադրութիւն այս որոշումին՝ կը գնդակահարուէին 14-16 տարեկան դպրոցականները։ Երկրորդական եւ բարձրագոյն վարժարաններու աշակերտներէն զատ՝ սպաննուածներու մէջ մեծ թիւ կը կազմեն նաեւ մտաւորականները, այնպէս որ սկիզբները կը թուէր, թէ տեղի կ'ունենայ մտաւորականութեան կոտորած։ Այսպէսով, «Մա՛հ բուրժուազիին» նշանաբանը պարապ խօսք էր միայն, որովհետեւ սպաննուածներու ճնշող մեծամասնութիւնը կը կազմեն պատահական անձեր ժողովուրդի բոլոր խաւերէն։

Արդէն յիշուած է, որ պոլշեւիկներու նահանջը նուազ դաժան չէ, քան յառաջացումը։ 1918ի վերջը անոնք կը ստիպուէին հեռանալ Ստաւրոպոլ քաղաքէն. նկատի ունենալով, որ տեղական բանտին պարպումը կապուած է կարգ մը դժուարութիւններու հետ, կ'որոշուի «մաքրել» բանտը... բանտարկեալներու ընդհանուր գնդակահարումով։

Ջոհերու սպանումէն առաջ անոնք յաճախ կ'ենթարկուէին ամենասոսկալի տանջանքներու։ Անգլիացի նոյս կը գրէ արտաքին նախարարութեան. «Բլագովէշչէնսկ քաղաքին մէջ գտնուած էին սպաներու եւ զինուորներու դիակներ՝ փորուած աչքերով, եղունգներուն տակ ցցուած գնդասեղներով եւ ուսերնուն զարնուած գամերով (ուսադիրներու փոխարէն)։ Անոնց մարմինները դարձած էին սառած մարմիններ, որոնց տեսքը գարշուրելի էր...»։

Էլսթոն կը տեղեկագրէ Պալֆուրին Քիէվի դէպքերու մասին. «Նոյն իսկ Հայաստանի մէջ Թուրքերու գործ դրած սարսափները կարելի չէ համեմատել այն ամէնուն հետ, ինչ որ այժմ կ'ընեն պոլշեւիկները Ռուսիոյ մէջ...։ 1918ի Յուլիսին Ուսսուրիի շրջանին մէջ տեղի ունեցած կռիւներու ատեն Ցոքթ. Ց. գտած էր ռազմադաշտին մէջ չեխ զինուորներու սոսկալիօրէն այլանդակուած դիակներ. անոնց լեզուները եւ սեռանդամները կտրուած էին, երեսները յօշուած, աչքերը հանուած եւ գանկերը բացուած...»։

Ուրալի շրջանի քաղաքներուն մէջ կատարուած գազանութիւններու մասին նոյն Էլսթոն կը գրէ Յունուար 14ին. «Գերի ինկած սպաներու ուսերուն պոլշեւիկները ուսադիրներ կը գամէին. մանկամարդ աղջիկները կը բռնաբարուէին. գտնուած են քաղաքացիներու դիակներ՝ հանուած աչքերով եւ կտրուած քիթերով։ Պերմի մէջ պոլշեւիկները գնդակահարեցին 25 քահանայ, իսկ Անդրոնիկ եպիսկոպոսը ողջ-ողջ թաղեցին հողի մէջ։

Անվերջ պիտի ըլլար, եթէ թուէինք բոլոր նման դէպքերը ըմբռնելու համար ամբողջութիւնը երեւոյթներու, որոնք կը կրեն «կարմիր տէրրոր» անունը։

Այստեղ յիշուած օրինակներն ալ կը բաւեն։

Լ— ՆԻ

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ՝ Ասորիներու համառուսական միութիւնը որոշած է ասորերէն լեզուով դասագիրքեր հրատարակել։ Այդ նպատակով գիտական-մանկավարժական յանձնաժողով մը կազմուած է Թիֆլիզի մէջ։ Յանձնաժողովին անդամներ առնուած են Հայաստանէն, Վրաստանէն եւ Ազրպէջանէն։ Մինչեւ հիմա ասորական դասագիրքերը կը կազմուէին քահանաներու եւ սարկաւագներու կողմէ։

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՎԱԼԱՆՍ

Հայ գաղթականութիւնը Ֆրանսայի մէջ, չորս յայտնի կէտերու վրայ համախմբուած է,- Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ եւ Վալանս։ Այս չորս կէտերուն վրայ ալ եթէ առանձին-առանձին ակնարկ մը նետենք, կը պարզուի որ առաջին գիծին վրայ կանգնած է Մարսիլիան, իր յատուկ ու հոծ թաղամասերով, իր հաւաքական կեանքով. հաւաքականութիւն մը որ ունի իրեն մէջ բոլոր ստորոգելիները պահելու եւ ապրեցնելու ցեղային գիծեր, ոգի, աւանդութիւններ։

Շատ գրուած է Մարսիլիոյ այդ առաւելութիւններու մասին, չխօսինք Փարիզի վրայ որ ծով մըն է, Լիոնի որ չգիտես ինչ մը ունի անյարմար հանրային կեանք երեւան բերելու, ու պարբերական այն լուրերը որոնք շարժումի մը արձագանգները կուտան աւելի շատ անհատական դրոշմ կը կրեն քան հանրային։

Խօսինք չորրորդ կեդրոնի մասին, Վալանսի որ կը թուի թէ երկրորդը պէտք է սեպել։

Ռոնի ձախ ափը, Մարսէյլէն 244 քիլոմէդր դէպի հիւսիս եւ Լիոնէն 106 քիլոմէդր դէպի հարաւ, սիրուն գիւղաքաղաք մըն է Վալանս, շուրջ 35 հազար ազգաբնակչութեամբ, կեդրոնը՝ Տրոմի նահանգին։

Մեծ է գետերուն նշանակութիւնը անցեալ պատմութեան մէջ, մեծ է նաեւ այսօր։ Այսօր ալ սիրուն քաղաքները, ուրախ եւ բարգաւաճ գիւղերը թառած են գետերու վրայ։ Աշխատասէր. խաղաղ մարդիկ այսօր ալ գետերու շուրջ եւ գետահովիտներու մէջ կը ծաղկեցնեն ժամանակակից քաղաքակրթութիւնը։ Հիներն ալ այդպէս չէի՞ն. Եփրատ ու Տիգրիս, Գանգէս եւ Ինդոսի, Նեղոսի հովիտները չեղա՞ն առաջին օրրանները հին ու արժէքաւոր մշակոյթներու։

Ռոնի երկայնքին, լայնքին ճամբորդած ժամանակներուս, միշտ խորհած եմ գետերու արժէքներու մասին, տեսնելով այնտեղ փռուած հոծ, ստեղծագործ ազգաբնակչութիւնները, իրենց վաստակով, կուտակուած արժէքներով, բարձր արդիւնաբերութեամբ, ճարտարարուեստով։ Եւ խորհիլ որ մեր Արածանիին ու Մեղրագետին, Եփրատին ու Ճորոխին վերին ակունքները, կազմած խոր հովիտներն ու ոռոգած լայնարձակ դաշտերը, Ալաշկերտի հովիտը, Մուշի, Բասենի, Խնուսի դաշտերը ամայի ու վայրի, դատարկ ու անմշակ մնացեր են...։

Ռոնը հանդարտօրէն կը հոսի ձորի մը մէջէն որ կ'երկարի մինչեւ Լիոն, ու 50—60 մեդր բարձր գետի մակերեւոյթէն, գեղջուկ այլ գեղափ աղջկայ մը պէս աչքերը գետի միւս կողմի սարերուն եւ հորիզոնին, երկու ոտքերը ձգած է Վալանսը, անտառներու նման կանանչներու եւ պարտէզներու մէջ։

Հայկական թաղամասը. — Պուլվար Վօպանը։

Տասնեակ մը երախաներ Պուլվարի երկայնքին կը վազվռտեն, ու մէկ քանին գնդակ կը խաղան. աղջիկ մը եւ մանչ մը կը վիճին թուրքերէն լեզուով, եւ ուրիշներ որոնք հայերէն կը խօսին։ Հասցէ մը կը փնտռեմ։ Մէկուն հարցնելու պէտք չմնար. հարիւր քայլ անդին սրճարանէն կրամաֆոնի ձայն մը կ'առնեմ. «Կռո՛ւնկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը մը չունի՞ս»։ Ամերիկահայ երգչուհի Տիկին Զ. Փանոսեանի ձայնն է։

Իրական, հասկնալի երգը կը շարունակուի. խոր ու յուզիչ. «Թողել եմ եկել միւլքերս ու այգիս.» վշտի մը անբացատրելի արտայայտութիւնը ըլլալէ աւելի տրտունջի, բողոքի կոկորդալից աղաղակի մը պէս, որովհետեւ, հիմակ այդ բոլորը «լքեալ գոյք» անունը կը կրեն, եթէ երէկ «միւլք ու այգի» էին...

Մեղմօրէն բանալով սրճարանին ապակեդուռը, կը մտնեմ ներս, ճաշարան սրճարան է եղեր. 10—12 հայ երիտասարդներ սեղաններու շուրջ են, ճաշերը առջեւնին, ճաշարանին մէկ կողմն ալ 5—6 Ռուսեր։ Ո՛չ մէկ դգալ, պատառաքաղ չի շարժիր. բոլորն ալ ապշած ըլլալ կը թուին եղանակէն. նաեւ Ռուսերը (չէ՞ որ հիմակ անոնք ալ շատ բաներ թողած են ու կարօտը ունին հին հայրենիքին), հայ եւ ռուս եղբայրակցութիւն թէ բախտակցութիւն։

Վալանս յարաճուն հայ գաղութ մը ունի. ներկայիս աւելի քան 2000 հոգի. այս թիւը միշտ կը բարձրանայ. ամսէ ամիս 20ով 50ով, շնորհիւ իր ախորժելի կլիմային, նաեւ գործերու դիւրատարութեան, ու մանաւանդ հայկական շունչին։

Մարսէյլէն յետոյ առաջին կեդրոնն է ուր Հայերը կրնան նստիլ, երկար ատեն համախումբ մնալ ու ազգային տեսակէտով կենսունակութիւն արտայայտել։

Իբրեւ այդպիսին կ'արժէ աւելի լուրջ ուշադրութեան առարկայ դարձնել այս կեդրոնը, մղում տալով սկսած շարժումին։

Թեմական-վարչական ձեւով կարգադրութեամբ, Վալանսը կապուած է Լիոնին. քահանայ եւայլն նստած են Լիոն։ Մինչդեռ Վալանսը կրնար եւ կրնայ լաւ կեդրոն մը դառնալ Տրոմի, Արտէշի, Վօքլիւզի (Նաեւ) Իզէրի մէկ մասին մէջ (Ռոման-Լանսէյ-Կըընօպլը) ցրուած հայ գաղթականութեան, որոնց ընդհ. թիւը մօտ 5—6000ի կը յանգի։

Վալանսի երկու հազարնոց գաղութը, գրեթէ ամբողջութեամբ տեղաւորուած է Պուլվար Վօպանի շուրջի քանի մը փողոցներուն մէջ։ Մաքուր քաղաք է բարօյապէս։

Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն Մալաթիացիները. բարեկեցիկ են. բոլորն ալ տօլարասուն գրեթէ. մէկ շէնքի մէջ կ'ապրին, ունին Ամերիկայի Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան մասնաճիւղ մը. բացի իրենց հայրենակցական գործէն գրեթէ ուրիշ հանրային կեանքով չեն հետաքրքրուիր. շատ դարգացուցեր են տեղական հայրենասիրութեան գիծը։

Շատութեան կարգով կուգայ Երզնկայի Հայրենակց. Միութիւնը, որուն մատը կայ ամէն շարժումի ետին։ Խարբերդցիներն ալ ունին իրենց Հայրենակցական Միութիւնը, ինչպէս Սէօլէօզցիները։ Քղին ալ կը խլրտի։ Երիտասարդութիւնը կազմակերպուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ։

Քաղաքական կուսակցութիւններէն կայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, մաս մըն ալ Հնչակեաններ։

Մինչեւ «Նոր Երկիր»ին հրատարակութիւնը, Հնչակ ու Բքիջական մէկ կառքի լծուած քաշած են Հօկին անիւները։ Նոյնօթ հրատարակութենէն վերջը, երկուքի բաժնուելով Հօկը ժառանգ մնացած է միայն Բքիջականներուն, որոնք բան մը ըրած չունին։ Ռամկավարներ չկան։ Կայ Հոգաբարձութիւն մը որուն պարտականութիւնը կը կայանայ երբեմն երբեմն քահանայ մը բերել Լիոնէն պատարագի, հարսնիքի կամ կնունքի համար։

Քաղաքին շուրջը 2-3 գործարաններ կան, 1.) Պուլօնըյի, պատուտակ շինող, 2.) Երկաթի կամ վակոն շինող, 3.) Մագարոնիի գործարան։ Ուրիշ վակոնի գործարան մը փօրթ մը Վալանսի մէջ, նաեւ լիմօնատի, կօշկակարատան, եւ դերձակատուններու մէջ աշխատող արդուկիչներ։ Օրականները՝ եթէ տարի մը առաջ գոհացուցիչ կարելի էր նկատել, այսօրուան համար բոլորովին անբաւական են, որովհետեւ, օրավարձքերուն վրայ եղած փոքրիկ յաւելումները երբեք համեմատական չեն ապրուստի վրայ եղած խոշոր բարդումներուն։

Օրականներուն նուազագոյնը 15 ֆրանք, առաւելագոյնը 35 ֆրանք է։ Վերը յիշած առաջին երեք գործարաններուս մէջ, շուրջ 300 Հայեր կ'աշխատին։

Վալանսի մէջ, Մարսէյլի պէս սկսած են աչքի զարնել հայ խանութպանները՝ այսպէս ունին 4 ճաշարան, 2 սափրիչի խանութ, 8 դերձակատուն, 5 նպարավաճառ, 2 պանդոկ, մէկ մսավաճառ, 3 կօշկակար։

Լաւ երիտասարդութիւն մը ունի Վալանսը, շունչը չի պակսիր, այլ վարիչ ուժը։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

ՆՈՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ ԵՒ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իթթիհատի կեդր. կոմիտէի անդամներէն Քիւչիւք Թալէաթ խոստովանութեանց կարգին՝ տուաւ նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Յետոյ Պաքուի մէջ արեւելեան համաժողով մը գումարուեցաւ։ Պոլշեւիկները իսլամ երկիրներէ պատուիրակներ կանչած էին։ Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի կողմէ 20 հոգինոց թուրք պատուիրակութիւն մը ղրկուած էր։ Համաժողովին մէջ խնդրոյ առարկայ եղաւ ընկերային պայքարը, աշխարհակալ պետութիւններու դէմ։ Մինչդեռ միեւնոյն ատեն Պէհաէտտին Շաքիր, Էնվէր փաշա եւ Ազմի պէյ ուրիշ ժողով մը եկան եւ մասնակցեցան իսլամական համաժողովին։ Էնվէր փաշա տեսակցած էր Ռատէքի հետ։ Էնվէր եւ Թալէաթ փաշաներ զանազան վայրերու մէջ կազմակերպութիւններ ըրած էին, «Իսլամ յեղափոխական ընկերութիւններ» անուան տակ։

Էնվէր փաշան Տրապիզոնի արհեստակցական միութիւններու կողմէ ընտրուած շատ մը պարապ թուղթեր բերած էր. ես ալ այդ միութիւններուն կողմէ ներկայ եղայ։ Թուրքիոյ պատուիրակները 20—30 հոգի էին Հաֆըզ Մեհմէտ, Նայիլ եւ Ազմի ալ կային։ Պոլշեւիկներու տեսակէտով որոշումներ տրուեցան։ Համաժողովը պարզապէս մեծ ցոյց մըն էր։ Իսլամ յեղափոխական ընկերութիւններուն նպատակն էր ընդհանուր յեղափոխութեամբ շարժման մէջ դնել իսլամ երկիրները, զանոնք ազատել եւ օգնել Թուրքիոյ պայքարին։ Էնվէր փաշա կ'ուզէր այս ձեւով ընդհանուր շարժում մը կազմակերպել։

Այսպէսով կազմուեցաւ Թուրք համայնավար կուսակցութիւնը, գլխաւորաբար Մուսթաֆա Սուպհիի եւ ընկերներուն կողմէ։ Համաժողովին մէջ ճշդուեցաւ թէ ի՛նչ ծրագրով պէտք է աշխատի կուսակցութիւնը։ Որոշուեցաւ մասնաւորապէս Նեղուցներու մէջ աշխատիլ, պոլշեւիկութեան դէմ կռիւ մղել, եւ ժողովրդավար ճամբէ քալել։ Էնվէր փաշա գնաց։ Ծրագիր մը ընդունուեցաւ, որով Իսլամ յեղափոխական ընկերութիւններու Թուրքիոյ մասնաճիւղը կը կազմուէր։ Էնվէր փաշա Զինովիէվի եւ Ռատէքի հետ Մոսկուա գնաց, եւ յետոյ Պերլին երթալով լուր պիտի տար Թալէաթ փաշայի։ Նայիլ պէյ եւ ես Թուրքիա վերադարձանք։ Էրզրումէն հեռագրով Կապի փաշային հաղորդեցի Զինովիէվի տեսակէտը, եւ Տրապիզոն գացի։

Երեք ամիս յետոյ նամակ մը ստացայ, Էնվէր եւ Նազըմ ստորագրութեամբ։ Հաճի Սամի Պերլինի ճամբով Պոլիս եկաւ եւ նամակը ինծի յանձնեց։

Նամակին մէջ կ'ըսուէր. «Խալիլ փաշա հոս (Պաթում) է. կարեւոր խնդիրներու մասին պիտի խորհրդակցինք, եկէք. յետոյ կրնաք վերադառնալ»։

Նոյնիսկ 300 ոսկի ղրկած էին, չառի, բայց յետոյ ընտանիքիս յանձնեցին։ Ասոր վրայ Հաճի Սամիին հետ ճամբայ ելանք դէպի Պաթում։ Հաճի Սամի ցամաքէն Տրապիզոն։ Եահեա միշտ շոգենաւ կուգար. պատուիրեցի իրեն որ չընդունի Էնվէր փաշայի կողմէ ըլլալիք ո եւ է առաջարկ։ Միեւնոյն ատեն աւելցուցի թէ փաշային Անատոլու անցնիլը ոեւէ օգուտ չպիտի ապահովէ, որովհետեւ Պաթումի ժողովին նպատակն էր այս խնդիրը լուծել։

Պաթումի մէջ Էնվէր փաշա եւ Նազըմ պէյ այսպէս մօտեցան խնդրին. «Թշնամին շատ մը կէտերու վրայ ետ նստած է մեր բանակը. եթէ այս վիճակը աւետաբեր ըլլայ, պէտք է օգնութեան փութալ»։

Յետոյ խնդրոյ նիւթ եղաւ Անատոլու անցնելու հարցը։ Արդէն երբ չորս հոգի քով քովի գային, Էնվէր համաժողով անունը կուտար այդ հաւաքոյթին։ Նազըմ արգելք եղաւ Անատոլու անցնելու ծրագրին, ըսելով թէ «ճիշդ չէ մեր երթալը, երկպառակութիւն կը հանենք երկրին մէջ»։

Էնվէր փաշա Տրապիզոն պիտի անցնէր, եւ որպէս թէ կացութիւնը պիտի քննէր։ Հաճի Սամիին գալն ալ կապ ունէր այս ծրագրին հետ։

Յետոյ Պէտրի պէյ Մոսկուայէն նամակ մը ղրկեց Պաթում, Խալիլ փաշայի։ Նամակը կը տեղեկացնէր թէ կուսակցութիւնը կազմուած է, «Ժողովրդական խորհուրդներու կուսակցութիւն» անունով։

Ասկէ զատ, Եահեա Քեհեա եւ Ֆեթհի պէյ նամակներ ղրկեցին մեր ընկերներէն Էսատ պէյի միջոցաւ։

Այս նամակները կարդացինք Էնվէր փաշայի, որ մտատանջուեցաւ։ Նամակներուն մէջ կ'ըսուէր, «Այն միջոցին երբ յաղթանակը շահուած է, ճիշդ չէ որ Էնվէր փաշա Անատոլու վերադառնայ»։

Նամակներուն վրայ ձախողեցաւ վերադարձի գործը։ Նազըմ ըսաւ թէ «Թուրքիստան կ'երթամ, եւ ուզածիս պէս կը շարժիմ»։ Ես եւ Խալիլ փաշա, որ դէմ էինք Անատոլու անցնելու ծրագրին, ըսինք թէ ազատ են իրենց ուզածին պէս շարժելու։ «Չենք ուզեր, աւելցուցինք, անիծուիլ պատմութեան առջեւ»։

Յետոյ յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ համաժողովի մը կողմէ, որ իբրեւ թէ Անատոլուի մէջ գումարուած էր։ Յայտարարութիւնը հաղորդուեցաւ Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ արեւելեան ազգերուն։

Երբ ես Պաթում գացի, սուր-

...դրեցի ծանօթ յայտարարութիւնը, որպէսզի Էնվէր փաշա ... եւ ես կենայ Անատօ... անցնելու ծրագրէն։ Արդէն ...թիւն չկար պաթումի ...կուսակցութիւն կազմելու։ Էնվէր փաշա կ'առաջարկէր ջնջել ...խորհուրդներ» ա... կուսակցութիւնը «Իթթիհատ» կոչել։ Ես եւ Խալիլ փաշա ... եւ յետոյ ը... քանի որ Պէտրի պէյ ...կուսակցութիւն մը կազմեց, ա...ալ յարմար է։ Սակայն Էնվէր փաշա, չեմ գիտեր Պոլսէ՞ն թէ Մոսկուայէն, շատ մը կնիքներ բերել տուած էր Իթթիհատի անոր մասնաճիւղերուն անունով։ Կնիք կար նոյնիսկ Տէրսիմի համար, որ մասնաճիւղ չէ ունեցած։ Ցուցակի մը մէջ գրուած այս կնիքները ծովը թափեցինք։

Իսկ Ռուսիկանեան նախկին ...Ազմի պէյ որուն կա...թիւնը շատ ծանր է, եւ որ մանաւոր կոպտութեամբ կը ..., իր կարգին ... շարք մը նոր մանրամասնութիւններ.—

Պերլինի մէջ, Տօքթ. Նազըմ ... Ճէմալ փաշա ծրագրի մը մասին խօսեցան ինծի։ Ծրագիրը ...ուած է եղեր Էնվէր, Ճէմալ եւ Թալէաթ փաշաներու կողմէ. ...ցի գէշ չէր, եւ եթէ գործադրուէր, կարելի էր կազմակերպել արտասահմանի յեղափոխական ընկերութիւնները եւ նեղել երկրին վրայ յարձակող թշնամին։ Պերլինի մէջ կարելի չեղաւ գործադրել ծրագիրը, եւ յարմար ...յրը Ռուսիան գտանք։ Բայց Ռուսիա անցնիլը գրեթէ անկարելի էր, քանի որ հաղորդակցութիւն ...կար Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։

Ճէմալ փաշա եւ Պէտրի պէյ ... գերիներու հետ գացին։ Էնվէր փաշա կ'ուզէր սաւառնակով երթալ. մեկնեցաւ, բայց սաւառնակը վար ինկաւ եւ չկրցաւ երթալ։ Ես Իտալիա գացի եւ կոմս Սֆորցայի հաւանութեամբ ռուս գերիներու հետ խառնուելով խար...ւ եւ յետոյ Մոսկուա անցայ։

Ռուսիոյ մէջ տեսնուեցայ Ա...օլուէն եւ պատուիրակութեան հետ։ Խարքովի մէջ վար...ետ Ռաքովսքիէն իմացայ որ Էնվէր փաշա սաւառնակով վար ինկած է, եւ Լիթուանիոյ մէջ բանտարկուած կը մնայ։ Տասը օր յետոյ Էնվէր փաշա Մոսկուա եկաւ։ Ճէմալ փաշա եւ Պէտրի պէյ Աֆղանիստան մեկնած էին։ Ես ալ փա...ւմ մէջ էի։ Էնվէրի հետ տեսակցեցանք։ Ծրագիրը Գերմանիոյ մէջ պատրաստուած ըլլալով Ռուսիոյ չէր յարմարեր։ Փոխեցինք կարգ մը բացատրութիւններ, եւ օրինակի համար «Անգլիացիներ»ու տեղ «աշխարհակալ»ներ ըսինք։

Մեր գործունէութեան մասին ...ութիւններ կատարելու համար, Աֆղանիստան գացի։ Հոն էր նաեւ Ճէմալ փաշա։ Ութը ամիսէն վերադարձայ։ Ճամբան, Աֆղանիստանի սահմանին վրայ, Հարիրա...ետ Ապտիւր Րահման պէյի հետ տեսակցեցայ։ Ըսաւ թէ «Ռուսերը նախապէս կ'ուզէին մեզի գործածել Թուրքիստանի եւ Չինաստանի մէջ. բայց հիմա հրաժարած են այդ ծրագրէն։ Հետեւաբար Էնվէր փաշա Ռուսիա չի կրնար մնալ»։

Շուարման մատնուեցայ։ ...քու գացի, Հայրենիք վերադառնալու համար։ Հոն հանդիպեցայ երկրորդ պատուիրակութեան, որ կը գտնուէր Եուսուֆ Քէմալ պէյի նախագահութեան տակ։ Անոնցմէ իմացայ թէ Էնվէր փաշա Ռուսիա կը գտնուի ու յետոյ Կարս գացի։

Մոսկուա գտնուած միջոցիս, Էնվէր փաշա ըսաւ. «Ռուսերը կը յայտնեն թէ իրենք Պաքուի մէջ համաժողով մը պիտի գումարեն, եւ կ'ուզեն որ մենք ալ մասնակցինք»։

Ասոր վրայ բոլորս Պաքու գացինք։

Ես ունկնդրելու համար գացի. մեզի մէկ մէկ թուղթ տուին, եւ գացինք։ Ոչ քուէ տուի, ոչ ալ խառնուեցայ խօսքի։

*** Նախագահը Ազմի դատաւարութեան միջոցին, հրաւիրեց Ազմին որպէսզի ամէն բան խոստովանի, միմիայն պատմութեան եւ հանրային կարծիքի առջեւ մութ կէտ չձգելու համար։ Վերջապէս կարդացուեցաւ ծանօթ նամակը։ Այդ միջոցին խոր լռութիւն կը տիրէր սրահին մէջ։ Նախագահը բուռն կերպով արտայայտուեցաւ Կազի փաշային ուղղուած խօսքերուն դէմ եւ ամէնէն վերջը գոչեց «Մասքարան դուք էք»։

Ուրիշ տեղ մը, երբ ամբաստանեալը էֆէնտիներու խժդժութիւններէն ճառեց, Նախագահը դիտել տուաւ թէ անոնք էին որ առաջին գնդակը արձակեցին թշնամիին դէմ։

Ազմի որ մինչեւ այն ատեն պահած էր իր կորովը, ընկճուած շեշտով ըսաւ.

— Ուրիշ բան չէր կրնար գըրել մարդ մը, որ օտար աշխարհներ ապաստանած էր, եւ որուն կը հետեւէին Հայերու գնդակները։ Այսօր կ'ամչնամ այդ նամակիս առջեւ։

Ի՞նչ կ'ըսէ Աճմէտ Նէսիմի պէյ (նախկին արտաքին նախարար)

Թալէաթ փաշայի դահլիճին հրաժարումը հետեւանքն էր արտաքին եւ ներքին պատճառներու։ Արտաքին պատճառներն էին՝ Պուլկարներու քայքայումը եւ Ուիլսընի սկզբունքները։

Կը կարծուէր որ, եթէ այդ սկզբունքները գործադրուէին, փոքր վնասով մը ելած կ'ըլլայինք ընդհանուր պատերազմէն։ Այս որոշումները մենք ալ ընդունեցինք եւ դաշնակիցներուն հաղորդեցինք։

Դաշնակիցներուն հետ հաշտութիւն կնքուած ատեն յարմար դատուեցաւ պատերազմ յայտարարող ղեկավարները հեռացնել իշխանութեան գլուխէն։ Զինադադարի պայմանները մեղմացնելու եւ Ուիլսընի սկզբունքներէն օգտուելու նպատակով յարմար դատուեցաւ վարչապետութիւնը ուրիշ անձի մը յանձնել։

Պատերազմին երկարումը պատճառ եղած էր որ, դահլիճի անդամներուն միջեւ միութիւնը խախտի։ Այս անվստահութեան պատճառը բացատրեմ.

Նախ, Էնվէր փաշա տարիէ մը ի վեր կ'ըսէր թէ, Սուրիոյ բանակը զօրացուած է, եւ թէ Օգոստոսին յարձակումի պիտի սկսի։ Օր մը երբ Էնվէր փաշա դարձեալ այս խօսքերը կը կրկնէր, իմ ստացած մասնաւոր տեղեկութիւններուս վրայ յենլով անվստահութիւն յայտնող ձեւով մը ըսի թէ, այդ հաւաստիքները ճիշդ չէին։ Ասոր վրայ Էնվէր փաշա իր պայուսակէն քարտէս մը հանեց եւ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ մեր բանակներուն համախմբումներուն եւ անոնց ուժի մասին։ Որովհետեւ մասնագէտ չէի, լռեցի. Ժամանակ անցաւ. խոստացուած պայմանաժամը հասաւ, սակայն յարձակումը չկատարուեցաւ։ Պատճառը հարցուցի. պատասխանեց թէ թշնամին օգնական ուժեր ստացած էր. Էնվէր փաշա այս առթիւ ըսաւ. «Ձեզ կը վստահեցնեմ թէ, մեր պաշտպանողական կազմակերպութիւնը սքանչելի է»։ Դարձեալ սպասեցինք. աւելի յետոյ, երբ դէպքերը բոլորովին հակառակ արդիւնք տուին, այն ատեն ինծի իրաւունք տուին։ Ասոր վրայ միւս ընկերներն ալ, այլեւս վստահութիւն չունէին Էնվէր փաշայի վրայ։ Այսպէսով ազդեցիկ սպարապետ Էնվէր փաշան այլեւս իր հմայքը կորսնցուցած էր։

Պարենաւորման գործերը, գերմանական պարտութիւնը, Սուրիոյ ձախողանքը մեծապէս ազդեցին արդէն շփոթ կացութեան վրայ, ասոր վրայ դահլիճի անդամները հրաժարումի պատրաստուած էին, ոմանք իրենց հրաժարականները արդէն պատրաստած էին, եւ սակայն կարելի էր ուրիշ ձեւ մը տալով իշխանութեան գլուխ պահել Թալէաթ փաշայի դահլիճը։

Իսկ Էյուպ Սապրի պէյ կը պատմէ.—

— Նախապէս Իթթիհատի կ'անդամակցէի, ընդհ. ժողովի անդամ էի։ Պալքանեան պատերազմին, երբ Ալպանիա կ'անցնէի, ձերբակալուեցայ։ Յետոյ Էնկիւրի եկայ։ Հոս Ազգ. Մեծ Ժողովի անդամակցութեանս միջոցին փախստական Իթթիհատական պետերու հետ թղթակցութիւն չունեցայ։ Միայն թէ Էնվէր փաշայէ նամակ մը առի, ուր կ'ըսուէր՝ «Ինքնապաշտպանութեան գործին օգնեցէք»։ Քիւչիւք Թալէաթ պէյի գրեցի որ մենք ինքնապաշտպանութեան գործին կ'աշխատինք, ճիշդ չէ ասկէ դուրս գործունէութիւն ունենալ։ Օր մը Ճաշարանը հանդիպեցայ Գարա Քէմալ պէյի, որ ըսաւ. «Իզմիթէն կուգամ։ Կազիին հետ տեսակցեցայ։ Ըսելիք կարգ մը բաներ կան, վաղը Ճավիտ պէյի տունը եկուր։ Եթէ Ճէլալ պէյն ալ տեսնես, ան ալ միասին բեր»։ Յաջորդ օրը գացի ժողովի, ուր կային Ճահիտ, Քէմալ, Ճանպօլաթ, Տօքթ. Նազըմ, Ֆէթհի, Արտահանի երեսփոխան Հիլմի պէյերը եւ դեռ ուրիշ անձեր։ Վիճաբանութիւնները որ 3 ժամ տեւեցին, կը վարէր Ճավիտ պէյ։

Արձանագրութիւն չկատարուեցաւ։ Կարծեմ նախ խօսեցաւ Քէմալ պէյ Կազի փաշայի հետ իր ունեցած տեսակցութեանը եւ ընտրութեանց ատեն գոյց տրուելիք ընթացքի մասին։ Նիստէն վերջ որոշուեցաւ Իրաւունքներու Պաշտպան Ընկերակցութեան թեկնածուներուն քուէ տալ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Յառաջիկայ 1926-27 շրջանին համար Հայաստանի համալսարանը պիտի ընդունուին 200 ուսանող-ուսանողուհի, որոնց 40ը բժշկական ֆաքիւլթէ, 35ը գիւղատնտեսական բաժինը, 30 արհեստագիտական, 20 ընկերային-տնտեսագիտական, 75 մանկավարժական։ Ատրպէջանին յատկացուած է 8 տեղ, Վրաստանին՝ 20 տեղ, Խորհրդային Միութեան միւս մասերուն՝ 10 տեղ, արտասահմանի համար՝ 10 տեղ, մնացածը՝ Հայաստանի։

Դիմումները կ'ընդունուին մինչեւ Օգոստոս 20։ Ընդունելութեան ստուգումները Սեպտեմբեր 1էն մինչեւ 15։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (16 Յուլիս), աշխատակից մը ուշադրութիւն հրաւիրելով Երեւանի առողջապահական վիճակին վրայ, կը գրէ.

— Օրական երկու անգամ կը ջրեն փողոցները եւ այդ հրաշալիք կը համարուի Երեւանի համար։ Սակայն ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ որ Երեւանի մէջ տարածուած են շարք մը հիւանդութիւններ, թոքախտ, սիֆիլիս, թանչք, աչքի ցաւ եւն.։ Անցեալ տարի քաղաքին դպրոցականներէն տկարակազմները հարիւրին 16-17 էին, իսկ այս տարի՝ հարիւրին 26-27, այսինքն հարիւրին 10 աւելի։ Քաղաքային վարչութեան մանկատան 82 սաներէն 32ը թոքախտաւոր են։ Թերեւս ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի որ այդ հիւանդութեանց պատճառներէն մէկը փողոցներու ջրելն է։ Այն ջուրը որով կը ջրեն փողոցները, վարակուած է, որովհետեւ կ'անցնի փողոցներու, բակերու մէջէն եւ կ'աղտոտի։ Դեռ կան քաղաքացիներ, որոնք այդ ջուրը կ'օգտագործեն կերակուրի եւն.ի համար։ Պէտք է ճարել 2-3 միլիոնայ 250-300 դոլլարնոց, որով նախ փողոցները ազատած կ'ըլլանք վարակուած ջուրով ջրելէ եւ երկրորդ կ'ազատինք հիւանդութեան բոյն դարձած առուներէ։

Ուրիշ աշխատակից մը դիտել կուտայ թէ «Երեւան քաղաքը ոչ միայն կը գտնուի վատառողջ պայմաններու մէջ, այլեւ վտանգաւոր է քօլերայի տեսակէտով։ Մաքուր են միայն Աբովեան եւ յարակից փողոցները։ Իսկ ծայրամասերը եւ կողմնակի անկիւններ ու արուարձանները կը գտնուին վատառողջ պայմաններու մէջ։»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՕՏԱՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ

Էնկիւրիի հրամանով պիտի փակուին Պոլսոյ օտար առեւտրական սենեակները, որոնք են ամերիկեան, անգլիական, իտալական եւ ֆրանսական սենեակները։ Անգլիական առեւտրական սենեակի անդամներն ու պաշտօնեաները հաւաքուելով խորհրդակցեցան կառավարական այս հրամանագրին շուրջ եւ որոշեցին խնդրել Անգլ. դեսպանէն, որ պաշտօնապէս բողոքէ Թուրք կառավարութեան եւ արգիլուի այս որոշումին գործադրութիւնը։

Այս որոշումը տրուած է Թուրք առեւտրական սենեակին պահանջին վրայ։ Ֆրանսացիները շատ դժգոհ են կառավարութեան այս որոշումէն, նկատելով որ ֆրանսական սենեակը մեծապէս կ'օժանդակէ Թուրքիոյ առեւտուրին։ Պոլսոյ առեւտրական տնօրէնը կը վարանի գործադրել այս հրահանգը։

Ամերիկացիներու եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտուրը մեծապէս նուազած ըլլալով, ամերիկեան առեւտրական սենեակը տրամադիր է ընդունելու այս որոշումը։

*** Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիա ետ կեցած է փակումէն։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Բարեգործականի գրասենեակէն)

Բարեգործական Միութեան Նախագահ Պօղոս Նուպար փաշա Երեւանի երկրագործական դրամատան 500 բաժնեթուղթ գնելով (12,500 րուբլի), հիմնադրամ մը հաստատած էր, տոկոսները տարուէ տարի յատկացնելու համար Երեւանի համալսարանին լաւագոյն աշակերտներուն մրցանակներ տալու համար։

Երկրագործական դրամատան բաժնեթուղթերը այս տարի 10 առ 100 շահաբաժին տուած ըլլալով, յիշեալ հիմնադրամին տոկոսը, այն է 1250 րուբլի (իբր 25000 ֆրանք) յանձնուած է համալսարանին վարչութեան, իր նպատակին գործածուելու համար։

Նուպար փաշայի հիմնադրամին կազմական կանոնագրին համաձայն, տարեկան եկամուտէն նախ 300 րուբլի պիտի յատկացուի, իբր երթուդարձի ծախք, Երեւանի համալսարանէն շրջանաւարտ ուսանողի մը, որպէսզի Եւրոպայի համալսարանի մը մէջ մէկ տարի կատարելագործէ իր մասնագիտութիւնը (նախապատուութիւն պէտք է տրուի հայագիտութեան)։ Եւրոպայի մէջ անոր ծախքերը պիտի հոգայ Պօղոս փաշայի միւս հիմնարկը ի նպաստ ուսանողներու, որուն վարչութիւնը կը գտնուի Պրիւսէլ։

Եկամուտին մնացեալ գումարէն, 100 րուբլիի մրցանակներ պիտի տրուին Երեւանի համալսարանին իւրաքանչիւր բաժնին մէջ այն ուսանողին, որ համալսարանին վարչութեան կողմէ նշանակուած նիւթի մը վրայ լաւագոյն աշխատութիւնը պատրաստէ տարուան վերջը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 7 Շաբաթ գիշեր Հ. Յ. Դ. Լիոնի ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքին 29րդ տարեդարձը։ Սրահը լեցուած էր ընտրեալ բազմութեամբ, հակառակ որ հազիւ երկու օր առաջ հրապարակ հանուած էին ազդերը եւ շատեր նոյնիսկ տեղեկութիւն չէին կրցած ունենալ։

Ընկ. Յ. Նիկողոսեան բացատրեց օրուան տօնի պատմական նշանակութիւնը, որմէ վերջ երգուեցաւ «Կարկուտ Տեղաց»ը։ Հետզհետէ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր. Օր. Շահպազեան դաշնակի վրայ նուագեց հայկական եւ եւրոպական կտորներ։ Բանախօսեց ընկ. Յ. Սրապեան, որ ոգեւորուած շեշտերով վեր հանեց ազատագրական պայքարի յուզիչ դրուագները եւ Հ. Յ. Դ. ունեցած բաժինը այդ ահեղ ու ազատատենչ գոյամարտին մէջ, կանգ առաւ հակառակորդներու ինքնուրացումի տգեղ արտայայտութիւններուն վրայ։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

*** Տեղւոյս Գրադարան Ակումբին կազմակերպած գիւղագնացութիւնը դէպի ունեցաւ կիրակի առաւօտ ժամը 9ին մաս. նաւոր շոգենաւով դէպի Իլ-Պարպ։ Երկու հարիւրէ աւելի բազմութիւն մը փութացած էր։ Շատ հաճելի ժամանց եւ նորոյթ մը եղաւ այս նաւագնացութիւնը Լիոնահայ կեանքի մէջ։ Գինիի շիշ մը աճուրդի դրուեցաւ ի նպաստ գրադարանին եւ բարձրացաւ 151 ֆրանքի, Եգիպտահայ այցելու երիտասարդ մը՝ Մարտիկ Գամճեան միանուագ 100 ֆր.ի գումարով մը շահեցաւ գինիի շիշը։ Ընդհ. գումար 261 Ֆր.։ Շնորհաւորելի է գրադարանի վարչութեան նոր ձեռնարկը։

Ս. Թիրեաքեան

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

Լիօնի եւ շրջակայից Ազգ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնս, քաղաքիս յարգոյ հայրենակիցներուն վերջին անգամ ըլլալով, կը տեղեկացնէ թէ՝

Ա.— 1926 Յունուար մէկէն սկսեալ եկեղեցական տուրք հաստատուած է։

Բ.— Ի մօտոյ Լիօնի Կեդր. Վարչութեան եւ վեց տարուան համար Փարիզի Թեմական չորս պատուիրակներուն ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան։

Գ.— Քուէարկութեան պիտի մասնակցին միայն այն անձերը, որոնք եկեղեցական տուրքի իրենց բաժինը ժամանակին վճարած են։

Դ.— Ընտրութիւններու նախօրեակին, եթէ ըլլան հայրենակիցներ որոնք ուզեն վերջին պահուն ընտրութեանց կարենալ մասնակցելու համար տուրք վճարել, անընդունելի պիտի ըլլայ իրենց դիմումը, հետեւաբար եւ պիտի զրկուին իրենց ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու պարտականութենէն եւ իրաւունքէն։

Ուստի, ամէն Հայ պէտք է անյապաղ դիմէ Ազգ. Խորհրդարան եւ, իր ինքնութիւնն ու բնակավայրը հաստատելով, արձանագրուի տուրքի տոմարին մէջ իբրեւ Լիօնահայ։

(կնիք Ազգ. Միութեան)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Օգոստոս 8ին Մարսէյլի վելոտրոմ ժամպօէնի ընդարձակ խաղատեղին 6—7 հազար ժողովուրդի ներկայութեանը տեղի ունեցաւ կռփամարտի մրցում մը, Ֆրանսայի միջին ծանրութիւն Սիւլիմանի դէմ, երկու վայրկեանէն, 10 շրջան։ Գրեթէ առաջին շրջանէն մինչ եւ վերջին շրջանը միշտ յարձակողականը եւ ճարպիկութիւն ցոյց տուողը վանեցի պատանի Գաբրիէլ Պաղտասարեանն էր (Գաբօ)։ Ժողովուրդը բուռն ծափերով շնորհաւորեց մեր հայրենակիցին յաղթանակը։ Ֆրանսայի թերթերը միշտ գովեստով կը խօսին իր մասին։ Կ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յառաջի Յուլիս 6ի խմբագրականը՝ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմալուծման մասին կը խօսէր, կը մղէ զիս քանի մը բացատրութիւններ տալու, իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբի խմբապետ։

Կ'ըսուի թէ գնդախաղի Ա. խումբը գլուխն առեր գացեր է, անջատ կազմակերպութիւն մը ստեղծելով։ Իրականին մէջ, մենք մնացած ենք Հ. Մ. Ը. Մ. եւ պիտի մնանք միշտ։

Ճիշդ է որ մեր մէջէն երկու հոգի, մէկը՝ անձնական գործով, իսկ միւսը՝ զանազան պատճառով հեռացած կը թուին, բայց ատիկա պէտք չէ վերագրել ամբողջ խումբին։

Կ'ըսուի թէ շփացեր ենք եւ դրամ կը պահանջենք։ Մենէ ոչ ոք դրամ պահանջած է։ Ո՞ր Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը չպիտի ուզէր օգնել այն ֆութպոլիստին որ մրցման միջոցին ոտքէն կամ ձեռքէն վիրաւորուելով անգործութեան կը մատնուի։ Ես որ անցեալ տարի ոտքս վիրաւորեցի Ըթատ փըթի ժանի մէջ, մրցման մը առթիւ եւ 35 օր հիւանդանոց մնալէ վերջ միայն կրցայ բուժուիլ, պէտք չէ՞ր օգնել ինծի։ Այս եւ ասոր նման օգնութիւններ միայն ստացած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը պէտք է գիտնայ որ 200 անդամներէ բաղկացած մասնաճիւղի մը մէջ միշտ ըսի-ըսաւները անպակաս կ'ըլլան։ Գործին շահը կը պահանջէ որ վարչութիւնը առանց ազդուելու ողիմպիականի գործը գլուխ հանէ եւ այդ առթիւ իր կրած դժուարութիւնները ֆութպոլիստներուն չվերագրէ։ Եթէ թիւրիմացութիւններ կան, միայն ընդհանուր ժողովներու մէջ պէտք է կարգադրել։ Մենք շատոնց լուսաբանութիւններ կը սպասենք այս կարգի խնդիրներու շուրջ, բայց ցաւալի է ըսել որ մօտաւորապէս 8 ամիսներէ ի վեր ընդհանուր ժողով չենք տեսած։ ՌՈՒԲԷՆ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

մէջ նուաղած կը մնայ, Տիւրգիները կ'առեւանգեն քոյրը: Վահանի վրայէն 900 հնչուն ոսկի կը գտնուի:

Վահան Խուպէսէրեան որդին էր Ատանայի փրանս. հիւպատոսարանի թարգման Լութֆիկ Խուպէսէրեանի: Զինադադարէն վերջ իբր թարգման ընկերացած էր Կիլիկիոյ կաթողիկոսին: Իր եղբայրը Յակոբ այս տարի աւարտեց Փարիզի բժշկական համալսարանը:

.˙. «Տէյլի Թելէկրաֆ» իր 10 Օգոստ.ի թիւին մէջ այս յարձակումին մասին մանրամասնութիւններ կուտայ եւ կ'ըսէ թէ հիմա Քիւրտերն ալ միացած են ապստամբներուն: Յուլիս 22ին հայ եւ չէրքէզ կամաւորներու օգնութեամբ Ֆրանսացիները այրեցին քանի մը քիւրտ տուներ: «Հրեաներուն, իսլամներուն, եւ քրիստոնեաներուն ունեցած ատելութիւնը Հայերուն դէմ' աճելի է: վստահ եմ թէ դարձեալ հայկական ջարդի մը լուրերը պիտի առնենք» կ'եզրակացնէ անգլ. թերթին թղթակիցը:

Պուլկարիա եւ իր դրացիները

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիա կը մերժէ որ եւ է պատասխանատուութիւն ստանձնել մակեդոնական արշաւանքներու մասին: Վերջին հաւաքական ծանուցագրին առթիւ, Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ իրենք իրենց կարելին կ'ընեն արշաւանքները խափանելու համար: «Եթէ Պուլկարիա պատասխանատու է քանի մը անհատներու Պուլկարիայէն պատահաբար Եուկօ Սլավիա անցնելուն համար, տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ Եուկօ-Սլավիա հինգ անգամ աւելի պատասխանատու ըլլայ, քանի որ հինգ անգամ աւելի զօրք ունի սահմանին վրայ: Եթէ մենք ուզենք զօրացնել մեր սահմանապահ զօրքը, չենք կրնար, որովհետեւ հաշտութեան դաշնագիրը առաւելագոյն 3000 նշանակած է մեր պահակներուն թիւը, երկու հազար քիլոմեդր սահմանի մը վրայ, ուրիշ խօսքով' իւրաքանչիւր երկու քիլոմեդրին երեք զինուոր:»

Նախարարը աւելցուց թէ աւելի քան կէս միլիոն մակեդոնացի փախստականներ կը գտնուին Պուլկարիա, և թէ մինչեւ 15 տարի առաջ Պուլկարները, Սերպերը եւ Յոյները միշտ կ'օգտագործէին Մակեդոնացիները, Թուրքիոյ վրայ արշաւելու համար: Այն ատեն, ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը կը ծափահարէր այդ արշաւանքները: Հիմա պայմանները փոխուած են, բայց դժուար է 15 տարուան մէջ անհետացնել կէս դարու հերոսական աւանդութիւնները:

Մոսկուա կը պաշտպանէ Գարախանը

Փեքինի խորհրդային դեսպան Գարախան արձակուրդով Ռուսիա դարձած է: Այս առիթէն օգտուելով չինական կառավարութիւնը անցած շաբաթ պահանջեց Մոսկուայէն որ Գարախանի տեղ ուրիշ դեսպան մը նշանակէ: Արտաքին գործավար Չիչերին իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ որ եթէ չինական կառավարութիւնը չընդունի Գարախանը իբրեւ դեսպան, այն ատեն Խորհրդային Միութիւնը պիտի խզէ իր յարաբերութիւնները, չպիտի ճանչնայ չինական կառավարութիւնը եւ պիտի սպասէ մինչեւ որ կազմուի ուրիշ կեդր. կառավարութիւն մը, որ յարաբերութեան մէջ մտնէ Գարախանի հետ:

Իտալօ-թուրք համաձայնագիր մը

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Մուսոլինի եւ Հռոմի Թուրք դեսպանը ստորագրեցին համաձայնագիր մը, որով դատական իշխանութիւնները քաղաքային եւ պատժական գետնի վրայ դատական պաշտպանութիւն եւ փոխադարձ օժանդակութիւն կը խոստանան: Իտալական եւ Թուրք պատուիրակութիւնները կը շարունակեն իրենց աշխատանքները' հիւպատոսական դաշնագիր մը կնքելու համար:

Լիոնի քաղաքապետութիւնը

Լիոնի նահանգային ժողովին մէջ մեծամասնութիւնը կը կազմեն ընկերվարականները: 1924ին երբ ձախերու դաշնակցութիւնը կազմուեցաւ, ընկերվարականները գիջեցան իրենց արմատական դաշնակիցներուն եւ թոյլ տուին որ Էռիօ քաղաքապետ մնայ: Հիմա Էռիօի Փուանքարէի դահլիճին մէջ մտնելը վրդոված է Լիոնի ընկերվարականները, որոնք իրենց վերջին ժողովին մէջ որոշեցին պաշտօնանկ ընել Էռիօն եւ տեղը ընկերվարական քաղաքապետ մը ընտրել:

Մահափորձ Իտալի վարչապետին դէմ

Հիլմի անուն մաքսատան պաշտօնեայ մը Պաղտատի մէջ վարչապետ Ապտիւլ Մուհսին էս Սաատուն փաշայի վրայ յարձակեցաւ եւ ածելիով վիրաւորեց զայն դէմքին զանազան մասերէն: Վարչապետին մեքենավարը ատրճանակով սպաննեց եւ պիտի սպաննէր ահաբեկիչը, բայց փաշան արգիլեց: Հիլմի ձերբակալուեցաւ: Վարչապետին վիճակը ծանր չէ:

Քանի մը օր առաջ ալ Սուլթանին դէմ մահափորձ մը երեւան հանուեցաւ, եւ դաւադիրները' անմիջապէս մահապատիժի ենթարկուեցան:

Պոլիս ազատ նաւահանգիստ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է ազատ թրանզիթի նաւահանգիստի մը վերածել Պոլիսը:

Ահաւոր ձիւնփոթորիկի արկածը

Սերպիոյ մէջ կրկին տեղատարափ անձրեւ կը տեղայ քանի մը օրէ ի վեր, հաղորդակցութեան ճամբաները փակելով: Վիէննա- Զագրէպ ճեպընթացը գիծէն դուրս ելաւ: Մեծ թիւով վիրաւորներ կան: Ողողուածներուն համար 1000 տուն շինելու դիմում եղաւ կարմիր Խաչին:

Քամենեֆի տեղ Միկոյեան(?)

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ Քամէնէֆ, որ դեռ վերջերս առեւտրական գործավար նշանակուած էր, պաշտօնանկ եղած եւ իրեն յաջորդած է Սթալինի կուսակիցներէն հայազգի Միկոեան:

Այս փոփոխութիւնը անսպասելի չէր, քանի որ Ձերժինսկի իր սեռնելէն առաջ խօսած վերջին ճառին մէջ բուռն կերպով յարձակած էր Քամէնէֆի վրայ, զոր կ'ամբաստանէր թէ իր պաշտօնատան գործերուն բնաւ տեղեակ չէ եւ զանոնք հասկնալու ընդունակութիւն ալ չունի: Քամէնէֆ պատասխանեց թէ ինք տակաւին քանի մը ամիսէ ի վեր առեւտրական գործավար է, մինչ Ձերժինսկի չորս տարի մնաց այդ պաշտօնին վրայ: Ձերժինսկի ըսաւ. «Եթէ 44 տարի ալ մնաս, քանի մը օգտակար չպիտի ըլլաս, քանի որ փոխանակ գործելու, քաղաքականութեամբ կ'անցընես ժամանակդ»:

.˙. Ռուսիայէն այս օրերս առնուած բոլոր լուրերուն պէս այս լուրն ալ վերապահութեամբ կը հաղորդենք:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԸ 2,50ի պիտի ծախուի Օգոստոս 19էն սկսեալ:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ գերագոյն խորհուրդը որոշեց 30 առ 100 աւելցնել ճամբորդներու տոմսակները, իսկ 28 առ 100 եւ 24 առ 100 ապրանքի փոխադրութեան գինները:

ՖՐԱՆՔԸ նորէն իյնալ սկսաւ, խորհրդարանին փակումէն անմիջապէս յետոյ, միջդաշնակցային պարտքերու վաւերացումը յետաձգուած ըլլալով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը' վաղը' Շաբաթ. 14 Օգոստոս, իրիկունը սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին, կարեւոր զեկուցում ընկ. Ք.ի կողմէ:

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը 15 Օգոստոս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Անհրաժեշտ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը, իրենց անդամատետրերով:

ԼԻՕՆԻ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը' կիրակի 15 Օգոստոս կէսօրէ առաջ ժամը 8,30ին «Քաֆէ Նուվօ Սամնէթր»ի սրահը, թիւ 7, փլաս տիւ փօն: Օրակարգ խիստ կարեւոր:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ երեկոյ 14 Օգոստոս, ժամը 7.30ին ծխախոտի կից սրահին մէջ:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Երիտասարդաց Միութեան հրապարակային բանախօսութիւնը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, 40bis Rue Etienne Dolet: Կը խօսին Պ. Պ. Լեւոն Զարմինեան եւ Շ. Նարդունի: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ 2. Որբերու դասախօսութիւնը' վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Րիւ տը լա Րէփիւպլիք թիւ 63 սրճարանի երկրորդ յարկը: Կը խնդրուի բոլոր որբերէն եւ ոչ-որբ համակիրներէն ներկայ ըլլալ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական փորձերը տեղի կ'ունենան, ամէն Կիրակի առաւօտ C. A. Montrougeի մարզադաշտին մէջ: Ժամադրավայր Փորթ տ'Օրլէան:

ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ Միութեան ընդհ. ժողովը' կիրակի 15 Օգոստոս իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գաֆէ տիւ Մէթրօ վերնայարկը, 95 Պուլվար Սէն Ժէրմէն, Մէթրօ Օտէօն: Մեքենական դասախօսութեանց մասնակցիլ կամ միութեան անդամակցիլ փափաքողներ դիմեն Union des Mécaniciens Arméniens, 10bis, Rue de l'Atlas, Paris 19:

ՍԻՎՐԻ-ՀԻՍԱՐԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Սիվրի-Հիսարի Հայրենակցական Միութեան Մայր Դիւանի եւ վարչ. Մարմնոյ դ. շրջանի ընտրութեանց առթիւ անդամական ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ, 15 Օգոս. 1926, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին' 4 Րիւ Գօլպէր, պար տը լա փօթի սրահին մէջ:

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք ֆրանսաբնակ մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որ հաճին իրենց հասցէները ուղարկել միութեանս:

Վստահ ենք որ պիտի չգտնուի Սիվրի-Հիսարցի հայրենակից մը, որ ուզէր զլանալ իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, իր իսկ օգտին համար կազմուած այն միութեան:

Միութեան հասցէն.— Union des Compatriotes Armen. Sivri-Hissar, 1 Rue du Saule, 1. Marseille.

Մայր դիւան

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կեդրոնի հասցէն փոխուած ըլլալով, կը խնդրուի որ նկատի ունենան բոլոր մասնաճիւղերն ու որբերը, ինչպէս եւ միւս կազմակերպութիւնները: Նոր Հասցէ.— Union des Orphelins Arméniens Majeurs, 23, Rue de la Jonquière, Paris (17e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի ընիկ Պրուսացի Ղեւոնդ Սահաթճեան, հօրը անունը Յարութիւն, մօրը անունը Մաննիկ, որ Զինադադարին Պոլսէն Փարիզ մեկնած է: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով իր մօրաքրոջ որդւոյն Եղիա Թապքեանի:

— Եօզղատի Թերզիլի գիւղէն Մեսրոպ Պաղամեան կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին Յարութիւն Պաղամեանը որ 1923ին Ֆրանսա եկած է եւ տարի մը առաջ Լիոնի շրջականներէն լուր առնուած է իրմէ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով Մեսրոպ Պաղամեանի:

— Բնիկ Խարբերդի, Հալպուսեցի, Կիրակոս Քօչէքեանը կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Աստուր Քօչէքեանը, հօր անունը Գրիգոր, մօր անունը Եւա: Իսկէնտէրունէն ըլլալ կը կարծուի: 50 ֆրանքի նուէր պիտի տրուի տեղեկացնողին: Guiragos Kochakian, 4. Rue St. Urse Valence (Drome): Կը խնդրուի Սուրիական թերթերէն արտատպել:

— Հինգ տարի առաջ խումբ մը որբերու հետ Պէյրութէն Ֆրանսա եկած Պ. Արամ Թէնկէրլէկեան կը փնտռուի իր մօրը կողմէն: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէ կը խնդրուի հաղորդել Կաթող. պատուիրակութեան 15, Rue Jean Goujon, Paris:

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Անգլիին,	L. St.	176—
Տոլար,	Dollar	36 40
Մարք (ոսկի)	Mark	8 80
Թրքական թղթ.	L. Trq.	20—
Թրք. ոսկի	» or	165—
Մէճիտիէ	Médjidié	14 50
Լեվա 100 հատը	Léva	27—
Տրախմի »	Drachme	42—
Լիր »	» Lire	122—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	99—
Զուից. »	Frc. Suisse	703—
Լէյ 100 հատը	Ley	16—
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	180—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4800—
» II	»	3100—
» III	»	2900—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	145—

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ 20 ֆր.		38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան 10 շ.			20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՕԳՈՍՏՈՍ
1926
15 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 163 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԾԱԳԱԾ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ, ԲԱՅՑ ԼՈՒՐՋ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ Կ'ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Տասը օրէ ի վեր, դղրդագին զրոյցներ կը պտտին խորհրդային Միութեան մասին: Լուրերը անվստահելի էին անով որ, քիչ-շատ ծանօթ գործակալութիւններ արձագանգ չտուին. և խռովութեանց պատմութիւնները մնացին մենաշնորհը միեւնոյն աղբիւրներուն, (Պուքրէշ, Վարշաւա, Քէփէնհակ): Իսկ խորհրդային գործակալութիւնը փութաց վճռական հերքումներ հրատարակել:

Անհերքելի է, այսպէս կոչուած «յեղափոխութիւն», փողոցներու մէջ կռիւ, քաղաքներու գրաւում եւլն, չկայ. բայց խուլ դժգոհութիւններ, ստորերկրեայ խլրտումներ կան ու կ'աճին: Եւ այս՝ ամէնէն բնորոշ իրողութիւնն է, ներկայ պարագաներուն մէջ:

Քիչ անդին պիտի կարդաք պզտիկ հատուած մը՝ «Իզվէստիա»էն, այնպէս ինչպէս հաղորդուած է հեռագրով: Մոսկուայի պաշտօնաթերթը կը ձաղկէ Ուկրայնայի անջատողական շարժումը: Խարքով, Ուկրայնայի մայրաքաղաքը, չուզեր ռուսերէն խօսիլ եւ կը ճամբէ բոլոր այն պաշտօնեաները որ երկրին լեզուն չեն գիտեր: (Ատոնց մէկ մասը ուղղակի Մոսկուայէն ղրկուած էին): Եւ իբրեւ եզրակացութիւն, «Իզվեստիա» կը տեղեկացնէ թէ մօտերս Չեկային մէկ լիազօրը պիտի երթայ Խարքով, գործերը կարգի դնելու համար…:

Նոր չէ մատնանշուած շարժումը: Մէկ ու կէս տարի առաջ ալ Ուկրայնան ուշադրութիւն գրաւեց, իր ազգային վերածնութեան ճիգերով: Այդ երկիրն ալ, ինչպէս միւս շինծու «հանրապետութիւնները», չէ համակերպած ռուսական լուծին, եւ կ'ուզէ ապրիլ ազատ ու անկախ: Աւելի քան քսանըվեց միլիոն ժողովուրդ դժուա՞ր թէ հանդուրժէ այն կարգ ու սարքին, որ պարտադրուած է պոլշեւիկներուն կողմէ, և որ կը ձգտի խափանել ազգային թռիչքը, գոյնզգոյն բանաձեւերով եւ բիրտ կեդրոնացումով: Եւ Ուկրայնան դժգոհ է ոչ միայն իր քաղաքական գերութենէն, այլ եւ սահմաններէն: Անկախ Ուկրայնայի կուսակիցներուն քարտէսը կը հասնի մինչեւ Սեւ Ծով, տարածուելով լայնքին եւ երկայնքին:

Այս բոլորին մէջ ամէնէն զարմանալին՝ Մոսկուայի վրդովումն է: Պոլշեւիկեան սահմանադրութեամբ, խորհրդային Միութեան անդամները, որոնք միացած են «յօժար կամքով», ազատ են անջատուելու, ե՛րբ որ ուզեն: Ի՛նչ սրտառուչ տողեր երգուած են այս մասին, ամէն ազգէ կարմիրներու բերնով: Եւ սակայն, ահաւասիկ Չեկան լիազօր կը ղրկէ Խարքով, խելքի բերելու համար ըմբոստները: Ո՞ր մահացու մեղքին համար.— Ուկրայնացիները ռուսերէնի տեղ՝ ազգային լեզուն կը գործածեն, կ'արձակեն այդ լեզուն չգիտցողները եւլն.: Եթէ նոյն իսկ անջատման ծրագիր կայ, ինչո՞ւ բորբոքիլ. ընդհակառակն պէտք է շնորհաւորել, քանի որ Լէնին ինքը հռչակած է ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը…:

Այս պատմութիւնը շատ կը նմանի Ախալքալաքի անցեալ տարուան դէպքին: Հայ գիւղացիները, զզուած վրացական իշխանութեան կեղեքումներէն, պատգամաւորութիւն մը կը ղրկեն Երեւան, գանգատելու եւ Ախալքալաքի միացումը խնդրելու համար: Երեւան երկար-բարակ հարցաքննութենէ յետոյ, չվստահելով պատգամաւորութեան, երկու քննիչ կը ղրկէ: Վրացիները կ'իմանան եւ կը ձերբակալեն ու կը բանտարկեն ոչ միայն հարիւր գիւղացիներ, այլ և Հայաստանի երկու քննիչները…: Խնդիրը կը հաղորդուի Մոսկուա, ուրկէ կը յանձնարարեն արձակել կալանաւորները. բայց Վրացիները իրենց գիտցածէն չշեղելով, մէկ մասը կ'աքսորեն: Ականատեսի մը պատմութեան մէկ յատկանշական կտորն է այս, բայց որքա՛ն պայծառ գաղափար կուտայ խորհրդային դրօշի տակ տիրող քաղաքական ազատութեան, ազգերու եղբայրակցութեան եւ բարգաւաճման վրայ:

Ազգային դժգոհութիւններէն զատ, յարաճուն ուժգնութեամբ կը շեշտուին ընկերային-տնտեսական տրտունջները:

Վերջերս առիթ ունեցանք պարզելու կուսակցութեան ներքին պառակտումները, աջի եւ ձախի հակամարտութիւնը, որ չէ փակուած տակաւին: Այդ պառակտումներն ալ հետեւանք են տիրող կացութեան: Պոլշեւիկները չկրցան գոհացնել ոչ գիւղացին, ոչ ալ բանուորը: Աշխատանքի գործավարութեան տեղեկագրին համաձայն, 1,200,000 բանուորներ անգործ են: (Միայն արհեստակցական միութեանց անդամներէն): Լուրերու համաձայն, վերջերս 20,000 բանուորներ ցոյց ըրած են, փողոցներու մէջ, հաց եւ աշխատանք պահանջելով: Հայաստանէն հասած թղթակցութիւններն ալ տխուր իրողութիւններ կը պատմեն:

Հաղորդակցութեանց դժուարութեան պատճառով, կարելի է շատ բաներ ուրանալ այսօր, բայց ժամանակի ընթացքին, ինքնաբերաբար կը խոստովանին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ, Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ…,,

«Լքեալ» գոյքերու մանուածապատ հրահանգին առթիւ, զոր հրատարակեցինք արդէն, Թուրք թերթերը սկսած են պղտորել միտքերը: Հետաքրքրութեան համար կը քաղենք հետեւեալ հատուածը՝ «Վագըթ»էն, ծանօթ հրապարակագիր Մեհմէտ Ասըմ պէյի ստորագրութեամբ.—

«Այն կալուածները, որոնց լքեալ գոյք ըլլալու մասին կառավարութիւնը 6 Օգոստոս 924էն յետոյ իրազեկ եղած է, ամբողջովին չեն գտնուիր կառավարութեան ձեռքը: Ասոնց կարեւոր մասը կամ գաղթականներուն յանձնուած է եւ կամ կառավարութեան կողմէ աճուրդով ծախուած:

Այս կացութեան մէջ գտնուող կալուածներուն հին տէրերը հիմա եթէ մէջտեղ ելլեն, ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Արդեօք գնահատուելիք փոխարժէքը ո՞վ պիտի վճարէ: Կառավարութի՞ւնը թէ կառավարութենէն յատկացման կամ բաշխումի ձեւով առնող գաղթականները: Ամէնէն բանաւոր հաւանականութիւնը այն է՝ որ կառավարութիւնը ինք տայ այս դրամները: Այս պարագային, կառավարութիւնը պիտանէին ո՞ր մասէն եւ ո՞ր յօդուածէն պիտի տայ:

Կառավարութեան կողմէ աճուրդով վաճառուածներուն հին սեփականատէրները եթէ վաճառման պայմաններուն չի հաւանին, ինչո՞ւ պատկանեալ դատարանին դիմելու ազատ կը թողուին: Կացութիւնը խիկապէս տարօրինակ է: Կառավարութիւնը անգամ մը լքեալ գոյք ըլլալով կարգ մը փախստականներու ինչքերը գրաւած է: Ասոնք պաշտօնապէս վաճառման հանուած են: Աճուրդ եղած է: Որոշ պայմաններու փոխարժէքը վճարուելու համար յանձնումը կատարուեր է: Գնել փափաքողները այդ պայմանաժամը լրացնելով՝ այսինքն փոխարժէքը տալով ապրանքները առեր են: Յետոյ փէրադին ծախքերն ալ տուեր են, թափու սէնէտի հաներ են: Նոյն իսկ աւելի առաջ երթալով, աճուրդով իրենց առած միւլքը վերաշինելու համար նոր ծախքեր ըրեր են, եւ այս բոլոր գործողութիւնները եւ ծախքերը որոշ օրէնքներու համաձայն եղեր են…:»

Ամէն դատի նոր անուններ կը սեւնան…

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Էնկիւրիի Անկախութեան Դատարանին իւրաքանչիւր հարցաքննութիւնը հետզհետէ կը կնճռոտէ դաւադիրներուն կացութիւնը: Դատավարութեան այս եղանակը փոխանակ հակաքէմալական կազմակերպութեան գլխաւոր վարիչները միայն նկատի ունենալու, երեւան կը հանէ այնպիսի անձեր, որոնք ներկայիս կառավարութեան մէջ կարեւոր դիրքեր կը գրաւեն: Այսպէս, Էնկիւրիի ներկայ դահլիճին երկրագործական գործավար Սապրի պէյ ներկայ եղած է Իթթիհատական պարագլուխներու ժողովին. կը յիշուի նաեւ անունը Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյի: Թերթ մը կը գրէ թէ Աղա Օղլու Ահմէտ եւս կապ ունի դաւադրական գործերուն հետ: Ասկէ զատ, դատարանը համոզուած է որ նախկին ելմտական նախարար Ճավիտ պէյն էր որ Իթթիհատականներուն դրամ հայթայթած է, նոյնիսկ անոնց՝ որոնք Իզմիրի մէջ կախուեցան:

Քեազիմ Գարա Պէքիր փաշա նորէն Էնկիւրի կանչուեցաւ, դէմ դիմաց հանուելու համար Արտահանի երեսփոխան Թահսին պէյի հետ, որ կը պնդէ թէ «Մուսթաֆա Քէմալի հաշիւը մաքրելու» նամակը Քեազիմ Գարա Պէքիր փաշա տուած է իրեն:

Երկրագործական գործավար Սապրի պէյ մօտ օրէն պիտի հրաժարի «առողջական» պատճառներով: Դատուեցաւ նաեւ Հիւսէյին Ճահիտ պէյ:

*** Ինչպէս քանիցս գրեցինք, Ճավիտ պէյի տան մէջ գումարուած Իթթիհատական պարագլուխներու կողմէ ինը յօդուածէ բաղկացած գործունէութեան ծրագիր մը պատրաստուած էր: Էնկիւրիի դատարանը խիստ մեծ կարեւորութիւն կուտար այս ծրագրին, որուն գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.—

Իթթիհատը արմատական քաղաքական կուսակցութիւն մըն է, որ ամէն ազատութեան կուսակից է: Անհատներու քաղաքական իրաւունքներուն դէմ եղած օրէնքները պիտի սրբագրուին: Վեհապետութիւնը միայն ազգին կը պատկանի: Իշխանութեան ուժերու ո՛չ միացումին, ոչ ալ բաժանումին, այլ հաւասարակշռութեան կողմնակից է: Օրէնսդիր իշխանութիւնը ազգին կողմէ ընտրուած երկու ժողովէ կը բաղկանայ, որոնք իբրեւ Սահմանադիր Ժողով նոր Սահմանադրութիւն մը պիտի պատրաստեն: Կառավարութեան կեդրոնը Պոլիս է: Իթթիհատը թշնամիին դէմ բոլոր հայրենակիցներու միջեւ կատարեալ միութիւն ապահովելը հայրենասիրական պարտք կը համարէ եւ կը ջանայ գործի կառավարութիւն մը ստեղծել՝ առանց տեսութիւններու եւ ցնորքներու ետեւէ վազելու, կը զգուշանայ քաղաքական պայքարներէ, որոնք կրնան միտքերու մէջ շփոթութիւն առաջ բերել եւ կ'աշխատի երկրին բոլոր դասակարգերուն եւ անհատներուն միջեւ գործնապէս բարեկամական զգացումներու ծնունդ տալ եւ քինախնդրութիւնն ու ատելութիւնը ջնջել: Իթթիհատը պիտի աշխատի շէնցնել ազատագրուած նահանգները եւ բնակարան հայթայթել անպատսպար մնացած ժողովուրդին:

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ.ՐԴ.ի գործերը ռուսերէնի թարգմանուած են Լենինկրատի մէջ եւ ակադեմիայի երգչախումբը մօտ օրէն երգահանդէսներ պիտի նուիրէ, հայ երգը ծանօթացնելու համար ռուսերուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԵՏԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն 12 Օգոստոս թուականով.—

Հիւսէյին Ճահիտ պէյ դատարանի նախագահին հարցումներուն պատասխանեց անվախ: Երբեք յուզումի նշաններ ցոյց չտուաւ միւս ամբաստանեալներուն պէս: Խստիւ բողոքեց թէ «Թանին»ի մէջ իր հրատարակութեանց նպատակն էր կառավարութեան հակառակ շարժում առաջ բերել եւ վերակենդանացնել Իթթիհատը: Նոյնպէս յայտնեց թէ ինք ո եւ է մասնակցութիւն չէ ունեցած Մուսթաֆա Քէմալի անձին դէմ սարքուած մահափորձին մէջ, աւելցնելով որ այդպիսի վերագրում մը սեւ նախատինք մը կը նկատէ իրեն դէմ:

Գլխաւոր ամբաստանեալներու հարցաքննութիւնը վերջացաւ: Հիմա խումբ խումբ պիտի դատուին երկրորդական անձեր: Դատավճիռը պիտի տրուի յառաջիկայ Չորեքշաբթի կամ Հինգշաբթի:

Առեւտրական սենեակները փակուած

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հակառակ պաշտօնական հաւաստումներուն, ոստիկանութիւնը առանց կանխաւ ազդարարելու, յայտնեց ֆրանս. առեւտրական սենեակին որ Օգոստոս 12էն սկսեալ պէտք է դադրեցնէ գործողութիւնները: Կը սպասուի որ նմանօրինակ հրահանգներ հաղորդուին նաեւ միւս առեւտրական սենեակներուն:

Միայն թրքական դրամով

Ժընեւէն կը հեռագրեն «Տէյլի Մէյլ»ի.—

Զուիցերիոյ ելմտական շրջանակներուն մէջ մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ Թուրք վերաքննիչ ատեանի այն վճիռը, որով արժէքէ զուրկ կը հռչակուին թրքահպատակներու կողմէ օտար դրամներով կնքուած յանձնառութիւնները: Ըստ այդ վճիռին, Թուրք պարտատէրերը իրաւունք պիտի ունենան իրենց պարտքերը վճարելու միայն թրքական դրամով, օտար դրամին համապատասխան թրքական դրամին սակը որոշելու համար հիմնուելով պարտքին կնքուած ատենուան արժէքը: Եւ որովհետեւ թրքական ոսկին հիմա պատերազմէն առաջուան արժէքին մէկ ութերորդը միայն կը ներկայացնէ, օտարահպատակները մեծապէս պիտի տուժեն:

Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ պաշտօնապէս բողոքներ եղած են Էնկիւրիի կառավարութեան այս անիրաւ և միջազգային օրէնսդրութեան հակառակ որոշման դէմ, յայտնելով թէ Թուրք առեւտուրը մեծապէս պիտի տուժէ, սակայն Էնկիւրի մինչև այսօր խուլ կը ձեւանայ և չի պատասխաներ այս բողոքին:

Թուրքիա կը վախնայ

«Սրնտէյ Ուըրքըր» կը գրէ թէ Թուրք քաղաքական շրջանակները խիստ մեծ կարեւորութիւն կուտան այն զրոյցին թէ համաձայնութիւն մը կնքուած է Յունաստանի և Ռումանիոյ միջև: Կ'ըսուի նաև թէ զինուորական զինակցութիւն մը պիտի կնքուի մօտ օրէն Ռումանիոյ և Իտալիոյ միջև:

«Իգտամ» կը գրէ թէ այս լուրերը հաւաստի կը թուին, երբ նկատի առնենք որ Յունաստանի և Սերպիոյ արտաքին նախարարները գաղտնաբար Հռոմ գացին անցեալ Մարտին:

Թուրք թերթերը կ'աւելցնեն թէ այդ ժամանակ յիշեալ նախարարներուն և Մուսօլինիի միջև կատարուած բանակցութիւններուն հետեւանքով Պալքանեան նոր զինակցութիւն մը կազմուած է, Մուսօլինիի հովանաւորութեան տակ:

Անջատողական շարժումէ կը վախնան

«Իզվէսթիա», պոլշեւիկեան օրկանը, անջատողական զօրաւոր շարժում մը կը մատնանշէ Ուկրայնայի մէջ, ինչ որ կրնայ նոր վէճեր յարուցանել համայնավար կուսակցութեան հետ: Խարքով, Ուկրայնայի մայրաքաղաքը, երկար ատենէ ի վեր լաւ չէ Մոսկուայի հետ: Ուկրայնացիները ջնջած են ռուսերէնը եւ ուկրայներէնը հռչակելով պաշտօնական լեզու, ճամբած են նաև այն պաշտօնեաները որոնք չեն գիտեր երկրին լեզուն:

Արձակուած պաշտօնեաներուն մեծ մասը Մոսկուայէն ղրկուած մարդիկ են, որոնք հսկակշիռ պիտի գործադրէին ուկրայնական կառավարութեան վրայ: «Իսվէսթիա» կ'աւելցնէ թէ մօտերս Չեկային լիազօրը Ուկրայնա պիտի երթայ, անջատողական շարժումը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար:

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Դամասկոսէն առնուած նոր լուրերու նայելով, վերջին շաբաթներուն ապստամբները սաստկացուցած են իրենց գործունէութիւնը: Դամասկոսի մէջ նմանը չտեսնուած հրացանաձգու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բ.

ԲԱՐԻՔ՝ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ, ՉԱՐԻՔ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին յօդուածով տեսանք թէ Հայրենակցական Միութիւնները բարիք են գաղութներու մէջ։

Բայց չկայ բարիք առանց չարիքի։ Կան վայրեր ուր հայ ժողովուրդը զերծ է ձուլման վտանգէն, ուր կ'ապրի իր ազգային կեանքով եւ մշակոյթով եւ ինքը մեծամասնութիւն է, կամ կը ներկայացնէ տեղին կառավարութիւնը եւ կամ այդ ճամբուն վրայ է կանգնած։ Այսպիսի վայրերու մէջ Հայրենակցական Միութեանց գոյութիւնը ոչ միայն կը դառնայ անիմաստ, այլ նոյն իսկ վնասակար ամբողջական միութեան եւ միաձոյլ կամքի կազմաւորման համար։ Հայաստանի մէջ ինչ իշխանութիւն ալ տիրէ, ըլլայ անկախ թէ ոչ, վարիչները դաշնակցական ըլլան թէ պոլշեւիկներ, Հայրենակցական Միութեանց տուած վնասը աւելի է քան օգուտը։ Հայաստանի մէջ տեղական հայրենասիրութիւնը չափազանցօրէն խորացնելով, ընդհանուր հայրենիքի գաղափարը եւ Հայաստանի հիմնական շահերը պիտի նսեմանան տեղական շահերու առջեւ, ինչ որ կրնայ յանգիլ «աշիրէթապետութեան», հատուածականութեան։ Տեղական հայրենասիրութեան խրախուսումը արդիւնք կը դառնայ ֆիզիքական, բարոյական, մտաւոր եւ տնտեսական ամբողջութեան, եւ կրնայ Հայրենակցական Միութեանց ուժեղ կազմակերպումով ստեղծել պետութեան մէջ հայրենակցական պետութիւն, եկեղեցիի մէջ նոր եկեղեցի, քաղաքական կուսակցութեանց մէջ տեղական կուսակցութիւն եւլն.։ Որով անկարելի կ'ըլլայ հաստատել մէկ լեզու, մէկ ամբողջական ուժ եւ իշխանութիւն։

Այս պատճառներով, Հայրենակցական Միութեանց գոյութիւնը ներկայ թէ ապագայ միացեալ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը դառնայ բացասական երեւոյթ մը, զոր պէտք է արմատախիլ ընել, տեղը գնելով ընդհանուր հայութեան, ամբողջական Հայաստանի հայրենասիրութիւնը. հոն պիտի ըլլայ մէկ եւ ամբողջական հայրենիքի գաղափարը եւ շահը, մէկ պետական հասկացողութիւն։ Այդ հասկացողութեանց բաժանումները չպիտի հիմնուին տեղական շահերու վրայ, այլ միայն Հայաստանի ժողովուրդին դասակարգային կամ այլ գաղափարական ձգտումներու վրայ։ Կարճ խօսքով, յանուն հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի գերագոյն շահերուն, դէմ պէտք է ըլլալ Հայրենակցական Միութեանց կազմութեանը՝ Հայաստանի սահմաններուն մէջ։

Հայրենակցական Միութեանց բացասական կողմերը պարզ եւ տեսանելի են բոլոր անոնց, որոնք գիտած են եւ կամ կրած այդ Միութեանց վտանգաւոր հետեւանքները Հայաստանի մէջ։ Բայց սխալ պիտի ըլլար այդ բացասական կողմը ընդհանրացնել եւ եզրակացնել թէ առ հասարակ ամենուրեք չարիք է։ Այդ ծայրայեղութեան յանգիլ կը նշանակէ չհասկնալ խնդրին լրջութիւնը։

Այդ ծայրայեղ վնասակար գետնին վրայ կանգնած են պոլշեւիկները։ Անոնց հասկացողութեամբ «Հայրենակցական Միութիւնները մէյ մէկ բացասական բոյներ են։ Բունը եւ խոնարհ խաւերը կաշելով այդ հին բնագդներուն, աւելի եւս կը մթագնեն տառապող բանուորութեան գիտակցութիւնը, ըմբռնելու համար իր դասակարգային շահերը։ Պէտք է որ բանուորական զանգուածները աւելորդ ճիգեր չընեն ստեղծելու համար այն տեսակ կազմակերպութիւններ, որոնք կը վրիպեցնեն իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնական նպատակէն, որ դասակարգային պայքարն է։ Հայրենակցական Միութիւնները այս տեսակէտով հակայեղափոխական մեծ խոչընդոտներ են եւ անգիտակցաբար պատուանդան կը դառնան քանդող ազդեցութիւններու, որոնք պարարտ սնունդ կը գտնեն նախապաշարումներով, աւանդամոլութեամբ եւ հին ամբոխային մտայնութեամբ զարգացող միութիւններու մէջ»։

Այս նախադասութիւններուն մէջ կարելի է ամփոփել այն բանաձեւը, զոր կը հոլովեն պոլշեւիկները Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, Փարիզ եւ Ամերիկա տարբեր ստորագրութիւններով եւ տարբեր խօսքերով։

Այս պոլշեւիկ մտայնութիւնը շատ քիչ կը տարբերի ցարական Գրիմանովներու, Գօլիցիններու, Երմոլովներու ռուսական ձուլման քաղաքականութենէն։ Պոլշեւիկեան բանաձեւերուն մէջ «բանուոր եւ խոնարհ խաւեր» խօսքերը վերածեցէք «ռուսական հպատակ»ի, կամ «կեդրոնական նպատակն է դասակարգային պայքարը» խօսքերը փոխեցէք «ռուսացում»ի եւ պիտի տեսնէք որ աշխարհակալ հայաջինջ Գրիմանովներ, Ստոլիպիններ կը խօսին այժմ պոլշեւիկներու բերնով, տարբեր համեմով միայն։ Պոլշեւիկները էապէս հարազատ ժառանգներն են համառուս Պուրիշկեւիչներու։ Թէեւ կը տարբերին ձեւականօրէն։

Ինչպէս այժմ Թուրքիոյ մէջ «Թուրք օջախը», ժամանակին ռուս կայսրութիւնը կը հովանաւորէր նման ռուս ակումբներ-Պուրիշկեւիչներու, Մարկովներու ղեկավարութեան տակ։ Անոնք —ինչպէս այժմ պոլշեւիկները— հակապետական, հակայեղափոխական, յետադիմական խոչընդոտներ կը նկատէին հայկական միութիւններն ու խմբակցութիւնները, հայ դպրոցն ու հայրենասիրութիւնը եւ սրով ու աքսորով կ'ոչնչացնէին նման «յետադիմական» բոյները։ Այժմ նոյնը կը կրկնուի պոլշեւիկներու կողմէ։ Տարբերութիւնը այն է միայն, որ մինչ Գօլիցինները կը հալածէին ազգային եւ հայրենակցական միութիւնները, ազգացնելու համար ռուսացումը, պոլշեւիկները չեն ըսեր ռուսացում, այլ «բանւորական, դասակարգային գիտակցութիւն»։ Պէտք է մեր աչքերը բանանք եւ կոյր ու խուլ չձեւանանք ռուս ծայրայեղ ազգայնականներու եւ ծայրայեղ կոմունիստներու բացորոշապէս ըսած խօսքերուն։ Անոնք իրենց գաղափարներուն բերումով դէմ են ազգերու գոյութեան, հետեւաբար եւ հակառակ՝ այն բոլոր միութիւններուն, որոնք կ'ամրացնեն ազգերու ինքնութիւնը իբրեւ այդպիսին, դէմ են նաեւ Հայրենակցական Միութեանց. այդ պիտի գիտնանք, մանաւանդ որ ուղղակի կ'ըսեն, առանց ծածկելու։

Արդ, խորհրդային միութեան սահմաններուն մէջ, ուր կ'իշխէ յիշեալ պոլշեւիկեան հոգեբանութիւնը, կ'ապրին երկու միլիոնէն շատ աւելի Հայեր. այդ թիւէն միայն մօտ մէկ միլիոնը կը գտնուի հայկական հողերու վրայ, Ղարաբաղէն մինչեւ Արաքսի ափերը։ Այդ մօտ մէկ միլիոն Հայերուն համար պոլշեւիկեան մահավճիռը դատարկ խօսք է։ Հոն հարիւրին 90 հայ գիւղացիութիւնը, եւ հարիւրին 10ով մնացորդը հայրենի հողին վրայ նստած զերծ պիտի մնան զանազան փորձառութիւններէ։ Անոնք հայ են եւ կը մնան, անոնց համար պէտք չէ Հայրենակցական միութիւններ կազմել, քանի որ արդէն հայրենիքին մէջ կը գտնուին։

Ինչ կը վերաբերի միւս խորհրդային երկիրներու մէջ եղած հայութեան, որ թիւով գերազանց է քան Հայաստանի կամ արտասահմանի հայութիւնը առանձին առանձին, արժանի է լուրջ մտահոգութեան։ Ան նոյնքան Հայ է, որքան մենք եւ Հայաստանի Հայը, սա տարբերութեամբ, որ ան աւելի ենթակայ է պոլշեւիկեան ապազգայնացման վտանգին, քան մենք եւ Հայաստանցիները։ Երեւակայեցէք հայ գաղութներու վիճակը հեռաւոր Սիպերիոյ, Իրկուցկի, կամ Խարպինի մէջ, մինչեւ Չէլիաբինսկ, մտածեցէք անդրկասպեան երկրին Սմարղանդի, Տաշկենտ, Անդիժանի հայութեան վրայ, կամ փոքր Ռուսիոյ, Քիէվի, Խարկովի եւ Մեծ Ռուսիոյ, Մոսկուայի, Աժտէրխանի գաղութներուն վրայ, Դոնի հովիտի, կամ Տէրէքի, Սեւ Ծովի ափերը եւ ամէն տեղ Հայը ցիրուցան եղած է, հարիւրներով, երբեմն տասնեակ հազարներով։ Կան շրջաններ ալ ուր հայութեան թիւը կ'անցնի հարիւր հազարները։

Առաջ եկեղեցին էր գլխաւոր կապը հայկական միութեան։ Այսօր եկեղեցիին դերը այն չէ ինչ որ էր. մանաւանդ պոլշեւիզմը եկաւ փութացնել անոր անկումը։

Երկրորդ գլխաւոր կապը պիտի ըլլար հայ լեզուն, գրականութիւնը, պատմութիւնը։ Բայց տեսէք խորհրդային Հայաստանի հայ լեզուն, կարծես դիտմամբ աղաւաղած են, որ աւելի դիւրին դառնայ հասկնալ ռուսերէնը, քան հայերէնը։ Հայկական պատմութիւնը, գրականութիւնը կը համարուին հակայեղափոխական, կ'այրուին կամ կ'արգիլուին գրուածքները Ներսէս Շնորհալիէն, Դաւիթ Անյաղթէն մինչեւ Եղիշէները, մինչեւ Րաֆֆիներն ու Գամառ Քաթիպաները, չյիշելով Դաշնակ Ահարոնեանները, Սիամանթօները, Վարուժանները։ Ի՞նչ կը հրամցնեն խորհրդային հայ գաղութներուն իբր սնունդ. — ոչինչ, կամ Մարքսն ու Լենինը։ Անոնք ալ չեն կազմեր մտաւոր սնունդ, քանի որ հայերէն գրուած «նոր» գրքերու եւ թերթերու տպագրութիւնը 2000ը չանցնիր՝ թիւ մը որ պիտի սպառէր մինչեւ Երեւանի մայթերուն վրայ։

Մէկ խօսքով, խորհրդային երկիրներու մէջ ինկած 1 միլիոն երեք հարիւր հազարէն աւելի հայութիւնը զրկուած է հայ լեզուէն, պատմութենէն, գրականութենէն, հայկական խօսքէն, հետեւաբար այդ սնունդը պիտի առնէ Ռուսէն։ Պոլշեւիկներուն ուզածն ալ այդ է։

Ազգային ամբողջացման եւ կենդանութեան երրորդ միջոցը պիտի ըլլային քաղաքական կուսակցութիւնները, հայրենիքի գաղափարը, Միացեալ Հայաստանի տենչը եւլն. բայց խորհրդային երկիրներու մէջ քաղաքական կուսակցութիւնները գոյութեան իրաւունք չունին։ Անոնք դատապարտուած են մեռնելու. հայրենիքի գաղափարը նախապաշարում է։ Հինգ հարիւր հազարէն աւելի հին եւ նոր տաճկահայութիւնը կը ծածկուի իբրեւ աշխարհակալ, որ կը ձգտին միացեալ Հայաստանը ստեղծել քէմալի «սրբազան» հողին վրայ։

Այս անել կացութեան մէջ, խորհրդային երկիրներու հայ գաղութները բնազդօրէն մէկ ճանապարհ գտած են, իրենց ինքնութիւնն ու էութիւնը պահելու համար։ Անոնք ալ կազմած են Հայրենակցական Միութիւններ, որոնց դրամէն կ'աշխատի օգտուիլ պոլշեւիկ Հայաստանը, զանոնք հակայեղափոխական եւ յետադիմական համարելով մէկտեղ։ Մինչդեռ, երբ Խոտորջուրցիներու կամ Տրապիզոնցիներու Սեւ ծովու եւ փոքր Ռուսիոյ Հայրենակցական Միութեանց դրամները ուրախութեամբ կ'ընդունի Հայաստանի վերաշինութեան համար, նոյնքան ուրախութեամբ պիտի ողջունէր անոնց գոյութիւնը իբր յենարան հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի։

ՌՈՒԲԷՆ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՎԵՐԼՈՒԾԵԼՈՎ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՐԴԻ ՏԱԳՆԱՊԸ, ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ՖԱՇԻՍՄԸ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

ՀՌՈՄ, 6 Օգոստոս

Իտալիոյ վարչապետ ու ֆաշիստ կուսակցութեան պետ Պ. Պէնիթօ Մուսոլինի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Ամերիկացի թղթակցի մը՝ Եւրոպան այս միջոցիս ցնցող ահաւոր տագնապին մասին.—

— «Եւրոպան կ'անցնէ այս պահուս սուր, խիստ սուր տագնապ մը, բայց ես հաստատ հաւատք ունիմ որ ան պիտի յաղթէ բոլոր դժուարութիւններուն։ Համոզուած եմ նաեւ որ այս տագնապին պիտի յաջորդէ խաղաղութեան շրջան մը։ Այս լուրջ տագնապը, սակայն, որուն մասին կը խօսիմ, միջազգային չէ ու չի կրնար պատերազմի ուրուականը ցոյց տալ։ Ներքին տագնապ մըն է, որ զանազան ազգերը անհանգիստ կ'ընէ, անջատաբար, ու ոչ թէ կը խանգարէ անոնց քաղաքական կեանքը, այլ անոնց ընկերային ու տնտեսական կազմուածքը։ Բացառապէս ընկերային տագնապ մըն է։ Համոզուած եմ որ ազգերը՝ իւրաքանչիւրը իր տագնապը պիտի լուծէ. բայց ասոր համար բոլոր Եւրոպայի ժողովուրդները պարտին իրենց ամբողջ կորովը թափել ու պատրաստ գտնուիլ ամէն զոհողութեան՝ երջանկութեան ու խաղաղութեան դատին համար։ Իտալիա պետութեան նոր տիպար մը ստեղծելու վրայ է։

«Ազատութիւն կամ մահ» գեղեցիկ նախադասութիւն մը եղաւ, բայց «համագործակցութիւն կամ թշուառութիւն» այսօր յարմարագոյն նախադասութիւնն է թերեւս։ Ֆաշիզմը անհատական գերակայութեան տեղ կը դնէ պետութեան գերակայութիւնը։ Ազգը կը դնէ Անհատին տեղ։ Ռամկա-ազատական շարժումի ամենէն եռանդոտ պաշտպաններն իսկ չեն կրնար անոր անկումը չտեսնելու աստիճան կոյր ըլլալ։ Ֆաշիսմը տուաւ աշխարհի օրինակ մը՝ լուծելով արդի աշխարհի գլխաւոր կառավարական հարցերէն երկուքը.— Պետութեան իշխանութեան վերահաստատումը ու ներքին կռիւներու ջնջումը, ամենէն առաջ դասակարգերու պայքարը։ Իտալիա ըլլալով Մեծ Պետութեանց վերջինը որ իր հասունութեանը հասած է, առաջինը պիտի ըլլայ արդիական իրական պետութիւն մը կազմելու. ու ինչպէս ոչ մէկ ազգ կրցած է ազատիլ Ֆրանսական յեղափոխութեան ազդեցութենէն, ո՛չ ոք պիտի կրնայ ազատիլ իտալական այս վերագարթնումին ազդեցութենէն։

Ազատականութիւնը իբր տեսութիւն, եւ ռամկավարութիւնը իբրեւ կառավարութեան մեթոտ, հիմնուած էին քիչ թէ շատ ընկերային, հոգեբանական ու տնտեսական անցողական պայմաններու վրայ, ու այլեւս փոխուած կամ անհետացած ըլլալով, ո՛չ մէկ արդարացում կը թողուն «անմահ սկզբունք»ներուն համար։ Ֆաշիսմը ընդհակառակն իր հետքը կը քանդակէ պատմական շարժումին անողոք գիծին երկայնքը ու կը կառուցանէ ոչ միայն ներկային, այլ նաեւ ապագային համար։ Իտալիա, միակը Եւրոպայի բոլոր մեծ ազգերուն մէջ, պատուտուած չէ քաղաքական վտանգաւոր ու վնասակար տագնապներէ ու քանդող գործադուլներէ։ Մինչ միւս ազգերը կը կռուին պահպանելու համար պետական կազմակերպութեան մը տիպարը հաւանականօրէն անյարմար ներկայ պայմաններուն, ճգնելով կարկտել զայն, մենք ընդհակառակը, դէպի փառաւոր ապագայ մը կ'առաջանանք առանց տատամսելու։

Ամենէն նշանակալի իրողութիւնը այն է որ մեր յաջողութիւնները իրական են ու մենք ամէն օր կը լուծենք խնդիրներ, առանց զանոնք վաղուան ձգելու։ Մենք սորվեցանք քաղաքացիներուն բոլոր դասակարգերուն ու բոլոր տիպարներուն գործակցութիւնը ապահովելու կերպը, պահպանելով անոնց վստահութիւնը, յարգանքն ու հնազանդութիւնը, որոնք բախտաւոր պետութեան մը հիմնաքարերն են։ Մեր ամենէն կարեւոր բարենորոգումները կը կայանան պետութեան փոնքսիոններուն նոր յղացումին մէջ ու արտադրութեան բոլոր ուժերը պետութեան փոխադրելուն մէջ։

Ֆաշիսմը կը մերժէ այն գաղափարը թէ ազգը անհատներու ժամանակաւոր կամ պատահական խմբակցութիւն մըն է ու կը հաստատէ որ ան կենդանի ու օրկանական մարմին մըն է որ կը շարունակուի սերունդէ սերունդ, ֆիզիքական, բարոյական, մտաւորական ժառանգական հարստութիւններով։ Ո՛չ մէկ սերունդ, ո՛չ մէկ քաղաքացիներու խմբակցութիւն, եւ ո՛չ մէկ անջատ քաղաքացի իրաւունք ունի ազգին դէմ կռուելու։ Պետութիւնը Ազգին պաշտպանն ու հակակշիռն է։ Ան չի կրնար կեղծ քաղաքագէտներու քմայքներուն գերի ըլլալ։

Ֆաշիսմը անհատական գերակայութեան տեղ կը դնէ պետութեան գերակայութիւնը ու անհատին տեղ կը դնէ ազգը։ Պահպանելով իր իշխանութիւնը, կը պաշտպանէ ազգը ու կ'արտօնէ ազատութիւնը իբր զիջում մը միայն այն անձերուն որոնք պետութեան շահերուն համաձայն կը գործեն։

Մինչեւ ֆաշիսմի իշխանութեան գլուխ անցնիլը, կը կարծուէր որ ազգին տնտեսական կեանքին կազմակերպութիւնը՝ պետութեան սահմաններէն դուրս կը գտնուի։

Մերինը, որ պետութեան նոր տիպար մըն է, առաջինն է որ այդ գաղափարին սխալ ըլլալը կը հաստատէ։ Մեր այդ խնդիրը մեզի համար լուծեցինք ու թերեւս լուծեցինք նաեւ բոլոր աշխարհի համար, արդարութեան բոլոր ուժերը անցնելով պետութեան մէջ։ Դասակարգային պայքարը վերջացաւ։ Աշխատանքի դադարում մը՝ ինչպէս որ եւ է ապստամբութիւն կարելի չէ արդարացնել։ Աշխատանքն ու դրամագլուխը ունին հաւասար իրաւունքներ ու հաւասար պարտականութիւններ։ Աշխատութեան կազմակերպութիւնները կրնան ապրիլ այն պայմանաւ սակայն որ ուղղակի կամ անուղղակի պետութեան կազմին մէջ մտնեն։ Շարունակ քաղաքական եւ տնտեսական կռիւի մը սպառնալիքը թօյլատրելու անմտութիւնը վերջնապէս դադրած է։

Իտալիոյ գաղթային տենչանքները ոչ ոքի համար սպառնալիք մը չեն կրնար ըլլալ։

Իտալիա կը պահանջէ միայն ինչ որ իրեն անհրաժեշտ է ու արդար է որ ստանայ։ Ու անտարակոյս պիտի հասնի իր փափաքներուն՝ խաղաղութեան ու համաձայնութեան քաղաքականութեամբ մը, որովհետեւ ոչ ոք պիտի ուզէ ստանձնել իր արդար պահանջներուն արգելք դառնալու ծանր պատասխանատուութիւնը։ Թերեւս հանելուկ մը թուի, բայց մեծ նշանակութիւն կայ վերջին տասնեակ մը տարիներու ընթացքին Իտալիոյ բարգաւաճումին եւ 19րդ դարու երկրորդ կէսի միջոցին Ամերիկայի զարգացումին միջեւ։ Երկու ժողովուրդներու պատմական աւանդութիւններուն եւ խառնուածքի հսկայական տարբերութեան հակառակ, անտարակոյս Ամերիկայի քաղաքական կռիւին ու մեր տնտեսական պայքարին միջեւ զուգակշիռ մը կայ։ Ամերիկեան կառավարութիւնը կը նմանի աւելի ֆաշիստ պետութեան, քան որ եւ է ուրիշ ռամկավար-ազատական եւրոպական կառավարութեան մը։ Ամերիկայի մէջ ժողովրդական գերակայութիւնը բարեխառնուած է կառավարական իշխանութեամբ։ Ամերիկա ունի հսկայ հողամասեր որոնք իր ժողովուրդին բաւական են, մինչ Իտալիոյ ծնունդներու առատութիւնը պէտք է գաղթէ։ Երկու ազգերն ալ երիտասարդ են, առողջ ու վստահութեամբ լեցուն եւ երկու ազգերն ալ որոշած են ըլլալ հզօր, ու երջանիկ։ Մեր հողը հարուստ չէ, բայց կ'ուզենք օգտագործել ինչ որ կը պարունակէ, կանչելով գիտութիւնը մեր բազուկին օգնութեան։ Պէտք է սակայն որ տարածուինք, եթէ չենք ուզեր խեղդուիլ։ Ֆաշիսթ Իտալիոյ ազգայնական ոգին Ամերիկայի ազգայնական ոգիէն նուազ հզօր չէ։ Երկուքն ալ կը տենչան խանդով գործել, յաջողիլ ու յառաջդիմել։

Մեր կայսերական քաղաքականութիւնը խաղաղութեան սպառնալիք մը չէ։ Ֆաշիսմը իտալական երեւոյթ մըն է, խորապէս իտալական, մտերմօրէն կապուած մեր պատմութեան, մեր հոգեբանութեան, մեր աւանդութիւններուն ու երկար քաղաքական յեղաշրջումի մը արդիւնքն է։ Առանց այս յեղաշրջումի ծագումները խորապէս ըմբռնելու, անկարելի է ճիշտ վերլուծում։ Ֆաշիսմը մեր ժողովուրդին քաղաքական հանճարին կատարեալ արտայայտութիւնն է։ Ան լատին պետութեան մը իտէալ ձեւին մէջ կը միացնէ երկու հազար տարուան պատմութեան մը դասերն ու աւանդութիւնները։ Պատերազմը արթնցուց իտալական հոգին այն թմրութենէն ուր մխրճուած էր, օգնեց բայց պատճառը չեղաւ ֆաշիսմի ծնունդին։ Ֆաշիսմը առաջին յաջող ճիգն է որ կը ձգտի իտալական ազգային միութիւն մը ստեղծել, շարժում մը որ արդէն առաջնորդեց ժողովուրդին բարոյական զարգացումին։ Իտալացիները այլեւս ընկերվարական չեն. այլ Իտալացիներ միայն, հպարտ իրենց հայրենիքով ու կը հաւատան միայն իրենց ուժին»։

Այսպէս յայտարարած է ան որ վճռապէս կ'ուզէ Իտալիան առաջնորդել մեծ ճակատագրի մը։

Հ. Ն.

ԷՆՎԻՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Տոքթ. Նազըմի յայտնութիւնները

Ինչպէս գրած էինք, Էնվէրի անկախութեան դատարանը մասնաւոր կարեւորութիւն կուտայ Տոքթ. Նազըմին, որ նախկին Իթթիհատին դաւադրական գլխաւոր դէմքն է։ Ստորեւ կ'ամփոփենք իր յայտարարութիւնները.—

կեդրոնի անդամ էի. մինչեւ գինադադար ոեւէ պաշտօն չունէի։ գինադադարէն երկու ամիս առաջ կրթական նախարար կարգուեցայ, եւ Սահմանադրութենէն յետոյ ընդհանուր քարտուղար ընտրուած էի։ Ընդհանուր կեդրոնի ընկերներուն մէջ էր Խօմէր Նաճի եւ Քէրիմ փաշա։ Միւս ընկերները չեմ յիշեր։ Այդ ատեն մասնաւորաբար կրթական գործերով կը զբաղէի։

Սահմանադրութենէն յետոյ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Սելանիկի մէջ նպաստ հաւաքուեցաւ, ես երբեք դրամական խնդրով չզբաղեցայ։

Մասնաւորաբար կայսերական գոններէն գոհարեղէններ ստացուած էին. ես միայն Իզմիրի մէջ նպաստ հաւաքեցի։

Գիւղացիները իրենց արտերն խոստացած էին։

Պաշտօնի ձեռնարկած ատեն մեծի յանձնեցին 65 հազար ոսկի եւ մաս մը գոհարեղէն. ասոնք ելմտական նախարարութեան հակակշռին տակ գտնուող յանձնաժողովի մը յանձնուեցան։

Պուլկարիոյ պարտութեան վրայ, վախ կար որ համաձայնական բանակը Պոլիս կուգայ։ Գերմանիոյ հարցում եղաւ թէ պիտի շարունակէ՞ կռիւը։ Պատասխանեցին թէ վիճակի չեն շարունակելու, եւ յանձնարարեցին Ուիլսընի սկզբունքներուն համաձայն հաշտութիւն կնքել։ Էնվէր փաշա ուժ ուզած էր Գերմանացիներէն, բայց միայն մէկ զօրաբաժին ղրկեցին։

Եւրոպական պետութիւնները Ուիլսընի սկզբունքները յայտարարած էին։ Խորհեցանք թէ քիչ ժամով պիտի ազատինք։ Ասոր համար պատուաւոր դաշինք մը պէտք կար։ Թալէաթ փաշա ասոր համար ձեռնարկներ կատարեց պալատին մօտ եւ գոհ էր արդիւնքէն։ Իզզէթ փաշա, Ֆէթհի պէյ եւ միւս ընկերները խիստ պատուաւոր անձեր էին։ Պատերազմէն պարտուած դուրս ելող ազգերը միշտ կը վնասուին. բայց կը խորհէինք թէ այս անձերը նուազագոյնին իջեցնել վնասը։

Թալէաթ փաշա յանձնարարած էր Իթթիհատական երեսփոխաններուն ուժ տալ Իզզէթ փաշայի դահլիճին։

Փախչելու ծրագիրը ընդհ. կեդրոնէն ծնունդ առաւ։ Խորհուեցաւ թէ Թալէաթ, Էնվէր փաշաներ, Նազըմ եւ Պէհաէտտին Շաքիր հեռանալու են։ Քրիստոնեաները, Հայերը եւ Յոյները ասոնց հանդէպ թշնամութիւն ունէին եւ վանոնք պատրուակ բռնելով ընդհանուր խռովութիւն յարուցանել երկրին մէջ։

Տօքթ. Նազըմ յետոյ պատմեց թէ ինչպէս Սեւաստոփոլ փախան։ Ընդհ. կեդրոնէն տրուած դրամը իր ընտանիքին ձգած է, իսկ ինք 18 ոսկիով մեկներ է։ Փախչելու օրը ստորագրուած էր Մուտրոսի զինադադարը։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ իրեն ըսեր է թէ «մեր ակնկալածէն աւելի լաւ պայմաններ ձեռք բերինք»։

Փախանք, Խրիմ գացինք եւ Օտեսկառքով Գերմանիա մեկնեցանք։ Հրաժարումէն առաջ, Էնվէր փաշա ծրագիր մը ունէր։ Կովկասի երկու զօրաբաժիններուն հարիւր հազար ոսկի ղրկեց, իսկ ութը հազար ոսկի ալ զրկից, ժողովուրդին բաժնուելու համար։ Էնվէր փաշա Կովկաս ղրկեց նաեւ Խալիլ փաշան, բայց վարչապետ Իզզէթ փաշա ետ կանչեց Խալիլ փաշան, Անգլիացիներէն վախնալով։ Էնվէր Կովկաս գնաց, իր այս հին ծրագիրը գործադրելու համար։ Մենք ալ սանաթօրիում մը մնացինք, լսած ըլլալով որ Պերլինի Հայերը գոյց պիտի կատարէին մեզի դէմ։ Հոն իսլամ յեղափոխականներու ընկերակցութեան սկզբունքները ճշդեցինք։

Ուիլսընի սկզբունքները յուսախաբ էին մեզ։ Խորհեցանք այս տեսակ ընկերութիւններ կազմել զանազան երկիրներու մէջ, եւ մեր բեռը թեթեւցնել։ Հնդիկներու եւ ուրիշ ազգերու հետ շփման մէջ մտանք։ Կեդրոնը Պերլին պիտի գտնուէր, եւ ամէն երկրէ պատուիրակ պիտի մնար հոն։

Թալէաթ փաշա 8-9000 ոսկի տուաւ. ասիկա կը բաւէր։

Պերլինի մէջ գտնուող ռուս պատուական քօմիսէր մը խոստացաւ ամէն օգնութիւն ընել մեզի։ Ասոր վրայ պայմանագրութիւն մը կնքեցինք. միայն գրգռութիւն չպիտի կատարէինք Ռուսիոյ իսլամներուն մէջ. Ռուսերն ալ Ատրպէճանի անկախութիւնը պիտի ճանչնային։

Մեր նպատակն էր Միջագետք եւ Հնդկաստանի մէջ կազմակերպութիւն առաջ բերել։ Ճէմալ փաշա ալ նոյն նպատակով Աֆղանիստան գնաց։

Որոշեցինք Պերլինէն սաւառնակով Մոսկուա երթալ, սակայն սաւառնակը ճամբան վեց անգամ վար ինկաւ։ Էնվէր, Ճէմալ, Պէտրի եւ Շաքիր Մոսկուա գացին։ Ես ալ Թալէաթի հետ Պերլին մնացի, քարոզութեան գործը կազմակերպելու համար։

Մոսկուա երթալէս առաջ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայէն թուղթ մը առի, որ կ'ըսէր թէ գործավարներու խորհուրդին որոշումով իրենց հետ կը գործակցի, թէ պէտք է արտասահմանի մէջ աշխատիլ, եւ Անատոլուի ի նպաստ քարոզութիւն կատարել։ Յետոյ կը յանձնարարէր Եւրոպայի կացութեան մասին տեղեկագիր ղրկել Էնկիւրի։

Սակայն կարելի չէր բան մը ընել արտասահմանի մէջ։ Անատոլու մտնելու համար, Մուսթաֆա Չէրքէզ պէյի միջոցաւ դիմեցինք Կազի փաշային։ Այդ միջոցին Թալէաթ փաշա նահատակուեցաւ. յետոյ Էնվէր փաշա գլխ Մոսկուա կանչեց, սակայն չգացի։ Յետոյ Էնվէր փաշա Պերլին եկաւ։ Այդ շրջանին լսուեցաւ թէ, Էնվէր փաշա կ'ուզէր Անատոլու մտնել, սակայն Պէհաէտտին Շաքիր եւ Րուսուխի պէյերը ըսած են թէ Էնվէր փաշան առանձին է, եւ յանձնարարած են որ Անատոլու չերթայ։ Ասոր վրայ Էնվէր փաշայի հետ Մոսկուա գացի։

Մոսկուայի մէջ զանազան իսլամ երկիրներու պատուիրակներ կային, ասոնց պահանջները նկատի առնելով, Մոսկուայի կառավարութեան դիմելով օգնութիւն խնդրեցինք եւ զէնք ուզեցինք։ Միեւնոյն ատեն Մոսկուայի դեսպան Ալի Ֆուատ փաշայի դիմելով յայտնեցինք թէ Էնկիւրիի թշնամի չենք, եւ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի հրամանէն դուրս չպիտի ելլենք։ Էնվէր փաշա նամակ մը գրեց Մուսթաֆա Քէմալ փաշային, ես ալ առանձին նամակ մը գրելով յանձնարարեցի, որ հրաժարի Էնկիւրիի մէջ իսլամական համաժողով մը գումարելու գաղափարէն։

Էնվէր փաշա վշտացած էր Անատոլուին, որովհետեւ խեր Էրզը Հելլէնները կ'ուզեն վռանկէլի բանակը Անատոլու ղրկել. մինչդեռ Վռանկէլի բանակին հրամանատարը իրեն դիմելով ըսեր էր թէ, կարելի է այս բանակը Հելլէններու դէմ գործածել։ Էնվէր փաշային այս նպատակը յայտնեցի Ալի Ֆուատ փաշային։ Միեւնոյն ատեն Հելլէններուն դէմ դժուարութիւններ հանելու նպատակով Պալքանները ղրկեցինք Պէհաէտտին Շաքիր պէյը։ Ալի Ֆուատ փաշայէն խնդրեցինք, որ այս բոլորը Էնկիւրի հաղորդէ։ Այս նպատակով մասնաւոր շոգենաւոյ մը Պոլիս ղրկուեցաւ Նայիմ Ճէվատ պէյը։ Շոգենաւոյը պէնզին առնելու համար Անատոլուի եզերքը հանդիպած ատեն, Նայիմ Ճէվատ պէյ ձերբակալուած էր. ասոր վրայ Էնվէր փաշա վշտացաւ եւ այդ պատճառով սրտնեղեցաւ Ալի Ֆուատ փաշային։

Լուսանցքի վրայ

"ԱՄԷՆԷՆ ՎԱՅՐԵՆԻՆ,,

Պատահաբար ձեռքս հասաւ «Մարտակոչ»ի մէկ թիւը։ «Շինարար աշխատութիւններ»ու կողքին կար եւ զեկուցում մը։

Թիֆլիզ, կուսակցական կարեւոր ժողովի մը ընթացքին, ծանօթ հայ համայնավար մը վահանեան, խօսելէ յետոյ առհասարակ յեղափոխական կազմակերպութիւններու մասին, երկարօրէն անդրադարձած է մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան ու զայն որակած «բոլոր թշնամիներէն ամէնէն վայրենին։»

Ընկալ' որակումի իր ամէնէն անկիրթ հանգամանքէն— լեզուն եւ ոճը հետեւանք են խօսողին նըկարագրին. աստիճանութեան եւ կրթութեան,— ճիշտ ու միանգամայն տրամաբանական էր, որ իրական պոլշեւիկ մը, ինչպիսին են «կրթուած» վահանեանները,— «ամէնէն վայրենին» որակէին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Ու ես համաձայն եմ, ո՛չ ամէն մէկ «հայ» համայնավար, որ գիտակցութիւնը ունի իր իսկական կոչումին եւ իրենց «յեղափոխական» լեզուին, իւրացնէն այդ բացատրութիւնը՝ ամէնէն արդար խօսքը ըսած ըլլալու համար հայ ժողովուրդի այդ զօրաւոր կազմակերպութեան մասին։

Թող զարմանալի չթուի ասիկա։ Ինչպէս ամէն խնդրի՝ նոյնպէս եւ լեզուի, ոճերու եւ բառերու մասին միշտ բացառիկ ու հակառակ հասկացողութիւն ունին 20րդ դարու այս «կարմրափետուր ագռաւներ»ը։ Նկատեցէք։ Համայնավարական լեզուով երբ «համաշխարհային խաղաղութիւն» կ'ըսեն, կը հասկնան — զէնքի ու կրակի խաղեր՝ Գերմանիոյ ու Պուլկարիոյ մէջ։ Ըմբոստութիւն ու արիւն՝ Մարօքի, Սուրիոյ, Չինաստանի խաղաղ սահմաններուն վրայ։

Երբ «ժողովուրդներու ազատութիւն» կ'ըսեն, կ'ըմբռնեն— Թուրքին բռնակալ տիրապետութիւնը Հային եւ Քիւրտին վրայ։ Երեւանի հպատակութիւնը Մոսկուայի ու Ախալքալաքին «Նուիրում»ը Վրաստանին ու Ատրպէյճանին... Ու երբ «դասակարգային հաւասարութիւն» կը բացագանչեն, ըսել կ'ուզեն — Ես ուտեմ, դուն՝ ոչ։ Ես խօսիմ իմ ուզածը, դուն մի ըսեր քու մտածածդ։ Ես իշխեմ, դուն տիրապետուէ։ Մենք տէր, դուք ծառայ...

Այսպէս եւ ամէն մէկ խնդրի համար ուրոյն բառարան մըն է համայնավար բառարանը, ուր բառերը ստացած են «ճիշտ հակառակը» իրենց սովորական, դարաւոր իմաստներուն։

Ու ամէն անգամ, որ անոնք որակում մը կ'ընեն, պէտք է գիտնալ լսել իրենց բառարանով,— ազատութիւնը՝ իբրեւ կաշկանդում եւ բռնութիւն, հաւասարութիւնը՝ խտրութիւն եւ խաղաղութիւնը՝ զէնք, արիւն, կռիւ եւ անվերջ գիակներ...

Այո, արդար ու տրամաբանական է վահանեանի որակումն ալ։ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամէնէն վայրենին է բոլոր հակայեղափոխութիւններէն», ըսեր է ան իրենց լեզուով։ Ու ինչպէս «խաղաղութիւնը» կռիւ, նոյնպէս եւ «վայրենին»՝ ընտանի պէտք է թարգմանել՝ մեր մարդկային լեզուով թարգմանած ըլլալու համար զայն։

«Ամէնէն վայրենին» — ամէնէն ընտանին։ Ի հարկէ, ո՞վ ժխտեր է զայն։ Ու զուր չէ, որ բոլոր մեծ ու պզտիկ վահանեանները— վեց տարիներու բռնութիւններէ, հալածանքներէ, աքսորներէ եւ սպանութիւններէ վերջ,— դեռ կը շարունակեն ամէն մէկ առիթ օգտագործել ցեխ ու քար շպրտելու կամ անճարօրէն ակռայ կճրտելու համար՝ հայ ժողովուրդի ամէնէն տիրական, ամէնէն կազմակերպ ու իրենց իսկ խոստովանութեամբ— «ամէնէն ընտանի» կազմակերպութեան։

ՎԱՀՐԻՃ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Օտարականներու Ֆրանսահպատակութիւնը դիւրացնելու պաշտօն ունեցող նորակազմ յանձնաժողովը առջի օր գումարուելով, անբաւարար գտաւ այս գործով զբաղող պաշտօնեաններու եւ գրասենեակներու քանակը։ Յանձնաժողովը միաձայնութեամբ յայտնեց որ ներկայ կազմակերպութիւնը չի համապատասխաներ ներգաղթի այն հսկայական շարժումին, որ կը նկատուի Ֆրանսայի մէջ պատերազմէն ի վեր։ Այս պայմաններուն մէջ, յանձնաժողովը կը կարծէ թէ անօգուտ պիտի ըլլար խորհրդարանէն պահանջել հպատակութեանց օրէնքին վերջնական փափոխումը, քանի որ եթէ բարեփոխումներ չմտցուին կազմակերպութեան մէջ, անկարելի պիտի ըլլայ օգտակար գործ կատարել։ Ընդհանուր տեղեկաբեր նշանակուեցաւ Ռօնի երեսփոխան Պ. Շառլ Լամպէր, որ յանձնաժողովին նախագահին հետ միասին կարճ ժամանակի մէջ տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէ, անհրաժեշտ թելադրութիւնները ընելու համար կառավարութեան։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկան շարժանկարի մեծ հայրենիքը դարձած է։ Ամէն շաբաթ Ամերիկայի շարժանկարի սրահները (սինէմա) կը մտնեն 130 միլիոն հոգի, այսինքն Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան ընդհանուր գումարէն աւելի։ 1925ին մուտքերէն հասոյթ գոյացաւ 700 միլիոն տոլար, այսինքն շարժանկարի ճարտարարուեստին յատկացուած ամբողջական դրամագլուխին կէսին չափ։ Անցած տարի 250 միլիոն տոլար ծախսուեցաւ շարժանկարի սրահներու շինութեան համար։ Առջի տարի 2 հարիւր միլիոն տոլար ծախսուած էր։

Այս ճիւղին աշխատաւորներէն ոմանք կը ստանան այնպիսի թոշակներ, զորս կարելի չէ շահիլ ուրիշ որ եւ է ճիւղի մէջ։ Կարգ մը դերասաններ եւ տնօրէններ տարեկան կէս միլիառ տոլարէն աւելի կը շահին։

Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, 1925ին այս ճարտարարուեստին յատկացուած դրամագլուխն էր մէկուկէս միլիառ տոլար. ծանուցումի համար տարեկան ծախք՝ 67 միլիոն տոլար, շէնքեր եւ սրահներ՝ 72 միլիոն։ Դերասանները կը ստանան հասոյթին հարիւրին 25ը, տնօրէնները՝ 100ին 10 եւն.։

*** Ճաբոնական գրաքննութիւնը շարժանկարի ֆիլմերուն մէջէն ջնջած է համբոյրի եւ ողջագուրումի բոլոր տեսարանները։ Այս կերպով ջնջուած ժապաւէններու երկայնութիւնն է 8 հարիւր հազար մեթր, այսինքն փարիզէն մինչեւ Միջերկրական։

Եւրոպացիներու եւ Ամերիկացիներու աչքին՝ համբոյրը գորովալից զգացումներու բնական եւ քնքոյշ արտայայտութիւնն է. մինչդեռ Ճաբոնցիներու եւ Չինացիներու համար համբոյրը վերապահուած է սիրահարներուն՝ խիստ գաղտնի վայրերու մէջ. Ներելի է մօր մը եւ պզտիկ տարիքով զաւակներու միջեւ փոխանակուած համբոյրը միայն։ Չինաստանի եւ Ճափոնիոյ մէջ շըրթունքներով չեն համբուրեր, այլ քիթը երեսին քսելով։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ, ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Պարսիկ կառավարութեան կողմէ դիւանագիտական պատուիրակութիւն մը գացած է Մոսկուա, խորհրդային կառավարութեան հետ բանակցելու համար բոլոր առկախ խնդիրներու մասին։ Այս խնդիրներու կարգէն է պարսիկ արտածումներու վրայ դրուած արգելքը, ինչպէս նաեւ Աթրէք գետին եւ Էնզէլիի նաւահանգիստին մէջ գանձուած մաքսատուրքը եւ Կասպից ծովու մէջ ձկնորսութեան խնդիրը։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը կ'ըսէ թէ այս վէճերը կարգադրելէ վերջ անհաւանական չէ որ Մոսկուայի հետ կնքուի նաեւ չէզոքութեան դաշնագիր մը ճիշտ այնպէս ինչպէս վերջերս կնքուեցաւ Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Այս վերջինը երկար ատենէ ի վեր կը պնդէ որ Թէհրանի կառավարութիւնը այսպիսի քայլ մը առնէ։ Այս բոլորին նպատակն է Պարսկաստանը անջատել Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ տեսակ մը Ասիական Դաշնակցութիւն կազմել։

Պատուիրակութիւնը Մոսկուայէն վերջ Էնկիւրի պիտի այցելէ։

*** Պարսկաստանի Շահ Րիզա Պահլաւունի անձամբ քննութիւն կը կատարէ արեւելեան սահմանին վրայ, երեւան հանելու համար Խօրասանի վերջին ապստամբութեան իսկական պատասխանատուները։ Ձերբակալուած են Խօրասանի նահանգի զինուորական հրամանատարը եւ 12 ուրիշ սպաներ, որոնց դէմ ամբաստանութիւններ կային թէ զեղծում կը կատարեն եւ զինուորական գումարները կ'իւրացնեն, զինուորները անօթի կը ձգեն եւ գաւառի հարուստ բնակիչներէն դրամ կը քաշեն։

Կրօնականները Շահին դէմ քարոզութիւններ կ'ընեն, զայն ներկայացնելով իբրեւ երկրորդ Մուսթաֆա Քէմալ մը, որ կ'անարգէ կրօնքն ու կրօնականները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՐԻՇ ԿԷՏ ՄԸ

«Յառաջ»ի 4 Օգոստոս թիւին մէջ զարմանքով կարդացի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քոլոմպ-Արժանթէօյլի մասնաճիւղի անջատման լուրը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կանոնագիրը կ'ըսէ. «Եթէ ո եւ է քաղաքի մը մէջ մէկէ աւելի մասնաճիւղեր գոյութիւն ունին անոնք, համաբատու են միայն տեղւոյն շրջանային վարչութեան ոչ թէ իբարու»։ Քանի որ այժմ շրջանային վարչութիւն չկայ, Փարիզի մասնաճիւղը իբրեւ ա մենահինը ուզած է կարելի սահմաններու մէջ այդ դերը կատարել միայն բարոյական աջակցութեամբ, իսկ ատկէց դուրս ամէն խնդիր Փարիզի մասնաճիւղի իրաւասութենէն դուրս է։

Արդէն իսկ շշուկներ կան Պէլվիլի եւ Սէն Միշէլի մէջ նոր մասնաճիւղերու կազմութեան։ Կարճ ճամբան այս է, միանգամ ընդ միշտ վերջ մը տալու համար զանազան վէճերու եւ դժուարութիւններու։

Որովհետեւ, համեմատաբար Պոլսէն շատ աւելի մեծ քաղաքի մը մէջ կ'ապրինք։ Փարիզի 40-50 արուարձաններէն 400ի հասնող անդամներն ու մարզիկներ մէկտեղ հաւաքել ու անոնց խօսք հասկցնելը, մանաւանդ այսպիսի միջավայրի մը մէջ, դիւրին բան չէ։

Միւս կողմէ ճիգեր կ'ըլլան Մարսէյլի եւ Փարիզի մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ շրջանային ընդհ. ժողովի մը գումարման, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերուն։

Եթէ կարելի ըլլայ այդ ժողովէն շրջանային վարչութիւն մը ընտրել, արդէն իսկ բոլոր դժուարութիւնները կը հարթուին։

Պուա-Քոլոմպ-Արժանթէօյի մասնաճիւղը թող նկատի ունենայ այս պարագան, եւ համբերէ մինչեւ մէկ ամիս, ու այն ատեն փոխանակ Փարիզի մասնաճիւղին քէն ընելու, ուղղակի այդ ժողովին կը բերէ իր առարկութիւնները։

Հ. Աբէլեան

Կաթող. Պատուիրակութեան Դիւանէն կը հաղորդուի.—

Կաթող. պատուիրակը Զուիցերիա մեկնած ըլլալով, փարիզէն պիտի բացակայի երեք շաբաթ։

*** Նոր Դատաստ. Խորհուրդը իր առաջին նիստը գումարեց անցեալ շաբաթ օր եւ զբաղեցաւ օրակարգի վրայ գտնուած ամուսնական խնդիրներու քննութեամբ։

*** Կրթական Նոր Խորհուրդը իր անդրանիկ նիստը գումարելով կազմեց իր դիւանը ձեռնտեւեալ կերպով Պ. Ս. Մ. Դաւիթբէկ Ատենապետ եւ Օր. Ա. Թորոսեան, Ատենադպիր։ Ժողովը ընդհանուր կերպով խորհրդակցութիւններ ունեցաւ կրթական գործին վրայ։

*** Վիէնի եւ Ցեսինի (Լիօնի շրջան) վարժարաններուն համար ուսուցչուհիի պէտք կայ։ Թեկնածուները կրնան գրաւոր դիմել կեդրոնական կրթական խորհուրդի, ներկայացնելով իրենց վկայականները, Հայ Եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon, Paris։

թիւններ տեղի կ՚ունենան, Ֆրանսացիները կը շարունակեն իրենց գործողութիւնները Պալմայի շրջանին մէջ: Դամասկոսի կառավարութիւնը քանի մը օր [illegible] թէ՛ Հիմայի եւ թէ Պէյրութի համար, եւ յառաջացած են միայն զինուորական փոփոխութիւններ:

[illegible] Վանան [illegible] քոյրը [illegible] Դամասկոսի [illegible] մէջ է եւ կը [illegible]: Մայրը եւս ծանր վիճակի մէջ է: Վանանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Դամասկոսի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ:

Հայկակ շրջանին մէջ կացութիւնը հանդարտ է: Հոմս քաղաքին վրայ 3333 [illegible] օսմանեան ոսկիի տուգանք մը դրուած է սպանուած [illegible] ընտանիքին համար:

∴ Ֆրանսացիները [illegible] Սուլթան էլ Աթրաշի մարդոց միջեւ ընդհարում մը [illegible] 100 զինեալ, ձիեր, 2000 փամփուշտ, զէնք ու ռազմանիւթ: [illegible] Սուլթան Աթրաշին [illegible] պաշտպանական մը:

∴ Դամասկոսէն 11 Օգոստոս թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Դամասկոս քաղաքը կատարեալ պաշտպանական ճակատ մը կը ներկայացնէ: Թնդանօթներ կը գտնուին Յուլիս 18էն ի վեր: Բոլոր թաղերը պաշտպանուած են: Քաղաքին մէջ մեծ դժուարութեամբ կարելի է շրջագայիլ: Ֆրանսացիները [illegible] քաղաքին զանազան թաղերը: Փողոցին մէջ շրջագայող մօտ 500 անձեր ձերբակալուած եւ բանտարկուած են:

Տնտեսական հոգեր

Խորհրդարանի փակումէն ի վեր, կաբինէն իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է տնտեսական հարցերու վրայ: Այն յանձնաժողովը որ պիտի քննէր ապրուստի սղութեան խնդիրը, կը շարունակէ իր ժողովները, գաղտնի պահելով արդիւնքը: [illegible] տնտեսական, [illegible] եւ ներքին նախարարները:

1926ի առաջին եօթը ամիսներուն տուրքերու հասոյթը եղած է 19,132,000,000 ֆրանք, անցեալ տարուան վրայ 3,639,000,000 ֆրանք աւելի:

Ֆրանսացի լրտեսներ Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ [illegible] լրտեսութեամբ ամբաստանուած [illegible] անձեր ձերբակալուած են: [illegible]

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ

Սերպիոյ, Յունաստանի եւ Ռումանիոյ հաւաքական ծանուցագրին [illegible] Պուլկարիա [illegible]

[illegible]

Փոքր Թագաւոր Զեխօ Սլովաքիոյ [illegible] 1918էն ի վեր: [illegible]

[illegible] Պուլկարիա [illegible]

Խռովութիւններ Ալպանիոյ մէջ

Լոնտրա հասնող լուրերու համաձայն, քանի մը օրէ ի վեր Ալպանիոյ կառավարական զինուորներուն եւ [illegible] միջեւ [illegible]

Հռոմի եւ Լոնտոնի [illegible] կը նկատեն այս լուրը:

Փարիզէն Նիւ Եորք օդանաւով

Օդի Նաւիգասիոն Ֆօնք [illegible] Փարիզէն Նիւ Եորք երթալ, առանց ճամբան կանգ առնելու: Այս յանձնարար [illegible] ընկերութեան [illegible]

Հանր. պարտքը եւ հայ պաշտօնեաները

[illegible] 70 [illegible] 250 [illegible] 7000 ոսկի [illegible] 50,000 ոսկի [illegible] 50,000ական ոսկի նուէր տուած են:

Երեւանի ատաղձագործարանը

Գ. Ե. [illegible] Երեւանի [illegible] 250 հոգի [illegible] 1000 [illegible] 4-5 [illegible]

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible] 1 ֆր. 50ի [illegible] Պետութեան [illegible]

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ին

Սալ տը ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain

Կը խօսի ԸՆԿ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ «ԹՐՔԱԿԱՆ ԿՆՃԻՌԸ»

ՄՈՒՏՔԸ ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ

ԸՆԿԵՐԱ-ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

21 ՕԳՈՍՏՈՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30էն ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

120 Bd. de Belleville ճաշարանի առաջին յարկը Métro Belleville

Ընտիր ճաշ, բանախօսութիւն, երգ, նուագ, թատ, արտասանութիւն, ընկերական զուարճալիքներ եւն.:

ԽՆՋՈՅՔԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ 12 ՖՐԱՆՔ

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

22 Օգոստոսի Կիրակին, 10 Boulevard Rabateauի պարտէզին մէջ: Մանրամասնութիւն յայտագրով: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն օրը:

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Նախագահութեամբ Մարսիլիոյ Քաղաքապետին եւ հովանաւորութեամբ Le Radical թերթին:

ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 22ԻՆ ԺԱՄԸ 14ԻՆ

Parc des Sportsի մէջ (Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզարանը):

Կը մասնակցին Ֆրանսացի, Հայ, Սպանիացի, Իտալացի, Պելճիգացի եւ Զուիցերիացի մարզիկներ:

Փարիզէն եւ Նիսէն հայ մարզիկներ կը մասնակցին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ կուսակցական դասընթացքի ճերթական դասախօսութիւնը Հինգշաբթի երեկոյ 19 Օգոստոս ժամը 8.30ին Café du Métro, (Օտէոն): Նիւթն է «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը». կը դասախօսէ ընկ. Վրացեան: Կը հրաւիրուին չարձանագրուած՝ անդամներն ալ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հայ Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ կիրակի, 22 Օգոստոս, ժամը ճիշդ 10ին հայկական սրճարանը:

ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Կիրակի 15 Օգոս. իրիկուն, ժամը 8.30ին, Գաֆէ տիւ Մէթրոի վերնայարկը, 95 Պուլվար Սէն Ժէրմէն, Մէթրօ Օտէօն:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ շրջաբերականը՝ յաջորդով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Գօլօմպ-Արժանթէօյլ մասնաճիւղի (Արմէնիա) ֆութպոլի վերջին ընդհ. փորձերը տեղի կ՚ունենան այսօր Կիրակի, 15 Օգոստ. ժամը 10էն 13, Սթատ տը Գօլօմպի դէմի մարզավայրը: Մրցումները Օգոստ. 22էն սկսելով խումբերու վերջնական կազմը կ՚որոշուի այսօր: Մասնակցիլ փափաքող բոլոր ֆութպոլիստներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Փարիզէն եկողները կրնան առնել Սէն Լազարէն 9.04 շոգեկառքը, առաջնորդներ կը սպասեն Գօլօմպի կայարանը:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լուսանկարիչ Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

Մարսիլիա կը գտնուի Օգոս. 14էն 28: Անհատնեկ լուսանկարներ մը, սիրուն լուսանկարներ ունենալու, ընտանեկան, խմբական եւլն.:

"ԲՈՒԺԱՆՔ,, բժշկական առողջապահական ամսաթերթ.

Լոյս տեսաւ Բ. թիւը (Օգոստոս), օգտակար բովանդակութեամբ: Գինն 2 ֆրանք:

Ձեռքէ կը ծախուի Սէն Միշէլի եւ Պելվիլի քէօշկերը եւ կիրակի՝ ժամուն դուռը:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսուցչութեան (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւլն.:

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm. Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

ՎՃՌԱԳԻՐ

Եւրոպայի հայոց թեմական դատաստանական խորհուրդը իր 11 Ապրիլ 1926ի նիստին մէջ նըկատի առնելով այժմ Ֆրանսա բնակող Տիկին Արմենուհի կոստանեանի (ծնեալ Երամեան) կողմէ իր ամուսինին Տիար Կարապետ Կոստանեանի դէմ յարուցած ամուսնալուծման դատը, այս վերջինոյն բացակայութեան, որոշեց լուծել այս ամուսնութիւնը:

Հետեւաբար, ներկայիս բնակավայրը անծանօթ յիշեալ Տիար Կարապետ Կոստանեան կը հրաւիրուի մինչեւ 45 օր, եթէ որ եւ է առարկութիւն ունի, ընել Եւրոպայի Հայոց կաթող. պատուիրակութեան հասցէին, 15 Rue Jean Goujon, Paris. Հակառակ պարագային վճիռը պիտի ստանայ վերջնական հանգամանք:

Կնիք

ՄԵՏՐԸ 10 ՖՐԱՆՔԷՆ ՀՈՂ

Փարիզէն կէս ժամ հեռու Juvisy*ի շրջակայքը հիանալի* parc *մը* lotissement*ի ձեւով եւ փոքր մասերու բաժնուած մաս առ մաս ծախու է: Մետրը 10, 12 եւ 15 ֆրանք:*

ՎՃԱՐՄԱՆ ԽԻՍՏ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի երեք տարբեր կայարաններէ ելեկտրական հանդստաւէտ շոգեկառքեր:

Բազմաթիւ հայ ընտանիքներ այս lotissement*ին մէջ արդէն հողեր առած են:*

MERLIMONT—PLAGE

Berckի եւ Paris-Plageի միջատեղ՝ ընտանիքներու եւ մանաւանդ երախաներու համար իտէալ ծովեզերք, 15 քիլոմետր երկայնութեամբ:

Փարիզէն երեք ժամ:

Քաղաքի մը անհրաժեշտ ամէն կարգի յարմարութիւններով օժտուած,— ինչպէս նամակատուն, հեռագրատուն, հեռաձայն, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, պանդոկներ, եկեղեցի, փամփոնտ ֆամիլլ, եւլն.

250-300 մետրնոց հողամասեր ծախու են՝ 16-50 ֆր. քառ.մետրը:

Վճարումներու խիստ մեծ դիւրութիւններ:

Քաղաքապետութեան արտօնագիր՝ 16 Նոյեմբեր 1925ի:

Թէ՛ Juvisy*ի եւ թէ* Merlimont-Plage*ի հողերու մանրամասնութեանց համար դիմել անձամբ կամ հեռաձայնով՝*

Պ. ՇԷՔԷՐԵԱՆ ԿՐԷԿՈՒԱՐԻ

12, Rue Grange-Batelière Paris 9.

Tél. Provence: 67-51:

ՄԹԵՐԱՆՈՑ

"ՍԹԱՆՊՈՒԼ,, ՕՂԻԻ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳԻՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ, ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ, ՊԱՌԵՐՈՒՆ եւ ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԱՄԷՆԷՆ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ

ՆՈՐ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԹԱԵԱՆ — ՅՈՎՍԷՓ ԱՋԻՋԵԱՆ

52 - 54, Rue Piat, PARIS 20e

Մէթրօ՝ ՊԷԼՎԻԼ Tél. MÉNILMONTANT: 70-26

Փարիզի ապսպրանքները յաճախորդին տունը կը յանձնուին, Ապսպրանքները կ՚ընդունուին թէլէֆօնով եւ նամակով: Արուարձանները քօլի փօսթալով կը ղրկուի:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ գաւառները եւ արտասահման *ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ*

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro: Gare de l'Est Téléphone: Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9-12

ԳԼԽԱՐԿԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ NADINE

ՊԷՕՅԻՒՔԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

վերջին նորաձեւութեամբ խիստ ճաշակաւոր գլխարկներ դիւրամատչելի գիներով:

Կը ստանձնենք նաեւ ամէն տեսակ նորոգութիւններ եւ ձեւափոխութիւններ: 9, rue de Moscou Paris, 8(e) Tél. Louvre 12-79

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹՂԹԱԿԻՑ ՄԸ տրամադրելի ժամեր ունի կէս օրէ վերջ: Առաջնակարգ réferences: *Դիմել խմբագրութեանս Ա. Ա. սկզբնատառերով:*

ԿԱՐՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Աշխատանոցի մէջ՝ ելեքտրականութեամբ բանող մեքենաներու վրայ. տեւականօրէն եւ նպաստաւոր պայմաններով, պատրաստ կար կարելու համար, գործաւորուհիներ կ՚ուզուին: Դիմել՝ 341, Rue des Pyrénées. *Երդ յարկը: (Թրամուէյ 26, մէթրօ* Gambetta. *Օթօպիւս՝* O. եQ.):

Պ. ՔԵՐՈՎՔԷ ԷԼՄԱԵԱՆԷ կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ:

ԳՏՆՈՒԱԾ Է

«Յառաջ»ի միջոցաւ փնտռուած Սարգիս Գէորգեան կը գտնուի Վալանս, 14 Avenue de la Gare.

ՄԱԾՈՒՆ "ԵՐԵՒԱՆ,,

ՍԱՄՈՒԷԼ ԵՂԻԿԵԱՆ եւ Կ. ՍԱՐԳԻՍ

Հիմնած ենք «Երեւան» անունով մածունի ընկերութիւն մը, նպատակ ունենալով անարատ կաթէ պատրաստուած մածուն հայթայթել հասարակութեան: Մեր սկզբունքն է շատ ծախել եւ քիչ շահիլ օգտակար ըլլալու համար հանրութեան: Մեր հասցէն է՝ Yogourt «ERIVAN,» 188, Ave. Edouard-Vaillant, Billancourt (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	177	—
Տոլար,	Dollar	37	—
Մարք (ոսկի)	Mark	8	80
Թրքական թղթ.	L. Trq.	20	—
Թրք. ոսկի	» or	165	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	50
Լէվա 100 հատը	Léva	27	—
Տրախմի »	Drachme	42	—
Լիր » »	Lire	122	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	99	—
Զուից. »	Frc. Suisse	703	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	180	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4800	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	145	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48, rue Montmartre

(Բ. յարկ. աջ կողմի առաջին դուռ)

Ֆրանսացի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ եւ ԿՈԿՈՐԴԻ հիւանդութիւններ

Téléph. CENTRAL 73-38

Métro: SENTIER կամ HALLES

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 8.30—10եւ 1,30 — 8

ՀԱՆՐԱՃԱՆՕԹ

ՃԱՇԱՐԱՆ "ԱՆԻ,,

67, Rue Monsieur-le-Prince (6)

Métro Odéon կամ St. Michel

Ընտանեկան մաքուր, համեղ եւ առատ կերակուրներ:

Թապլը տ՚օթ 4 ֆրանք

Տապը տոմսակով 3.75 ֆր.

Այցելեցէք եւ գոհ պիտի մնաք

Ձուտ «ՍԹԱՄՊՕԼ ՕՂԻ»ն և ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԻՆԱՑ ԲՈԼՈՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆԸ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՊԷԼՎԻԼԻ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ

ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ ՔՈՎ

28, rue Lesage, Paris XXe. 18bis Rue, Jouge Rouve

Métro Belleville. Tramway 5, 26 Tél. Menilm. 61 - 85

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ՄԻՆՉԵՒ ԺԱՄԸ 9.30

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Գորգի նորոգութեան համար կը փնտռուի հայ գործաւորուհի մը վարժ կամ անվարժ, ապահովուած ըլլալով տեւական գործ եւ նպաստաւոր օրավարձք: Դիմել՝ A. Kechichian, 74 Rue de Noisy le Sec, Bagnolet. Metro direction Porte des Lilas, *իջնել* St. Fargeaux.

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ և կանոնաւոր վճարումով գործաւորներ կամ գործաւորուհիներ կ՚ուզուին գորգ նորոգելու համար. լուսաւոր աշխատանոցի մը մէջ:

Դիմել՝ ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ Rue, Lepic 45, Paris18. *Հեռ.* Marcadet 27-14. Métro Blanche.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՕԳՈՍՏՈՍ
1926
18 AOUT 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 164 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԻ ԹԱՓԱՌԻՔ ԵՐԿԻՐԷ ԵՐԿԻՐ. ՄԱՆԱՒԱՆԴ ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԷՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՎԵՐՋ ԹԱՓԱՌՈՒՄՆԵՐ

Վերջին խմբագրականի մը մէջ, դիտել կուտայինք թէ պարագաներ կան ուր ներգաղթը պէտք է կատարուի ժամ առաջ, անխտիր եւ առանց սակարկութեան: Եւ իբրեւ փաստ, կը յիշէինք Պուլկարիոյ եւ Սուրիոյ մէջ տիրող տագնապները, որոնց հետեւանքով նոր արտագաղթ մը ծայր տուած է, առանց որոշ ծրագրի, եւ ամէն ուղղութեամբ:

Կարելի չէ առանց յուզումի կարդալ Պէյրութէն հասած լուրերը, որոնց համաձայն անհաշիւ բազմութիւններ շոգենաւ կը նստին, ծովերէ ծով նետուելու համար: Անցեալ շաբթու կարաւան մը հասաւ Մարսէյլ, մէկ մասը Ֆրանսայի, միւս մասը Քուպա-Մեքսիկայի կամ հարաւային Ամերիկայի համար: Միւս կողմէ, այսօր երկտող լուր մը կը հրատարակենք, որուն համաձայն մաս մը գաղթականներ, որոնք մինչեւ Քուպա-Մեքսիկա գացած էին, վերադարձեր են Սուրիա, չարաչար զղջալով: Մարսէյլէն ալ ետ գացողներ կան, իսկ ուրիշներ արտօնագրի կը սպասեն:

Այս պատմութիւններուն քով, այլեւս մանկական հէքեաթի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ Թափառական Հրեային ողիսականը: Արդի ժողովուրդներու պատմութեան մէջ, դժուար է գտնել օրինակ մը որ հեռաւոր նմանութիւն մը ունենայ մեր ողբերգութեան հետ: Այլ եւս բնազդական դարձած են այս թափառումները երկիրէ երկիր, այս երթեւեկը մէկ աշխարհէն միւսը: Անգամ մը տեղէն խախտելէ յետոյ, սովորութիւն կը դառնայ նոր «ելք» մը: Ի հարկէ տնտեսական պատճառները շատ մեծ դեր ունին այս թափառումներուն մէջ: Բայց կան նաեւ բարոյական ազդակներ: Բարեկամի մը, հայրենակցի մը յաջողութիւնը այս կամ այն երկրին մէջ, խայծ մը կը դառնայ ուրիշներու համար, եւ ամբողջ ընտանիքներ ճամբայ կ'ելլեն առանց աջ-ձախ նայելու: Այս տեսակէտով, մեծագոյն յանցաւորները կը դառնան անոնք որ ուրիշները կը հրապուրեն մասնակի պատմութիւններով. մինչդեռ աւելի գործնական էր իրենց յաջողութենէն բաժին հանել եւ իրենց ինկած տեղին վրայ պահել բազմութիւնները, մինչեւ լաւագոյն օրեր:

Բայց, ասոնք դարման չեն կացութեան: Այս ողբերգութիւնը թեթեւցնելու համար, մեծագոյն դերը կրնայ կատարել Երեւան, եթէ միայն ուզէ ըմբռնել իր կոչումը: Վեց-եօթը տարի է անցեր, եւ տակաւին այդ իշխանութիւնը կը յամառի կառչիլ անկենդան բանաձեւերու, կը սարսափի որ եւ է ազգային քաղաքական պահանջ դնել Խ. Ը. Հ. Մ. սեղանին վրայ, իբրեւ «հաւասարազօր» անդամ: Ուրիշներ իրենց բեռները կապած են ու իրենց հացին կարագն իսկ ապահոված. հայ պոլշեւիկները չեն համարձակիր բերան բանալ, փողոցը, ծովափը մնացած իրենց հայրենակիցներուն տեղ ճարելու, հայրենիքէն յօշոտուած մասնիկ մը ետ առնելու համար: Եւ կը փրփրին, երբ իրենց ապիկարութիւնը մատնանշենք, յանուն այս ժողովուրդի կենսական շահերուն: Հետաքրքիր էր իմանալ, որ եւ է հայ պոլշեւիկ «կոմիսար» պիտի հանդուրժէ՞ր, եթէ առտուն կանուխ մէկը գար,— ռուս, վրացի կամ թուրք,— զինքը դուրս հանէր բնակարանէն, եւ ինք տեղաւորուէր բոլոր սենեակներուն մէջ, իսկ իրեն իբրեւ բնակավայր յատկացնէր պարտէզին հաւնոցը, կամ հրամայէր չորցնել շրջակայ ճախճախուտքը եւ հոն տուն շինել . . .

Հազար անգամ կրկնուած է եւ նորէն պէտք է յիշեցնել,—Հայաստանը ագարակ մը կամ հիւրանոց մը չէ, որպէս զի պէտք եղածին չափ յաճախորդ յանձնարարուի, ոչ ալ ներգաղթը՝ առեւտրական ապսպրանք: Դժբախտաբար մինչեւ հիմա իբր այդ նայած են գործին վրայ, և ճիշտ ատոր համար ալ, թէ գացողները կը չարչարուին վարչական ապիկարութեան հետեւանքով, եւ թէ արտասահմանի բազմութիւնները ցիրուցան կը սպառին ու կ'այլասերին, անիծելով իրենց ճակատագիրը:

Ուրիշ կէտ մը:

Երեւան ներգաղթի գործը նորէն յանձնելով Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցիչին, կ'ապացուցանէ թէ ոչ բան մը կը սորվի, ոչ ալ կը մոռնայ: Պ. Շահվէրտեան ամէնէն անընդունակ մարդն է ներգաղթը կազմակերպելու համար: Երեւութապէս հեզ եւ շիտակ, իրականին մէջ մեծագոյն խառնակիչը կը հանդիսանայ, խրախուսելով անոպայ եւ կասկածելի տարրերը: Ցունահայ գաղութի ներքին խռովութեանց մէջ, մաքուր չեն իր ձեռքերը: Այսպէս կոչուած Հօկերը, որոնց յանձնեց գաղթականներու ցուցակագրութիւնը, խարդախութեան բոյներ են որոնք մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն իրենց խաղերը, հակառակ բազմակողմանի մերկացումներու: Իրենց օրկանէն կ'իմանանք թէ այստեղ ալ Հօկերուն յանձնուած են այդ գործը: Բարի վայելում:

Կը հետեւի թէ պիտի շարունակուին հաւատաքննութիւններն ու սակարկութիւնները. իսկ թէ ո՛րքան մարդ պիտի փոխադրուի կամ ե՛րբ,— այդ կէտը ոչ իսկ Երեւանի մէջ գիտեն, ապահովաբար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԼ. ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Պոլսոյ օտար առեւտրական սենեակներու փակման առթիւ Թայմզ գրած է խմբագրական մը, ուր կ'ըսէ.—

— Եթէ առեւտրական սենեակները կը պատկանին նոյն դասակարգին, ինչպէս Թուրքիոյ մէջ օտար առեւտրական արհեստապետութիւնները, անոնց ջնջումը հակառակ է օտարներու բնակութեան եւ իրաւունքներու մասին Լօզանի մէջ կնքուած համաձայնագրի 5րդ յօդուածին եւ նոյնինքն հաշտութեան դաշնագրին: Այդ պարագային այս անարդար եւ կոպիտ արարքին դէմ պետութեանց բնական բողոքը, որուն Գերմանիա եւս տրամադիր կ'երեւայ միանալու, բացորոշապէս հիմնուած պիտի ըլլայ միջազգային դաշնագրով մը ճանչցուած իրաւունքի մը վրայ: Պէտք է յուսալ որ այս առթիւ ձեռք առնուելիք միջոցները հաւաքական պիտի ըլլան եւ թէ շահագրգռուած պետութիւնները «Միութիւնը ուժ է» առածը իրականացնելով պիտի գործեն կառավարութեան մը դէմ, որ դիւրաւ չպիտի ազդուի առանձին բողոքներէ: Մինչ այս, Անգլիա, յանուն իր առեւտրական եւ ելմտական շահերուն, պէտք է ազդարարէ Էնկիւրիի կառավարութեան թէ արտաքին առեւտուրին հանդէպ իր վերաբերումը կոչուած չէ բնաւ օգնելու իրեն եւ լաւագոյն պայմաններ ստանալու բաժնետէրերէն. ոչ ալ նոր փոխառութիւններ կնքելու Եւրոպայի դրամական հրապարակին վրայ:

*** Պոլսոյ առեւտրական տնօրէնը կը յայտարարէ թէ օտար առեւտրական սենեակները փակուած են անոր համար, որ անոնք ստիպուին փոխել իրենց անունները եւ երկրին նոր օրէնքներուն համաձայն նոր անուններ առնեն:

ԵՕԹԸ ՊՍԱԿ ԵՒ ԵՕԹԸ ԿՆՈՒՆՔ

15 Օգոստոս 1926 Աստուածածնի կիրակին յիշատակելի պիտի մնայ փարիզի Հայոց եկեղեցիին տարեգրութեանց մէջ: Այդ օրը տեղի ունեցաւ եօթը պսակ (բոլոր հարսերն ու փեսաները հայ) եւ եօթը կնունք, մեծ մասը մանչ:

Այս մրցանիշը սակայն ունի իր տխուր կողմն ալ: Նոյն օրը կատարուեցաւ երեք յուղարկաւորութիւն, երկուքը երիտասարդ, մէկը մանկամարդ կին, երեքն ալ հիւծախտի զոհ:

Կազի՞մ փաշա թէ «կազէօզ փաշա»

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն.—

Տոքթ. Նազըմ, Իթթիհատի կեդրոնի ամէնէն ազդեցիկ անդամը, մեծ ջանք կը թափէր իր յուզումը ծածկելու համար: Ան հաստատ եւ կորովի ձայնով մը սկսաւ պատասխանել նախագահի հարցումներուն: Իրենց փախուստի օրէն սկսեալ մինչեւ երկիր վերադարձը եւ անկէ յետոյ կատարուած գործունէութեան մասին խօսած ատեն, Տօքթ. Նազըմի յայտարարութիւնները տրամաբանութեան զրահով զինուած էին: Սակայն անմիջապէս որ հարցումները շատցան, Նազըմ պէյ սկսաւ պէշ դիրքի մատնուիլ: Իբրեւ վերջին յոյս, ան շարունակ կը պնդէր թէ չէ անդամակցած Յառաջդիմասէր կուսակցութեան:

Ձեռք ձգուած փաստաթուղթերն ու նամակները կը հաստատէին, սակայն թէ, ան հինէն ի վեր ամէն միջոցի դիմած էր՝ այդ կուսակցութիւնը զօրացնելու համար: Հակառակ այդ բոլոր փաստերուն, ան կը շարունակէր իրողութիւնները խեղաթիւրել եւ կ'ըսէր.

— Էֆէնտիմ, ազատ չե՞մ...: Ասոր անոր հետ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարեցի, բայց երբեք չանդամակցեցայ Յառաջդիմասէր կուսակցութեան:

Նազըմ ուզեց խեղաթիւրել նաեւ ինը յօդուածէ բաղկացեալ այն ծրագիրը, որու նպատակն էր Իթթիհատը վերականգնել:

Դատավարութեան հետեւանքով հասկցուեցաւ թէ, Տօքթ. Նազըմի ի նպաստ մէկ կէտ միայն կայ. այսինքն, ան արգիլք եղած է, որ Էնվէր փաշա Կովկասի ճամբով Անատոլու մտնէ: Եւ սակայն, այդ միեւնոյն Նազըմը երկիր վերադառնալէ յետոյ, կը սկսի լեզուն ուրել, եւ այնքան յառաջ կ'երթայ, որ կը համարձակի երկրին հանճարը ծաղրել եւ այդ նպատակով կազէօզ կոչել Կազին: Ընդհանուր դատախազը երբ այս ճշմարտութիւնը երեւան հանեց, Նազըմ դէմ դէմին կարած, տկար ուրացում մը փորձեց:

Իր հարցաքննութեան ատեն, տօքթ. Նազըմ յայտարարեց թէ Էնվէր օր մը ըսաւ Ջիչէրինի.— «Եթէ ձեր հեծելազօրքը Անատոլու ղրկէք, մեծ օգնութիւն մը ըրած կ'ըլլաք»: Տեսնելով որ այս առաջարկը անդադար կը կրկնուի, Չիչէրին օր մը խնդալով ըսաւ. «Դուք ի՛նչ կը մտածէք Էնկիւրիի մասին, իսկ Էնկիւրի ի՛նչ կը խորհի ձեր մասին»: Ըսի թէ ինչ ալ ըլլայ, մենք պարտաւոր ենք օգնել Անատոլուի, քանի ան կը կռուի աշխարհակալներու դէմ:

Օր մը Էնվէր կանչեց զիս եւ ըսաւ թէ Քէօթահիա-Թավշանլը գիծը ինկած է եւ Էսկիշէհիր գրաւուած: «Անիմաստ է Հնդկաստան երթալ: Երկրի սահմաններուն վրայ գտնուինք, Պաթում երթանք:»

Երկու շաբաթ յետոյ Պաթում գացինք: Հոն Ճէմալ փաշայէն հեռագիր մը առինք: Կ'ըսէր թէ Սեպտեմբերին սահմանագլուխը պիտի գտնուի, եւ կ'ուզէ մեզի հետ տեսակցիլ: Ասոր վրայ որոշեցի սպասի մը եւ երկու «չավուշ»ի հետ սահմանագլուխը երթալ, Էնվէր փաշա կ'ուզէր պարզ զինուորի տարազով Անատոլու մտնել: Պաթումի մէջ յարաբերութեան մտաւ Լազերու եւ նավաւարներու հետ: Պաթումէն Մոսկուա գացի: Ընդհ. դատախազը ստախօսութեամբ կ'ամբաստանէ զիս: Սակայն ես Կազի փաշայի յայտարարութիւններէն հասկցայ թէ փափաքելի չի նկատուիր մէկէ աւելի կուսակցութիւններու գոյութիւնը: Բայց եւ այնպէս ուրախացայ, երբ Յառաջդիմասէր կուսակցութիւնը կազմուեցաւ: Խորհեցայ թէ այսպէսով հաւասարակշռութիւն կը հաստատուի.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ առեւտրական գործավար Քամէնէֆ պաշտօնանկ եղած եւ իրեն յաջորդած է հայազգի Պ. Միկոյեան: Զինովիէվէն վերջը, այս երկրորդ կեդրոնական դէմքն է որ կը զրկուի պաշտօնական եւ կուսակցական դիրքերէ: Լէնինի մահէն յետոյ հաստատուած եռապետութենէն կը մնայ միայն Սթալին, ուրիշ անունով՝ վրացի Ջուղաշվիլէ: Նոր գործավարը ծնած է Թիֆլիս, 1895ին: Գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Բագուի կռիւներուն մէջ, եւ անկէ ի վեր կուսակցական կարեւոր պաշտօններ կը վարէր: Կ'ըսուի թէ իր անուանումը կը պարտի Սթալինի, իբրեւ կուսակից անոր քաղաքականութեան:

*** Քանի մը օրէ ի վեր նորէն յուզումնալից լուրեր շրջան կ'ընեն Ռուսիոյ ներքին կացութեան մասին: Ինչ որ կը պատմուի Ուկրայնայի անջատողական շարժման մասին, ստոյգ է և Մոսկուայի թերթերը կը հաստատեն: Բայց անկէ դուրս զանազան աղբիւրներէ տեղացող լուրերը դժուար է հաստատել: Ամերիկեան թղթակից մը կը հեռագրէ թէ հարիւրաւոր փախստականներ կ'անցնին սահմանը: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, հազարաւոր կոմունիստներ ձերբակալուած են: Պերլին հասած է Չեկայի պաշտօնեայ մը, Պատեան, որ զարմանազան պատմութիւններ կը պատմէ:

*** Կը հաւաստեն թէ մինչեւ Հոկտեմբեր կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի կատարուին առեւտրական քաղաքականութեան մէջ: Մասնաւորապէս պիտի բարեփոխուի կ'ըսեն, արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը եւ պիտի թեթեւնան ճամբորդներու դէմ հաստատուած սեղմումները: Մինչեւ հիմա մանրակրկիտ քննութեան կ'ենթարկուէին այցելուները եւ շատ քիչերը մնալու արտօնութիւն կը ստանային:

Բնակարանի տագնապը շատ սուր է Մոսկուայի մէջ: Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, 4700 խորհրդային գրասենեակ կայ Մոսկուայի մէջ, 220,000 պաշտօնեաներով: Խնայողութեան ջանքերուն հետեւանքով, աւելի քան 60,000 պաշտօնեաներ արձակուեցան եւ շատ մը գրասենեակներ Լենինկրատ փոխադրուեցան:

Անվերջ թափառում եւ անօգուտ զղջում

Պէյրութէն կը գրեն.—

Անցեալ օր «Լօթիւս» շոգենաւով Քուպայէն եւ հարաւային Ամերիկայէն քաղաքս հասան զանազան ազգութեանց պատկանող անձեր, որոնց մէջ կան նաեւ Հայեր: Խեղճերը կը գանգատին գործի չգոյութենէն, ապրուստի տարապայման սղութենէն եւ երկրին վատառողջ կլիմայէն:

Նոյն շոգենաւով Մարսիլիայէն Պէյրութ հասան նաեւ քանի մը հայ ընտանիքներ: Ասոնք ալ կը պատմեն թէ խեղճութիւնը ծայր աստիճանի հասած է եւ գործաւորական կեանքը անտանելի: Կան նաև Սուրիայէն մեկնած շատ մը հայ ընտանիքներ, որոնք ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած են, եւ կը զղջան. սակայն նիւթական հնարաւորութիւն չունին Սուրիա վերադառնալու՝ եւ ոչ ալ վերադարձի արտօնագիր ունին:

Էնկիւրիի դատավարութիւնը

Գլխաւոր ամբաստանեալներուն հարցաքննութիւնը վերջացած ըլլալով, Յուլիս 12ին կանչուեցաւ Իթթիհատի նախկին պատասխանատու քարտուղարներէն Վէհպի պէյ, որուն հարցումներ եղան դրամական գործերու մասին: Իբրև պաշտօնեայ պարէնաւաւորման նախարարութեան, որուն պետն էր Գարա Քէմալ, Վէհպի պէյ պատմեց թէ 700,000 ոսկի շահեցան հացի գործէն, եւ 400,000 ոսկիով դրամատուն մը բացին, արհեստաւորներուն օգնելու, իսկ մնացածն ալ «վագֆ» ըրին պատերազմի զոհերուն համար: Վէհպի պէյ ալ մասնակցած է Ճավիտ պէյի տան մէջ գումարուած ժողովին, բայց ուրացաւ իրեն դէմ եղած մեղադրանքները: Հարցաքննուեցաւ նաեւ Հիւսնի պէյ, որ միշտ «Զեմ գիտեր» կը պատասխանէր, եւ նախկին պատասխանատու քարտուղար Նայիլ պէյ:

Ձերբակալուած են երկու Ալժերիացիներ, որոնց քով գտնուած նամակներէն կ'ենթադրուի թէ պաշտօն ունէին մահափորձ կատարել Մ. Քէմալի դէմ:

Պարսկաստան ալ անհանգիստ

Թէհրանէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ գահընկէց շահին մօրեղբայրը պարսկական Քիւրտիստան մտած է եւ կուսակիցներ կը ժողվէ, կառավարութեան դէմ քալելու համար: Կ'ըսուի թէ իշխանը յաջողած է Պարսկաստան մտնել Թուրքիոյ կամ Միջագետքի կողմէն: Շահ Րիզա Փէհլէվի, որ դէպի հիւսիս-արեւելք, Խօրասանի շրջանը գացած էր Թուրքիստանէն արշաւող ըմբոստները ցրուելու, անճապարանքով Թէհրան դարձաւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐ. ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Ձերժինսկի, ամենակարող Չեկային եւ տնտեսական գերագոյն խորհուրդին նախագահը, յանկարծամահ եղաւ Յուլիս 20ին, բուռն ճառէ մը երեք ժամ յետոյ: «Փրավտա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, կը հրատարակէ հատուածներ՝ այդ օրուան վիճաբանութիւններէն: Կը քաղենք Ձերժինսկիի ճառին գլխաւոր մասերը, գաղափար մը տալու համար տիրող տագնապի մասին.—

Առեւտրական գործավար ընկ. Քամենէֆի եւ ազգային տնտեսութեան փոխ- նախագահ Փիաթաքոֆի տեղակագիրներուն մէջ, ամենէն զարմանալին այն իրողութիւնն է որ երկուքն ալ երեւան բերած են իրենց տգիտութիւնը շօշափուած հարցերու մասին: Մասնաւոր առեւտրականներու դրամագլուխը 426 միլիոն րուբլի է, իսկ իրենց խառն շահը 400 միլիոն, որուն մէջ կը մտնեն օրավարձերն ու առեւտրականներու տնտեսութիւնը:

Եթէ նկատի առնենք այդ առեւտրականներու թիւը, մօտ հարիւր հազար եւ իրենց ընտանիքի անդամներուն համրանքը, պիտի տեսնենք որ գոյացած զուտ շահը որուն մասին կը խօսի ընկեր Քամենէֆ, բոլորովին աննշան է: Ընկեր Քամենէֆ չէ ըմբռնած թուանշաններու իմաստը:

Ընկեր Քամենէֆի գործունէութեան ասպարէզը ամենէն գէշ կազմակերպուածն է եւ ամենէն մեծ բեռը մեր պետական հաստատութիւններուն վրայ: Ինչպէ՞ս կարելի է խօսիլ այստեղ մեր արդիւնաբերութեան զարգացման մասին:

Ես ամենէն կատաղի թշնամիներէն մէկն եմ ընկեր Փիաթաքոֆի արդիւնաբերական ծրագիրներուն: Ան այնպէս մը կը ներկայացնէ իրերը որ իբր թէ ամեն բան լաւագոյն պիտի ըլլար ճարտարարուեստի մէջ, եթէ քիչ մը աւելի դրամագլուխ ունենայինք...

Ո՞ւր է մանր առեւտրականին ուժը: Ցորենի ամբարման մէջ, այսինքն այն ճիւղը որ յանձնուած է ընկեր Քամենէֆի: Ընկեր Քամենէֆ կը գանգատի հիմա թէ գիւղացին կը հարստանայ, կը յառաջդիմէ. ընկեր Փիաթաքով կ'ըսէ որ գիւղը կը հարստանայ. ի՞նչ դժբախտութիւն:

Մեր պետական մարդիկը, որ ներկայացուցիչներն են ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան, արցունք կը թափեն գիւղացիի յառաջդիմութեան վրայ: Արդ, ինչ է իրականին մէջ այդ յառաջդիմութիւնը: Գիւղացիութիւնը 400 միլիոն րուբլի մէկ կողմ դրած է, ուրեմն 4 րուբլի մարդ գլուխ (ծիծաղներ):

Ընկեր Փիաթաքոֆ կ'ըսէ. «Գիւղը աւելի առաջ կ'անցնի ճարտարարուեստէն, բայց մի մոռնաք, ընկեր Քամենէֆ, այն համեմատութիւնը որ կայ ցորենի գինին եւ արդիւնաբերական արտադրութեանց գիներուն միջեւ. պէտք է ուշադրութիւն դարձնենք այս կէտին վրայ: Ընկեր Փիաթաքոֆի ծրագիրը անիմաստ, հակախորհրդային, հակաբանուորական ծրագիր մըն է, քանի որ կը պահանջէ գիներու բարձրացում մը: Աս կը նշանակէ փոքրաքանակ վաճառումի գիներու աժանութեան համար մեր տարած պայքարին սնանկացումը:

Մենք Խ. Ը. Հ. Մ.ի մէջ ընկերվարական յառաջապահ հատուած մըն ենք եւ պարտաւոր ենք իրականացնել արտասահմանի ապրանքներու գինի եւ որակի յայտարարը, այլապէս պիտի պարտուինք: Ցաւալի է որ ընկեր Քամենէֆ չըսեր թէ ինչու ցորեն ունինք, բայց արտածում չունինք: Որովհետեւ մեր գիները շատ բարձր են, որովհետեւ շահ չունինք մեր ցորենը արտասահման ուղարկելու մէջ: Ինչո՞ւ ընկեր Քամենէֆ չի պատմեր թէ ինչ յիմար ծախքեր կ'ըլլան ցորենի արտադրութեան մէջ: Ի՞նչու չի պատմեր թէ գիներու բարձրացումը արդիւնք չէ պատրաստ ապրանքի քանակութեան, այլ ուղղակի հետեւանքն է այն իրողութեան որ մեր ազգային տնտեսութիւնը կը վարուի ամենէն հակատնտեսական ուղղութեամբ: Ճարտարարուեստի ճիւղին մէջ այս տարի կորսնցուցած ենք 45 միլիոն րուբլի:

Եթէ նկատի առնենք մեր ամբողջ կազմը, վարչական ամբողջ մեքենան, մեր գրասենեակային գործունէութիւնը եւ այն դժուարութիւնները զորս պէտք է հարթենք լարելու համար մեր պետական կարգուսարքի զանազան մասերը, կը սարսափիք: Շատ անգամներ խօսած եմ Ռիքովի հետ եւ ըսած եմ իրեն որ ընդունի հրաժարականս կամ ինծի յանձնէ առեւտրական գործավարութիւնը կամ պետական դրամատան որեւէ մէկ բաժինը. որովհետեւ այնքան բան կայ կազմակերպելիք որ, անկարելի է լուծել որեւէ հարց, անկարելի է աշխատիլ:

Մեր առեւտրական գործավարութիւնը պէտք է հսկէ որ հարստանան այն մարդիկը որոնց պէտք ունինք. կարելի չէ ըսել որ գիւղացիութիւնը կը հարստանայ ընդհանրապէս:

Քամենէֆ.— Ութեմ տարեկան 45 միլիոն մի ծախսէք: Ժողովրդական գործավար էք 4 տարիէ ի վեր, իսկ ես միայն քանի մը ամիս է այդ պաշտօնին մէջ եմ:

Ձերժինսքի.— Դուք այդ պաշտօնին մէջ կրնաք 44 տարի ալ մնալ առանց որեւէ օգուտ մը ունենալու. դուք քաղաքականութեամբ կը զբաղիք փոխանակ աշխատելու:

Դուք գիտէք թէ ո՞ւր է իմ զօրութիւնս, երբեք չեմ սպառնար, ընկեր Քամենէֆ (ձայներ — Իրաւունք ունի). եւ ատոր համար է որ դուք բոլորդ ալ կը սիրէիք զիս, եւ հաւատք ունիք իմ վրաս. ես կեղծաւորութիւն չեմ ըներ. եթէ սխալներ տեսնեմ, կը յարձակիմ անոնց վրայ ամբողջ ուժովս: Մենք պէտք է զարգացնենք երկրին ճարտարարուեստը, սակայն չպիտի կրնանք իրագործել այդ բանը, եթէ չաւելցնենք մեր երկրագործական արտադրութիւնը: Ի՞նչու, որովհետեւ մենք պէտք ունինք նախնական նիւթերու, ինչպէս ցորեն, կաշի, գետնախնձոր, բուրդ եւայլն: Ճարտարարուեստը զօրացնել կարելի չէ եթէ տարակոյսի մէջ է երկրագործութեան յառաջդիմութիւնը:

Առեւտրական գործավարութիւնը լաւ չէ աշխատած, որովհետեւ պէտք եղածին պէս չէ կրցած սանձել մանր դրամատիրութիւնը: Փոքրաքանակի գիներու սղութեան, այսինքն առեւտուրի անկանոնութեան պատճառաւ, արդիւնաբերական աշխատաւորներու օրավարձերու իրական արժէքը նուազած է վերջին հինգ ամիսներուն, հակառակ անուանական յաւելումի մը: Փոխանակ օրավարձերու խնդրով զբաղելու, աւելի լաւ է աժանցնել փոքրաքանակի վաճառման գիները: Ո՞վ յղացաւ այն ծրագիրը, որուն հետեւանքով հարկ եղաւ ճամբել մանարանի 49,000 բանուորներ: Փիաթիքով, դուք մեր ճարտարագործութեան ամենավատ կազմալուծիչն էք: Ձեր խելքով, մենք հիմա պիտի հարկադրուէինք վերաքննել մեր ներածութեանց ծրագիրը եւ մէկ միլիոն փութ աւելի բամպակ գնել արտասահմանէն: Բայց իմ ներկայութիւնս բաւական եղաւ սրբագրելու այս սխալը:

Ի՞նչպիսի ծախքեր կրնանք գեղչել եմ տացոյցէն: Բանակէ՞ն: Չենք կրնար: Պէտք է աւելցնել բանակին թիւը եւ զինուորական ծախքերը: Հանրային կրթութենէ՞ն: Բայց մեր ճարտարագործութիւնը կը խղդուի որակեալ բանուորներու պակասէն: Կրնանք եւ պարտաւոր ենք գեղչել միայն զուտ վարչական ծախքեր: Ինչ փաստ որ յառաջ կը քշեն ընդդիմադիրները, հիմնուած չէ վաւերական տուեալներու վրայ, այլ կը ձգտի ամէն գնով վնասել քաղաքական բիւրոյի ստեղծագործ աշխատանքին:

ՋԱԽՋԱԽԻՉ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)
Հալէպ, 31 Յուլիս

Կատարեալ յաղթանակ մը եղաւ Պէյրութի գաւառական ժողովի ընտրութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար:

Ներկայ ընտրութենէն մօտ տարի մը առաջ, Պէյրութի մէջ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսի համաձայնութեամբ եւ հրահանգով, մասնաւոր մարմնի մը հսկողութեանը տակ, տեղի ունեցաւ Պէյրութի եւ Լիբանանի Հայերու գաւառական ժողովի ընտրութիւնը: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր տեսակէտները հրապարակելով ներկայացուց իր թեկնածուները եւ յաղթեց ընտրութեանց մէջ: Մինչ կը սպասուէր որ կաթողիկոսը հաստատէր ընտրութիւնը, կարգ մը մութ ուժեր, սկսան իրենց յատուկ միջոցներու դիմել, ազդել կաթողիկոսին վրայ ու բեկանել տալ ընտրութիւնը:

Տարի մը ամբողջ Լիբանանի եւ Պէյրութի ազգային գործերը ենթարկուեցան պատահականութեան: Ո՛չ մէկ ժողովրդական մարմին կար: Դամասկոսի դէպքերու առթիւ, Պէյրութի կայանի ժողովուրդն ու նորեկ բազմաթիւ փախստականները մատնուեցան անել վիճակի, սովի եւ հիւանդութեան: Ո՛չ մէկ մարմին կար արաբ մամուլին ստեղծած մութ մթնոլորտը փարատելու, ոչ մէկ ճիգ՝ Սուրիոյ ապստամբութենէն ծագելիք անակնկալները կանխելու: Բազմաթիւ որբերու վիճակը կը մնար անորոշ: Խեղճերը յուսահատած սկսեր էին ցրուիլ ամեն կողմ: Եւ ծայր տուաւ չտեսնուած արտագաղթ մը դէպի Ֆրանսա, կամ Հարաւային Ամերիկա. ամէն շաբաթ երկու—երեք նաւ լեցուն Հայեր կը թօթուէին Սուրիոյ փոշին, զանազան ուղղութեամբ ցրուելու համար:

Պէյրութի եւ Լիբանանի կրթական բազմաթիւ հաստատութիւնները մնացին արգահատելի վիճակի մէջ, անթիւ մանուկներ ձգելով անտէր եւ անուսում: Ճիշդ է, կան արտաքին զանազան ազդակներ, որոնք խիստ կը դժուարացնեն Հայերու գործն ու յառաջդիմութիւնը. բայց երբ կը տեսնենք, հայ անհատներու դերը առեւտրական եւ այլ ասպարէզներու մէջ, անարդար է հաւաքական մարմիններու անյաջողութիւնները կապել անպատճառ արտաքին պայմաններու հետ: Անոնք կը դժուարացնեն, բայց անյաղթելի չեն:

Միւս կողմէ, Սուրիոյ, մասնաւորապէս Պէյրութի եւ Լիբանանի մէջ գոյութիւն ունեցող հոսանքները, ուժերու փոխյարաբերութեան տեսակէտէն չափազանց անհամեմատական են: Պէյրութի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութենէն դուրս անուանական է միւս հոսանքներու գոյութիւնը: Ամբողջ Սուրիոյ մէջ միակ կազմակերպուած ուժը Դաշնակցութիւնն է: Կան Ռամկավար անհատներ, որոնք այնպէս մեծցած են, առանց որոշ դաւանանքի: Չարժեր երկու խօսք անգամ գրել Հնչակեան մնացորդներու մասին:

Կաթողիկոսը տարի մը ամբողջ անտարբեր դիտեց այս վիճակը, Լիբանանը եւ Պէյրութը մատնելով անիշխանութեան, եւ պահելով միայն քանի մը նշանակովի մարմիններ: Բայց դժգոհութիւնները սաստկացած ըլլալով, վերջապէս տեղի տուաւ եւ արտօնեց Լիբանանի գաւառական ժողովին ընտրութիւնը, որ կատարուեցաւ Յուլիս 18ին Պէյրութի մէջ: Գաւառական ժողովի անդամներու ընդհանուր թիւն էր 18 որոնց 14ը Պէյրութէն ընտրելի, իսկ 4ը շրջաններէն:

Դաշնակցութիւնը հրատարակելով իր գործունէութեան ծրագիրը, յայտարարեց նաեւ 14 թեկնածուներուն անունները:

Իսկ հակառակ հոսանքները կազմեցին ազգային-պլօք(?), որու մէջ կը մտնեն ռամկավարներ, հնչակեաններ, հօկճիներ, չէզոքներ, գոյնզգոյն ուժեր: Պարզելով Դաշնակցութեան «հակահայաստանեան» դիմագիծը, իբրեւ իրենց սրբազան նշանախօսքը, անցան ընտրական պայքարի:

Առաջին իսկ քայլին, սակայն հակադաշնակցականները գեղծում կատարելով, Դաշնակցութեան թեկնածուներէն երկուքը իրենց ցուցակին մէջ դրին, առանց անոնց հաւանութիւնը առնելու: Թեկնածուները բաց նամակներով բողոքեցին այս արարքին դէմ:

Ընտրութիւնները տեւեցին երկու օր: Մասնաւոր քննիչ մարմին մը կը հսկէր քուէարկութեան, կարգապահութիւնը յանձնուած էր քաղաքի ոստիկանութեան:

Արդիւնքը վերջնապէս պարզուեցաւ չորս օր յետոյ:

Ընտրուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր թեկնածուները, 14 հոգի: 834 քուէ ստացողը կ'ընտրուէր: Դաշնակցութեան թեկնածութիւնները ստացած էին 1660էն 840 քուէ: Ընտրողներու ընդհանուր թիւն էր 1670 մօտաւորապէս: Քննիչ յանձնախումբը պատրաստած է լրիւ տեղեկագիր մը, հաստատելով ընտրութիւններու կատարեալ օրինաւորութիւնը:

Մեկնութիւնները աւելորդ են:

Ա. Ա.

ՎՐԱՆԿԷԼ ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ զօր. Վրանկէլ Սրէմսքի Գարլովիցի իր բնակարանը ձգելով պիտի երթայ Պրիւքսէլ, ուր կարեւոր պաշտօն մը առաջարկուած է իրեն, իբրեւ հանքերու ճարտարագէտ: Հակապոլշեւիկ զօրավարը աւարտած է Փեթրոկրատի Բազմարուեստեան վարժարանը, հանքային ճարտարագէտի վկայականով:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Յուլիս 10ին տեղի ունեցաւ Ճավիտ պէյի դատավարութիւնը: Այս առթիւ Թուրք Թերթերը կը գրեն.—

Ամենէն աւելի Ճավիտ պէյի պարագան ծանր է. որովհետեւ անոր տան մէջ եւ անոր նախագահութեան տակ տեղի ունեցած է այն նշանաւոր ժողովը, որ սկիզբը կը համարուի Իթթիհատի գործունէութեան:

Իզմիրի մէջ, Ճավիտ պէյ վճռապէս յայտարարեց թէ տեղեկութիւն չունի ո եւ է ծրագրէ: Մինչեւ ստիպուեցաւ խոստովանութիւն ընել, երբ Էնկիւրիի մէջ իրեն ցոյց տրուեցաւ 9 յօդուածէ բաղկացեալ ծրագիրը:

Միւս կողմէ Քեօր Ալի Իհսան ըսաւ թէ Գարա Քէմալ Ճավիտի պնդումին վրայ է որ քաղաքական գործունէութեան մէջ նետուած է:

Ասկէ զատ, կարգ մը ամբաստանեալներ խոստովանեցան թէ Յառաջդիմասէր կուսակցութեան ծրագրին տնտեսական յօդուածները Ճավիտ պէյի կողմէ խմբագրուած են:

Այս բոլոր պատճառներով, Ճավիտ պէյի դատը ամէնէն ուշագրաւ եւ կարեւոր կը նկատուի: Ունկնդիրներու բազմութիւնը անսովոր էր. նոյնպէս սովորականէն աւելի կին ունկնդիրներ եկած էին:

Դատավարութեան սկիզբը, նախկին ելմտական նախարարը շատ ջղայնոտ եւ յուզուած էր: Կոկորդը սեղմուած էր եւ ձայնը մարած: Դժուարաւ կը խօսէր. սակայն աստիճանաբար գտաւ իր հանդարտութիւնը եւ սկսաւ ազատօրէն արտայայտուիլ.

—Իզզէթ փաշայէն յետոյ Թէվֆիք փաշան կազմեց դահլիճը: Ժամանակ մը յետոյ ձերբակալութիւնները սկսան: Թէվֆիք փաշա հակառակեցաւ ասոր, եւ միայն կեդրոնի պատկանող կարգ մը անդամները ձերբակալել տուաւ: Այդ շրջանին ես ալ Պոլիս կը գտնուէի. Տամատ Ֆերիտ փաշա Մարտ 5ին դահլիճ կազմեց, իսկ Մարտ 9ին ձերբակալութիւնները սկսան: Զրոյց կը շրջէր թէ պիտի ձերբակալուէին այն անձերը, որ պատերազմի ընթացքին նախարար եղած են: Այս զրոյցին վրայ 175 օր Պոլսոյ մէջ պահուած մնացի:

1919 Սեպտեմբերին Զուիցերիա գացի. ամբողջ ձմեռը Լօզան մնացի, լսեցի թէ Ճէմալ փաշան լեռ մը կը բնակի, սակայն չկրցի զինքը տեսնել: Թալէաթ փաշա Թերթերէն տեղեկանալով որ Զուիցերիա կը գտնուիմ, սկսաւ հետս թղթակցիլ: Օր մը ծպտեալ վիճակի մէջ Զուիցերիա եկաւ: Էնվէր փաշան ալ Զուիցերիա գտնուիլս լսեր էր: Պերլինի մէջ անգամ մը տեսայ Տօքթ. Նազըմ եւ Րուսուխի պէյերը:

Ամբողջ տարին Զուիցերիա կը գտնուէի: Միայն մէկ անգամ տեսակցեցայ Շէրիֆ փաշային հետ: 1919ին Զուիցերիոյ մէջ ուրիշ ոչ ոքի հետ տեսնուեցայ, միայն Մալթայէն վերադարձողները տեսայ: Հռոմի մէջ տեսայ Գըր Զատէն եւ Ճէվտէթ պէյը: Անոնցմէ յետոյ խումբ մը եւս փախած էր, ասոնցմէ միայն Խումայիլ Ճամպօլաթ պէյը տեսայ: Սահմանին վրայ Ճահիտ պէյը դիմաւորեցի. Պեռնի մէջ երկար ատեն միասին ապրեցանք, իսկ ձմեռը ընտանեօք Հարաւային Ֆրանսայի մէջ անցուցինք: Այդ շրջանին Ճամպօլաթ պէյ իր ընտանիքին հետ եկաւ եւ շաբաթ մը չափ հիւր մնաց: Ճէմալ փաշան եկաւ եւ շաբաթ մըն ալ ան մնաց: Մինչեւ Պէքիր Սամի պէյի հետ Լոնտոն երթալս, որ եւ է Անգլիացիի հետ շփման մէջ չգտնուեցայ: Տեղեկութիւն չունիմ թէ, Թալէաթ փաշա Անգլիացիներուն հետ շփում ունեցա՞ծ է: Լոնտոն չգացած լսեցի որ Թալէաթ փաշա Ամսթերտամի կամ Լահէյի մէջ Անգլիացիի մը հետ տեսնուեր է:

Պոլսէն հեռանալէ յետոյ քաղաքական գործունէութիւն չունեցայ: Երբեմն Թալէաթ փաշա նամակ կը գրէր եւ տեղեկութիւն կը հաղորդէր Էնվէր եւ Ճէմալ փաշաներու գործունէութեան մասին: Երբ լսեցի թէ Էնվէր փաշա Անատոլու պիտի անցնի, Թալէաթ փաշայի նամակ մը գրեցի եւ ըսի թէ այդ շարժումը ճիշդ չէ, եւ թէ Էնվէր փաշայի Անատոլու մուտքը պառակտումներու պատճառ պիտի ըլլայ: Երկիր վերադարձայ 2 Յուլիս 1922ին եւ զբաղեցայ Հանրային Պարտքի վարչութեան գործերով: Աւելի շատ գրել կարդալով պարապեցայ:

Լօզանի առաջին խորհրդաժողովէն ետքն էր: Քէմալ պէյ Իզմիրի մէջ տեսակցած էր Ռաուֆ Թաֆա Քէմալ փաշայի հետ: Մենք ալ խորհրդաժողովէն վերադարձած էինք: Քէմալ պէյ բառ առ բառ ըսաւ. Կազըմ փաշան հարցուց թէ Իթթիհատական ընկերները ի՞նչ պիտի ընեն»: Քէմալ պէյ պատասխանած է թէ, ընկերներուն հետ տեսնուելէ յետոյ միայն պիտի կարենայ պատասխան մը տալ:

Պատասխանելով «Իթթիհատի ղեկավարները ի՞նչ պիտի ընեն» հարցումին, «Ես խմբակի անունով խօսք ընելու իրաւասութիւն չունիմ», ըսեր է: Ասոր վրայ ես իմ միայն անձնական կարծիքներս յայտնեցի:

Քէմալ պէյ նախկին ընկերները հաւաքեց, Իզմիրի տեսակցութեան մասին խորհրդակցելու համար: Այս առթիւ Տօքթ. Նազըմ եւ Րահմի պէյերն ալ հրաւիրուեցան Իզմիրէն: Ժողովը գումարեցինք մեր տունը: Չեմ յիշեր թէ որո՞նք ներկայ էին, բայց Հիւսէյին Ճահիտ, Տօքթ. Նազըմ, Րահմի, Ալի Իհսան, Ճամպօլաթ, Հաֆըզ Մեհմէտ եւ Ազմի պէյերը չկային: Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան հինգ վեց ժամ:

Ինչպէս ըսի, արդէն Քէմալ պէյ Իզմիր գացած էր: Նախ սա ըսեմ որ խորհրդակցութիւնները խառնակ էին: Ըսին թէ տանտէրը նախագահ ըլլայ: Ատենագրութիւն չեղաւ: Կարելի է երեւակայել թէ 15 հոգինոց ժողովի մը մէջ խորհրդակցութիւնները ինչպէս կանոնաւորութեամբ կ'ընթանան. Նախ ընտրութեան խնդիրը ձեռք առնուեցաւ: Կազըմ փաշայի հարցումին շուրջ ոմանք ըսին թէ քաղաքականութեամբ չպիտի զբաղին: Ի վերջոյ ճիշդ չտեսնուեցաւ Իթթիհատական խմբակցութեան ձեւով Կազըմ փաշայի դիմում կատարել եւ որոշուեցաւ ազգ. պայքարին գլուխը կեցող անձին փափաքներուն համակերպիլ: Այն մարդը որ պիտի տեսակցէր Կազըմին հետ, այս պարագան պիտի հաղորդէր անոր եւ պիտի ըսէր թէ անոնք որոնց ծա-

այութեանը կը փափաքիք, պատրաստ են։

—Ձեր առաջին հարցաքննութեան միջոցին եւ Իզմիրի մէջ այս խնդիրը բոլորովին ուրացաք։

—Ո՛չ, չկրցայ յիշել։ Մինչեւ անգամ 15 օր միտք յոգնեցուցի։

—Իզմիրի մէջ ուրացաք այն յով թէ փաստաթուղթերը ւքերնիս չանցնիր։

—Ո՛չ էֆէնտիմ. երբեք չէի ցած յիշել. միտքս շատ յոգնեցի։ Կը հաւատամ թէ անցնները հազիւ կրցայ յիշել։ Առաջին որոշումին եւ երկրորդին ջեւ կապ չկայ։ Մենք որոշեցինք եր խմբակցութիւն չգործել։

Ցեղոյ նախագահը մէկ—մէկ հարցումներ ուղղեց ծրագրի իւրաքանչիւր յօդուածի մասին, սնալու համար թէ ո՛վ առարկած է կամ ինչ է իմաստը։ Ճավիտ պէյ պատասխանելով պըր կառավարութեան կեդրոն ըլլու կէտին, ըսաւ թէ շատերը յդ կարծիքը ունէին։ «Ես ալ յդ կարծիքն էի, որովհետեւ պետական մեքենան աւելի լաւ կրնար ըլլալ եւ աւելի լաւ պաշտօնեաններ կրնային գտնուիլ։

Ճավիտ պէյ բացարձակապէս ուրացաւ թէ նիւթական օգնութիւն ըրած է մահափորձի ձեռնարկին աթիւ։ Ուրացաւ նաեւ այն ամբաստանութիւնը թէ ինք էր որ դադրական գործունէութեան մղեց րա Քէմալը։

Ի՞նչ կ՚ըսէ Ճաֆիտ պէյ.

—Մալթայէն ազատուելէ յետոյ Զուիցերիա բնակեցայ. տեսնուեցայ Ճէմալ փաշայի եւ Ճաֆիտ պէյի հետ. իթթիհատական ուրիշ պետի չհանդիպեցայ։ Մալթա գտնուած միջոցիս, Թալէաթ փաշան սպաննեցին. Ֆրանսա անցնելէ յետոյ ալ լսեցի թէ Սայիտ Հալիմ փաշա նահատակուած է։ Ֆրանսայի եւ Հռոմի մէջ տեսակցեցայ Ճամպօլաթի հետ։ Էնվէր փաշայի մասին բոլորենք կը լսէի։ Պէտք էր Աֆղանիստանի մէջ ալ աշխատիլ, առանց Ռուսերու կասկածը հրաւիրելու։ Ճէմալ փաշա ո՛չ մէկ քայլ առաւ երկրին դէմ եւ խոր յարգանք կը տածէր. Նոյն իսկ ըսաւ թէ Կազի փաշային հետ համորդակցութեան մէջ պիտի մտնէ։ Ճէմալ փաշա բան չըսաւ մայր հայրենիքին դէմ։ Մալթա էի, երբ լսեցի թէ ժողովրդական խորհուրդներու կուսակցութիւնը եւ Իսլամ յեղափոխականներու ընկերութիւնը կազմուած է։ Ցաւեցանք։

Վերադարձիս, առաջին մտածումս եղաւ Թերթս հրատարակել։ Օրական 13 սիւնակ գիր կը գրէի, եւ հետեւաբար միջոց չունէի ուրիշ բանով զբաղելու։ Օր մը Ճավիտ պէյը տեսայ. ըսաւ թէ Քէմալ պէյ ուրիշ ընկերներու հետ իրենց տունը պիտի գայ եւ Կազի փաշային կարգ մը խօսքերը պիտի հաղորդէ։ Գացի։ Քէմալ պէյ կրկնեց Կազի փաշային խօսքերը։ Քէմալ պէյ գանգատ յայտնած է կարգ մը գործունէութիւններու մասին։ Կազի փաշան ըրած է. «Դուն այսպէս կ՚ըսես, նայինք ընկերներդ ալ նոյն կարծիքէ՞ն են»։ Ասոր վրայ Քէմալ պէյ կը յայտնէ թէ պիտի տեսակցի իր ընկերներուն հետ։ Ցետոյ ստուգեցի որ խնդրոյ առարկայ տեսակցութիւնը վեց ամիս առաջ տեղի ունեցած է։ Կասկածելով որ խնդիրը մեքենայութեան մը կը վերաբերի, առաջարկեցի հարցնել Կազի փաշային թէ այս ժողովը իր հրամանո՞վ կը գումարուի։ «Շատ ճիշդ է», ըսաւ Քէմալ պէյ, եւ բաւական ատեն յետոյ ըսաւ թէ այդ իմաստով նամակ մը գրած է։

Ժողովին մէջ խնդրոյ առարկայ եղաւ մեր հանգամանքը. բոլորս ալ ընդունեցինք թէ պարզ անդամներ ենք, քանի որ Իթթիհատը ջնջուած է։ Իմ աչքիս Իթթիհատը լուծուած ըլլալով, բնականաբար չէի կրնար անոր մէջ աշխատիլ։ Եւ որովհետեւ չէի ուզեր ուրիշ կուսակցութեան ալ մասնակցիլ, որոշած էի անկիւն մը քաշուիլ եւ հանդարտօրէն ապրիլ։ Վարչաձեւի խնդրին անդրադառնալով, որոշեցինք որ հանրապետական սկզբունքներու վրայ ազգային վարչութիւն մը հաստատուի։ Արդիւնքը պիտի հաղորդուէր Կազի փաշային։ Ժողովին կը մասնակցէին մօտաւորապէս 15 հոգի։ Կարծեմ Սապրի պէյ ներկայ չէր։

Մեր նպատակն էր պարզապէս ճշդել մեր դիրքը, քաղաքական ապագայ գործունէութեան մէջ։ Սակայն կը հասկցուի թէ Քէմալ պէյ ապօրինի փոխանորդութիւն մը տուած է ինքն իրեն։ Խնդիրը կը վերաբերէր Կազի փաշային մէկ խօսքը լսելուն։ Մարդ բնականաբար հետաքրքրուելով կ՚երթայ։ Գացի եւ յայտնեցի կարծիքս, որպէս զի յարգանքներուս հետ միասին հաղորդուի Կազի փաշային։

Այստեղ կարդացուեցաւ «Թանին»ի 1923 Ապրիլ 15ի խմբագրականը, «Ի՞նչ կ՚ընէ իթթիհատը» խորագրով։ Նախագահը խօսքը Ճաֆիտի ուղղելով, ըսաւ.

— Ճահիտ պէյ, բաց խօսեցէք։ Ձեր այս յօդուածը մեկնութեան չի կարօտիր. ամէնէն ճիշդը այն է որ բաց խօսիք։ Այս ժողովի մասին ձեզմէ իւրաքանչիւրը տարբեր բան կ՚ըսէ. այլեւս գայթակղութեան կը տանիք խնդիրը։ Հետեւաբար բաց խօսեցէք, մենք կը հասկնանք խնդիրը։

— Շնորհակալ եմ ձեր զգուշութեան հրաւէրին համար։ Բայց ձեր այս խօսքերը շատ ազդեցին իմ վրաս։ Ազատութեան հաշակումէն ի վեր հեռուէն կամ մօտէն կը ճանչնաք զիս իմ գրութիւններովս։ Կարելի է ամէն բան վերագրել ինծի, բայց ո՛չ ստախօսութիւնը։ Պէյ էֆէնտի, ես մարդ մըն եմ որ մինչեւ հիմա չեմ ստած, ոչ ալ գաղափարներէս հրաժարած։ Կ՚աշխատիմ յուշերուս վրայէն թօթափել անցնող տարիներու փոշին, եւ իրողութիւնը ըսել։ Ուրիշ ընկերներ կրնան տարբեր բան ըսած ըլլալ. բայց ես իրողութիւնը կը յայտնեմ։

— Ես ձեզի ըսի թէ բաց խօսեցէք, չըսի թէ սուտ կը խօսիք։ Նախ ձեր յայտարարութիւնը եւ այս յօդուածը չեն հաշտուիր իրարու հետ։ Խմբագրականին մէջ այնպէս կը խօսիք, որպէս թէ Իթթիհատը գոյութիւն ունի. մինչդեռ հիմա տարբեր բան կ՚ըսէք։ Աքիթը գտած ատեն ձեր հայրենասիրութեան մասին կը խօսիք. յետոյ կ՚ըսէք թէ կ՚ուզէիք Ա. խմբակցութեան հետ աշխատիլ. այսինքն իբրեւ «պլօք» մը անոր մէջ։

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՊՏՈՅՏԸ

Գարի, 12 Օգոստոս

Քանի մը տարիէ ի վեր ամէն տմառուան արձակուրդի ֆրանսական սկաուտական միութիւնները բանակումի շրջաններ կը կազմակերպեն — սկաուտ խմբապետներու համար — որոնք պիտի սորվին տղաքներ առաջնորդել, ապագայ գիտակից քաղաքացիներ պատրաստելու համար։ 12 օրէ կը բաղկանայ ամէն շրջան, յայտագիրները կը գործադրուին կարող մասնագէտներու կողմէ։

Այս տարի ես ալ բախտը ունիմ մասնակցելու այս շրջանին, իբր հայ ներկայացուցիչ։ Իրիկուան կը հասնինք Գարիի անտառին դիմաց, որ տրամադրուած է Ամերիկացի հարուստի մը կողմէ։ Տասնեակ մըն ենք այս շոգեկառքով, Ֆրանսացի պետեր, ամէն կողմերէն, Ալզաս, Ալժերիա, Նիս, Փարիզ, Լիոն, Պէլֆօր, Միլուզ, Մարոք տարբեր շեշտեր, տարբեր խառնուածքներ, բայց ամէնքն ալ մէկ իտէալ իրագործելու համար կուգան, սորվիլ ապագայ քաղաքացիներ պատրաստել։ Մեզ կ՚ընդունի բնակավայրի խմբապետը Անտուէ լը Ֆէվր, Ֆրանսացի սկաուտներու ընդհանուր պետը ժպիտը դէմքին, հակառակ իր տարիքին (50 տարեկան է) առոյգ է, կարճ տափատ, հակառակ իր մազերուն որոնց մէջ արծաթը նկատելի...։

Մեզ կ՚առաջնորդէ պատրաստուած տեղերը, կը ծանօթացնէ տեղին հարցումներ մեր առողջական վիճակէն եւ մեզ առանձին կը թողու մինչեւ հինգի թէյը...

Ֆրանսացիները ցրուած են արդէն. իսկ ես կը շրջագայիմ եւ քայլերս կ՚ուղղեմ դէպի մեծ վրանը կարծես բանէ մը մագնիսացած — դրան առջեւ սեւաչեայ եւ խելացի գլուխով տղեկի մը կը հանդիպիմ — խառնուրդ մը սեւին եւ խարտեաշին — հազիւ 14 տարեկան — եւ վայրկեան մը իրար կը դիտենք անխօս։ Չկրնալով լռութիւն պահել, կը հարցնեմ. «Դուն Ֆրանսացի չե՞ս» — Այո՛, Ֆրանսա ծնած եմ, բայց հայրս Հայ է, իսկ ես հայերէն չգիտեմ... բնականաբար...։» Ուրեմն հոս ալ տղեկ մը կայ որ Հայ հօր արիւն կը կրէ բայց արդէն օտարացած — սակայն ինծի տակաւին կը խօսի մեծ Արարատէն եւ Երեւանէն զոր «խոշոր քաղաք» կ՚անուանէ... Յուզումս աննկարագրելի է...

Վրայ կը հասնի բանակումին պետը եւ իմ հարցումիս պատասխանելով.

— Ուրեմն հոս ալ ազատ չեմ խմբագիրներէն։ Լաւ, ըսէք թէ յոյս ունիմ որ ամէն բան լաւ կ՚ընթանայ — եւ իմ բարեւներս հաղորդեցէք ձեր հայրենակիցներուն»։

Տեսակցութիւնը վերջացած է, թէյը կ՚առնենք, սեղանը զուարթ է, ամէնքը մէկ ոգի ունին, եւ մէկ իտէալ...։

Իրիկունը կը սկսի խորհուրդը — դէմքերը լրջացած են — եւ բանակումի պետը խօսք կ՚առնէ, յաջողութիւն կը մաղթէ ապագայ ղեկավարներուն, եւ սապէս կը վերջացնէ իր խօսքերը, բանակումի կրակը ցոյց տալով — կը տեսնէ՞ք կայծերը որ երկինք կը կը բարձրանան, բաժնուելով մայր կրակէն, դուք ալ այդպէս էք, դուք այս կայծերն էք որ պիտի բաժնուիք այս բանակումէն — բայց գիտէ՞ք թէ կայծ մը կը բաւէ ամբողջ անտառ մը հրդեհելու պայմանաւ որ այդ կայծը ըլլայ իրական կայծ մը... Գիտակից եղէք ձեր պարտականութեան իրագործելու այն մեծ իտէալը որ սկաուտութիւն կը կոչուի.— Խորհուրդը վերջացած է, խմբապետին բարի գիշեր կը մաղթեմ եւ երբ կը մեկնիմ առուր սեղմելով ձեռքս — Քու եւ ձերիններուն պարտականութիւնը աւելի ծանր է։

Քանի մը վայրկեան եւս. ամէն ինչ լուռ է։ Տղաքը, քանի մը օրուայ համար այդ մեծ տղաքը, աստղերուն տակ կը քնանան — այն խաղաղ ու հանգիստ քունով որ վաղուան աշխատանքին կը պատրաստէ...

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

71.— ՔԼՕՆ-ԼՈՒԱՌ

Քլօն-Լուառի Փարիզէն ճիշդ երեքուկէս ժամ հեռու քաղաք մըն է, ուրկէ մօտ 20 վայրկեան անդին կը գտնուի համեստ գիւղակ մը, Ֆօս, օդաւէտ եւ ծառախիտ։ Երկու տարի առաջ Փարիզի Հայոց Եկեղեցիին կողմէ ղրկուած են մեր հայրենակիցները որոնց թիւը 28-30ի կը հասնի։ Կայ 7 կին 25-40 տարեկան, երկու օրիորդ 18-20 տարեկան, 10 էրիկ մարդ 20-45 տարեկան եւ ութը մանուկ 1-11 տարեկան։

Իգական սեռը առ հասարակ տան գործերով կը զբաղի։ Գիւղակին մէջ կայ թուղթի գործարան մը։ Այրերը բոլորն ալ հոն կ՚աշխատին, օրականներն են 14-20 ֆրանք։ Բնակարանի կողմէ մեր հայրենակիցները նեղութիւն չեն քաշեր, գործատիրոջ կողմէ իւրաքանչիւր ընտանիքի երեք սենեակ յատկացուած է, որոնք մաքուր են, օդասուն եւ պարտէզներով շրջապատուած։ Հոս ուտելիքները սուղ են, մանաւանդ բանջարեղէնը որ միշտ չի գտնուիր։ Մանուկներէն երեքը Ֆրանսական դպրոց կ՚երթան, իսկ միւսները փողոցները կը պտտին։

Հոս ալ չկայ ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն։ Մեծ մասով համակիր են Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Մինչեւ հիմա ունեցած ենք երեք ամուսնութիւն, երեք նշանտուք եւ երկու ծնունդ։ Մահ չկայ, ոչ ալ հիւանդութիւն։

Մեր հայրենակիցները չեն մոռցած իրենց լեզուն եւ աւանդութիւնները։ Բոլորն ալ հայրենասէր, հիւրասէր եւ պարկեշտ մարդիկ են։ Կը ստանան «Յառաջ» եւ «Հայրենիք»։

Այցելու մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՎԱԼԱՆՍ (Սեփ. թղթ.).— Լիոնէն եկած քահանայ մը ունինք որ ամիսը երկու անգամ պատարագ կ՚ընէր Սինէմա Սէն-Լուիի մէջ։ Ժամ գացողներէն հաւաքուած դրամով հազիւ սրահին վարձքը կը ճարուէր. ուստի քահանան յուսահատ հեռացաւ այս քաղաքէն որ 2000է աւելի հայրենակից կը համրէ։

*** Այս տեղ ալ կազմուեցաւ Զ. Ո. Միութիւն մը. մասնակցելու կը հրաւիրուին չափահաս որբերը։

*** Խաչիկ Ցարօնեան, 15-16 տարեկան պատանի մը, գործարանին մէջ վիրաւորուեցաւ արկածի հետեւանքով եւ մէկ աչքը կորսնցուց բոլորովին. արուեստական աչք մը պիտի դրուի։ Իսկ հիւանդանոցին մէջ ալ մեռաւ 22 տարեկան հայրենակից մը, երկար հիւանդութենէ մը յետոյ։ Վերջին վայրկեանին ուզած է Հայ մը տեսնել։ Հիւանդանոցէն լուր տուած են պարոն եւ տիկին ... երուն, որոնք առարկած են թէ գործ ունին եւ հիւանդը չեն ճանչնար...

*** Նորօրինակ հիւանդութիւն մը ծայր տուած է գաղութին մէջ։ Նշանտուքներ տեղի կ՚ունենան խնջոյքներով եւ երկու կողմին հաւանութեամբ, բայց հազիւ մէկ ամիս կը տեւէ կապը եւ անմիջապէս կը բաժնուին։ Թողունք ուրիշ բան, մեղք չէ՞ ծախսուած դրամներուն որոնք կը շահուին գործարաններուն մուխին եւ իւղին մէջ։

Այս շարքէն զոյգի մը ամուսնութեան թուղթերն ալ պատրաստ էին, բայց վերջին պահուն օրիորդը հրաժարեցաւ, իսկ պարոնը իր ծախսած դրամը կը պահանջէ։

ՄԱՐՍԻԼԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.— Յուլիսի կէսին փակուեցաւ ազգային վարժարանը, մօտ հարիւր աշակերտով։

Ո՞րն է այն առաջին խնդիրը որ այժմէն պէտք է լուծել։ Մարսիլիոյ դպրոցը չորս դասարան ունի։ Այս տարի վերջին դասարանը շրջանը աւարտած է։ Ա., Բ. եւ Գ. դասարանները չկան, եթէ ելածներուն տեղ մէկ դասարանի բաց կայ, Ա. եւ Բ. դասարանները նորէն չկան։ Անցեալ տարի պէտք կար մէկ դասարան աւելցնելու, բայց դրամ չկար, որովհետեւ, ազգային խեղճուկ մուտքի 3/4ը մեր հոգեւոր հովիւին բաժին կը հանուէր եւ միայն 1/4ը դպրոցին։ Այդպէս ալ մնաց։ Իսկ յառաջիկայ 1926—1927 դպրոցական տարեշրջանին ի՞նչ պիտի ըլլայ պատկերը. չենք կարծեր որ տարբեր ըլլայ։ Կամ՝ այս տարի նոյն պէտքը պիտի՞ ըլլայ թէ ո՛չ. առանց այլ եւ այլի չորս անգամ աւելի։ Որովհետեւ, խիստ հաւանօրէն քան Օտտօն պիտի փակուի. եթէ ընդունինք որ կայանի ժողովուրդէն մաս մը պիտի ցրուին գիւղերը, միւս կողմէն ստոյգ է որ մեծագոյն մասը պիտի տեղաւորուին քաղաքին մէջ։ Այդ պարագային, նուազագոյնը 100-150 նոր աշակերտներ (քան Օտտօի աշակերտներէն) ափ պիտի առնեն ազգ. դպրոցի դուռը։ Արդ ի՞նչ կը խորհի Հոգաբարձութիւնը։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ.— Եւրոպայի Պատգ. Ժողովի գումարումէն յետոյ, յատուկ շրջաբերականներով հրահանգ պիտի տրուէր բոլոր թեմերուն, Պատգ. Ժողովի կողմէ վաւերացուած կանոնագրի հիման վրայ օրինաւոր մարմիններ կազմելու եւ վերջ տալու «առժամեայ»ներու ժանգոտ ճռինչներուն։

Տրուեցա՞ն այդ հրահանգները. չեմ գիտեր. միայն այն գիտենք որ Մարսիլիոյ «առժամեայ»ն կը յամառի ամէնէն տեւականը մնալ։ Ընտրութիւններու մասին մտածող չկայ։ Ժողովուրդն ալ առայժմ լուռ կը սպասէ։ Եւ սակայն կոյրերն ալ կը տեսնեն որ ապօրէն կամ ժամանակաւոր կարգադրութեանց այս տեւականացումը անկենդանութիւն յառաջ կը բերէ ազգային կեանքի մէջ։ Եթէ ժողովրդական մարմին մը գոյութիւն ունենար, պիտի ուշք դարձնէր դպրոցական գործին, գոնէ պիտի աշխատէր ծնողական ժողով մը գումարել, եւ մտածէր դպրոցական մակարդակը բարձրացնելու մասին։

Կ՚իմանանք որ ժողովուրդի զանազան խաւերէն կազմուած յանձնախումբ մը թանկագին փաստեր հաւաքած է մեր հոգեւոր հովիւի գործունէութեան մասին եւ հետզհետէ թռուցիկներով պիտի հրատարակէ։ Կը լսենք նոյնպէս որ քանի մը տուներէ ճամբու դրուած է...

Թղթակից

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փարիզի Հայրենակցական Միութեանց Համագումարի երկրորդ նիստը տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ Պ. Թադէոս Մեծատուրեանի, որ հրաւիրեց անցեալ նիստին բացակայող Հայրենակց. Միութեանց ներկայացուցիչները տալ իրենց զեկոյցը։ Ժողովին ներկայ էին բոլոր Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները։ Պ. Արիս Պէնէվիզեան տուաւ Բարձր Հայքի Հայրենակց. Միութեան մասին, որ կազմուած է տարի մը առաջ, նիւթապէս օգնած է քանի մը ընտանիքներու, սարքած է երեկոյթ մը եւ կ՚աշխատի աւելցնել իր անդամներու թիւը։ Պ. Վահագն Քրմոյեան եւս լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուաւ եւ շեշտեց որ վերջին օրերս Միութեան թուլութեան պատճառն է անդամներու իրարմէ հեռաւորութիւնը։

Պ. Յ. Պուռնազեան Մանախումբին կողմէ կարդաց պատրաստուած ծրագիր-կանոնագիրը, որ կէտ առ կէտ քննուեցաւ եւ կարգ մը փոփոխութիւններով ընդունուեցաւ։ Գաղտնի քուէարկութեամբ եւ համագումարի անդամներու 2/3ի ձայնով Կեդրոնական Մարմնի անդամ ընտրուեցան Տօքթորներ՝ Ե. Մինասեանց եւ Արշակ Պօղոսեան, Պ. Պ. Թադէոս Մեծատուրեան, Արմէն Սասունի, Գր. Թէլլալեան, փոխ-անդամներ՝ Երուանդ Ցարութիւնեան եւ Յ. Պուռնազեան։

*** Ժողովին ներկայ էր Պ. Արամ Ճէվահիրճեան, որ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ յանձնեց «Ֆրանսահայ Ցան» հանգանակութեան տոմարները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Իբրեւ պատասխան Պ. Հ. Թօփաքեանի գրութեան («Յառաջ» 8 Օգոստոս) կը փութանք յայտնել թէ մենք իր հաշիւները քննելու համար մասնաւոր յանձնախումբ կազմելու պէտք չենք տեսներ։ Մօտերս գումարուելիք ընդհ. ժողովին մէջ իր նախորդ եւ ներկայ վարչութիւններուն բոլոր հաշիւները քննող հաշուեքննիչ յանձնախումբ մը պիտի ընտրուի, որուն առջեւ ինք ալ իր կարգին հաշիւներ ունի տալիք։

Գալով Արժանթէօյի Մասնաճիւղի հանդէպ մեր անտարբերութեան, բացարձակապէս անհիմն է։ Մենք մեր 28 Յուլիս թուակիր յանձնարարական նամակով վաւերացուցինք զիրենք իբր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մասնաճիւղ, եւ տրամադրեցինք բոլոր պէտք եղած պիտոյքները, դիտել տալով միայն Պ. Թօփաքեանի պարագան, մասնաւորապէս Արժանթէօյի Մասնաճիւղին, որուն մէջ գործօն դեր տրուած է անոր։

Կնիք Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի

ՓԱՐԻԶԻ ՄԶԿԻԹԸ

Փարիզի մզկիթին մէջ մէկ «միհրապ» կայ միայն, Մալէքիներու աղանդին օրէնքին համաձայն։ Մինչդեռ Փարիզի իսլամներուն մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն «Շաֆի», «Հանէֆի» եւ «Հանպէլի» աղանդներուն պատկանողները։ «Հանէֆի» աղանդին կը պատկանին մասնաւորաբար Թուրքերն ու Սուրիացիները (Սիւննի), որոնց պատուիրակութեան պետը՝ Շէյխ Մուհամմէտ էլ Քասթի, Պէյրութի գատըն՝ մզկիթին բացման արարողութեան ներկայ եղաւ ի պաշտօնէ. իսկ միւս Հանէֆիները մերժեցին Մալէքի Միհրապի առջեւ աղօթել։ Անոնք հիմա խնդրած ըլլալով որ իրենց ալ գոհացում տրուի, քաղաքապետի խորհրդական Պ. Ռօպէր Պօս դիմած է Սէնի քաղաքապետին, որպէս զի իսլամ սրբավայրերու «Հապուս»ի նախագահին մօտ բարեխօսէ, մզկիթին մէջ «Սիւննի»ներու յատուկ «միհրապ»ներ շինելու համար։

Բաժնեգինս վճարա՞ծ եմ

Նոր ձերբակալումներ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կառավարութեան հրամանով ձերբակալուեցաւ եւ Եգէականի մէկ կղզին աքսորուեցաւ ազատական կուսակցութեան պետ եւ Նախկին վարչապետ Բաֆանտարիսը: Պիրէոնի քաղաքապետը եւ քանի մը սպաներ ալ ձերբակալուեցան: Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ փորձեր եղած են բանակը ապստամբեցնելու, բայց անօգուտ:

Անգլիոյ հանքագործներուն տագնապը

Նախկին վարչապետ Պ. Մաքտօնալտ սրտաշարժ կոչ մը հրատարակեց, հանքագործներուն ի նպաստ հանգանակութիւն կատարելու համար մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ: «Կառավարութեան մեղսակցութիւնը, մեծապէս կը կրճատէ հանրային օգնութիւնը: Կարգ մը շրջաններու մէջ խնամատարութիւնը կը մերժէ օգնել հանքագործնեսու ընտանիքներուն: Ուրիշ տեղեր եղած օգնութիւնը տմարդի սատիճանի մը հասած է: Անօթութիւնը նահանջել կուտայ մեզի. ստիպողաբար դրամի պէտք ունինք, որպէսզի արդարութեան համար մղուած այս մեծ պայքարը ողբերգութիւն մը չդառնայ հանքագործներու կիներուն ու զաւակներուն համար: Ասոր հակառակ ինչ որ կ'ըլլայ, կ'օգնէ հանքատէրերուն՝ հպատակեցնելու հանքագործները, յամրաբար անօթութեան մատնելով անոնց ընտանիքները»:

Շիքակոյի աշխատաւորական դաշնակցութիւնը որոշեց հանգանակութիւն կատարել, Անգլիոյ բանուորներուն համար:

Պալքանեան վէճը կը կարգադրուի

Պուլկարիա պատրաստեց Սերպիոյ, Ռումանիոյ եւ Յունաստանի հաւաքական ծանուցագրին իր պատասխանը: Պուլկարիա եւ Սերպիա կը հրաժարին խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնելէ, քանի որ շատ ծանրակշիռ չէ եւ կարելի պիտի ըլլայ իրարու մէջ կարգադրել:

ՍՊԱՆԻԱ ԹԱՆԺԷՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Սպանիոյ դիկտատոր Փրիմօ տէ Ռիվէրա Մատրիտեան թերթի մը բրած յայտարարութիւններով, պահանջած է Թանժէրը միացնել Մարոքի սպանիական շրջանին: Թանժէր Մարոքի հիւսիսակողմը մեծ քաղաք մըն է, որ միջազգային մասնաւոր վարչաձեւի մը տակ կը գտնուի: Այս վարչաձեւը ընդունուած ատեն, դժգոհ մնացած էին Իտալիա եւ Սպանիա: Այս վերջինը միշտ կը յուսար թէ 1904ին Մարոքի բաժանման ատեն Թանժէրը իրեն պիտի իյնայ: Սակայն Անգլիա հակառակեցաւ, վախնալով որ Ճիպրալթարի դիրքը կը վտանգուի:

Սպանիա մինչեւ հիմա համակերպած էր կատարուած իրողութեան: Այժմ Ռիֆի պատերազմը վերջացած եւ Իտալիոյ հետ զինակցութիւն կնքած ըլլալով, Փրիմօ տէ Ռիվէրա չի քաշուիր Սպանիոյ պահանջը բարձրաձայն յայտարարել: Այս պահանջին իբրեւ պատճառ ցոյց կուտայ այն թէ՝ իրեն համար դժուար է հսկողութիւն կատարել խռովայոյզ շրջանի մը մէջ, եթէ իր ետին Թանժէրի նման կարեւոր յենարան մը չունենայ: Բոլոր մեծ պետութիւններն ալ կարեւոր շահեր ունին Թանժէրի մէջ, այնպէս որ այս խնդիրը կրնայ միջազգային բարդութիւններու տեղի տալ:

*** Մուսոլինի անգլ. կառավարութեան յիշատակագիր մը ուղղեց, պահանջելով որ Թանժէրի վարչութեան Իտալիա եւս մասնակցի՝ Ֆրանսայի, Սպանիոյ եւ Անգլիոյ հետ հաւասար իրաւունքներով:

Կռիւներ Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն առնուած վերջին հեռագիրներու համաձայն, ֆրանսացի զինուորները մեծ յաղթանակ մը տարած են Դամասկոսի շրջակայքը եւ Ղութայի մարզին մէջ: Քաղաքին եւ արուարձաններու մէջ գտնուող մօտ հինգ հազար ապստամբներ իրենց գիւղերը վերադարձած են: Մնացած են քանի մը դեկավարներ միայն, տկար ուժերով: Հիւսիսային Լիբանան բոլորովին մաքրուած է: Հարաւային Լիբանանի մէջ ապստամբութիւնը գրեթէ զսպուած է: Դամասկոսի երեւելիներէն Խալիլ Քուրդի և Ճէպէլը Տրիւզի կրօնապետ Ահմէտ Էլսաքիմ հպատակութիւն յայտնեցին:

*** Անգլիական աղբիւրէ տրուած լուրի մը համաձայն, Նոր ըմբոստութիւն մը կը պատրաստուի Ճէպէլը Տրիւզի մէջ:

*** Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Հոմսի կառավարիչը առաջարկած է Հայերուն հերկել պետական հողերը, պայմանաւ որ Թրքական սահմանագլուխէն 200 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ ըլլան:

Փոթորիկ Սպանիոյ մէջ

Բաթալոնիոյ մէջ ահռելի փոթորիկ մը պայթեցաւ: Պարչելոնայի ցած մասերը 20 վայրկեանի մէջ ողողուեցան: Փոթորիկը 45 վայրկեան տեւեց: Կառավարական շէնքերը ջուրի տակ մնացին: Սրճարաններու սեղաններն ու աթոռները ջուրէն քշուեցան: Երթեւեկը դադրեցաւ, երկաթուղիները կանգ առին: Չորս մանուկներ խեղդուեցան:

Երկրաշարժ Անգլիոյ մէջ

Կիրակի առաւօտ ժամը 4.58ին Անգլիոյ երեք քառորդ մասին մէջ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան: Շատ մը քաղաքներու մէջ տուներու պատերն ու ձեղուններն ճեղքուեցան: Ամէնէն աւելի վնասուեցան Հերըֆըրտի տուները, ու ժողովուրդը քունէն ընդոստ արթննալով, փողոցները թափեցաւ: Լոնտոնի մէջ Րիճէնդ'ս Փարքի կողմերը միայն զգալի եղան ցնցումները: Մարդկային կորուստ չկայ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՌ ՏԸ ԼԻՈՆԻ մէջ երկու կառախումբեր իրար բախեցան: Երեք հոգի մեռան եւ 35 հոգի վիրաւորուեցան, որոնց վեցը ծանրապէս:

ՄԺԵՂՆԵՐՈՒ համաճարակ ծագած է կեդր. Եւրոպայի մէջ: Միայն գերմանեւլեհ սահմանին գիւղերուն մէջ 15 երախաներ մեռած են խայթուելէ: Ուրիշ լեհական գիւղեր ալ վարակուած են:

ՏԱՔԷՆ բազմաթիւ մարդիկ մեռան հարաւային Պարսկաստանի մէջ: Հարուստ պարսիկներ 8 տոլար կը վճարեն եւ մարդ կը վարձեն, որպէս զի խոշոր հովահարներ շարժեն եւ զովացնեն զիրենք, իսկ աղքատները դէպի աւազանները եւ գետերը խուժելով, ջուրին մէջ կը մնան մինչեւ իրիկուն:

ՆԵՎՐԻԿ Մ. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ

ԵՒ

ԱՐՇԱՒԻՐ Գ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

926 Օգոստ. 15 Փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ կուսակցական դասընթացքի հերթական դասախօսութիւնը Հինգշաբթի երեկոյ 19 Օգոստոս ժամը 8.30ին Café du Métro, (Օտէոն): Նիւթն է «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը». կը դասախօսէ ընկ. Վրացեան: Կը հրաւիրուին չարձանագրուած անդամներն ալ:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ուսանող. Միութեան հերթական ժողովը՝ 20 Օգոստոս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ պատանի միութեան ընդհ. ժողովը՝ 21 Օգոստոս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հայ Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ կիրակի, 22 Օգոստոս, ժամը ճիշտ 10ին հայկական սրճարանը:

ԹՈՔԱԽՏԻ ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ ընկեր Սուրէն Նաւավարեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր քոյրը՝ Տիկին Զմրուխտ Փանոսեանը, որ քանի մը ամիսէ ի վեր անկողին ինկած էր, վարակուած հիւծախտէ: Տիկին Զմրուխտ հազիւ 27 տարեկան էր եւ կը թողու մանչ մը ու աղջիկ մը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ առաւօտ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Շավիլի ֆրանսական գերեզմանատունը:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լուսանկարիչ Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ Մարսիլիա կը գտնուի Օգոս. 14էն 28: Ահաւասիկ լաւագոյն առիթ մը, սիրուն լուսանկարներ ունենալու, ընտանեկան, խմբական եւլն.:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ երիտասարդներու կողմէ կազմակերպուած հեծելանիւի մրցումը՝ Օգոստ. 22ին կիրակի առտու ժամը 8ին, 35 քիլոմէթրի վրայ: Շրջակայ քաղաքներէն (Լիոն, Սէնթ-Էթիէն, Վիէն) եւ կամ ուրիշ տեղերէն այն հայ պատանիները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է կանխաւ իմաց տան հետեւեալ հասցէին. H. Der-Haroutunian au cantonnement de la Varizelle St Chamond (Loire). Եւ կամ կրնան մրցումէն քառորդ ժամ մը առաջ արձանագրուիլ:

Պ. ՔԵՐՈՎԲԷ ԷԼՄԱՃԵԱՆԷ կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք նոր բաժնեգինը: Տարը տոլարն ալ ստացած ենք:

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, Պ. Ա.— Ստացած ենք բաժնեգինը: Կը ղրկուի Օգոստոս 6էն:

ԼԻՈՆ, Ա. Կ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՏԷՍԻՆ, Տ. Մ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՎԻԼ ՎՕՔԱՆՍ, Վ. Օ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՊՈՒՔՐԷՇ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 400 ֆրանք:

ՔՐԻՄԻԷՕ, Վ. Մ.— Ստացանք 38 ֆրանք:

ԼՈՆՏՈՆ, Գ. ՎՐԴ.— Ստացանք տարեվճարը:

ԱՎԷՅՐՈՆ, Վ. Տ.— Ստացանք 30 ֆրանք: Մեր հասցէով կրնաք ղրկել:

ՏԷՍԻՆ, Ս. Ս.— Ստացանք 40 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք: Ղրկեցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Բ.— Ստացած ենք 20 ֆրանք: Բաժանորդագրեցինք Օգոստոս 13էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆՍ, ԳՈՐԾ.— Ստացած ենք 190 ֆրանք:

ԼԻՕՆ, Գ. Ֆ.— Ստացանք 20 ֆր.: Բաժանորդագրեցինք:

ԼԱ ՍԷՅՆ, Լ. Ս.— Ստացանք 22 ֆրանք: Փոխեցինք: Գիրքը ղրկուեցաւ. 20 ֆրանք պէտք է ղրկել:

ՍՕՖԻԱ, Յ. ՔՍ.— Նամակը ստացած եւ յանձնած ենք տիրոջը:

ԼԻՕՆ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 1000 ֆր.: Ղրկեցէք մեր ծախքով:

ԳԱՆՏԻԱ, Յ. Մ.— Ստացանք 100 ֆր.: Պակասները ղրկեցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Գ.— Չարժեր գրաւել: 20 ֆրանքը ձեր տրամադրութեան տակ է:

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շինութեան մէջ աշխատելու համար իբր մշակ՝ հող, փայտ եւյլն. կրելու համար, գոհացուցիչ օրականով: Դիմել թերթիս գրաշարներէն Հ. Սրապեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանի Բէօշ-Անի գիւղացի Վարդան Աբրահամեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին նոյն գիւղացի Լեւոն Մարտիրոսեանը, որ տարի մը առաջ Տիթրօյիթ (Ամերիկա) քաղաքը կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Sétrag Alixanian, 2, Rue des Fossés-Saint-Jacques. Paris 5: Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսողութեան (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւյլն.:

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm. Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	179	—
Տոլար,	Dollar	36	85
Մարք (ոսկի)	Mark	8	80
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	158	—
Մէճիտիէ	Médjidié	15	—
Լէվա 100 հատր	Léva	27	—
Տրախմի »	Drachme	42	—
Լիր » »	Lire	111	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	121	25
Զուից. »	Frc. Suisse	712	—
Լէյ 100 հատր	Ley	16	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	178	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4500 —
» II	»	3200 —
» III	»	3000 —
Ռումելի երկթ.	Lots turcs	155 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926

20 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 165 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԵՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ԵՒ ՃԱԿԱՏԱԲԱՑ

Նախընթաց խմբագրականի մը մէջ, «Կարճ կապեցէք և փրկեցէք» (Յառաջ թիւ 159), պարզեցինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծոցին մէջ ծագած տագնապը, որ կը սպառնայ վտանգել այնքան գեղեցիկ և կենսական կազմակերպութիւն մը:

Այս առթիւ կարգ մը դիտողութիւններ եղան, որոնց տեղ տուինք մեր թերթին մէջ, խնդիրը աւելի լուսաբանելու համար: Հիմնական կէտեր չկան այդ բացատրութիւններուն մէջ: Միայն թէ, կը ճշդուի որ գնդախաղի Ա. խումբին անդամները, «ըմբոստ»ները դրամ չեն պահանջած, այլ ծախք՝ արկածի և հետեւաբար անգործութեան պարագային, ինչ որ արդար է: Ուրիշ նամակագիր մը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին հասցէին կուտան յժգոհներուն, հաշուական եւլն. տրտունջներ լուծելու համար: Այս ալ բանաւոր է. միայն թէ՝ անճապարէին:

Արդէն շատ ուշ մնացած են այս ստիպողական գործին մէջ, եւ կարգ մը գանգատներ, արդար կամ անարդար, կը բռնեն ու տարածուին անոր համար որ, հրապարակային, ճակատաբաց մեղադրանք եւ քննութիւն չէ կատարուած: Ուրիշ խօսքով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները, վարիչ թէ խաղացող, ամբաստանեալ թէ ամբաստանող, առիթ չեն ունեցած իրար գալու և չարն ու բարին դատելու: Եղած են միայն մասնակի, պատահական ժողովներ, ինչ որ անբաւական է եւ նոր չարիքներու աղբիւր: Կանոնաւոր ընդհ. ժողով մը ոչ միայն պիտի մաքրէր մթնոլորտը, չէզոքացնելով որոմ ցանողները, ապիկարները կամ զեղծարարները — եթէ իրապէս կան — այլեւ, զարկ պիտի տար գործին, ստեղծելով կեդրոնական վարչութիւն մը ամբողջ Եւրոպայի, գոնէ Ֆրանսայի համար:

Գերազանցապէս երիտասարդական եւ անկուսակցական շարժում է մարզական գործունէութիւնը, անհրաժեշտ՝ ամէնէն համեստ վայրին համար. եւ իբր այդ, լայն միջոցներ ունի ամբանալու եւ տարածուելու: Անոր պէտք է հետեւին, անո՛վ պէտք է խանդավառուին բոլոր պատանիներն ու երիտասարդները, նախ իրենք իրենց, յետոյ ամբողջ տարագիր բազմութիւններու բարիքին համար: Այս տեսակէտով, ծանր պատասխանատուութիւն մը կ՚իյնայ վարիչներուն վրայ, հին թէ նոր: Անոնք որ առաջին հիմը դրին Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Թուրքիոյ մէջ, շատ աւելի դժնդակ պայմաններու մէջ կը գտնուէին: Հունտը ցանուած է, ամբողջ մարզական սերունդ մը ունինք այսօր, և ժառանգորդները փոխանակ հարուստ հօր մը ունեցած - չունեցածը մսխելու, կամ միայն անով պարծենալու, պարտաւոր են պահել եւ ծաղկեցնել զայն, բան մըն ալ իրենց կողմէ աւելցնել, կամ լրացնել ինչ որ պակաս ձգուած էր: Քանի մը ամիս առաջ, բովանդակ աշխարհ հիացումով արձանագրեց նորակազմ երկրի մը, Չեխօ-Սլովաքիոյ մարզիկներուն (Սոքոլ) տօնը: Քառասունըհինգ հազար մարզիկներ, որոնց 14,000ը կին, թընդացուցին Փրակայի փողոցները, ներկայացնելով կենսունակ և պատկառելի ուժ մը, որ իրական արժէք է ո՛ր եւ է ժողովուրդի համար: Հայկական դնդերը ոչնչով պակաս է չեհականէն. իսկ հայ ժողովուրդը շատ աւելի պէտք ունի առի, ամրակազմ և ինքնավստահ սերունդի մը, մանաւանդ ներկայ վիճակին մէջ:

Կը թուի թէ մեր մարզիկները աւելի շատ հին Սպարտացիներուն հետեւած են, նախապատուութիւն տալով բիրտ ուժին, միայն ֆիզիքական գերազանցութեան, փոխանակ ուշադրութիւն դարձնելու Աթենական դպրոցին, որ գիտէր բարեխառնել մարմնականն ու հոգեկանը: Եւ ապահովաբար ա՛յդ է մէկ պատճառը, որ յաճախադէպ կը դառնան վէճերն ու անհասկացողութիւնները, և պարզ լուցկիով մը խոշոր կիրքեր կը վառին: Այս ալ անշուշտ կը դարմանուի հեղինակաւոր եւ արթուն վարչութեամբ մը, ուր տեղ պէտք է ունենան ամէն խառնուածքէ մարդիկ, հասուն եւ աշխատելու, արտադրելու ընդունակ:

Այս բոլորէն կը հետեւի թէ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն եւ մարզական շարժման բոլոր անշահախնդիր բարեկամներուն ձեռքն է քրքրել, կտրել հինցած, կոշտ կապած վէրքերը, և հարթել գետինը՝ ներդաշնակ եւ արդիւնաւէտ գործունէութեան մը համար: Փութացնելով ընդհ. ժողովը, պատգամաւոր ընտրելով որ եւ է մեղադրանքէ ազատ անդամներ, կազմակերպութիւնը ինք կը դատէ ու կ՚արձակէ, և բոլոր հին հաշիւներն ու վէճերը փակելով, ամէնքը գործի կը լծուին ճակատաբաց եւ ձեռք ձեռքի:

Իրենց կը մնայ ապացուցանել թէ ընդունա՞կ են այս ինքնադատաստանին, մաքրագործման եւ վերանորոգման:

Այնպէս ինչպէս կը մրցին բաց դաշտի վրայ, և, արկածի պահուն, կը կապեն իրենց վէրքերը եռանդով ու անձնուիրու-թեամբ, պարտաւոր են դարմանել նա՛եւ այս արկածը, առանց կիրքի եւ կանխակալ կարծիքներու:

Օ՜ն անդր, յառա՜ջ...: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆ ՀՐԷՇԸ...

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թուրք թերթը անիծելով կ՚անիծէ Իթթիհատը, որ երէկ հերոս էր, իսկ այսօր հրէշ.

«Իր անկախութիւնը հազիւ կռիւներէ յետոյ ձեռք բերող Թուրք ազգին առջեւ, Իթթիհատի կացութիւնը տարբեր չէ այն հրէշէն, որուն գլուխը ջախջախուած է: Այս Իթթիհատն է որ Սարը Ղամըշէն մինչեւ Սուրիոյ անապատները բազմաթիւ ճակատներու վրայ պարտութենէ պարտութիւն գլորելով, իր անփորձ ուսերուն վրայ առաւ ընդհ. պատերազմին պատմական պատասխանատուութիւնը:

Թուրք Անատօլուն, որ դէպի քայքայում տարուած էր, հրդեհներէ, թշնամիներէ եւ դաւաճաններէ ազատելէ յետոյ, նոր կեանքի մը պէտքը կը զգար: Ասոր փոխարէն, Գարա Քէմալ, որ պատերազմի աղէտի շրջանին յարդ ու ցեխ կերցուցած էր խեղճ ազգին եւ դրամները գրպանած, կը փորձէ խանգարել այն հանգիստը, որուն հայրենիքը պէտք ունէր:

Գարա Քէմալ, որ որոշ ծրագիր մը կը հետապնդէր, վարագոյրի ետեւ կը յաջողի կազմել Յառաջդիմական կուսակցութիւնը: Այս շրջանին ծագած կարգ մը տարակարծութիւններէն օգտուելով՝ իր կողմը կը շահի քանի մը անձեր, որոնք Միլլի պայքարին մէջ իրենց ծառայութեան բաժինը բերած էին: Գարա Քէմալ այնքան գաղտնի կը գործէ որ, Յառաջդիմականի պարագլուխներն անգամ խաղը չեն կրնար ըմբռնել: Նոյն իսկ ասոնք երբ կ՚առաջարկեն Գարա Քէմալին իրենց կուսակցութեան օժանդակել, Գարա Քէմալ կը մերժէ, ըսելով թէ ինքը քաշուած է քաղաքական կեանքէ:»

Իսկ «Ճիմհուրիէթ», խուժանավար Եօնուս Նատիի բերնով կը մատնանշէ Հիւսէին Ճահիտի կարգ մը հրատարակութիւնները, Քեազիմ Գարա Պէքիր և Րէֆէթ փաշաներու եւ Րէուֆ պէյի զանազան գործերը և կ՚եզրակացնէ.—

«Ահա այսպէս կեղծ հրատարակութիւններով եւ գաղտնի գործունէութիւններով զանազան վայրերու մէջ միջադէպեր ստեղծուեցան: Եւ այն ատենէն սկսեալ ցանուած սերմերուն արդիւնքն է որ հիմա կը քաղուի: Այս խնդրին մէջ, Անատօլուի միակ յանցանքը իր ծայրայեղ ներողամտութիւնն է: Մենք այն համոզումը ունինք թէ, Պոլսոյ Անկախութեան Դատարանը եթէ այդչափ թոյլ վարուած չըլլար, հաւանաբար Էնկիւրիի Անկախութեան Դատարանի գործունէութեան պէտք չէր մնար:

Այս բոլոր գաղտնի գործունէութիւններուն մէջէն, միշտ կը տեսնենք դէմք մը՝ որ կը բարձրանայ եւ ակռաները ցուցնելով կը խնդայ: Ատիկա Րէուֆ պէյի դէմքն է: Եւ արդարեւ այս բոլորին մէջ գլխաւոր դերակատարը ան եղած է:»

ԻԹԹՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ.— Ինչպէս գրած էինք, վերջացած է իթթիհատի գլխաւոր վարիչներուն հարցաքննութիւնը եւ այժմ երկրորդական յանցաւորները կը դատուին երկուքով-երեքով: Առաջին շարքին վճիռը տրուած պիտի ըլլար երէկ, Հինգշաբթի: Ամէնէն ծանր պատիժները կը սպասուին Ճավիտ, Ազմի, Քիւչիւք Թալէաթ եւ Ցոքթ. Նազըմ պէյերուն համար:

Ո՞Վ Է ՄԻԿՈՅԵԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, Խորհրդային Միութեան առեւտրական գործավար նշանակուած է հայազգի Միկոյեանը: Ո՞վ է այդ նոր աստղը, որ կ՚երեւայ խորհրդային հորիզոնի վրայ՝ Ստալինի կողքին:

Լոռեցի Անաստաս Միկոյեանը 30—32 տարեկան երիտասարդ մըն է, եւ աւարտած՝ Ներսէսեան վարժարանը: Տակաւին աշակերտ՝ 1914ի աշնան կամաւոր արձանագրուեցաւ Անդրանիկի գունդին եւ մասնակցեցաւ պատերազմին պարսկական ճակատին վրայ: Միաժամանակ ռազմադաշտէն կ՚աշխատակցէր Թիֆլիսի «Հորիզոն» թերթին, որուն մէջ հրատարակած է բազմաթիւ թղթակցութիւններ: Իր կարգ մը թղթակցութիւնները արգիլուեցան ռուս գրաքննութեան կողմէ, իրենց ազգային եւ հակառուսական բովանդակութեան համար:

Կամաւորական գունդին մէջ, Միկոյեանը մնաց քանի մը ամիս միայն եւ չկրնալով համակերպիլ Անդրանիկի կոպիտ վարմունքին, ձգեց հեռացաւ: Միեւնոյն ատեն դուրս ելաւ նաեւ Դաշնակցական Աշակերտական Միութենէն, որուն եռանդուն անդամներէն էր, եւ շուտով տարուեցաւ պոլշեւիկեան գաղափարներով:

Իբրեւ պոլշեւիկ, Միկոյեանը աշխատեցաւ Թիֆլիս, Բագու եւ Ռուսաստանի զանազան շրջաններուն մէջ: Ան գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ քաղաքացիական կռիւներուն մէջ եւ առանձնապէս սիրուած էր Լէնինի կողմէն: 1920ին Բագու կը գտնուէր եւ Աւիս Նուրիջանեանի հետ դաւեր կը լարէր Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ, որուն կատաղի հակառակորդն էր: Շատերու հետ ան եւս աշխատեցաւ խախտել Հայաստանի հիմքերը: Նուրիջանեանի հետ կողմնակից էր Թուրքերու օգնութեան, Հայաստանի խորհրդայնացումը փութացնելու համար: Մէկն էր Բագուի այն կոմունիստներէն, որոնք բուռն կերպով պայքարեցան անկախ Հայաստանի եւ Մոսկուայի միջեւ համաձայնութիւն կնքելու դէմ: Ան էր, որ Ադրբէջանցի կոմունիստներու հետ հեռագրով բողոքեց Մոսկուա՝ պահանջելով դաշինք չկնքել Շանթի պատուիրակութեան հետ:

Վերջին տարիները Միկոյեանը Հիւսիսային Կովկասի դիկտատորն էր: Նոյն պաշտօնն ունէր, ինչ որ Օրճոնիկիձէն՝ Անդրկովկասի մէջ: Ստալինի ջերմ երկրպագուն է, եւ այդ ծայրայեղ հաւատարմութեան համար վրացի վարիչը ահա կը դնէ զինքը պետութեան ամենապատասխանատու գործավարութիւններէն մէկուն գլուխը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կերէնսկիի (էս-էր) կուսակցութեան ղեկավար անդամներէն մէկը Ռուսիոյ վերջին դէպքերուն մասին հետեւեալը յայտարարած է տեղական թերթի մը.—

Սխալ է ըսել թէ Սեւ Ծովու նաւատորմը ապստամբած է, ինչպէս սխալ է յայտարարել թէ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ: Ահա՛ թէ ինչ է տագնապը.— Լաշէվիչ, որ կարմիր բանակին մէջ խիստ բարձր դիրք մը կը գրաւէր իբրեւ յեղափոխական զինուորական խորհուրդի փոխ-նախագահ, ընդդիմադիր շարժման գլուխն անցաւ եւ այս շարժումը այնքան լայն համեմատութիւններ առաւ, որ կեդր. Կոմիտէն իր իսկ ապահովութեան համար վտանգաւոր նկատեց իր ծոցին մէջ պահել այնպիսի մէկը, որուն շուրջ կը խմբուէին հետզհետէ դժգոհները: Ի՞նչ ըրաւ. պարզապէս վտարեց Լաշէվիչը ու ձերբակալեց ծովային ու ցամաքային բազմաթիւ սպաներ, մանաւանդ Քրոնշթատի մէջ, որ Պալթիկի նաւատորմին կեդրոնն է: Յետոյ, վախնալով որ Քրոնշթատի նաւատորմը կ՚ապստամբի, անճապարանքով «ռազմափորձի» ղրկեց յիշեալ նաւատորմը:

Զինովիեվի շնորհազրկութենէն, Լաշէվիչի պաշտօնանկութենէն վերջ, ամէնէն ուշագրաւ դէպքն է այս տարի գումարուելիք Սովետներու համագումարին 1927ի գարնան յետաձգուիլը:

⁂ Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ Քամէնէֆէն վերջ պաշտօնանկ պիտի ըլլայ նաեւ առեւտրական փոխ-գործավար Ֆրումքին, որուն պիտի յաջորդէ կանէցքի, իսկական անունով Ֆիւրսթէնպէրկ: Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի փոխ-նախագահ Փիաթքօֆ երկու ամսուան համար արձակուրդ առած է: Սակայն չի կարծուիր թէ կրկին կարենայ վերադառնալ իր պաշտօնին:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Երկուշաբթի օր օտար առեւտրական սենեակները վերաբացուած են՝ ֆրանսական գործակատարին միջամտութեան շնորհիւ: Էնկիւրիի կառավարութեան Պոլսոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչը յայտնած է որ առեւտրական սենեակները մէկ շաբաթէն «քաղաքավար թելադրութիւն» մը պիտի ստանան առեւտրական գործավարութենէն, որով պիտի հրաւիրուին փոխել իրենց անունը:

Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ այս փոփոխութիւնը երեւութական է միայն. իրականին մէջ օտար առեւտրական սենեակները թուրք առեւտրական սենեակին հակակշռին պիտի ենթարկուին եւ այնքան շատ տուրքեր վճարելու պիտի ստիպուին որ, փակուելու պիտի դատապարտուին:

⁂ Անգլիական մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ այս խնդրով: «Թայմզ»էն վերջ «Տէյլի Նիւզ» եւս խմբագրականի մը մէջ կ՚ըսէ թէ Թուրքերը այսպէս շարժելով, աւելի շատ իրենք իրենց վնաս կը հասցնեն քան օտարներուն: Թուրքիա մօտ օրէն պիտի ստիպուի դիմել օտար վարկի եւ դրամագլուխներու օժանդակութեան: Այն ատեն պիտի ստանայ ո՛չ մէկը ոչ միւսը, մինչեւ որ օտարականներու դէմ իր հրովարտակները բարեփոխէ եւ արտօնէ անոնց որ իրենց առեւտուրով զբաղին ապահովութեամբ եւ իր ժողովուրդին հաւասար պայմաններով:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» եւս իր 17 Օգոստոսի թիւին մէջ այս առթիւ գրած խմբագրականին մէջ դիտել կուտայ.

— Թուրք ազգայնականները երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուին: Կամ ա՛յն է որ Նոր Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը պիտի վարէն այնպիսի մոլեռանդներ, որոնք ի հարկին պատրաստ են կորսնցնելու ամէն բան՝ բոլոր օտարականներու եւ օտար շահերու դէմ մղուած կոյր պայքարի մը մէջ եւ Թուրքիա ազգերու շարքին մէջ մնանկի եւ բարբարոս ոչնչութեան մը դիրքին պիտի իյնայ, եւ կամ Էնկիւրի պիտի ընդունի պարագաներու տրամաբանութիւնը, եւ պիտի հասկնայ թէ միայն բարեկամական գործակցութեամբ եւ Թուրքիոյ ու աշխարհի միւս մասին հետ փոխադարձ շահերու հետապնդումով է որ պիտի կրնայ դառնալ քաղաքակիրթ եւ բարգաւաճ երկիր մը: Միջին ճամբայ չկայ:

ՍԵՐՊԵՒ-ՀԵԼԼԷՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Երեքշաբթի առաւօտ Աթէնքի արտաքին Նախարարութեան մէջ բարեկամութեան եւ համաձայնութեան դաշնագիր մը կնքուեցաւ Յունաստանի և Եուկօ-Սլաւիոյ միջեւ:

Յունաստանի կողմէ ստորագրեց արտաքին Նախարար Ռուֆօս, Սերպիոյ կողմէ Կավրիլօվիչ: Դաշնագիրը, որ զուտ պաշտպանողական հանգամանք ունի, ի զօրու պիտի ըլլայ երեք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գ.

ԱՆՈՆՑ ԱՐԺԷՔԸ ԵՒ ԴԵՐԸ' ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Քիչ մը տարբեր է Հայութեան մնացած մէկ երրորդին վիճակը։

Այս հայութիւնը, որ ցրուած է Հնդկաստանէն մինչեւ Եւրոպա եւ Ամերիկա եւ ընդհանրապէս կը գտնուի ազատ երկիրներու մէջ, ռուսականէն տարբեր պայմաններ ունի։ Ասոնց մէջ կան եւ կրնան գործել քաղաքական կուսակցութիւնները, կրօնասէր համբուածները կրնան կառուցանել իրենց եկեղեցիները, կապուելով Էջմիածնի հետ։ Կրնան իրենց դպրոցը ունենալ, աւանդել հայերէն եւ պատմութիւն, ունենալ թերթ, գրականութիւն եւ առանց բանադրանքի ենթարկուելու կարդալ ինչ որ կ'ուզեն։ Կրնան ազգային իտէալ մը ընտրել եւ անոր հետեւիլ խօսքով եւ գործով։

Մէկ խօսքով, բոլոր ասպարէզները բաց են արտասահմանի հայութեան առջեւ եւ եթէ ան կամք եւ կազմակերպութիւն ունենայ, կրնայ դեռ երկար ժամանակ ապրիլ իբրեւ Հայ եւ յենարան ծառայել Հայաստանին։ Տեսականօրէն ամէն ինչ կարելի է ընել արտասահմանեան գաղութներու մէջ։ Կարելի է զանոնք դաստիարակել Հայաստանի ընդհանուր գաղափարով, փոխանակ սահմանափակ եւ նեղ հայրենակցական զգացումները զարգացնելու։ Այդ տեսական տուեալները, շատերու մէջ, Դաշնակցական կամ ոչ-Դաշնակցական մտաւորականներու մէջ աստիճան մը յառաջ բերած է սառնութիւն կամ հակակրութիւն Հայրենակցական Միութիւններու հանդէպ։ Եւ սակայն, կը տեսնենք որ գաղութներու մէջ ամէն տեղ ստեղծուած են եւ կը ստեղծուին Հայրենակցական Միութիւններ, շատերը իրար հասկնալու, իրարմով մխիթարուելու համար, ուրիշներ ալ կը ներկայացնեն կազմակերպուած բարոյական եւ նիւթական ուժ։ Կան Հայրենակցական Միութիւններ, որ իրենց հարստութիւններով կը գերազանցեն շատ ընկերութիւններ եւ քաղաքական կուսակցութիւններ։ Չտեսնել այս իրականութիւնը, որ ինքնաբուխ կը զարգանայ, կը նշանակէ ըլլալ կարճատես։ Մեզմէ անկախաբար կատարուած իրողութիւնը պէտք է հաշուի առնել, քանի որ ան' արտայայտութիւնն է հայ ժողովրդի առողջ բնազդին։ Պատճառներ կան, եւ խոր պատճառներ նման Հայրենակցական Միութեանց կազմակերպման։ Այդ պատճառներու վերացումով միայն կարելի է առաջքը առնել նոյն միութեանց եւ ոչ թէ անտարբերութեամբ կամ հակառակութեամբ։

Շատեր կը կարծեն թէ կարելի է Հայաստանի իշխանութեան եւ Հայաստանի գաղափարով հայ պահել այս ցիրուցան բազմութիւնները եւ կապել մայր հայրենիքին հետ։

Իսկապէս, մեծ ազդակ է այդ եւ անհրաժեշտ է խորացնել եւ ամրացնել զայն։ Հայկական իշխանութիւն, անկախ Հայաստան, — ասոնք գաղափարներ են որ կրնան ոգեւորել բոլոր ցաք ու ցրիւ եղած հայութիւնը։ Եթէ իսկապէս ունենայինք անկախ Հայաստան եւ իշխանութիւն մը' ստորաւած հայութեան պահպանման խնդրով, Հայրենակցական Միութեանց գոյութիւնը 100էն 70ով աւելորդ պիտի դառնար։

Բայց դժբախտաբար, այսօր չկայ անկախ Հայաստան եւ ոչ ալ հայկական այնպիսի կառավարութիւն մը, որ կարենար քաղաքականապէս, տնտեսապէս եւ բարոյապէս կապուիլ իր հարազատ զաւակներուն։ Եղած կարճատես կառավարութիւնը աւելի կը նախընտրէ դառնալ միջազգային բանւոր դասակարգի ներկայացուցիչը քան հայ ժողովուրդի տէրն ու պաշտպանը. անոր համար խորթ է արտասահմանեան հայութեան 100էն 90ը, որ կամ ի ծնէ Թրքահայ է, կամ Թրքահայաստանցի։ Անոր համար հայ ազգ, հայ ժողովուրդ խօսքերը հակայեղափոխական բացատրութիւններ են. իսկ հայ ժողովուրդի միամիտ խաւերը' հում նիւթ, որոնց արիւնով եւ քրտինքով կարելի է խառնակել աշխարհը, համաշխարհային յեղափոխութիւն հանելու համար։ Հայ գաղութներու առողջ զանգուածները, որ աւելի շատ բնազդով, քան պոլիտիկոսութեամբ կը մօտենան խնդիրներուն, կը տեսնեն որ իրենք անտէր են, շահագործման նիւթ' Գ. Ինթէրնասիոնալին համար։ Այդ անպաշտպան վիճակը, պոլշեւիկ կառավարութեան հայկ. քաղաքականութեան բացակայութիւնը, անվստահելի եւ խորթ կը դարձնէ հայ պոլշեւիկ կառավարութիւնը բազմութիւններու աչքին, որոնք բնազդօրէն անտարբեր կամ' թշնամի կը դառնան նոյն իշխանութեան։

Ողբերգական է այս իրողութիւնը, եւ վնասակար' հայութեան շահերուն համար։ Բայց մեղքը կ'իյնայ ոչ թէ ժողովուրդին, այլ Խորհրդային Հայաստանի հայ համարուած իշխանութեան վրայ, երբ Իգդիր, եւ այլուր հայութիւնը ծովը կը թափուի հրով եւ սրով, կամ Կիլիկեան կը պարպուի եւ հայկական իշխանութիւնը կը շնորհաւորէ Քէմալ փաշան, առանց ողբալու Հայերու կորուստը։ Երբ հայկական գոյքեր, կալուածներ աւարի կը տրուին Պոլսէն մինչեւ Վան եւ Մուշ, երբ վանքեր եւ եկեղեցիներ ախոռի կամ թատրոնի կը վերածուին, եւ Երեւանի կառավարութիւնը ոչ միայն չի բողոքեր. այլ եւ հայ գաղթականները աճուրդի կը հանէ, կապը անշուշտ կը թուլնայ եւ հայ պոլշեւիկ իշխանութիւնը օտարի կը դառնայ։ «Հայաստան» բառը շատ քիչ բան կ'ըսէ այսօր տարագիր բազմութեան, քանի որ Սեւանայ լճի կողքին չկայ Վանայ ծովը կամ Էջմիածնի հետ չէ փրկուած Մուշի Ս. Կարապետը։

Գաղութի հայութիւնը չունենալով քաղաքական ամուր կռուան, զինքը ղեկավարող ուժ մը, չունի նաեւ կազմակերպուած ազգային մարմին մը' նոյնիսկ արտասահմանի մէջ, իրեն ուղղութիւն, բարոյական եւ նիւթական սնունդ տալու համար։ Ջանքեր թափուեցան կազմակերպելու համազգային մարմին մը գաղութներու համար, սակայն ձախողեցաւ, Պոլշեւիկներու եւ Ռամկավարներու դատարկ մտավախութեան հետեւանքով։ Այդ հոսանքները կը վախնան ժողովրդական կամքէն, կը վախնան որ իրենց ատած Դաշնակցութիւնը կրնայ կշիռ ստանալ այդ կազմակերպութեան մէջ։ Եւ ժողովուրդի շահերը կը զոհեն կուսակցական նկատումներու։

Այդ բացը չեն կրնար լեցնել եւ կրօնական մարմինները իրենց հոգեւոր իշխանութիւններով։ Նախ որ անընդունակ են, երկրորդ արտասահմանի Հայերը միայն լուսաւորչական չեն. կան բազմաթիւ հայ կաթոլիկներ եւ բողոքականներ։ Մեր կրօնական դասերը դեռ չեն հասած այն աստիճանին, որ կարենան այս տագնապալի օրերուն բարձր կանգնիլ վարդապետութիւններէ եւ յարանուանական խտրութիւններէ։ Ատկէ զատ, ժողովուրդի խոշոր մէկ մասին համար եկեղեցին եւ իշխանութիւնները դադրած են շղկապի դերը կատարելէ։

Ինչ կը վերաբերի քաղաքական կուսակցութեանց, անոնք անշուշտ ունին իրենց դրական դերը, զանգուածները հայ պահելու տեսակէտէն, բայց իրենց գործունէութեան շրջագծով չեն կրնար թափանցել ժողովրդական զանգուածներու ամէն մէկ խաւի սրտին ու մտքին։ Միւս կողմէ անոնց անվերջ եւ յաճախ անիմաստ պայքարները կը պաղեցնեն շատերը։

Մեր յիշած թերութիւնները ժողովրդական զանգուածներու մէջ կ'արթնցնեն բնական ինքնապաշտպանութեան բնազդը, կը մղեն զանոնք ստեղծելու միութիւն մը ուր բոլոր տեսակի մարդիկ, կին թէ երեխայ, ծեր թէ երիտասարդ, պոլշեւիկ թէ Դաշնակցական, Ռամկավար թէ անտարբեր, կաթոլիկ թէ օրթոտոքս, անկրօն թէ բողոքական, բոլոր տեսակի եւ գոյնի Հայերը կարենան իրարու մօտ գալ, իրար հասկնալ եւ հարազատ զգալ տարրական խնդիրներու մասին։ Փոխադարձ պաշտպանութիւն' իրենց անձեւ կեանքի վերակենդանացման եւ ապագայ վիճակի կազմաւորման համար։

Ամփոփելով, կը տեսնենք որ ինչպէս արտասահմանի, նոյնպէս եւ Խորհրդային երկիրներու մեր գաղութներուն քաղաքական եւ ներքին ազգային անկազմակերպ վիճակին հետեւանք են Հայրենակցական Միութիւնները, ծնունդը' ժողովրդական առողջ բնազդի։ Այդ միութիւնները կը լեցնեն մասնանշուած բացերը, եւ կ'ուղղեն այն թերութիւնները որ ունին մեր հոգեւոր, մարմնաւոր, քաղաքական եւ այլ կուսակցութիւններն ու ղեկավարները։ Եւ ատոր համար Հայրենակցական Միութիւններու գոյութիւնը գաղութներու մէջ պէտք է համարել զանկալի եւ օգտաւէտ երեւոյթ։ Անոնց մասնակցիլ, ուժ տալը եւ կազմակերպելը պարտք մըն է ամէն մէկ ճշմարիտ Հայու համար։

Այդ ազդակը կայ ու կը մնայ մեր կամքէն անկախ, մինչեւ այն ատեն, երբ կը ստեղծուի Միացեալ Հայաստանը, երբ կ'ունենանք հարազատ իշխանութիւն, պաշտպանը եւ ղեկավարը ամբողջ հայութեան, եւ երբ աշխարհի չորս ծայրերը ցրուած հայութիւնը, ուր ալ գտնուի, ինքզինքը կը զգայ Հայաստանի քաղաքացի։

ՌՈՒԲԷՆ

ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՌՈՒՍԻԱ

Թրքական ապրանքներու դէպի Ռուսիա արտածումը կանգ առած է Ռուսերուն յարուցած դժուարութիւններուն պատճառաւ։ Հաճագրգռող վաճառականներ կը հաւաստեն թէ արտածումի դադարման պատճառը այն է, որ Ռուսերը կ'առաջարկեն Թրքական ապրանքներուն փոխարժէքին միայն մէկ երրորդը դրամով վճարել, իսկ երկու երրորդը ռուսական ապրանքներու հետ փոխանակել։ Երբ փոխանակելի ապրանք կը ցուցնեն խաւիար, չիմէնթօ, աքծան, դանակ եւ ուրիշ երկաթէ առարկաներ։ Ասոնք Պոլսոյ հրապարակին վրայ սպառելի ապրանք չըլլալով, Թուրք վաճառականները ստիպուած արտածումները դադրեցուցեր են։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Պերլին, 14 Օգոստոս

Սկիզբէն ի վեր Գերմանիա չէ ունեցած հայկական քիչ-շատ մեծ գաղութներ։ 1922-1923 ին եւս, երբ քաղաքական պատճառներով Կ. Պոլսէն եւ Փոքր Ասիայէն տասնեակ հազարաւոր Հայեր հարկադրուեցան գաղթել, բաղդատաբար քիչեր եղան, որ Գերմանիա եկան, թէեւ այս երկրի դրամին փարկաբեկումը եւ առեւտուրին պայմանները նպաստաւոր էին, այն տարիներուն։ Այսպէս թէ այնպէս, մէկ քանի հարիւր հոգի եկան եւ ուղեցին հաստատուիլ Պերլին, Համպուրկ եւ ուրիշ քաղաքներ։

Սակայն 1923ի վերջերը, երբ գերմանական մարքը կայուն վիճակ ստացաւ եւ ատոր հետ միասին տնտեսական ահռելի տագնապը ծայր տուաւ եւ ապրուստի սղութիւնը չտեսնուած չափերու հասաւ, անմիջապէս ցրուեցան բոլոր օտարականները, անոնց հետ նաեւ' Հայերու մեծամասնութիւնը։ Այսպէսով քիչ բացառութեամբ Գերմանիոյ մէջ շարունակեցին մնալ այն Հայերը միայն որոնք պատերազմէն առաջ արդէն հաստատուած էին այստեղ։

Ներկայիս Պերլինի մէջ Հայերու ընդհանուր թիւը 250-300ը չանցնիր (1923ին մօտ հազար էր)։ Մեծ մասով առեւտուրով կը պարապին։ Առաջ քանի մը Հայեր ունէին ծխախոտի սիգարէթի —թէեւ փոքր— գործարաններ, որոնք յետոյ գոցուեցան, բացի մէկէն, տնտեսական պատճառներով։ Հայ գործաւորներ չկան հոս։ Գործաւորներու պահանջ չէ ունեցած Գերմանիա եւ մանաւանդ չունի այսօր, քանի որ արդէն իսկ գործազուրկներու հսկայ բանակներ կը թափառին։ Պերլինէն դուրս քանի մը տասնեակ Հայեր կան' Համպուրկի, Լայփցիկի, Տրէզտընի, Միւնիխի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ։

Ինչպէս ըսինք, գրեթէ բոլոր Հայերը առեւտուրով կը պարապին, մէկ մասը' արտածութեամբ։ Ուսանողներու թիւը փոքր է։ Գրեթէ բոլորը Խորհրդային թոշակաւորներ են։ Գաղութի անդամները մեծ մասով արեւմտահայեր են, Կովկասէն եւ Հայաստանէն եկածները շատ քիչ են։ Կան հարաւային Ռուսիայէն եկած Հայեր եւս, որոնք սակայն իրենք զիրենք բոլորովին հեռու կը պահեն գաղութի միւս Հայերէն։

Տարիներ առաջ հիմնուած է «Պերլինի Հայոց գաղութային միութիւնը», որ այս տարի ցոյց կուտայ որոշ գործունէութիւն, հանդիսանալով գրեթէ միակ կապը գաղութին ցրուած անդամներուն միջեւ։ Պատեհ առիթներով տեղի կ'ունենան ժողովներ եւ հաւաքոյթներ։ Քաղաքին մեծութիւնը եւ նիւթական պատճառները հնարաւորութիւն չեն տար աւելի ընդարձակելու գործունէութիւնը որ անհրաժեշտ է սակայն։ Սփոփողական է մանաւանդ հայ երախաներու համար հայերէնի դասընթացքներ հիմնել, այլապէս անոնք պիտի օտարանան։

Քանի մը շաբաթ առաջ այստեղ հիմնուեցաւ «Հայ երիտասարդական միութիւն»ը, որ կ'ունենայ իր պարբերական հաւաքոյթները, շաբաթը մէկ անգամ։ Երբեմն կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ հայկական կեանքէն եւ գրականութենէն։ Միութեան հրաւէրով Ս. Թարգմանչաց տօնին օրը Պ. Ա. Աբեղեան կարդաց դասախօսութիւն մը հայ ցեղի եւ լեզուի ծագման մասին։ Մտադրութիւն ունին պարբերաբար կազմակերպելու նման դասախօսութիւններ։

Երիտասարդ. Միութիւնը կը կազմակերպէ նաեւ ֆութպոլի եւ մարմնակրթական այլ խաղեր, ինչպէս նաեւ' հաւաքական շրջագայութիւններ։ Պիտի թելադրէինք Երիտ. Միութեան, կապ ստեղծել Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ, աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար գործունէութիւնը։ Այսպիսի օտար միջավայրերու մէջ կարեւոր դեր մը կ'իյնայ Երիտ. միութիւններուն, իրենց անմիջական նպատակներէն դուրս նաեւ ազգային ինքնապահպանման կարեւոր ազդակ մը հանդիսանալու։

Անկէ առաջ Եւրոպայի Հայոց Թեմական պատգամ. ժողովին առթիւ, մէկ-երկու անգամ ընդհանուր ժողովի հրաւիրուեցաւ գաղութը, ուր եւ քննութեան առնուեցաւ կանոնադրութեան նախագիծը։ Եղան շարք մը դիտողութիւններ։

Մէկ երկու օր առաջ ալ գաղթահայ միութեան վարչութիւնը, օգտուելով Վ. Վահան քհնյ. Խոյեանի ներկայութենէն, առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպած էր հոգեւոր պաշտամունք մը։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մէկ-երկու շաբաթ առաջ ծանօթ հայագէտ եւ իրանագէտ փրոֆ. Մարքվարթ Պերլինի Պարսիկ ուսանողներու հրաւէրով համալսարանին մէջ կարդաց հրապարակային դասախօսութիւն մը, նուիրուած Ատրպատականին։ Ան գիտական-պատմական փաստերով ցոյց տուաւ, որ Ատրպատականը զուտ պարսկական երկիր մըն է եւ Ցաճկաստանը իրաւունք չունի քաղաքական յաւակնութիւններ տածելու անոր հանդէպ։ Փրոֆ. Մարքվարթ խօսեցաւ նաեւ Կովկասեան Ատրպատականի կամ Ազրբէջանի եւ անոր քաղաքական վարիչներու ձգտումներուն, ինչպէս եւ համաթուրանական միտումներուն մասին, զորս ձաղկեց խստօրէն։ Ուժգնօրէն պախարակեց նաեւ այն քաղաքականութիւնը որ կը ձգտի Պարսկաստանի եւ մանաւանդ Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի հաշուին յենարան հանդիսանալ Թրքական հեռաւոր գրգռումներուն։ Մասնաւորաբար կովկասեան Ատրբէջանի մասին ըսաւ, թէ այդպիսի ինքնուրոյն երկիր մը ու ժողովուրդ ո՛չ եղած է անցեալին մէջ, ոչ ալ ունէ գոյութեան իրաւունք ունի. ան պարզապէս համաթրքական ծրագրին մէկ օղակը կը կազմէ։

ՄԱԼԱԹԻԱՅԷՆ 20 հոգի ղրկուեցան Էնկիւրի, անկախութեան ատեանին յանձնուելու համար։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ հրոսախումբեր կազմելով սպանութիւններ գործած են Պէհէսնիի կողմերը։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի մէջ ոստիկանութիւնը կը գտնուի Ներքին Նախարարին հրամանին տակ եւ բաժնուած է երկու ճիւղերու.— Ընդհանուր Ապահովութիւնը եւ Ոստիկանական Տեսչութիւնը, այսինքն Համազգեստով ոստիկաններ, Տեղեկատու դիւանը եւ գաղտնի ոստիկանութիւնը։

Համազգեստով ոստիկաններու թիւն է 12,691։ Ասոնք փողոցին մէջ կարգապահութեան եւ ապահովութեան կը հսկեն։ Ցոյցերու ատեն, հանրապետական պահակազօրքը (կառտ ռէփիպլիքէն) կ'օժանդակէ իրենց։ Համազգեստով ոստիկաններուն մաս կը կազմեն կեդրոնի ոստիկանները, որոնց խտութիւնը նշանաւոր է։

Տեղեկատու դիւանին պաշտօնեաները կարգապահութեան չեն հսկեր։ Հանրային կեանքին հետ կապ ունեցող ամէն անհատ —քաղաքագէտ, օրագրող, հեռ. տոր, պատուանշան ստացող եւն. իրեն յատուկ էջ մը ունի այս դիւանին մէջ։ Իր մասին առնուած տեղեկութիւնները քաղուած են դռնապաններէն, նպարավաճառէն եւայլն։ Ֆրանսացի օրագրող մը խորհուրդ կուտայ լաւ վարուիլ դռնապաններուն հետ, որովհետեւ անոնց տուած տեղեկութիւնները շատ կարեւորութիւն ունին ոստիկանութեան համար։

Գաղտնի ոստիկանութիւնը

Գաղտնի ոստիկանութիւնը ամէնէն կարեւորն է։ Այս ճիւղին կը պատկանին գաղտնի ոստիկանները, իրենց զանազան բաժանումներով, մարդաչափական, լուսանկարչական սպասարկութեամբ, բնալուծարանով եւ կէս միլիոն հասնող դիւանաթղթով։ Գաղտնի ոստիկանութիւնը զանազան ճիւղերու բաժնուած է։ Մէկ ճիւղին պաշտօնն է պրպտումներ կատարել ոճիրներու, առեւ-փախուստութիւններու եւ կարեւոր գողութիւններու մասին։ Ուրիշ ճիւղ մը ճամբաներու վրայ կատարուած գողութիւններու վրայ կը հսկէ. երրորդ մը' խաղատուններու եւ հանրային բարոյականի վրայ։ Ամէնէն թեթեւ յանցանքի մը համար դատապարտուածներն անգամ իրենց թղթածրարը ունին։ Ուրիշ ցանկի մը վրայ արձանագրուած է անունները բոլոր անոնց, որոնք պանդոկի մէջ կը բնակին. անցագրի եւ արտօնագրի համար կայ ուրիշ ճիւղ մը։ Գաղտնի ոստիկանութեան տեսուչը իր հրամանին տակ ունի հինգ քոմիսէր, 18 գլխաւոր քննիչ, 10 շրջանային քոմիսէր, 20 թաղամասի քոմիսէր, 76 ոստիկանական քոմիսէր փարիզի, 20 արուարձանի մէջ եւ 733 գաղտնի ոստիկան։

Երբ ոճիր մը գործուի եւ մարդասպանը փախչի, գաղտնի ոստիկանութեան մասնաւոր պաշտօնեան է որ կը գործէ։ Իրեն կ'աջակցին նաեւ «մատնանշող»ները կամ մատնիչները (indicateur) —տեսլի պաշտօն մը, առանց որու սակայն ոստիկանութեան գործը շատ պիտի դժուարանար։

«Մատնանշող»ները

Միայն փարիզի մէջ ոստիկանութիւնը իրեն իբրեւ օժանդակ կը գործածէ քանի մը հարիւր անբաղձալիներ, որոնք քանիցս դատապարտուած են եւ յոռի անցեալ ունին։ Ասոնք ամէնէն մութ շրջանակներու մէջ կը մտնեն եւ բոլոր զաւազրական գործերու կը տեղեկանան։ Իրենց համար ոչ մէկ գաղտնիք կը պահէ. բոլոր մութ տարրերու փոխհաշութիւնը կը վայելեն, եւ բնաւ կասկած չեն ներ-

...ներ ոստիկանութեան հետ իրենց ...ներ ունենալուն մասին։ Երբ խոշ... կայ մը կամ գողութիւն մը ...որ ոճիր մը կամ գողութիւն մը ...պատահի, այս մարդիկը անմիջա... ...պէս գործի կը ձեռնարկեն եւ ժամ ...մը վերջ արդէն գաղտնի ոստի... ...կանութիւնը ոճրագործին հետքին ...վրայ կը գտնուի։

...կասկածելի անձերու մասին ...պաշտօնեաները կը կատարեն եր... ...կար ատեն, յաճախ գիշերները, ...խիստ մէջ ու անձրեւի տակ։

...պես կան շատ մը գաղտնիք... ...ներ, որոնց շնորհիւ գաղտնի ոս... ...տիկանութիւնը մէջտեղ կը հանէ ...ոճրագործները։

...երբեմն սխալներ եւ նախա... ...պաշարումներ թերութիւններ ալ ...կը պատահին եւ ոստիկանը կուրծ... ...քին գնդակներ կը ստանայ։ Եր... ...կար է ցանկը այն ոստիկաններուն, ...որոնք զոհ գացած են իրենց պար... ...տականութեան։

...քիմիական աշխատանոցը

Եթէ մարդասպանը անծանօթ է, ոճիրին գործուած տեղը ոստի... ...կանութիւնը կը հաւաքէ ամէն ...կարգի օգտակար տեղեկութիւն... ...ներ. մանաւորաբար ձեռքի նշան... ...ները կը լուսանկարէ, զանոնք բաղ... ...դատելու համար նախապէս լու... ...սանկարուած հարիւր հազարաւոր ...ձեռքի նշաններուն հետ, որոնք ...խումբ խումբ դասաւորուած են։ ...մանագէտ մը վայրկենապէս կը ...կրնայ թէ ո՛ր դասակարգին ...մէջ պէտք է փնտռել համապա... ...տասխան նշանը։ Եթէ մատի նշան... ...ներ չգտնուին, ոստիկանութեան ...քիմիական աշխատանոցի տնօրէնին ...կ տանին ոճիրին վայրը գտնուած ...փոշի առարկայ, եւ զանազան ...գիրքով եւ մանրադէտներով կը ...ջանան հետք մը երեւան հանել ...անոր վրայէն։

Այս աւեղ կազմակերպու... ...թիւնը ա՛յնքան սեղմ ցանցերով ...իրարու կապուած է, որ գործնա... ...պէս խուսափումը անկարելի է։ ...Եթէ ոճիրի մը հեղինակը անմի... ...ջապէս կարելի չըլլայ գտնել, ...խնդիրը չի փակուիր, այլ վեց ա... ...միս, տարի մը, երկու տարի վերջ ...ոճրագործը —կարծելով թէ այ... ...լեւս խնդիրը վերջացած է, ինք... ...զինքը մատնող խօսք մը կ'ընէ. ...յաջորդ օրը արդէն ձերբակալ... ...ուած է։

...Ընդհանուր Ապահովութիւնը

Ընդհ. Ապահովութիւնը պե... ...տութեան ոստիկանութիւնն է։ ...Պաշտօնն է ոչ միայն գաւառնե... ...րու մէջ գործուած ոճիրներու հե... ...ղինակները գտնել, այլ եւ կան... ...խաւ արգիլել դաւադրութիւնները, ...դաւաճանութիւնները, պետու... ...թեան դէմ եղեռնափորձերը։ Այս ...մարմինը իր տրամադրութեան տակ ...ունի 2000 գաղտնի ոստիկաններ, ...որոնք ոճրագործները, գողերն ու ...խաբեբաները կը հետապն... ...դեն։ Պէտք չէ դաւադրութիւն մը ...սպասել, այլ փնտռել։ Ու շնորհիւ ...ֆրանսական ոստիկանութեան ա... ...ռաջնութեան, յաճախ կը վիժին ...անոնք։ Հոս ալ «մատնանշող»ը ...կարեւոր դեր կը կատարէ։ Ընդհ. ...Ապահովութեան փնտռտուքներու ...ցանկաշրի գրասենեակը մօտ եր... ...կու միլիոն նիշ եւ 600,000 թղ... ...թածրար ունի։ Ասիկա միայն գա... ...ւառի մէջ կը գործէ։ Իր զբաղումի ...վայրերն են սահմանագլուխի ...պահականոցները, նաւահան... ...գիստները, օդային կայանները։ ...Վերջերս, տեսանք որ անոնք կը ...գործէին նոյնիսկ Հունգարիոյ մէջ, ...ֆրանսական կեղծ թղթադրամնե... ...րը երեւան հանելու համար։ ...Ֆրանսայի 16 մեծ քաղաքներուն ...մէջ մէկ մէկ թռուցիկ վաշտ կան։

...ոստիկան գինուորները

Ասոնց կ'աջակցին ոստիկան... ...ները, որոնք սակայն պա... ...տերազմական նախարարութեան հրամանին տակ կը գտնուին։ Ասոնց ընդհ. թիւն է 27,177 հոգի։ Կան նաեւ անտառապահները, որոնք նոյնպէս կ'աջակցին ոստիկանութեան։

Վիճակագրութիւն մը

1920ին գաւառական ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր 14623 չարագործներ, 1921ին՝ 12,942 հոգի, 1922ին՝ 13,647, 1923ին՝ 12,828, 1924ին՝ 1924ին 12735։

Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւնը իր կարգին 1924 ին ձերբակալած է 1819 ոճրագործ եւ 69,747 գող, 1925ին՝ 1874 ոճրագործ եւ 65,867 գող։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

(Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Յուլիս 20ին Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս Արքպ. Թեմական խորհուրդի անդամ Պ. Սամսոն Թադէոսեանի ուղեկցութեամբ եւ պետական պատուոյ պահակով մեկնեցաւ հայաբնակ Ղարադաղ գաւառը, կարգադրելու համար շարք մը ազգային խնդիրներ։

Առաջնորդը պիտի քննէ նաեւ իր յոբելեանի առթիւ բացուելիք «Մելիք - Թանգեան Դպրոց»ի հարցը։

Ինչպէս յայտնի է, Ներսէս Արքեպս. հրաժարած է իր յոբելեանին առթիւ հանգանակուած դրամական նուէրներէն, որոշելով այդ գումարը անձեռնմխելի պահել եւ անոր տոկոսը յատկացնել Ղարադաղի մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործին։

Յառաջիկայ 1926-27 ուսումնական տարեշրջանին գումարը իր նպատակին պիտի ծառայէ։ Այս առթիւ յիշենք որ պօմպէյի հոգեւոր հովիւ Յովակիմ քհ. Բարսեղեանը Մելիք-Թանգեանի յոբելեանին առթիւ տրամադրած է 300 տոլարի անձեռնմխելի գումար մը, որուն տոկոսը, ամէն տարի պիտի ղրկէ «Մելիք-Թանգեան Դպրոց»ին։

Ղարադաղի դպրոցական գործը այս վերջին ուսումնական տարեշրջանին բաւական յաջող ընթացաւ։ Առաջնորդարանի կողմէ, Ղարադաղի ազգային դպրոցներուն շրջանային տեսուչ նշանակուած է Պ. Միհրան Գրիգորեանը, որ բարեխղճութեամբ կատարած է իր պաշտօնը։

*** Ատրպատականի գաւառներու հայ ժողովուրդը իր ազգային, կրօնական, քաղաքական եւ այլ գործերը կը վարէ, գործակալական խորհուրդներու միջոցով։ Իւրաքանչիւր գաւառ ունի իր հոգեւոր գործակալը, որ քահանայ մըն է սովորաբար։

Ուրմիոյ գաւառի հայութեան գործակալն է Արսէն քհնյ. Տէր Թադէոսեանը, որ 1923ի գարնան հաստատուած է Ուրմիոյ մէջ եւ եռանդով կը վարէ, ոչ միայն Հայերու, այլեւ Ասորիներու դատական, կրօնական եւ քաղաքական բազմատեսակ գործերը։ Արսէն քահանան կառավարական շրջաններու մէջ ալ կը վայելէ յարգանք։

Վերջերս հայ-պետական կոնդակով Աւագութեան աստիճան տրուեցաւ Արսէն քահանային։

ՄԱՍԻՍ

ՆՈՐ ՇԱՏՐՈՒԱՆՆԵՐ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Բագուէն Օգոստ. 3 թուակիր կը գրեն թէ Բիբի Հէյբաթի մէջ նոր շատրուան մը բացուեցաւ, օրական 22,000 փութ նաւթ արտադրելով. Նոյն շրջանին մէջ ուրիշ կէտի մը վրայ բացուեցաւ շատրուան մը, որ օրական 30,000 փութ կ'արտադրէ։

"ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

«Լքեալ» գոյքերու վարչութեան տնօրէն Թաճսին պէյ ճետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է նոր կանոնագրի մասին.

«Այն կալուածները պիտի վերադարձուին, որոնք 6 Օգոստոս 1924էն յետոյ կառավարութեան կողմէ իմացուած եւ գրաւուած են։

Օրինակի համար, 1924 Օգոստոսի 7րդ օրը, Մալիէ Թահսիլ կամ Թէհագգուգ շիւպէներու եւ կամ ոստիկանական վարչութեան եւ կամ տեղեկատուութեան ուրիշ միջոցով կ'իմացուի «Լքեալ» գոյք մը, անոր մասին քննութիւն կը կատարուի եւ ատեն մը վերջ կը գրաւուի։ Ահա այս տեսակ կալուածները, ըստ որոշմնագիրի, պէտք է իրենց տէրերուն վերադարձնել։

Սակայն ասոնց խառնելու չէ անյայտացածներու այն կալուածները, որոնց համար 6 Օգոստոս 1924էն առաջ թղթածրար կազմուած է, եւ սակայն որոնք դեռ չեն գրաւուած, պարզ այն պատճառով որ կալուածահամարի (Թափու) վարչութենէն եւ Հարկահաւաք (Թահսիլ) ճիւղերէն ուղղուած տեղեկութիւնները ուշացած են։ Որովհետեւ որոշմնագրին մէկ յօդուածը որոշակի կ'ըսէ. «Գործողութիւնը պիտի շարունակուի այն կալուածներուն մասին, որոնց լքեալ ըլլալը նախապէս իմացուած է»։

Իր կալուածը ետ առնելու համար, շահագրգռուողը պէտք է խնդրագրով դիմում կատարէ։ Մենք պիտի քննենք իր թղթածրարը, եւ եթէ տեսնենք թէ պահանջուած կալուածը կը լրացնէ որոշմնագրին պարունակած պայմանները, այն ատեն պիտի հաղորդենք ելմտական գործավարութեան թէ պէտք է ետ տալ կալուածը։ Գալիք պատասխանին համաձայն պիտի շարժինք։

Եթէ խնդրոյ առարկայ կալուածը ծախուած է, հին տէրը տարուէ տարի պիտի գանձէ մասնավճարները, անշուշտ եթէ համանի այս կարգադրութեան։ Հակառակ պարագային կրնայ դիմել դատարան, եւ պահանջել որ չեղեալ հռչակուի իր կալուածին վաճառումը։

Գալով կառավարութեան գանձած մասնավճարներուն, բնականաբար անոնք պիտի վերադարձուին տէրը գտնուին։

Կարելի չէ որոշակի ըսել թէ քանի՞ կալուած պիտի վերադարձուի։ Ասոր համար հարկ է քննել մեր ունեցած 200է աւելի թղթածրարները։

Մինչեւ հիմա շատ քիչ դիմումներ կատարուած են։ Մօտերս պիտի սկսինք գործադրել նոր որոշմնագիրը։

Գաղթականներուն յատկացուած տուները չպիտի առնուին անոնցմէ։ Կառավարութիւնը այս ինչքերուն փոխարժէքը պիտի վճարէ հին տէրերուն։

ԵՒԱՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Ճիտտէ կարմիր ծովու վրայ յայտնի նաւահանգիստ մըն է եւ կը պատկանի Հիճազի թագաւորութեան։ Այս քաղաքին մէջ կը գտնուի, ըստ արաբական աւանդութեան, մարդկային ցեղի մօր՝ Եւայի գերեզմանը։ Մէքքէ գացող բոլոր ուխտաւորները յիշեալ քաղաքը ցամաք ելլելէ անմիջապէս վերջ կ'այցելեն Եւայի գերեզմանը, որուն վրայ կ'աղօթեն։

Հիճազի նոր թագաւորը Իպն Սաուտ, մաքրակրօն Վէհապիներու պետը, այսպիսի գերեզման մը սրբապղծութիւն նկատելով Արաբիոյ հողին համար, հրամայեց քանդել զայն, հակառակ բնակչութեան բողոքին։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

72 — ՖԵՐԻԷՐ (ԼՈՒԱՌԷ)

Ֆերիէր օդաւէտ համեստ գիւղ մըն է Մօնթարժիէն 11 քիլոմեթր հեռու փարիզի գիծին վրայ։ Ունի մէկ հատ ջուլհակի փոքր գործարան, ուրտեղ կ'աշխատին բաւական թիւով գործաւորներ։ Մեր հայրենակիցներուն թիւն է 33, որոնց 13ը այր 16ը կին, եւ 4ը երկսեռ մանուկներ։ Միայն 6 կիներ իրենց տանգործերով կը զբաղին, իսկ մնացեալները կ'աշխատին վերոյիշեալ գործարանին մէջ։

Գրեթէ բոլորն ալ մէկ տարուան պայմանագրութեամբ եկած են։ Տասը ժամուայ համար այրերը կը ստանան 17—20 ֆր. իսկ կիները 10—13 ֆր.։ Գործատիրոջ կողմէ տրամադրուած են ձրի բնակարաններ ելեկտրական լոյսերով. նաեւ իւրաքանչիւր ընտանիքի՝ 40 մեթր մշակելու հող։ Գործարանատէրը եւ տեղացի ժողովուրդը շատ գոհ են մեր հայրենակիցներէն։ Չկայ ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն, ոչ ալ այդ մասին խորհողներ։

Հայերէնը անգործածելի դարձած է. գրեթէ բոլորն ալ Թուրքերէն կը խօսին։

Մ. Գըյըճեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍՈՒԳ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ 17 Օգոստոս.— Աստուածածնի երկուշաբթի օրը Դպրոցասէրի վարժարանին մէջ տեղի ունեցան երկու արարողութիւններ։

Առաւօտուն դպրոցին պաշտամունքին յատկացուած սրահը լեցուած էին վարժարանին ամբողջ աշակերտութիւնը, խնամակալութիւնն ու ուսուցչութիւնը, ինչպէս եւ գաղութէն անձեր։ Պատարագ ու հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենար վաղամեռիկ ընթացաւարտ սանուհիի մը Հերմինէ Երուանդեանի յիշատակին։

Աշակերտուհիներու երգեցիկ խումբը իրենց վարիչ երաժշտագէտ Պ. Գ. Մխճեանի առաջնորդութեամբ երգեց գեղեցկօրէն, եկեղեցիի մը պատրանքը տալով։

Արարողութիւնները աւարտելէ վերջ, պաշտամունքի սրահը վերածուեցաւ հանդիսավայրի։ Աւանդական սովորութեան համաձայն, ընթացաւարտ սանուհիները անցք կատարելով գրաւեցին իրենց յատկացուած տեղերը։ Օր. Բերկրուհի Ցարագճեան յանուն իր ընկերուհիներուն կարդաց հրաժեշտի ողերձ մը, որուն պատասխանեց վերջնթեր դասարանէն Օր. Զապէլ Մոմճեան։

Կէսօրէ յետոյ, վերջնթեր դասարանի սանուհիները ի պատիւ իրենց ընթացաւարտ քոյրերուն թէյասեղան մը սարքած էին, որուն ներկայ էին խնամակալուհիները, ուսուցիչները, հրաւիրեալները։ Այս հանդիպումն ալ անցաւ տաք մթնոլորտի մէջ։

Այս տարուան շրջանաւարտուհիներն են.—

Սօսի Հէքիմեան, կատարինէ Ջուլհեան, Անահիտ Պըչըգճեան, Արաքսի Ակնցեան, Մառի Սիմօնեան, Գեղանուշ Լէյլօզեան, Սիվա Փափազեան, Բերկրուհի Ցարագճեան, Ատրինէ Գազանճեան, Հըրաչուհի Պաղտասարեան։

Բաժնեգինը վճարա՞ծ ես

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Օրեր առաջ ամէն մարդ ապահոված էր տոմսերը, վայելելու համար այն նաւագնացութիւնը զոր կազմակերպած էր Հ.Յ. Դաշնակցութեան «Ռոստոմ» ենթակոմիտէն։

Ուրբաթ եւ շաբաթ օրերու տեղատարափ անձրեւը յուսահատեցուցած էր 200է աւելի հետաքրքիր բազմութիւն մը, բայց կիրակի փարատեցան բոլոր ամպերը։

Այս անգամ ներկայ էր «Քընար»ը իր կազմով։ Ժամը 8,30ին տեղ չէր մնացած շոգենաւին մէջ որ զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով։ Ֆանֆառը սկսաւ նուագել նախ «Մարսէյլէզ»ը, յետոյ «Մեր հայրենիք»ը։ Երբ քաղաքէն մէկ մղոնի չափ հեռացանք, պահ մը լռեց նուագախումբը եւ շոգենաւը մեծ ընթերցարանի մը երեւոյթը ստացաւ։ Գրեթէ բոլորն ալ «Յառաջ» կը կարդային։ Առջեւը՝ կայմին մօտ երկու օրիորդներ Ա. Ահարոնեանի «Լռութիւն»ը կը կարդային, լռութեան մէջ խորասուզուած։ Ոմանք թերեւս նախաճաշ մը կ'ընէին եւ ուրիշներ քաղաքական կամ այլ խնդիրներու շուրջ կը վիճաբանէին։ Մերթ ընդ մերթ նուագախումբը կը սթափեցնէր մեզ, եւ իրարու կը յաջորդէին հայկական պարեր, երգեր ու արտասանութիւններ։ Ընկեր Մ. Գույումճեան իր ասուլիսներով իսկ Նուպար Աթլեան եւ Թորոսեան իրենց արտասանութիւններով կ'ոգեւորէին մթնոլորտը։

Ժամը 9,30ին հասանք որոշեալ վայրը փոտակ, որը Մարսէյլի հարաւ արեւելեան կողմը ժայռոտ բլուրներու կողքին ծովեզերեայ գիւղաքաղաք մըն է, շրջապատուած ծառերով ու ծաղիկներով։ Մեր հայրենակիցները իրիկուան մինչեւ ժամը 7ը կերուխումով եւ սիրուն անակնկալներով զուարճանալէ վերջ, նոյն շոգենաւով եւ նոյն խանդավառութեամբ վերադարձան Մարսէյլ։

Ս. Միլտոնեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՆԳԱՏ ՄԸ

Աստուածածնի Մեռելոցի առթիւ փարիզի եկեղեցին գացողներ տարօրինակ կարգադրութեան մը հանդիպատես եղան։ Եկեղեցին փակ էր ժամերգութեան պահուն։ Հեռաւոր թաղերէ եկող անձեր, սգաւոր կիներ, երախաներու ձեռքէ բռնած գաղթական մայրեր հասնելով դրանը առջեւ, յուսահատ ակնարկ մը նետելէ վերջ փակ դրան, հեռացան ափսոսալով որ ուշ մնացած են։ Աւելի հետաքրքիրներ փրանսացի ժամկոչին միջնորդութեամբ ներկայացան խորհրդարան, հասկնալու եղած կարգադրութիւնը։ Իբրեւ հոգաբարձու կամ պաշտօնեայ ներկայացող անձը չկարենալով գոհացուցիչ բացատրութիւն տալ, ներկաները կը ղրկէ քահանաներուն որ ներսը բազմած էին։ Եւ ահա տաք վիճաբանութիւն մը կը սկսի երկու կողմէն։ Քահանաներէն մէկը խիստ ոճով կ'ըսէ թէ ժողովուրդը ուզած պահուն, ինքն իրեն համար կրնայ աղօթել, թէ պարտականութիւն չունին անպատճառ նոյն օրը պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարելու, բայց մանաւոր (այսինքն վճարեալ) կրնան ընել, եթէ փափաքող կայ։

Ուրեմն Մեռելոցի աւանդական սովորութիւնն ալ ենթակայ է հոգաբարձութեան կամ քահանաներու քմահաճոյքին։ Եթէ այդ, գոնէ թատերական ծանուցումներու նման յայտարարեն հրապարակաւ, որպէսզի հեռաւոր թաղերէ գիտնան թէ հայ եկեղեցին ալ ենթարկուած է փարիզեան նորաձեւութեան եւ եթէ մխիթարութեան պէտք ունեցող կայ, դիմեն տեղական որ եւ է օտար եկեղեցի, ուր միշտ նուիրական եւ անփոփոխ է օրէնքը։

Արաքսի Յարութիւնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԼՈՂԱԼՈՒ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով Մարսիլիա կազմակերպեց լողալու տարեկան մրցումներ։ Մրցորդները, մեծ մասամբ նորահաս պատանիներ, չկրցան ուշագրաւ արդիւնքներ ձեռք բերել։ Բայց իբրեւ սկզբնաւորութիւն կարելի է յուսադրիչ նկատել զանոնք։ Ինչ որ գնահատութեան արժանի է, բարձր չափանիշերէն աւելի շարժումն է որ վարակած է երիտասարդներուն ու պատանիներուն մեծագոյն մասը։ Առաջին տարուան համար էականը հիմը դնել ու ջրոց մէջ լողալու ճաշակը զարգացնելն էր։ Օգոստոս 15ի մրցումները աւելի շատ այդ բանին ծառայեցին։

Վեց տեսակ մրցումներ տեղի ունեցան, որոնց մէջ շահեցան հետեւեալ լողորդները.—

50 մէթր փոքրեր.— 1.— Վարդգէս Քէչէճեան, 2.— Բ. Անթոնեան եւ Լ. Պէշլեան, 3.— Զ. Աթարեան։

100 մէթր.— 1.— Հրանտ Աթարեան, 2.— Վարդան Քիւփէլեան, 3.— Միսաք Աբրահամեան։

50 մէթր կռնակի վրայ.— 1.— Տիգրան Փափազեան, 2.— Միսաք Աբրահամեան. 3.—Վարդան Քիւփէլեան։

200 մէթր.— 1.— Հրանտ Աթարեան, 2.— Ժիրայր Տէրտէրեան։

800 մէթր. — Նազար Գարամանուկեան, 2. — Նուպար Արապեան, 3.— Աւետիս Փէքմէզեան։

*** Մարսիլիոյ հայ թէ ֆրանսացի երիտասարդութիւնը անհամբերութեամբ կը սպասէ Կիրակի օրուան մարզական մրցումներուն։ Ֆրանսական թերթերն ալ պարբերաբար մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն, հետաքրքրութեան մէջ պահելով մարզասէր հասարակութիւնը։ Նոյն օրը C. A. M. միութեան կողմէ կազմակերպուած «Թուր տը Մարսէյլ»ի մեկնումն ու վերադարձը տեղի պիտի ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ, որ պիտի աւելցնէ հանդէսին հետաքրքրութիւնը։

*** Շաբաթ գիշեր 90 հեծանւորդներ ժամը 2.30ին Մարսիլիայէն մեկնեցան Մարսիլիա-Լիօն մրցումը կատարելու համար, որոնց մէջ էր նաեւ Մարսիլիոյ հայ լաւագոյն հեծանւորդը Սեպուհ Մանտրօեան։ Կ'իմանանք թէ հայ մարզիկը 13րդ հանդիսացած է, ինչ որ մեծ յաջողութիւն մըն է, նկատի ունենալով որ մրցորդներուն մէջ կային մեծ ախոյեաններ նոյնիսկ «Թուր տը Ֆրանս»ի մասնակցող։ Ասկէ զատ Մանտրօեան առաջին անգամ ըլլալով այդքան կարեւոր հեռաւորութիւն մը կը փորձէր։

Գ. Ճ.

ԴԱՏ ՏԷՄՍԻԻ ԴԷՄ

Յայտնի ամերիկացի կռփամարտիկ Ճէք Տէմսիի նախկին մարզիչ Մէրնս դատ բացաւ աշխարհի ախոյեանին դէմ, 330 հազար տոլարի վնասուց հատուցում պահանջելով։ Մարզիչը այդ գումարը պիտի շահէր, եթէ երբեք Տէմսի, համաձայն իր կնքած պայմանագրութեան, չափուէր սեւամորթ կռփամարտիկ Հարրի Ուիլսի հետ։

տարի: Պայմաններուն մէջ նկատի առնուած են Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին տրամադրութիւնները եւ Պալքաններու ներկայ վիճակը, այնպէս ինչպէս որոշուած է ցարդ կնքուած դաշնագիրներով:

Բացի դաշնագրէն, կնքուեցան նաեւ չորս պայմանագրութիւններ, որոնք վերջնապէս կը կարգադրեն Սելանիկի ազատ գօտիին մէջ երկաթուղիի մասին երկու պետութեանց միջեւ եղած վէճերը: Առաջիկային ծագելիք որ եւ է անհամաձայնութիւն պիտի վճռուի ֆրանսացի իրաւարարի մը կողմէ, զոր պիտի որոշէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը:

Ֆրանսացի լրտեսներու խնդիրը

Պալքէսիրի մէջ ձերբակալուած ֆրանսացի լրտեսներն են Ահմէտ եւ Հավրի, որոնք Թուրքերէն չեն գիտեր: Իրենց վրայէն գտնուած է Մ. Քէմալ և Րէֆէթ փաշաներուն ուղղուած երկու նամակներ, յուշատետր մը և փաստաթուղթեր: Նամակներուն մէջ կ'ըսուի թէ լրտեսները իսլամ են, Թրքական դատին ծառայած են և կ'ուզեն պաշտօն ունենալ Թրք. բանակին մէջ: Իրենց ուղղուած նամակներուն մէջ Իթթիհատի մասին խօսք կ'ըլլայ և յոյս կը յայտնուի որ ընտրութեանց մէջ յաջողին անոնք: Շատ մը պատուաւոր անձերու անունները գտնուած են նամակներուն և յուշատետրին մէջէն: Հավրիի յուշատետրին մէջ գրուած է. «Մուսթաֆա Քէմալը սպաննած վայրկեանիս, պիտի սկսիմ Սուլթանական քայլերգը նուագել»: Կը հաստատուի թէ լրտեսները նպատակ ունեցած են Թրքական ծառայութեան մէջ մտնել, ատոր շնորհիւ դիրք և վստահութիւն գրաւել և դիւրաւ կատարել իրենց ծրագրած մահափորձերը: Լրտեսները արդէն պատրաստած են իրենց կտակները և կցկտուր Թուրքերէնով մը ըսած են. «Աւելի բան մի հարցնէք, կը նախընտրենք կախուիլ»:

Հին թղթադրամները կ'այրուին

Ենկիւրիի ելմտական գործավարութիւնը հրահանգած է շուտով ամբողջացնել նոր թղթադրամներու կաղապարները և տպագրութեան ձեռնարկել: Հին թղթադրամները Պոլսոյ մէջ պիտի այրուին:

Փանկալօս կը գործէ

Նախկին վարչապետ Քաֆանտարիսի աքսորէն վերջ Յունաստանի դիկտատոր զօր. Փանկալօս այս անգամ ալ ձերբակալել տուաւ նախկ. վարչապետ Փափանասթասիուն, որ երկրէն դուրս պիտի հանուի, սակայն ընտրութեանց պահուն պիտի արտօնուի Յունաստան դառնալ: Այս որոշումին պատճառն այն է որ Փափանասթասիուի կարգ մը կողմնակիցները խռովարարական քարոզութիւններ կ'ընէին բանակին մէջ:

Գերմանիա գնել կ'ուզէ իր նախկին հողերը

1919ին Վէրսայլի դաշնագրով Պելճիքայի տրուեցան Էօփէն եւ Մալմէտի քաղաքները, որոնք Գերմանիոյ կը պատկանէին և սահմանին վրայ կը գտնուէին: Գերմանիա երկու տարիէ ի վեր փորձեր կ'ընէ այդ հողամասերուն տիրանալու համար: Անցած տարի Ռայխսպանքի տնօրէն Պ. Շախթ Պելճիքայի արտաքին նախարարին ներկայանալով առաջարկեց մէկ միլիառ մարք ոսկեդրամի հատուցում ընել, 1918ին պելժ կառավարութեան կողմէ գնուած վեց միլիառ մարք թղթադրամին համար, պայմանաւ որ Էօփէն եւ Մալմէտի Գերմանիոյ վերադարձուէին: Այս առաջարկը մերժուեցաւ: Հիմա Պելճիքայի ելմտական տագնապէն օգտուելով, Գերմանիա կրկին առաջարկեց, ու կրկին մերժուեցաւ: Պելժ կառավարութիւնը այս առթիւ պաշտօնական հերքում մը կը հրատարակէ:

«Սեւ աստղի եղբայրները»

«Ռատիօ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ պոլշեւիկեան իշխանութիւնները երեւան հանած են «Սեւ Աստղի Եղբայրները» անուն ընկերութիւն մը, որուն նպատակն է տապալել խորհրդային վարչաձեւը, սպաննելով վարիչները: Ասոնք իրենց զոհերը կը խեղդեն եղեր սեւ չուանով մը:

Քարիւղի հորեր Արխիպեղագոսի մէջ

Յունաստանի ծովային նախարարը կը յայտնէ թէ Յոնիականի կարգ մը կղզիներուն մէջ քարիւղի խիստ հարուստ նոր հորեր գտնուած են: Ասոնք բաւական պիտի ըլլան հելլէն նաւատորմին ամբողջ քարիւղը հայթայթելու: Կը յուսացուի որ արտադրութիւնը կարելի պիտի ըլլայ աւելցնել: Քարիւղի որակը շատ լաւ է:

Պերլին-Պաղտատ օդին

Գերման Եունքըր օդանաւային ընկերութիւնը Պերլինէն Պաղտատ օդանաւային ուղղակի երթեւեկ մը պիտի հաստատէ: Ներկայիս Թէհրանէն Կասպից ծով (Էնզէլի) եւ Ռուսիա գիծ մը կը բանի արդէն, եւ Պարսկաստանի թղթատարը կը կապէ Եւրոպայի օդային գիծին:

Ալրուստը աժանցնելու համար

Նախարարական Խորհուրդը քանի մը օրէ ի վեր կը զբաղի ալրուստը աժանցնելու խնդիրով: Առեւտրական Նախարար Պ. Պօքանովսքի յայտնեց թէ մտադիր է սպառողներու ներկայացուցիչներէն յանձնաժողով մը կազմել, անոր խորհուրդները առնելու համար: Երկրագործական Նախարարը պարզեց ցորենը աժանցնելու համար ձեռք առած միջոցները, որոնց շնորհիւ երէկուընէ ի վեր հացը 2 ֆրանք 50ի կը ծախուի փոխանակ 2 ֆրանք 65ի: Ցորենի հունձքը շատ լաւ է այս տարի:

Նախարարական Խորհուրդը ծրագրած է ուրիշ միջոցներ ալ, որոնք գաղտնի կը պահուին: Մասնաւորապէս խնայողութիւններ պիտի ըլլան պետական պաշտօնէութեան մէջ: Կառավարութեան այս ծրագիրները լաւ ազդեցութիւն ըրին եւ ֆրանքը երկու օրէ ի վեր սկսաւ կրկին բարձրանալ:

Թանճէրի խնդիրը

Թանճէրի մէջ մեծ իրարանցում պատճառեց Սպանիոյ դիկտատորին յայտարարութիւնը թէ այդ հողամասը իրենց կը պատկանի: Միւս կողմէ բնիկները գրգռուած են, տեղացի կիներու մասին հաստատուած օրէնքին առթիւ: Անգլիական մարտանաւեր ղրկուեցան Մարոքի ջուրերը: Օտար գաղութը եւ ֆրանսական մտահոգ է:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՃԱՄԲՈՐԴ ՕԴԱՆԱՒ մը վար ինկաւ Անգլիոյ մէջ: Երկու հոգի մեռան եւ 9 հոգի վիրաւորուեցան ծանրապէս:

Տէր եւ Տիկին Արամ Հանչէր եւ զաւակը (ատամնաբոյժ), Տէր եւ Տիկին Հայկ Հանչէր (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Վռամշապուհ Հանչէր եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հ. Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Բուշքէ եւ զաւակունք (Գերմանիա), Օր. Սաթենիկ Հանչէր (Պոլիս), Տիար Միհրան Թիւմէնօֆ եւ զաւակները, Տեարք Վաղինակ եւ Վահէ Ալթունճեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Հանչէրեան, ինչպէս նաեւ Ծառուկեան, Բիլիճեան, Հանչէրեան (Համպուրկ) եւ Նաւապետեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

ՏՕՔԹ. ՀՐԱՆՏ ՀԱՆՉԷՐԻ

(Նախկին վիրաբոյժ Պոլսոյ հիւանդանոցներու եւ նախկին փրօֆ. Պոլսոյ Բժշկ. Ֆաքիւլթէին) իրենց եղբօր, եղբօր որդւոյն, մօրեղբօր եւ ազգականին, որ տեղի ունեցաւ անցեալ Կիրակի, 15 Օգոստոսի առաւօտուն Փարիզ, յետ երկար եւ տաժանելի հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի օր եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Մօրի գերեզմանատունը,

Միութեան առաջին առողջապահական դասախօսութիւնը Կիրակի, 22 Օգոստոս, 63, Rue de la Républiqueի սրճարանի վերնայարկը: Կը հրաւիրուին բոլոր երիտասարդները անխտիր:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հայ Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ յառաջիկայ կիրակի, 22 Օգոստոս, ժամը ճիշդ 10ին հայկական սրճարանը:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ երիտասարդներուն կողմէ կազմակերպուած հեծելանիւի մրցումը՝ Օգոստ. 22ին կիրակի առտու ժամը 8ին, 35 քիլոմէթրի վրայ: Շրջակայ քաղաքներէն (Լիօն, Սէն-Էթիէն, Վիէն) եւ կամ ուրիշ տեղերէն այն հայ պատանիները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է կանխաւ իմաց տան հետեւեալ հասցէին. H. Der-Haroutunian au cantonnement de la Varizelle St Chamond (Loire). եւ կամ կրնան մրցումէն քառորդ ժամ մը առաջ արձանագրուիլ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լուսանկարիչ Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ Մարսիլիա կը գտնուի Օգոս. 14էն 28: Ահաւասիկ լաւագոյն առիթ մը, սիրուն լուսանկարներ ունենալու, ընտանեկան, խմբական եւլն.:

Հասցէ՝ 15 Rue Longue des Capucines, Marseille.

ԼԻՕՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Երկրորդական ուսում ստացած մասնագէտ եւ տարիներու փորձառութիւն ունեցող խղճամիտ եւ կարող ուսուցիչ մը որ Լիօն նոր հաստատուած է, պատրաստ է հայ տղոց համար ստանձնելու ֆրանսերէն եւ հայերէն, ինչպէս նաեւ մաթեմաթիքի (ուսողութիւն եւ երկրաչափութիւն) եւ գիտութիւններու (բնագիտութիւն եւ բնալուծութիւն) դասեր, տեղական ֆրանսական լիսէներուն մուտքի քննութեանց պատրաստելու համար գիրենք: Մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար դիմել, Լիօն, 75, Ave. Berthelot, Թ. Ա. սկզբնատառերով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռոստոմ. Միութեան հերթական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Փոնթ-Էվէքի «Լեռնասար» խումբի ժողովը՝ Կիրակի Օգոստոս 22 ժամը 10ին Հայ ժողովրդային լսարանը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆԹ-ԷՎԷՔԻ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ Օգոստոս 29, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակօմիտէի ընկերական ժողովը՝ յառաջիկայ Չորեքշաբթի, Օգոստոս 25 երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նաւասարդ» Լս.

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շինութեան մէջ աշխատելու համար իբր մշակ՝ հող, փայտ եւլն. կրելու համար, գոհացուցիչ օրականով: Դիմել Թերթիս գրասենեակէն Հ. Սրապեանի:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսողութեան (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւլն.:

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm.Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանի Բէօշ-Անի գիւղացի Վարդան Աբրահամեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին նոյն գիւղացի Լեւոն Մարտիրոսեանը, որ տարի մը առաջ Տիթրօյիթ (Ամերիկա) քաղաքը կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Sétrag Alixanian, 2, Rue des Fossés-Saint-Jacques. Paris 5: Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

Կը փնտռուի գրաշար Օննիկ Շէրիտճեան: Տեղեկացնել Գեղամ Զաքրեանի 38, Rue St. Séverin, Paris (5e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	170	50
Տոլար,	Dollar	35	10
Մարք (ոսկի)	Mark	8	80
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	158	—
Մէճիտիէ	Médjidié	15	—
Լէվա 100 հատը	Léva	27	—
Տրախմի »	Drachme	42	—
Լիր » »	Lire	111	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	121	25
Զուից. »	Frc. Suisse	712	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	178	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4500	—
» II	»	3200	—
» III	»	3000	—
Ռումելիի երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անգլիերէն եւ ֆրանսերէն գիտցող և առեւտրական թղթակցութեան ծանօթ Տիկին մը կամ Օրիորդ մը, տարիքը ոչ պակաս քան 30-35, առանց պարագաներու, եւ ճամբորդելու պատրաստ:

Շատ նպաստաւոր պայմաններ:

Դիմել Margossian, 34 Ave. de Neuilly, Neuilly.

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա եւ » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926
22 AOUT 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 166 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՕԹԵԿ ՀԱՑ, ՄԻԱՅՆ ԵՐԿՈՒ ՊՆԱԿ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԱԺԱՆՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ՊԷՏՍ ՋԱՐԳԱՑԵԼՈՑ...

Էնկիւրիի դատավարութիւնը պատմական է ոչ միայն Թուրքիոյ ժամանակակից անցուդարձերը իմանալու, այլեւ մեր վերջին տարիներու ողբերգութիւնը վերլուծելու համար։

Հայ եւ ռուս պոլշեւիկները անկասկած դժգոհ են այս դատավարութենէն, որ հարազատօրէն երեւան կը հանէ իրենց զարշելի եւ արիւնոտ խաղերը, հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն ճակատագրական մէկ շրջանին։ Ջինովիէֆներէն մինչեւ Աշոտ Յովհաննիսեանները տակաւին շատ բան չեն խոստովանած։ Բայց ռուս եւ հայ ժողովուրդները շատոնց կազմած են իրենց դատաստանը, այդ սեւ օրերու եւ սեւհոգի հերոսներու մասին։ Էնկիւրին, իրենց բարեկամն ու զինակիցը, ահաւասիկ լոյս կը ցանէ շատ մը մութ իրողութիւններու վրայ, այնպիսի ժամանակագրական ճշտութեամբ մը որ կը համապատասխանէ դէպքերու ընթացքին։

Մասնաւորապէս ուշագրաւ են այն փաստերը որ կը պարզեն պոլշեւիկներու — յեղափոխականներո՛ւ — եւ Թուրք ջարդարարներու գործակցութեան «Գիրք Ծննդոցը»։ Կ'արժէ կրկնել կարգ մը կէտեր. «Բագուի մէջ արեւելեան համագումար մը կազմուեցաւ։ Պոլշեւիկները իսլամ երկիրներէ պատուիրակներ կանչած էին։ Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի կողմէ 20 հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկուած էր։ Էնվէր փաշա Ջինովիէվի եւ Ռատէքի հետ Մոսկուա գնաց» (Քիւչիւք Թալէաթ)։ Մոսկուայի կառավարութեան դիմելով օգնութիւն եւ զէնք ուզեցինք (Տօքթ. Նազըմ)։

Եւ սա ճախարակի նման երթեւեկը Մոսկուա, Պաթում, Բագու, Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ. ժողովներ, խորհրդակցութիւններ, զինուորական պատրաստութիւններ։ Պերլինի մէջ արձակուած գնդակ մը պատճառ կ'ըլլայ որ ցիրուցան չուէ իթթիհատական շքախումբը։ Անոր ամէնէն կարեւոր դէմքերը անարգել ապաստան կը գտնեն Խորհրդային Միութեան մէջ, եւ Էնվէր փաշա նոյն իսկ եղբայրաբա՛ր կը պահուի հայազգի Գարախանի կողմէ, սարսափելով վրէժխնդիր ձեռքէն։

Բայց դեռ աւելի պերճախօս իրողութիւն մը։ Ամբաստանեալներէն Նայիմ Ճէվատ պէյ, գաղտնի գործակալ, որուն խոստովանութիւնները կը հրատարակենք այսօր, կը պատմէ թէ 1920ի ամառը հեռագիր մը ստացաւ Գարապէքիր Քեազիմ փաշայէն, որ կը հրամայէր. «Նայիմ Ճէվատ պէյ ի՛նչ կ'ուզէ թող ընէ. պոլշեւիկեան բանակը Նախիջեւան թող բերէ»։

Այս այն շրջանին է երբ հանրապետական Հայաստան զօրագունդ մը ղրկած էր այդ կողմերը, Թուրք ըմբոստներուն դէմ եւ Նախիջեւանէն պատգամաւորութիւն մը դիմած էր Երեւան, հպատակութիւն յայտնելու համար։ Քաղաքը անձնատուր պիտի ըլլար, բայց յանկարծ երեւցաւ ռուս-պոլշեւիկ զօրքը, եւ հայ հրամանատարը ստիպուեցաւ կասեցնել յառաջխաղացումը, որպէսզի Ռուսերուն հետ ալ կռիւ չծագի։ Ուրեմն գործակալը յաջողութեամբ կատարած էր իր առաքելութիւնը։ Եւ Նայիմ պէյ կը հեռագրէ Թրքական բանակի հրամանատարութեան. «Զէնք եւ ռազմամթերք առնելով յառաջացէք»։

Դեռ աւելին։ Գարապէքիր Քեազիմ նամակներ կը գրէ պոլշեւիկ Ատրպէճանի վարիչին, Նարիման Նարիմանոֆի եւ պոլշեւիկ բանակի հրամանատարութեան, գործակցութիւնը ամրապնդելու նպատակով, եւ կը խնդրէ Ատրպէճանէն ճամբայ բանալ, զէնք եւ ռազմամթերք փոխադրելու համար։ Բայց թողունք որ Նայիմ Ճէվատ ինք խօսի.

— «Ապահովեցի որ Օգոստոսին Թրքական եւ պոլշեւիկեան բանակները իրարու միանան։ Յետոյ, իմ ստացած հրահանգներուս համաձայն, Խալիլ փաշայի հետ աշխատեցայ որ երկաթուղիով ալ ապահովուի բանակներուն միացումը եւ Հայաստանը չկարենայ ընդդիմանալ։ Այս նպատակով Մոսկուա գացի»։

Այս ծրագիրն ալ յաջողութեամբ գործադրուեցաւ։ Նոյն Օգոստոսին պոլշեւիկները արդէն վերջնագիր կուտային Հայաստանի, պահանջելով ճամբայ բանալ, Սեվրի դաշնագիրը ջնջել, Համաձայնութեան հետ կապերը խզել եւն.։ Իսկ Սեպտեմբերին կը սկսէր Թրքական արշաւանքը, ոչ միայն կռնակը հանգիստ զգալով, այլ եւ դրամ, զէնք, ռազմանիւթ եւ զինուորական օգնութիւն ապահովելով եւ օրհնելով հայ, ռուս եւ թաթար պոլշեւիկներու արեւը...

Այսպէս ուրեմն, Խորհրդային Քանանը, որ դրախտ մը պիտի դառնար աշխարհի հալածականներուն, բանուորներուն եւ գիւղացիներուն համար, դարձաւ թաքստոց մը բոժոժաւոր օձերու, եւ ազատ ասպարէզ բացաւ անոնց, որպէսզի ժամ առաջ խորտակեն աշխարհի ամէնէն «պրոլետար» պետութիւնը, Հայաստանն ու իր ժողովուրդը։

Եւ այս՝ նոյն ինքն ջարդարարներուն վկայութեամբ։

Անշուշտ Էնկիւրիի հրատարակութեան չի տար շատ մը յայտնութիւններ, իբրեւ պետական գաղտնիք։

Բայց այս հում նիւթերն ալ բաւական են, կամաւոր կոյրերուն աչքերը բանալու համար։

Շ.

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔ-ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Էնկիւրիի մէջ Օգոստոս 16ին հարցաքննուեցաւ Նայիմ Ճէվատ պէյ, որ նախ զինուոր, յետոյ քաղաքական գործիչ եղած է։ Կ'ամփոփենք իր խոստովանութիւնները.—

1920 Յունիսին Գարապէքիր փաշայի դիմելով անոր հաւանութիւնը ստացայ։ Երբ Ղարաբաղ հասայ, նամակ մը ստացայ։ Այդ նամակը ուղղուած էր Ճավիտ պէյի, որ այդ ատեն Պայազիտ կը գտնուէր։ Նամակը կը յանձնարարէր շփման մէջ մտնել նահանջող պոլշեւիկեան ուժերուն հետ։ Այդ շրջանին Նուրի փաշա Պոլշեւիկներուն վրայ յարձակում գործած, բայց չէր յաջողած։ Կացութիւնը Պայազիտ հաղորդեցի։ Անոր վրայ Գարապէքիր փաշայէն հեռագիր մը ստացայ, որ կը հրամայէր.

«Նայիմ Ճէվատ պէյ ինչ կ'ուզէ թող ընէ, պոլշեւիկեան բանակը Նախիջեւան թող բերէ։»

Այս հրամանին վրայ, Թրքական ուժերը այդ շրջանը համախմբուեցան։ Ես ալ, արեւելեան ճակատի հրամանատարութեան հեռագրեցի.

«Զէնք եւ ռազմամթերք առնելով յառաջացէք»։ Յետոյ, շփման մէջ մտայ պոլշեւիկեան հրամանատարին հետ։

Գարա Պէքիր փաշա Խալիլ փաշայի, Նարիման Նարիմանոֆի եւ պոլշեւիկեան բանակի հրամանատարութեան ուղղեալ երեք նամակներ գրած էր։ Այդ նամակներով Պոլշեւիկներու հետ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը կը շատագովէր, Խալիլ փաշայի կողմէ կատարուած ծառայութիւններուն համար անոր շնորհակալութիւն կը յայտնէր։ Ասկէ զատ Թնդանօթի, զէնքի եւ ռազմանիւթի փոխադրութեան ատեն օգտագործելու նպատակով Ատրպէճանի մէջէն ճամբայ բանալու անհրաժեշտութիւնը պարզող երեք նամակներ ստացայ Գարա Պէքիր փաշայէն։ Այս երեք նամակներն ալ իրենց հասցէներուն յանձնեցի։

Ապահովեցի, որ Օգոստոսին Թրքական եւ պոլշեւիկեան բանակները իրարու միանան։ Յետոյ, իմ ստացած հրահանգներուս համաձայն, Խալիլ փաշայի հետ աշխատեցայ որ երկաթուղիով ալ ապահովուի երկու բանակներուն միացումը, եւ Հայաստանը չկարենայ ասոր ընդդիմանալ։ Եւ այս նպատակով Մոսկուա գացինք։ Էնվէր փաշան արդէն հոն կը գտնուէր։ Անոր քով Զիա պէյ անունով անձ մը կար։ Էնվէր փաշա Իսլամական Միութիւնը արդէն կազմած ըլլալով, առաջարկեց որ հոն աշխատիմ։

Այդ շրջանին Պոլիս գտնուող Վրանկէլի բանակին կողմէ պատուիրակութիւն մը եկած էր։ Պատուիրակութիւնը Էնվէր փաշայի ծառայութիւն առաջարկեց։

Նկատելով որ Անատոլու այդ շրջանին արեւմտեան ճակատին վրայ զբաղած էր, Էնվէր փաշա Վրանկէլի բանակին միջնորդութեամբ կ'ուզէր Հելլէնները կռնակէն հարուածել եւ այսպէսով ծառայութիւն մատուցանել երկրին։ Այս նպատակով 1337 տարւոյ սկիզբը զիս Պոլիս ղրկեց, որպէսզի Վրանկէլի բանակին մասին քննութիւն մը կատարեմ։ Խրիմէն շոգեմակոյկ մը նստեցայ։ Ածուխ առնելու համար Ամասրա նաւահանգիստը հանդիպեցայ։ Մոսկուա գտնուած ատենս, Ալի Ֆուատ փաշայի հետ համաձայնած էինք որ ան ճամբորդութեանս մասին տեղեկութիւն պիտի տար Էնկիւրիի։ Կ'երեւի թէ տեղեկութիւն չէր հաղորդած, որովհետեւ Ամասրայի մէջ ձերբակալուեցայ եւ դատուեցայ առաջին անկախութեան դատարանին կողմէ։

Իթթիհատի պատասխանատու պատուիրակներէն Նայիլ պէյ պատմեց.—

Նախ Գանձակ գացի։ Քանի մը ամիս մնացի։ Նուրի փաշա բանտարկուած էր Պաթումի մէջ։ Խորհեցայ թէ լաւ կ'ըլլայ եթէ յաջողիմ փախցնել զինքը։ Մարդ ղրկեցի իր փախուստին համար։ Փախաւ եւ Պաքու եկաւ։ Ես ալ հոն գացի եւ տեսակցեցայ. յետոյ Գանձակ վերադարձայ։ Քանի մը ամիս յետոյ ալ Խալիլ փաշա եկած էր։ Անոր ալ բարի գալուստի գացի Պաքու եւ տեսակցեցայ։ Մուսավաթը մեր բանակին Ատրպէճանէն քաշուելուն վրայ 25 հազարնոց բանակ մը կազմած էր։ Նոյն միջոցին պոլշեւիկ ազդուակը եկած էր։ Երբ պոլշեւիկները մտնեցան, Պաքու եկայ։ Խալիլ փաշա իր ընկերներով Ղարաբաղ գացեր էր, յետոյ Խալիլ փաշա վերադարձեր էր։ Օր մը «Զանազգալէ» զբօսարանը նստեր էի, Զօրի կառավարիչ Սալիհ Զէքի պէյի հետ Խալիլ փաշա եկաւ. հետս տեսակցելու համար։ Գացինք։ «Քեազիմ Գարապէքիր փաշայէն նամակ առինք, պոլշեւիկեան կացութեան վրայ, Մուսավաթ կառավարութեան առաջարկեցինք որ հրաժարի իշխանութենէն, մերժեց», ըսաւ Խալիլ փաշա։ «Եթէ պոլշեւիկները գան, բոլորովին կը ճզմեն» ըսի։ Յաջորդ օրը միասին Էմին պէյի գացինք։ Էմին պէյ ըսաւ. «Մեր վիճակին ձգեցէք մեզ։ Հարիւր այսքան տարի է որ Ռուսերու ձեռքն էինք. մենք գիտենք զանոնք, կը ճզմեն»։

Բայց Խալիլ փաշայի պնդումներուն վրայ ընդունեց։

Էնվէր փաշա, Իպրահիմ Թալի եւ Ազմի պէյերը եկան։ Աւելի առաջ եկած էր Պէհա Շաքիր պէյ։ Եկած էր նաեւ Քիւչիւք Թալէաթ պէյ որ ինձ մօտ մնաց։ Ասոնք Գ. Միջազգայինի համար եկած էին։

Յետոյ Նախիջեւանի ճամբով Անատոլու անցայ։ Կային նաեւ Քիւչիւք Թալէաթ պէյ եւ Տրապիզոնի շրջանակէն եկած պատուիրակներ։ 18 հոգի էինք։ Սարը Գամըշ եկանք, ուր տեսակցեցանք Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի հետ։ Տեղեկութիւններ տուինք պոլշեւիկութեան էութեան մասին։ Առարկեց։ 2-3 օր յետոյ դարձեալ տեսակցեցանք եւ ընդունեց մեր գաղափարը։ Յետոյ Էնկիւրի երկար տեղեկագիր մը ղրկեցինք, Պաքուի մէջ մեր տեսածներուն մասին։ Յետոյ Էրզրում եւ Տրապիզոն անցանք։ Հոն իբր պոլշեւիկ ուզեցին մեզ արգիլել, բայց յետոյ հասկցան եւ թողուցին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՍՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՕԹԵԿ ՀԱՑ ՊԻՏԻ ՈՒՏԷ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ՊՆԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐ ՄԻԱՅՆ ՊԻՏԻ ՏԱՆ

Նախարարական խորհուրդը Ուրբաթ օր հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ գումարեց խիստ կարեւոր նիստ մը, որու ընթացքին կառավարութիւնը վերջնապէս ձեւակերպեց ելմտական տագնապին եւ ապրուստի սղութեան դէմ պայքարելու մասին իր ծրագիրը։ Կառավարութեան կարծիքով, երկրի ելմտական վերականգնումին էական պայմաններէն մէկն է ընդհանուր կացութեան պահանջներուն յարմարցնել ազգային տնտեսութիւնը, խիստ սահմանափակում եւ խնայողութիւն մտցնելով հանրային եւ անհատական ծախքերուն մէջ։ Պետական ելմտացոյցին մէջ մեծ խնայողութիւններ պիտի մտցուին. կառավարութիւնը այս խնդիրը լրջօրէն կ'ուսումնասիրէ, եւ շուտով գործի պիտի ձեռնարկէ։ Ներքին Նախարար Պ. Ալպէռ Սառօ հրահանգներ ղրկած է բոլոր նահանգապետներուն, թելադրելով որ հանրային բոլոր պաշտօնատուններուն մէջ եւս նոյն խնայողական դրութիւնը կիրարկուի։

Գալով անհատներու ծախքերուն, կառավարութիւնը կ'առաջարկէ կարգ մը միջոցներ, որով կարելի պիտի ըլլայ քիչ ծախսել եւ գիներու բարձրացման առաջքն առնել, անհրաժեշտ եւ ընթացիկ ուտելիքներու վաճառման վրայ խիստ հսկողութիւն գործ պիտի դրուի։

Նկատելով որ ամէնէն շատ սպառում ունեցող ուտելիքը հացն է, կառավարութիւնը կ'առաջարկէ ընդհանրացնել օթեկ հաց ուտելու դրութիւնը։ Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ պակսեցնել Ֆրանսա ներածուած օտար ցորենի քանակը, ինչ որ մեծապէս պիտի օգնէ ֆրանքի անկումը արգիլելու եւ գիներու յաւելումը պակսեցնելու։

Միւս կողմէ, դիտուած է որ ճաշարաններու մէջ չափէն աւելի սպառում կը կատարուի, ինչ որ շատ գէշ կ'ազդէ ֆր.ի գինին վրայ։ Կառավարութիւնը որոշեց չափազանց սպառումը արգիլել եւ հրահանգել որ ճաշարաններու մէջ երկու պնակ կերակուրէն աւելի չտրուի յաճախորդներուն։ Այս դրութիւնը ժամանակին կիրարկուած եւ օգտակար արդիւնք տուած է։ Նկատելով որ ճաշարան յաճախողները աւելի շատ օտարականներ են, մանաւանդ շքեղ հաստատութիւններուն մէջ, կառավարութիւնը կը յուսայ որ ընտանեկան սպառումի համար աւելի մեծ քանակութեամբ ուտելիք պիտի կրնայ տրամադրուիլ։

Որոշուեցաւ որ բոլոր խանութպանները իրենց ծախած ապրանքներուն վրայ պարտադիր կերպով արձանագրեն գիները։ Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ դիւրաւ խիստ հսկողութիւն գործ դնել եւ թոյլ չտալ որ սահմանուած գիներէն աւելի սուղ ծախեն։ Մասնաւոր յանձնաժողով մը պաշտօն պիտի ունենայ ընթացիկ գիները նշանակելու. ուրիշ յանձնաժողով մըն ալ պիտի հսկէ խանութպանները։

Անսաստողները խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին։ Նոյն որոշումները պիտի գործադրուին նաեւ Ֆրանսայի բոլոր գաւառներուն մէջ։

Մեծ մթերանոցներու եւ «Հալ»երու մէջ շահագիտութեանց առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։ Ապրանքները թէ՛ շոգեկառք դրուած եւ թէ փայլիզ հասած պահուն պիտի քննուին. մթերատէրերը ատեն ատեն կառավարութեան պիտի յայտնեն իրենց մթերքին քանակն ու որակը։ Իսկ «Հալ»երու շրջանին մէջ գործող յանձնակատարները ամէն օր տօնավաճառի պաշտօնական բացման ժամուն պիտի յայտարարեն թէ որքան կարագ, հաւկիթ եւ հաւեղէն ստացած են։ Ասոնց ընդհանուր գումարը հրապարակաւ պիտի ցուցադրուի։ Խարդախութիւն ընողներու ապրանքները պիտի գրաւուին եւ հրապարակաւ պիտի ծախուին «Հալ»ին մէջ։ Ոստիկանները պիտի աւելնան «Հալ»ի շրջակաները։

Փարիզի մէջ «Մարշէ»ներու թիւը պիտի աւելնայ եւ արդէն գոյութիւն ունեցողները շաբթուան մէջ աւելի յաճախ պիտի բացուին եւ ուշ պիտի գոցուին։ «Հալ»ը եւս մէկ ժամ աւելի ուշ պիտի գոցուի, թոյլ տալու համար ընտանիքներուն որ աժան գնումներ կատարեն։

Կառավարութիւնը ծրագրած է նաեւ ժողովրդական ճաշարաններ բանալ, ապրուստի նեղութեան ենթարկուած ժողովուրդին դիւրութիւններ տալու համար։ Այսպիսի ճաշարաններ բանալու տրամադիր անհատները կառավարութենէն ձրի հող եւ շէնք պիտի ստանան։

Սպառումի մասին այս միջոցները ձեռք առնելէ յետոյ, կառավարութիւնը կը խորհի նաեւ աւելի լաւ վիճակի մէջ դնել արտադրութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 20 Օգոստոս

1918 Նոյեմբերեան յեղափոխութիւնը արդիւնք էր գերմանիոյ պարտութեան՝ ռազմադաշտին վրայ: Ան ծնունդ չառաւ զանգուածներու ծոցէն, այլ աւելի շատ թելադրուեցաւ ղեկավար շրջաններէն: Ատկէ ալ՝ այդ «յեղափոխութեան» շատ մը ուշագրաւ թերինները եւ «յանցանքները», ինչպէս կը բնորոշէ գերման յեղափոխութեան պատմագիր մը:

Ատոր պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ նաեւ պոլշեւիկ վարիչներու վրայ, որոնք՝ գինովցած յեղափոխական արբեցութեամբ եւ յափշտակուած՝ «Համաշխարհային Հրդեհի» ցնորքներով, գերմանիան եւս կ'ուզէին վերածել նոր փորձադաշտի մը, նման Ռուսիոյ: Եւ որովհետեւ Ռուսիոյ օրինակը ինքնին բաւականաչափ երկիւղալի էր գերմանիոյ վարիչներուն համար, ասոնք ինկան միւս ծայրայեղութեան մէջ, անլոյծ թողելով շարք մը հասունցած խնդիրներ, յատկապէս հողային խնդիրը:

Զափէն աւելի վախցած Ռուսիոյ փլուզումէն եւ երկիւղ կրելով գերմանիոյ մօտալուտ անկումէն, 1918 Նոյեմբերէն յետոյ անմիջապէս ձեռնարկեցին յեղափոխութեան յարդարման եւ բնականոն վիճակ ստեղծելու աշխատանքներուն: Նշանակուեցան եւ արագօրէն կատարուեցան Ազգ. Սահմանադիր ժողովին ընտրութիւնները: Ռուսիոյ տխուր օրինակը այդ կէտին մէջ եւս խրատական եղաւ գերմաններուն համար: Անոնք կը գիտակցէին 1919ի սկիզբը, թէ ընդամէնը երկու տարի առաջ Ռուսիոյ մէջ ինչ ճակատագրական նշանակութիւն ունեցաւ անոր Սահմանադիր ժողովին յապաղումը: Եթէ 1917ի փետրուարեան յեղափոխութեան հետեւէր Սահմանադիր ժողովը նոյն արագութեամբ, ինչ որ տեղի ունեցան յետոյ գերմանիոյ մէջ, եթէ, օրինակ, 1917ի ամառը արդէն հաւաքուած ըլլար Ռուսիոյ Սահմանադիր ժողովը, թերեւս այդ երկրի յետագայ պատմութիւնն ալ ուրիշ ընթացք առնէր: Ատոր յանցանքն ալ կ'իյնայ ոչ այնչափ ժամանակի յեղափոխական վարիչներու, որչափ անոնց գործակցող եւ ժամանակաւոր կառավարութեան քաղքենի անդամներուն վրայ — Միլիւքով եւ ընկ. — որոնք պարզապէս կը խափանէին Սահմանադիր ժողովին խնդիրը այն յոյսով թէ՝ որչափ ձգձգուի, որչափ ո՛ւշ գումարուի, այնչափ լաւ է իրենց համար:

գերման մեծ ու փոքր միապետները երկրէն քշելէ ետքը, յեղափոխական կառավարութիւնը անմիջապէս նշանակեց Սահմանադիր ժողովին ընտրութիւնները: Իսկ ժողովը շատ շուտով գումարուեցաւ Շիլլէրի եւ Կէօթէի բանաստեղծական ոստանին՝ Վայմար քաղաքին մէջ: Այդտեղ ընկերվարականները — բաժնուած այն ատեն երկու թեւերու — կը կազմէին համեմատական եւ ոչ թէ բացարձակ մեծամասնութիւն մը: Եւ սակայն քաղքենի պատգամաւորներուն մէկ մասը եւս տոգորուած էր ազատական-ժողովրդական գաղափարներով:

Վայմարի Ազգային ժողովը կարճ ամիսներու ընթացքին մշակեց երկրին Սահմանադրութիւնը, իբրեւ հիմ ընդունելով ամէնէն ծանօթ գիտնականներու մշակած նախագծերը: Ազգային ժողովը ընտրեց նաեւ գերման հանրապետութեան առաջին նախագահը՝ Էպէրթ (Սոց. Տեմ.), որ 1919 Օգոստոս 14ին Վայմարի Ազգային ժողովի պատգամէն յայտարարեց գերման Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը: Ատոր առաջին իսկ յօդուածը կը հռչակէ թէ՝ գերմանիա հանրապետութիւն է եւ ամբողջ իշխանութիւնը ժողովուրդէն կը բղխի:

Սահմանադիր ժողովը ցրուեցաւ ու նշանակուեցան խորհրդարանին (Ռայխստակ) ընտրութիւնները: Այնուհետեւ աստիճանաբար թուլցաւ յեղափոխականներու եւ ընկերվարականներու ազդեցութիւնը ու տակաւ զօրանալ սկսան քաղքենի եւ կալուածատէր դասակարգերը: Սկիզբը խառն դաշինքներ կը կառավարէին երկիրը, ընկերվարականներու մասնակցութեամբ, իսկ յետոյ վերջիններս բոլորովին լքուեցան: 1923ի ամառը, երբ ընդհանուր գործադուլ հռչակուեցաւ համայնավարներու կողմէ եւ քաղքենի դասակարգի աչքին առջեւ նորէն պատկերացաւ «Ընկերային յեղափոխութեան» ուրուականը, զոր այն ատեն «Մոսկուա» կը հռչակէին Զինովիեվ եւ իր գործակալները, նորէն հրապարակ եկաւ խառն դաշինքը Շթրեզէմանի վարչապետութեամբ: Եւ սակայն դեռ նոր էին անցած երկիւղի ամիսները, դեռ նոր էին խաղաղած յուզումները, եւ ահա կրկին լքուեցաւ խառն դաշինքը: Ատկէ ետքը ընկերվարականները կը գտնուէին ընդդիմադիր շարքերուն մէջ, բայց՝ պատասխանատու էին իրենց դիրքին եւ կոչման:

Եւ փաստը այն է, որ, սակաւաթիւ քաղքենի ռամկավարներէ զատ, գերմանիոյ միակ համոզուած հանրապետական կուսակցութիւնը այս երկրին Սոցիալ Տեմէքրատիան է: Նոյն այս կուսակցութիւնն է որ իրական յենարանը կը հանդիսանայ այդ հանրապետութեան, եւ անոր դրօշակիրը: գերման յեղափոխութեան օրը — Նոյեմբեր 9 — միայն անոնց համար յիշատակի եւ ներշնչումի օր է: Այդ բաւական չէ. Օգոստոսի 11ն ալ, Սահմանադրութեան օրը, դարձեալ անոնք են որ կը պանծացնեն իրենց ժողովներով ու հաւաքոյթներով, ոգեւորութեան աղբիւր համարելով զայն իրենց համար: Միւսները կա՛մ կ'արհամարհեն այդ օրը եւ կամ սառն ու անտարբեր ընթացք ունին անոր հանդէպ:

Այսպէս է որ, ոչ Նոյեմբեր 9ը, ո՛չ ալ Օգոստոս 11ը գերմանիոյ համար համաժողովրդական, համազգային օրեր են: Միապետականները կը շարունակեն իբրեւ այդպիսին պանծացնել կայսրութեան հիմնադրութեան օրը: Ահա ուրեմն մեծ ազգ մը, ուր մարդիկ տակաւին կը վիճին թէ ո՛րն է ազգային տօնը: Աւելին դեռ, կը վիճաբանին թէ ո՛րն է իրենց դրօշը: Հանրապետականները կ'ընդունին նորը, Վայմարի գոյները, իսկ հակառակորդները՝ նախկինը, կայսերականը: Կայ մինչեւ իսկ կառավարական կուսակցութիւն մը — Շթրեզէմանի խմբակը — որ կը մերժէ հանրապետական դրօշը, կը պահանջէ անոր վերացումը եւ կայսերականին վերադարձը: Եւ երբ ընդհ. ընտրութեանց կամ այլ առիթներով իրարու դէմ կ'ելլեն գերման կուսակցութիւնները, անոնք կը պարզեն իրենց յատուկ դրօշները — մէկ մասը՝ հանրապետականը, միւսը՝ միապետականը, համայնավարներն ալ՝ իրենցը:

Այս ամէնէն յետոյ, զարմանա՞լ ուրեմն, որ Սահմանադրութեան տարեդարձը — որ երկու տարի առաջ միայն օրէնքով ճանչցուեցաւ — կ'անցնի սառն, գրեթէ պաշտօնական ձեւականութեանց մէջ:

Դեռ երկար, շա՛տ երկար տարիներ պիտի անցնին, մինչեւ որ հանրապետական գաղափարը, հանրապետական Սահմանադրութիւնը եւ դրօշը գերման ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութեան սեփականութիւնը դառնան: Ուրիշ կերպ ալ կարելի չէ: Հին աւանդութիւնները, քաղ. կեանքի մնացորդները մէկ անգամէն չեն վերնար, ոչ ալ կը ջնջուին հրամանագիրներով: Կեանքը ունի իր անողոք կանոնները, զորս անկարելի է նկատի չառնել: Կես դարէն աւելի է որ Ֆրանսայի մէջ հաստատուեր է երրորդ հանրապետութիւնը, բայց այնտեղ եւս այսօր գոյութիւն ունին միապետականներ: Քաղաքական յամառ պայքարով, իրականութիւնը ըմբռնելով է որ ի վերջոյ պիտի ամրանան հանրապետութեան հիմերը: Այս երկրին ընկերվարականներն ալ, իբրեւ իրապաշտ քաղաքագէտներ, իրենց պայքարի ընթացքին երբեք չեն մոռնար այս պարագան:

գերման հանրապետութեան ուժը ներկային մէջ չէ, այլ ապագային:

ՈՒ ԵՐԳԵՑԷՔ, ՏՂԱՔ

Մինչեւ Սթարա-Զակօրա գիմաւորելու գացած էր գնդախաղի հայ խումբը: Մրցելու կուգան Ֆիլիպէէն Քազանլըք:

Ցորդահոս անձրեւէ մը յետոյ, անդո՛րր, լուռ ու քաղցր առաւօտ մը իր լոյսը կը բանայ շուշանի մը թերթերուն նման: Մեր ցե՜ղը: Ո՛րքան կը նմանի ան՝ այս առաւօտին: Ողողումներու գիշերներ ունեցան, երկո՛ւքն ալ: Արշալո՜յս է հիմա: Հոս կը ծաղկի ամէն բան, մինչ մենք մեր արեւածագին կը սպասենք դեռ...

Շոգեկառքն ենք: Նստարաններու վրայ, տեղ-տեղ պարապութիւնները թողեր, ու սեղմուեր, թխմուեր ենք բոլորս՝ շունչ շունչի: Զարմանալի՜ է: Ցեղային բնա՞զդ, —ո՞վ գիտէ: Այսպէ՞ս ենք ամէն տեղ: Աղուո՛ր է, շա՜տ աղուոր է՝ — մեզմէ դուրս ամէն ինչ խորթ տեսնելու, ամէն անգամ այսպէս սե՛ղմ ըլլալու բնազդական մեր պահանջը...

Ու կողք-կողքի՝ կ'երգե՜ն տղաքը: Քիչ յետոյ, մեղմ, շա՜տ մեղմ մեներգ մը կը բարձրանայ, կառաշարէ-կառաշար երկարելէն, սահելէն, նուաղելէն.

Դըլէ եաման, արեւ ելա՜ւ,
վանայ ծովէ՜ն...

Օ՜, օտար արեւին դէմ աղուոր, շա՜տ աղուոր է ե՛ւ այս պատրանքը: Ա՛յս պատրանքը գոնէ: Երգէ՛, խռովո՛ւն տղայ, երգէ՛ մեր արեւը, «Վանայ ծովուն» արեւը, որ, կ'ըսեն թէ ելա՜ւ Ապրիլեան առաւօտ մը:

* **

Ռուլօվօ հասած ենք: Կ'աճապարեն, կը տեղափոխուին, վախի տակ կեր ուտող ճնճղուկներու նման կը ծռին, կ'ելլեն, կ'ոստոստե՜ն ճամբորդները: Փղձկուն ճիչ մը կը լսուի յանկարծ: Կին մը, լաչակը ճակտին, ծաղիկներու, արցունքի ու համբոյրներու հեղեղով կը խնդրէ ուսումէ դարձող իր տղուն դէմքը: Կարօտի տենչ ունի ե՛ւ հայրը՝ արտասուաթոր, շուարուն, «կղպո՜ւած» շրթներով...: Խռնուած է հասարակութիւնը: Ժպիտէն աւելի արտասուքի պէտք կը զգան մարդիկ: Ցառապելու բնազդական միամտութիւն մը: Պահա՜նջ մը շատերու քով: Ու արցո՛ւնքներ՝ շա՛տ մը բիբերու տակ ուրիշի մը արցունքէն ծնող...: Գամուած՝ շուարուն ու լուռ ենք մենք հոս: Կը նայի՜ն: Կը նայի՛մ: Ու կը յիշեմ, անծանօթ աստղերու տակ, լոյսին համար մթնող նայուածքները մեր բազմաթի՛ւ երիտասարդներուն: Կը յիշեմ Հայ Մայրը՝ գիւղի մը եզերքին, աղբիւրի մը կողքին, թէ՝ տանը սեմին, հեռո՜ւն, շա՜տ հեռուն: Կամ՝ —ինչպէս Վարուժան պիտի ըսէր— նստած աւերակ տան մէջ, ջախջախուած փեղկերէն ծծեռնակները դիտելէն, «կարօտի նամակ»ը շրթներուն,

դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի անծանօթ
լուսնի տակ
Օրերդ անցնին, դեռ մինչեւ ե՞րբ
ճեգ գլուխդ
Ես չի սեղմեմ լանջքիս տակ...
... Ա՛խ, քեզ տեսնեն անգամ
մ'աչքերս ու փակեն
Թող հոգիս ա՛լ իրենց տակ...

Լո՜ւռ են տղաքը: Բայց խռովցող բան մը ունին անոնք իրենց աչքերուն մէջ: Տրտմո՛ւնք կա՞յ հոն: Ցա՛ւը կայ հոն: Հա՛րցումը կայ հոն— «դեռ մինչեւ ե՞րբ այսպէ՛ս, տղա՛ք, զի մեզ համար, մեր մայրերն՝

«Մեր դարձին՝ պըճնած վարդերով խոյին գլուխն ճամակ
Պիտի մորթեն կեա՛նքին ճամար ծաղկատի
Անոր արեան մէջ պիտի լւան,
Մեր ոտքերն յոգնած պանդուխտի...

* **

Կը մրցին: Ու այնպէ՜ս գիտեն յառաջ ընթանալ մերոնք: Կեանքի տեսակ մը չափանիշ է այս խաղն ալ, -իրարօգնութեան, հաշուի, չափի, յարձակման ու պաշտպանութեան, եւ, ի հարկին, կատաղի՜ դիմադրաւումի: Կեանքի պայքարն է անհաշտուածելու կամ հարուածուելու պայքարը: Ա՛յն պայքարը, որուն մէջ նետուեցաւ մեր ցեղը եւս, ափինարբու հակառակորդի մը հետ դէմ առ դէմ, իր փոխ մարմնով —ինչպէս մեր տղաքը՝ այս յաղթակազմ տղոց դէմ— բայց որ չընկրկեցա՜ւ երբե՛ք, անվե՛րջ անկումներու գնով...:

Հպա՛րտութեամբ կը հետեւիմ մեր տղոց բոլո՛ր մրցումներուն: «Հայ Ցառապանքը հայ նայուածքներուն մէջ գտած է» Սիամանթօն: Ես Հայ Կա՛մքը կը գտնեմ անոնց այս խիզախ, այս անվարան, այս անսպա՜ռ ճիգին մէջ...

Վերջացած է խաղը: Ցաղթական թէ հաւասար միեւնոյնն է այդ: Ցոգնաբեկ, բայց հպարտ՝ կ'երգեն տղաքը, մինչ ես կը մտածեմ մրցումի պահուն անոնց ունեցած ներդաշնակութեան ու կապին, որ պակսեցաւ մեր ժողովուրդին, ինքը եւս այսպէս հպարտ, այսպէս ժպտուն, այսպէս երգելէն դառնալու համար՝ իր գոյութեան կռուէն:

Ու «կռուէն» դարձող այս տղոցմով ես կը յիշեմ այն հոյակապ ճակատամարտը, որ շահուեցաւ Աւարայրի եզերքը, 1500 տարիներ առաջ այն երիտասարդներուն կողմէ, որոնք «կուռի նախորդ գիշերը նորաքնքոյշ ճերմակ պատմուճանը հագան, առտուն՝ քաջաց փայլուն զրահը, եւ իրիկունը՝ վկայից կարմիր ծիրանին»...

* **

Շիփքան շքեղանքով մը կը ցցուի Քազանլըքէն անդին: Կը քերենք բարձունքները: Հոյակապ եկեղեցին — պար բռնող աղջիկներուն նման՝ ճիւղը ճիւղին կպած եղեւիններու միջեւ կը բանայ իր գուռնները: Վերոն ենք: Լուռ եւ երկնային բան մը կայ: Եկեղեցին խորհուրդ ունի: Հոս կը խօսին իրերը: Մարմարեայ պատին առջեւն ենք: Ոսկեզօծ՝ քանդակներ են անուններ, որոնք Թուրքիոյ վրայ ռուսական յաղթութիւնը կերտեցին: Անոնց կարգին,— Աբրահամեան, Մելիքօֆ: Կը մտածեմ: Արարա, Շիփքա, Աւարայր կամ Արարատ,— որքան հեռու են իրարմէ: Այո, բայց արիւնը նուազեցուցեր է հեռաւորութիւնները: Անոր մէջ կը կ՚ճաաուին, նաեւ, դարերուն խելացնոր պատմութիւնները:

— Ձեր ազգակիցներէն, հուչակաւոր Մելիքօֆի զաւակը, կ'ըսէ ռուս առաջնորդը, անունները ցոյց տալով:

Հպարտ ենք: Այդքան: Բայց դժգոհ: Մեզի ինչ, ո՞վ մարդ, իր յաղթանակն ու փառքը, երբ այդ հանճարեղ գանկին տակ հասուն սուր մը պիտի գար իր կամքը պարտադրելու արիւնոտ թաթի մը՝ այստեղ կամ Կարսի բերդերուն տակ՝ մոռնալով, անտեսելո՜վ նոյնիսկ որ, իր հարազատ ցեղը՝ նոյն անողոք թաթին տակ կը հեծծէր ու կը ստուերոտէր անընդհատ...

Անդին Ցիսուսը կայ: Փայտի մը վրայ կերտած են: Այդ ինչ դիմագիծ է, Աստուած իմ: Մօնկօ՛լ մը...

Ժ. դարու յիշատակ մը, կը բացատրէ մեզի ընկերացողը, մօնկօլեան տիրապետութեան շրջանէն, երբ Քրիստոսը այդ դիմագիծով էին ըմբռներ Ռուսերը...

Աւելի վերը, ամէնէն վերը ծանրալանջ զանգակները կը հակեն: Բոլորս կը պարփակուինք անոնց մեծադղորդին մէջ, ինչպէս հայ պատմութիւնը մեր Բագիններուն բոցերուն, կամ եկեղեցիին գմբէթներուն տակ: Եկողը ինքզինքը ուղեր է յիշատակել, այն կառուցումին վրայ, որ կոչուած էր մեռողներուն յիշատակը ոգեկոչել: Անթիւ արձանագրութիւններ: Հատ մըն ալ մեր անունով՝ երիտասարդի մը կողմէ.—

«Հոս կը բարձրանայ քրիստոնեայ հպարտութիւնն ու թռիչքը, արիւնի յորդահոս հեղեղի մը վրայ, որ հոսեցաւ արդարութեան անունով, յետոյ գայն իր մէջ խեղդելու ցանկութեամբ...»:

Մեծ, աւելի մեծ զանգակներ պէտք են հիմա մեզի՝ մեզ սթափեցնելու, ոգեկոչելու, առնական ու ներդաշնակօրէն ոտքի հանելու համար:

Եւ այսպէս բարձունքներ պէտք են մեզի— Նոր խոյանքներու, Նոր յաղթանակներու եւ Նոր երգերու համար...

Ուրեմն երգեցէ՛ք տղաք:

Երգեցէք: Վանդի ձեր երգերուն մէջ «Մեր հայրենիք»ը կայ, կռուի թէ մրցումի մէջ «Ցառաջ ընթանանք»ը կայ: Ցեղին ճիգերուն ներդաշնակութիւնը կայ, «Մայր Արաքս»ի տրտմութիւնը կայ, պանդուխտի կարօտներ տանող «Ծիծեռնակ»ը կայ: Հերոսներ բարձրացնող Անդրանիկը կամ Խանը կայ: Նազելաշուք ու տրտմատեսիլ «Կիլ Նազան»ը կայ, «Երեւանի պաղը» կայ: «Վանայ ծով»ը ու անկէ ծագող արե՜ւը կայ...

Երգեցէք, ձեր արեւին մատաղ, երգեցէք այդ արեւին հաւատքով:

ՎԱՀՐԻՃ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Թղթակիցներէն գրել թուղթին մէկ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ:

ՅԱՌԱՋԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԸ

Կ. Ց. Բասմաջեան 1926.—

Կ. Բասմաջեան ճերմակ մարդ մըն է. Թերեւս ճերմակ փոշի մըն է, որ իջեր է գլխուն վրայ, երբ հին թուղթեր կամ հին խորշեր կը խառնէ ու կը թօթվէ: Ծանօթ՝ պատմագրութեան ու բանասիրութեան տուած իր յօդուածներովը, այսօր ալ տետրակ մը անուն կուտայ մեզի մեր հին փառքերէն.— «Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները»:

Տետրակ մը, ուր ամփոփուած են, եթէ չեմ սխալիր, նախապէս «Արձագանգ փարիզի» էջերուն մէջ հրատարակած իր յօդուածները: Ուսումնասիրողի ձայնը չէ, այլ պարզ հաւաքիչի մը «թուումն անուանց»ը: Այո «խոպան դաշտին» վրայ, անշուշտ, մասնագէտի քայլեր կը սպասուին աւելին: Վասնզի, պատմութիւնը ըմբռնելու եղանակը, զոր հինները ունէին, եւ այսպէս, մեր «Ազգային Պատմութիւնը» թագաւորացանկ մը դարձած էր, —Պարոնեան արքայական այցաքարդերու հաւաքածոյի կը նմանցներ,—) կարելի չէ զայն կիրարկել, մանաւանդ այս նոր օրերուն, մեր գեղարուեստի պարտէզին վրայ: Մանաւանդ ազդեցութիւններու բարդ խնդիրը կայ: Եւ հեղինակը համեստօրէն կը խոստովանի դժուարութիւնը, ինչպէս՝ իր ձեռնպահութիւնը: Սակայն գրքի մը կուտայ մասնագէտներուն, զբաղելու համար ուսումնասիրութեամբը այս գեղեցիկ գործին, եւ բոլոր այն ստեղծագործութիւններուն, որոնք կը ներկայացնեն «ի կարգս եկեղեցւոյն զհոլովս երեքոց, եւ զերամս հաւուց, ցլուց ու արջոց. կերպագրեալս որթըս խաղողաբերս այգեգործովք եւ գաղանովք եւ սողնովք հանդերձ»:

Այս «ափ յափոյ ակնարկը», սակայն, ճամբայ մըն է, ապագայ ուսումնասիրողին դիւրութիւններ կրնայ տալ: Պէտք է թելադրել որ անխոնջ մարդիկ, ինչպէս է Բասմաջեան, մտնեն այդ ճամբան, ծաղկողներու նկարիչներու, գծողներու անուններուն օրերէն մեզի բերելու համար հին փառքերը: Մանրակարչութեան, ձեռագրական զարդանկարչութեան մէջ ինքնատպութիւններ ունինք, կ'արժէ բանալ զանոնք:

Տետրակին երկրորդ մասը աւելի դեր է: Այդ գլուխը կը սկսի մէջբերումովը, օտար մասնագէտներու երկու կարծիքին, որոնք կը բաժնեն զիրենք: Թէ «Նախքրիստոնէական ժամանակն ուրոյն գեղարուեստական ոճ (արուեստ) չունէին Հայերը», ինչպէս է կարծիքը Ստրժիգովսկիի, զոր կը յիշատակէ Բասմաջեան, եւ ինչպէս կը կարծէ հայ տխմար եպիսկոպոս մը. յիշեմ նաեւ շատերու կարգին՝ հիներէն Շիփիէ, (հակայ գործ մը ունի, Արուեստի պատմութիւն,) անհեթեթ կը գտնէ բիւզանդագէտ Շարլ Դիլ՝ անոր հետ պէտք է յիշել նոր գործեր, զորս կը յիշէր վերջերս Փ. Մաքլէր, պաշտպանելով հայ արուեստին մայրութիւնը Արեւելքէն Արեւմուտք:

Իրաւ է թէ ճարտարապետ Տըգատի մէջ պիտի գտնուին հեռաքեր յունական արուեստէն, փաստ որ լաւ հելլէնագէտ էր,— «Գըր

ՊԱՏՍԱԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

73.— ԱՆԻԷՌ (ՓԱՐԻԶ ՍԷՆ)

Անիէր որ Փարիզի ազնուապետական մէկ արուարձանն է կը գտնուի Սէն Լոզանի կայանէն 7 վայրկեան հեռու, ելեկտրական երկաթուղիով: Օդը առողջ, ջուրը՝ Փարիզի: Մեր հայրենակիցները հոս հաստատուած են 1923էն ի վեր, կ'աշխատին 1.— Մէքանիքը Գլիշէի գործարանը: Այստեղ կը ստանան 25-40 փրանք օրավարձ, իսկ կիները 18-25 Փր. 2.- Լըվալուա այրերը 30-45 Փր.: 3.— Փորթ Գլիշէի մասնաճիւղը (Սիթրօէն), օրավարձ՝ 30էն 50 ֆրանք: Իսկ կիներու մէկ որոշ մասը գուլպայի գործարանը կ'աշխատի, օրավարձ՝ 11-18 ֆրանք, բայց գործը շատ հանգիստ է:

Կան նաեւ զանազան ճիւղերու մէջ աշխատողներ, որոնք գոհ են իրենց վիճակէն: Իրենց աշխատութեամբ շինած են մէկէն աւելի յարկի վրայ քարաշէն տուներ: Էմիլ Զօլա փողոցին վրայ (Թիւ 17) 5-6 տուն իրարու միանալով հայկական փողոց մը կազմած են: Ամենաճիւ մը կսկծալի է որ փոխանակ իրենց երկիրը զարգացնելու, ֆրանսայի դաշտերուն մէջ տուներ կը շինեն...

Ցուն չունեցող հայրենակիցները տեղաւորուած են հայերու տուներուն կամ պանդոկներու մէջ: Ընտանիք միշտ կայ. հիւանդութիւն՝ շատ քիչ: Եւ ոչ մէկ կազմակերպութիւն: Միայն անհատ դաշնակցականներ կան: Մօտերս դաշնակցական խումբ մը պիտի կազմուի: Մեր հայրենակիցները միշտ կարօտը կը քաշեն անկախ Հայաստանի մը: Փոքրիկները ֆրանսական դպրոց կ'երթան եւ արդէն մոռցած են մայրենի լեզուն: Երբեմն կը հասկնան, բայց չեն կրնար խօսիլ: Կարելի չէ՞ր դասարան մը բանալ այստեղ, որպէսզի գոնէ մայրենի լեզուն չմոռնան:

Ա. ՍԷՖԷՐԵԱՆ

նալ ինծմա գլիշատակ իւր հելլէնացի գրով» (Խորենացի), — սակայն, դարձեալ, պէտք է հաւատալ որ եղած են դեռ հին վարպետներ, նոյն իսկ վարպետները Տրդատին մեծ՝ իրենց արուեստովը «ի պարծանս հայ ազգին»:

Վերջապէս, Բասմաջեանի «Համառօտ ակնարկ»ը պատմական յիշատակարաններու փայլուն արտատպութեամբը ուրիշ արժանիք ունի: այն՝ որ մեր պատմութեան փայլ մըն ալ կուտայ իր պիտակ դէմքին:

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԻՐԵՐԳ

դուն պիտի գաս
Սիրաբաղձիկ,
Ով իմ երազ
Չիրիկ աղջիկ:

Ջովիկ այգուն
կաթնացօղին
ծիծերդ լեցուն
դուն պիտի գաս:

Հասակըդ նուշ՝
Ծառ դալարի,
Աչերդ անուշ.
Սափոր մեղրի,
դուն պիտի գաս...:

Ու պիտի գաս,
Թուրինչ, ռէհան,
Ծոթրին ծորան
Մրգաստանէն,
Մեր գիւղակէն:

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԽՈՐՀՐ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԲՆԱԳԻՐԸ

Հայաստանի կառավարութիւնը վաւերացուց 1922 փետր. 2ի Սահմանադրութեան մէջ կատարուած փոփոխութիւնները:

Երեւանի Թերթերէն քաղելով, կուտանք հետեւեալ տեղեկութիւնները այդ փոփոխութեանց մասին.—

Հայաստանի խորհուրդներու Ա. Համագումարը 1922 փետր. 2ին կ'ընդունի եւ կը հաստատէ Հայաստանի Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը (Հիմնական օրէնքը):

Նոյն 1922 թուականին խորհրդային հանրապետութիւններու մէջ յառաջ կուգայ այդ հանրապետութիւններու դաշնակցութեան գաղափարը, որ իրական ձեւակերպում կը ստանայ համապատասխան պայմանագրերով Անդրկովկասեան հանրապետութիւններու մասին՝ 1922 դեկտ. 13ին, Անդրկովկասեան խորհուրդներու Ա. համագումարին մէջ, իսկ բոլոր խորհրդային հանրապետութիւններու մասին՝ 1922 դեկտեմբեր 30ին, Միութեան խորհուրդներու Ա. համագումարին մէջ, որոնց հիման վրայ կը ստեղծուի Անդրկովկասեան դաշնակցային հանրապետութիւնը եւ խորհրդային հանրապետութիւններու միութիւնն իրենց սահմանադրութիւններով (ընդունուած՝ Անդրկովկասեան հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը 1923 Յունուար 16ին խորհրդային Միութեան Սահմանադրութիւնը 1923 Յուլիս 6ին:)

Խորհրդ. հանրապետութիւններու միութեան կազմութիւնը անհրաժեշտ կը դարձնէր ազգային հանրապետութիւններու Սահմանադրութիւնները համաձայնեցնել այդ միութիւններու Սահմանադրութեան հետ: Այդ հիման վրայ Հայաստանի խորհուրդներու 4րդ համագումարը 1925 Մարտ ամսուն կ'ընդունի եւ կը հաստատէ մեր Սահմանադրութեան շարք մը փոփոխութիւնները: Այսպէս գլուխ 2 (յօդուած 14) ամբողջովին նոր է: Այս գլխուն մէջ ձեւակերպուած են Հայաստանի հանրապետութեան խորհրդային հանրապետութիւններու միութիւններու կազմի մէջ մտնելու նպատակները, այն է «կապիտալիստական օղակի հանդէպ մէկ ճակատ ստեղծելու եւ խորհրդային հանրապետութիւններու հետ սերտ աշխատակցութեան հիման վրայ ընկերվ. շինարարութիւնը եւ ազգային զարգացման ազատութիւնը ապահովելու համար:

Գլուխ 3 (յօդ. 15-20), բոլորովին նոր է: Այս տեղամփոփուած են խորհրդային հանրապետութիւններու միացման հիմնական սկզբունքները, որոնք միաժամանակ լիովին կը մտնեն Անդրկովկասեան հանրապետութեան եւ Միութեան Սահմանադրութիւններուն մէջ: Այսպէս.—

1) կորոշուին Խ. Ս. Հ. Միութեան, Ա. Ս. Ֆ. Խ. Հանրապետութեան եւ Հայաստանի հանրապետութեան գերիշխանութեան իրաւունքներու սահմանները:

2) Անդրկովկասեան հանրապետութիւնը եւ Խ. Ս. Հ. Միութիւնը պարտաւոր են պահպանելու Հայաստանի հանրապետութեան գերիշխանական իրաւունքները:

3) Հայաստանի հանրապետութիւնը իրաւունք ունի ըստ իր ցանկութեան ամէն ժամանակ դուրս գալու խորհրդային հանրապետութեան բոլոր Միութիւններէն:

4) Հայաստանի հանրապետութեան քաղաքացին ինքնին բոլոր խորհրդային հանրապետութիւններու եւ անոնց Միութիւններու քաղաքացի կը համարուի:

5) Ընդունելով, որ Հայաստանի հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է միաժամանակ կը շեշտուի, որ ազգային փոքրամասնութիւններն ազգային մշակոյթի ազատ զարգացման եւ իրենց մայրենի լեզուի գործածութեան լիակատար իրաւունք կը վայելեն Հայաստանի հանրապետութեան սահմաններուն մէջ:

Կարեւոր փոփոխութեան ենթարկուած է նաեւ 5 գլխի 24րդ յօդուածը (հին բնագիր գլ. 2, յօդ. 13), որուն համաձայն Հայաստանի խորհուրդներու համագումարի ներկայացուցչութեան նորման է խորհուրդներէն 600 ընտրողին մէկ պատգամաւոր, գաւառական համագումարներէն 3 հազար ազգաբնակչութեան մէկ պատգամաւոր, փոխանակ 5000ի:

ԽՐԱՏՆԵՐ՝ ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

(Շրջաբերական Զ. Ո. Մ. կեդր. վարչութեան).

Զափահաս Որբերու Միութեան կազմութեան առթիւ ստեղծուած խանդավառ տրամադրութենէն, մամուլին ու ազգային շրջանակներու մէջ յայտնուած բարի հետաքրքրութենէն մղուած, արդէն Ֆրանսայի գաւառներն ու արտասահմանն ալ կորիզներ պատրաստեցին:

Որոշ ժամանակ մը շարժումին տարածման սպասելէ յետոյ, երբ որբ ընկերներու գրկած նամակներուն մէջ տեսնուեցաւ փափաքներու զանազանութիւն մը, անհրաժեշտ նկատեցինք անգամ մըն ալ խօսիլ մեր պայծառ ուղղութեան մասին:

Ա. Կարգ մը քաղաքներու մէջ Մեր որբ ընկերները ենթարկուեր են քաղաքական շարժումներու: Զ. Ո. Միութիւնը, ինչպէս իր կոչին մէջ կը յայտարարէր, ունի իր առանձին խէալը, որ նոյնքան նուիրական է, որքան արդար են յաւակնութիւնները մեր բոլոր կուսակցութիւններուն: Ուղի՛ղ դէպի մեր նպատակը ճամբայ ինալով, չենք ուզեր դաւաճանել մենք մեզի քաղաքական վէճերու մէջ ժամավաճառութեամբ մը: Մենք նկատի ունինք նաեւ, մեր ազնիւ ու մեծ խէալէն զատ, մեր որբ ընկերներու տարիքն ու զարգացումի աստիճանը, եւ չենք ուզեր կանխահաս ու թերխաշ քաղաքագէտներ պատրաստել: Մենք բարեկամ՝ բոլոր կուսակցութիւններուն, աւելի մեծ գործունէութեան մը առաքեալները կ'ըղձանք ըլլալ: Մեր հայրերուն յիշատակին վրայ կ'երդնունք որ, անկախ՝ բոլոր կուսակցութիւններէն, չպիտի ուզենք ճանչնալ այն մասնաճիւղերը երբ անոնք կ'ենթարկուին քաղաքական կազմակերպութիւններու: Մենք, յետպատերազմեան արտադրութիւն, ըլլալու համար բո՛ւն իսկ նոր սերունդը, պէտք է որ գիտնանք քաղաքական տեսաբանութիւններէ հեռու, անկախօրէն, մշակել մեր միտքի դաշտը: Եւ կ'արհամարհենք բիւզանդացիները: Մեր ընկերները անհրաժեշտ է որ ժամանակ մըն ալ սպասեն, լուռ ինքնակրթութեան նուիրուին, դնելէ առաջ իրենց ուժգին քայլը մեր պատմութեան ճամբուն վրայ: Պիտի պատրաստուինք ՄԵՆՔ ՄԵՐ ՄԷՋ ԵՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Բ.— Կարգ մը քաղաքներու մէջ մեր մասնաճիւղերը կը սիրեն պսպղուն անուններ աւելցնել իրենց միութեան վրայ. (Վերածնունդ, Կամք, Յոյս): Կը թելադրենք մեր այն ընկերներուն, որոնք կը սիրեն բառերով հագուիլ, ինչպէս սովոր էր ընելու 1910ի սերունդը, հրաժարիլ բառերու պատմուճաններէն, եւ կենալ մերկ, պարզ եւ ծանր: Մեզի համար, միայն ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ անուանում մը այնքան իմաստներ ունի, որքան չունի մեր բառարանը, եւ աւելի տպաւորիչ է, որքան՝ մեր պատմութիւնը:

Գ.— Կարգ մը որբ ընկերներ կը սիրեն մամուլին կպչիլ, հոնկէ կը փնտռեն բարձրաձայն հարա-հուռաներ, հոն կը փափաքին գնել իրենցմէ խօսք մը: Մինչդեռ Զ. Ո. Միութիւնը կը կը սիրէ լուռ եւ ինքնամփոփ աշխատանքը, եւ կ'արգիլէ տալ ոեւէ անդամի յանուն միութեան խօսելու իրաւունքը: Կենալ պուլվարներու հռետորներուն պէս, փոթորկոտ շարժուձեւեր ցուցնել, որբի վայել գործ չէ: Մերինն աշխատանք, ընկերնե՛ր, լուռ եւ լեցուն աշխատանք. իսկ ուղղութիւն որոշելու համար բաւ է մտիկ ընել մէկ փողի ձայնին:

Դ.— Վերջերս որբերու անհասկնալի փոխադրութիւններ կը կատարուին քաղաքէ քաղաք, երկիրէ երկիր: Մինչեւ որ մենք պաշտօնապէս դիմենք եւ ուղղակի խօսինք, կը հրաւիրենք մեր որբ ընկերները, ուր որ ըլլան, հետեւիլ, եւ օրը օրին, մանրամասն մեզի գրել թէ ո՛ր որբը ո՛ւր կը ղրկուի: Այս առթիւ մեր ընկերները պարտականութիւն ունին տեղեկութիւն տալու անծանօթ անկիւններ գտնուող որբերու մասին: Արդէն ղրկուած են մեր վիճակագրական տախտակները, որոնք պիտի լրացնեն մեծ պահանջ մը: Մամուլով ալ ուժ պիտի տանք փնտռտուքներու, հետեւանք տալու համար շատ մը մայրերու փնտռտուքի նամակներուն:

Եւ գիտել կուտանք մեր մասնաճիւղերուն, որ շատ կը զարմանանք իրենց գործունէութեան դանդաղութեանը համար: Փարիզի մէջ, դժուար պայմաններու մէջ սեղմուած, կարելի եղաւ աւելի լայն շարժում մը ստեղծել: Ուժգնութիւն, ինքնատպութիւն եւ արագութիւն կը պահանջենք մեր ընկերներէն: Չի բաւեր մասնաճիւղերու թիւերը շատցնել անհրաժեշտ է որ շարունակական եւ շատ մտերիմ յարաբերութեամբ մը կապուած մնան մասնաճիւղերը, որպէսզի կարելի ըլլայ ստեղծել ՄԷԿ ԳԻԾ: Ամերիկեան, ֆրանսական, հայկական որբանոցներու մէջ կրթուած մեր որբերը այլազան գունաւորումներ ունեցան: Մեր նպատակն է մէկ վառարանի, մէկ դպրոցի մէջ դնել զանոնք, միեւնոյն զարգացումով, միեւնոյն հոգիով տոգորուած անհատը շինելու համար: Աշխարհի չորս ծագերուն են նետուած մեր որբ ընկերները, սակայն կ'ուզենք որ ըսուի ԹԷ ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՅ ՈՐԲ ԿԱՅ: Զ. Ո. Միութիւնը, ուրեմն պիտի դառնայ դպրոց մը, ուր պիտի միացուին ցեղին լաւագոյն շառաւիղները, պիտի սրբագրուին այլազան դպրոցներու տարամերժութիւնը, ամէնքը պիտի նմանցուին մէկզմէկու, պատկերովը հայ ոգիին:

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՂԱՆԱԿԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Այսօր Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քօլոմպ-Արժանթէօյլ (Արմէնիա) մասնաճիւղը կը սկսի նոր եղանակը, իր երկու խումբերը հանելով առաջին դասակարգին U. S. Asnièresի դէմ:

Գլխաւոր մրցումը կը սկսի ժամը 4ին, Անիէրի դաշտին վրայ. իսկ Արմէնիայի Բ.ը եւ Անիէրի պահեստին կը մրցին 3.30ին:

Հայ խումբերը հաւանաբար յաղթական ելլեն այս մրցումներէն, բայց դժուարութեամբ:

Փարիզէն եկողները պէտք է առնեն Փլաս կամ Փօրթ Քլիշիէն 40 թիւ հանրակառքը եւ իջնեն «Քաթրը Ռութ», ուրկէ հազիւ յիսուն քայլ է մարզարանը:

ՄԻՋԱԶԳ. ԱԹԼԷԹԻԿԸ

Այսօր Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին մէջ, պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսացի եւ գերման մարզիկները դէմ առ դէմ պիտի գտնուին, զուիցերիացի մարզիկներու մասնակցութեամբ: Գերմանները խիստ լաւ պատրաստուած կ'ուգան, մինչ Ֆրանսացիները պարտուած ճամբայ կ'ելլեն: Մեծապէս տխրած են Ֆրանսացիները որովհետեւ Պարաթօն, Սէմբէ, Վօլթիէ չեն մասնակցիր: Փաօլի ալ վիրաւորուած ըլլալով, հաւանաբար չկարենայ առնել գունդի առաջնութիւնը, միակ յոյսը Ֆրանսացիներուն:

Վազքերու արագութեան եւ հեռաւորութեան մէջ Գերմանները գրեթէ վստահ են գրաւելու բոլոր առաջնութիւնները: Ցատկելներու մէջ Ֆրանսացի Լէվէքէն հաւանական առաջինն է, շատ դիւրութեամբ կ'անցնի 1 մէթր 92ը: 1500 մէթրը շատ հետաքրքրական պիտի ըլլայ Փէլէի (Ֆրանսացի) եւ Փիլձըրի (Գերմանացի) միջեւ: Երկուքն ալ հաւասար ժամանակով կ'առնեն այդ երկարութիւնը: Հ. Թ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (I)

ՕՐԵՐԷՍ ՄԷԿԸ

Առաւօտ: Սեղան մը, վրան քանի մը հաշուատետր, թանաքաման ու հեռախօսի գործիք մը. ես ու փաթոօնս դէմ դիմաց, ան հանգստաւէտ բազկաթոռի մը մէջ, ես՝ ճաշասրահի կաշեպատ աթոռի մը վրայ: Արեւը լայն պատուհանէն շեղակի կը պառկի գետինը քարերուն վրայ ու հեղցուցիչ տաքութիւն մը կը ծաւալի միջոցին մէջ: Ան, եկած նամակներուն համաձայն տուն կուտայ, ես կը գրեմ: Կը գրեմ լուռ ու մտացիր, թիապարտի մը պէս որ բանտապահին սպառնացայտ մտրակին տակ կը ճգնի: Կը գրեմ հնազանդ ու բարեհաճ, շունի մը պէս որ ագիի խաղեր ու քծնումներ կը շռայլէ տիրոջը հաճելի ըլլալու ու պատառ մը ուտելիք ստանալու համար: Կը գրեմ, ու կը զգամ որ ես մեռած եմ ու ինձմէ տարբեր, բոլորովին տարբեր մէկն է որ սա գէր ու կլոր փորով մարդուն դէմ նստած, կը գրէ անձայն ու արագ, ինչպէս շարժական պուպրիկ մը:

Այո, ես հիմա վստահ գիտեմ որ կը մեռնիմ երբ առաւօտուն կ'ուգամ նստիլ սա կաշեպատ աթոռին վրայ ու մինչեւ մեր վարի կողքի համալսարանին ժամացոյցին կէս-օր հնչելը կը գրեմ լուռ ու անարտայայտ դէմքով. կը գրեմ մաքուր ու շիտակ, հասցէէն մինչեւ վերջացնող յարգալից տարազը. միաւորէն մինչեւ հազարաւոր թիւերը զոր կը շարեմ տետրակի մը էջին վրայ, կանխագծուած սիւներու միջեւ, զինուորներու պէս որոնք խմբով կամ առանձին պահակ կը կանգնին:

Մարդու մը համար մեռաւ կ'ըսենք, երբ այլեւս անոր մարմինը կը դադրի աշխատելէ կամ շարժելէ: Զարմանալի է սակայն որ չենք անդրադառնար մեծագոյն մահուան վրայ, որ յարատեւօրէն կուգայ ու կ'երթայ, եւ որ հոգին ու միտքը կ'անշնչացնէ, կ'անջատէ նոյնիսկ իրենց պատկանած մարմինէն: Ուրեմն ես կը մեռնիմ առաւօտեան ժամը իննէն մինչեւ կէսօր: Ժամացոյցին տասներկու հարուածները կուգան յարութիւն տալ ինծի:

Կը նետուիմ դուրս շտապով: Փողոցները կը յորդին տաքութեամբ ու կեանքով: Կեանքով մը սակայն որ ախտաւոր է ու հոգեվարք: Արիւնոտ, բարբարոս ու հրէշային յատակով գետ մը որ արծաթէ փայլով կը հոսի: Երբ ես կ'անցնիմ արագ ու թեթեւ մը կորաքամակ այս ժխորով լեցուն փողոցներէն, ինծի կը թուի որ սա ամբողջ արեւն ու անսահմանութիւնը կը մտնեն մէջս ու թոքերս կը մեծնան, սիրտս կը դառնայ հազարապատիկ զօրաւոր ու խոշոր, գլուխս կը դպչի երկինքին, ու ես այսպէս վերէն, շատ վերէն, կը դիտեմ բոլորը, մարդիկն ու իրերը, որոնք հիմա ինծի կ'երեւան պզտիկ, տկար ու օգնութեան կարօտ: Անոնք, մարդիկն ու իրերը, ինծի կը թուին հսկայ գետի մը անհամար ալիքները, որոնք կը թաւալին յարատեւօրէն, կողք կողքի, իրար կոխոտելով ու փշրելով, ակամայ անձնատուր խօլական վազքի մը որուն վախճանը կը հասնի ահաւոր ովկիանոսի մը ծոցը: Եւ սակայն զօրաւոր եմ, բարձր եմ, ու սիրտս կը յուզուի, վարը տապլտկող սա անհամար բազմամբոխին հանդէպ ազապատանք մը կը բարձրանայ մէջէս, ու երկինքներէն վար կը ծռեմ գլուխս, բազուկներովս կը գրկեմ այս աշխարհը, ինչպէս տղայ մը իր սիրած աղջկան մէջքը ու կը խօսիմ անոր, ամբոխին: Կը խօսիմ հանդարտ ու բարի, կը խօսիմ յուզումով ու դողով: Բայց գետը նորէն կը թաւալի, ու ալիքները նորէն կը հալածեն իրար, կորսուելու համար անխորաչափելի ովկիանոսներու յատակը:

* * *

Դեռ սեւ են անոր մազերը բայց սիրտն ու հոգին կատարելապէս ծերացած: Մայրս գոց սենեակ մըն է որուն տարածութիւնը լեցնելու կը բաւեն երկու հոգի, ես եւ հայրս: Մեզմէ դուրս ան աշխարհը շատ ալ չուզեր ճանչնալ: Կանուխէն քննոտած է կեանքին դէմ: Իրաւունք ունի սակայն իր դժգոհութեանը մէջ: Արեւով, երկինքով ու աղմուկով օտար այս վայրերուն մէջ ինչպէ՞ս ապրիլ լայնարձակ, զուարթ ու հաղորդական. ինչպէ՞ս մնալ երիտասարդ ու ժամանակէն առաջ չծերանալ: Ծաղիկները կը տխրին ու իրենց աչուկները կը փակեն երբ զրկուին իրենց թաղարներէն ու միջավայրէն. մի՛ ջանաք զանոնք ջուրի մէջ զովացնել. անպայման կ'այրին: Իրաւունք ունի սակայն մայրս:

Պատուհանէն կը տեսնէ զիս, երբ անկիւնէն կը դառնամ. Կը նստիմ անխօս՝ պատրաստ սեղանին առջեւ: Ան ոտքի վրայ կը դառնայ շուրջս: Կը ճաշեմ արագ ու կ'անցնիմ սենեակ: Սուրճը եփած կուգայ քովս: Անոր դէմքը տխուր է միշտ ու ես չեմ համարձակիր հոն նայելու: Կարծես համր մեղադրանք մը քանդակուած է հոն ու ես կարելի եղածին չափ կը զգուշանամ աչքերս վերցնելու անոր դէմքին: Կարծես դեռ նո՛ր սիրելիի մը յուղարկաւորութենէն դառնայինք. այնքան ամպոտ է անոր դէմքը ու աչքերը այնքան տրտմահոս:

(Շար.)

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

Իթթիհատականներու դատը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Իթթիհատականներու դատը պիտի վերջանար երէկ՝ Շաբաթ, իսկ վճիռը պիտի տրուի յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին: Դատարանը Ներկայիս ամէնէն աւելի կը զբաղի երեւան հանել այն դերը, զոր կատարած է Նախկին վարչապետ Ռէուֆ պէյ: Այս փախստականը Եւրոպա կը գտնուի Յունիսի սկիզբէն ի վեր: Վկաներու մեծ մասը Ռէուֆ պէյի կը վերագրէ վերջին դէպքերուն մէջ ամէնէն ծանր պատասխանատուութիւնը: Կարգ մը թերթեր կ՚ըսեն նոյն իսկ թէ Ռէուֆ պէյ վարչապետ եղած ատենն իսկ շփման մէջ էր Իթթիհատական պետերու հետ:

Էնկիւրի կանչուած են նաեւ յայտնի խմբագիրներ Եպուզզիա զատէ Վէլիտ եւ Ահմէտ Էմին պէյերը, Ռէուֆ պէյի հետ իրենց յարաբերութեանց մասին բացատրութիւններ տալու համար: Ամբաստանեալներուն մէջ ամէնէն աւելի վտանգաւոր վիճակի մէջ են բացի Ռէուֆ պէյէն, Ճավիտ պէյ եւ Տօքթ. Նազըմ:

Առջի օր հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ Ճավիտ եւ Ճահիտ պէյերը մահուան դատապարտուած են, բայց կանխահաս է այս լուրը:

.*. Ճավիտ պէյի վրայ նոր կասկածներ կը ծանրանան: Դատարանը կը կարծէ թէ յիշեալը Իթթիհատականներու պետ (լիտըր) ընտրուած էր եւ գործունէութեան ղեկը իր ձեռքը կը գտնուէր:

Օտարականներու հպատակութիւնը

Օտարականներու ֆրանս. հպատակութիւնը դիւրացնելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովը նիստ գումարեց դատական նախարարութեան մէջ, լսելու համար տեղեկաբեր Պ. Շառլ Լամպէրի զեկոյցը: Պ. Լամպէր կ՚առաջարկէ Վանտոմի հրապարակի գրասենեակը փոխադրել պետական աւելի ընդարձակ շէնքի մը մէջ և պաշտօնեաներու թիւը 20էն 60ի բարձրացնել: Այս ձեւով կը յուսացուի որ ամէն տարի առնուազն 100,000 օտարական կարելի պիտի ըլլայ ֆրանսահպատակ դարձնել: Նախապատուութիւն պիտի տրուի հողագործներու, բազմանդամ ընտանիքներու եւ իրենց զինուորական ծառայութիւնը Ֆրանսայի մէջ կատարել փափաքող երիտասարդներու: 1925ին 11,000 հոգի հպատակութիւն ընդունած են՝ և 4 միլիոն ֆրանք գանձուած է ասոնցմէ: Այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ տարեկան 40 միլիոն ֆրանք գանձել: Այս ծրագիրը ընդունուեցաւ:

Մերկացումներ պոլշեւիկներու մասին

Գերմանացի յայտնի համայնավար Տիկ. Ռութ Ֆիշէր, որ ժամանակին վար դրուած էր Մոսկուա եւ գաղտնի փախաւ Գերմանիա, վերջերս Պերլինի մէջ հրապարակային զեկուցումի մը մէջ շատ մռայլ գոյներով ներկայացուց Խորհրդային Միութեան բանուոր դասակարգի կացութիւնը: Զեկուցանողը յայտնած է, որ Խորհրդային Միութեան տնտեսական վերակազմութիւնը կապուած է աւելի մեծ դժուարութիւններու հետ, քան Գերմանիոյ մէջ: Մայիսի մէկին մտցուած են կարգ մը փոփոխութիւններ, օրինակ, աշխատանքի օրը հասցուած է 10 ժամուայ, ընդունուած է կիներու համար գիշերային աշխատանք, բազմաթիւ բանուորներ զանգուածօրէն հեռացուած են գործէ, առանց գործաւորական կոմիտէի հաւանութեան: Ֆիշէր ըսաւ. «Եթէ պոլշեւիկները կ՚ուզեն ամրապնդել խորհրդային իշխանութեան հեղինակութիւնը, ատով իսկ անխուսափելի կերպով վարկաբեկած կ՚ըլլան քոմիւնիզմը»: Աւելցուց թէ խորհուրդներու ընտրութիւնները պարզապէս զաւեշտ են: Միայն խելացնորը կրնայ չտեսնել, թէ ինչպէ՞ս Ռուսաստանի մէջ կ՚ապրապնդուի յետադիմութիւնը:

Ֆիշէրի զեկուցումը մեծ խուճապ առաջ բերած է քոմիւնիստական պաշտօնական շրջաններու մէջ: Գերմանական կոմկուսի կեդր. կոմիտէն իր Օգոստոս 19ի նիստին մէջ որոշեց արտաքսել Ռ. Ֆիշէրը, Մասլովը եւ ուրիշ յայտնի դէմքեր: Պատճառաբանութեան մէջ կ՚ըսուի թէ ասոնք Քօրշի խմբակին հետ միացած պայքար կը մղեն Գ. Միջազգայինին դէմ եւ կ՚ըսէին թէ սովետական պետութիւնը դրամատիրական պետութիւն մըն է: Տիկին Ֆիշէր Ռայխսթակի մէջ երեսփոխան է:

.*. Վերջերս Ռուսիայէն մեկնողներու թիւը աւելցած է: Պոլշեւիկ կառավարութիւնը այս մեկնումներու առաջքն առնելու համար անցագրի գինները աւելցուցած է: Այսպէս «պրոլետար»ները պիտի վճարեն 200 րուբլի (100 տոլար), միւս քաղաքացիները՝ 300 րուբլի (150 տոլար):

Խմբական վտարումներ Միջնաբերդի մէջ

«Փրավտա», Մոսկուայի պաշտօնաթերթը, կը ծանուցանէ թէ ընդդիմադիրներուն աջ թեւը, որուն պետն է Օսովսքի, վտարուած է կուսակցութենէն: Վճռի պատճառաբանութեան մէջ, Օսովսքիի խմբակը կ՚ամբաստանուի իբրեւ ջատագով քաղքենի կուսակցութեանց եւ մենշեւիկներու տեսակէտներուն. 1.) Յայտարարուած ըլլալով թէ պրոլետարիատի դիկտատորութիւնը անիրագործելի է գիւղացիական երկրի մը մէջ, 2.) Թէ համայնավար պետերը խաղալիք են հարուստ Հրեաներու ձեռքը եւ անոնց շահերուն կը ծառայեն, 3.) Թէ պահանջած են կազմել նոր կուսակցութիւն մը հերձուածող համայնավարներէն, 4.) Թէ պահանջած են որ ռուս կոմկուսը հրաժարի միջազգային համայնավարական շարժումը վարելէ: Ընդդիմադիր հոսանքին բոլոր անդամները հրաւիրուած են հրապարակաւ դէմ արտայայտուիլ Օսովսքիի խմբակին, այլապէս պիտի հրաժարին:

.*. Իտալիոյ մէջ ալ երեք համայնավար երեսփոխաններ մէկ տարի կախակայման դատապարտուեցան, իբրեւ անհնազանդ:

Երեսփոխաններ իրար կը սպաննեն

Մեքսիկայի մէջ, աթոռներու բաշխման առթիւ կռիւ ծագելով, քանի երեսփոխաններ իրարու դէմ ելան եւ երեքը սպաննուեցան:

12 Սեղանաւորներ գնդակահարուած

Մարաջախտ Զանկ Զօլին, Մանչուրիոյ ամենակալ տէրը, մահապատժի ենթարկեց 12 սեղանաւորներ, որոնց եօթը միլիոնատէր, իբրեւ շահադէտ: Դիկտատորը խիստ հրամաններ տուած է դրամի շահադիտութիւնը խափանելու համար: Տասներկու մահապարտները մայրաքաղաքին՝ Մուքտէնի մէջ ձերբակալուած էին:

ԼՈՒՍԻՆ ԱՑՎԱԶԵԱՆ

ԵՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԳԱԼԻԿԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն — Վիէն

15 Օգոստոս 1926

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆԹ-ԷՎԷՔԻ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ Օգոստոս 29, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հայ Ժողովրդային Լսարանի մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ յառաջիկայ չորեքշաբթի, Օգոստոս 25 երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Կուս. Դասընթացքի հերթական դասախօսութիւնը 28 Օգոստոս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café du Métroի վերնայարկը, Métro Odéonի դիմաց: Նիւթն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը: Կը դասախօսէ Ընկ. Վրացեան:

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ 28 Օգոս. ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ժողովը՝ յառաջիկայ Ուր. իրիկուն ժամը ճիշտ 8ին, «Քաֆէ տը լ՚Էսթի» սրահը: Կը հրաւիրուին բոլոր որբերը եւ համակիրները:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հայ Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր կիրակի, 22 Օգոստոս, ժամը ճիշտ 10ին հայկական սրճարանը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները այսօր ընդհ. փորձի կը հրաւիրուին Պակաթէլի դաշտը ժամը ճիշտ 3ին: Կը հրաւիրուին նոյնպէս Պէլվիլի եւ Արժանթէօյլի մասնաճիւղի խաղացողները:

Պ. Կ. ՇԷՔԷՐԵԱՆԷ կը խնդրուի խմբագրատուն հանդիպիլ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լուսանկարիչ Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

Մարսիլիա կը գտնուի մինչև Օգոս. 28: Ահաւասիկ լաւագոյն առիթ մը, սիրուն լուսանկարներ ունենալու, ընտանեկան, խմբական եւլն.:

Հասցէ՝ 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ Ս. Մ.— Ստացանք Բ. Ա.ի նամակներ:

ՊՐԻՆԵՕԼ, Ե. Կ.—Ստացանք 40 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆՍ, Ն. Ս.— Ստացանք 38 ֆրանք:

ԼԸ ՔՐԷՕԶՕ, Ա. Ք.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԹԱՒՐԻԶ, Ս. Խ.— Ստացանք վեցամսեան. ղրկեցինք:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ա. Թ.— Ստացանք 10 ֆրանք:

ԿՐԱՍ, Ա. Վ.— Ստացանք 130 ֆրանք:

ԼԱՆՍԷՅ, Գործ.— Ստացանք 175 ֆրանք:

ՄԵԼԱ, Ս. Հ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ծ.— Ստացանք 95 ֆրանք Գ. Պ.ի եւ Ա. Կ.ի բաժնեգիները: Ցանկը շուտով կը ղրկենք:

ԼԸ ՓԷՐԷՕ, Յ. Ը.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԼԱ ՍԷՅՆ, Յ. Ո.— Ստացանք 22 ֆրանք. փոխեցինք:

ՎԻԷՆ, Գ. Պ.— «Յայտարարութեան գինն է 20 ֆրանք:

ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Երկրորդական ուսում առած մասնագէտ եւ տարիներու փորձառութիւն ունեցող խղճամիտ եւ կարող ուսուցիչ մը որ Լիոն նոր հաստատուած է, պատրաստ է հայ տղոց համար ստանձնելու ֆրանսերէն եւ հայերէն, ինչպէս նաեւ մաթեմաթիքի (ուսողութիւն եւ երկրաչափութիւն) եւ գիտութիւններու (բնագիտութիւն եւ բնալուծութիւն) դասեր, տեղական ֆրանսական լիսէներուն մուտքի քննութեանց պատրաստելու համար զիրենք: Մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար դիմել, Լիոն, 75, Ave. Berthelot, Թ. Ա. սկզբնատառերով:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանի Բէօչ-Անի գիւղացի Վարդան Աբրահամեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին նոյն գիւղացի Լեւոն Մարտիրոսեանը, որ տարի մը առաջ Տիթրօյիթ (Ամերիկա) քաղաքը կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Sétrag Alixanian, 2, Rue des Fossés-Saint-Jacques. Paris 5: Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսողութեան (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւլն.:

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm. Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

ԳՐԱՎԱՃԱՌ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՊԱԼԵՆՑ

Պատիւ ունի յայտարարել յարգոյ հասարակութեան թէ իր գրատունը հաստատած է Փարիզ:

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ եւ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐՈՒ

Պ. Պ. հեղինակներ եւ հրատարակիչներ կրնան իրենց երկերէն մերմօտ կեդրոնացնել՝ իւրաքանչիւր ամիս վաճառուածներուն փոխարժէքը ստանալու պայմանաւ:

Գրատանս լիակատար գրացուցակը մամլոյ տակ է:

Հասցէ P. BALENTZ.

208 bis Rue Lafayette Paris (10e).

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Շինութեան մէջ աշխատելու համար իբր մշակ՝ հող, փայտ եւլն. կրելու համար, գոհացուցիչ օրականով: Դիմել թերթիս գրաշարներէն Հ. Սրապեանի:

ՓՈՐՁԱՌՈՒ ՀԱՇՈՒԱԿԱԼ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹՂԹԱԿԻՑ ՄԸ տրամադրելի ժամեր ունի կէս օրէ վերջ: Առաջնակարգ réferences: Դիմել խմբագրութեանս Ա. Ա. սկզբնատառերով:

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	170	15
Տոլար,	Dollar	35	00
Մարք (ոսկի)	Mark	8	80
Թրքական թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	158	—
Մէճիտիէ	Médjidié	15	—
Լէվա 100 հատը	Léva	27	—
Տրախմի »	Drachme	42	—
Լիր » »	Lire	111	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	121	25
Զուիցր. »	Frc. Suisse	712	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	178	—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4500	—
» II	»	3200	—
» III	»	3000	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ
1926
25 AOUT 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 167 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ԱՆԱՐԻՒՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՏԱՊԱԼԷ ՓԱՆԿԱԼՈՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

Փոքր Ասիոյ աղէտաբեր պարտութենէն ի վեր, կարելի չեղաւ ամուր իշխանութիւն մը հաստատել Յունաստանի մէջ:

Օր նոր վարիչ նոր: Մէկէ աւելի մարդիկ հմայք ունին բանակին եւ ժողովուրդին մէջ, եւ փոխն ի փոխը կը տապալեն իրար, յաճախ քանի չորս ժամուան մէջ: Այս փոթորիկներուն գլխաւոր ազդակը զօրքն է, որ նոյնքան փութկոտութեամբ կը յարի մէկուն եւ միւսին: Այս բոլորին մէջ, կրաւորական դեր մը ունի հայրենիքին բուն տէրը, ժողովուրդը, որուն անունով կը գործեն աշխարհի բոլոր վարիչները: Փանկալոս, գահընկէց դիկտատորը, որ անկումէն քանի մը ժամ առաջ բուռն սպառնալիքներ կ'ընէր ընդդիմադիրներուն, աջ-ձախ աքսորելով անոնց պետերը, վերջերս կը յայտարարէր. «Զիս երկրին գերագոյն իշխանութեան բարձրացնելով, յոյն ժողովուրդը լոելայն ամէն իրաւունք տուաւ ինծի: Ես իրաւասութիւն չունիմ ուրիշին փոխանցելու այդ իրաւունքները»: Ու տիրաբար կը վարէր գործերը, 1925 Յունիս 27էն ի վեր: Ամէն օր կը պրկուէր լղթան: Շատոնց փակուած էր Խորհրդարանը, իսկ մամուլի ազատութիւնը այնքան սեղմուեցաւ, որ կարելի չէր տող մը քննադատութիւն գրել առանց պատժուելու: Առաջին անգամ, 1925 Յունիս 15ին, երբ յեղափոխութեան ազդանշանը տուաւ Սելանիկէն, կը հաւաստէր թէ նպատակ չունի դիկտատորութիւն հաստատելու, բայց, իբրեւ ուժեղ անհատականութիւն, դէպի հոն կ'երթար: Իր ամբողջ պաշտօնավարութեան ընթացքին ալ, աչքի զարկած է իր վճռականութեամբ: Տիրաբար գործելու ձգտումը յանգեցաւ դիկտատորութեան հռչակման (1926 Յունուար 3), եւ Փանկալոս դարձաւ թէ Յունաստանի հանրապետութեան նախագահը եւ թէ իրական վարիչը: Այն ատրիճան որ, երբ յատկապէս Փարիզէն կը կանչէր Վէնիզելոսեան Զօր. Փարասքէվոփուլոսը, վարչապետութեան համար, յանկարծ մէկդի դրաւ զայն, տեսնելով անոր անկախ կեցուածքը: Ինք առանձնապէս խանդավառուած էր Մուսոլինիի յաջողութիւններով, եւ անկեղծօրէն կը հաւատէր թէ պիրկ ու կտրուկ միջոցներով միայն կարելի է վերակենդանացնել Յունաստանը: 1922ի պարտութենէն յետոյ, բացառիկ ճիգեր թափեց բանակը վերակազմելու եւ յարգանք ներշնչելու յաղթական Թուրքերուն, որոնք վերջերս չափազանց կասկածով կը դիտէին իր շարժումները, մանաւանդ Իտալիոյ հետ մերձեցումէն յետոյ: Եւ տակաւին անցեալ շաբթու, քէմալական թերթերը իրար անցեր էին, իմանալով անոր վերջին գործը, յոյնեւսերպ համաձայնութիւնը:

Հակառակ իր մասնակի յաջողութիւններուն, արկածալի էր իր բռնած ճամբան, մանաւանդ Յունաստանի պէս հնոցի մը մէջ, ուր այնքան դիւրավառ կիրքեր եւ անյագ փառասիրութիւններ կան: Եւ ահա մէկ հարուածով կը տապալի իր իսկ ընկերներուն ձեռքով:

Անծանօթ մը չէ նոր վարիչը, Զօր. Քոնտուլիս: Ինքն ալ կը պատկանի զինուորականներու այն սերունդին որ կը ճգնի մաքրել պարտութեան արատը, եւ նոր եռանդ ներարկել յուսաբեկ ժողովուրդին: Ինչպէս կ'երեւայ իր յայտարարութիւններէն, փոփոխութիւն չպիտի կատարուի արտաքին քաղաքականութեան մէջ, եւ հաւանական է որ աւելի ուժ տրուի դրացիներու հետ մերձեցման քաղաքականութեան: Յեղափոխութեան նպատակն եղած է ջնջել դիկտատորութիւնը, անհետացնելու համար դժգոհութեան պատճառները, որոնք շատ խոր են եւ հիմնական կարգադրութիւններ կը պահանջեն:

Տակաւին կանուխ է, հին եւ նոր վարչութեանց տարբերութիւնները երեւան հանելու համար: Կը բաւէ ըսել որ, Յունաստան կ'ապրի ճակատագրական շրջանի մը մէջ, եւ դեռ չէ գտած այն հաստատ ճամբան, որ պիտի խաղաղեցնէ ներքին կիրքերը: Եկող-գացող վարիչները երդում կ'ընեն հանրապետութեան անունով, բայց արքայականները միշտ ալ յոյսի նշոյլներ կը տեսնեն իւրաքանչիւր ցնցումի առեն:

Ինչպէս ըսինք, շատ խոր են դժգոհութեան պատճառները: Փոքր Ասիոյ փլուզումը ոչ միայն խախտեց Յունաստանի միջազգային դիրքը, այլ եւ ստեղծեց գաղթականութեան հոգ մը, որուն ծանրութեան չեն դիմանար ամէնէն ուժեղ կամքերը: Հին Յունաստանը կը մնայ իր պատեանին մէջ քաշուած եւ արքայական, իսկ ազատագրուած նահանգներու բնակչութիւնը, որ աւելի ստուարաթիւ է և կենսունակ, չի հանդուրժեր պարտութեան եւ կը խլրտի «Մէգալօ Իտէա»ի ծրագիրներով: Եւ Աթէնք տակաւին չունեցաւ իշխանութիւն մը որ կարենար գոհացնել ե'ւ մէկը ե'ւ միւսը:

Եւ չունեցաւ վարչութիւն մը, որ վստահ ըլլար իր տեւականութեան վրայ:

Զօր. Քոնտուլիս նոյնքան ուժեղ է որքան իր բանտարկած դիկտատորը. բայց անհատական հեղինակութիւնները անբաւական են դարմանելու միացող վէրքերը: Շ.

ՆՈՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՓԱՆԿԱԼՈՍԸ ԵՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը, առտուան ժամը 3ին Աթէնքի պահակազօրքը յանկարծ ոտքի կանգնելով, տապալած յայտարարեց Փանկալոսի վարչութիւնը եւ իբրեւ պետ հռչակեց նախկին նախարար Զօր. Քոնտիլիսը: Ո'չ մէկ արիւնահեղութիւն: Քոնտիլիս անձամբ գնաց պատերազմական նախարարութիւնը եւ ձերբակալել տուաւ պատերզմ. նախարար Զէրուլիսը: Հանրապետական պահակազօրքը խանդավառութեամբ ողջունեց իր նոր պետը եւ գրաւեց պատերզմ. նախարարութիւնը: Միեւնոյն ժամուն գրաւուեցան միւս հանրային պաշտօնատուները, մէջն ըլլալով վարչապետարանը եւ զօրանոցները: Այս գրաւումները վերջանալուն պէս զօր. Քոնտիլիս հեռագիր մը ուղղեց ծովակալ Քոնտուրիօթիսի, հրաւիրելով զինքը, որ իբրեւ հանրապետութեան օրինաւոր նախագահ, վերագրաւէ իր աթոռը, քանի որ «բանակը ջնջած է տիրող վատթար բռնակալութիւնը»: Քիչ ետք օդային տորմիղներ Յունաստանի բոլոր քաղաքներուն մէջ ցրուեցին զօր. Քոնտիլիսի պաշտօնական յայտարարութիւնը, որով կը խոստանայ 1.— Զօրացնել ազգային ուժերը, 2.— Ամրապնդել ազգային ելեւմուտքը, 3.— Ջնջել ամէնէն անհրաժեշտ նիւթերու վրայ դրուած տուրքերը, 4.— Վերահաստատել ժողովրդական ազատութիւնները եւ 5.— Ծովակալ Քոնտուրիօթիսը նախագահ նշանակել, 6.— Կազմել ժողովուրդին վստահութիւնը վայելող նոր դահլիճ մը. 7.— Շուտով նոր ընտրութիւններ կատարել:

Յայտարարութիւնը կ'աւելցնէ թէ բանակն ու նաւատորմը վերջ տուին Փանկալոսի իշխանութեան, որ 1925 Յունիսէն ի վեր կը տեւէր, եւ որ փոխանակ ժողովուրդին վիճակը բարելաւելու, կը ձգտէր բռնապետութեան տակ պահել զայն:

Զինուորական այս խաղաղ յեղափոխութեան պահուն Փանկալոս կը հանգստանար Եգէականի Սփէցայ կղզիին իր ամառանոցին մէջ: Անմիջապէս օդանաւեր եւ թորփիլանաւեր ղրկուեցան Սփէցայ, ձերբակալելու համար զինքը: Փանկալոս փորձեց օդանաւով փախչիլ, բայց չյաջողեցաւ: Կղզիին ոստիկանապետը, իր առած հրամանին վրայ, ձերբակալեց Փանկալոսը եւ զայն յանձնեց «Փէրկամօս» թորփիլահալածին հրամանատարին: Սակայն այս վերջինը Փանկալոսի կողմը բռնելով, թորփիլանաւը փոխանակ Պիրէոն առաջնորդելու, տարբեր ուղղութեամբ քշեց: «Լէօն» թորփիլահալածն ու «Քիլքիս» զրահաւորը, ինչպէս նաեւ երեք օդանաւեր ճամբայ հանուեցան «Փէրկամօս»ը հետապնդելու, եւ ի հարկին զայն ընկղմելու համար: Ասոնք յաջողեցան կեցնել «Փէրկամօս»ը եւ ձերբակալեցին Փանկալոսը, որ հիմա բանտարկուած է Աթէնքի զինուորական հիւանդանոցին մէջ, իր վեց հետեւորդներով:

Քոնտիլիս յայտարարեց թէ Փանկալոս եւ բոլոր նախարարները պիտի դատուին արտակարգ զինուորական ատեանի մը առջեւ, իրենց բռնապետական ընթացքին համար: Եւթաքսիասի դահլիճին անդամներէն ոմանք եւ կարգ մը բարձրաստիճան զինուորականներ ձերբակալուեցան: Աթէնքի արուարձանը Լիքապիթթիւս բլուրին վրայ ջոկատ մը զինուոր ուզեց դիմադրել, բայց շուտով զինաթափ եղաւ:

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ժողովուրդը բոլորովին անտարբեր է. միայն թերթերը գոհունակութիւն կը յայտնեն, որ վերջի վերջոյ պիտի կրնան ազատ արտայայտուիլ:

⁂ Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ ոեւէ փոփոխութիւն չպիտի մտցուի եւ անցեալ շաբաթ ստորագրուած սերպեւհելլէն դաշնագիրը շուտով պիտի գործադրուի:

Ֆրանսական մամուլը գոհ է այս փոփոխութենէն, որովհետեւ Քոնտիլիս ճանչցուած է իբրեւ ֆրանսասէր եւ վէնիզելօսեան:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Մինչեւ Թերթս մամուլը դրուած պահուն լուր չկար իթթիհատի գլխաւոր վարիչներուն դէմ տրուած վճիռներու մասին:

Պոլսոյ վերջին թղթաբերով հասած թերթերուն համաձայն, Անկախութեան դատարանը այնքան ալ գոհ չէ հարցաքննութեանց արդիւնքէն: Ամբաստանեալներէն շատերը չեն ըսեր իրենց ամբողջ գիտցածը: Մասնաւոր կասկածներ կան Արտահանի երեսփոխան Հիլմի պէյի մասին, որ Գարա Քէմալի մտերիմն էր եւ զայն վերջին տեսնողը եղած է, եւ սակայն կ'ուրանայ ամէն բան:

Օգոստոս 17էն 19 դատուեցան Միլլի Թիճարէթ ընկերութեան հաշուակալ Իհսան Ֆեհմի, որ յայտնեց թէ Գարա Քէմալ ուզած ատենը դրամ կը քաշէր, երբեմն 3000, երբեմն 5000, իսկ անհետացումէն 4-5 օր առաջ 7000 ոսկի քաշած էր: Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Ալի Րիզա պէյ, յայտարարեց թէ Գարա Քէմալ 60-70,000 ոսկիի բաժնետոմս ունէր դրամատան մէջ: Իրարու ետեւէ հարցաքննուեցան զանազան պաշտօնեաներ, եւ Գարա Քէմալի գործակիցները, անոր գաղտնիքները իմանալու համար: Բռնակիրներու պետ Քիւրտ Սալիհ Րէիս, որ Թալէաթի մտերիմն էր եւ 10,000 հոգի ունի հրամանին տակ, կցկտուր պատասխաններ տուաւ. «Արհեստաւորները կանչեցին, ըսին թէ երկիրը Հայերուն տրուած է... Հայերուն պէյլիկ տուլին ըսելով խաբած էին զիս»:

Հարցաքննուեցան նաեւ Մերսինի նախորդ երեսփոխան Սէլահէտտին պէյ եւ Աւնի պէյ, որոնք անպարտ արձակուած էին Իզմիրի մէջ:

⁂ Գարա Քէմալը իր տան մէջ պահող Էնվէր պէյ յայտարարեց թէ փախստականը կ'ուզէր անգլ. դեսպանատունը ապաստանիլ եւ անոր միջոցաւ արտասահման անցնիլ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊՏԻՒԼ ԳԱՏԷՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Էնկիւրիի նախկին կուսակալ Ապտիւլ Գատէր, որ Իզմիրի մէջ ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած էր եւ մինչեւ այսօր փախստական կը մնար, առջի օր Պուլկարիա անցնիլ փորձած ատեն ձերբակալուած է Գըրք-Քիլիսէի մէջ:

"ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԶԱՒԵՑՏԸ

Երկու շաբաթէն Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը Ժընեւի մէջ կը գումարէ իր տարեկան նիստը: Ինչպէս յայտնի է, Թուրք կառավարութիւնը մինչեւ հիմա առանց պատասխանի թողուցած եւ կամ խուսափողական պատասխաններ տուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Հայերու «լքեալ» կալուածներուն համար եղած դիմումներուն: Այս անգամ, կացութիւնը փրկելու համար, Էնկիւրի «նոր հրահանգ»ներ տուաւ Պոլսոյ «լքեալ» գոյքերու վարչութեան, որպէսզի Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան թուականէն՝ 1924 Օգոստոս 6էն ետք գրաւուած գոյքերը վերադարձուին: Թուրք թերթերը առաջին օրէն դէմ արտայայտուեցան այս նոր հրահանգին եւ անպատեհութիւններ ցոյց տուին: Պոլսէն եկած վերջին թերթերը ցոյց կուտան արդէն թէ Թուրք կառավարութեան ըրածը պարզ աճպարարութիւն է: Այսպէս, նոր հրահանգին վրայ բազմաթիւ հայ փոխանորդներ իրենց փոխանորդեալներուն անունով «լքեալ» գոյքերու տնօրէնութեան դիմած եւ այդ թուականէն վերջ գրաւուած կալուածներու վերադարձուիլը պահանջած են: «Միլլիյէթ» կ'ըսէ թէ նոյնիսկ կարգ մը Հայեր պահանջած են յիշեալ թուականէն ի վեր «լքեալ» գոյքերու վարչութեան կողմէ գանձուած վարձքերն ու ծախուած շարժուն գոյքերու փոխարժէքը: Յիշեալ վարչութիւնը ո'չ միայն մերժած չէ ըրած այս պահանջները, այլ և յայտնած է թէ «մինչեւ այդ կալուածներուն իրենց տէրերուն կամ անոնց փոխանորդներուն վերադարձուիլը անցնելիք ժամանակամիջոցին պատկանող վարձքերն ալ ինք պիտի գանձէ և պետական գանձին իբր հասոյթ պիտի արձանագրէ»:

Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ ասոնք անմիջապէս լրացուելիք այնքան պարզ բաներ չեն: Երբ «լքեալ» գոյքի մը վերադարձուիլը պահանջուի, «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը նախ գոյքին թղթածրարը գտնելով պիտի ուսումնասիրէ, ապա գաղտ նոր քննութիւն ալ պիտի կատարէ՝ վստահ ըլլալու համար թէ որոշապէս յիշեալ թուականէն վե՞րջ գրաւուած է. յետոյ խնդիրը պիտի տեղեկագրէ Էնկիւրի՝ ելմտական գործավարութեան, ուրկէ գալիք պատասխանին համաձայն գործողութիւն պիտի կատարուի: Իսկ այս քննութիւններն ալ 3-4 ամիսէն առաջ կարելի չէ եղեր աւարտել: Մինչ այդ, լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը պիտի շարունակէ առաջուան պէս վարձու տալ այդ կարգի կալուածները:

⁂ «Հայ քօմիթէճիներու կողմէ նահատակուած» Իթթիհատականներու ընտանիքները դիմած են «լքեալ» գոյքերու վարչութեան, պահանջելով որ գործադրուի Ազգ. Ժողովի որոշումը 20,000 ոսկի արժէքով հայապատկան կալուած տրուելուն մասին: «Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը սկսած է պատրաստել տրուելիք կալուածներու ցանկը:

Ցոյցեր Փանկալոսի դէմ

Երբ Փանկալոս ինքնաշարժով Աթէնք բերուեցաւ, գաղթականները զայրոյթով յարձակում գործեցին և կ'ուզէին բզիկ բզիկ ընել, և սակայն ոստիկանութիւնը արգիլեց:

⁂ Եորկիոս Բ. Թագաւորը Անգլիոյ մէջ դէպքերու ելքին կը սպասէ և կը յուսայ շուտով Աթէնք վերադառնալ իբրեւ թագաւոր...:

Զինովիեվ նորէն պատժուած

Մոսկուայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Սթալին որոշած է Գ. Ինթէրնասիոնալի նախագահութենէն ալ հեռացնել Զինովիեվը, որ արդէն վտարուած էր Քաղաքական Բիւրօի անդամակցութենէն: Զինովիեվ կովկաս կը գտնուի այս միջոցին արձակուրդով: Իր ամէնէն իրաւասու յաջորդը կը նկատուի Պուխարին. բայց Սթալին կ'ուզէ եղեր վարիչ յանձնախումբ մը ընտրել, որ մեծապէս պիտի զեղչէ Գ. Միջազգայինի ծախքերը, մանաւանդ արտասահմանի մէջ:

Խլրտումները կը շարունակուին կոմկուսի մէջ:

⁂ Թերթերը կը հաւաստեն թէ Քամենեֆի պաշտօնանկութեամբ խախտած է նաեւ Թրոցքիի դիրքը: Այս վերջինը այժմ կը մնայ միակ ընդդիմադիր ներկայացուցիչը քաղաքական Բիւրօին մէջ եւ եթէ կը հանդուրժեն իր ներկայութեան, պատճառը այն է որ թանկագին ծառայութիւններ մատուցած է յեղափոխութեան շրջանին: Կ'ըսուի թէ Քամենեֆ Լոնտոնի դեսպան պիտի նշանակուի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ
ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐԼԻՆ, 22 Օգոստոս

Գերման-ֆրանսական հակամարտութիւնը երկար տասնամեակներու պատմութիւն ունի։ Մասնաւորաբար 1870-71ի ֆրանք եւ փրուսական պատերազմէն ետքը սուր հանգամանք առաւ այդ հակամարտութիւնը. Թունաւորելով ոչ միայն դրացի այդ երկու մեծ ժողովուրդներու փոխադարձ յարաբերութիւնները, այլ եւ մշտավառ վիճակի մէջ պահելով ամբողջ Եւրոպայի քաղաքական կեանքը։ Փոխ-վրէժի ոգին կէս դար շարունակ կենդանի պահուեցաւ 1871ին պարտուած Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ որ Մեծ Պատերազմը գոհացում տուաւ։. Հակառակորդը պարտուած, Ալզաս Լօռէնը վերագրաւուած։ Բայց թէ խսկապէս շատ բա՞ն շահեցան յաղթականները — աւելի քան հարցական ու կասկածելի դարձած է այդ կէտը, դատելով յետ պատերազման իրականութենէն։ Փաստն այն է որ, Գերմանիա, հակառակ իր պարտութեան պատերազմի դաշտին վրայ, հակառակ Ռուրի անյաջողութեան եւ իր դրամի ահաւոր անկման, ընդամէնը երեք տարուան ընթացքին, յաջողեցաւ մեծապէս վերահաստատել իր քաղաքական դիրքը միջազգային կեանքին մէջ։

Այսօր ալ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունին — ինչպէս առաջ Ֆրանսայի մէջ— փոխվրէժի կողմնակիցներ, այսօր ալ գերման շատ մը շրջաններ կ'երազեն վերագրաւել Ալզաս-Լօռէնը, զոր կը համարեն իրենցը, հարազատը։ Բայց պէտք է ըսել, որ փոքր է այդպէս դատողներու թիւը այս երկրին հոծ զանգուածներուն մէջ։ Իրերահասկացողութեան, փոխադարձ շահերու գիտակցութեան գաղափարն է, որ տարուէ տարի կը զօրանայ գերման հասարակութեան եւ անոր ղեկավար շարքերուն մէջ։ Կ'ուզեն մի անգամ ընդմիշտ վերջ տալ դարերու թողած տխուր ժառանգութեան — ֆրանք եւ գերմանական ատելութեան եւ հակամարտութեան — եւ նոր ուղիներ գտնել բարի դրացնութիւնը, փոխադարձ շահերը պաշտպանելու համար մէկ կողմէ, եւ — ընդհակառակը — հակամարտութեան ազդակները աստիճանաբար մեղմելու եւ վերջնապէս վերացնելու համար միւս կողմէ։

Ցակաւին պատերազմէն առաջ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունէր ամբողջ հոսանք մը, բաղկացած ա•

Ցակաւին պատերազմէն առաջ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունէր ամբողջ հոսանք մը, բաղկացած առաւելապէս ընկերվարական եւ խաղաղասիրական տարրերէ, որոնք ջերմ պաշտպաններ էին — եւ այժմ ալ են— ֆրանքեւ-գերմանական տեւական համաձայնութեան։ Անոնք լաւ կը գիտակցէին, որ Եւրոպայի եւ մարդկութեան պատմութիւնը բոլորովին այլ ընթացք պիտի առնէ, եթէ իրականութիւն դառնայ այդ ծրագիրը։

Նոյն այդ գաղափարը, աւելի լայն շրջանակներու մէջ, կը պաշտպանէ նաեւ վերջին 2-3 տարիներու սկսուած եւ մանաւանդ գերմանախօս երկիրներու մէջ մեծ ոյժ եւ ծաւալում ստացած համեւրոպական շարժումը, որ կը ձգտի Եւրոպայի արդի տնտեսավարութեան եւ քաղաքական կեանքին արմատական բարեփոխութեան։ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ.

աՀա՛ այդ շարժման վերջնական նպատակը։ Այս վերջնական նպատակի իրագործման առաջին փուլերէն մէկը պիտի ըլլայ՝ մաքսային միութիւնը։ Բայց ատկէ ալ առաջ կարեւոր պայման է, որ եւրոպական ցամաքամասին ամէնէն մեծ եւ ամէնէն աւելի շահագրգռուած երկիրները՝ Ֆրանսա եւ Գերմանիա նախապէս համաձայնին տնտեսական գետնի վրայ, մասնակի խնդիրներու շուրջ, սերտ գործակցութիւն։

Ահա այսպիսի ձեռնարկի մը յաջողութիւնն է, որ տեղի ունեցաւ վերջերս։ Կ'ակնարկենք առաջին՝ ֆրանքեւ-գերմանական պայմանագրին, եւ երկրորդ՝ ֆրանքեւ-գերմանական խոշոր թրըսթի մը կազմակերպութեան, որու մէջ պիտի կեդրոնանայ երկու երկիրներու ալ երկուստեք արդիւնաբերութիւնը եւ ճարտարարուեստը։ Ե'ւ մէկը, եւ միւսը հիմնական նշանակութիւն ունին երկու կողմերուն համ. անխտիր եւ կոչուած են առաջնակարգ ազդակներ հանդիսանալու՝ ապագային այս երկու երկիրներու քաղաքական յարաբերութիւնները եւս արմատական փոփոխութեան ենթարկելու գործին մէջ։ Հեռու չէ անշուշտ ժամանակը, երբ ասպարէզ պիտի գայ ուրիշ խոշոր թրըսթ մը, որ իր մէջ պիտի կեդրոնացնէ այդ երկու երկիրներուն ներկերու ճարտարարուեստը։ Այս վերջինը, արդէն իսկ շատ զարգացած է Գերմանիոյ մէջ։ Այս օրերս այդ ճիւղին պատկանող շարք մը ձեռնարկներ միանալով, կազմեցին մեծ նոր եւ հսկայ թրըսթ մը ամէնէն մեծը Գերմանիոյ մէջ, մէկ միլիառ եւ 100 միլիոն ոսկի մարքի դրամագլուխով։

Թէ առեւտրական պայմանագիրը եւ թէ երկաթի ճարտարարուեստին միացումը երկար ժամանակէ ի վեր նիւթ կը կազմէին ֆրանքեւ-գերմանական յարաբերութեանց, մինչեւ որ յաջող ելքի մը յանգեցան։ Երկու երկիրներու ալ հեռատես քաղաքագէտները, մանաւանդ տնտեսական-ճարտարարուեստային կեանքի վարիչները շատոնց կը գիտակցէին ատոր անհրաժեշտութիւնը։ Ցակաւին Ռուրի գրաւման առաջին շրջանին խօսք կար այդ մասին։ Այն ինչ որ այն ատեն փուանքառէ բռնի եւ միակողմանի կ'ուզէր իրագործել, Ռուրը եւ անոր ածխահանքերը ձեռք ձգելով, որ այնչափ անհրաժեշտ են ֆրանսական մետաղի ճարտարարուեստին համար, այժմ կ'իրականանայ փոխադարձ համաձայնութեամբ, երկու կողմերու ալ շահերը նկատի առնելով։ Եւ եթէ աւելցնենք, որ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ ճարտարագործական այս մերձեցմանը յարած են նաեւ Պելճիքան եւ Լիւքսեմպուրկը, աւելի ակներեւ կը դառնայ կատարուած համաձայնութեան մեծութիւնը։

Առանց մտնելու այդ համաձայնութեան զուտ նիւթական-դրամատիրական մանրամասնութիւններուն մէջ, կարելի է հաստատապէս պնդել որ ան կոչուած է նոր էջ մը բանալու գերման-ֆրանսական յարաբերութեանց պատմութեան մէջ։ Ակներեւ է որ, թէ Գերմանիոյ եւ թէ Ֆրանսայի մէջ. օրէ օր ամուր հող կը գտնէ այն գիտակցութիւնը թէ՝ փոխադարձ հակամարտութենէ

կը տուժեն երկու կողմերն ալ անխտիր, թէ՝ անոնց գժտութիւնը թերեւս շահաբեր է ուրիշ զօրաւորներու համար, որոնք կը սրեն ու իրենց օգտին կը շահագործեն այդ գժտութիւնը, բայց ոչ երբեք՝ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի համար։

Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ տնտեսական մերձեցման չի կրնար օր մը չհետեւիլ նաեւ անոնց քաղաքական մերձեցումը։ Իսկ այդ գրաւական մըն է այս ցամաքամասին տեւական խաղաղութեան համար։

ԱԶԳ. ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ՄՍԽԵՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ԱԹԷՆՔ, 14 Օգոստ.

Ժամանակին հաղորդած էի ընկեր Մ. Դարբինեանի եղերական սպանութիւնը։ Ոճրագործը ձերբակալուած կը մնայ։ Մ. Դարբինեանի պարագաները ջանք չեն խնայեր ոճրագործը պատժել տալու համար։ Իսկ ռամկավար-հնչակհօկ «պլօք»ը եւ անկէ ծնունդ առած մաքսանենգ վարչութիւնը առանց վերապահութեան կ'օժանդակէ ոճրագործին, թէ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։ Ատենապետ Պ. Կ. Աղասեան ազգային սնտուկէն «ազգասիրաբար» գումարներ կը ծախսէ այս նպատակով։ Այդ փաստաբաններէն մէկը, դեռ անցեալ օր դիտել կուտար. (ի հարկին անունն ալ կրնամ տալ).—

— Եղբայր, դուք բնաւ աւելի դրամ տալ չէք ուզեր եւ աղքատ էք, մինչդեռ անոնք առատ դրամ ունին եւ կը ծախսեն. թէեւ իրենց դատը կորսուած է, քանի որ ոճրագործը ոստիկանութեան մէջ իր առաջին հարցաքննութեանը ատեն շատ որոշ խոստովանութիւններ ըրած է»։

Ահա թէ ինչ գործեր կը հետապնդէ մեր հռչակաւոր վարչութիւնը, երեսի վրայ ձգելով կենսական հոգեր։

Նորէն սկսած է հնչել Ներգաղթի փողը, Պ. Շահվէրդեանի վարձկանին բերնով։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Պաղեստինի Արաբները կը պատրաստուին մեծ համագումարի մը, որ տեղիպիտի ունենայ մօտ օրէն։ Նախապատրաստական ժողովի մը մէջ Արաբ գործադիր մարմնի նախագահ Մուսա Քեազիմ փաշայի պաշտօն յանձնուեցաւ բոլոր պատրաստութիւնները տեսնելէ վերջ համագումարը հրաւիրել։ Ներկայ պիտի ըլլան հարիւր պատգամաւորներ։

Հակասիօնական Արաբ կազմակերպութիւնը յիսուն պատգամաւոր պիտի տայ. ազգային կուսակցութիւնը՝ 26, ժողովրդ. եւ գիւղացիական կուսակցութիւնը՝ 12,

Պաղեստինի բոլոր քաղաքներուն մէջ Միւֆթիներուն եւ առեւտրական սենեակներուն աթոռներ պիտի տրուին։

Համագումարը ջնջուած պիտի յայտարարէ Անգլ. գրաւումէն ի վեր հաստատուած բոլոր օրէնքները այն առարկութեամբ թէ ժողովուրդին կարծիքը չէ առնուած։ Նոյնպէս պիտի հակառակին որ Անգլիայէն 4,500,000 ստեռլինի փոխառութիւն մը կընքուի Պաղեստինի համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր Թղթակիցներէն գրել Թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

ՆԱՄԱԿ ԺԸՆԵՒԷՆ

Հայ աշակերտներու պտոյտը դէպի Ալպեանները.— Հայկական երգը Զուիցերիոյ լեռներուն եւ գիւղերուն մէջ. — Սանի մը մահը

Ժընեւի «Հայ Դպրոց»ի սաները արձակուրդի առթիւ օդափոխութեան գացին դէպի Ալպեանները, Մառէքօթ կոչուած գիւղին վերեւ, Մօն-Պլանի դիմացը։

40 հոգի, մօտ հինգ շաբաթ վայելեցին 1200 մեթր բարձրութեան վրայ, հրաշալի կեանք մը։ Կատարեցին երկու մեծ պտոյտներ, մէկը դէպի Մեծ Ս. Պերնար, միւսը Շամօնի՝ Մօն-Պլանի ճիշդ ստորոտը։ Առաջինը չորս, իսկ երկրորդը երեք օր տեւեց։ Անոնցմէ զատ մէկ օր պտտեցան դէպի Սալանֆ եւ Պարպըրինի արուեստական լիճը։ Վերջին պտոյտին ընկերացաւ նաեւ տղոց «Հայրիկ»ը, Պ. Քրաֆդ, կրկնապատկելով ոգեւորութիւնը։ Տղոց զբաղումն էր ընթերցում, գծել, դաս պատրաստել, ժայրեր մագլցիլ եւայլն։ Քանի մը իրիկուններ տղաքը Մառէքօթի մօտ իջնելով տուին պզտիկ համերգներ, ամէն անգամ ծափեր խլելով, գովասանքներ լսելով օդափոխութեան եկող օտարներէն եւ տեղացիներէն։ Պտոյտներէ վերադարձին, բոլորն ալ վառվռուն, ծաղիկներով զարդարուած, յաղթական մուտք մը կը գործէին իրենց ճամբուն վրայ գտնուող գիւղերուն մէջ, գոռացնելով մերթ ընդ մերթ «Ցառա՞ջ նահատակ»ը, «Լուսին չկար»ը, «Մշակ բանուոր»ը եւայլն. տեղացիները փողոց թափուած՝ կը զմայլէին։

Սուգ մը խանգարեց այս մեծ պտոյտին վերջին օրերը։ Դպրոցին սաները դժբախտութիւն ունեցան կորսնցնելու իրենց ընկերներէն Մելքոն Ցէրտէրեանը, որ խնամուելու համար կը գտնուէր Ժընեւի նահանգային հիւանդանոցը։ Խեղճ տղան Զուիցերիա եկած էր 1922 դեկտեմբերին, Պոլսոյ Զուիցերահայ վարժարանի խումբին հետ։ Անկէ առաջ ալ կը գտնուէր Գուլէլիի որբանոցը, ուր առողջութիւնը խանգարուած էր։ Իր վիճակը ուշադրութիւն գրաւելով, անմիջապէս պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուեցան։ 1924ի ամառը փոխադրուեցաւ Լօզան, Տօքթ. Քրաֆդի հիւանդանոցը, ուր մնաց ամբողջ մէկ տարի, կարող բժիշկներու խնամքին տակ։ Անցեալ տարի փորձեց առեւտրական վարժարանը երթալ, սակայն առողջութիւնը արգելք եղաւ։ Օգոստոսին տկարութիւնը աւելի շեշտուած ըլլալով յանձնուեցաւ մասնաւոր բժիշկի մը, յետոյ փոխադրուեցաւ նահանգային հիւանդանոցը, ուր եւ մեռաւ օգոստոս 13ի գիշերը։ Մելքոն Ցէրտէրեան, բացի իր մարմնական ցաւերէն, կը տառապէր նաեւ հոգեպէս, տեսնելով իր ընկերներուն յաջողութիւնները մինչ ինք անկողին գամուած էր ակամայ։

Ցունիսին գնաց Վալանս, երկու եղբայրները եւ քոյրը տեսնելու։ Տղաքը Ժընեւէն շատ հեռու գտնուելով, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, գաղութին, Զուիցերիացի հայասէրներու, դպրոցի տնօրէնուհիին եւ աշակերտի մը ներկայութեան։ Որոշուեցաւ քաղաք վերադարձին մասնաւոր օր մը յատկացնել Մելքոնի յիշատակին եւ ծաղիկներ դնել անոր հողակոյտին վրայ։

ԱՐՇԱԿ

Բաժնեգինդ վճարուա՞ծ է

ՀԱՅԵՐԷ՞Ն ԹԷ ՅՈՒՆԱՐԷՆ

(Նամակ խմբագրութեան)

Կարդացինք ձեր թերթին 926 Ցուլիս 11ի խմբագրականը, Նպաստամատոյցի Որբանոցներուն մէջ խնամուող հայ որբերու ստացած դաստիարակութեան մասին։

Հիմնուելով ձեր թղթակցին տեղեկատուութեանց վրայ, կը գրէք թէ 1926—27 տարեշրջանին համար ամբողջութեամբ պիտի գործադրուի այն ծրագիրը որուն համաձայն բոլոր դասերը պիտի աւանդուին յունարէն, իսկ հայերէնը պիտի ուսուցուի իբրեւ օտար լեզու։ Արդ, ճշմարտութեան անկողմնակալ թարգմանն ըլլալու համար, պէտք է բացարձակապէս շրջել այս խօսքը եւ ըսել. «1926-27 տարեշրջանին համար որոշուած է հայ որբերուն բոլոր դասերը աւանդել հայերէն, իսկ յունարէնը ուսուցանել իբրեւ օտար լեզու»։ Այս որոշումը, զոր կը պարտինք Սիրայի Որբանոցին ընդհ. տնօրէն Մր. Հուայթի, արդէն իսկ սկսած է գործադրուիլ եւ յունարէն լեզուի դասերէն դուրս, բոլոր միւս դասերը հայերէնով կ'աւանդուին Սիրայի մանչերու որբանոցին մէջ։ Ճիշդ է թէ անցեալ դպրոցական տարեշրջանին պզտիկներու առողջապահութեան եւ թուաբանութեան դասերը եւ մեծերու շաբաթական մէկ պահ տեղական աշխարհագրութեան դասը յունարէն աւանդուեցան, բայց Մր. Հուայթ՝ նկատելով որ այդ կերպով աւանդուած դասերը չէին կրնար օգտակար ըլլալ, հրամայեց որ այդ դասերն ալ հայերէն տրուին։ Հոս աւելորդ է քննել թէ ինչո՞ւ համար Նպաստամատոյցի պետերը անցած տարի որդեգրած էին այդ որոշումը։ Այս հարցը բաւական հեռուները պիտի տանէր մեզ. ըսենք միայն որ դժուար է պնդել թէ այս որոշումը տալով՝ Ամերիկացիներուն անմիջական նպատակն եղած ըլլայ օտարացնել հայ որբերը։ Անոնք խիստ գործնական նպատակ մը միայն կը հետապնդէին,— կարելի եղածին չափ շուտ յունարէն սորվեցնել հայ տղոց՝ որպէսզի կեանքի պայքարին մէջ զէնք մը աւելի տուած ըլլան անոնց ձեռքը։ Անոնք որ մօտէն ծանօթ են Ամերիկացիներուն, մանաւանդ միսիոնար Ամերիկացիներու հոգեբանութեան, գիտեն թէ մեր որբերուն օտարացումը այնքան ալ չի հետաքրքրեր զիրենք։

Արդարութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ աւելցնել ի պատիւ մեր յոյն պաշտօնակիցներուն, թէ գոնէ Սիրայի մանչերու որբանոցին մէջ հայ որբերը իրենց ազգէն ուծացնելու ոչ մէկ յայտնի կամ գաղտնի գիտաւորութիւն տեսնուած է իրենց մօտ։ Անոնք շարունակ փափկանկատութեամբ վարուած են այդ հարցին հանդէպ, թէ՝ հայ ուսուցիչներուն եւ թէ իրենց հայ աշակերտներուն առջեւ։

Որբանոցին մէջ հնարաւոր ջանքերն ի գործ կը դրուին մեր տղոց ազգային դաստիարակութիւն մը տալու համար. եւ կարելի է ըսել թէ այս աշխատութիւնն ապարդիւն չի մնար, հակառակ անոր որ կը գտնուինք խիստ աննպաստ պայմաններու մէջ։ Նախ՝ կ'ապրինք մեզի համար օտար միջավայրի մը մէջ, ուր որբանոցէն ներս կամ անկէ դուրս, ուրինչ կայ ազգային, երկրորդ՝ հայ եւ յոյն որբերը կը դաստիարակուին խառն, միեւնոյն յարկին տակ, բան մը որ յաճախ անել կացութեան մէջ կը դնէ ուսուցիչը, յաճախ՝ ընդհանուր հաւաքումներու ատեն ստիպուած ենք տղոց հետ խօսիլ բոլորին համար հասկնալի լեզուով մը, թուրքերէնով, եւ այս տեսակէտով Հայուն չափ յոյն որբն ալ կը տուժէ իր ազգային դաստիարակութենէն։ Վերջապէս, որբանոցին վերին հսկողութիւնը կը գտնուի Ամերիկացիներուն ձեռքը, որոնք, ինչպէս ըսինք, խիստ գործնական նպատակներ միայն կը հետապնդեն, եւ որոնց համար մեր տղոց ազգային դաստիարակութիւնը երկրորդական կարեւորութիւն մը միայն ունի։

Ազգային զգացումը խիստ վառ կը մնայ մեր տղոց մէջ։ Եթէ ձեր թղթակիցը բարեխղճութիւնն ունենար անգամ մը մօտէն հետաքրքրուելու տղոց ներքին կեանքով, անոնց մասնաւոր խօսակցութիւններով ու նախասիրութիւններով, եթէ այցելէր անոնց ննջարանը, որուն պատերը գրեթէ ամբողջութեամբ ծածկուած են ազգային մեծ դէմքերու պատկերներով, դժուար թէ այդ կարգի անճիշդ տեղեկութիւններ հաղորդէր ձեզի։

Այո՛, ձեզի հետ մենք ալ կ'ընդունինք թէ «յամրաբար կը հալին» անոնք, մեր որբերը, բայց ամէն պարագայի մէջ կարելի չէ ըսել թէ Նպաստամատոյցի որբանոցներն ըլլան այդ «հալոցները»։ Ուրիշ տեղ փնտռելու է զանոնք եւ աշխատելու է չէզոքացնել անոնց վնասակար ազդեցութիւնը՝ մէկզի դնելով կուսակցական մտածումները եւ նեղմիտ հաշիւները։

Կ'ըսէք նաեւ թէ պաշտօնէ արձակուած են կարգ մը «զգայուն տարրեր», որոնք «արժանապատուութեան խնդիր ըրած էին մայրենի դաստիարակութիւնը»։ Զեզի հետ մենք ալ կը ցաւինք որ հայ մտաւորականներ պաշտօնէ կը հեռացուին եւ ստիպուած կ'ըլլան անգործ ու թափառական կեանք մը անցնել օտարութեան մէջ, բայց կը կարծենք թէ արդարութեան հակառակ է հայ որբին զգայուն եւ սրտցաւ բարեկամը նկատել միայն անոնք՝ որոնք պարագաներու բերումով գործէ կը հեռանան, իսկ հակառակ պիտակը փակցնել գործի վրայ մնացողներու ճակտին։

Գ. ՊՈՅԱՃԵԱՆ
Սիրա (Յունաստան)

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ՏՈՒՐՔ

Պելճիքա մասնաւոր տուրքեր հաստատեց օտարականներու վրայ։ Այս առթիւ անգլիական մամուլը բուռն պայքար կը մղէ պելժ կառավարութեան այս որոշումին դէմ։ Բացի միջազգային օրէնքի տեսակէտէն, կարգ մը թերթեր Պելճիքայի կը յիշեցնեն այն լայն օժանդակութիւնը զոր Անգլիացիները ըրին Պելճիքացիներուն պատերազմի նեղ օրերուն։

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Պերլինի հնագիտական հիմնարկութիւնը արտօնութիւն ստացաւ Թուրք կառավարութենէն պեղումներ կատարել Անատոլուի մէջ, երեւան հանելու համար Օգոստոս կայսեր տաճարը Էնկիւրիի եւ Զեւսի տաճարը Էզանիի մէջ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

73.— ԱԼՖՈՐՎԻԼ (ՓԱՐԻԶ)

Ալֆորվիլ՝ Փարիզի արուարձաններէն, շոգեկառքով հազիւ քառորդ ժամ հեռու, օդասուն ու հանգստաւէտ գիւղաքաղաք մըն է։ Մօտաւորապէս 1400 հայութիւն կը հաշուենք մեծ մասով այրեր։

Մեր հայրենակիցները տեղին մէջ թուղթի, մետաղի, խողովակի եւ պիւսքիւիի գործարանները կ՚աշխատին օրական 8—9 ժամուայ համար 25—35 ֆրանք ստանալով։ Կիներէն շատեր ալ օրական 8 ժամի համար կը ստանան 13—18 ֆրանք։ Իսկ կարգ մը կիներ իրենց սենեակներուն մէջ կարի գործերով կը զբաղին։ Օրական մինչեւ 40 ֆրանք շահող կայ։ Այրերուն մեծ մասը տեղին մէջ կ՚աշխատի. բայց շատեր Փարիզ Սիդրօէնի եւ Ռընօի գործարանները կ՚երթան։ Գրեթէ բոլորն ալ արհեստաւորներ են եւ 9 ժամ աշխատութեամբ 30—45 ֆրանք կը ստանան։

Մեծամասնութիւն կը կազմեն Չէնկիլէրցիները, մօտաւորապէս 600 հոգի. յետոյ կու գան Միջագիւղցի, Մեծ-Նոր-Գիւղցի, Պրուսացի, Էսկիշէհիրցի, Գըլըճգիւղցի, Պիլէկեցի, Գոնիացի, Սեբաստիացի, Աֆիոն գարահիսարցի, Քէրէմէթցի եւայլն հայրենակիցները։

Բացի քանի մը ամուրի երիտասարդներէ, բոլորը ընտանիքի տէր են, շատեր տուներու եւ պանդոկներու մէջ կը նստին, ամսական 70—150 ֆրանք վճարելով։ Մէկ մասն ալ իրենց սեփական տուներ շինած են։ Տուն շինող հայրենակիցներու թիւը 50ը անցած է։ Կարծես մրցման ելած են։ Ամէնէն պզտիկ շինողը 4—6 սենեակնոց կ՚ըլլայ։

Բաւական թիւով փոքրիկներ ունինք, որոնք ֆրանսական դպրոցներ կ՚երթան։ Անցեալները Կոթական խորհուրդին կողմէ ուսուցչուհի մը ֆրանս. վարժարանին մէջ արձակուրդէն վերջ հայերէնի դասեր կու տար, դժբախտաբար շատ կարճ տեւեց։

Երեք տարուայ ընթացքին 80ի չափ ծնունդ ունեցած ենք. 60ը մանչ, որոնցմէ 10 մեռած են։ 4—5 հատ պզտիկներ ալ հիւանդանոցները կը դարմանուին ձրիաբար։ 30 ամուսնութիւն եղած է։ Մինչեւ ծնունդ տասը եւս պիտի ունենանք, բոլորն ալ հայ աղջիկներու հետ։

Ճաշերը՝ հայկական են եւ միշտ միսով։ Ամուրի երիտասարդներն ալ իրենց ազգականներուն հետ կը ճաշեն։ Ճաշարաններ գացող չունինք։

Ծանր հիւանդութիւններ գրեթէ չունինք։ Կայ Հայ Երիտասարդաց Միութիւն մը, որ մեծ ջանք կը թափէ սեփական հաւաքավայր մը ունենալու։

Վերջերս Հոգի Մասնաճիւղ մըն ալ կազմուեցաւ, որ առաջին օրէն որոմ ցանել սկսաւ։

Կան Դաշնակցականներ, եւ շատ մը համակիրներ, բայց կազմակերպուած չեն։ Ջուտ Չէնկիլէրցիներու միութիւն մը կազմելու ձեռնարկներ կ՚ըլլան։

15—18 հոգի «Յառաջ»ի բաժանորդագրուած են. եւ օրը օրին կը ստանան իրենց թերթերը, իսկ 5 հոգի ալ «Երեւան» ստացողներ կան, բոլորովին ձրի։

Ցեղացիներուն հետ շատ սիրով կ՚ապրինք, մեզի հանդէպ բարեացակամ են։

Ախ. Մկրեան

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամիսներէ ի վեր Խորհրդային Միութիւնը մատնուած էր արտակարգ իրարանցումի, «հարուածային կարգով» կը գործադրուէր «խնայողութեան ռէժիմը»։ Օգոստոս 16ին, խորհրդային եւ կուսակցական բոլոր կազմակերպութիւններուն ղրկուած է ընդարձակ շրջաբերական մը Ռըքօվի, Ստալինի եւ Քուբյըշեւի ստորագրութեամբ։ Այսով տեսակ մը հաշուեկշիռ կը ներկայացուի խնայողութեան պայքարին մասին։ Շրջաբերականին մէջ կը խոստովանին թէ «յաջողութիւնները շատ չնչին են։ Խօսքերը աւելի շատ են, քան գործը… Պայքարը ցոյց տուաւ խորհրդային տնտեկան հիմնարկութիւններու մէկ մասին թմրածութիւնը, «բիւրոքրատիզմ»ը, եւ խնայողութեան սկզբունքներու գործադրութեան խափանումը, միւս մասի նեղմտութիւնն ու ձեւապաշտութիւնը եւ, վերջապէս, պատասխանատու անկերներէն շատ շատերու յանցապարտ ու թեթեւամիտ վերաբերումը»։

Ցետոյ շրջաբերականը առաջ կը բերէ բազմաթիւ օրինակներ անփութութեան, ոճրագործ վերաբերումի, օրինազանցութեան, «բիւրոքրատիզմ»ի, բանուորներու հարստահարութեանց, շռայլ ծախսերու, վատնումներու— «խայտառակութիւններ», որոնք երթալով աւելի եւ աւելի կը վարակեն խորհրդային տնտեսութիւնը։»

Մոսկուայի «Փրավտա»ն իր 15 Օգոստոսի թիւին մէջ կը հրատարակէ Ուքրանիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար եւ կեդր. կոմիտէի ազդեցիկ անդամ Քականովիչի ճառը, արտասանուած խարքովի կոմկուսի ժողովին մէջ։

Քականովիչ նախ յիշեց որ երկու տարի առաջ Զինովիեվ Լենինկրատի մէջ ճառ մը խօսելով ցոյց տուած էր թէ ներքին կացութիւնը տագնապալի կը դառնայ եւ թէ կեդր. կոմիտէին հասած տեղեկութիւնները շարժում մը նախատեսել կու տային։ «Այդ շարժումը հիմա իրականացաւ։ Եթէ կ՚ուզենք մեր գոյութիւնը պաշտպանել, պէտք է որ ամէն բանէ առաջ օր օրէ աճող ընդդիմադիր տարրերուն գոհացում տանք, նախ ջնջելով «Վնիէշթօրկ»ը, այսինքն արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը։ Միւս կողմ, մտաւորականներն ու մասնագէտները ազատութիւններ կը պահանջեն։ Այդ ալ չենք կրնար մերժել, եթէ կ՚ուզենք որ Ռուսիոյ մէջ կուսակցութիւնը ապրի եւ իշխանութիւնը իր ձեռքը պահէ. այլապէս չենք կրնար գուշակել թէ ինչ կրնայ պատահիլ ապագային։»

Քականովիչ յետոյ խօսելով զինուորական յեղ.խորհուրդի փոխնախագահ Լաշեւիչի փարման մասին, ըսաւ որ այս դէպքը աննախընթաց է կուսակցութեան մէջ եւ ցոյց կու տայ թէ գաղափարի կռիւն չէ մղուածը, այլ պառակտում կայ։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԾԱԽԵՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի Զբօսաշրջիկներու Ազգ. Ընկերութիւնը կը հրատարակէ շահեկան վիճակագրութիւն մը, ցոյց տալու համար թէ 1925 տարուոյ ընթացքին Ֆրանսա եկող Ամերիկացիները մօտաւորապէս քանի՞ տոլար ծախսած են։ Այս վիճակագրութիւնը, զոր պատրաստելու օժանդակած է նաեւ Ուաշինկթընի առեւտրական նախարարութիւնը, հրատարակուեցաւ ֆրանսայի պաշտօնաթերթին մէջ։ Ահա թէ ինչ կ՚ըսէ.—

Հարիւր ճամբորդի վրայ երկուքը միլիոնատէր են եւ միջին հաշուով 10,000 տոլար ծախսած են։ Հարիւրէն տասը բարեկեցիկ դասակարգի կը պատկանին եւ ծախսած են 31,800 տոլար. հարիւրէն 44ը առեւտրականներ եւ ճարտարարուեստականներ են։ Ֆրանսայի մէջ անոնց ծախսած գումարն է 37,400 տոլար։ Հարիւրէն ութը թէ՛ առեւտրական գործով եւ թէ հաճոյքի համար ճամբորդներ են։ Ասոնք ալ ծախսած են 12 հազար տոլար։ Վերջապէս հարիւրէն 28ը ուսանողներ, ուսուցիչներ եւ արձակուրդ առած պաշտօնեաներ են եւ ծախսած են 11,900 տոլար։ Գումար՝ 102,800 տոլար, հարիւր ճամբորդի համար։

Եւ որովհետեւ 1925ին 220 հազար Ամերիկացիներ այցած են Ֆրանսայի մէջ, ուրեմն բոլորը միասին ծախսած են 226,160,000 տոլար, այսինքն տոլարը 30 ֆր.էն հաշուելով 6,784,800,000 ֆր.։

Զբօսաշրջիկներու Ազգ. Ընկերութիւնը միւս օտարականներու մասին ալ կը հաղորդէ հետեւեալ վիճակագրութիւնը.—

1925ին Անգլիայէն, Հոլանտայէն եւ անգլօ-նորմանտական կղզիներէն Ֆրանսա եկած են 759,097 հոգի։ 1924ին ասոնց թիւն էր 674,616, իսկ 1923ին 606,276 հոգի։

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի ՏԱՐԵԼԻՑԸ

«Դրօշակ»ի վերահրատարակութեան Ա. տարելիցին առթիւ, Շաբաթ իրիկուն ընկերական սեղան մը սարքած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փարիզի Շրջ. կոմիտէն, Պէլվիլի մէջ։

Ներկայ էին հարիւր կոչնականներ, մեծամասնաբար երիտասարդ։ Բացումը կատարեց ընկեր Հրանդ-Սամուէլ, յանուն ֆրանսայի կազմակերպութեան ողջունելով «Դրօշակ»ի վերահրատարակութիւնը։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Ա. Խատիսեան, որ սրամիտ խօսքերով ոգեւորեց սեղանը։ Ցնծորդաբար ճառեր արտասանեցին ընկերներ Լեւոն Շանթ, մաղթելով որ «Դրօշակ»ին շուտով յաջորդէ անկախութեան դրօշակը, մայր հայրենիքին մէջ, ընկ. Ամատունի՝ որ շեշտեց գաղութներու կարօտը դէպի հայրենիք, Ջամալեան՝ որ հրաւիրեց երիտասարդութիւնը լրացնել անցնող սերունդին պակասը, Վրացեան՝ որ բացատրեց «Դրօշակ»ի վերահրատարակութեան հիմնական նպատակը եւ ողջունեց երկրի ժողովուրդը, Շաւարշ Միսաքեան, որ բաժակ առաջարկեց անհետացող մտաւորականութեան եւ «Դրօշակ»ի պատրաստած մարտական սերունդին համար։ Երիտասարդութեան կողմէ խօսեցան ընկ.ներ Զաքար Ցարագճեան եւ Ս. Սասունի։

Թաւիստ Արգար իր թառով, Նշան Պէշիքթաշլեան, Հահան Սարեան եւ Ե. Գրիգորեան իրենց արտասանութիւններով, ուրիշ ընկերներ հաճելի ասուլիսներով եւ երգերով ստեղծեցին խանդավառ մթնոլորտ մը։

Ներկաներուն բաժնուեցաւ «Դրօշակ»ի վերջին թիւը։

Խնջոյքը վերջացաւ կէս գիշերին։

ԳԱՐԱ-ՑԷՆԻՁ

Կիրակի կէսօրէ վերջ Մարսիլիա հասաւ «Գարա-Ցէնիզ» ցուցահանդէս շոգենաւը, իր մէջ ունենալով երեսփոխան Բէմզի պէյը, Աշխարհագրութեան յանձնաժողովի նախագահ Ֆէրթէվ փաշան եւ ուրիշ բազմաթիւ թուրք անձնաւորութիւններ։ Շոգենաւը պիտի մնայ քանի մը օր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՑԱՂՏՐԱԿԱՆ

Կիրակի Անիէրի մարզադաշտին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցան ֆութպօլի խումբ հետաքրքրական երկու մրցումներ U. S. Asnièresի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Գօլոմպ Արժանթէօյլ «Արմէնիա» մասնաճիւղի խումբերուն միջեւ։

«Արմէնիա»ի երկրորդ 1-Iով հաւասար մնաց Անիէրի պահեստին հետ։ Խաղը լաւ անցաւ. բոլոր խաղացողներն ալ լաւ տպաւորութիւն ձգեցին։

Ժամը 4.30ին սկսաւ մեծ մրցումը առաջիններուն միջեւ։

Մրցումը խիստ լաւ անցաւ եւ տաք խաղի մը ներկայ եղանք։ Առաջին մասին հայ խումբն է որ գրեթէ միշտ տիրապետեց եւ կրցաւ նշանակէտ մը շահիլ։ Իսկ երկրորդ մասին ֆրանսացիները հաւասար եղան եւ բաւական ժամանակ տիրապետեցին, բայց գեղեցիկ վայրէջք մը յաղթանակը տուաւ «Արմէնիա»ի, որ շահեցաւ մրցումը 2-Iով։

Նորակազմ խումբին բոլոր խաղացողները գովելի են ձեռք ձգուած յաղթանակին համար առաջին մրցման իսկ։

*** Ինչպէս գրած էինք կիրակի Զուիցերիոյ Պալ քաղաքին մէջ տեղի ունեցող միջազգային աթլէթիկ Ֆրանս-գերման-Զուիցերիա մրցումը վերջացաւ գերմաններու յաղթանակով, որոնք շահեցան 127 ուկէս կէտ, ֆրանսացիները 89 եւ Զուիցերացիք 68։

Գերմանները շահեցան բոլոր առաջնութիւնները բացի բարձրութենէն (Լէվտէն) եւ 400 եւ 800 մեթրերէն, զորս շահեցան զուիցերացի Իմպախ եւ Մարթէն։

Հ. Թ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՆԳԱՏԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի Ուրբաթ օրուան թիւին մէջ կարդացի գանգատ մը, Արաքսի Յարութիւնեան ստորագրութեամբ։

Ճիշդ է որ նոյն օրը Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը լեփ էր կինեբով եւ երախաներով, բայց ոչ թէ Պատարագի, այլ բժիշկի սպասելու համար, ինչպէս սովորութիւն է ամէն Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ օրեր։ Իսկ դիմում ընող երեք տիկիններու հարցման շատ լրջօրէն եւ ազնուաբար պատասխանուեցաւ թէ նոյն օրը Պատարագ չմատուցանելու պատասխանատուութիւնը իրենցիպատկանիր։ Բայց իրենք իբրեւ Եկեղեցւոյ պաշտօնեաներ հանդիսաւոր Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէին ժամը 10.30ին եւ հետեւաբար եթէ կը փափաքին, իրենք ալ ներկայ կրնան ըլլալ։ Եւ արդարեւ հոն գտնուող երեք քահանաներ որոշեալ ժամուն Հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարեցինք, ի ներկայութեան յիսունի չափ հաւատացեալներու, որոնք մեծ մասամբ եկեր էին ոչ թէ օրուան տօնին, այլ բժշկական քննութեան եւ կամ Դիւանի հետ գործեր կարգադրելու համար։

Փարիզի քահանաներուն անշահախնդրութիւնը եւ ի հարկին անձնուէր ծառայութիւնը մօտէն ճանչցողներու ծանօթ ըլլալով, աւելորդ կը համարեմ հերքել բողոքարկու տիկինին մնացածին պատմութիւնը։

Ի դիմաց
քահանայից դասուն
ԲԱՐԹՈՂ Ա. ՔՀ. ԹԱԴԴՄՃԵԱՆ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

Մեզի կը հաղորդեն թէ կիրակի կէսօրին հինգ-վեց հայ կիներ և աղջիկներ պտուղի մը առաջնորդութեամբ խուժելով Հայոց Եկեղեցիի փողոցին արձարանը, կ՚անարգեն եւ կը ծեծեն Պ. Նշուանդ Պարոնվարդեանը։ Ուրիշ հայ երիտասարդներ կ՚ուզեն միջամտել, բայց յարձակողները աւելի կատղելով, կը խոշտանգեն անոնցմէ մէկը եւ կը վիրաւորեն անպարկեշտական ոտքերն։

Բարեբախտաբար երիտասարդները կը պահեն իրենց պաղարիւնը՝ այլապէս կատարուելու պիտի ըլլար խայտառակութիւնը։

Ոստիկանը հասնելով, հազիւ կը յաջողի զոհերը փրկել հերոսուհիներու ճանկերէն, մինչ պտուղը անդադար «կոմունիստ, կոմունիստ» կը պոռար, երիտասարդները կասկածելի ցուցնելու համար։

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, այս անճոռնի արարքը թելադրած է Պ. Բարսեղ Սէքրճանեան, որուն դէմ բողոք ունէր յարձակման զոհը, որը աղջկան մը շահագործման առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ՕՐԵՐԷՍ ՄԷԿԸ

Բայց իրաւունք ունի մայրս։ Մեր օրերը կը մեռնին դանդաղ ու տեւականօրէն, ու մեզմէ բան մըն ալ անոնց հետ։ Ցաւագին բան մըն է ականատես ըլլալը դէպի մահ մեր անդադար յառաջացումին, երբ մանաւանդ ճամբան օտար է, ափերը՝ օտար ու օտար՝ լեզուն։ Երբ արեւը տաք է բայց անհաշտ, երկինքը կապոյտ այլ պաղ, ու հովը աղօ որ բայց մահաշունչ։

Կը հարցնէցած ու դանդաղ.կեանքը, գործերը ապագան։ Ես չեմ պատասխաններ գրեթէ։ Անոր հարցումները գլխ կը ջղայնացնեն ու հազիւ կրնամ չպոռալ անոր երեսին։ Ապագա՜յ… Ի՛նչ յիմար բառ ապագան։ Փնտռել ու ծանրանալ ապագային վրայ, երբ ներկան մեզ անծանօթ է տակաւին։ Քիչ վերջ սակայն կը խորհիմ որ իրա՛ւ պէտք է անոր նայիլ, որպէսզի շատ չճնշէ մեր վտիտ ուսերուն լեռնահասակ ու վիշապեբախ սա ներկան։

Ո՛րքան կ՚ատեմ սա կեանքը։

Անոր կարճ ու ցած հարցումներէն վերջը լռութիւնը նորէն կափարիչի մը պէս կ՚իյնայ մեր վրայ։ Կանուխ ծերացած մայրս կը լսեմ որ կը հառաչէ ու հակառակ որ աչքերս միշտ հեռու են անկէ, կը նշմարեմ անոր աչքերը որ կուլան ու սիրտը որ կ՚արիւնի։ Սարսափահար կը փախչիմ դուրս, կուտամ ինքզինքս արեւոտ ու աղմկոտ փողոցներուն։

***

Ծառուղիին տակ կը հանդիպինք իրարու։ Անոր տեսքն իսկ բաւական կ՚ըլլայ որ մտքիս ու հոգիիս սեւութիւնը մէկ անգամէն հալի ու երիտասարդ արեւ մը մէջս բռնկի։ Կը մօտենայ ժպիտով ու խորունկ աչքերով. թեւս կ՚առնէ. կը նստինք նստարանի մը վրայ։ Ան կը խօսի առատ ու զուարթ։ Ձայնը ամառուայ այս տաքին խոշոր ումպերով կը կը թափի երակներուս ու ջիղերուս մէջ կախարդական օշարակի մը պէս, զով սիւքի մը նման որ յանկարծ կը բարձրանայ ու պուրակի մը չորութեանը մէջ կը ցատկռտէ ինչպէս չարաճճի մանկիկ մը, հազար նուագներով ու բիւր ջրվիժումներով կամ ժանիքաւոր նուրբ առուակ մը կարծես որ իր մշտատեւ խոխոջովը կը լեցնէ հրեշտակաթեւ զգայնութիւններով ու ծիրանի բաղձանքներով շուրջի բոլոր հոգիներն ու իրերը։

Ես լուռ ու վերացած մտիկ կ՚ընեմ զինքը։ Կը դիտեմ անոր աչքերը որ միշտ կը խնդան, որոնց յատակը ոչ մէկ մթութիւն կայ եւ ո՛րոնք երբեմն կըստանան նայուածքի այնպիսի՛ երազներ որ հազիւ կրնամ ծարաւի շրթունքներովս փողոցին մէջտեղ չհամբուրել ուժով, կատաղօրէն, վայրենիի նման։ Կը դիտեմ անոր տրտում եկակի գոյն շրթները, որոնց տուած դողն ու գինովութիւնը անսպառ են ու նոր ամէն անգամ, կենսական ըմպելիներուն պէս որոնց պատմութեան ես հիմա կը հաւատամ. անոր շրթունքները կը նմանին աշնան վերջալոյսներուն, կարապի մը ծծրակին, անուրջներու ամենէն նուրբին ու հրաշալիին, աղբիւր մը ուրկէ ալիք-ալիք կ՚առուահոսի մեր տենչերքին չափ հին գինի մը։

Ան կը շարունակէ խօսիլ։ Հարցումները անպակաս միշտ։ Այդ հարցումները կ՚ըլլան սակայն շեշտով մը ու ձայնի ոլորումով մը որ ինծի կը թուի թէ սիրտս ու հոգիս մէկէն մեղրով ողողեցին, կամ օդի տեղ խնկեցնող ուրիշ բան մըն է որ թոքերս ներշնչեցին։ Կը պատասխանեմ գլխու շարժումներով կամ բարակ, թափանցիկ միավանկերով։ Երբեմն կը սրտնեղի որ չեմ խօսիր։ Աչքերը կ՚անառակնան, կը լռէ ու կը քաշուի քովէս։ Սակայն րոպէ մը վերջ նորէն քովքովի ենք։ Հիմա երկուքս ալ կը խօսինք, մեր խօսքերը սակայն իրարու կը խառնուին, ու մեզի կը թուի թէ հալած ենք իրարու մէջ ու կը կազմենք մէկ հատիկ էակ մը, կատարեալ, ուժով, երջանիկ ու ամենակարող։

Զինքը կը ճամբեմ մինչեւ գործատեղին։ Կը քալենք դանդաղ, իրարու կրթնած ու լուռ։ Քանի կը մօտենանք այնքա՛ն տխրութիւն մը կ՚իյնայ մեր վրայ, ու անձկութիւն մը մեր սիրտը կը պարուրէ։ Երբեմն երազներով լեցուն իր աչքերը կը յառէ վրաս, կ՚ըսէ ինծի.

— Եկուր այսօր գործի չերթանք։

Կը խնդանք երկուքս ալ, երկար պահ մը մեր ձեռքերը կը սեղմուին, ու երբ վազելով կը մտնէ դուռնէն ներս, ինծի կը թուի որ բան մը փրթաւ մէջէն, անծանօթ ու անանուն բան մը, որ ինծի քիչ առաջ բարձրացուցած էր վեր, շա՜տ վեր, ամպերէն ու երկինքներէն ալ վեր, ու ցաւագին գալարումով մըն է որ կը բարձրանամ գրասենեակիս սանդուխներէն, մինչ դուրսի ժամացոյցը թունաւոր նիզակներու պէս իր երկու հարուածները կ՚արձակէ մինչեւ հոգիիս ու գանկիս խորը։

***

Ժամը չորսին ես ու փաթրօնս կը դիմենք սակարան։ Ընդարձակ ու բարձրագմբէթ սրահ մը կ՚արձագանգէ հաւաքուած բազմութեան մը ձայներէն։ Դուրսի աչք առնող արեւոտ պայծառութենէն վերջ կիսախաւար այս վայրը աներժ տպաւորութիւն մը կը ձգէ մարդուս վրայ։ Տժգոյն ու ստուերոտ՝ կինք լեցնող առեւտրականներու հոգիին ու սրտին նման. թերեւս ալ այս կանխամտածութեամբ է որ շիներ են զայն։

(Շար.) Պ. ՋԱՐՈՑԵԱՆ

Ապստամբութիւն Մանիսայի մէջ ?

Սօֆիայէն 21 Օգոստոս թիւով կը հեռագրէն «Մաթէնի».—

Լուրջ աղբիւրէ ստացուած մասնաւոր լուրերու համաձայն, Իզմիրի շրջանէն Մանիսայի բնակչութիւնը անցեալ Հինգշաբթի օր ապստամբած է։ Թրքական 17րդ զօրաբանակը ղրկուած է յիշեալ քաղաքին վրայ, շարժումը զսպելու համար։

Ճահճատենդը Հայաստանի մէջ

Երեւանէն կը գրեն թէ գարնան տեղացած յորդ անձրեւներու հետեւանքով, ճահճային տարածութիւնները զգալապէս աւելցան Արարատեան դաշտին մէջ, ինչ որ աւելցուց մալարիայի դէպքերը։ Մայիսի ընթացքին ճահճատենդի կայանները դիմած են 23,023 հիւանդներ, Յունիսին՝ 24,555։

Բորենիները միշտ կը սպառնան

Որսորդներու ընկերութեան կողմէ Ղամարլուի (Հայաստան) մէջ կազմակերպուած կռիւը բորենիներու դէմ չունեցաւ դրական հետեւանք։ Բորենիները օգտուելով գիշերուան մութէն, կը շարունակեն մտնել գիւղերը։ Վերջերս յափշտակեցին երախայ մը՝ գիւղացիները իրարանցումի մէջ են։

Գործադուլը կը վերջանայ

Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլը, որ ամիսներէ ի վեր կը տեւէ, վերջանալու մօտ է։ Բանուորներէն շատեր, այսքան երկար ատեն անգործ մնալէ ձանձրացած, եւ տեսնելով որ յաջողութիւնը չի բարուոքիր, որոշած են աշխատանքը վերսկսիլ։ Մասնաւորաբար Նօթինկհէմի եւ Տէրպիշայրի շրջանէն բազմաթիւ հանքագործներ դիմած են աշխատանքը վերսկսելու համար։

Հանքագործներու դաշնակցութեան քարտուղարը Քուք յուսահատական ջանքեր կը թափէ, այս շարժումին առաջքն առնելու համար։

«Պատերազմը պիտի շահինք, կ'ըսէ Քուք, եթէ կարենանք քանի մը ժամ եւս դիմանալ, որովհետեւ երկիրը հիմա 60 միլիոն թօնօ ածուխ կորսնցուցած է եւ սկսած է սարսափիլ։ Ո՛չ ոք պէտք է աշխատելու երթայ. եւ կամ բոլորս մէկ պէտք է երթանք»

Բանուորները այլեւս մտիկ չեն ըներ այս կարգի խօսքեր եւ ամէն օր մեծ թիւով կ'իջնեն հորերը։

Թուրքեւգերման դաշնագիր

Էնկիւրիի կառավարութեան մէջ նախկ. արտաքին նախարար Խալիլ պէյ խօսելով Թուրքեւգերման զինակցութեան մասին, յայտնեց թէ Թուրքիա երկու դաշնագիր կնքած է Գերմանիոյ հետ։ Մէկը Թուրքիոյ պատերազմի մտնելէն առաջ, որ հինգ յօդուածէ կը բաղկանայ եւ որուն տիտղոսն է՝ «Թուրքեւգերման պաշտպանողական զինակցութեան դաշնագիր», եւ ուղղուած էր Ռուսիոյ դէմ։ Երկրորդը պատերազմի ատեն կնքուեցաւ եւ կը վերաբերէր Անգլիոյ ու Ֆրանսայի։ Այս վերջին դաշնագիրը ստորագրելու համար Խալիլ պէյ անձամբ Պերլին գացած էր։

Թուրքիա եւ Հիճազ

Հիճազի թրքական ներկայացուցիչ Սիւլէյման Շէվքէթ պէյ մօտ օրէն իր պաշտօնատեղին՝ Մէքքէ պիտի մեկնի։ Այս առթիւ մամուլին յայտարարեց.

«Վստահ եմ թէ խիստ լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնեմ Մէքքէի մէջ, ուր Հիւսէյին թագաւորին մեկնումէն վերջ այլեւս մեր երկրին հանդէպ ո՛չ մէկ թշնամութիւն ցոյց կը տրուի։ Մէքքէի իսլամական համագումարին մէջ մեր պատուիրակ Էտիպ Սերվէթ պէյի եղած ընդունելութիւնը լաւագոյն ապացոյցն է ատոր։

Մուսոլինիի խնայասիրութիւնը

Իտալական կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով Սեպտեմբեր մէկէն սկսեալ ամբողջ Իտալիոյ մէջ պատերազմի ժամանակուան պէս հաց պիտի պատրաստուի, խառնելով զանազան ալիւրներու, մանաւանդ եգիպտացորենի խառնուրդով։

Պարսկաստանի ապստամբութիւնը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Րիզա Շահ գրաւած է բոլոր ինքնաշարժ կառքերը, արագօրէն զինուորական նոր ուժեր ղրկելու համար պարսկական Քիւրտիսթան, ուր, ինչպէս գրեցինք, ապստամբութիւն մը ծագած է նախկին Շահի հօրեղբօր՝ ...խան Սալար էտ Տովլէի գլխաւորութեամբ։

Երբ խնամակալը կը ծախսէ

Եգիպտոսի Խորհրդարանը որոշեց որ նախկին վարչապետ Զիվէր փաշա ազգին վերադարձնէ 800 ոսկերլին, զոր առանց պատճառի ծախսել տուած էր Լոնտոնի եգիպտ. դեսպանատան կահաւորման համար։ Եթէ մերժէ տալ այս գումարը, դատ պիտի բացուի։

Յունաստանի հայ գաղթականները

Աթէնքի «Էսփէրինի» թերթը կը գրէ թէ գաղթականական գործերու ընդհ. տնօրէնը որոշած է մէկ գաղթակայանի մէջ հաւաքել զանազան գաղթակայաններու մէջ ցրուած հայ գաղթականները, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի մօտէն հսկողութիւն կատարել անոնց վրայ։

Նորէն ոչ-թուրք դպրոցները

Կրթական գործավարութիւնը Էնկիւրի կանչած է Պոլսոյ կրթական տնօրէն Նայիլ Րէշատ պէյը, որմէ հիմնական տեղեկութիւններ պիտի պահանջուին ոչ-թուրք դպրոցներու մասին։ Կը կարծուի թէ նոր խստութիւններ ձեռք պիտի առնուին։

Ինչպէս կը յերիւրեն

«Կիւզէլ Ինէպօլու» կը գրէ թէ վերջերս շոգենաւով Ինէպօլու հասած Սենեքերիմ անուն Հայ մը ձերբակալուած է թուրք ոստիկանութեան կողմէ։ Սենեքերիմի վրայէն գտնուած է Ազիզ ...ուման անունով անձնագիր մը, ինչպէս նաեւ մաս մը վառօդ, փամփուշտներ, հայերէն շատ մը թերթեր եւ թուղթեր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏ. ՔՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷԻ 15 Օգոստոսի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 213357 (1886ի պարտաթուղթերէն), 773569 (1903ի) եւ 395972 (1911ի)։

ՀԵՐՄԻՆԷ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ
ԵՒ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԲԱԲԵՐԴԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ — *Անկիէն*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆԹ-ԷՎԷՔԻ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ Օգոստոս 29, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Կուս. Դասընթացքի հերթական դասախօսութիւնը 28 Օգոստոս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café du Métro*ի վերնայարկը,* Métro Odéon*ի դիմաց։* Նիւթն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը։ *Կը դասախօսէ Ընկ. Վրացեան։*

Հ. Յ. Դ. Իթալի թաղամասի «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Օգոստոս 27 Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 27 Օգոս. ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ժողովը՝ յառաջիկայ Ուր. իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, «Քաֆէ տը լ'Էսթի» սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր որբերը եւ համակիրները։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի Օգոստոս 29ին կէս օրէն վերջը ժամը 2.30ին, 131, Րիւ Ֆօպուր տիւ Թամբլը, մէթրօ Պէլվիլ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբին 2րդ տարեդարձին առթիւ։ Կիրակի 29 Օգոստոս, St. Cloud*ի պարտէզին մէջ։*

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Առնել Փորթ Սէն Քլուէն թիւ 2 եւ Փորթ տ'Օթէօյլէն թիւ 25 թրամուէյները։ Ժամը 1—2 ընկերներ պիտի սպասեն, առաջնորդելու համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱԹԼԷԹՆԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ!!!

Աթլէթիք մրցումներուն եւ ներկայ գտնուեցէք ամէն կիրակի Mont-Rouge*ի մարզարանը աթլէթիք փորձերուն։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վանի Քէօչ-Անի գիւղացի Վարդան Աբրահամեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին նոյն գիւղացի Լեւոն Մարտիրոսեանը, որ տարի մը առաջ Տիթրօյիթ (Ամերիկա) քաղաքը կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Sétrag Alixanian, 2, Rue des Fossés-Saint-Jacques. Paris 5։ *Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել։*

— Սեդրակ Մատիլեան կը փնտռէ բնիկ Մարզուանցի Սանդուխտ Տէօվլէթեանը, որ 1921ին Սամսոնի որբանոցը կը գտնուէր ուրկէ Պոլիս եւ անկէ ալ Ամերիկա անցած ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել 4, Passage St-Hippolyte, Paris 13։ *Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել։*

— Յարութիւն Գըլըճեան (Վարժապետեան) Տէրթ-Եօլցի, կը փնտռէ հօրաքրոջ զաւակները՝ Գրիգոր եւ Հոփսիմէ Քէօշկէրեանները, որոնք 1925ին Պէյրութի մէկ գիւղը կը գտնուէին։ Տեղեկացնել Gaudinière. La Ville-aux-Clers. Loir-et-Cher. France.

— Կը փնտռուի Տիվրիկի Խուռնավիլ գիւղէն Տենչալուհի Պալեան, որ 1923ին մնկնած էր Մարսէյլէն նիս իրեն ամուսինին հետ։ Տեղեկացնել Mr. Nerses Hatchikian, Baraque de la Lunette, N. 12 Lancey (Isère)։

ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Երկրորդական ուսում ստացած մասնագէտ եւ տարիներու փորձառութիւն ունեցող խղճամիտ եւ կարող ուսուցիչ մը որ Լիօն նոր հաստատուած է, պատրաստ է հայ տղոց համար ստանձնելու ֆրանսերէն եւ հայերէն, ինչպէս նաեւ մաթեմաթիքի (ուսողութիւն եւ երկրաչափութիւն) եւ գիտութիւններու (բնագիտութիւն եւ բնալուծութիւն) դասեր, տեղական ֆրանսական լիսէներուն մուտքի քննութեանց պատրաստելու համար զիրենք։ Մանրամասնութեանց եւ պայմաններու համար դիմել, Լիօն, 75, Ave. Berthelot, *Թ. Ս. սկզբնատառերով։*

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսողութեան (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը։

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւլն.։

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm. Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լուսանկարիչ Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

Մարսիլիա կը գտնուի մինչեւ Օգոս. 28։ Անհաւասարելի լաւագոյն առիթ մը, սիրուն լուսանկարներ ունենալու, ընտանեկան, խմբական եւլն.։

Հասցէ՝ 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒ «ՌԱԶՄԻԿ» Հայրենակցական Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 180 ֆրանքի գումար մը որ հանգանակուած է Պ. Լեւոն Եարտըմեանի եւ Օր. Հրանդուհի Քէշիշեանի ամուսնական հանդէսին առթիւ։

ԲՈԼՈՐ ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Գահիրէի մէջ, վեց ամիսներէ ի վեր Կեսարիոյ եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութիւն մը կազմուած ըլլալով, Վարչութիւնս Ֆրանսայի մէջ գործող Կեսարիոյ եւ գաւառի նման մարմիններէն կը խնդրէ մեզ հետ թղթակցիլ, ստորեւ նշանակուած հասցէով.— Հասցէ՝ Union des Compatriotes de Césarée et des Environs. B. P. n. 310. Le Caire (Egypte)։

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շինութեան մէջ աշխատելու համար իբր մշակ՝ հող, փայտ եւլն. կրելու համար, գոհացուցիչ օրականով։ Դիմել թերթիս գրաշարներէն Հ. Սրապեանի։

Le Gérant: H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	171	40
Տոլար,	Dollar	35	13
Մարք (ոսկի)	Mark	8	55
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	55
Թրք. ոսկի	» or	150	—
Մէճիտիէ	Médjidié	13	—
Լէվա 100 հատը	Léva	26	—
Տրախմի »	Drachme	39	—
Լիր »	» Lire	116	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	121	25
Զուից. »	Frc. Suisse	679	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926

27 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ Թիւ 168 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ո՛Վ ՈՐ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ, ԱՆԱՐԳԱԾ Կ'ԸԼԼԱՅ ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Երէկ, հինգշաբթի, վերջացաւ այն պատմական դատը որուն պատրուակն էր Մ. Քէմալի դէմ սարքուած մահափորձը:

Յունիս 13ին պիտի կատարուէր մահափորձը, Իզմիրի մէջ: Յունիս 17ին երեւան հանուեցաւ, եւ արագ դատավարութեամբ մը, Յուլիս 13ին կախուեցան գլխաւոր ամբաստանեալները: Ուրիշ երկու մահապարտներ, Գարա Քէմալ եւ Ապտիւլ Գատէր, որոնք փախստական էին, ձերբակալուեցան վերջին պահուն: Առաջինը անձնասպան եղաւ, իսկ երկրորդը, որ քանի մը օր առաջ բռնուեցաւ, պիտի կախուի չարչարանքի շրջանէ մը յետոյ, քանի որ շարք մը գաղտնիքներ կապուած են իրեն հետ:

Այդ գաղտնիքները կարելի չեղաւ հասկնալ Էնկիւրիի մէջ, ուր ամբաստանեալի աթոռին վրայ քաշուած էր Իթթիհատը իր ամբողջ սպայակոյտով եւ կարգուսարքով: Մէկ ամսուան հարցումներն ու հարցապնդումները շատ մը ծածուկ իրողութիւններ երեւան հանեցին. բայց անոնց մեծ մասը նպաստաւոր էին Իթթիհատին, որ իր անկումէն վերջն ալ շարունակեր է աշխատիլ նուաբեկ Թուրքիոյ փրկութեան համար: Նախարարներ, գործիչներ, պատուիրակներ եւ քարտուղարներ, մինչեւ անգամ Պոլսոյ «համալ»ներուն եւ «մավունա»ճիներուն պետերը աւելի շատ իրենց հայրենասիրութիւնը պատմեցին, թէեւ դատաւորները յայտնապէս կը ճգնէին բոլորը մէկ տանիլ կապել Իզմիրի մահափորձին: Անկախութեան Ատեանը մասնաւոր կարեւորութիւն տուաւ Ճավիտ պէյի տան մէջ մշակուած քաղաքական ծրագրին, իբրեւ դաւադրութիւն մը ներկայ իշխանութեան դէմ. բայց յետոյ խոստովանեցաւ թէ յանցանք չի կազմեր այդ գործը, իսկ իրական մեղքը անկէ յետոյ կատարուած խորհրդակցութիւններն ու խորհրդաւոր շարժումներն են: Ջեւական էր նաեւ պատերազմի պատասխանատուութիւնը ճշդելու պարագան. որովհետեւ եթէ իսկապէս արդարութիւնը փնտռել ուզէին, չպիտի գոհանային միայն պատերազմին ծագումը կամ «խաշէ»ի աւարը պատմել տալով: Մանաւանդ վերջին օրերուն, դատավարութիւնը անձնական հանգամանք առաւ: Երբ «Ալի»ները ուրիշ ամէն բան մէկդի դրած, կ'ուզէին հասկնալ թէ ամէն վտանգ անհետացա՞ծ է, թէ չկա՞ն ծածուկ ցանցեր, առտու մը նոր փորձանք պատրաստելու համար:

Եւ արդէն ա'յս է Իզմիրի եւ Էնկիւրիի դատերուն հիմնական շարժառիթը: Քէմալական իշխանութիւնը ինքզինքը ապահով չզգար սկիզբէն ի վեր, եւ ամբողջ ուժը տուած է բանակին եւ գաղտնի կազմակերպութեանց: Վերջին յայտնութիւնները աւելի սաստկացուցին կասկածը, եւ հիմա որ կախաղանները, բերդարգելութիւնն ու աքսորը ահաւոր ճեղք մը բացին երէկուան եւ այսօրուան վարիչներուն միջեւ, աւելի մութ է հեռանկարը: Վիճակը ձգուած է այլեւս ազգայնական Թուրքիոյ երկու թեւերուն միջեւ, եւ սարսափի առաջին տպաւորութիւնը անցնելէ յետոյ, երկու կողմն ալ դարանի պիտի կենան իրարու դէմ:

Էնկիւրի պիտի բազմապատկէ լրտեսական ցանցերը, պիտի սաստկացնէ հսկողութիւնն ու ճնշումը, պիտի ջանայ նոսրացնել թշնամի ճակատը, կրկին եւ կրկին մաղելով իր շրջապատը, վարկաբեկելով, պաշտօնազրկելով կամ աչքէ հեռացնելով երեւելի եւ աներեւոյթ փորձանքներ: Իսկ պարտեալը պիտի ճգնի ամփոփել իր ուժերը, որոնք անփոխարինելի հարուածներ կրեցին, դաւադրական տեսակէտով, բայց սխալ է ըսել թէ բոլորովին գլխատուեցան: Այն դիւային կազմակերպութիւնը որ Իթթիհատ-Թէրագգը կը կոչուի, տակաւին ընդունակ է շատ անակնկալներ սարքելու: Այսօրուան քէմալականներէն շատերը հարազատ ձեռնասուններն են Շիւքրիներու, Ճանպօլատներու կամ Տօքթ. Նազըմներու, եւ շատ լաւ գիտեն իրենց հոգեւոր հայրերուն ուժն ու մեթոտները: Ատոր համար ալ, թէեւ յաղթեցին, բայց հանգիստ չեն:

Եւ հանգիստ չէ ամբողջ Թուրքիան: Բովանդակ երկիրը դարձեր է եռացող կաթսայ մը, ուր ամէն օր պայթուցիկ նիւթեր կը լեցնեն: Հրշէջները արթուն են, բայց հրդեհ մը հազիւ մարած, նոր արկածի մը լուրը կ'առնեն կէս ճամբէն:

Եւ արկածները հիմա կը հասնին ոչ թէ «դաւաճան» Հայէն կամ Յոյնէն, այլ հարազատ Ալիէն կամ Մէհմէտէն: Տակաւին կը միայ քրտական հնոցը, մերթ պոռթկալով այն լեռներուն վրայ ուր երբեմն հայ ֆէտային կը հալածուէր թուրք «զապթիէ»ներուն եւ քիւրտ «համիտիէ»ներուն կողմէ: Կա՛յ նաեւ Լազերու եւ Չէրքէզներու խլրտումը:

Բայց այս ամէնէն վեր, կա՛յ Թուրքին կռիւը Թուրքին դէմ: Եւ այդ՝ ամէնէն մահացու հարուածը պիտի ըլլայ: Կաղմալոյծ եւ աւերակ, այդ երկիրը այսօր ունի այնպիսի զաւակներ որոնք օտարին միջամտութեան կարօտը կը քաշեն, Էնկիւրիի լուծէն ազատելու համար...:

Շ.

ԵՐԷԿ՝ ՀԱՅԵՐՈՒՆ, ԱՅՍՕՐ՝ ԻՐԵՆՔ ԻՐԵՆՑ

ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Քէմալական կառավարութիւնը ձերբակալելով Գոնիայի անապատը ղրկեց Ուրֆայի նահանգին քիւրտ ցեղապետները եւ Թուրք հարուստ կալուածատէրերը: Աքսորականներու առաջին կարաւանին մէջ կը գտնուէին քաղաքապետը, Հաճի Բէշիր աղա, քիւրտ ցեղապետ Քէօր Սայիտ պէյ, զինադադարին Ուրֆայի հինգ հարիւր ֆրանսական զինուորները ջարդող հրոսապետը՝ Ալի պէյ, Խալիլ աղա, Քիւրքճի զատէ, Մահմուտ Նէտիմ պէյ, եւլն.: Սուրուճ աքսորուած են քիւրտ ցեղապետ Հիւսէյին փաշա, Դօրօ պէյ, հրոսապետ Ահմէտ աղա որ Սուրիա փախչելու համար 100 ոսկի առաջարկած է զինուորներուն, բայց չէ յաջողած, խարտաւի ցեղին բոլոր աղաները եւլն.:

Ասոնց թիւն է 65: Ուրֆայի նահանգին աքսորականներու ցանկը կը պարունակէ 600 հոգի, որոնց ձերբակալման համար բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին: 700 հեծեալ եւ 1500 հետեւակ զինուորներ Թէլ Ապիատէն մինչեւ Նիսիպին երկաթուղագիծը բռնած են, որպէս զի աքսորականները Սուրիա չանցնին: Ձերբակալուած են նաեւ Սուրուճի, Պիրէճիքի եւ Սեւերէկի գլխաւորները՝ Հաճի Օմար աղա, Ապտայի Տիւրիզ, Սէյֆէտտին զատէ Եօմէր պէյ, Ազիզ Օղլու Մուհամմէտ, Ռամազան Հաճի Գատէր աղա, Չէրքէզ Օղլու Քասըմ աղա. Պէրանի աշիրէթէն 25 հոգի:

Ասոնցմէ զատ, Թուրքիոյ բոլոր գաւառներուն մէջ կատարուած են ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ:

Ուրիշ նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Տիգրանակերտի շրջակաները մարդիկ եւ անասունները բեռնակիր դարձած են: Թալանը եւ կողոպուտը անպակաս է, իսկ մարդասպանութիւնը սովորական: Թուրքերը սպաննած ըլլալով Տէրսիմի նախկին երեսփոխան խայրին, Տէրսիմցիները կռիւ յայտարարած եւ 500 Թուրք զինուոր կոտորած են: Սասունի մէջ ալ կռիւները կը շարունակուին:

Ի՛ՆՉ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻՆ

Էնկիւրիի Անկախ. Դատարանի ընդհ. դատախազ Նէճիպ Ալի պէյ Երեքշաբթի օր կարդաց Իթթիհատականներու մասին իր պահանջագիրը: Ընդհ. Դատախազը նախ բացատրեց թէ Իթթիհատը ինչպէս Մեծ Պատերազմին մէջ քշեց Թուրքիան: Երրեակ Զինակցութեան հետ կնքուած դաշնագրին պայմանները մարդ չէր գիտեր, բացի Էնվէր, Թալէաթ, Ճէմալ եւ Սայիտ Հալիմ փաշաներէ. այնքան գաղտնի պահուած էր անիկա: Ընդհ. զօրաշարժ յայտարարելու համար ո՛չ ոքի խորհուրդ հարցուեցաւ: Զօրաշարժի հրովարտակը պարտադրուեցաւ նախարարներուն, որոնք ոտքի վրայ ստորագրեցին զայն: Նէճիպ Ալի պէյ շեշտեց նաեւ թէ Թուրքիա պատերազմի մէջ մտաւ կատարուած իրողութեան մը առջեւ, գործադրուած գերման ծովակալ Զուխօնի կողմէ, Վիլհելմ կայսեր հրամանին վրայ, այն պահուն երբ Մառնի ճակատամարտը արդէն վճռած էր պատերազմին բախտը:

Ճշդելէ վերջ Իթթիհատի պատասխանատուութիւնը պատմութեան առջեւ եւ երկրին կրած ծանր աղէտները անոր երեսէն, ընդհ. դատախազը կառավարութիւնը տապալելու եւ իշխանութիւնը ձեռք առնելու ոճիրով ամբաստանեց նախկին ելմտական նախարար Ճավիտ պէյը, նախկին կրթական նախարար Տօքթ. Նազըմ պէյը, Արտահանի նախկին երեսփոխան Հիլմի պէյը, նախկին ոստիկանական տնօրէն Ազմի պէյը, Գարա Վասըֆ պէյը, և Իթթիհատի նախկին պատասխանատու քարտուղար Նայիլ պէյը: Ցկեանս աքսոր պահանջեց եօթը ամբաստանեալներու համար, որոնց մէջ են նախկին վարչապետ Րէուֆ պէյ, Տօքթ. Ատնան պէյ, եւ Իզմիրի նախկին կուսակալ Րահմի պէյ: Ազատ արձակում պահանջեց երեսուն ամբաստանեալներու համար, որոնց մէջ են Հիւսէյին Ճահիտ եւ Քիւչիւք Թալէաթ պէյերը:

Դատարանը ինքնապաշտպանութեան համար մէկ օր միայն տուաւ ամբաստանեալներուն: Վերջնական վճիռը պիտի տրուէր երէկ՝ հինգշաբթի:

Պոլսոյ օրագրողներէն Վէլիտ եւ Ահմէտ Էմին պէյերը հարցաքննուեցան Րէուֆ պէյի հետ իրենց յարաբերութեան մասին: Դատարանը որ եւ է հիմնական յանցանք գտած չըլլալով, ազատ արձակեց երկուքն ալ, որոնք Պոլիս վերադարձան:

Ենի Սէս ըսած էր թէ Ճէլալ Նուրի պէյ նամակ մը գրած է Գարա Քէմալի, Իթթիհատը վերակենդանացնելու համար: Ճէլալ Նուրի անկախութեան դատարանին դիմելով քննութիւն կը պահանջէ:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ ԱՊՏԻՒԼ ԳԱՏԷՐ

Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, Ապտիւլ Գատէր ձերբակալուած է ճիշդ այն պահուն, երբ կը փորձէր անցնիլ սահմանագլուխը եւ Պուլկարիա ապաստանիլ: Ապտիւլ Գատէր իր պահուըտած տեղէն փախչելէ վերջ, ինքզինքին անտառներու քնիչի հանգամանքը տուած էր եւ ցերեկները կը քնանար ու գիշերները կը քալէր: Ոստիկան-զինուորներու կողմէ ձերբակալուած պահուն, Ապտիւլ Գատէր ուրացաւ իր ինքնութիւնը. յուսահատական ու բուռն կռիւէ մը վերջն է միայն որ ոստիկան-զինուորները յաջողեցան բռնել զինքը:

Ապտիւլ Գատէր Քըրք Քիլիսէն Պոլիս փոխադրուեցաւ, անկէ ալ Էնկիւրի, ուր Անկախութեան դատարանը տեղեկութիւններ պիտի պահանջէ իրմէ՝ Իթթիհատի գաղտնի կազմակերպութեան մասին եւ յետոյ պիտի կախէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրեցինք, Սեպտեմբերի սկիզբը Ժընեւի մէջ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը, որ գլխաւորաբար պիտի զբաղի Գերմանիոյ խնդրով: Անցեալները Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը արտակարգ նիստ գումարած էր, քննելու համար Գերմանիոյ խնդրագիրը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու մասին: Գերմանիա կ'ուզէր ընդունուիլ ոչ թէ իբր պարզ անդամ, այլ նաեւ մնայուն աթոռ մը կը պահանջէր Ա. Դ. Խորհուրդին մէջ: Այս վերջին պահանջին հակառակեցան Լեհաստան, Պրազիլիա, Շուէտ եւ Սպանիա, որոնք նոյնպէս մնայուն աթոռներ կը պահանջէին Խորհուրդին մէջ: Նոյնիսկ ասոնցմէ ոմանք սպառնացին հրաժարիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն, եթէ գոհացում չտրուի իրենց: Այն ատեն խնդիրը անլուծելի մնաց: Հիմա դարձեալ պիտի արծարծուի: Այժմէն դիւանագիտական տաք բանակցութիւններ կը կատարուին շահագրգռուող կառավարութեանց միջեւ:

Անգլիական կառավարութիւնը բացէ ի բաց կը հակառակի որ Գերմանիայէն զատ ուրիշ պետութիւն ընդունուի Խորհուրդին մէջ: Առաջիկային եթէ Ռուսիա եւ Միացեալ Նահանգներն ալ փափաք յայտնեն անդամակցելու, աթոռ կրնան ունենալ Խորհուրդին մէջ, բայց փոքր պետութիւնները, նոյն իսկ Սպանիա չեն կրնար ընդունուիլ:

Եթէ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Սպանիա համաձայնին Թանճէրի մասին, Անգլիա բարեացակամ դիրք պիտի բռնէ: Կը կարծուի թէ Սպանիոյ պահանջներուն գոհացում պիտի տրուի:

⁂ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ փոքրամասնութեանց երկրորդ համագումարը, որուն կը մասնակցին 13 պետութիւններու 38 ազգային խմբակցութիւնները, իբրեւ ներկայացուցիչ 40 միլիոն բնակչութեան:

Ֆրանսա-թուրք վէճ մը

Գրած էինք թէ ֆրանս. «Լօթիւս» շոգենաւը Միջերկրականի մէջ «Պօզ գուրտ» թրքական շոգենաւին ընդհարելով, ընկղմած էր զայն, և ութը Թուրք նաւաստիներու մահուան պատճառ դարձած: Երբ «Լօթիւս» Պոլիս հասաւ, Թուրք իշխանութիւնները ձերբակալեցին շոգենաւին նաւապետը: Յիշեալը թրքական դատարանին առջեւ պիտի դատուի իբրեւ մարդասպան: Այս առթիւ Մարսիլիոյ ծովային և նաւային բոլոր արհեստակցական միութեանց ներկայացուցիչները բողոքի խիստ հեռագիր մը ուղղեցին վարչապետ Պ. Փուանքարէին, պահանջելով որ յիշեալը անմիջապէս ազատ արձակուի: Թուրք դատարանը իրաւասու չէ դատելու զինքը, քանի որ դէպքը պատահած է Թուրք ցամաքային ջուրերէն դուրս:

Հայ փախստականներու դատը

Էնկիւրիի եղեռնադատ ատեանը ներկայիս կը դատէ կարգ մը Թուրքեր և Հայեր, որոնք ամբաստանուած են քանի մը Հայեր կաշառքով Պոլիս մտցուցած ըլլալու յանցանքով: Ասոնց մէջ են Մկրտիչ Ֆրէնկեան, Յարութիւն Քէօմիւրճեան, Վահրամ, Էֆտալէտտին, Րաշիտ, Հիւսնի, Նայիլ եւն.: Դատախազին առաջարկով, դատարանը որոշեց Պ. Պենօն Տէյիրմէնճեանի դատը անջատել հայ փախստականներու դատէն: Յետոյ քննուեցաւ այն պարագան թէ ամբաստանեալները ի՛նչպէս կաշառք առած էին Հայերէն և ի՞նչ դիւրութիւններ տուած էին անոնց: Մասնաւորաբար բացատրութիւն պահանջուեցաւ 4500 ոսկի կաշառքին համար:

Յունական յեղաշրջումը

Ծովակալ Քօնտուրիօթիս Երկուշաբթի իրիկուն Աթէնք հասնելով, վերստանձնեց Հանրապետութեան Նախագահութիւնը: Զօր. Քօնտուլիս Երեքշաբթի օր քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ տեսնուեցաւ, միացեալ դահլիճ մը կազմելու համար: Առեւտրականներու, ճարտարարուեստականներու և բանուորներու կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Զօր. Քօնտիլիսի, խնդրելու համար որ ինք ստանձնէ վարչապետութիւնը:

Զօր. Փանկալօսի դէմ ժողովրդական բուռն ցոյցերուն վերջ տալու համար, նախկին դիկտատորը փոխադրուեցաւ Եգինէ կղզին, ուր պիտի մնայ մինչեւ իր դատավարութիւնը: Թէեւ այս փոխադրութիւնը գաղտնի պահուած էր, սակայն դարձեալ մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր զինուորական հիւանդանոցին առջեւ և ուզեց բզիկ բզիկ ընել զինքը: Տիկին Փանկալօս աղերսագիր մը ներկայացուց Զօր. Քօնտիլիսի, խնդրելով որ խնայեն իր ամուսնին կեանքին:

Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, քաղաքական կուսակցութեան պետերը, Քաֆանտարիս, Միխալաքոփուլօս, Փա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՒՐ Է ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Անծանօթ մի հայրենակից, անցեալ օրուայ իմ զեկուցումը («Թուրքիոյ կնճիռը») լսելուց յետոյ՝ ուղղել է ինձ մի նամակ, որի մէջ ասում է. «Երէկ պատիւը ունեցայ ունկնդրելու ձեր հրապարակային բանախօսութիւնը, ուրով բացորոշ կերպով պարզեցիք «Թրքական կնճիռ»ի հարցը։ Այս մասին իմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնելէ վերջ, եթէ թոյլ տրուի ինձ հարցնելու, կը փափաքիմ, որ լուսաբանէք զիս նաեւ, ի՞նչպէս փրկել մեկ օրէն միւսը ձուլուելու եւ ոչնչանալու վտանգին մատնուած հայ աշխատաւորութիւնը։ Իսկ անդին, արտասահմանի մէջ իրենց անորոշ ճակատագրին ձգուած եւ քաղաքական փոթորիկներու զոհ դարձող, վրանաբնակ եւ գնչուացած հայ ժողովուրդի ներկայի եւ ապագայի մասին ի՞նչ կը մտածէք»։

Հարցը դրուած է շեշտակի ու պարզ, պատասխանն էլ պէտք է լինի որոշ։ Եւ որովհետեւ այդ հարցով այսօր տանջւում են շատ շատերը, փոխանակ միայն նամակագիր-հայրենակցին գրելու, ես կը պատասխանեմ հրապարակով։

Ի՞նչպէս փրկել ձուլուելու եւ ոչնչանալու դատապարտուած հայ աշխատաւորութիւնն ու գնչու դարձած վրանաբնակ գաղթականութիւնը... Խոստովանում եմ, անհամեմատ աւելի հեշտ է լուծել «Թուրքիոյ կնճիռը», քան այս հարցին գոհացուցիչ պատասխան տալ։ Խնդիրը բաժանւում է երկու մասի. նախ՝ երիտասարդութեան, նոր սերունդի ուծացումն ու ոչնչացումը, երկրորդ՝ գաղթականութեան այլասերումն ու փճացումը։

Իրաւունք ունի անհանգստանալու իմ նամակագիրը. ամէն օր բոլորիս աչքին առջեւ մեր երիտասարդութիւնը ուծանում, հալչում է գարնան ձիւնի պէս, իսկ նոր սերունդը արագօրէն կտրուելով հայկական զանգուածից՝ ձուլւում, օտարանում է։

Բոլշեւիկեան գաղափարներ ունեցող մարդկանց համար այս երեւոյթը վրդովիչ չէ անշուշտ։ Էհ, ի՞նչ անենք, ձուլւում են թո՛ղ ձուլուեն. աւելի լաւ է, որքա՞ն քիչ լինեն տարբեր ազգութիւններ եւ ազգային տարբերութիւններ, այնքան լաւ, այնքան հեշտ կը դառնայ՝ համաշխարհային յեղափոխութիւն առաջ բերելը։ Եւ այդ է պատճառը, որ, օրինակ, հայ կոմունիստների ջանքերն ամբողջապէս ուղղուած են այն բանին, որ գաղութահայութիւնը, որպէս հաւաքական միութիւն, պառակտուի ու քայքայուի— «չերտաւորուի», ինչպէս ասում են նրանք իրենց սքանչելի բարբառով...

Մեզ համար եւ բովանդակ հայ ժողովուրդի համար անշուշտ, բնաւ միեւնոյնը չէ, կը մնայ արդեօք գաղութահայութիւնը ամուր կապուած հայկական հաւաքականութեան հետ, ուժե՞ղ եւ ազգային մշակոյթով հարո՞ւստ, թէ կը լուծուի ու կ'անհետանայ օտար ժողովուրդների ծովում։ Այդ պատճառով նամակագիր հայրենակցի դրած հարցը մեզ թւում է չափից աւելի լուրջ ու հրատապ։

Երիտասարդութեան այլասերումը, նոր սերնդի օտարացումը տեղի է ունենում, իբրեւ հետեւանք գաղթականութեան ապրած պայմանների։ Հայ պատանին Ֆրանսացի կամ Ամերիկացի է դառնում, որովհետեւ ֆրանսական ու ամերիկեան միջավայրը նրան երեւում է աւելի հրապուրիչ, ֆրանսական կամ ամերիկեան քաղաքացիութիւնը նրան աւելի իրաւունքներ ու յարմարութիւններ է ընձեռում։ Հայ երիտասարդը ամուսնանում է ֆրանսուհու կամ Ամերիկուհու հետ, որովհետեւ նախ՝ ամէն տեղ հայ օրիորդներ չկան, երկրորդ՝ ընկերային տեսակէտով հայ կինը, շատ անգամ, անմատչելի է հայ երիտասարդին եւ ապա՝ որովհետեւ եւրոպացի եւ ամերիկացի կինը, իբրեւ աւելի զարգացած եւ գրաւելու ձեւերը գիտցող, աւելի հեշտութեամբ է հրապուրում ասիական մթնոլորտից նոր դուրս եկած, «աշխարհ չտեսած» մեր երիտասարդներին։ Այս պատճառով, որքան եւ ցաւալի համարուի, նման փաստերը անխուսափելի են։

Այս երեւոյթի դէմ կռիւ է մղւում խօսք ու խրատով՝ պրօպագանդով ու յորդորով, հայ հաւաքական կեանքը աւելի հետաքրքրական ու բովանդակալից դարձնելու ճիգերով, նոր սերունդին առողջ դաստիարակութիւն տալով, մտաւոր սնունդ եւ ազգային կեանքի գրաւչութիւն ներկայացնելով եւ ուրիշ նման զէնքերով, բայց պէտք է պարզ հասկանալ, որ այդ ամէնը թոյլ կիսամիջոց է միայն։ Դրանով կարելի է հիւանդութեան զարգացումը դանդաղեցնել, ժամանակ վաստակել, բայց հիմնական բժշկութիւնը չի կարելի հասցնել»։ Գաղութահայ դպրոցը, գրականութիւնն ու գեղարուեստը, հաւաքական կեանքը, այո՛, պէտք է կազմակերպել, մշակել ու զարգացնել, բայց յուսալ, թէ այդ ճանապարհով կարելի է կորստից փրկել գաղութահայութիւնը, որպէս ազգային հաւաքականութիւն, առնուազն միամտութիւն է։

Նոյնը պէտք է ասել եւ «վրանաբնակ ու գնչուացած» գաղթականների մասին։ Կարելի է, գուցէ, նրանց վիճակը մասամբ թեթեւացնել, աշխատանք ու հաց տալ, դարձնել նստակեաց ու հողի տէր, ինչպէս հետզհետէ եւ կատարւում է, բայց մտածել, որ դրանով կը յաջողուի նրանց փրկել կորստից, ի հարկէ, թեթեւամտութիւն է։ Արժանթին, Մեքսիկա, Միացեալ Նահանգներ, Ֆրանսա գնացած եւ տուն-տեղ դարձած հայերի մեծագոյն մասը ընդմիշտ կը մնայ արտասահմանում եւ ուշ-կանուխ կը կտրուի ազգային մարմնից, կ'օտարանայ։ Կարո՞ղ էք գտնել Գալիցիայի ու Թրանսիլվանիայի հայերի մեծ մասի հետքերը։ Կարո՞ղ էք առաջը առնել Ամերիկայի հայերին արագ օտարացման։ Կարո՞ղ էք կանգնեցնել Ֆրանսայի մէջ ծայր տուած այլասերումն ու ուծացումը։— Ոչ՛ք կարող. չկայ եւ ո՛չ մի միջոց։ Այդ առթիւ արտասանուած ճառերն ու հառաչանքները, թեմական կազմակերպութիւններն ու եկեղեցիները, դպրոցն ու մամուլը, զանազան խելօք եւ անխելք ծրագիրները, վերջին հաշուով, ժամանակաւոր դարմաններ են, խղճուկ կիսամիջոցներ։ Պէտք է ասել պարզ ու վճռական. գաղութահայութիւնը եւ արտասահմանում գործող կազմակերպութիւնները սեփական միջոցներով անզօր են մատնանշուած չարիքին հիմնական բուժում տալու։ Եւ նրանք, ովքեր ի տես համատարած աղէտի, դժգոհում եւ ինչ որ պահանջներ են անում գաղութային կազմակերպութիւններից կամ սպասում են, որ ինչ որ բուժիչ դարման կը տրուի, պարզապէս ինքնախաբէութեամբ են զբաղւում։

Ամենացայտուն օրինակը ահա մեր աչքի առջեւն է — որբերի պարագան։ Հարիւրներով հայ որբեր վաճառքի են հանուած, ոչխարի պէս խումբ-խումբ նաւ են լցւում եւ բերւում Ֆրանսա, ագարակապաններին աշխատող ձեռքեր մատակարարելու համար։ Ո՞վ է հետաքրքրւողը, եւ հետաքրքրուողներն էլ ի՞նչ կարող են անել։ Փարիզում մի խումբ մարդիկ «գաղթականական կեդրոնական յանձնախումբ» խաղալո՞վ եւ կամ թերթերը լալահառաչ ու ցասկոտ յօդուածներ գրելո՞վ պիտի փրկեն որբերին կորստից։ Տէրտէր-տիրացուների ժամ-պատարա՞գը պիտի կանգնեցնէ նրանց հոսանքը Ֆրանսա։ Ո՛չ այս, ոչ այն —տնտեսական անհրաժեշտութիւնը մարդկանց մղում է այնտեղ, ուր կայ աշխատանք, կայ հաց եւ ապահովութիւն, եւ հոսանքը կը շարունակուի հակառակ բոլոր ճառերի ու յորդորների։

Ցաւի դեղն ու դարմանը ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել։

Բայց այդ մասին յաջորդ անգամ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պերլին, 24 Օգոստոս

1923ի վերջէն սկսած, երբ գերման. մարքը կայուն վիճակ ստացաւ, ապրուստի պայմանները ալ անտանելի դարձան օտարներուն համար, որոնք հարկադրուեցան հեռանալ այս երկրէն։ Ատոր հակառակ, գերման ժողովրդական զանգուածներու նիւթական կացութիւնը սկսաւ բարւոքիլ, որովհետեւ աշխատանքը այլ եւս կը վարձատրէր տանելի չափերով, քանի որ մարքը վերստացաւ իր գնելու կարողութիւնը։

Ատով բացատրելու է որ, 1924-1925ին եւս գերման ճարտարարուեստը — որու վրայ կը հիմնուի արդէն այս երկրին տնտեսական ամբողջ կեանքը — շարունակեց նախընթաց տարիներու բարգաւաճ գործառնութիւնը։ Ճիշդ է, արտածումը պակսեցաւ զգալի չափերով, որովհետեւ ապրանքները սղեցին, բայց ատոր փոխարէն նոյն այդ ճարտարարուեստին առջեւ նորէն բացուեցան ներքին շուկային դուռները։ Իսկ այդ շուկան, յայտնի է արդէն, շատ աւելի մեծ չափերով կը գնէ ու կը սպառէ, քան արտաքին բոլոր շուկաները՝ միասին։

Եւ իսկապէս, 1924ի եւ 1925ի ընթացքին գերման ճարտարարուեստին սպառողները եղան գլխաւորաբար 63 միլիոն գերմանները, որոնք պատերազմին եւ անոր յաջորդող տարիներու ընթացքին մեծապէս սահմանափակեր էին իրենց գնումները, որով եւ այժմ մեծ պէտք ունէին լրացնելու իրենց պահանջները։ Եւ սակայն այդ երկու տարիները բաւական եղան, որ ներքին շուկան զգալապէս յագենայ։ Նորէն առաջնակարգ նշանակութիւն ստացաւ արտածումի խնդիրը։

Այս վերջինը յաջողցնել, իր բարձրութեան վրայ պահել կարելի էր մէկ պայմանով միայն — ապրանքներու աժանացումով։ Միայն այդ ձեւով Գերմանիա պիտի կրնար դիմանալ միջազգային մրցորդներուն եւ նորէն ձեռք բերել իր կորսուած շատ մը արտաքին շուկաները։ Այդ ալ հնարաւոր կ'ըլլար երկրին արտադրական ուժերու բարձրացումով։ Որչափ կարելի է՝ շա՛տ արտադրել — առանց վնասելու ռոճիկին — ահա՛ օրուան կարգախօսը։

Եւ որովհետեւ ատոր համնելու համար դիւրին բան չէր բանւորութեան աշխատանքի ժամերու թիւը աւելցնել, — եւ դեռ մեծ հարց էր, թէ արդեօ՞ք աշխատանքի տեւողութեան երկարացումը ուղիղ համեմատական է արտադրութեան բարձրացումին, — ուստի եւ գերման ճարտարարուեստին վարիչները իրենց ուշադրութիւնը դարձուցին թեքնիք կատարելագործութեան վրայ։ Այսպէս ալ եղաւ։ Վերջին երեք տարիներու ընթացքին, «Թէքնիք»ով կատարելագործուեցաւ գերման ճարտարարուեստը, հին մեքենաները փոխուեցան նորերով։ Ատոր հետ մէկտեղ, բնականաբար բարձրացաւ նաեւ արտադրութիւնը։ Այսօր, կարելի է ըսել, գերման ճարտարարուեստը ամերիկանացած է շատ մեծ չափերով, գերազանցելով ոչ միայն ֆրանսականը, այլ եւ անգլիականը։ Ամերիկեան դրամագլուխն ալ գործադրութեան մէջ կը դրուի այստեղ եւ կը կենդանացնէ ճարտարարուեստային շատ մը ճիւղեր։

Գերման ճարտարարուեստին արհեստագիտական կատարելագործումը մէկ կողմէն եւ ներքին շուկային բաւականաչափ յագեցումը 1924-1925ին միւս կողմէն, պատճառ եղան, որ 1925ի վերջին գործազրկութիւնը ծայր տայ այս երկրին մէջ։ Տագնապը ահռելի չափերու, իր գագաթնակէտին հասաւ այս տարի Փետրուարին։ Ոչ պակաս քան 2 ու կէս միլիոն կը հաշուուէր անգործներու թիւը։ Եւ այդ վիճակը տեւեց 3-4 ամիս։ Վերջին շաբաթներու ընթացքին է որ, զգալապէս պակսիլ սկսած է անգործներու թիւը, գրեթէ 25 առ հարիւր։ Կառավարութեան եւ համայնքներու ջանքերով ձեռնարկուած է հանրօգուտ աշխատանքներու, որով գործ կը հայթայթուի հարիւր հազարաւոր բանւորներու։ Կը շինեն հազարաւոր եւ տասնեակ հազարաւոր տուներ, ինչպէս եւ ջրանցքներ եւ այլն։ Մօտ մէկ միլիառ մարք յատկացուած է այդ նպատակաւ, վերջին օրերս յաւելեալ 100 միլիոն մարք եւս յատկացուեցաւ։ Տուները սունկի նման կը բուսնին մեծ ու փոքր քաղաքներու մէջ։

Հակառակ այս ամէնուն, պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ՝ մինչեւ երեք տարի ո՛չ գործազրկութիւնը պիտի վերնայ, ո՛չ ալ բնակարանային տագնապը։ Այսօր ալ դեռ 1ուկէս միլիոնէն աւելի անգործ բանւորներ կան Գերմանիոյ մէջ։

Եւ սակայն, սխալ պիտի ըլլար ենթադրել, թէ ատոնք իրենց բախտին ձգուած են։ Ամէն մէկ գործազուրկ բանւոր կառավարութենէն եւ համայնքներէն կը ստանայ իր եւ իր ընտանիքի անդամներուն ապրուստի անհրաժեշտ գումարը, որ գրեթէ բանւորական օրավարձին հարիւրին 70-75ը կը կազմէ։ Այսօր եւս յուկէս միլիոն բանւորներ եւ անոնց ընտանիքի անդամներ կը ստանան իրենց ամսական նպաստները, որոնք բոլորը միասին շուրջ 100 միլիոն մարք կ'ընեն (ամսական)։ Այս ըսել է ուրեմն, որ միջին հաշուով ամէն մէկ գործազուրկ բանւոր իր եւ իր ընտանիքի անդամներուն համար կը ստանայ ամսական 65-75 մարք։ Եւ նկատի առնելու է, որ անոնք տուրք չեն վճարեր, կուտան բնակարանի վարձքին կէսը միայն, անոնց պզտիկ երախաները ձրիաբար կաթ կը ստանան եւ այլն։ Եւ մտածե՛լ որ դեռ ասոնցմէ ալ շատ աւելի լաւ պայմաններու մէջ գտնուող անգլիացի գործաթող բանւորներու համար Զինովիէվի հրամանով հանգանակութիւններ կ'ընեն Հայաստանի բանւորներուն եւ գիւղացիներուն մէջ, որոնք երազի մէջ չեն տեսած այն յարմարութիւնները եւ ապրուստի դիւրութիւնները, զորս ունին գերման եւ անգլիացի գործազուրկ «խեղճ» բանւորներն անգամ, թողունք աշխատանք եւ եկամուտ ունեցողները։

Ու այսպէս, քաղաքական դիւանագիտական եւ տնտեսական շարք մը տագնապներ անցնելէ ետք Գերմանիա տակաւ ոտքի կը կանգնի եւ վերստին կը գրաւէ իր դիրքը ազգերու ընտանիքին մէջ։ Ներկայ տագնապը եւ գործազրկութիւնը անցողակի երեւոյթ է միայն։ Ինչպէս տեսանք՝ այդ եւս ոչ թէ տնտեսական կեանքին խեղճութեան, այլ անոր զարգացման եւ վերանորոգման, իր ճարտարարուեստին կատարելագործութեանը զուգընթաց, թէեւ անխուսափելի այլ ժամանակաւոր երեւոյթ մըն է միայն։ Գործազրկութեամբ չափելու չէ Գերմանիոյ տնտեսական կարողութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը, այլ իր ելմտական վիճակով։ Իսկ այս վերջինը կարելի է փայլուն անուանել։ Այսօր Գերմանիա ոչ միայն կը հատուցանէ իր պարտքերը, այլ եւ ատկէ դուրս իր ելմտական հաշուեկշիռը յաւելումներ ցոյց կուտայ։ Գերման պետական գանձը աւելի մուտք ունի (տուրքերը եւայլն), քան ելք։

ՔԻՉ ՄԸ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑՆԵԼՈՒ ՆՈՐ ՄԵԹՈՏ ՄԸ

Մ. Տէօբլէր անուն աւստրիացի բժիշկը նոր գիւտ մը հնարած է, որուն միջոցաւ յաջողեր է երիտասարդացնել Վիեննայի հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ գտնուած բազմաթիւ տարէց ու անկար մարդիկ։

Իր գիւտին հիմը կը կազմէ ջնչերակներու դարմանումը։ Ֆէնոլի լուծաջուրին գործածութեամբ ջնչերակներու ներքին պատերը կը խողանակուին եւ այդ եղանակով կարելի կ'ըլլայ առաջ բերել արեան կանոնաւոր ու անարգել շրջան մը։

Մինչեւ այսօր Տօքթ. Տէօբլէրի մեթոտը կիրարկուած է այրերու վրայ, սակայն այդ միեւնոյն փորձերը պիտի կատարուին նաեւ կիներու վրայ, եւ պատճառ մը չկայ կարծելու թէ անյաջողութեան պիտի մատնուին։

ՈՂՋՆՑԱԾ ՄԵՌԵԼ ՄԸ

Ֆիլատէլֆիայի մէջ քանի մը բժիշկներ յաջողած են adrénaline կոչուած նիւթին ներարկումով ողջցնել Ատէլ Ռօզ Հուխթ անունով հինգ տարեկան աղջնակ մը, որուն սիրտը 8 վայրկեանէ ի վեր դադրած էր բաբախելէ։ Այդ աղջկան կոկորդին երկու նշագեղձերուն վրայ կարեւոր ու ստիպողական գործողութիւն մը անհրաժեշտ նկատուելով, զայն փոխադրած են Սէնթ-Մէրի հիւանդանոցը։

Գործողութեան ընթացքին, բժիշկները զարմանքով ստուգեցին թէ աղջկան սիրտը այլեւս չէր բաբախեր, եւ փորձեցին զանազան միջոցներով զայն վերակենդանացնել։ Բազմաթիւ փորձերէ վերջ, տեսան թէ արեան մէջ «ատրէնալին»ի ներարկումին ազդեցութեան տակ սիրտը սկսած էր գործել. զարկերը թէեւ տկար էին, սակայն հետզհետէ կանոնաւորուելով, աղջկան դէմքը վերստացած էր իր նախկին գոյնը։ Ներկայիս անոր կեանքը կարելի է բոլորովին փրկուած նկատել։

ՔՆԱՑՈՂ, ՇԱՐԺՈՂ, ԶԳԱՑՈՒՆ, ՀԱԶԱՑՈՂ ԵՒ ՄՍԱԿԵՐ ՏՈՒՆԿԵՐԸ

Բուսական աշխարհին մէջ գոյութիւն ունին «քնացող» տունկեր, որոնք գիշեր ատեն կը փոխեն իրենց տերեւներուն դիրքը. ատոնք երբեմն կը բարձրանան, երբեմն կ'իջնեն եւ երբեմն ալ մէկ կողմ կը հակին։

Ցերեկ ատեն երբ մութ տեղ մը դնենք զանոնք, տերեւները գիշերուան դիրքը կ'առնեն, եւ երբ կրկին լոյսին մէջ զետեղենք, իրենց նախկին դիրքը կը ստանան։

Լոյսին ազդեցութիւնն է որ առաջ կը բերէ դիրքերու այս փոփոխութիւնը։ Որչափ մութ ըլլայ, տերեւները այնչափ կը կծկուին, եւ ո՛րքան լոյս, ա՛յնքան կը տարածուին։ Տերեւներու կծկումին նպատակն է իրենց մակերեսը նուազեցնելով՝ պաշտպանուիլ գիշերուան ցուրտին ու խոնաւութեան դէմ։

Քնացող բոյսերուն մեծագոյն մասը կը պատկանի ընդազգի (légumineux) եւ գառնականջազգի (oxalide) տունկերուն։

«Շարժող» բոյսերուն մէջ ծանօթ է ճօճական առուոյտը (sainfoin oscillant), որուն տերեւակոթունը եւ տերեւիկները յարատեւ շարժման մէջ են շրջանակ մը ձեւացնելով. տերեւներուն այդ շարժումը բաց օդին մէջ միայն ամառուան տաք եղանակին զգալի է, իսկ ջերմանոցներու մէջ, ամառ թէ ձմեռ, 25 աստիճան տաքութեան տակ շարժումը տեւական հանգամանք մը կ'առնէ, եւ որչափ ջերմութիւնը աւելնայ, շարժումը ա՛յնչափ կ'արագանայ. ըսել է թէ տերեւներուն շարժումը արդիւնք է տաքութեան ազդեցութեան։

«Զգայուն» տունկերուն մեծագոյն մասը կը պատկանի քնացող բոյսերուն։ Անոնց տերեւներուն զգայուն մակերեսը ընդհանրապէս մազոտ է. շփումի կամ հպումի ազդեցութեան տակ տերեւները կը կծկուին ու կը կորնան։ Զգայուն տունկերը իրենց զգայական յատկութիւնը պահելու համար ջերմութեան եւ թթուածինի պէտք ունին, հակառակ պարագային անզգայ կը մնան։

«Հազացող» բոյսը կը գտնուի Չիլիի մէջ։ Երբ իր տերեւներուն վրայ փոշիի հատիկ մը դրուի, տունկը կարմիր գոյն մը կ'առնէ եւ կը ստանայ ընդհատ շարժում մը, որուն կ'ընկերանայ հազի կամ փնգտուքի նմանող աղմուկ մը։ Բոյսը այդ օտար մարմինին ներկայութենէն կը ցնցուի, եւ ցնցումը այն ատեն միայն կը դադրի, երբ կծկումները փոշիին հատիկը դուրս կը վանեն։

«Մսակեր» տունկերը իրենց սնունդին մէկ մասը կը քաղեն այցելու միջատներէն։ Տրօզէրային, Տիոնիայի եւ Բէնկիւքիւլէյի վրայ հանգչող միջատները տերեւներուն արտադրած մածուն հեղուկէն կը բռնուին, տերեւները կծկուելով անոնք մէջը կը մնան ու կը մարսուին՝ արտադրուող բուսական խիւսէն լուծուելով։ Երբ հեղուկը իր մարսողական դերը կատարէ, տերեւները կը բացուին եւ իրենց նախկին դիրքը կը ստանան։

Հ. ՏԷՐՈՍ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

74. — ՓԱՆԱՐ-ԼԸՎԱՍԷՕՌ

35-36 տարի առաջ Ֆրանսայի մէջ ինքնաշարժ շինողները եղած են Փանար եւ Լըվասէօռ։ Գործարանը կը գտնուի Փարիզի 13րդ թաղամասին փորթ տ'Իվրիի մօտ։ Թիւով մօտաւորապէս 6.000 բանուոր, ամէն ազգէ։ Հայ աշխատաւորներուն թիւը 90-95ի կը հասնի, եւ կը բաժնուին երեք կարգերու, Ա. գրագիրներ, Բ. ajusteurներ, Գ. հասարակ բանուորներ։ Առաջինները ժամը կը ստանան 3.60—3.85, երկրորդները 4.50—5, իսկ միւսներն ալ 3.15—4.15։ Շաբաթը 9 ժամ կ'աշխատին, իսկ ամառը մէկ ժամ աւելի, շաբաթը կէս օրին ազատ ըլլալու համար։

Մեր տղաքը ամէնուն համակրանքին արժանացած են։ Մեծամասնութիւնը թեթեւ գործերով կը զբաղին, բացի մէկ քանի նորեկներէ։ Մինչեւ հիմա ծանր արկածի հանդիպած է Պոլսեցի երիտասարդ, մը որուն ցուցամատը կտրուեցաւ։

Ե. Գրիգորեան

75 — ՍԷՆ ՖՈՆԱ (ԼԱՐԺԱՆԹԻԷՐ)

Լիոնէն մօտաւորապէս 2ուկէս ժամ հեռու կը գտնուի Լարժանթիէր գիւղը, չորս կողմ ծառաստանով եւ այգիներով, սքանչելի օդով եւ ջուրով։

Մէկ ամիս առաջ, 15 կիներ եւ աղջիկներ, Պոլսեցի եւ Իզմիրցի եւայլն, պայմանագրութեամբ եկան Աթէնքէն, աշխատելու համար մետաքսի մանարանը, ընդհանրապէս գոհ են։ Այր մարդ գրեթէ չկայ։ Նախապէս բնաւ հայ եկած չէ հոս եւ հայ անունը նորութիւն մըն է։ Տեղացիները շատ լաւ կը վարուին։ Գործարանատէրը ձրի սենեակներ տրամադրած է, ածուխ, փայտ, ամէն ինչ կուտայ։ Սենեակները օդաւէտ են մեծ պատուհաններով։ Մօտ օրէն նոր հայեր եւս պիտի գան պայմանագրութեամբ։

Բնաւ հիւանդ չունինք։ Որեւէ դէպք պատահած չէ։

Բաղդատելով ուրիշ տեղերու հետ, ապրուստը աժան է։ Որ եւ է ազգային մարմին մը չէ այցելած։ Գոնէ Լիոնի ազգային իշխանութիւնը հետաքրքրուէր։ Յառաջիկային աւելի մանրամասն կը գրեմ։

Հնտախոյզ

ՉԱՅՆԻՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, (Սեփ. թղթ.).— Ամսոյս 22ին, կիրակի կէս օրէ վերջ Պուրվառ Թապոլթոյի գեղեցիկ պարտէզին մէջ տօնուեցաւ Պատանի Միութեան երկրորդ տարեդարձը։

Պարտէզին կեդրոնը, հին՝ բայց գալար նոճիի մը ստուերին տակ համեստ բեմ մը պատրաստուած էր, որուն 2 կողմերը կը ծածանէին Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները։

Միեւնոյն ատեն տեղի կ'ունենար Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումը, թէեւ Պատանի Միութիւնը շաբաթներ առաջ ծանուցում տուած էր։

Ժամը երեքն էր 350 հոգիի մօտ երկսեռ բազմութիւն մը գրաւած էր բոլոր տեղերը եւ շատեր ալ ոտքի վրայ մնացեր էին։ Հետաքրքրական էր տեսնել պատանիներու եռանդը. ամէն մէկը եռեւէն կապած ունէր երեք գոյնով ժապաւէններ, որոնց վրայ նրբութեամբ ասեղնագործուած էին Հ. Յ. Դ. Պ.Մ. սկզբնատառերը։

Բոլորն ալ շարժման մէջ էին, կը հիւրընկալէին, յայտագիր եւ զարդանիշ կը բաժնէին, կարգապահութեան կը հսկէին։

Կարճ բացման խօսքէ մը յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան, որ մէկ ժամ խօսեցաւ, բացատրելով թէ թուրք բռնակալութիւնը շատ բնականօրէն մեզ մղած էր ըմբոստութեան եւ հայ ինքնագիտակից տարրը առանց դասակարգային խտրութեան, ուսուցիչ թէ՛ քահանայ, երկրագործ թէ արհեստաւոր, զէնքի էին փարած ուխտելով «Մահ կամ ազատ արեւ ազատ հայրենիքի մէջ»։

Եղան արտասանութիւններ երգեր եւ հայկական պարեր «Թամզարա», որմէ յետոյ Սեբաստիոյ «Պարթեւ» Միութեան նուագախումբին առաջնորդութեամբ սկսան եւրոպական պարեր, խնջոյք եւ ուրախութիւն որ տեւեց մինչեւ ժամը 8ը։

Ս. Մ.

ՎԱԼԱՆՍԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի շրջ. կոմիտէին կազմակերպած դաշտահանդէսը։ Որոշեալ ժամուն 200է աւելի բազմութիւն մը փութացած էր դաշտավայրը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով, նոր երգչախումբին կողմէ։ Ընկ. Վ. Շէհրէրեան իբրեւ նախագահ պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը, եւ յորդորեց ներկաները տոկալ օտար երկրի փորձութիւններուն, մինչեւ որ հայ ժողովուրդին բաղձանքը իրականանայ ու կարենանք փոխադրուիլ հայրենիք եւ ապրիլ ազատ ու անկախ։ Ընկ. Յ. Սրապեան պատմեց Խանասորի արշաւանքը եւ մեր դերը օտար ափերու վրայ։ Ընկ. Ն. Սարգիսեան կարդաց բանախօսութիւն մը։ Բանախօսութիւնները կ'ընդմիջուէին երգերով։ Ներկայացուեցաւ «Կրան բամբուլին», զուարթացնելով բազմութիւնը։ Արեւելեան նուագախումբը՝ մասնակցութեամբ Պ. Հ. Արմաղանեանի եւ քանի մը ընկերներու կը նուագէր հայկական պարերուեղանակներ մինչ երկսեռ խմբեր կը պարէին։ Յետոյ աճուրդի դրուեցան խորոված հաւ մը եւ յեղափոխական խմբանկար մը որ բարձրացաւ 358 ֆր.ի։ Շահողն էր Երզնկացի Յարութիւն Վարդանեան որ հաւը նուիրեց կուսակցութեան եւ նորէն աճուրդի դրուելով, գոյացաւ կոկիկ գումար մը եւս։ Յետոյ տեղի ունեցան եւրոպական պարեր։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

ՄԱԼԱԹԻՈՅ "ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ,,Ը

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան մասնաճիւղը որ 1924ի սկիզբները կազմուեցաւ, երկու անձնուէր հայրենակիցներու ջանքերով, լաւ վիճակ մը ունի այսօր։ 1925 Օգոստոսին 7 հոգինոց վարչութիւն մը ընտրուած էր, որ մէկ տարուան ընթացքին բաւական գործունէութիւն ցոյց տուաւ։ Ընթերցատուն մը վարձեց եւ բաժանորդագրուեցաւ ֆրանսահայ թերթերու։ Անդամներն ալ քանի մը թերթեր նուէր ըրին, այնպէս որ հիմա ամէն տեսակ լրագիրներ կը գտնուին ընթերցատան մէջ։ Կազմեց գրադարան մը, ուր բազմազան գիրքեր կը գտնուին։ Նոր տարուայ առթիւ երեկոյթ մը սարքեց իր հայրենակիցներուն համար եւ կարեւոր գումար մը ապահովեց նուէրներով։ Հոկտեմբերին ներկայացում մը տուաւ ընկերակցութեամբ Ցարօն Ցուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան եւ հիմա պատրաստ ունի նոր մը որ պիտի ներկայացուի Նորընտիր Վարչութեան կողմէ։ Վիճակախաղի մէջ ալ բաւական դրամ գոյացաւ։

Իր անկեղծ գործունէութեան շնորհիւ շատ մը անտարբեր հայրենակիցներ կապուեցան միութեան։ Մէկ տարուայ ընթացքին 50 անդամներ արձանագրուեցան. անկէց առաջ ալ այս թիւէն շատ աւելի անդամներ ունէր։ Միութիւնը դրամական օգնութիւններ ըրաւ կարօտ հայրենակիցներու։ Նաեւ թէ տեղական եւ թէ գաղթներու միութիւններէն ուղղուած կոչերուն սիրով պատասխանած է եւ միշտ պատրաստակամութիւն յայտնած է հանրօգուտ ձեռնարկներու։

1926 Օգոստոս 8ին ընդհանուր անդամական ժողով մը գումարելով վարչութիւնը ներկայացուց իր հաշիւները, որոնց համաձայն կայ 4666 ֆրանք եւ 25 սանթիմ, իսկ 1866 ֆրանք նախորդ շրջանէն մնացած էր։ Որոշուեցաւ 4000 ֆրանքը Ամերիկայի կեդր. Վարչութեան ղրկել։ Յաջորդ շրջանին համար ընտրուեցան նոյն անդամները, բացի երկուքէն։

Նոր վարչութիւնը եռանդով գործի սկսաւ, երկու անդամներ Լիոն մեկնեցան, այնտեղ ալ մասնաճիւղ մը կազմելու։ Սէն Շամօնի մասնաճիւղը ամուսնութեան մը առթիւ 800 ֆրանք ստացած է։

Կ.

ԳՐԵԼ ԿԱՐԾ ԵՒ ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈՒ ԿԸ ԶԳԶԵՆ

ԿԱՌՏԱՆ.— Հանքային աշխատաւորներու այս քաղաքին մէջ օրուան խնդիրն է մատուռի ու մանկապարտէզի շինութիւնը։ Հիմերը փորուած են, քարերը պատրաստ, ժողովուրդին կողմէ հողն ալ նուիրուած։ Հանգանակութիւն բացուած եւ ժողովուրդին մեծ մասը հանգանակութեան մասնակցած է, գոյացնելով մօտ 2000 ֆրանք։ Հանքի տնօրէնութիւնն ալ 5000 ֆրանքով նպաստելէ զատ, պատրաստակամութիւն յայտնած է հող տրամադրելու։

Պալաքեան եպսկ. 2000 ֆր. խոստացաւ, շրջանին հոգեւոր հովիւը քանի մը անգամ գնաց-եկաւ, եւ սակայն գործը երեսի վրայ կը մնայ։

Հոգաբարձութիւնը նամակ կը գրէ եւ քանիցս մայր կ'ուղարկէ։ Բանուոր հոգաբարձուն իր օրականէն զրկուելով ասդին անդին կ'իյնայ որպէս զի «Հայր սուրբը» բարեհաճի գալ եւ ընթացք մը տալ գործերուն։ Խոստումներ կ'ըլլան, աղդ ալ կը փակցուի, բայց վարդապետը չկայ...։ Կ'ըսեն թէ շատ զբաղուած է, եւ ուրիշներ ալ կը չարախօսեն թէ մեր մատուռը եւ մանկապարտէզը միտքը կ'իյնան այն ժամանակ երբ հարսանիքի եւ կնունքի համար կը կանչուի։

Ինչ կրնանք ընել. լեզու ունինք բերան չունինք. հովիւը ինք տեսչութեան եւ ամէն տեղ գիտած է եւ զինքը կը ճանչնան։

Վերջերս կարգ մը մարդիկ յուզուելով հոգաբարձութիւնը նեղը կը դնեն «կա՛մ դրամնիս կամ շինեցէք. անգամ մը սկսեցէք մենք կրկին կը վճարենք»։ Այս չէր բաւեր, այստեղ ալ բուսան քանի մը խլէզներ վայրի տունկի պէս եւ սկսան պղտորել. «Ով որ կարմրի, Հայաստան պիտի երթայ»։ Եւ հայրենակարօտ ժողովուրդը կը հաւատայ, մանաւանդ որ ածխահանքի մէջ երեք յարկ գետնին տակ աշխատելու փոխարէն, կը խոստանան, երեք յարկ Մասիսի ու Արարատի վրայ...

Եթէ այս տարի ալ մեր պզտիկները տեղական նախակրթարան երթան, այլեւս ձուլուիլ կ'ըլլան։ Օտար հորիզոնի մը տակ օրուան սեւ հացը ճարող բանուորներ ենք, եւ այնքան տանջանքներէ յետոյ չենք ուզեր ձուլուիլ յորձանքին մէջ որ ամէն վայրկեան կը սպառնայ կուլ տալ մեզ։ Օգնեցէք մեզի։ Հայ բանուորը գիշերը ցերեկին խառնած պիտի շինէ մատուռդպրոցը, եթէ հումնիւթը չպակսի։

կառտանցի մը

ԳԻՏՆԱԿԱՆ ԲԺԻՇԿ ՄԸ

Տոքթ. Հրանտ Հանչէր, որուն մահը հաղորդեցինք, սովորական բժիշկ մը չէր։

Ջաւակը Պոլսոյ առեւտ. դատարանի անդամ ծանօթ Հանչէր Սիմոն էֆ.ի, Մայր վարժարանի եւ յետոյ Կեդրոնականի մէջ իր ուսումը աւարտելէ վերջ, կը մտնէ Գալաթասարայի Պոլսոյ Նաւաշինարանը, սակայն դժուարաշնչութենէ տառապելով կ'անցնի Օսմ. Բժ. Համալսարանը։ Հոն իր 4րդ շրջանին առաջին գիւտը կ'ընէ, Le forceps correcteurը, որ ճեմիլ փաշայի եւ ուրիշներու կողմէ կը գնահատուի եւ իրեն օգնականութեան պաշտօն կը տրուի։ Այս գործիքը կարեւոր մանկաբարձական նորութիւն մըն էր, զոր Maison Mathieu գնած էր եւ breveté ըրած։

Իր երկրորդ եւ կարեւոր գիւտն է վէրքերու մէջէն թարախը դուրս քաշելու եւ հետեւաբար անդամահատութիւնն ու փտախտը արգիլելու յատուկ քաուչուէ գործիքը (drainage en chirurgie), որ մեծ աղմուկ հանեց վիրաբուժական աշխարհի մէջ եւ այժմ ամէն կողմ կը գտնուի։ Իր երրորդ գիւտն է անդամներու մէջի կոտրած ոսկորները շիտակ իրենց տեղը բերելով փակցնելու յատուկ գործիքը (appareil pour le traitement des fractures.) Դ.— Սրտի եւ երանի ներքին գործողութիւնները դիւրացնելու համար կուրծքին վանդակը շատ լայն բանալու համար յատուկ գործիքը։ 5րդ.— Բժշկական նոր ջերմաչափ մը։ Ասոնցմէ զատ Presse Médicaleգրած էր թէ գանկինուրբ գործողութեանց համար ունելի մը (pince) հնարած է զոր Collinի տան ծախած է։ Շատ փնտռուած եւ կարեւոր գործիք մըն է։ Իր ինքնատիպ բժշկական յօդուածներով ծանօթ է արդէն Presse Médicaleի, որ այս տխուր առթիւ գնահատական մը գրած էր իր մասին։

Պատերազմի միջոցին եւ Ջուիցերիոյ մէջ քրաֆթ Պոնարի հետ անխոնջ աշխատած է Պոլսոյ Foyer Arménienի հաստատման եւ կազմակերպութեան, ուր մինչեւ պարտէզին մշակութեանը անգամ հսկած է որբերու եւ այրիներու այս ապաստանարանը նախանձելի եւ անթերի վիճակի մը հասցնելու համար։

Ողբացեալ գիտնականը անդամ էր Ֆրանսայի հնարիչներու եւ գիտուններու կաճառին եւ ունէր տակաւին շատ մը գիտական պրպտումներ, բայց դժբախտաբար մահը ընդհատեց իր բեղուն կեանքը։

ԿԻՊՐՈՍԻ թերթերը կը գրեն թէ մօտ օրէն 4000 հայ գաղթական պիտի հասնի այդ կղզին։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ՕՐԵՐԷՍ ՄԷԿԸ

Ամէն ոք հոս իր տեղը ունի բացի միջնորդներէն որոնք կը վազվռտեն տեղէ տեղ, մարդէ մարդ ժպիտներով ու նշոյլներու տոպրակով։ Անոնք առեւտրականներէն իրաքանչիւրին համար ունին գաղտնի լուր մը հաղորդելիք, դղրդագին գործառնութիւն մը կամ աժան վաճառում մը, զոր կը փսփսան ականջէ վար, նախապէս ապահովուելով անքաղաքավար ունկնդիրի մը չգոյութեանը վրայ։ Անոնք կը խօսին առատ ու ոլորուն շարժուձեւերով, հրեայ մանրավաճառի մը նրբախղճութեամբ։ Վաճառականները մտիկ կ'ընեն կէս մը մտացիր ու շատ անգամ կը բաւականանան գլխու շարժումներով, բայց անոնք, միջնորդները, յուսատուի մը թուղթերը խառնելով, կը շարունակեն խօսիլ, երբեմն նայիլ նշանակալից ու ամբողջ հսկայ սրահը կը լեցուի յարատեւ ու թաւ մրմունջով մը, կարծես եկեղեցի մը ըլլայինք, ուր մէկի տեղ հարիւրաւոր քահանաներ առաւօտեան դատարկութեան մէջ փոխասացութիւն կ'ընեն։

Մեր տեղը խորունկն է, հոն ուր տասնըմէկէն մինչեւ կէս տեղական արժեթուղթերու հրապարակը կ'որոշուի։ Միեւնոյն դէմքերը ամէն օր մեր շուրջ։ Մէկու մը պակասը իսկոյն աչքի կը զարնէ, ինչպէս խանութպան մը, առտուն խանութը բանալուն, անմիջապէս կը նշմարէ առարկայի մը կորուստը։ Ընտանի են բոլորը իրարու, գլխարկէն մինչեւ կօշիկը, գոյնով ու մերձաւոր տարիքով, հասակով ու հասցէով։ Կուշտ ժպտուն բարեւներ, կը կենանք։ Միջնորդները կը վազեն միշտ տեղէ տեղ, կը սահին նեղ միջոցներէ, ձուկերու պէս որոնք կ'ապրին խեցիներով ու մամուռներով լի ծովամասի մը մէջ։

Անոնցմէ մէկը ահա կը մօտենայ մեզի։ Լամբակին ունի կարմիր ժապաւէն մը. ազգութեամբ ու անունով հրեայ է, բայց ֆրանսական քաղաքացի։ Պատերազմին տեղակալ եղած է ու քանի մը հեղ վիրաւորուած։

— Նոր բան չկա՞յ։

Կը հարցնէ առաջին անգամ։ Այս երեք բառերը կ'արտասանուին միշտ ամէնուն կողմէ առանց բացառութեան։

Կը պատասխանեմ.

— Ոչինչ։

Ու ան կը խօսի։ Կը խօսի գլխու ճօճումներով.— յաճախակի ժպիտներով.

— Ի՛նչ ընես, անկարելի է տեղաւորել ձեր չիկխարինները. անոնցմէ լաւը հոս ծախուեցաւ աւելի աժան գնով։ Թուշնակերը լաւ է, բայց կը նախընտրեն հոլանտականը գնել ոսկեհատ աւելի նպաստաւոր է իրենց համար.— Ի՞նչ կ'ուզէք ընել դրամներու այս ընթացքով։ Անգլիականը երկու հարիւր երեսուն, հաշուեցէք թէ ձեր ապրանքը քանի՞ կուգայ. մինչդեռ ա.սօր Պօնիֆաս վաճառատունը հարիւր պարկ պատրաստ ապրանք ծախեց ձեր գինէն երեսուն ֆրանք պակաս (երէկ դեռ ըսած էր որ Պօնիֆաս վաճառատունը ա՛լ պատրաստի ապրանք չունի)։ Օ՜, հանդարտ, գործ չկայ... հաւանական է որ եթէ ձեր գինը քիչ մը պակսեցնենք գործ մը ըլլայ... անկարելի է որ արդէն գործ չըլլայ. երբ ապրանքը սպառի, ստիպուած պիտի գնեն... ստիպուա՛ծ...

Երկրորդ մը կը մօտենայ. երիտասարդ է, ակնոցաւոր ու կրակոտ։ Կը խօսի աճապարանքով.

— Լուր մը չունիմ դեռ ձեր օճառախոտին համար։ Ցաճախորդները կը տատամսին... վարանոտ են բոլորն ալ դրամներու ելեւէջին պատճառաւ։ Եթէ անգլիականը կայուն վիճակ մը ստանայ, ապահովաբար գործ մը ըլլայ։ Նոյնը նաեւ ձեր խէժերուն համար։ Հարման ընկերութիւնը այսօր տասը թօն ծախեց եօթհարիւրէն, մինչդեռ ձերինը ութհարիւրէն աւելի է, այն ալ սթէրլինը երկու հարիւր հաշուելով... Մարդիկը առաջուընէ գնած են, ու հիմա կը շահին դրամներու տարբերութեան վրայ։ Իսկ Ռանդէլ եւ Ամիէլ քսան հազար քիլօ Սէնէկալ գնեցին։ Ի՛նչ ընեն, Սուտանի խէժը անհամեմատօրէն սուղ է... Ահա կացութի՛նը, հանդարտ, անորոշ... Սպասենք։

Ու կը հեռանայ աճապարանքով։

Միջնորդները կը յաջորդեն, իրարու կը կրկնեն գրեթէ նոյն խօսքերը, միայն թէ տարբեր ապրանքներու համար — բամպակ, պիստակ, կեռասի կուտ, անպատի ընկոյզ կամ փղոսկր։

Մեր պատասխանները կարճ կ'ըլլան եւ միօրինակ.

— Փորձեցէ՛ք... կը սպասենք լաւագոյն օրերու... Հարիւրէն վար չենք կրնար ծախել... Մեր ապրանքը սակայն լաւ տեսակի է... փոշի չկայ մէջը... Հատիկները խոշոր են... կ'ըլլայ... ցտեսութիւն...

Կը պատահի որ երբեմն մտածումս կը յանձնուի աղուոր տեսիլքի մը կամ ոգեւորող երազի մը, ու կարելի չէ երեւակայել թէ ի՛նչ տառապանք կ'ըլլայ ինծի ինքնամփոփուիլ, հասկնալ հարցում մը ու պատասխանել անոր։

Ասիկա կը տեւէ մինչեւ որ սակարանի խոշոր ժամացոյցը հինգ կը զարնէ։ Սրահը տակաւ կը պարպուի, ներսի բազմութիւնը ալիք ալիք կը յորդի սակարանին լայն ու հսկայ դռներէն, կը գլորի սանդուղներէն վար, անյայտանալու համար մայթերուն վրայ թաւալող ամբոխին մէջ։

(Շար.) Պ. ՋԱՐՈՅԵԱՆ

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՏԷՐ ՎԱՂԻՆԱԿԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ ԽՕՍԵՑԵԱԼՔ

Ֆիլիպէ

փանասթասիու, Մէթաքսաս, Ցալտարիս, Տիմիթրիու եւ Սոֆուլիս միաձայնութեամբ ընդունած են որ ծովակալ Քօնտօրիութիս վերստանձնէ հանրապետութեան Նախագահութիւնը: Ծովակալը այս որոշումէն վերջ պաշտօնական յայտարարութիւն մը ուղղեց ժողովուրդին:

Քաղաքական կուսակցութեանց պետերը չկրցան համաձայնիլ միացեալ դահլիճ կազմելու մասին, որուն վրայ զօր. Քօնտիլիս յայտարարեց թէ մտադիր է զինուորական դահլիճ մը կազմել բարձրաստիճան զինուորականներէ, որոնք կուսակից են ռամկավարական մեթոտներուն:

Ընկերվարական Միջազգայինի ժողովը

Ընկերվարական Միջազգայինի Գործադիր կոմիտէի ժողովը կը գումարուի վաղը՝ 28 Օգոստոս, Ցուրիխի մէջ: Կը մասնակցի նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը:

Օրակարգի մաս կը կազմեն «Ութը ժամուան աշխատանքի ապահովութիւնը» եւ «Բանուոր դասակարգի դիրքը Ազգերու Դաշնակցութեան նկատմամբ, իբրեւ հիմնարկութիւն»:

Այս վերջին խնդիրը տաք վիճաբանութեան դուռ պիտի բանայ:

Ֆրանսացի յայտնի ընկերվարական երեսփոխան Փօլ Պօնքուր Ֆրանսայի պատուիրակն է Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ: Իր այս հանգամանքով վերջերս Ջուիցերիոյ և Լեհաստանի մէջ արտասանեց քանի մը ճառեր, որոնք մեծ աղմուկ հանեցին ընկերվարական շրջանակներու մէջ և յայտնի անձնաւորութիւններ դիտողագիր մը գրեցին կուսակցութեան գերագոյն մարմնին: Ընդհանուր տրամադրութիւնը այն է որ ընկերվարական մը պէտք չէ քաղքենի կառավարութիւն մը ներկայացնէ Ազգերու դաշնակցութեան մէջ կամ նման ներկայացուցչական պաշտօններ ստանձնէ այդ կարգի պետութեանց մօտ:

48 Հայեր գործէ հանուած

Պուլկարիոյ Աշխատանքի Նախարարութեան հրահանգին տառապէս հետեւելով, շատ մը քաղաքներու մէջ Հայերն ալ գործէ կը հանեն: Սթարա Զակորայի ծխախոտի գործարանէն 48 Հայեր արձակուած եւ տեղը Պուլկարներ առնուած են: Այս քաղաքը հազար հայ գաղթական ունէր, բայց մեծ մասը մեկնած է Ֆրանսա, իսկ գործարաններու մէջ կ'աշխատէին միայն 170 հոգի, աննշան օրավարձով:

Կատաղի կռիւ մը Սուրիոյ մէջ

Ցելուզակ Սրուն Եունան ինչպէս նաեւ իր արբանեակները Հաւրանի լեռներուն մէջ տեսնուած ըլլալով, տասնապետ մը, վեց ոստիկան զինուորներ և Հաւրանցի երեք կամաւոր առաջնորդներ հետապնդումի կ'ելլեն:

Կռուի միջոցին տասնապետը և ոստիկան զինուոր մը կը սպաննուին: Մնացող ոստիկանները կը շարունակեն հետապնդել յելուզակները: Այս անգամ առաջնորդներէն մէկն ալ կը սպաննուի, սակայն յելուզակը ձեռքէն և ուսէն կը վիրաւորուի և մերձակայ գիւղ մը կ'ապաստանի, իր վէքերը կապել տալու համար: Այս միջոցին Հաւրանի բանակչութիւնը իմացած ըլլալով, երիտասարդները կը զինուին եւ կ'երթան, հրոսակապետը իր թաքստոցէն կը հանեն և ձեռնակապերով Հաւրան կը բերեն և կ'ուզեն բզքտելով մեռցնել զայն, սակայն կառավարիչը վրայ հասնելով, կ'ազատէ յելուզակը և բանտարկել կուտայ:

Զօհերուն ազգականներէն կրակոտ երիտասարդներ գիշերուան մթութեան մէջ դարանակալ կը սպասեն. յելուզակը փոխադրող կառքին անցնելու պահուն կը կրակեն, բայց գնդակները կ'երթան կառավարիչին վրայ: Շօֆէօրը կը սպաննուի: Ինքնաշարժը ճամբէն դուրս կ'ելլէ ու կը շրջի ու կառավարիչը գլխէն կը վիրաւորուի եւ կը մեռնի:

Հանքագործներու գործադուլը

Անգլ. կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, պաշտպանելու համար գործի վերսկսող բանուորները, որոնց թիւը կ'աւելնայ ամէն օր: Հաքագործներու ներկայացուցիչները տրամադիր են են բանակցութեան մտնել հանքատէրերուն հետ, անցեալ Մայիսին Պօլտուինի կողմէ եղած առաջարկութեանց հիման վրայ, այն է՝ նուազագոյն օրավարձերուն վրայ ժամանակաւոր զեղչ և երեք միլիոն սթերլինի նոր օժանդակութիւն մը հանքագործներուն: Միւս կողմէ հանքատէրերը որոշ ժամանակի մը համար իրենց շահերէն պիտի հրաժարին, օրավարձերուն հասնելու համար: Աշխատանքի ժամերուն և օրավարձի խնդրին առթիւ ծագող վէճերը իրաւարար մարմնի մը պիտի յանձնուին:

Կռիւներ Տրիպոլիսի մէջ

Տրիպոլիսի մէջ Իտալացիներու և տեղացիներու միջեւ ընդհարումներ տեղի ունեցած են: Իտալացիները ստիպուած են ետ քաշուիլ, Սնուսիներու ձեռքը ձգելով գերիներ, թնդանօթներ և ռազմանիւթ: Կռիւը տեղի ունեցած է Կատամէսի մօտ: Երկուստեք բազմաթիւ վիրաւորներ և մեռեալներ կան:

Անկախութեան շքանշան

Միլլի պայքարի ընթացքին Թուրք բանակին մէջ ծառայող կարգ մը Հայերու եւս Անկախութեան շքանշան պիտի տրուի: Ասոնք են՝ բժիշկներ Մինաս Պապկունի, Օննիկ Գասպարեան, Հեթում Գարեգին եւ դեղագործներ Յարութիւն Ռաբիկ եւ Սարգիս Թորոսեան:

Հայերը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութի կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, հայ գաղթականները Նահրի կողմերը փոխադրելու համար: Պէյրութի «Վաթան» թերթը վճռապէս կ'ընդդիմանայ այս ծրագրին, առարկելով թէ համաճարակներ պիտի ծագին, և խորհուրդ կուտայ Պէյրութի արուարձանները եւ Լիբանանի լեռները փոխադրել զանոնք:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ձերբակալուեցան երկու պահեստի սպաներ, որոնք Չէրքէզ Էթհէմի հետ արտասահման փախած, բայց յետոյ գաղտնաբար Թուրքիա վերադարձած էին:

Այրի Տիկ. Ռուբէն Իզմիրլեան, Տօքթ. Կ. Իզմիրլեան, Տէր եւ Տիկ. Տելեմաք Իզմիրլեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լ. Գազանճեան եւ զաւակները, ինչպէս եւ Բարունակեան, Նազարէթեան, Չէօմլէքճեան, Նարլեան, Փիրինեան, Ասլանեան, Գազանճեան, Մինասեան եւ Աթանեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

Պ. ՌՈՒԲԷՆ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 22ին, 69 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Ուրբաթ, 26 Օգոստոս, ճիշդ կէսօրին, Հայոց եկեղեցին (15, Rue Jean Goujon), Թաղումը տեղի պիտի ունենայ ժանթիյյի գերեզմանատունը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ Գնունի խումբի անդամները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին Երկուշաբթի, 30 Օգոստ. իրիկուան ժամը ճիշդ 8ին, Գրադարանի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Պօլէնի Ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովները 29 Օգս. Կիրակի օր կէս օրէն վերջ ժամը 3էն 5 եւ 8էն 10: Կը խօսի ընկեր Պ. Հիւսեան:

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆԹ-ԷՎԷՔԻ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ Օգոստոս 29, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

Հ. Յ. Դ. Կուս. Դասընթացքի հերթական դասախօսութիւնը 28 Օգոստոս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Café du Métroի վերնայարկը, Métro Odéonի դիմաց: Նիւթն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը: Կը դասախօսէ Ընկ. Վրացեան:

Հ. Յ. Դ. Լիօնի «Կուկունեան» խումբի ընկերական ժողովը Կիրակի 29 Օգոստոս առաւօտեան ժամը 9ին Փլաս տիւ Փօն, Քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը յառաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղամասի «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Օգոստոս 27 Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 27 Օգոս. ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի Օգոստոս 29ին կէս օրէն վերջը ժամը 2.30ին, 131, Րիւ Ֆօպուր տիւ Թամբլը, մէթրօ Պէլվիլ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԱԹԼԷԹՆԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ!!!

Աթլէթիք մրցումներուն եւ ներկայ գտնուեցէք ամէն կիրակի Mont-Rougeի մարզարանը աթլէթիք փորձերուն:

ՈՐԲԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

Լիօնի, Փօնտըշէրիի, Տէսինի եւ մօտակայ միւս արուարձաններու հայ երկսեռ որբերը ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընդհանուր խորհրդակցութեան մը, Կիրակի 29 Օգոստ. կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին Լիօնի Հայոց եկեղեցիին խորհրդարանը:

Օրակարգ.— Զեկոյց որբական շարժումներու մասին, Փարիզի պատուիրակին կողմէ: Վարչական ընտրութիւն: Կարեւոր հարցերու շուրջ վիճաբանութիւն:

*** ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ջափաղեա Որբերու Միութեան ընդհ. ժողովը, կիրակի, Օգոստոս 29ին, առաւօտեան ժամը 9ին, 63, րիւ տը լա Րէբիւպլիքի սրճարանի վերնայարկը:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբին 2րդ տարեդարձին առթիւ: Կիրակի 29 Օգոստոս, St. Cloudի պարտէզին մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Առնել Փօրթ Սէն Քլուէն թիւ 2 եւ Փօրթ տ'Օթէօյլէն թիւ 25 թրամուէյները: Ժամը 1—2 ընկերներ պիտի սպասեն, առաջնորդելու համար:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՆՉԵՍԴՐ, Դ. Ե.— Ստացանք բաժնեգինը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Շ.— Ստացանք 75 ֆր.:

ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Ս. Թ.— Ստացանք 20 ֆր.:

ՔՐԻԽԱՍ, Գործ.— Ստացանք 106 ֆր.:

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ, Պ. Մ.— Ստացանք 38 ֆր.:

ՎԻԵՆ, Գործ.— Ստացանք 200 ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ.— Ստացանք 20 ֆր.:

ԼԻՕՆ, Յ. Զ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ԼԻՕՆ, Ա. Վ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Ս. Տ:— Նոյնպէս:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Մ. Ստացանք 40 ֆրանք:

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ, Պ. Տ.— Ստացած ենք 75 ֆրանքը:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ճ.— Ստացանք 20 ֆր.:

ՍԷՆ ՏԸՆԻ, Յ. Ֆ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՀԵՐԻՔՈՒՐ, Գ. Գ.— Համաձայն ենք: Ո՞րքան կ'ուզէք:

ՊՈՒԱ-ԳՕԼՕՄՊ, Յ. Ա.— Չենք ստացած:

«Յառաջ»ի գործակալները արտասահմանի մէջ.—

ՌՈՒՄԱՆԻԱ, Յ. Ճգնաւորեան, B. P. 487, Bucarest.

ՍՕՖԻԱ, Արամ Յակոբեան, 43 Bld. Dondoukoff, Sofia (Bulgarie).

ՖԻԼԻՊԷ, Թորգոմ Հէքիմեան, Banque Asbarez, Philippople (Bulgarie).

ԱԹԷՆՔ, Գ. Մէշտուճեան, Poste Restante, Athènes (Grèce):

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, Massis Bookstore, 137 1/2 East, 27th St. New-York City U. S. A.

ԳԱՀԻՐԷ, Journal Houssaper, B. P. 868. Le Caire (Egypte).

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ, Հայկ Աճէմեան, Tauris (Perse).

ՍՈՒՐԻԱ, Գրիգոր Հազարշահեան, Alep (Syrie).

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, Վարդան Սարգսեան, 50 Bld. Emile Jacqmain, Bruxelles.

ԼՈՆՏՈՆ, Միրայր Մխաքեան.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեդրակ Մատիլեան կը փնտռէ ընկ. Մարգուանցի Սանդուխտ Տէօվլէթեանը, որ 1921ին Սամսոնի որբանոցը կը գտնուէր ուրկէ Պոլիս եւ անկէ ալ Ամերիկա անցած ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել 4, Passage St. Hippolyte, Paris 13: Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել:

— Կը փնտռուի ընկ. Երզրումցի 18 տարեկան Արշալոյս Սուճեան, որ 1924ի Օգոստոսին մօրաքրոջ հետը միասին Քորֆուէն (Յունաստան) Մարսէյլ եկած են, տեղեկացնել Յակոբ Սաֆարեանի Բազար Արարատ, Լը Փուզէն (Արտէշ):

— Կը փնտռուի Փանոս Սարգիսեան Էքպէզցի (Կեավուրտաղ) որուն Փարիզ ըլլալը իմացուած է: Տեղեկացնել Հաճի Եղսաբէթ Թումաեանի Chez Karayan, ave. Jean Jaurès. Décines. Isère.

ՍԱԿԱՐԱՆ
26 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	169	50
Տոլար,	Dollar	34	90
Մարք (ոսկի)	Mark	8	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատը	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	40	—
Լիր »	» Lire	115	—
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	96	—
Զուից. »	Frc. Suisse	659	—
Լէյ 100 հատը	Ley	19	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Ֆր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER
Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1926

29 AOUT 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Բ. ՏԱՐԻ Թիւ 169 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐՆ ԱԼ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԷԿ ԱՐԻՒՆ, ԱՅՍՕՐ ԱՐՑՈՒՆՔ

Առանց աջ-ձախ նայելու, Էնկիւրի փակեց կախաղաններու երկրորդ շարքը, քանի չորս ժամուան մէջ խեղդկայլին յանձնելով Ճավիտ պէյն ու Տոքթ. Նազըմը, ուրիշ երկու Իթթիհատականներու հետ:

Ուրեմն, երկու ամսուան մէջ, Թուրքիա կորսնցուց 19 մեծ ու պզտիկ փառքեր, 13ը Իզմիրի մէջ, մէկը (Գարա Քէմալ) անձնասպան, աւելի ճիշդ՝ սպաննուած ոստիկաններու ձեռքով, մէկը (Ապտիւլ Գատէր) այսօրուան-վաղուան, իսկ չորսը՝ Նոր կախուած Էնկիւրիի մէջ:

Մահապարտներէն վեցը նախարարներ էին (Շիւքրի, Ճանպոլատ, Հաֆըզ Մէհմէտ, Գարա Քէմալ, Ճավիտ, Տոքթ. Նազըմ): Միւսները մեծ մասով հին եւ նոր երեսփոխան կամ Իթթիհատի պատասխանատու գործիչներ: Բացի մէկ-երկուքէն, ամէնքն ալ փառքի գագաթնակէտին հասած էին իբրեւ կազմակերպիչներն ու գործադրիչները 1915-16ի հայաջինջ սարսափներուն: Այսպէս կոչուած «Ժէօն Թիւրք»երու առաջին սերունդին կուռքերն էին շատերը, շանսատակ Թալէաթէն, Էնվէրէն եւ Պէհաէտտին Շաքիրէն յետոյ: Էնկիւրիի դատավարութեան ատեն, յայտնապէս երեւան եկաւ որ, եթէ անոնք ալ ողջ մնային, ամէնէն առաջ պիտի կախուէին ճիշդ այն օղակներէն որոնց նման հազարաւորներ սարքեցին իրենք, ամբողջ ժողովուրդ մը գլխատելու եւ յետոյ ոչնչացնելու համար: Աւելորդ է յիշել թէ Էնկիւրիի վարիչներն ու դատաւորները նկատի չունէին հայաջինջ կոտորածները, աջ-ձախ մահավճիռներ արձակած ատեն. թէեւ հարուածը կը հասնի հատընտիր շքախումբի մը: Անոնք ամէն բանէ առաջ մտատանջուած են ինքնապաշտպանութեան պահանջով: Անոնք հարազատ ժառանգորդներն եւն իթթիհատական աւանդութեանց, և եթէ չխնայեցին իրենց անդրանիկ եղբայրներուն, պատճառը այն չէ որ կ'ուզէին արդարութիւնը գործադրել, այլ որովհետեւ կը վախնան վաղուան համար: Այս պարագան աւելի շեշտուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, ուր արդարն ու մեղաւորը — ծանօթ մահափորձին առթիւ — իրար խառնուած են: Կարելի է ըսել թէ մահավճիռները պատրաստուած էին ի յ ա ռ աջ ա գ ո ւ ն է, առանց դատական բծախնդրութիւններու: Եւ ատոր համար է որ շատեր ազատեցան, բայց հեռաւոր կապ ունեցողներ կախուեցան, իբրեւ մշտադոյ սպառնալիքներ:

Այսպէս կամ այնպէս, Մ. Քէմալ իր իսկ անձին կամ իշխանութեան սիրոյն մատաղ ըրաւ Թուրք սերունդ մը, որ նոյն ձեւով շարժած էր տասնըմէկ տարի առաջ, մեզի հանդէպ: Պետական իմաստութիւնը չէ որ կը խօսի այստեղ, ինչպէս այդ իմաստութիւնը չէր որ ցիրուցան կոտորեց Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը, ութսունամեայ ծերունիներէն մինչեւ ծծկեր երախաները: Եւ նո՛յն ձեւով ալ պիտի գործեն վաղուան գալիքները, այսօրուան իշխանաւորներուն հանդէպ: Ճակատագրական է այս ելքը՝ երկրի մը մէջ որ արիւնով շաղախուած է, ուր օրէնք դարձեր է դանակով քերթել ժողովուրդները, ինչպէս եւ իրենց հարազատները:

Հեռագիրը կը տեղեկացնէ թէ Ճավիտ պէյ փղձկեր և լալահառաչ արցունք թափեր է իր պաշտպանողական ճառէն յետոյ, երբ նորէն բանտ կ'առաջնորդուէր, յաջորդ օրը կախուելու համար...: Ի՛նչ փոյթ: Նոյն ձեւով ճառեր կրնային արտասանել Ճավիտ պէյի հայ ընկերները, Զօհրապներն ու Վարդգէսները, երբ Իթթիհատը իր փառքի գագաթնակէտին հասած, դէպի մահ կ'առաջնորդէր հայ ժողովուրդին տաղանդաւոր զաւակները: Անոնց եւ դեռ հազարաւորներու հնարաւորութիւն չտրուեցաւ խօսելու. բայց անոնք ունեցան նայուածք մը որ շատ աւելի սարսռազդեցիկ էր քան մեծ մարդու մը արցունքը: Քիչեր հասկցան այդ խորուխ նայուածքին իմաստը, անծանօթ ճամբաներու վրայ, դահիճներու դիւային քրքիջներուն տակ: Եւ ահա կը հասկնան չհասկցողներն ալ: Ահա կը տեսնեն թէ այդ բոլորը վախճան մը պիտի ունենային,— հոգ չէ թէ ի՛նչ ձեւով: Թուրքը կախուած Թուրքին ձեռքով,— այս արդէն կատարումն է այն անէծքին զոր կ'արտասանէին հայ մամիկները, երբ լեռ ու ձոր կը կորէին կատղած ոստիկաններու մտրակին տակ, իրենց հարազատներուն չարաչար մահը տեսնելէ յետոյ: Այս՝ անուղղակի, նախախնամական հատուցումն է այն դժոխային անճիտման, որ շատ սուղի նստաւ մեզի, բայց նաեւ մահացու թոյն մը կաթեցուց Թուրքիոյ երակներուն մէջ:

Մեզ չի հետաքրքրեր թէ ո՛րն է անմեղ եւ ո՛րը յանցաւոր: Թուրքիա ինքն իր գլուխը կ'ուտէ առանց արտաքին միջամտութեան, եւ այդ խելագար մոլեգնութեան մէջ, կը կատարէ գործեր որոնք արդար հատուցումներ են:

Շ.

ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ՊԱՀԱՆՋԱԳԻՐԸ

Քիչ անդին հրատարակած ենք Էնկիւրիի Անկախութեան Ատեանին տուած մահավճիռները: Այս առթիւ պատրաստուած պահանջագիրը 24 էջէ կը բաղկանար եւ ընթերցումը տեւեց մէկուկէս ժամ: Կ'ամփոփենք գլխաւոր մասերը.—

Իզմիրի դատավարութեան ընթացքին բացատրած էի, թէ մահափորձի ամէնէն գործօն ազդակը Իթթիհատի կեդրոնի անդամ և նախկին պարէնաւորման նախարար Գարա Քէմալ պէյն էր: Մանրամասն քննութիւնները հաստատեցին այս պարագան: Յանցանքները երկու մասի կը բաժնուին. վայրկենական եւ տեւական: Ներկայ դատը վերջին դասակարգին կը պատկանի:

Դատավարութեան ընթացքին հասկցուեցաւ, թէ Իթթիհատը, որ երկար ատեն եւ ի գին ամէն բանի իշխանութիւնը իր ձեռքերուն մէջ պահած էր, իր ձեռք բերած քաղցր եւ դառն փորձառութիւններուն վրայ յենելով, որոշեց կարգ մը տնտեսական հաստատութիւններ հիմնել. Իթթիհատը այս որոշումը տուաւ, որովհետեւ տեսաւ որ կարելի չէր խէժալով առաջնորդել իր հետեւորդները. և նկատելով որ դժգոհներուն թիւը կ'աւելնայ, տնտեսական հաստատութիւններ հիմնեց՝ դժգոհները նիւթական շահով իրեն կապելու համար:

Ալի Իհսան եւ Քիւչիւք Թալէաթ պէյերու յայտարարութիւններէն յայտնի եղաւ, որ Գարա Քէմալի նախագահութեան տակ մասնաւոր առեւտրական մարմին մը կազմուած էր, որ յաջողեցաւ վակօնի առեւտուր ընելով 233 հազար ոսկի շահիլ. այս դրամը յետոյ յատկացուեցաւ «Միլլի Մահսուլաթ» ընկերութեան կազմութեան: Ամբաստանեալները ըսին թէ, այդ հաստատութիւններու նպատակն էր Թուրքերը առեւտրական ասպարէզին վարժեցնել եւ օգնել Թուրք վաճառականներուն: Դժբախտաբար սակայն, դէպքերը բոլորովին հակառակը կ'ապացուցանեն: Նկատելով որ, երկրին ամէնէն կարեւոր մէկ ճիւղը, պարէնաւորումը յանձնուած է ան պատասխանատու եւ «փօլիթիքաճի» վարչութեան մը, կը հետեւի թէ այն ատենուան կառավարութեան պետերը ինչ ըմբռնում ունէին պետական գաղափարի մասին: Այս մասնաւոր ընկերութիւնները ապօրինի մենաշնորհի դրութիւն մը հաստատած են: Ասկէ զատ, անոնք կառավարութեան օժանդակութիւնը ապահոված էին, և արտասահմանի մէջ դեսպաններու միջամտութենէն կ'օգտուէին:

Այս պատճառով է որ Վիեննայի դեսպան Հիւսէյին Հիլմի փաշա բողոքած, բայց անոր բողոքը անհետեւանք մնացած է, Սոֆիայի դեսպան Ֆէթհի պէյ եւս այն ատեն բողոքներ ըրած է: Հակառակ այս բոլորին, անոնք շարունակած են իրենց գործունէութիւնը եւ անխղճութիւնը ունեցած են Աւստրիայէն 4ուկէս դրուշի գնուած շաքարի քաշը Պոլսոյ մէջ 300 դրշ.ի ծախելու:

Ընդհ. դատախազը յետոյ յիշեց թէ, սահմանադրութիւնը բերող յեղափոխական խմբակը երկիրը ի՛նչպէս կառավարած էր մինչեւ զինադադար: Ան բացատրեց թէ, անոնք ինչպէս հսկայ Օսմանեան կայսրութիւնը անծանօթ գերման ծովակալի մը ձեռքը խաղալիք դարձուցին, եւ բացատրեց թէ, ի՛նչպէս իրենց զրպանները լեցնելէ յետոյ դիկավարները փախան, եւ արտասահմանէն շարունակեցին գրգռութիւններ կատարել:

Նէճիպ Ալի պէյ, ըսաւ թէ, վերջին 9 յօդուածէ բաղկացեալ արիւնոտ եւ ցեխոտ ծրագիրը ցոյց կուտայ թէ, անոնք ուզած են կրկին քաղաքական ասպարէզ նետուիլ: Ընդհ. դատախազը ըսելէ յետոյ թէ, անոնց գործունէութիւնը մինչեւ մահափորձը հասաւ, իւրաքանչիւրին յանցանքին աստիճանը ճշդեց եւ իր պահանջումները ըրաւ:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՊՍԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 4էն պիտի սկսի քաղաքային պսակի գործադրութիւնը Թուրքիոյ մէջ: Արարողութիւնը պիտի կատարուի Թաղապետութիւններու կողմէ, ուր մասնաւոր սենեակներ պիտի յատկացուին:

Ամուսնանալու համար, Թեկնածուները նախ արտօնագիր պիտի առնեն իրենց շրջանի Ծերոց ժողովներէն, եւ յետոյ Թաղապետարան պիտի երթան: Թաղապետութիւնը Թերթերու մէջ պիտի ծանուցանէ նշանտուքը: Այս հրատարակութենէն յետոյ, Թեկնածուները վկաներով միասին Թաղապետարան պիտի երթան: Հոն պաշտօնեան պիտի հարցնէ իրենց.

— Դուք ամուսնութեան համար դիմած էիք. քննութիւն կատարեցինք եւ հասկցանք որ ամուսնութեան որ եւ է արգելք չկայ: Տակաւին կը պահէ՞ք ամուսնութեան ձեր փափաքը:

Թեկնածուները բնականաբար «այո՛» պիտի ըսեն: Այն ատեն պաշտօնեան պիտի աւելցնէ.

— Ուրեմն յանուն օրէնքի կը կատարեմ ձեր պսակը...:

Յետոյ պիտի բանայ ամուսնութեան տետրակը, ուր ամուսնացողները եւ վկաները պիտի ստորագրեն: Այս գործողութենէն վերջը, պաշտօնեան պիտի ստորագրէ վկայական մը եւ պիտի յանձնէ ամուսնացողներուն:

Այս ձեւով, 15 վայրկեանի մէջ պիտի վերջանայ պսակի արարողութիւնը:

Անոնք որ դրամօժիտ եւ ուրիշ պայմաններ կ'ուզեն, պէտք է նախապէս դիմեն նօտարութեանց եւ հարկ եղած գործողութիւնը կատարել տան:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ փակած են Պոլսոյ ամերիկեան մանկարանը: Այս հաստատութիւնը բացուած էր չորս տարի առաջ Ծովակալ Պրիսթօլի հովանաւորութեամբ եւ կ'ընդունէր միայն Թուրք երախաներ, թիւով 25:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՃԱՎԻՏ ԵՒ ՏՕՔԹ. ՆԱԶԸՄ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՆԱԽԿԻՆ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿՈՒԼԱՅ

Չորեքշաբթի, 25 Օգոստոս, Էնկիւրիի անկախութեան Դատարանը լսելէ վերջ, ընդհ. դատախազ Նէճիպ Ալի պէյը, մահուան դատապարտեց հայկական ջարդերու յայտնի կազմակերպիչ Տօքթ. Նազըմը, նախկին ելմտական նախարար Ճավիտ պէյը, Արտահանի նախկին երեսփոխան Հիլմի եւ Իթթիհատի նախկին պատասխանատու քարտուղար Նայիլ պէյը: Չորսն ալ Էնկիւրիի մէջ կախուեցան Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը:

⁂ «Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ճավիտ պէյ անձամբ պաշտպանեց ինքզինքը և ըսաւ թէ ինք որ և է պատասխանատուութիւն չունի Թուրքիոյ պատերազմի մտնելուն մէջ: Ինք ձեռքէն եկածը ըրաւ այդ աղէտէն ազատելու համար երկիրը. Դաշնակիցներու դեսպաններէն խնդրեց որ Թուրքիոյ մէջ գտնուող խաղաղասէրներուն ուժ տան եւ անոնցմէ հաւաքական ապահովութիւն ստացաւ թէ Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը պիտի պահպանուի: Պատասխանելով ընդհ. դատախազի այն ամբաստանութեան թէ Իթթիհատի վարիչները պատերազմի ընթացքին զեղծ, շուայտ ու շռայլ կեանք մը վարած են, Ճավիտ պէյ յայտարարեց թէ իր պարկեշտութիւնն ու մաքուր կեանքը բոլորին ծանօթ են, և թէ հակառակ ձեռքէն միլիոնաւոր ոսկիներ անցած ըլլալուն, այսօր խրճիթ մը անգամ չունի: Յետոյ իր ելմտական ասպարէզի մէջ կատարած ծառայութիւնները յիշեց եւ չքաշուեցաւ ինքզինքը փառաւորելէ՝ Գերմանիոյ մէջ կնքած փոխառութեան մը առթիւ, աւելցնելով. «Բոլորը այնպէս համոզուած էին թէ, այդ փոխառութիւնը չպիտի յաջողի: Մինակս ստիպուեցայ կռուիլ աշխարհի ամէնէն ահռելի ուժին՝ Ֆրանսայի ելմտական շրջանակներուն դէմ: Անտրէ Թարտիէօ նման մարդ մը կ'ըսէր այն ատեն. «Եթէ Ճավիտ ընդունէր Ֆրանսայի առաջարկները, պիտի կրնար ճակատաբաց ներկայանալ Խորհրդարանին առջեւ»: Մինչ, ես ինքս մտածեցի որ Ֆրանսայի պայմանները ընդունող մարդ մը դժոխքի արժանի է:»

Ճավիտ պէյ յետոյ բացատրեց թէ ինք փափաքեցաւ Անատօլուի Միլլի ուժերուն միանալ, սակայն Էնկիւրիի ներկայացուցիչը մերժեց: Վերջացնելով, Ճավիտ յայտնեց թէ բացարձակապէս որ և է տեղեկութիւն չունէր Իզմիրի մահափորձին մասին եւ դաւադիրներուն հետ ո՛չ մէկ յարաբերութիւն ունեցած է:

Երբ մահավճիռը կարդացուելէ վերջ, կրկին բանտ կը տարուէր, Ճավիտ սկսաւ բարձրաձայն լալ:

Դատարանը մշտնջենական բերդարգելութեան դատապարտեց նախկին վարչապետ Րէուֆ (փախստական), Իզմիրի նախկին կուսակալ Րահմի (փախստական), Ալի Իհսան, Վէհպի, Հիւսնի, Էտհէմ Պէյերը և Համտի Պաշան:

Դատարանը որոշեց նաև գրաւել Իթթիհատի բոլոր դրամներն ու գոյքերը, նկատելով որ կատարուած «Վագֆ»ի գործողութիւնները ապօրինի են: Քաղաքական նպատակով կազմուած ընկերութիւններու գոյքերը եւս պիտի գրաւուին:

«Լօթիւս»ի նաւաստիները կ'ըմբոստանան

Հակառակ ֆրանս. իշխանութեանց կողմէ կատարուած դիմումներուն, Թուրքիա ազատ արձակած չըլլալով «Լօթիւս»ի նաւապետներէն տեղակալ Տըմօնը, յիշեալ շոգենաւի նաւաստիները մերժեցին Մարսիլիայէն ճամբայ ելլել: Շոգենաւային ընկերութեան եւ արհեստակցական միութեանց միջեւ բանակցութիւններ կատարուեցան եւ ամէն հաւաստիք տրուեցաւ նաւազներուն թէ Իզմիր եւ Պոլիս հանդիպած ատեն, տեղւոյն ֆրանս. հիւպատոսները շոգենաւ պիտի այցելեն եւ հոն պիտի մնան մինչեւ մեկնիլը: Նաւազները պնդեցին որ բան մտիկ չենըներ, մինչեւ որ իրենց տեղակալը ազատ չարձակուի: Ասոր վրայ ուրբաթ առաւօտ «Լօթիւս» Մարսիլիոյ նաւահանգիստին մէջ ապազինուեցաւ: Շոգենաւին 600 ճամբորդները Պոլիս, Եգիպտոս եւ Սուրիա մեկնող ուրիշ շոգենաւեր փոխադրուեցան:

«Էքօ տը Փարի» կը գրէ թէ ֆրանս. կառավարութիւնը «Լօթիւս»ի խնդրին մէջ շատ թոյլ վարուեցաւ եւ մէկ կողմէ բանտարկողներուն, միւս կողմէ բանտարկեալին ազատութիւնը պահանջողներուն ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսա ո՛րքան տկար է իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ երբ դեսպան Ալպէր Սառօ ներքին նախարար անուանուեցաւ իր տեղ նոր դեսպան չնշանակուեցաւ եւ ամէն բան ձգուեցաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՒ՞Ր Է ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

Միա՛յն Հայերը չեն, որ տարածուած ու ցրուած են ի սփիւռս աշխարհի։ Շատերն են մեր վիճակում։ Ո՞ւր չկան, օրինակ, Լեհեր կամ Ցոյներ։ Բայց նրանց առջեւ չէ դրուած օտարացման ու ոչնչացման հարցը այնպէս սուր կերպով, ինչպէս Հայերի առջեւ։ Ցոյնը ամէն տեղ Ցոյն է՝ ամբօրէն կապուած իր ազգային ամբողջութեան հետ, մինչդեռ Հայը ենթակայ է ձուլման։ Ի՞նչ է սրա պատճառը։

Հիմնական պատճառները երկուս են։

Նախ՝ ուրիշ ժողովուրդների գաղթականութիւնը, մեծ մասամբ, եղել է հետեւանք աւելի կամ պակաս չափով բնականոն պատճառների՝ տնտեսական ազդակների։ Մարդիկ ապրուստի բաւարար միջոց չգտնելով իրենց հայրենիքում՝ գնացել են ուրիշ երկիրներ բախտ փնտռելու։ Կապը նրանց եւ մայրերկրի միջեւ մնացել է, յաճախ, կենդանի։ Պանդուխտը կամ նրա զաւակը յաճախ վերադառնում է հայրենիք՝ ընդմիշտ կամ ժամանակաւոր կերպով։ Ապրելով օտարութեան մէջ՝ նա ապրում է եւ հայրենիքի կեանքով, հետաքրքրւում է ազգային գործերով, կարդում երկրի մամուլն ու գրականութիւնը, կատարում իր քաղաքացիական պարտականութիւնները հարազատ պետութեան հանդէպ։ Գաղափարական, յաճախ, եւ նիւթական կապը գաղթականութեան եւ մայր-երկրի միջեւ մնում է կենդանի, մայրենի լեզուն, ընդհանրապէս, ուսուցւում է եւ չի մոռացւում՝ հէնց թէկուզ այն պատճառով, որ ամէն երիտասարդ պարտաւոր է զինուորութիւն կատարել սեփական ազգային բանակում։

Մեր գաղթականութիւնը իր մեծ մասով առաջ է եկել բոլորովին այլ պայմանների հետեւանքով եւ ապրում է միանգամայն տարբեր կեանքով։ Գաղութահայութեան կէսից աւելին, պատերազմի ընթացքում, բռնի կերպով քշուածներ են. նրանք հայրենիքից հեռացել են հօծ զանգուածներով եւ կարճ ժամանակամիջոցում, հեռացել են ոչ իրենց կամքով եւ նոր բնակավայր էլ ընտրել են ոչ սեփական ցանկութեամբ. ուր քշել է տարբերքը, այնտեղ էլ ընկել են՝ հողմահալած տերեւի պէս։ Մեր գաղթականներին մասամբ բաղդակից են Փոքր-Ասիայէն արտաքսուած Ցոյները՝ բայց նրանք էլ զանգուածօրէն գնացին նոր հայրենիք՝ Ցունաստան, ուր նրանց անմիջապէս տրուեց եւ հո՛ղ, ե՛ւ տեղ, եւ նիւթական օժանդակութիւն։ Հայ գաղթականութիւնը մնաց երեսի վրայ՝ լքուած ամէնքից, աղքատ, թշուառ, անկազմակերպ, անօգնական, անհող ու անտուն, ենթակայ ճակատագրի ամէն տեսակ խաղերի ու դառնութիւններին։ Հազիւ թէ կարելի է ցոյց տալ աշխարհիս երեսին մի ուրիշ աւելի իրաւազուրկ, անպաշտպան եւ անորոշութեան մէջ տարուբերող տարր, քան հայ գաղթականը։

Երկրորդ, օտար բոլոր գաղթականութիւնները, առհասարակ, իրենց ետեւը ունին որ եւ է պետական ոյժ։ Լեհ կամ Ցոյն գաղթականը, ուր եւ լինի, գրպանում ունի պետութեան անցագիրը եւ նեղ րոպէին, հիւպատոսի աջակցութիւնն ու պաշտպանութիւնը։ Անկարելի է ենթադրել, որ, օրինակ, մի ֆրանսացի տէրտէր, սասանեաններով ու հարիւրներով հաւաքէ լեհ որբեր ու տանի ֆրանսա ազարակներում ճորտային աշխատանքներ տալու համար. խիկոյն լեհ կառավարութիւնը մէջտեղ կը գայ եւ իր պաշտպանութեան տակ կ՚առնէ անիրաւուածները։ Հայ գաղթականը չունի այդպիսի ոյժ։ Հայ գաղթականը քաղաքացի չէ — պարզապէս գաղթական է, միջազգային, բարեգործութեան ենթակայ մի թշուառ արարած, որի հետ ամէն ոք կարող է վարուել այնպէս, ինչպէս իր քմահաճոյքն է թելադրում։ Սեփական հայրենիք, սեփական պետութիւն, քաղաքական ու քաղաքացիական որոշ վիճակ չունեցող, մարդկանցից եւ աստծուց հալածուած եւ ամէն բանից զառնացած հայ գաղթականը, ի հարկէ, կ՚երթայ այնտեղ, որտեղ ապրելը աւելի տանելի է, կ՚ընդունի ամէն գոյն ու կերպարանք, վերջ ի վերջոյ, ազգից էլ կը հրաժարուի, միայն թէ հանգիստ թողնեն իրեն, իրաւունք տան վայելելու արեւի լոյսն ու բնութեան բարիքները։ Ցաւալի է այս, այո՛, բայց փաստ է եւ փաստի երեսին պէտք է նայել բաց աչքով։ Այս դրութիւնից է առաջ գալիս եւ հայ աշխատաւորութեան ուծացումն ու ձուլումը՝ եւ գաղթականզանգուածների գնչուանալը, եւ դեռ աւելի վատ երեւոյթներ...

Ինչո՞ւ է այս այսպէս։ Դրա միակ պատճառը այն է, որ մէջտեղը չկայ ընդհանուրի սեփականութիւն կազմող հայ հայրենիք, չկայ հայկական պետութիւն։

Երեւակայեցէք մի րոպէ, որ Հայաստանը լինէր, իրօք՝ անկախ եւ երկրի դռները չինական պարիսպներով փակուած չլինէին գաղթականների առջեւ։ Ի՞նչ կը կը լինէր հետեւանքը։

Հետեւանքը կը լինէր նախ՝ այն, որ արտասահմանի գաղթակայաններում, վրանների մէջ եւ բաց երկնքի տակ ապրող Հայերից շա՛տ շատերը կը տեղափոխուէին եւ կը հաստատուէին Հայաստանում։ Դրանով առաջքը կ՚առնուէր «գնչուացման» եւ կը վերացուէին այն աղէտաւոր երեւոյթները, որոնց մասին խօսում է իմ նամակագիրը։

Երկրորդ՝ ո՛չ միա՛յն երկրում, այլ գաղութներում ապրող Հայերը կը դառնային Հայաստանի քաղաքացիներ։ Այժմ բոլշեւիկները մերժում են արտասահմանի Հայերին ճանաչել խորհրդային Հայաստանի քաղաքացի, մինչդեռ եթէ լինէր անկախ Հայաստան, ամէն հայ կարող կը լինէր արձանագրուիլ քաղաքացի, ինչպէս եղաւ անցեալում, երբ դեռ կանգուն էր Հայաստանի հանրապետութիւնը։ Այսպիսով, վերջ կը տրուէր քաղաքացիական անորոշ եւ մաշեցնող վիճակին, եւ Հայերը ամէն տեղ եւ ամենքին կը ներկայանային, որպէս քաղաքացիներ։

Ցետոյ, անկախ Հայաստանը դիւանագիտական եւ հիւպատոսական ներկայացուցչութիւններ կ՚ունենար զանազան երկիրներում, որոնք պաշտպան կը կանգնէին հայ քաղաքացիների իրաւունքներին եւ թոյլ չէին տայ, որ տեղի ունենան այն աղաղակող անարդարութիւնները, որոնք այնքան յաճախադէպ են այժմ։

Բացի այդ. Հայաստանի ներկայացուցիչները ոյժ կուտային եւ ազգային մշակոյթի ու լեզուի զարգացման գաղութահայութեան մէջ։ Նոր սերունդը հէնց իր շահերի համար, պարտաւորուած կը լինէր սովորել հայերէնը, որ, իբրեւ պետական լեզու, կ՚ունենար նրա համար նաեւ գործնական նշանակութիւն։

Վերջապէս, մայր-երկրի եւ գաղութների միջեւ հաղորդակցութեան արգելքների վերացումով, կենդանի շփում, նիւթական միջոցների եւ գաղափարների ուժեղ ու յարատեւ փոխ-յարաբերութիւն տեղի կ՚ունենար, Հայաստանը իր պետական գոյութեամբ, իր մշակոյթով, իր մամուլով ու գրականութեամբ աչքառու ազդեցութիւն կը գործէր գաղութների վրա, կը պահէր նրանց ազգային մշակոյթի ու պետականութեան ջերմ մթնոլորտում եւ թոյլ չէր տար, որ խորթանան, հեռանան, այլասերուեն, մէկ օրէն միւսը ձուլեն ու ոչնչանա՛ն։

Այսպիսով իմ նամակագրի դրած պարզ ու որոշ հարցումին պատասխանը նոյնպէս պարզ է ու որոշ։

Գաղութահայութիւնը անխուսափելի կորստից փրկելու միակ արմատական միջոցը Հայաստանի անկախութեան վերականգնումն է եւ Հայաստանի դռների բացումը գաղութահայ զանգուածների առջեւ։

Ինչպէ՞ս անել այդ։ Դրա պատասխանն էլ ունինք մենք։ Բայց աւելի լաւ է, որ այդ հարցի պատասխանը տան հայ բոլշեւիկները եւ նրանց վարձած ու կամաւոր ջատագովները։

Նրանք պարտաւոր են տալ այդ պատասխանը եւ այն պատճառով, որ գաղութահայութեան թշուառ վիճակի եւ այլասերման գլխաւոր պատասխանատուն թիւրք ջարդարարների դաշնակից խորհրդային իշխանութիւնն է, որ պինդ փակել է Հայաստանի դռները արտասահմանի հայ ժողովրդի առջեւ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՅԱՐ. ՄՐՄՐԵԱՆ

Մեռաւ Մրմրեան...։

Acta est fabula... plaudite, cives!...

«Արարուածը վերջացած է... ծափահարեցէք, քաղաքացիներ։»

*
* *

Գարնան առաւօտ մըն էր, Սկիւտար, տան մը պարտէզին մէջն էի քանի մը բարեկամուհիներով երբ տերեւներու եւ ծաղիկներու մէջէն, տեսիլքի մը նման, պատկառելի ծերունիի մը մարգարէական երեւոյթը գծագրուեցաւ, հետզհետէ աւելի մօտ ու որոշ։ — Մրմրեանն է, բացագանչեցին ու ինծի դառնալով — Ծանօ՞թ էք... Ո՞չ... Հիմակ կը խօսիք իրարու հետ։»

Ու պարթեւահասակ, վեհաճակատ, մօրուսաւոր ու հին հանդերձներ հագած ծերունի մը, խուցէ մը դուրս ելած ճգնաւոր, որ բարեւեց, մտերմացաւ, խօսեցաւ սիրոյ ու բանաստեղծութեան մասին։

Անիկա մանուկօրապէս խօսեցաւ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի մասին, շատ արդար դատումներով եւ խորարմատ պաշտումով. — «Նոր սերունդը դժբախտաբար չի ճանչնար Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի գործը, որովհետեւ նոր սերունդը գրաբար չի գիտեր։ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանին քանի մը աշխարհաբար գրուած ազգային քերթուածներ միայն կարդացած են երգարաններու եւ դասագրքերու մէջ ու անոնցմով միայն կը դատեն մեր մեծ ու ամէնէն փափուկ բանաստեղծը։ Նոյնիսկ անոր կը վերագրեն բանագողութիւններ, մինչդեռ անիկա քանի մը հետեւողութիւններ ըրած է միայն։ Իր տաղերն ու աղօթերգները իր անձնական ու սիրային քերթուածներուն մէջն են, գրաբար, աստուածաշնչական առնացի փափկութեամբ։ Առաքեալի դէմքով եւ աղաւնիի հոգիով պաշտելի, նուիրական բանաստեղծ մըն է ան։ Մանուկի մը համար գրուած, վեց տողնոց տապանագիրի մը մէջ շնորհ, փափկութիւն, գիտ ու ներդաշնակութիւն դրած է ան։ Գոհար մըն է։ Գոց գիտեմ, ձեզի ըսեմ, մտիկ ըրէք։»

Ու Մրմրեան հիացումի եւ յուզումի լայն ալիքի մը մէջ ողեց հետեւեալ տաղիկը.—

Ի գըրկաց գիրգ գորովոյ
Թըռեար ծրեշտակդ անմեղուկ,
Անշաղախ 'ի յերկրէս պաճեալ գոտկունսդ փափուկ։
Ի դառըն բաժակէ կենաց միայն զանուշակ,
Մայրենի կաթին առեալ եւ գգուանացն ըղձաշակ.
Համբի՛ր աստ, զերդ յօրօցիդ, քեզ երանի, ո՛վ մանկիկ,
Ոչ ծանեար զարտասուս, զոր մեզ ծեղուլ տաս այժմիկ.

*
* *

Մրմրեան հին օրերու մագաղաթներուն, դամբաններուն, աւերակներուն, դեղնութիւններուն մէջէն հասած էր մեր օրերուն պչրոտ արեւուն տակ։ Հնութեան փոշին, հնութեան ոսկին իր հոգիէն, իր մարմինէն եւ իր հագուստէն չէր թափած։ Ան եկած էր պատուելի ցէռոյինցի եւ Փուէտ Խաչատուր Միսաքեանի ճամբաներուն սահմանածայրէն։ Մեր իմաստասէրը եղաւ եւ դրպրութեան նահապետ մը։

Իր «Ալէլուլիա»ները եւ «Խնեակ» ու «Ցանեակ իմաստասիրականներ»ը Եհովայապաշտ միստիքութեան մը հանդիսաւոր աղաղակներն են։ Իր ոճը աստուածածարիք է ու իր քերթողական թռիչքները կը յիշեցնեն մարգարէներու համբարձումները։ Լայնօրէն թեւածող սուրբ շունչ մը կայ իր ինքնատպութիւններուն մէջ։ Արուեստագէտ սուրբի մը աղօթքներն են իր գրութիւնները։ Երբայականութիւն է։

Ան իր գործով, նկարագրով ու տեսքով նման էր անապատականի, սուրբի, ճգնաւորի, եկեղեցական ու դեռ փիլիսոփայի, աստեղագէտի ու փաքիր գիտնականի։

Նման էր անապատական Յովհաննէս Մկրտչին, շատ նման, եւ անոր պէս յափշտակուած էր ապագային սրբազնութեամբը եւ այդ վերացնող խանդավառութեան մէջ անոր շրթները չգպան աշխարհի ա՛յն քաղցրութիւններուն որոնք վայրէջ ունեցող խանդավառութիւններ կուտան։ Անոր շրթները չգպան ո՛չ ոչխարին, ո՛չ խոզին, ո՛չ ալ կնոջ միսերուն։ Օ՜վսեմ ու միանգամայն սրտախռով զրկանք...։ Յովհաննէս Մկրտիչ կ՚աւետէր գալուստը Աստուծոյ որդիին եւ Մրմրեան կ՚աւետէր գալուստը Աստուծոյ որդիին մեռեալ գաղափարներուն։ Եկա՞ւ որդին, եկա՞ն գաղափարները... Մկրտիչին ու Մրմրեանին սերմերը աւազնե՞րը կուլ տուին... Լռութի՛ւն...։

Ու ան դեռ նման էր Հայ Լուսաւորչական ու կարգապաշտ հայրապետի, որ անկին ու անբաղձակին, որ խոտակեր ըլլալուն զրկուեր էր պատմուճանէ ու ատենճանէ։

Ու դեռ նման էր ան բիւզանդացի իմաստասէր փիլիսոփայի որ լոյսին հոգը կը բաշխէ վիճող ու սովամահ ամբոխներուն եւ ինք կը քնանայ անօթի։

Ցակաւին նման էր ան Բաբելացի շնորհազուրկ աստեղագէտի եւ հնդիկ փաքիրի չքե՞ղ իր խորհուրդներուն ամպերուն եւ իր տեսիլքին ճաճանչներուն մէջ եւ աստեղագէտի նման էր աստղեցանող ճահիճներուն մէջ։

*
* *

Մրմրեան գիտակցութեան գալէն վերջ ո՛չ միս կերաւ եւ ոչ ալ կօշիկ հագաւ։ Միայն բոյսով կը սնանէր եւ Նախախնամութիւնն ու Մարդկութիւնը խոսն ալ զլացան իրեն։ Ապրեցաւ անօրակելի զրկանքներու շարք մը՝ «կուսակրօն» ու «փաքիր» կոչուող լարախաղացներու համբաւէն հեռու։ Ան մեր վերջին սուրբը եղաւ, դասէն այն սուրբերուն որոնց անուններն երբեք պիտի չարձանագրուին ապուշ կամ կեղծաւոր՝ ընդունուած սուրբերու ցանկին։ Ան մեր բարերարներուն, մեծ մեծատուններուն հրէականութեան փշրանքներովը ապրեցաւ վերջերս ու այդ փշուրներով աւելի թուլաւորուեցաւ ու մօտեցաւ մահուան։ Ան իր ամբողջ գործերուն հրատարակութեան տարրական բարոյական երջանկութիւնն ալ չվայելեց։ Ու մեռաւ ինչպէս ճակատագիր է որ մեռնին մեր բոլոր առաքեալները գեղեցկութեան ու ճշմարտութեան՝ լքուա՜ծ անսահման, լքուա՜ծ իր ամէն կարգի եղբայրներէն...։

*
* *

Սկիւտարի մեր ծանօթութենէն վերջ, դեռ քանի մը անգամներ պատահեցայ ու խօսեցայ Մրմրեանի հետ գրատուններու եւ խմբագրատուններու մէջ։ Օր մը, սակայն, Գատըգիւղ, գտայ զայն քայլերուս առջեւ։ Պարթեւահասակ, ցնցոտապատ գրեթէ եւ անդորրաքայլ։ Ծառատունկէ մը նոր ելած պապու մը տպաւորութիւնը գործեց վրաս։ Կարծես տանջարանէ մը ելած մարտիրոս մը ըլլար՝ Անցորդները զաւզին ու յարգալից իրեն կը նայէին։ Ան կը քալէր համեստ հանդիսաւորութեամբ համակերպած շողին ու կայծակին։ Ես կը հետեւէի իրեն յուզումէս բերանս ու քայլերս բռնուած։ Ճամբէն շեղեցաւ։ Հետեւեցայ դարձեալ։ Մտաւ Ս. Թագաւոր եկեղեցիէն ներս։ Հետեւեցայ։ Յուզումս ալիք ալիք կը բարձրանար մէջս։ Երեկոն իր լռութիւնը բերած փռած էր տաճարին մէջ, խորհուրդներու անձայն երգեցողութեամբ։ Ամայութեան սրահին մէջ։ Սոսկում մը, բայց միստիք ու գեղեցիկ սոսկում։ Մրմրեան բացաւ գլուխը եւ խորին երկիւղածութեամբ յառաջացաւ ու ճիշտ կեդրոնը ժամուն, կանգ առաւ խորանին դիմաց։ Դրան մէջէն զինքը կը դիտէի։ Բացաւ թեւերը ու սկսաւ աղօթել։ Մրմրեա՜ն, տաճարին կեդրոնը կ՚աղօթէր, հայ գրագէտը խնդիրք ունէր Աստուծոյ հետ։ Թերեւս քիչ մը արեւոտ օր կ՚ուզէր, քիչ մը հացի հետ, պատառիկ մը հացի հետ միասին։ Կը դողայի յուզումէս։ Եկեղեցին չէր որ գիս այդքան կը խռովէր այլ ա՛յն եկեղեցին որ Մրմրեանն էր։

Եւ իրաւ, տաճարին մէջ տաճար մըն էր իր էութիւնը, գմբէթին ներքեւ գմբէթ մըն էր իր գլուխը եւ խաչին դէմ խաչ մըն էր ինքը, թեւաբաց ու սրտաբաց։

Եւ ինչպէս Մրմրեան բնաւ լուր չունեցաւ որ մէկը պատանեկան մաքուր յուզումներով իր հոգիին տաճարին մէջ կ՚աղօթէր, թեւաբաց ու բաբախուն՝ նոյնպէս ալ Աստուած երբեք լուր չունեցաւ որ Մրմրեան իր տունին մէջ կ՚աղօթէր ու կը խնդրէր...։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն)

Հալէպ, 14 Օգոստոս

Ներկայիս, երբ Սուրիոյ ապագայ պատմութիւնը այլեւս կորսնցուցած է իր ուժն ու թափը եւ հոգատար պետութիւնը անպատմութեան մնացորդները կը զուգէ, կ՚արժէ մեր ազգային շահի տեսակէտէն, շատ սեղմ ձեւով խօսիլ մեր ազգովին բռնելիք ուղղութեան մասին։

Հարիւր քառասուն հազարի մօտ եկւոր բազմութիւն մը, տասնըներէ ի վեր ապրելով Սուրիոյ եւ Մեծն Լիբանանի մէջ, իր օրական ապրուստի եւ ազգովին հայ ապրելու ջանքերով, հնարաւորութիւն ունեցաւ ուսումնասիրել Սուրիան եւ Մեծն Լիբանանը եւ այսօր իբրեւ Սուրիացի, այս երկրին ջուրովն ու օդովը ապրող հաւաքականութիւն, օրկանապէս կապուած է արաբ ժողովուրդի քաղաքական եւ ընկերային ձգտումներուն, ժողովուրդի մը որ իր թուական առաւելութեամբ, իր քաղաքական իրաւունքներովը տէրն է ֆրանսական հոգատարութեանը ենթակայ այդ հողերուն, որու վրայ իրաւացիօրէն պէտք է բարձրանայ սուրիական պետութեան դրօշը։ Սուրիոյ հայ հաւաքականութիւնը, դժուար թէ տարբեր տեսակէտ ունեցած է արաբ ժողովուրդի իրաւունքներու մասին։ Այս հիմնական տեսակէտէն մեկնելով, հոս անցողակի պէտք է շեշտել երկու լուրջ պարագաներ որոնք թէեւ յատուկ են անցողական որոշ շրջանի մը, սակայն իրենց էութեամբը ճակատագրական նշանակութիւն ունին թէ արաբ եւ թէ հայ ժողովուրդներու համար։

Սուրիան եւ Մեծն Լիբանան իբրեւ նորակազմ պետութիւններ, անկասկած պէտք ունին հոգատարութեան մը։ որ իր նիւթական եւ զինուորական ուժերովը կարենայ պահպանել եւ զարգացնել այս խառնարանը, երբ մանաւանդ շնորհիւ իր դրացիներուն, մասնաւորապէս Թուրքիոյ, անվերջ խաղերու եւ անակնկալներու ենթակայ է։ Դրամ պէտք է, խոշոր դրամագլուխ Սուրիան ճարտարարուեստական երկրի մը վերածելու համար։ Իր միջոցներով անհնար է այդ, կը մնայ արտաքին օժանդակութեամբ. իսկ այդ օժանդակութիւնը այսօր կը ներկայացնէ ֆրանսական կառավարութիւնը։ Ոչ միայն արտաքին խաղերէն պաշտպանուելու, այլ եւ երկրին մէջ բոյն դրած բազմաթիւ վաչկատուն ցեղեր եւ աշիրէթներ զսպելու եւ օրէնքին հնազանդեցնելու համար, պէտք է ուժեղ ձեռք մը։ Վերջին իրադարձութիւններու ժամանակ, եթէ չըլլար ֆրանսական ուժը, որու դէմ էր երեւութապէս ապստամբութիւնը, Սուրիան եւ Մեծն Լիբանան արիւնահեղութեան տեսակէտէն երկրորդ Թուրքիա մը պիտի դառնային։

Երկրորդ պարագան է, արաբ ժողովուրդի ճիշտ եւ արդար վերաբերումը հանդէպ հայ ժողովուրդին։ Արաբ առաջաւոր տարրը շատ մօտէն ծանօթ է հայ ժողովուրդին, անոր քաղաքական ձգտումներուն, անոր ընդունակութիւններուն եւ բոլոր այն պատճառներուն, որոնք ստեղծած են ներկայ վիճակը։ Թէեւ Սուրիոյ մէջ, Թուրք գործակալները շատ ուժ ու միջոց կը սպառեն այլակերպ ներկայացնելու եւ վարկաբեկելու այս թշուառացած հայրենազուրկ ժողովուրդը, սակայն բացարձակ սուտ եւ խաբէութեան վրայ հիմ-

նուած այդ ջանքերը, չեն կրնար ընդմիշտ դիմանալ: Արար ժողովուրդը իր քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային շահերուն տեսակէտէն, պէտք ունի այս բազմութեան, պէտք ունի այս ժողովրդի վերաշինող եւ աշխատաւոր ջանքերուն, պայմանաւ որ հրաշխաւորուի Հայութեան խաղաղ աշխատանքն ու անդորր կեանքը:

Այս կերպով Հայը կը դադրի այլեւս, Սուրիոյ մէջ հիւր ըլլալու իր հանգամանքէն, ան իր տարրերու բնակութեամբն ու իբրեւ Սուրիոյ պետութեան հարազատ արժէքաւոր տարր, կը դառնայ քաղաքացի, օրէնքի սահմաններուն մէջ ձեռք բերելով իր բոլոր իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները: Ան պէտք է համաձայն այդ օրէնքներուն գործօն մասնակցութիւն ունենայ, Սուրիոյ պետական մեքենային մէջ: Ճիշդ է որ հոգատար պետութիւնը շատ աւելի պարտաւորութիւններ ունի հայութեան հանդէպ, սակայն երկրի շահերուն տեսակէտէն, հայ ժողովուրդը նախանձախնդիր է արար ժողովուրդի շահերու եւ իրաւունքներու պաշտպանման: Ու իբրեւ այդպիսի, հայ առաջաւոր կանգուածը այն հիմնական կարծիքը կը սնուցանէ որ պէտք է, ֆրանսական հոգատարութեանը ենթակայ Սուրիան կազմէ միապաղաղ պետութիւն մը, դաշնակցային ուժեղ կապերով միացած Մեծն Լիբանանի հետ:

Մասնաւորապէս կ'արժէ շեշտել Իսկէնտէրունի նահանգի մասին: Սուրիան իր զարգացման, ինչպէս քաղաքական անդորրութեանը համար պէտք ունի այդ նահանգին: Անջատել մանաւանդ Իսկէնտէրունի նահանգը, իր հիւսիսի հարեւանին Թուրքիոյ ազդեցութենէն, կը նշանակէ մասամբ կասեցնել թրքական խաղերն ու մութ գործունէութիւնը Սուրիոյ մէջ իսկ: Իսկէնտէրունը բաժնել Սուրիայէն, կը նշանակէ սեղմել զայն եւ զրկել ապրելու եւ զարգանալու հնարաւորութենէն:

Հայ ժողովուրդը մեկնելով իր պատմութեան եւ անկախութեան գաղափարէն, իր հայրենիքի ազատագրութեան ուխտէն, նոյն գաղափարը կը սնուցանէ նաեւ բոլոր ազգերու հանդէպ: Անհրաժեշտ կը գտնէ ազգերու տեւական զարգացումը, իր կատարեալ անկախութեանը մէջ: Արար ժողովուրդին համար, այս գաղափարով օժտուած հայութիւնը անկասկած պէտք է ո՛չ միայն գնահատելի տարր մը ըլլայ, այլ եւ ամէն տեսակի օժանդակութեան եւ խնամքի արժանի հաւաքականութիւն մը, որ բախտի մէկ շատ քմահաճ դասաւորումով Սուրիա հաստատուած է:

ԷՆ-ՍԱՐ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

76.— ՎԷՐԻԷՕ ՍԻՒՐ ՊՈՒՐՊՐԸ

Լա Թիւր տը Բէնէն 12 քիլօմէթր հեռու, երկաթուղագծին վրայ, գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է, Վէրիէօ Պուրպրը:

Ունի մետաքսեայ կտաւի գործարան մը եւ մետաքսի մանարան մը, երկուքն ալ միեւնոյն ընկերութեան սեփականութիւնը: Առաջինին մէջ կ'աշխատին բազմաթիւ ֆրանսացիներ, իսկ երկրորդին համար Յունաստանէն եւ Պոլսէն 1925ի վերջերէն սկսեալ պայմանագրութիւնով բերուած են 13 ընտանիք Հայեր, որոնց գրեթէ բոլորն ալ կիներ ու աղջիկներ են, բացի երեք այրերէ: Օրական տասը ժամ աշխատելով 15 ֆրանք կը ստանան: Ընկերութեան կողմէ գործաւորներու ձրիաբար յատկացուած են սենեակներ: Ջրի կը տրուին նաեւ վառելիք փայտը, ածուխը եւ մշակելու հողը:

Տեղացիները մեծ յարգանք ունին Հայերու հանդէպ: Ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն չկայ, ոչ ալ միտքէ կ'անցնի: Ութը տասը մանուկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն: Մինչեւ ցարդ ոչ ծնունդ, ոչ մահ, ոչ ալ հիւանդութիւն պատահած է, բացի 15 տարեկան երիտասարդէ մը որ վերջերս Կրընօպլըի հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ:

Կ. Մ.

77.— ՔԱՐԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ

Վերջին անգամ Ֆրանսա եկած 300 հայ որբերէն չորս ընկերներ միասին ռունկի գործով կը զբաղինք քարայրի մը մէջ: Սոյն վայրը փտառողջ է եւ չափազանց խոնաւ:

Հակառակ մեր ծանր աշխատանքին, ամսական միայն հարիւր ֆրանք կը ստանանք, համաձայն պայմանագրին: Սնունդ եւ բնակարան ձրի է, սակայն հագուստեղէնի ծախքը մեր վրայ է, ինչ որ կը նեղէ մեզ:

Երկու-երեք տարի առաջ, Ֆրանսա եկած որբերէն մէկը, ինծ ղրկած էր «Յառաջ»ի 159 եւ 160 թիւերը, որ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր վերջին երեք հարիւր որբերու վիճակին մասին, ըսելով թէ ամէնքն ալ ունին բնակարան, առատ սնունդ, հագուստեղէն: (Կ'ակնարկէ Կորտըն Պէրրիի տեղեկագրին. Խմբ.): Սակայն մենք չորս որբերս հագուստեղէնի տեսակէտէն մերժուեցանք: Այժմ անստուգութեան մատնուած ենք: Կը խնդրենք ձեզմէ որ ստոյգ տեղեկութիւն մը հաղորդէք մեզ այս մասին:

Սէնթ Փաթէրն Մ. Սօլաքեան

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ ԹՐԱԿԻՈՅ ԵՒ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սելանիկի «Ալիք»ը ուշագրաւ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ ցրուած չափահաս որբերու եւ որբուհիներու մասին: Կը քաղենք վիճակագրական մասը.—

1923ի գարունէն սկսեալ մինչեւ 1925ի սկիզբները, հին Յունաստանի որբանոցներէն նոր Յունաստան փոխադրուած են, չհաշուելով Յոյներու թիւը, 2500 հայ որբեր եւ 750 որբուհիներ: Մինչեւ 1925 լսինք, որովհետեւ տարիէ մը ի վեր նոր որբեր չեն ղրկուիր Մակեդոնիա: Այս որբերէն 300ը փոքր ըլլալով վերադարձուած են հին Յունաստան, իսկ մնացեալ 2200 տղաքը հետզհետէ ինքնապահ դարձած են: Այս վերջիններէն 950 հոգի, երկու տարուան ընթացքին, Յունաստանի եւ արտասահմանի մէջ — Ֆրանսա, Ռումանիա, Պուլկարիա — ազգականներ եւ բարեկամներ գտնելով, գացած անոնց միացած են, իսկ 250 որբեր ալ անցեալ տարուան կարաւանով Հայաստան մեկնած են: 750 որբուհիներէն 300ը Եգիպտոս եւ Պուլկարիա ղրկուած, 250ը ազգականներու միացած՝ եւ 50 որբուհիներ ալ Հայաստան գացած են: Իսկ 150 աղջիկներ ալ տուներու մէջ տեղաւորուած են. այս վերջիններէն 80ը ամուսնացած են արդէն:

Հետեւաբար, այսօր, Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ կը գտնուին մօտաւորապէս 1000 որբեր եւ 70 որբուհիներ:

Որբերը տեղաւորուած են երեք շրջանի մէջ.—

Ա.— ՍԵՐԷԶԻ ՇՐՋԱՆ՝ ուր տղաքը կը գտնուին գլխաւորաբար Սերէզ, Նիկրիթա, Ցէմիրհիսար քաղաքներուն եւ Սուպաշ Վէզնիք, Տօվիսթա, Նուսքա, Սարմսաքլի, Թօփօլիանի, Բօրնա ու Զիլահօվօ գիւղերուն մէջ: Այս շրջանի որբերուն թիւն է 400:

Բ.— ԳԱՎԱԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ՝ ուր տղաքը կը գտնուին Գավալա քաղաքին եւ Փրավի, Տրանիշ, Փաշահօր, Նիքբիշան, Մէսէրօբ, Սէյլան եւ Զիկոս գիւղերուն մէջ: Այս շրջանի որբերու թիւն է 225:

Գ.— ՏՐԱՄԱՅԻ ՇՐՋԱՆ՝ ուր տղաքը կը գտնուին Տրամայի քաղաքին եւ Ալիսթրաթ, Սէմալթօս, Ռոտոլիվօս, Քիւփքէօյ, Չաթալճա, Տօքսաթ. Գըրլար, Էտիրնէճիկ, Փրօսօչանի Ընկիսթա եւ Քարլըքօվա գիւղերուն մէջ: Այս շրջանի որբերու թիւն է 175:

Որբեր կան նաեւ Սելանիկ, Քսանթի եւ Կիւմիւլճինա քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ փոքր գիւղերու մէջ:

Այս տղոց ընդհանուր գումարը կը հասնի մօտաւորապէս 200ի:

Եօթանասուն որբուհիներ կը գտնուին, Գավալա (40), Տրամա (8), Քսանթի (15) եւ Կիւմիւլճինա (7):

Որբ ու որբուհիներու մեծագոյն մասը Խարբերդի եւ Սեբաստիոյ շրջանէն են: Ներկայիս մեծ մասը 18-20 տարեկան են, կան նաեւ 50ի չափ 15-16 տարեկաններ եւ 100ի չափ 20էն վեր տարիք ունեցողներ: Բաւական թիւով տղաք՝ ազգականներ ունին արտասահմանի, մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ: Կան փոքր թիւով տղաք, որոնք հայր կամ մայր ունին Թուրքիոյ մէջ: Որբերու Պոլսէն փախուստին ժամանակ քանի մը ծնողներ, իրենց զաւակները որբանոցի տղոց հետ Յունաստան ղրկած են: Այս կերպով, որբերու հետ Յունաստան եկած են նաեւ Կեդրոնական, Պէրպէրեան եւ Պէզազեան վարժարաններու կարգ մը աշակերտները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՊՍԱԿՈՒԱԾ

Մեծ խանդավառութեամբ եւ յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին կազմակերպած միջազգային մարզական հանդիպումը, 1500ի մօտ հանդիսականներու ներկայութեան: Տեղական ծանօթ 14 ֆրանսական եւ օտար միութիւններ իրենց լաւագոյն մարզիկներով կը մասնակցէին, որոնց մէջ կ'արժէ յիշատակել Olympic de Marseille, Phocée Club (champion de Littoral), C. A. S. G., Marsilia club, C. A. M. Etoile Sportive Phocéenne եւն. իսկ հայ մարզական կազմակերպութիւններէն ներկայացուցիչներ ունէին Մարսիլիոյ, Փարիզի, Լիոնի եւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը ինչպէս եւ Նիսի Հայ Մարզական միութիւնը:

Շնորհիւ իր եռանդուն գործունէութեան Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ը օտար մարզական շրջանակներու մէջ գրաւած է այստեղ շատ պատուաւոր տեղ մը: Օգոստոս 22ի մրցումներուն առիթով բոլոր ֆրանսական թերթերը մեծ գովեստով խօսեցան, հրատարակելով Փարիզէն եկող հայ ախոյեաններուն լուսանկարները: Մրցումներուն մեծ մասը Ֆրանսացիները շահեցան թէեւ, բայց ընդհանուր կազմակերպութեան բարոյական յաղթանակը տարաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, ինչ որ հանդէսին արժէքն ու հետաքրքրութիւնը մեծ չափով աւելցուց, «Մարսիլիոյ շրջան»ի վազքն էր որ հինգերորդ անգամ ըլլալով կը կազմակերպուի ու մեծ ժողովրդականութիւն շահած է: Այս մրցման մեկնումը եւ հասնիլը բարեբեր կարգադրութեամբ մը որոշուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ: «Մարսիլիոյ շրջան»ը՝ 11 քիլօմէդր՝ չորրորդ անգամ ըլլալով շահեցաւ Կիյօմ Թէլ որ Մարսիլիոյ լաւագոյն վազողներէն մէկն է:

Դաշտին վրայ մեր ամենէն փայլուն յաջողութիւնը եղաւ երկաթի յաղթանակը: Երկաթի հայ ախոյեան Ժ. Խաչկեան թէեւ իր մրցանիշին չհասաւ, բայց եղանակին իր ամենէն լաւ արդիւնքը ձեռք բերաւ 12 մէդր, 21ով, երկու մէդր ետ ձգելով բոլոր տեղական ուժերը:

Մեզի համար նոր երեւոյթ մը եղաւ նոյնպէս Նիսի մարզական միութեան անդամներէն Վռամշապուհ Յովհաննեանի շատ յաջող վազքը, որ դժբախտաբար վերջացաւ ցաւալի միջադէպով մը: Հայ մարզիկը 40 մեդր avanceով կը մասնակցէր 1000 մեդր Հէնտիքէբ վազքին: Առաջին դասակարգութեան մրցումներուն մէջ շատ յաջող վազք մը կատարելով կուրծք կուրծքի 2րդ վերջացուց: Վերջնական մրցման ատեն երեւան բերաւ իր ամբողջ կարողութիւնը երեք հուրս մեդր տարբերութեամբ առաջին հասնելով, բայց մեր անխոհեմ անդամներէն մէկուն պատճառաւ որ Վռամշապուհին վերջացուցած միջոցին սկսաւ անոր կողքին վազել, դատաւորները իրաւունքէ զրկեցին հայ մարզիկը: Հ. Մ. Ը. Մ.ը սակայն գիտցաւ գնահատել Նիսի ներկայացուցիչին արժանիքը ու անոր նուիրեց օրուան գեղեցիկ նուէրներէն մէկը:

Բախտը չժպտեցաւ նոյնպէս ձողի ախոյեան Յ. Մամիկոնեանի, որ թէեւ առաջին հանդիսացաւ, սակայն հազիւ երկու երեք անգամ կրցաւ ցատկել, բոլոր հորիզոնական ձողերը մէկիկ մէկիկ կոտրուած ըլլալով անճարակ ցատկողներու կողմէ: Այսպէսով կարելի չեղաւ ձողի որոշ արդիւնք մը ունենալ. ամէն պարագայի տակ երեք մեդրէն պակաս էր: Ասոր փոխարէն մէկ քայլի մէջ շահեցաւ երկրորդ, ցատկելով 5,73:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը ուրիշ լաւագոյն յաջողութիւն մըն ալ ունեցաւ, երկրորդ հանդիսանալով դրօշարշաւի մէջ, բազմաթիւ զօրաւոր խումբերու կարգին: Այս մրցման Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ վազեցին Ժ. Տէրտէրեան, Մ. Երկաթենց, Պ. Չաքըճեան եւ Յ. Մամիկոնեան:

Դպրոցասէրի սանուհիները նոյնպէս իրենց շատ յաջող մասնակցութիւնը բերին այս հանդէսին, չափական ու ներդաշնակ մարզանքներով:

Յաղթական մարզիկները գնահատուեցան մէյմէկ սիրուն եւ արժէքաւոր առարկաներով, զորս նուիրած էին հրապարակի վրայ ծանօթ հայ եւ ֆրանսացի առեւտրականներ: Մարսիլիոյ քաղաքապետութիւնը նոյնպէս տրամադրած էր երկու շատ գեղեցիկ մրցանակներ:

Մրցանակաբաշխութիւնը կատարեցին օրուան թագուհի Տիկ. Հ. Գույումճեան եւ իր պատուոյ օրիորդները՝ Օր. Ա. Փափազեան եւ Օր. Ալիս Պուպլի:

Գ. Ճ.

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր Կիրակի, 29 Օգոստոս, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Գօլօմպ Արժանթէօյլ «Արմէնիա» մասնաճիւղի երկու խումբերը, պիտի երթան Փարիզէն 30 քիլոմեթր հեռու Gagnyի գիւղը, մրցելու տեղական միութեան առաջին եւ պահեստի խումբերուն դէմ:

«Արմէնիա»ի բոլոր խաղացողները կը հրաւիրուին ժամը 12.30ին Կառ տը լ'Էսթի ժամացոյցին տակ:

Հ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ՕՐԵՐԷՍ ՄԷԿԸ

Մենք, ես ու փաթրօնս, լուռ խոժոռ կ'ուղղուինք գրասեն... դանդաղ ու թոյլ քայլե...: Երբ ինքզինքս կը գտնեմ ...աշխատ աթոռին վրայ, ուղեղիս մէջ տակաւին կը շարունակուի ...մարանին թաւ մրմունջը. ու ինծի ...արտամօրէն կը թուի թէ ես կը ...ժիմ մեքենայի մը մէջ ու մար...ոց շուրջ ինչպէս սռնակները կը ...շարժին գետինը, պատերուն վրայ կամ չորս դին:

* * *

Գործէն վերջ տուն կը դիմեմ դանդաղօրէն՝ աղմկալի ու յոգնուն փողոցներէն: Օրուան տաղտուկը կը ճնշէ վրաս մռայլօրէն ու կը զգամ որ գլուխս կը յոգնի կապարէ ծանրութեան մը տակ: Կը զարմանամ նշմարելով աչքեր որ կը ծիծաղին, բերաններ որ կը ժպտին ու լսելով ձայներ որ ուրախ ալիքներով կը փոխանակուին անձ...: Անոնց այս պոռոտ ուրախութիւնը կը վիրաւորէ զիս ... իմ իրենց նման ուրախ ու ... ըլլալու անկարողութեանս կը տարուիմ սա քովէս խլրտող ամբոխին հանդէպ լարելու քէն մը, ժառանգազուրկի զսպուած ատելութիւն, որ կազմուածքս կը ցնցեն ուժգնօրէն ու դառնութեամբ: Եւ արդէն չէ՞ որ ճշմարիտ ժառանգազուրկ մըն եմ: Կարելի չէ որ խնդամ: Որովհետեւ գիտեմ որ ծիծաղս պաղ ու անախորժ պիտի ըլլայ սա օտար մթնոլորտին մէջ, ինչպէս կեղծ բիւրեղին հնչիւնը: Գիտեմ որ աչքերուս ժպիտը խաւարէն աւելի մութ պիտի թուի ինծի օտարոտի այս երկինքին տակ որ երբ արեւոտ է, կարծես հեգնական հսկայ ծիծաղ մըն է գաղթականի ու հայրենազուրկի իմ հասակիս վերեւ. Ու գիտեմ նաեւ որ իմ բոլոր հաճոյքներս, նայուածքներս ու խօսքերս այս ինծի համար անհրապոյր ու սրտէ հեռու ափերուն վրայ կ'անէացանան օճառի պղպջակներու նման, կամ կը գահավիժին խորունկ վիհերու եզերքէն ներս, ուր անոնք այլեւս բնա՛ւ յոյս պիտի չունենան եւ ուր այսպիսով իմ երիտասարդութիւնս կաթիլ կաթիլ կը քամուի:

Յաճախ դառնօրէն ինքզինքս կը նմանցնեմ դատապարտեալի մը զոր արհամարհեր են մահցնել, եւ որ այնուհետեւ կը պտտի քաղաքին փողոցներէն ստուերի մը պէս, միս մինակ, ամբոխին անտարբերութեանը ընդմէջէն, մինչ ոչ մէկ ակնարկ իր վրայ կը յածի ու ոչ մէկ բերան իրեն հանդէպ կը բացուի. Մարդոց համար մեռել մըն է անիկա: Ահաւոր չէ՞ իր հոգեկան վիճակը: Ես կը կարծեմ թէ ան պիտի նախընտրէր որ զինք մեռցնէին: Այլապէս կամ մարդիկ զայն օրին մէկը պիտի գտնեն ժայռի մը ստորոտը փշրուած գանկով, եւ կամ, առաջին հանդիպած զէնքը ձեռքին, բիբերէն դուրս ցայտող աչքերով եւ պրկուած ջիղերով, ահաւոր, դէմը ելլողը կը տապալէ: Ես կը նախընտրեմ վերջինը:

Պղտոր մտածումներով կը հասնիմ տուն: Ինքզինքս կը յանձնեմ գրքի մը էջերուն: Դուրսը մթնցած է արդէն երբ հայրս կուգայ: Ուսերը կորցած են, աչքերը անփայլ եւ մազերը գունաթափ: Կուգայ իւղոտ լաթերով ու մէկ ուսին կախուած տոպրակով մը զոր իմ կանուխ ծերացած մայրս է շիներ խնամքով ու գուրգուրանքով եւ որուն մէջ հայրս իր ուտելիքը կը տանի գործարան: Անմիջապէս կը մօտենայ ինծի, կը հարցնէ անուշ մը.

— Խնտո՞ր ես, հայրիկ:

Վասն զի հայրս հայրիկ կը կոչէ զիս իր գորովի պահերուն: Կը փղձկիմ. յուզում մը կը խուժէ ներս սրտէս ու կը թուլցնէ զիս: Դժուարաւ կրնամ զսպել ինքզինքս, կը կենամ չոր, ու գլուխս չեմ վերցներ գիրքէն, վախնալով որ կրնամ տեղի տալ, կը մեկնի վշտացած: Ու երբ մինակ կը մնամ, արցունքները կը յորդին աչքերէս, կը հոսին առատ ու տաք, մտածելով գաւառացի հօրս որ այս տարիքին կը պարտաւորուի տակաւին այս օտար հողին վրայ աշխատիլ տաժանելի աշխատանքով մը, որովհետեւ ես անկարող եմ զինք հանգիստ նստեցնելու. յուզումս կը կրկնապատկուի, երբ կը խորհիմ իր աղապատանքին ու իմ չորութեանս վրայ, մտածումս սակայն ա՛լ կը պղտորի, կը տարտամի ու ես մինակ կը մնամ արցունքներուս ու զգացումներուս հետ որոնք, անխնայ մամուլի մը պէս կը սեղմեն սիրտս, կը հատցնեն հոգիս:

Կը նստինք ճաշի: Ես ու մայրս լուռ կը ճաշենք: Հայրս կը խօսի. ան կը նեղուի լռութենէն: Կը խօսի աշխատանքին ու բանուորներուն վրայ: Կը յայտնէ իր գութը դեռ պատանի տղոց վրայ որոնք պանդուխտ եկեր են այս երկիրը ու պատառ մը հացի համար կը մաշին գործարաններու մէջ: Կ'ըսէ թէ խեղճերը պիտի չդիմանան, պիտի հիւանդանան անպայման, որովհետեւ աշխատանքը տաժանելի է ու սպառիչ: Ու կ'աւելցնէ թէ իրեն պէտք չէ նայիլ, որովհետեւ պզտիկուց ինք վարժուեր է ֆիզիքական աշխատանքի: Կ'ըսէ թէ այսօր մէկը կէս ձգեց գործը ու մեկնեցաւ, որովհետեւ ա՛լ ուժ մնացած չէր վրան. խե՜ղճը հազիւ քսան-քսաներկու տարեկան, ո՞ւր է տեսեր այս ձեւ աշխատանքը:

Մենք գրեթէ միշտ լուռ ենք: Անոր խօսքերը արցունքի կաթիլներու պէս կ'իյնան մեր վրայ, ու մեր ախորժակները կէս մը կը գոցեն: Ան շատ յաճախ կ'ոգեկոչէ հին օրերը, իր գիւղը, արտն ու եզները, ու կը հառաչէ ուժով ու սրտապատառ: Կ'անիծէ այս քարերն ու օդը, ու փափաք կը յայտնէ հայրենիք երթալու: Կ'ըսէ ինծի որ ճարը նայիմ: Բայց երբ կ'իմանայ որ աւելի դիւրին է դրախտ երթալ քան Հայաստան, կ'ապշի, իր պարզմտութեամբը դժուար կ'ըմբռնէ այս անհեթեթութիւնը, ու ի վերջոյ կ'ընկճուի, կը տխրի ու կը հայհոյէ աղուոր մը: Ինք ալ կը լռէ հիմա, ու ես սարսափահար կը քաշուիմ սենեակ, կարդալ կը ձեւացնեմ, մինչ իրականին մէջ մտածումս ինծի չարչարանքէ չարչարանք կ'առաջնորդէ, մինչեւ որ պարտուած, ուժաթափ կը մտնեմ անկողին, քունի մէջ գոնէ պուտ մը հանգիստ գտնելու, քանի որ կեանքը մեզի զլացած է իր շնորհը մեր արթուն ժամերուն համար:

* * *

Ասիկա մէկն է օրերէս: Դեռ կան ուրիշներ:

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

ՎԷՐԴ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԷՆ ԳՐԵԼ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ:

գործակատարի մը, որ «ատելի ընդունակ է նախարարական նախասենեակներու էնթրիկներուն քան ազգային շահի պաշտպանութեան»: Նախարարական խորհուրդը զբաղեցաւ այս խնդրով եւ միաձայնութեամբ որոշեց ատելի խիստ պատժամիջոցներ ընել Լեհիստանի կառավարութեան:

.˙. Հանրապետ. շինութեանց նախարար Պ. Անտրէ Թարտիէօ յայտնեց թէ կարելի չէ այս վիճակին հանդուրժել եւ թոյլ տալ որ Թուլոնի արսենալը բլլալ արհեստանոցի փոխուի: Արտաքին նախարար Պ. Պրիան ալ յաւ. թէ սովորաբար Փարիզ կանչել տուած է Թուլոնի դեսպան Շէնիի պէտք, որ օգտակարութեան զգացած է, այս խնդրին մասին զինք տեղեկացնելու համար:

Ցամաքային նոր դաշինք

Հինգշաբթի օր ժամը 5ին յունական նոր դաշինք ստորագրուեցաւ Հարաւսլաւութեան նախագահ ծոդավ. Թոնտուրիօթիսի եւ պաշտօնական երրորդ կառավարի: Նոր դաշինքին մէջ զօր. Թոնտուրիս կը ստանձնէ վարչապետութիւնը եւ ծովային ու պատերազմ. նախարարութիւնները, Լեհիստանի դեսպան Պ. Արգիրոփուլոս արտաքին նախարարութիւնը, Տօքթոր Փափաս ներքին ու տնտեսական գործադրականութեան: օծանելու եւ կրթական նախարար: կան ուրիշ մէկ քանի փոփոխումներ:

Քաղաքական բոլոր կուսակցութեանց պետերը յայտնեցին թէ ուժ պիտի տան նոր դաշինքին: Հանրապետ. կարծիքը գոհունակութեամբ ողջունեց նոր դաշինքին կազմութիւնը, մանաւանդ որ զինուորականներն դադար տրուած են անկէ եւ ծանօթ քաղաքական անձնաւորութիւններ ընտրութիւնները պիտի կատարուին Հոկտ 24ին:

.˙. Կարգ մը Թերթեր կը շարունակեն գրել թէ Սերտիկի կողմէ Փանկալոսի կուսակից զինուորները բերդ... տարբերութիւններով ներկայացուած են եւ Թեսալիոյ կողմնակիցներուն հետ կը կռուին: Նաւատորմը կ'օժանդակէ այս վերջիններուն:

Սուրիոյ նոր մարզպանը

Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ Պ. Հանրի տը Ժուվընէլի տեղ Սուրիոյ մարզպան նշանակեց արտաքին նախարարութեան Ասիական եւ Ովկիանոսի Արեւելքի Գրասենեակի փոխ-տնօրէն Պ. Հանրի Փօնսօն: Նոր մարզպանը ծնած է 1877ին եւ դիւանագիտական ու վարչական պաշտօններ վարած է Մարոքի Արեւելքի, Պալքաններու եւ Ասիական մէջ: 1924ին ի վեր արտաքին նախարարութեան մէջ կը պաշտօնավարէ: Վերջին անգամ Բրիտանիոյ հետ հաշտութեան պատուիրակ էր:

.˙. Սուրիա եւ Աթենք արար մոլովուրդին ուղղուած նոր յայտարարութեամբ մը զինեալ տակ կը կանչէ 20-60 տարեկաններ: Այս կոչը հետեւանք չունեցաւ եւ Սուրիա եւ Աթենքի շուրջ ձիաւոր են միայն հարիւր հեծեալներ:

Ռուսական տագնապը

Ռուս համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն որոշեց Հոկտ. 15ին Մոսկուայի մէջ ամփոփական խորհրդաժողովի մը հրաւէրել խորհրդային Միութեան բոլոր պատուիրակները, միջազգային քաղաքական եւ տնտեսական խնդիրներ քննելու համար:

Միւս կողմէ Լենինեան կը հետաքրքրէ թէ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է Ստալինի հրամանով, արտաքին առեւտուրը մենաշնորհ ընելու եւ այս ամեն նոր կարգադրութիւններ ընելու համար:

Յանձնաժողովը հրամանագիր մը պիտի հրատարակէ, որով մասնաւոր առեւտուրը Ռուսիոյ եւ արտասահմանի միջեւ: Զինոն հերքեց Մոսկուայի Ամերիկեան Ամերիկեան վարիչներուն մեծ մասը, դրամի բլլալով նախարարը, Լաթվիոյ: Տիկին Զինովիեվ արձակուեցաւ Փեթրօգրատի կրթական տեսչութենէն պաշտօնէն:

Ռուսիա եւ Լեհաստան կը համաձայնին

Պաշտօնական զեկոյց մը համաձայն, Լեհաստանի արտաքին նախարար Մոսկուա պիտի երթայ աշնան, փոխադարձ ապահովութեան դաշնագիր մը ստորագրելու համար: Այս ծրագիրը առաջարկուած է վարչապետին կողմէ: Այսու դեսպան. կողմէ եւ կը պահանջէ փոխադարձ երաշխիք ղեկավարութեան: Միւս նախարարութիւնները այլ կրճատուած ծրագիր պատրաստած են Ալեքսանդրի կողմէ, եւ ըստ պահանջուին դեսպանատեղի կը բանակցի: Թէեւ երբորդ պետութիւն մը յարձակի կողմերէն մէկուն վրայ, չեզոքագոյն, որ եւ է քաղաքական համաձայնութեան որ ուղղուած է կողմերէն մէկուն դէմ եւ լայն:

Վարչական խնայողութիւններ

Կառավարութիւնը սկսաւ ուսումնասիրել վարչական խնայողութեանց խնդիրը: Ներքին նախարար Պ. Սառօ պիտի առաջարկէ չնչել փոխ-կառավարչութիւնները, նոյնպէս նախկին պատերազմներ է բանակը: Միւս նախարարութիւնները ալ կրճատման ծրագիր պատրաստած են: Ուսուցիչներու ուղղ. պաշտօն պիտի կորսնցնեն, բայց մնան կամ հանգստեան կոչուած ամեն, յանուն չարժի նշանակումը կը խորհուի հանել շատ մը պաշտօնեաներու հանգստեան կոչել ժամանակէ առաջ:

Այս Սօֆիան վանքի տակ ?

Պոլսէն կը գրեն թէ Այա-Սօֆիայի մզկիթը, որ շինուած է 1400 տարի առաջ, Յուստինիանոս կայսեր կողմէ և Բիւզանդական արուեստի ամէնէն յատկանշական յիշատակարաններէն մէկը կը համարուի, փլչելու վտանգին տակ է: Այժմ քանդուելու կ'աշխատին նորոգելու համար կամարը: Այս ամեն. Երեւան կ'ելլեն քրիստոնէական նկարներ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24ն սկսեալ նամակ փելոն 2 ֆր. 60ի պիտի բարձրանայ:

ԱՊՐԻԼ ՔԼԷՐՄ և իր կինները ու հետեւորդները, ընդամէնը 24 հոգի, Ֆէզէն համար նաւակով դէպի Բրեստ արտաքսուեցան:

ԹՈՒՐՔԵՐԻՊՈՒԼԿԱՐ ժամանակաւոր առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ պուլկար պատուիրակ Տօպրէֆ միջեւ:

ՄԱՐՍԻՈՒՀԻ ՊԷՅՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ
ԹԱԳՈՒՀԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսիլիա Օգոստոս 1926

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբին 2րդ տարեդարձին առթիւ, այսօր Կիրակի 29 Օգոստոս, St. Cloudի պարտէզին մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Մեկնիլ Փորթ Մէլ Ֆալէն ժամ 2 եւ Փօրթ տ'Օթէօյլէն թիւ 25 Թրամուէյներ: ժամը 1—2 ընկերներ պիտի սպասեն, առաջնորդելու համար:

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը յառաջիկայ Ուրբաթ 4 Սեպտ. 5, Rue de Londres.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Թուռուտ» խումբի ժողովը յառաջիկայ Զոհ. րդ յաջորդ կիրակի, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքավայրին:

ԱՆԵՐԻՆ եւ Եղէգնաձորի բարեկենդանական միութեան երկրորդ ընտանեկան հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ 1 Սեպտ.ին Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Pavillon du Lac. Grand Rue d'Enghien: Պարերը կը շարունակուին մինչեւ կէս գիշեր:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱԹԼԷԹՆԵՐ!!! ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ!!! ՏԱՐԵԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

4×100 դրօշակոյա. մաանաձիգներու մրցում

վազք.— 100, 200, 400, 800, 1500 եւ 3000 մեթր:

ֆութպ. նետել, նիզակ, սկաւառակ, բժով երկայնութիւն եւ 3 քայլ ցատկել, բարձրութիւն ցատկել, ձողով բարձրութիւն ցատկել, Արգելավազք 110 մեթր, Յուսի քաշել (Ախոյեաններու եւ Ֆեդրերալ խաղացողներու մէջ): Սկսնակներու խաղեր ու կենդանի պատկեր:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի Աթլէթիք մրցումներուն նախաւորները (Հիմնականներ) տեղի կ'ունենան Սեպտեմբեր 5 Կիրակի, ժամը 9ու կէսին Mont-Rougeի մարզարանը: Ընդհանուր մրցման մասնակցելու համար անհրաժեշտ է անպայման փորձերու մասնակցիլ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՐՔ ԳԻՏԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏ (Ալքուն հնդկական գիտութեան) քանի մը կարեւոր ակնարկութիւններ, Թարգ. Հ. Գարրիել Մ. Վ. Մենեվիշեան, Բ. Տպագր. Վիեննա 1926, գին 2 ֆր.:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ՀՆԱՒ. ԹՈՒԱՆԷՐ (1. Յովհաննէս Ծարկաւագ, 2. Ներսէսի Լամբրոնացւոյ Լամբրոնական Աւետարանի, 3. Մխիթար Գօշ): Գրեց Տօքթ. Հ. Համազասպ Ոսկեան, Վիեննա, 1926, գին 2 ֆրանք:

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ, «Ստարբ Ներածող եւ Առաջադիմութիւն» (Պատմական ուսումնասիրութիւն) Գրեց Տօքթ. Հ. Ստեփանոս Կոգեան, Վիեննա, 1926, գին 2 ֆրանք:

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐ. Գրեցին Տօքթ. Պ. Փօլոյեան եւ Տօքթ. Լ. Տիրայրեան, 1926, Փարիզ գին 2 ֆրանք:

“ԽԱՐՍՈՑ„

Այսօր ամէն տեղ կը ծախուի ԽԱՐՍՈՑ երգիծական շաբաթաթերթին 7րդ թիւը, ցուցադրութիւնը առատութեամբ: Գին մէկ ֆրանք:

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նոր բացուելիք Հ'աշկական Կարի Արհեստանոցին համար կ'ուզուին ամէն տեսակ գործաւորուհիներ:

Յարմար գործ կամ փորձառութիւն:

Պայմաններու համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 1-էն 3: Իսկ կիրակի օրերը առաւօտ ժամը 9-էն մինչեւ 12. հետեւեալ հասցէին:

MASSIS & MÉLIKIAN
222, Bd. Voltaire 222, Paris
(Métro: Nation)

Պրաւոր դիմումները ալ նկատի կ'առնուին:

“Յառաջ„ի գործակալները արտասահմանի մէջ.—

ՌՈՒՄԱՆԻԱ, Յ. Ճգնաւորեան, B. P. 487, Bucarest.

ՍՕՖԻԱ, Արամ Յակոբեան, 43 Bld. Dondoukoff, Sofia (Bulgarie).

ՖԻԼԻՊԷ, Թորգոմ Հէքիմեան, Banque Asbarez, Philippople (Bulgarie).

ԱԹԷՆՔ, Գ. Մէշաուաճեան, Poste Restante, Athènes (Grèce):

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ, Massis Bookstore, 137½ East, 27th St. New-York City U. S. A.

ԳԱՀԻՐԷ, Journal Houssaper, B. P. 868. Le Caire (Egypte).

ԹԱՒՐԻԶ, Հայկ Աճէմեան, Tauris (Perse).

ՍՈՒՐԻԱ, Գրիգոր Հագարշահեան, Alep (Syrie).

ՊՐՈՒՔՍԷԼ, Վարդան Սարգսեան, 50 Bld. Emile Jacqmain, Bruxelles.

ԼՈՆՏՈՆ, Ժիրայր Միսաքեան.

ՉԱՓԱՀԱՍ ԵՐԿՍ. ՈՐԲԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի, ֆօն տը Շէրիի, տեսինի եւ մօտակայ միւս արուարձաններու հայ երկս. որբերու ստիպողաբար կը հրաւիրուին ընդհ. խորհրդակցութեան մը, կիրակի 29 Օգոստ. կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին Լիոնի հայոց եկեղեցիին խորհրդարանին մէջ.

1. Զեկոյց որբական շարժումներու մասին փարիզի պատուիրակին կողմէ:
2. վարչական ընտրութիւն:
3. կարեւոր հարցերու շուրջ վիճաբանութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեդրակ Մատիկեան կը փնտռէ ընիկ Մարզուանցի Սանդուխտ Տէօվլէթեանը, որ 1921ին Սամսոնի որբանոցը կը գտնուէր ուրկէ Պոլիս եւ անկէ ալ Ամերիկա անցած բլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել 4, Passage St. Hippolyte, Paris 13: Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել:

— Կը փնտռուի Փանոս Սարգիսեան Էքպէզցի (Կեամուրտաղ) որուն Փարիզ բլլալը իմացուած է: Տեղեկացնել Հաճի Եղսաբէթ Թոմաեանի Chez Karayan, ave. Jean Jaurès. Décines. Isère.

Կը փնտռուի Գալայճեան Յակոբ, Եոզղատցի, հօր անունը Հարիկ, մօր անունը Լուսին, քրոջը Շահանիկ, 16—17 տարեկան որ երկու տարի առաջ Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

— Բնիկ Իզմիրցի Ստեփան Բիրլիեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդիները Կարապետ եւ Սարգիս Բիրլիեան, իմացնել 11 Rue Vieux Palais, Marseile

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ
ՃԱՇԱՐԱՆ “ԱՆԻ„
67, Rue Monsieur-le-Prince (6)
Métro Odéon կամ St. Michel
ընտանեկան մաքուր, համեղ եւ առատ կերակուրներ:
Թապլը տ'օթ 4 ֆրանք
Տաբը տոմսակով 3.75 ֆր.
Այցելեցէք եւ գոհ պիտի մնաք

ՈՒՍՈՒՑԻՉ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալեքսանդրիոյ Պօղոսեան Ազգային Վարժարանը պէտք ունի ուսուցիչի (գրահաշիւ, երկրաչափութիւն) եւ գիտութեան (բնագիտութիւն, բնալուծութիւն) մասնագէտ դասատուի մը:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել Հոգաբարձութեան մինչեւ Սեպտ. 10, տալով կենսագրական ծանօթութիւններ.— ո՞ւր ուսած են, ո՞ւր պաշտօնավարած են, ի՞նչ վկայականներ ունին եւլն.:

Հոգաբարձութիւն

Հասցէ.— Commission de l'Ecole Arm.Bogossian. Rue Abil Dardar — Alexandrie.

ԾԱԽՈՒ
ԳԱՄԻՕՆԷԹ ՖՕՐՏ
14 ՁԻՈՒ ՈՅԺՈՎ 500 kil.
ԵՒ ԳՈՐԾԱԾԵԼԻ ԼԱՒ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ
գին 3000 ֆրանք
դիմել անձամբ կամ հեռաձայնով՝
ՇԷՔԷՐԵԱՆ ԿՐԷԿՈՒԱՐԻ
12, Rue Grange-Batelière,
Paris 9, Tél. Provence 67-51

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Օգոստոս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	168	50
Տոլար,	Dollar	34	70
Մարք (ոսկի)	Mark	8	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	19	—
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատը	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	40	—
Լիր »	» Lire	113	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	96	—
Զուիցց. »	Frc. Suisse	670	—
Լէյ 100 հատը	Ley	19	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	160	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	4780	—
» II	»	3100	—
» III	»	2900	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER
Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e